Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Getty Research Institute

https://archive.org/details/casopisspolecnos1318unse

ČASOPIS

SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH

V PRAZE.

REDAKTOR:

JAN SOUKUP.

1-3
III
1
1893

ROČNÍK I.

1893.

PRAHA, 1894.
NÁKLADEM SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH V PRAZE
TISKEM F. ŠIMÁČKA.

THE GETTY CENTER
LIBRARY

OBSAH.

Strana

Zákonitá ochrana starožitností a památek českých 1, 25
Důležitosť místních výzkumů archaeologických. Uvažuje *Kliment Čermák* . 5
O stínání kohouta. Napsal r. 1847. *Frant. Stanisl. Hulicius* 7
Hrad Ryzemburk nad Úpou a jeho panství r. 1600. Dle archiv. pramenů napsal *J. K. Hraše* 10
Další příspěvky ke zvonařství na Boleslavsku. Sdělil *J. V. Šimák* (S obr.) . 15
Vlašský dvůr na Horách Kutnách. Napsal *Antonín Materka.* (S obrazy a plánem) 33
O významu slova »doušky«. Podává *V. Schmidt* 41
Dva Čechové žatečtí. Napsal *Jan Herain* 42
Návrh čtení legendy zvonu letařovického. Od *Josefa Truhláře* 45
Topografie předhistorických osad lovosických. Píše Dr. *J. Matiegka.* (S obrazy a plánem) 53, 69
Nejstarší paměti města Dubu. Sděluje *J. V. Šimák* 58, 73
Pokuty a tresty v XVI. a XVII. věku. Podává *B. V. Konečný* 62
Můra v představě lidu v Pošumaví. Píše *J. V. Želízko* 77
Drobné zprávy, str. 18, 46, 63, 78. Zprávy o spisech, str. 21, 47, 66, 79. Zprávy o časopisech, str. 22, 48, 67, 80. Zprávy časové, str. 49, 68, 80. Otázky str. 23, 50, 68, 81.
Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze: Zpráva pokladní za r. 1892. str. 24 Zpráva jednatelská za r. 1892. str. 81. Zpráva o knihovně za r. 1892 str. 50. Zpráva o starožitnickém odboru za r. 1892. str 79. Zpráva pokladní, str. 51, 83.

Seznam vyobrazení.

Strana

Nápis zvonu vineckého 16
Nápis zvonu letařovického 16
Vlašský dvůr na Horách Kutnách do r. 1860., obehnaný hradbou a řetězy. Původní pérokresba Jiřího Zacha 35
Nádvoří Vlašského dvora s kaplí a částečně s arkádou. Pérokresba Jiřího Zacha 38
Vlašský dvůr na Horách Kutnách r. 1880 Plán, kreslil Jiří Zach. Vložen mezi str. 40 a 41
Mapka předhistorických nalezišť lovosických 56
Předhistorické starožitnosti z Lovosic 57, 72

Opravy.

Na str. 20. řádek 21. a 23. místo *excerpty* čti *experty*.
» » 27. » 18. » *1894* čti *1895*.
» » 76. a 77. hořejší řádky v článku páně Šimákově jsou přehozeny, což si laskavý čtenář dle dat sám upraví.
» » 79. řádek 7. zdola místo *osídlené* čti *osídlení*.
» » 82. » 24. » » *v Čicovicích* čti *v Čisovicích*.

REJSTŘÍK

nejdůležitějších jmen osobních a místních i věcí, obsažených v I ročníku.

A.

Albrecht I., král něm. 33.
z Albrechtic Petr Tista 74.
Archaeologie na universitě 64
Archaeologické výzkumy místní důležity 5—7.

B.

Barbora, královna 36.
Bodec kostěný 55.
Boleslav Ml. 75, 76.
Bratří řádoví 74.
Brod Něm. 36.
Brusle kostěné 68.

Č.

z Čejetic Ctibor Dršťka 74
Čisovice 82.

D.

z Daliměřic Fricek 74.
z Dechterova Kojata 74.
dekret kutnohorský 34.
diluvium v Lovosicích 54.
Domy staropražské 65, 66.
Doušek, douškování 41. 42
z Drahobýle Krocín 44.
Drát bronzový 69.
Dub Čes. 58—61, 73, 75—77.
Dub Starý 59.
z Dubé Jiřík 75.

F.

Falkmburk 75.
Ferdinand I. 39.
Fresky v kostele v Nudvojovicích 46.
Fresky v kostele v Polné 47.

G.

Gabriel, biskup Poznaňský 37.

H.

z Hamrštejna Mik. Dachs 75
z Havlovic Hynek 61.
Henz ze Žitavy 61.
Herbst Ed Dr. 42—44.
Heřman, řečený Černý 59.
Heřman z Ralska 59.
Heřmanových potomků rozrod 59.
Historie na universitě 64.
Holtštejn Heřman 74.
Horníci 33—37
Horstorfer z Malešic, minemistr 37
Hory Kutny 33—41.
Hrad Kalich 75; — Oko 65; — Ryzemburk n. Úpou 10—15; — Točník 47; — Žebrák 47.
Hradec Králové 6
z Hradce Jindřich Co.
Hrádek v Čáslavi 6—7.
z Hrádku Rameš 76.
Hroby žárové 58, 70.
Hus Jan mistr 34.

Ch.

Charvoj Jan z Boleslavi 75.
Chval 59.
z Chvístonos Petr Horký 74.

J.

Jáma (ohniště) 54.
Jámy 58.
Jámy popelovité 18.
Jan, klerik 60.
Jan Lucemburský 33.
Jan, převor 61.
Jehla kostěná 69.

jehlice bronzová 70.
jehlice bronzové úlomek 56.
jehlice bronzová únětická 55.
jehlice železná 18
z Jenšteina Vaněk 76.
Jindřich Korutanský 33.
Jména lesů 15; poddaných 13, 14.
Junošova ul. 19.

K.

Kabát Pavel z Ml. Boleslavi 61.
Kámen mlýnský 69.
Kamenní muži 50; — nástroje neolithické 54.
Kameny náhrobní 65.
Kameny různé 55, 73.
Kaple jerusalemská v Praze 65; — sv. Ludmily u Týna 46, 79; — sv. Martina na Vyšehradě 19.
Karel IV. 34
Klášter sv. Anežky 82.
Kláštera turnovského zbytky 47.
Klibna 68, 81.
Klíny kamenné 55, 56, 58.
Knoflíček bronzový 69.
Kohouta stínání 7—10.
z Kojetic Mikeš 74.
Kolín 76.
Komise městská pro pojmenování ulic a náměstí 79.
s koněm chození 68, 81.
z Köngitten Dobner Alexander 65.
Konservator odbyt venkovanem 65.
Kostel hlavický 17; — sv. Jiří na hradě pražském 20; — sv. Karla Borom. 82; — na Karlově 46-47; — v Letařovicích 17; — mladějovský 65; — sv. Václava na Proseku 46; — ve Vinci 15.
kosti: lidské 19; spálené 70; zvířecí 69.
z kostí zvířecích brusle 68; podlaha 68.
Kostka z Postupic, mincmistr 37.
Kostry 70, 71, 73; — z neolithu 54; — novorozeňátka 58; — skrčené 56, 73.
u Koudelova cihelna 7.
Kov bílý 18.
z Kovaně Bohuš 76
z Kralovic Močihuba Oldřich 75.
Kroužek bronzový 18, 58, 69, 70
Krucemburk 75, 76.
Kruhy bronzové puklicové 70.
Kutnohorský archiv 39, 40.
Kutnohorští rodáci 39.
z Kyšperku Mikuláš 77.

L

Lašovice 41.
Lázně staroslovanské 63.
z Lemberka Čeněk 61; — Havel 60, 61.
Liblice vyhořely 19—20.
z Libštejna Petr Tista 76.
Libušina lázeň, studánka 50.
Lidé malí 23.
z Lípy Jindřich 33.
z Lobkovic Václav 75.
Ludmily sv. pole, vinice 50
z Lukavce Těžký Matěj 75.

M.

Malby na skle i nástěnné 65.
Markvartic Havel 59.
Martin, kněz 61.
Meče bronzového hrot 55, 57.
Melantrichova domu památka 47.
Melantrichova ulice, dům 19.
Mincí nálezy 47.
Mince Hadrianova 71.
Milodary z hrobů 55
Mikuláš, bratr řeholní 60.
Mikuláš z Prahy 34.
Mladátek den 81.
Mlaty kamenné 18.
Mníšek 82.
Mosty koženné 23.
Můra 77, 78.
Muří noha 77, 78.

N.

Nádoby z doby bronzové 55; — z neolithu 54—55, 57—58; — z nádob střepy 18, 54—58, 69-71.
Naleziště důležita 6—7.
Náramky bronzové 18, 55, 69, 70; — železný 71.
Národopisné museum a společnosť v Praze 68.
Nemodlenka 78.

O.

z Odic Jeniš 74.
Ondřej, kněz 61.
Oserov 46, 78.
Ostruha železná 18.

P.

Památek ochrana 78, 81; — sbírání 64.
Paroh jelení 69.
Pazourek 69.
Pešl z Prahy 61.
Petr, klerik 60; — kněz 61.
z Písku Petr 34.
Plíšek bronzový 70.
z Poděbrad Jiří 37, 76, 77.
Podkova železná 47.
Podzimků rodina 43.

Pohřebiště předhistorická: u Nov Bydžova 18, v Holubicích 18.
Pokuty v 16. a 17. st. 62, 63.
Popelnice 70.
Praha 76.
Přednášky ve Společnosti 68, 82.
Přeslen 71.
Převorů jména 60.
Prokop Holý 37.

R.

Roboty 13, 14.
z Rosenfeldu Rázové 65.
Rudolf II. císař 19.
Ruthardovci 33.
ze Rvačova Pavel 61.

Ř.

Řetěz železný 70.

S.

ze Sán Jan Čapek 76.
Sedlec u Mšena 7.
Sejpka 42.
Semovít, kníže těšínský 60.
Sezemice 75.
Sigmund, král 34, 36, 74.
Slezané 77.
Smiřický ze Smiřic Albrecht Václav 11; — Zikmund 11.
Srpu bronzového zlomek 55.
ze Stakorce Jan Lulák 77.
Starožitností ochrana 1—5, 25—32, 64, 65.
Starožitnosti kde a které zachraňovati 29, 30.
Starožitnosti rozstrkány a vyváženy 3, 20, 39.
Starožitnický odbor 79.
ze Stráže Jan 33.
Střely železné 18
Světlá 59—61, 74.

T.

Tábor 76.
z Talmberku Jan 11, 12, 15; — Vilém 11.
Tresty v 16. a 17 stol. 62, 63.
Třeboň 77.
Turnov 77.
Tvrziště středověké u Giesshüblu 18.

Ú.

z Újezda Dobeš Hráň 74.
z Újezdce Záviš 61.
z Útěchovic Jindřich Blekta 74.

V.

Václav II. 33, 34.
Václava sv. pole, vinice 50.
Václav IV. 34, 36.
Vach či Vok 60.
z Vajtmile Beneš, mincmistr 37.
Valečov 75—77.
Valeš, kněz 61.
z Vartemberka: Čeněk 76; — Jan 74; — Krištof 76; — Markvart 76.
paní Veliská Machna 77.
z Vesce Koluchové 75.
Vinec 61.
Vladislav Jagellovec 37, 38.
Vlaši z Florencie 33.
Vlašský dvůr na Horách Kutnách 33 až 41.
Vliňský ze Vliněvsi 19, 20.
Vok, kněz 61.
Voldřich J. N. 68.
Volfartice 74.
Vratislav II. 20.
z Vratislavi Matěj 61.
Vrutice Markold 60.

Z.

ze Zalužan Zdeněk 74
ze Zásady Petr Czuch 76.
Záušnice esovité 71.
Zbraní názvy 64.
Zdislava, blahoslavená 59.
ze Zvířetic Herš a Jan 60.
Zvoleněves 41.
Zvonaři v Čechách: Diepoldt v Praze 17; A. Kühner 17; Petr v Ml. Boleslavi 17
Zvonové nápisy jak kopírovati? 15.
Zvonový nápis v Hlavici 17; — v Letařovicích 16, 17; — ve Vinci 15—17.
Zvonový nápis letařovický jak čísti 45.

Ž.

Želivský Jan, kněz 36.
Žibřidov 61.
Žižky Jana obraz 18.

ČASOPIS
SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH
V PRAZE.

Časopis vydáván jest pouze členům Společnosti a to zdarma. — Expedice jest na Král. Vinohradech, Čelakovského sady, č. 432.

Vyšlo v červenci 1893. a znovu vydáno v srpnu 1895.

Číslo 1. **Ročník 1.**

Zákonitá ochrana
starožitností a památek českých.

Na sklonku letošního zasedání sněmovního rozdána byla poslancům království českého: Zpráva zemského výboru o petici Společnosti přátel starožitností českých v Praze v příčině zákonité ochrany starožitností a památek českých, kterou zde podáváme:

Slavný sněme!

Společnost přátel starožitností českých v Praze podala dne 14. listopadu 1889 pod č. 692 pet. slavnému sněmu petici, v níž uváděla, že starožitnosti a památky české stále mizejí a často za nepatrný peníz do ciziny se prodávají ústavům a museím, z nichž některé, jako na př. norimberské museum, veřejně vyzvaly ku vývozu našich památek a ne bez úspěchu.

Z té příčiny žádáno v této petici:

1. Aby zemský výbor znova vyhlásil oběžník vydaný 12. června r. 1868 č. 10640 okresním výborům a důtklivě je vyzval, aby obrátily pozornost a péči svou k uchování památek starožitných a uměleckých v království Českém.

2. Aby sbory samosprávné zřídily seznamy památek s udáním míst, kde se chovají, aby se staraly o zachování a opravu jich a pečovaly o zakládání museí krajinských.

3. Aby byl vydán zákon zakazující vývoz a prodej starožitností za hranice.

4. Aby znova obce byly upozorněny na nařízení z roku 1836 o pamětních knihách s návodem, jak by se zapisování do knih těch vésti mělo.

Slavný sněm odkázal tuto petici výboru zemskému, aby ji bedlivě uvážil a pak sněmu zprávu a návrh podal.

Zemský výbor seznal i při této příležitosti, že by bylo již nanejvýše žádoucno, by v takových otázkách byla mu nápomocna poradná komise archaeologická, podobně jako pro otázky týkající se bádání historického a archivního zřízena byla komise historická.

O zřízení tohoto poradního sboru archaeologického podal zemský výbor slavnému sněmu již častěji zprávu s určitými návrhy, jež však posud nikdy vyřízena nebyla.

Nemaje však takového sboru poradního, jehož k řešení uspokojivému podobných otázek nezbytně je potřebí, obrátil se zemský výbor k správnímu výboru společnosti musea království Českého s žádostí, aby o petici uvedené podal dobré zdání.

Správní výbor společnosti musejní sdělil zemskému výboru, že se srovnává zúplna s peticí a návrhy jejími a vyslovil přání, aby se starožitnostem a památkám českým dostalo tím ochrany co nejvydatnější.

Zároveň připomenul, že republikováním oběžníku vydaného zemským výborem dne 12. června 1868 č. 10640 a nařízení nejvyššího purkrabí z roku 1836 rozumí ovšem takové obnovení jejich, jež by nynějším poměrům bylo přiměřeno, a že bude tedy na př. vynecháno z onoho nařízení purkrabského, aby knihy pamětní psaly se (kromě latiny) toliko jazykem německým.

V příčině obmezení vývozu starožitností uvedl správní výbor společnosti musejní, že jest to dávným přáním všech vlasteneckých archaeologův a vůbec přátel kulturních památek domácích. Jakkoli pak musejní výbor přeje každému přičinění v tomto směru nejzdárnějšího úspěchu, nemůže zatajiti sobě velikých obtíží, jež překážejí úplnému zákazu všelikého vývozu starožitností a památek českých přes hranice zemské a upozornil v té příčině na přednášku, kterou měl (ač jen o starožitnostech předhistorických) člen vídeňské ústřední komise pro umění a památky historické dr. Matouš Much ve schůzi členů této komise v Krakově dne 17. a 18. září 1888 (str. 31. Protokolů).

Vzhledem k tomu, že toto dobré zdání správního výboru musejního neobsahovalo podrobnějších dat zvláště o tom, v které příčině by oběžník svrchu uvedený a nařízení purkrabské doplněny neb opraveny býti měly, nemohl zemský výbor učiniti v této věci hned žádoucího opatření, nýbrž chtěl vyčkati, až bude zřízen poradní sbor archaeologický, jenž by tuto otázku především uvážil a zemskému výboru přiměřené návrhy učinil.

Z té příčiny upozorňoval zemský výbor opětně v rozpočtové komisi, že je brzké vyřízení příslušné zprávy zemského výboru a zřízení tohoto sboru již na nejvýše naléhavým.

Otázka zřízení archaeologického sboru poradního nebyla však slavným sněmem dosud vyřízena.

Proto zemský výbor požádal Společnosť přátel starožitností v Praze, která dala vůbec podnět k tomuto jednání, by jemu podala bližší data a podrobné návrhy, zvláště o tom, v kterém směru by měl býti doplněn aneb opraven oběžník svrchu uvedený. Hlavně bylo by potřebí označiti blíže místa, na kterých starožitnosti obyčejně se nalézají, dále měly by blíže udány býti sbírky obsahující starožitnosti české, nad jichž zachováním by se bdíti mělo.

Rovněž bylo by záhodno, aby podány byly bližší návrhy v příčině zřizování a organisace museí krajinských a styků jejich s museem království Českého, při čemž zemský výbor upozornil na stanovy spolku

archaeologického „Včely Čáslavské“ v příčině zasílání duplikátův a nálezů širší důležitosti museu království Českého.

Dále bylo by uvážiti, mají-li obce býti znova upozorněny na nařízení z r. 1836 o pamětních knihách a jaký návod by se měl dáti o zapisování do těchto knih.

Při tom jest ovšem důležito, že od vydání tohoto nařízení poměry velice se změnily; v době, kdy nařízení to vydáno, bylo veřejných novin a podobných pramenů pořídku — v době nynější rozšířily se i po venkově a podávají zprávy též o podřízenějších událostech místních, tak že význam knih pamětních je již podřízenější.

Na základě těchto dat byl by pak vypracován dotyčný oběžník. Zemský výbor podal o této věci zprávu slav. sněmu dne 10. března r. 1893 č. 10.634 (č. sn. 320), jež však zůstala nevyřízena, protože komise rozpočtová nepodala o ní žádné zprávy.

Podobně stalo se s návrhem poslance Karla Adámka a soudruhů na ochranu domácích památek uměleckých a historických, jenž podán slavnému sněmu dne 15. března 1892. (Tisk XCII.)

Dle návrhu toho měl slavný sněm uložiti zemskému výboru, aby v zasedání nejblíže příštím předložil slavnému sněmu návrh na organisování komisí místních (obecních) a okresních, jakož i ústřední zemské komise ku vyhledávání, prozkoumávání a zachovávání uměleckých a starožitných památek, jakož i archivů v království Českém, pak aby obnovil oběžník vydaný r. 1868 samosprávným zastupitelstvům, aby vyjednával s c. k. vládou o vydání zákonů na ochranu památek těch a zamezení jich vývozu z království Českého do ciziny.

Vzhledem k tomu, že zpráva zemského výboru v příčině zřízení poradního sboru archaeologického nebyla ani r. 1892 vyřízena, pečoval zemský výbor o to, aby se aspoň v některých stránkách této obtížné a rozsáhlé otázky staly nejnutnější přípravné kroky.

K podnětu danému zemským výborem Společnosť přátel starožitností konala r. 1892 a 1893 četné schůze, v nichž dotčené otázky probrány velmi podrobně, jak se stránky odborné tak i se stránky právní a národohospodářské.

Na základě těchto porad vypracoval jednatel dr. Em. Kovář obšírnou zprávu o krocích, kterých by třeba bylo, aby se učinila přítrž ničení památek historických a uměleckých a zavážení jejich za levný peníz do ciziny, kterou podala Společnosť přátel starožitností v Praze sub pr. 29. března 1893 č. 14.772 skrze svého předsedu p. arch. J. Zeyera a jednatele, a v níž naznačeny některé zvláště křiklavé případy zavlékání památek těch do ciziny, jak uvedeny již ve schůzi přátel národopisu, konané v Praze v Měšťanské Besedě dne 25. března 1892; zvláště uvádí se, že velmi starožitný a cenný pacifikál, vyoraný rolníkem na poli u Českého Brodu, nabídnut nálezcem museu království Českého za 200 zl., však nežli dotyčná smlouva mohla býti uzavřena, koupil jej restauratér na pražském nádraží za 300 zl. a prodal jej museu do Drážďan za 1400 zl.

V čas jubilejní výstavy zemské r. 1891 vylákali na Voticku a v jiných krajinách českého jihu překupníci různé části krojů národních pod záminkou, že budou vystaveny na zemské jubilejní výstavě

s naznačením jména dárců; velké množství předmětů, které úplně zdarma takto získali, prodali pak za drahý peníz do ciziny.

Podobní překupníci kupují zvláště od kostelníků odložená roucha kostelní, obsahující často umělecké, starožitné a cenné vyšívání zlaté i stříbrné.

V mnohých městech a místech v Čechách scizují správy obecní a veřejné ústavy za faktu a často zúmyslně stará privilegia královská a jiné listiny, hlavně původu českého, vzácné prvotisky atd.

Dle návrhu podaného Společností přátel starožitností usnesl se zemský výbor na tom, vydati oběžník **všem okresnim výborům,** jenž jest vypracován na základě podobného cirkuláře, vydaného již r. 1868, a jehož obsah je v podstatě obsažen také v „Návrhu základního programu ankety pro zřízení zemského sboru konservatorského, jejž Společnosť přátel starožitností podala zemskému výboru a jenž připojen této zprávě jako příloha *A*).

Jako v onom starším cirkuláři uvádí se také v tomto důležitosť starožitností a památek, způsob, jak se zavlékají do ciziny nebo ničí, vypočítávají se podrobně různé druhy památek těch a naleziště jejich, zvláště se jedná též o listinách a archivech, a žádají se okresní výbory, by upozornily obce, duchovenstvo a učitelstvo na ochranu památek a samy o ni pečovaly, oznamujíce nález památek nebo zkázu jim hrozící dotyčným orgánům, zvláště sborům, které pro to zřízeny budou, po případě nejbližším museím krajinským.

Kromě toho předložila Společnosť přátel starožitností návrh základního programu ankety pro zřízení zemského sboru konservatorského, který by pečoval o zřizování museí v okresech soudních, o organisaci a přičlenění jejich k zemskému museu království Českého. Musea taková měla by kuratoria a kustody volené, jež by stvrzoval zemský sbor konservatorský.

Působnosť jejich je v návrhu podrobně uvedena. Kustodové by revidovali pamětní knihy, jež by se v obci nebo farnosti neb aspoň v každém soudním okresu opět vedly.

Celou organisaci by vedl a přehlížel sbor zemský, jenž by pečoval o vydávání výročních zpráv ze všech museí okresních a jiných.

Dále sbor by měl vzíti v úvahu, zdali by se nedoporučovalo navrhnouti, aby zřízeni byli placení kustodové jako zemští úředníci, kteří by neměli kromě toho žádného veřejného úřadu.

Funkce nynějších státních konservatorů je totiž pouze čestnou funkcí vedlejší, tak že konservatoři nemohou věnovati se úkolu tomu úplně, nad to je působení jejich stíženo tím, že každému je přikázán větší počet okresů politických. R. 1890 bylo konservatorů v Čechách 28, r. 1892 pak 32.

Kustodové zemští by měli stálý dozor na veřejná musea, objížděli by je a revidovali, přehlíželi by činnosť vzhledem k zachování památek a činili by prostřednictvím zemského sboru návrhy, co by se z památek mělo zakupovati pro zemské museum.

Podobné návrhy obsaženy také v objemné petici spolku architektů a inženýrů v království Českém v Praze, de pr. 5. dubna 1892 č. 3548 pet., jež rovněž nebyla slavným sněmem vyřízena.

V této petici uvádí se zvláště, že především mizejí svědectví archivní a doklady o kulturním a sociálním životě našich předků a že propadají často záhubě následkem náhody, libovůle nebo neznalosti soukromníkův i korporací. Zvláště vytýká se žalostný osud jednoho z nejcennějších archivů, totiž bývalého archivu kutnohorské mincovny a berní správy, jenž rozprodán jako makulatura; upozorňuje se na to, jak zničeny mnohé obsáhlé registratury panské a jak nedostatečně jest umístěn ve sklepích pod kostelem sv. Mikuláše nejdůležitější archiv království Českého, totiž archiv guberniální, nyní místodržitelský.

Dále se uvádí, že umělecké a řemeslné práce našich předků postrádají veškeré ochrany, proto že jednak není statistiky, která by udržovala památky ty v evidenci veřejnosti a pod bdělým dozorem orgánů k tomu povolaných. Není také veřejné instituce, vyzbrojené potřebnou autoritou, exekutivou a prostředky, která by bohatství našich starožitností chránila před zničením, nebo před nerozumným restaurováním, před zavlečením do ciziny, a která by pečovala o to, aby vzácnější památky náležející soukromníkům staly se majetkem veřejným. Museum království Českého nemá k tomu dostatečných prostředků, mohlo na př. r. 1887 věnovati na záchranu starožitností z celé země pouze částku 21 zl. 50 kr.

Veliká část památek a starožitností rozprodává se cizím museím, nebo agenti a sběratelé vyvážejí je do ciziny.

Museum království Českého mělo by býti opatřeno velikou a soustavnou sbírkou těchto památek a starožitností, aby duch a typ naší práce umělecké, její minulosti a jejího rozvoje náležitě vynikl.

Bylo by také potřebí, řádně zorganisovati sbírání památek, zříditi konservatory a sběratele z povolání, opatřiti památkám ochranu zákonitou a zabrániti zkáze a vývozu jejich, jako se stalo již v cizině, kde památky ty nabyly rázu majetku veřejného; tak na př. ve Francii, ve Švédsku, také v Uhrách zákonem z r. 1881. V Italii, Řecku, Mexiku, Egyptě, Turecku zabraňuje se vývozu starožitností a ochuzení země plynoucímu z něho.

Jinde, jako v Dánsku, je postaráno o stálý dozor organisovanou zemskou službou musejní. (Pokračování.)

Důležitosť místních výzkumů archaeologických.

Uvažuje *Klim. Čermák.*

Jako ve škole učíváme od příkladu k pravidlu a srovnáváním podobného i rozdílného utužíme vědomosti žáků, podobně má se i s naším bádáním v předhistorické archaeologii. Hledáme v útrobách

země vzorné příklady a z těch vyvozujeme obraz vzdělanosti v jistém období.

Místními výzkumy snášejí se nejdávnější doklady vzdělanosti, z nichž některé přímo k vývoji národní práce Slovanů českých ukazují; jiné zase jako článek ke článku hledíme připojiti k inventáři našich předků, nebo naznačiti chceme poměr, v jakém jeví se k památkám z určitých dob.

V rozptýleném materiálu nálezův evropských bylo zprvu nesnadno vyhledati poučky. Ještě za dob Vocelových nemluveno o kultuře hallstattské, La tènské a p. Potom však hlubším prozkoumáním hojných a bohatých nalezisk podána vědě nit Ariadnina, kudy vyjíti z chaosu snesených zpráv dosti zkomolených a dle chuti nálezců přišperkovaných. Upadá se ovšem v druhou krajnost, že každý nález hledí začátečník do některého okruhu vtěsnati, nehledě, že ve vývoji nejen účinkoval čas, ale také vzdálenost místa od jistých kulturních středisk.

Usilovné a bedlivé zkoumání po léta systematicky prováděné a doplňované v jisté krajině nebo v jistém místě má značný význam.

Zvláště důležita jsou naleziště, a to předem dávná hradiště, jako Hrádek v Čáslavi nebo Hradec Králové, kde několik vrstev nad sebou během věků uloženo leží. Zde čteme předhistorickou abecedu, vidíme stopu dávných věků, jak míjely a jak se připínal článek ke článku. Proto také methoda místního bádání má větší význam pro vědu, než povrchní obchůzka po celé vlasti. Jako jsou monografie důležitými základnými kameny k bádání dějepisnému o celé vlasti, tak z dobře probádaných nalezišť jistého kraje vyplývá pro celkové učení o pravěku největší užitek. Srovnávací methodou rozšiřuje se obzor badatelův, ale úsudky vždy jen z nalezeného vzrůstají, ne z onoho, čeho by si badatel v onom nalezišti ještě přál vzhledem k jiným vzorným nalezištím.

Když jsem poprve uhodil roku 1887 na starší vrstvu na Hrádku v Čáslavi, příčily se nálezy pazourkových nástrojů a kamenných seker obroušených posavadnímu učení o době kamenné; neboť zjištěny v téže vrstvě (ovšem poněkud výše) také nástroje železné (čepel nože, dláto) a střepy nádob, které již také k období kovu ukazovaly. Osmiletým výzkumem podařilo se však lišiti stáří vrstev a zjistiti, že lid hlavně potřebující kamenné nástroje znal již bronz i železo. Ba, později též doklady objeveny, že lid zdejší z bronzu sléval nástroje a kujné železo jako surovinu připravoval k další výrobě.

Byla zjištěna místa, kde nejhlubší vrstva náležela pozdnímu období slovanskému; na severním okraji v hlubokých vrstvách nebylo vždy nejstarší na každém místě. Při výzkumu r. 1892 nalezeny v nejhlubší vrstvě jen dva pazourkové odštěpky, kdežto dále k západu na sta jich leželo a mezi nimi vzorně urobené nožíky, pilky a střely. Za to při východní části severního okraje hallstattský a La tènský ráz zcela určitě vystoupil a tvořil nenáhlý přechod ku starším vrstvám slovanským. Kdo by chtěl vyvozovati z tohoto nálezu přítomnost jiného

národa, než co nahromadil vrstvy svrchní, musil by chtíti zúmyslně klamati. Aspoň památky La tènského rázu bez trhlin a často vedle sebe pojí se k starším slovanským.

S druhé strany místními nálezy na Hrádku, v cihelně nejjižnější, v cihelně pod Hrádkem a na „stu záhonech“ u Koudelova objeveny doklady kultur tak rozdílných, že souvislosti mezi nimi není. Jen v cihelně pod Hrádkem slovanské památky pozdní a La tènské zcela výrazně jako na Hrádku dokázány. Však z kultury neolithické v cihelně nejjižnější nebylo vystopováno nic podobného na Hrádku, ani ony zvoncovité nádoby, jichž tré objeveno v cihelně pod Hrádkem pod nepohnutou vrstvou taškové hlíny žluté. Také lovecká stanice u Koudelova má zcela jiný ráz jak co do nádob, tak co do zvířeny. Nadvládala totiž v nejhlubších vrstvách na Hrádku zvířata domácí, ale u Koudelova zvěř. V nejjižnější cihelně v Čáslavi ani příkladu nebylo divokých zvířat. Mnohem více parohů jeleních a srnčích, též zuby medvědí a vlčí byly v nejsvrchnější vrstvě Hrádku.

Za to jistý poměr postřežen při nádobách i milodarech v popelnicích polabského (lužického) rázu ve Vrdech, v střepech na Hrádku a v nitru nynější Čáslavě, hlavně pod nehnutou vrstvou starých valů městských. Zde byly nádoby hallstattského rázu, forma ku slévání kroužků, nůž pazourkový a mnoho obroušených nástrojů kamenných, což čelí proti ukvapenému úsudku jistého moravského badatele, že sídel nebývalo v dnešních osadách. Byly, a doklady to dokazují nezvratně.

Doklady obsaženy ve sbírkách jednotlivců a krajinských museí, jimž měl by nakloniti přízeň svou vysoký sněm, poněvadž ze sbírek místních, dobře dle nalezišť ukládaných a svědomitě popsaných větší zisk vlastenecké vědě plyne, než z průmyslových museí, v kterých všecko mladí průmyslníci najdou, jen ne to, z čeho by se poučili. Zeptejme se znamenitých odborníkův a dlouholetých sběratelů do museí průmyslových a povědí nám, že litují peněz za mnohé, z čeho posud nikdo poučení neměl. Kolika museím krajinským bylo by pomoženo několika sty, kterých by užito bylo k bádání a k uveřejňování nálezů! Sebrati dějiny průmyslu z našich hradišť, toť bylo by vděčnou úlohou krajinských museí.

Musea krajinská i místní jsou nejmladšími školami našich dějin a poučnými obory vývoje krajů našich. Mají li plniti úlohu svoji platně, musí se jim dostati podpory zemské, a ústav zemský musí laskavě k nim přihlížeti jako ke zdárným dítkám svým.

O stínání kohouta.

Napsal r. 1847 *Frant. Stanisl. Hulicius.*

Blíže Mšena jest obec Sedlec a v této se o posvícení až do roku 1846 stínával kohout; bylo to vlastně zakončením posvícení a na prospěch muzikantů.

K této slavnosti dostavilo se mnoho mšenských občanů, mezi kterými i já býval. Když pak roku 1847 přestala tato národní slavnosť, povolal jsem k sobě tlampače, který býval při této slavnosti hlavním činitelem a požádal jej, by mi ty vejšplechce, které při tomto obřadu vykonával, opakoval za tou příčinou, bych si je mohl pro paměť poznamenati. Učinil tak s velikou ochotou, poněvadž čul dobrou odměnu na pivo, kteréhož byl milovníkem. Odříkal mi veškeré vejšplechce, jako když bičem mrská, a jak by ne, když již při stínání kohouta po 31 léta hlavní osobou býval, a tedy vše v paměti mu dobře utkvělo.

To předeslav, podotýkám, že slavnosť národní započala rázem druhé hodiny odpolední v panské hospodě, stojící na návrší. Ten největší a nejtučnější kohout byl již dopoledne v některém statku zabrán a donesen do hospody, kdež byl přivázán provázky na stolici a do prostřed šenkovny postaven.

Jak medle druhá hodina odbila, vyšli muzikanti před hospodu a zahudali veselou na znamení, že slavnosť počala. Zatím stál již rychtář a zároveň pop v jedné osobě před kohoutem, maje na sobě černou ženskou sukni u krku uvázanou, na hlavě čapku, řečenou bankrotku, která byla kohoutím peřím kolkolem ozdobena, v ruce pak drže lejstra po úředním spůsobu složená. Oproti němu v zadu stál kat, jsa zase oblečen v červenou, hodně křiklavou ženskou sukni u krku uvázanou, maje na hlavě z papíru udělaný klobouk, zvaný „jenerálský“, též pestrým peřím kohoutím ozdobený, v ruce pak držel obnažený dlouhý meč Bruncvíkův; ke všemu tomu měl tváře a nos červenou hrudkou natřeny, a aby byla hrůza dovršena, udělán mu byl dlouhý knír z koptu rozdělaného vodou. Vedle kata stáli dva holomci, kteří měli na hlavách věnce upletené ze slámy.

Když muzikanti dokončili veselou a v hospodě nastalo ticho, povstal pop na stůl, a tu pak mu dána do ruky modlitební kniha, zvaná „pekelný žaltář“, z kteréhož jako by četl takto:

„Zpáteční evandělium k červenému pivečku na den nepodařeného syna v kapitole šesté bez některé kopy a verši spodním.

Kniha rodu antikrista syna nepodařeného. Nepodařený zplodil muzikanta, muzikant zplodil darebníka, darebník zplodil marnotratníka, marnotratník zplodil tuláka a ten celý rod, tulák zplodil zaháleče, zaháleč zplodil lenocha, lenoch zplodil ležáka, ležák zplodil pecivala, pecival zplodil ospalce a bratři jeho, ospalec zplodil kazichleba, kazichleb zplodil darmojeda, darmojed zplodil pomlouvače, pomlouvač zplodil otrhance, otrhanec zplodil lháře, lhář zplodil rouhače, rouhač zplodil cikána, cikán zplodil partykáře, partykář zplodil šibala, šibal zplodil zloděje, zloděj zplodil přijímače, přijímač zplodil taškáře a bandu na lesích obývající, taškář zplodil šenkýře a všechny, kteří nedolejvaj, šenkýř zplodil ožralého, ožralý zplodil opilého, opilý zplodil karbaníka, karbaník zplodil grobiána, grobián zplodil tlachače, tlachač zplodil pak obejdu, obejda zplodil holomka, holomek zplodil lupiče, lupič zplodil cizozemce němce, cizozemec němec zplodil zlo-

čince a poďubanou Sáru, z kteréžto se má naroditi zpáteční antikrist pln hříchů a nepravosti. Tolik jest dnes slov tohoto přečteného zpátečního evandělium všem na příklad. Amen.“

„A nyní podejte mi korbel piva, jinak žízní zalknu.“

Když se tak stalo, napije se pop notně a počne zase takto:

„Modleme se! Ó ty čistý duchu vystálého piva, vstup do mne a do srdce manželky mé, ačkoliv ona tvůj nepřítel jest, nedopouštěj moc a sílu tvou haněti, nebo skrze ni násilím trpím, zdržuj její zlatý jazejček, aby tak často nebrousil; nebo vejřečnosť její, byť bych já úplně opilý byl, uši mé velmi velice proniká.

Nepřipouštěj tomu, aby žena za mnou do hospody chodila a mne od té líbezné chuti strhovala a když ona nějaký krejcar na svém díle nebo na prádle vydělá, aby ona jej svému manželu na pivečko obětovala — to vnuknutí v ní učiň, kterémuž není rovno a ať kraluje na věky věkův. Amen.“

Když pop domluvil, vyprázdnil jedním douškem korbel a po té sestoupil se stolu, pak popošed ke kohoutovi hlavu k němu sklonil a vedl s ním tajnou rozmluvu, ale nikdo nesměl věděti obsah; pak jej kolkolem obešel, čině při tom všeliké směšné posuňky.

Po té vyzvedl jeden pohůnek židli s kohoutem na hlavu a vyšel z hospody, za ním pop a kat a ostatní zástup lidí. — Když venku průvod uspořádán, spustí muzikanti a hrají smuteční marš až k popravnímu místu na návsi. Kohout pak se sundá se stolice a jest držen od holomků na provázcích. Zástup učiní kolo a pop vystoupí na stolici a počne takto:

„Hulá! hulá! hulá! Poslední hodina. Dnes bude poprava našeho podruha kohouta. Stneme ho. Nechť jeho krví vylitou potvrdíme a oslavíme tu třídenní slavnosť posvícenskou, abychom se takto kohoutovi zalíbili při závěrce našeho posvícení, pročež, kmotrové a kmotřičky, strejčkové a tetičky, mládenci a holčičky přespolní, neodcházejte dnes domů, zůstaňte u nás ještě dnes při sousedské, při přátelském a společném hodování a při té andělské muzice, zpěvu a rozkošném křepčení až do jitřního svítání, abyste účastni byli s muzikanty toho kohoutího hodování, kteréhož zdejší poctivá obec obětuje k společnému a sousedskému hodování, i ujišťujeme vás, že se dosyta najíte, jen když částku kohoutího masa pojíte.“ (Hudba zahruje tuš, načež pop na kohouta vykřikne):

„Hulá! hulá! hulá! Teď bude přečtena tobě žaloba.“ (Vezme lejstro z pod paždí, rozevře je a dělá, jakoby četl:

„Žaloba od slepičího práva a zdejšího hrdelního soudu, pročež poslechněte, lidičky a přátelé moji, abyste věděli, proč tento zločinec mečem odpraven býti má, a poslyšte příčiny, pro které utracen bude.“ (Pop se obrátí a rce ke kohoutovi):

„Ty jsi honil neustále slepice, když je hospodyně do posady nebo do kurníka uzavřela, lezl jsi za nimi do posady, ba i na kurník jsi se dobýval. Několik slepic jsi, ty ukrutníče, pošlapal a na smrť

polekal, při tom jsi, ty nemilosrdníče, do hlavy je štípal, až se mnohé zbláznily a do špitálu se dostaly. Od toho štípání mnohá zapálení mozku dostala a z tohoto světa na onen se dostala. Ty jsi se často se svými bratřími rval, několik svých bratrů jsi na smetništi až do smrti v své vzteklosti uštípal. Ty, škůdce, jsi hejna slepic vedlejším sousedům na hlavatici, směsku, do zahrad a za humna vodil, záhonky jsi jim zničil a sazenice rozhrabal a pošlapal. Ty jsi vodil slepice za stodolu na osení, ba i do stodol a do stavení na sejpku, následkem čehož pak se obilí nedostávalo, z čehož pak povstal křik a váda, ba nařknutí, že to byly myši. Když jsi se dosti nažral, vedl's slepice k potoku k nápoji a tam's mlynáři tolik vody vypil, takže nemohl lidu řádně posloužiti. Ty's zapomněl na úsvitě kokrhati, lid, jenž se podle tvojích hodin řídil a spravoval, zaspal, vstal pozdě a byl potom lán, obzvláště čeledín, když tě neslyšel a zaspal u děvečky. Co z toho všeho pak povstalo? Nesvornost, lání, hubování a veškeré jiné hříchy, a kdo tím vším vinen? Ty! Těch a podobných kousků, milé lidičky, mnoho natropil a protož jest hoden smrti. Kate, čiň svou povinnost!"

Po tomto řečnění předstoupí kat před kohouta, kteréhož na provázcích drží dva holomci, a počne brouskem brousiti meč, pak jede ostřím po nehtě, zkoušeje, nemá-li ostří zoubek, což opakuje dvakrát po sobě, potom vyhrne si pravý rukáv u košile, pozvedne meč a křikne: „Jeden, dva, tři", a usekne kohoutovi hlavu. Pak vykřikne „hulá", zástup opakuje to po něm, a muzikanti zahrají tuš. Holomek přiváže sťatého kohouta na židlici, kterouž opět nese na hlavě, a průvod se vrátí do hospody, jsa provázen muzikou a všeobecným vejskáním. V hospodě pak započne na novo veselý rej, který často opět do bílého rána trvá.

Kohouta šenkýřka upekla a muzikanti ho o půl noci snědli.

Tato posvícenská národní slavnost, kteráž se takměř v každé vesnici pořádala, přestala v mšenském okolí dočista a nyní se o ní jakož i o jiných národních slavnostech jen povídá.

Hrad Ryzemburk nad Úpou a jeho panství r. 1600.

Dle archiv. pramenů napsal *J. K. Hraše.*

Kdož neznal by malebné krajiny úpské nad Skalicí českou, neznal by babiččina údolí a výše nad ním zbytků, ovšem velice chudičkých zbytků slavného, velikého někdy hradu Ryzemburku? Tam, kde bystrá a šumná Úpa stísněným korytem od Slatiny k Ratibořicům spěchá, tam, kde vysoké skály, bujným lesem porostlé, úsečně koryto Úpy lemují, tam na levém břehu této řeky zdvihají se nepatrní, chudičcí zbytkové velikého, bohatého někdy hradu Ryzemburku, sídla to proslavených, bohatýrských rodů českých pánů z Ryzemburku, z Černčic, z Kacova, z Hazemburku, Adršpašských z Náchoda, z Pernštejna, z Nestajova, Talmberka a Smiřických! Býval to hrad první velikosti v kraji

hradeckém. A dnes? Na místě, kde hlučno, veselo někdy bývalo, spatříš rozvaliny, jež sobeckost lidská způsobila. Dobře, že máti příroda, stydíc se za barbarský čin svých dětí, zeleným kobercem poušť tu přikryla.

Nechme však vzpomínek a podívejme se na hrad a z hradu do jeho okolí, jak to tu všude r. 1600 vypadalo

Roku tohoto sedí na hradě pan Jan z Talmberku, bratr pana Viléma z Talmberku, který byl r. 1595 hrad ten koupil, brzy však zemřel. Pan Jan z Talmberku, jenž byl seděním na Smilkově, nehodlaje Ryzemburk dlouho podržeti, nabízel jej r. 1600 panu Zikmundovi Smiřickému ze Smiřic, švakru svému, jako poručníku sirotka Albrechta Václava Smiřického ze Smiřic a na Náchodě. K účelu tomu napsal „Reystra ku prodaji statku rysumburského“ sám vlastnoručně, aby je panu Zikmundovi předložil.*) Dle těchto „reyster“ čili register byl zámek Ryzemburk r. 1600 ještě „dobře vystavený od kamene, byl ve své ohradě a ve svém zavření bezpečen, měl třinácte velkých světnic“ pro panstvo a jiných pokojů ještě mnoho; sklepů zaklenutých nad zemí a pod zemí mnoho. Také měl „pro chování letním časem pro maso a zvěřiny lednici jednu“. A k tomu dokládá ku konci pan z Talmberku: „Týž zámek a taková všeckna stavení veliká kdyby se nyní stavěti měla, do mnoha tisíc by se na to vynaložiti muselo.“ A celý hrad nabízí týž pán za — 1000 kop grošův českých.

Před hradem rozkládal se dvůr, „předhradí“ zvaný. Prohlédněme si dvůr ten, jak r. 1600 vypadá. Dvůr jest prostranný, má šest světnic, stáje „pro vozy chování“, maštale „od kamene klenuté, v ktereych může dvacet štyry koně státi. Nad těmi maštalemi jsou seypky pro vobilí a za těmi seypkami jest světnice. A též chlívův dostatek a jiné stavení, vše vnově vystaveny. K témuž dvoru rolí vorných okolo pěti lánův, a při témž dvoře dvě štěpnice a za voborou nad mleynem též také nemálo štěpnic jest, a ovoce, když Pánbůh ráčí zdařiti, za 20 kop grošův českých mimo potřeby domácí prodati se může. A při témž dvoře jest třetí zahrada, kdež se semena lněná, konopná a jiná všelijaká syvají a zelí sadí. A to všecko v té zahradě dobře se daří a velmi čisté beyvá. Luk dostatek k témuž dvoru jest, na kterých se sena nabírá padesáte vozův velikých a votavy nemnoho míně. V kterémžto dvoře může se chovati klisen tažných 10, krav dojných 30, jalového dobytka do jedné kopy, nebo letním časem každý sedlák jest povinen jedno přepustiti. Při témž dvoře vyseto pšenice a žitha do 90 a některého korce.“ Ten dvůr pokládá pan Jan z Talmberku s „oužitky“ k témuž dvoru, s dědinami, štěpnicemi, lukami, zahradou za — 1000 kop gr. českých.

Při témž zámku a při dvoře nalézal se pivovar o jednom zavření a sladovně a spilku, „vše dobře vystavené“. V pivovaře tom jedna obyčejná várka a někdy i dvě do týhodne na 16 sudů „na veystav se dělají. Užívá se téhož pivovaru mimo náklad do roka přes 300 kop gr. č.“ Ten pivovar cenil si pan z Talmberku na 100 kop grošův českých.

---

*) V archivu města Náchoda.

Poslyšme, jak pěkně líčí pan z Talmberku oboru ryzemburskou, její travnaté, rybnou a splavnou Úpou protkané údolí. „Též při témž zámku," píše ve svých registrech, „pod samými vokny jest vobora veliká a spanilá pro zvěř, v kteréžto na ten čas do několika *kusův* od zvěři, totiž jelenův jest, skrze kteroužto voboru řeka veliká Úpa teče, po kteréž se dříví k pivovaru, jako k jiným všelijakým potřebám plaví. Též v té vobořе nemálo luk a lesu čistého, černého i všelijakého jiného jest a může v ní přes létho do 30 hřebců beze škody zvěři volně přepásti." Tuto oboru s lesy, lukami a plavem dříví pokládá pan Jan toliko ve 400 kopách gr. č.

Blízko zámku nalézal se velký ovčín, „od kamene vystavený"; ovec mohlo se chovati 10 kop, neboť pastev bylo dosti a přes zimu ovce valně se přechovati mohly, „kterýchžto vovec vlnou, jehňaty, skopci a vomastkem užívati se může do 70 kop grošův českých." Ten „oužitek vovec" pokládá pan z Talmberku za 300 kop gr. č.

„Pod týmž ovčincem," pokračuje, „jest chmelnice veliká, na kteréž chmele bývá spotřeba, při něm zahrádka na vaření"; tu pokládá za 50 kop gr. č.

K hradu patřil též dvůr Kochanovský v Žernoví, „nově vystavený a dobře spravený, ke kterémuž dvoru rolí několik lánů, luk k témuž dvoru dostatek, na kterých se nabírá sena do 40 vozův a votavy nemnoho míně; v kterémžto dvoře může se chovati klisen tažných 8, krav dojných 15. K témuž dvoru kus stráně černého lesa. Na zimu při témž dvoře voseto do vosumdesáti korců. Ten dvůr pokládám — 800 kop gr. č."

Další zajímavé zprávy dovídáme se z register páně Talmberkových, že k zámku patřily též dva „krámy mastné" a sice jeden v městečku Hůře červené a druhý v městečku Žernoví Z každého tohoto masného krámu platil se jeden kámen loje a drob odebíral se od řezníkův na zámek po 5 gr. č. Za ten „oužitek" pokládal pan Jan 50 kop gr. č.

Jako pod každým hradem a zámkem musil býti mlýn, v němž se pro potřebu hradu i lidu poddaného mlelo, tak bylo i při zámku ryzemburském. „Mleyn nad voborou na řece Úpě blízko zámku o dvou kolách moučných;" z téhož mlýna platilo se tehdy 40 kop grošův č. a dávali se na zámek dva vepři dobře vykrmení. Mlynář nesměl žádného měřičného což k zámku i ke dvoru mlel, bráti. Při mlýně byla též olejna, kteréž se za 7 kop gr. č. užívá a pila, na kteréž se prkna řeží a klády se k ní po řece dodávají. To všecko počítá si pan z Talmberku za 500 kop gr. č.

Kromě tohoto mlýna ryzemburského patřil k zámku ještě mlýn ve vsi Olešnici. O něm napsal majetník sám: „Ten mleyn z kruntu jest nedávno a vnově o dvou kolách vystavený a jakž náleží dobře v něm spravený, v kterýmž se mlýně chová mlynář náchlebný a každého týhodne v něm se veymelného po 3 korcích vymílá a někdy i více." Ten mlýn pokládal si za 300 kop gr. českých.

I o vápno bylo tehdy na panství ryzemburském postaráno. „Ve vsi Všelibi (jest) vápenice, kde se vápno pálí, lesu užívá; rok k roku rovnaje do 18 kop gr. č., tu pokládám za 100 kop grošův českých."

Nyní následuje výkaz „platův stálých“ z městeček a vesnic, k panství ryzemburskému tehdy patřících, o nichž tuto se zmiňujeme. K panství patřily: Městečko Žernoví a v něm tito usedlí: Kašpar Kovář, Petr Peterka, Jan Štursa, Jan Albl, Matěj Klibej, Vondra Vondráček, Jíra Klibců, Jíra Laufmannů, Jíra Pilíček, Jíra Maštalíř, Jan Bílův, Vít Vopičkův, Jan Benda, Vondra Vondrouš, Tobyáš Doubek. Aby si naši čtenářové o těchto „stálých platech“ pravý pojem učiniti mohli, podáme tuto výkaz „stálého“ takového platu, jejž platil na př. sedlák Jíra Maštalíř. Týž platil na zámek každého roku:

„Ouroku svatojirského . . . . 8 gr. 1 den. český,
ouroku svatohavelského . . . . tolikéž,
ovsa ouročního . . . . . ½ korce,
roboty vorné . . . . . 2 dny,
roboty ženné . . . . . 3½ dne,
roboty konopí trhání . . . . . 1 den,
roboty řepy kopání . . . . . 1 den,
slepic ouročních 4,
vajec ouročních . . . . . 9.“

Podobně platili i jiní žernovští sousedé a summa platu stálého z městečka Žernoví činila 3 kopy 48 grošů českých, ovsa ouročního 12 korců, slepic 48, robot orných 4 dny, ženných 38 dní, řepy kopání 10½ dne, konopí trhání 11½ dne, dřev vození 7 saní, vajec „platných“ 3 kopy a 5 vajec.

Všech osedlých i s Kovářem bylo tehdy v Žernově 16. Při zámku osazen byl Jan Pičinský a Jan Vopičkův, a na Skalce Jíra Hašek a Jan Střihavka, úhrnem čtyři osedlí.

Druhé městečko, k zámku patřící, byla Červená Hůra s těmito osedlými: Vondráčkem, Jírou Šrůtův, Adamem Kozákem, Vítem Metelkou, Jírou Holého, Janem Dvořákem, Janem Vaňkem, truhlářem, Jakubem Synáčků, Vondrou Mykytou, Janem Červenkou, Jírou Ševcem, Václavem Sádlem, Adamem, bednářem, a Matějem Tučkem. Na obci v témž městečku nalézala se tehdy lázeň. Ze všeho městečka platilo a robotovalo se takto: Platu stálého byly 4 kopy 20 gr. 4 den. č., ovsa 9 korců, roboty orné 9 dnů, dřev vození 33 dny, roboty pletí 14½ dne, řepy kopání 14 dnů, slepic 46, vajec 1 kopu a 54. Všech osedlých bylo 16.

Z vesnic patřily k zámku: Mstětiny, Stoliny, Všelibě, Olešnice a Víska. Podívejme se do nich, kteří sousedé tam hospodaří. V Mstětinách, či jak dnes říkáme ve Mstětíně, sedí na statcích tito sedláci: Michal Podstavník, Jakub Antošův. Jíra Šmíd, a ti platí summou platu stálého 1 kopu 32 gr. č.; ovsa 4 korce, slepic 13, vajec 45 a jsou povinni robotou ornou 4½ dne, žennou 15 dní, dřev vození 12 dnů, pletí 3 dny a řepy kopání též 3 dny.

Ve vsi Stolinech, čili dnes Stolině, jsou tito hospodáři: Jakub Hrubáčkův, Jokl Zumr, Hans Jun, Hans Šustr, Michal Komicht, Moc Kamlar, patrně všichni Němci, a Jíra Antošův. Ti všichni mají tyto povinnosti k zámku: platu stálého 2 kopy 58 gr. 6 den. č., ovsa

$8^1/_2$ korce, slepic 34, roboty orné 10 dnů, ženné 33 dny, pletí $7^1/_2$ dne, řepy kopání $7^1/_2$ dne a vajec měli 1 kopu a 42 vejce dodávati.

V obci Všelibě, dnes Všelibech, byli tito sedláci na statcích: Jan Souček, Jan Melicharů, Jan Melicharů z druhého statku, Matěj Faltův, Vaněk Kohout a Mach Svatonův. Kromě těchto byli ještě na obci 3 osedlí, tak že bylo všech úhrnem devět, kteří měli dodávati peníze a obilí a robotovati k zámku takto: Platu stálého odváděli 4 kopy 8 gr. 2 den. č., ovsa $12^1/_2$ korce, slepic 40, vajec 2 kopy 15 vajec, roboty: orné $12^1/_2$ dne, ženné 40 dnů, dřev vození 31 den, pletí $8^1/_2$ dne a řepy kopání 8 dnů.

Největší z tehdejších „poddaných" vsí byla Olešnice. V ní nalezli jsme tyto osedlé: Jana Tobyáše Kochánka, který platil platu stálého ročně 54 groše a 6 den. českých, $3^1/_2$ korce ovsa, 12 slepic, 36 vajec, a robotoval: orně $3^1/_2$ dne, ženně 12 dnů, pletí 1 den, řepy kopání 1 den a dříví vození 6 dnů, tak že sloužil do roka panstvu $23^1/_2$ dne, tedy, odečteme-li neděle a svátky — jeden měsíc! Byl to tehdy v Olešnici největší statek. Dále shledáváme zde tyto sedláky: Melichara Albla, Vaňka Kňoulů, Matěje Sedlářů, Vacka Hanzlův, Jana Šemeráků, Jíru Hudce, Jana Junu, Jíru Joudala, Matouše Hrozného, Jana Štěchů, Pavla Kabrle, Jíru Blažků, Jíru Vondráčků, Martina Malého, Martina Krejčího, Tobyáše Jeřábka, Adama Kompocha, Jana Vlachů, Adama Hrozného, Jakuba Bitnera, Adama Krejčího, Lukše Blažků, Adama Turečků, Jana Lokvencův, Adama Lánského, Matouše Branníka, Vávry Polův, Jíry Joudalů z druhého konce, Adama Hrozného druhého a Martina Blažků. Všech v Olešnici tehdy osedlých i s těmi na obci bylo 35 a ti platili platu ročního 12 kop 33 gr. 2 d. č., dávali 38 korců a 3 věrt. ovsa, slepic 2 kopy a 8, vajec 6 kop a 57 a robotovali: roboty orné 35 dnů, ženné 104 dny, dřev vození 87 dnů, pletí 25 dnů a řepy kopání 24 dny, úhrnem bylo robotních dnů v celé Olešnici — 275!!

V malé vísce byli tehdy dva osedlí: Jan Tlapa a Jan Formánků, kteří platili 1 kopu 28 gr. 6 den. platu stálého, ovsa sypali 5 korců, slepic dávali 18, vajec 53 a robotovali: roboty orné 5 dnů, ženné 17 dnů, pletí 2 dny, dřev vození 12 dnů a řepy kopání 2 dny. Veškeré panství ryzemburské vynášelo r. 1600: platu stálého 30 kop 52 gr. 3 den. č., ovsa 92 korce, korec po 15 gr., slepic 5 kop a 30 po 2 gr., roboty orné $81^1/_2$ dne, ženné 312 dnů, dřev vození 213 d., pletí 62 d., konopí trhání $13^1/_2$ d., řepy kopání 70 d., vajec „platných" 17 kop a 40, vejce po $^1/_2$ denáru.

Dále podávají nám „reystra" pana Jana z Talmberku zprávu o rybnících a potocích a rybách v nich pěstovaných. „Rybníkové, kteří se sadí plodem dvouletým na veytah: rybníček v oboře násady 15 kop, rybníček nad Slukovy 10 kop, nad pivovarem 10 kop, nad cihelnou 25 kop ryb, Benýšek 30 kop, podšaškový 20 kop." O řece Úpě nalézáme zprávu, že „rybna" jest, a cení ji pan Jan na 100 kop. V potůčku pode vsí Všelibí mřeně a střevle též na „podtěr" rybníček v ceně 25 kop gr. č., potok u Vísky, v kterém ryb s potřebu jest a raků, též potok pod rybníčkem Benýškem a potok nade vsí Olešnicí až po rybník Kostelecký — za 100 kop gr. č. cení. Ve Všelibech

měl 3 sádky, v oboře 6 haltýřů přeroubených pro ryby a plody přes zimu přechování. Ty sádky k tomu panství přidává.

Potom zmiňuje se o lesích: les nad Stolínem, z něhož se dříví může plaviti, klády ku pile a jiným potřebám, les, slove Škopova stráň, les na Skalce, pod Žernoví, nad Víškou, pod zámkem, les Žďár za Olešnicí, v němž černý les na klády a na stavení, les pod rybníčkem krčmáříkem, hájek v městečku Červ. Hůře v polích, les všelibský, o němž praví Všelibští, že jest „vobec"; „toho při tom nechávám", praví pan z Talmberku, „a v ničem nekladu. Summa summarum za týž stateček všecek vše v mírnosti kladouc, učiní 11.114 kop, 45 gr. 5 den. českých." Jak známo, utržil za něj pan z Talmberku od pana Zikmunda Smiřického ze Smiřic atd. toliko 8000 kop grošův českých.

A po staré slávě hradu není dnes ani zmínky. Kdy asi byl slávě jeho učiněn konec? O tom nechť stojí zde slova Sedláčkova*): „Když byl Ryzemburk k panství náchodskému připojen, nic na opravu jeho nevynakládáno, pročež se i stav jeho r o k u 1628 takto popisuje: „Zámek Ryzemburk od kamene vystavený, však pro neobývání na něm od množství let pospustlý jest." Tedy za 28 roků byl zámek již „pospustlý" a z pospustlého trhalo a lámalo se štukoví a kámen větší na stavbu — zámku nového v Ratibořicích."

Další příspěky ke zvonařství na Boleslavsku.

(Viz dřívější zprávy Společnosti.)

Sdělil *J. V. Šimák.*

Z nejzajímavějších a dojista nejstarších zvonů je menší zvon románského chrámku v e V i n c i. Popis většího zvonu, ze XVI. stol. pocházejícího od zvonaře Petra v Boleslavi, podal A. Pecenka v II. zprávě. Nápis, vinoucí se kol koruny zvonu druhého, byl dlouho záhadou. Bylo možno přečísti na něm slova: *ke cti . . . panv bohv . . .* což ukazovalo, že legenda je česká, ale ostatek jevil se naprosto temným. Pořídil jsem si dříve již otisk liter, dosti však chatrný, i nebyl jsem šťasten v jich řešení. Teprve loni, připadnuv na novou, bezpečnou methodu, opatřil jsem si snímek celé legendy spolehlivý a jasný.**)

Legenda obíhá po obvodu zvonu, a konec její, posledních 8 písmen činí již druhý řádek. Slova jsou od sebe oddělena lilijí. Začátek legendy sluší hledati na východní straně zvonu. První slovo pře-

---

*) Hrady a Zámky V. 42.

**) Pomůcky mé jsou velmi jednoduché, kus tuhy a několik proužků obyčejného papíru hedbávného. Papír navlhčím na rozích, aby přilnul ke zvonu, tuhou natru konec prstu a přejíždím jím mírně tlače vypuklá písmena, především kontury jich. Tak vystoupí na papíru kopie znamenité ostrosti a určitosti. Hedvábný papír je velmi poddajný. Pružnosť pak prstu zabrání, že blánka se neprotrhne.

Nápis zvonu vineckého.

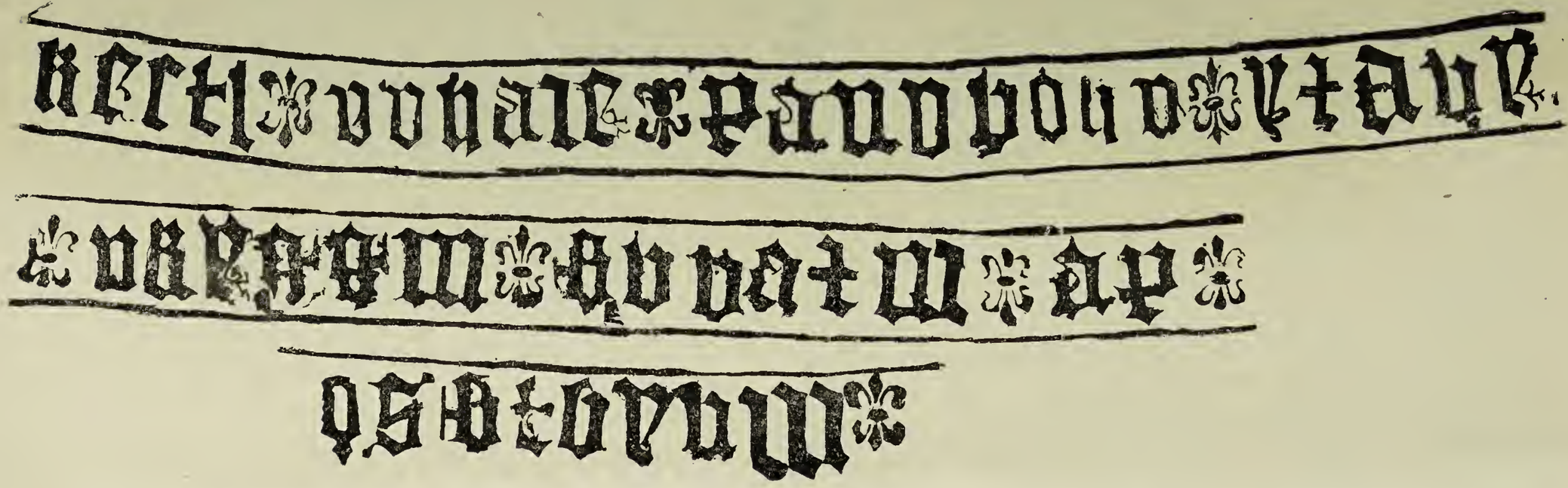

Nápis zvonu letařovického.

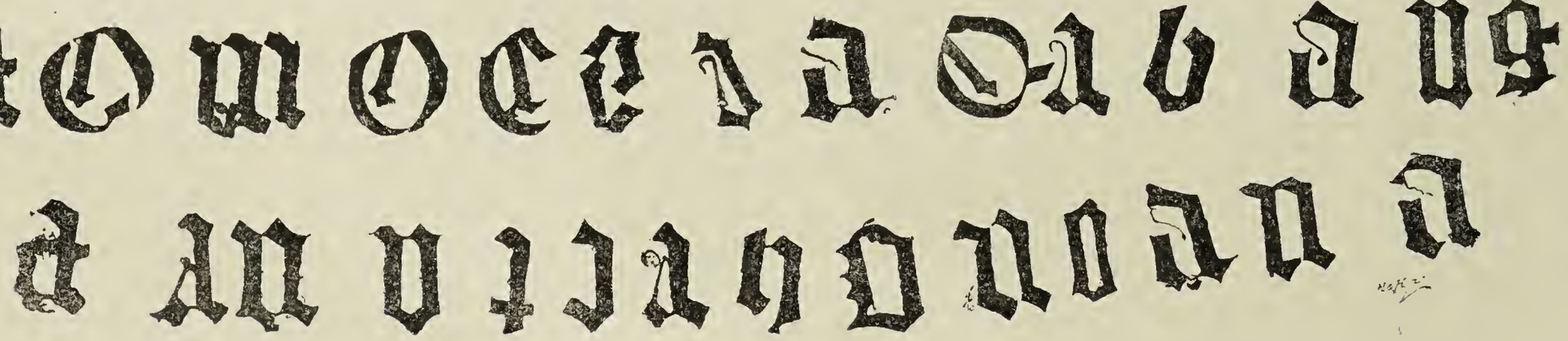

čteme snadno *Ke cti*... Druhé slovo. První písmeno je *a* převrácené, druhé *v*, třetí *h*. *H* sluší vsunouti před *v*, takže dostaneme znění *a* (c)*hvale* (*c* chybí). Další přečteš: *panv bohv*. Čtvrté písmeno v následujícím šestém odstavci třeba pokládati za *k* převrácené a trochu níže posunuté, takže hořejšek zmizel. Poslední značka je e tvaru velmi starodávného a zajímavého. Celek: *y* také. Sedmý oddíl: Druhé a třetí písmeno poznám jako *ke*, za ně dám první *u*, obě následující skoro stejná značí *ss*, šesté je *m*; *ke ussm* (ke všem). Osmé slovo: Vyjmeme-li třetí písmě, přečteme ostatek *svatm*, mezi *t* a *m* vložíme tuto vynechanou značku, již dlužno míti za *y*, *svatym*. Konec uhodneme *ap* — *osstolum*. Podivné je tu písmeno *l*, kteréž nahrazuje spíše tvar převráceného *a*.

Legenda tudíž zní: Ke cti a hvale panv bohv y také ke ussm svatym aposstolum.

Nemístné *ke* (všem) lze vykládati tak, že zvonař, vkládaje litery na model, opakoval nevědomky slabiku předchozího písmena. Upozorňujeme na konec na archaický, podivný tvar liter, značících různé písmeny *s*.

Zvon sluší klásti zajisté do počátku XV. století, ne-li do doby dřívější.

Ne tak zdařilo se mi v Letařovicích u Č. Dubu. V památném chrámku sv. Jakuba na věži visí tři zvony. Nejstarší, na severní straně, pochází dle písmen legendy též z první polovice věku XV., ale neumím povědĕti ani, je-li nápis český či latinský. Podávám badatelům otisk jeho, aby zkusili um svůj.

Prostřední zvon má pásku kolem koruny: LETHA MDLXVII SLIT GEST KE TCZI (!) A CHALE (!) PANV BOHV WSSEMOHVCZIMV OD PETRA W BO(leslavu Mladém).

Západní bok nese tabulku s těmito slovy:

MEZI WITKEM KNOTKEM Z WOR
KLEBICZ, YANEM KLECZALEM
Z LETARZOWICZ, YANEM YAN
SKEYM RYCHTARZEM Z HRAD
CZAN A MATEJEM KALTUSEM
Z CHWALCZOWICZ.

Třetí zvon: Laudate eum in cymbalis bene sonantibus omnis spiritus laudet dominum. P. S. 150. Jako tvůj hlahol ku boží cti a chvále, zvuč jazyk český po vlasti neustále. Ulil Jos. Diepoldt v Praze 1885.

Hlavice, farní chrám sv. Linharta, má též tři zvony. Východní podobně záhadné legendy nemohl jsem přečísti, a nemaje s sebou svých věcí, ani otisknouti.

Zvon prostřední má legendu ve dvou řádcích kolem koruny:

Letha panie tyſicyho pietyſtehо ſſedeſatyho woſmyho ſlyt geſt tento zwon ku tzty a chwale panv bohv wſſemohvczymv a k zadnſſy hlawicz=kemv a od petra w mladem boleſlawi.

Třetí: ANNA KÜHNER 1807.

Drobné zprávy.

Předhistorické pohřebiště u Nového Bydžova. Celé okolí Starého i Nového Bydžova, jakož i další krajina nad Cidlinou jest od delší doby známým a dosti bohatým nalezištěm starožitnin, pocházejících nejen z doby neolitické, nýbrž i z počátku věku historického. Z doby prvější viděli jsme krásné předměty v oddílu retrospektivním zemské výstavy. Další starožitniny shledáváme nejen v zemském museu, nýbrž i ve pěkně založeném museu bydžovském. Z doby již historické uvádíme pouze vzácný nález u Zadražan, obsahující asi 500 kusů denárů Svatoplukových (1107—1109) a 9 stříbrných kroužků s esovitým zakončením. Nálezy podobné opakují se v krajinách těchto neustále, máme tudíž za vhodno zaznamenati novější nález, učiněný v bezprostřední blízkosti Nového Bydžova. Místo nálezu toho jest rumoviště, které jest na jižní straně města mezi Cidlinou a erární silnicí chlumeckou a jest majetkem pana Němce. V sousedství téhož pole jest situováno jiné, však zcela využitkované a zrušené rumoviště p. Šnablovo. Na obou těchto místech, když odkryla se zemina, přišlo se často na popelné jámy v průměru 1·00 až 1·50 metru, v nichž byla obyčejně kromě popelu hojnost střepin nádob zhotovených na kotouči. V době poslední našli dělníci v rumovišti p. Němcovu, totiž v popelných oněch jamách, též několik pěkných předmětů, a to jak kamenných tak bronzových i železných. Nález tento obsahuje několik menších hlazených mlatů, dva bronzové jednoduché náramky, tři náramky ozdobnější formy těnské, železnou jehlici, opatřenou nahoře větším kroužkem, železnou ostruhu s bodcem a konečně závitky z bílého kovu, podobající se ostřižku plechu cínového. Různorodé tyto předměty poukazují tudíž k tomu, že míst těch užívalo se po staletí a že zde na blízku stávalo prastaré předhistorické sídliště. Jest jen litovati, že dnešního dne nelze již přesně stanoviti, kde a jak byly předměty ty v zemi uloženy. *Pcnk.*

Předhistorické pohřebiště v Holubicích. Osada tato jest známým místem, v němž učiněn byl v posledních letech zvláště památný nález římských bronzových nádob. Též blízké pole »na světci« jest svými občasnými nálezy starožitnin v krajině té dosti zajímavým nalezištěm. Že osada je prastará, k tomu poukazuje kromě nálezu ještě pěkný kostelíček románský na vršku prostřed obce, který daleko do okolní krajiny zírá. Při opravě ohradní zdi starého hřbitova, rozloženého kolem kostelíčka, narazili dělníci na úpatí vršku blíže vrat na dva hroby s kostrami, na nichž nalezli kromě malého kroužku ještě jiné bronzové ozdoby. Dělníci však z úcty k místu jakož i k mrtvolám vše zakopali, aniž si povšimli těch věcí. Nelze nám tedy o nálezu tom podati bližší podrobnosti., K vůli samozřejmé důležitosti upozorňujeme na místo toto připomínajíce, že prostranství, kde stojí nyní starý kostelíček, bylo dle všeho prostranstvím v pravěku, zasvěceným kultu pohanskému, podobně jako jiná místa v Čechách, na př. v Michalovicích, v Solči a jinde. K závěrku jen ještě připojujeme, že jsou na blízku této osady prastará místa, kde učiněno bylo již mnoho památných nálezů, a to zejména nynější Zakolany, Kovary pod Budčí, Tursko a j. *Pcnk.*

Středověké tvrziště u Giesshüblu u Andělské hory blíže Karlových Varů. V osadě této, která původně jako celá krajina slovanská byla a nyní ovšem velmi poněmčená jest, shledáváme na severu téže obce ostrůvek obklopený vodou, na němž stávala tvrz ze dřeva sroubená. Rozměry prostranství činí přibližně 20 m. délky a 20 m. šířky. O tvrzi té, pokud nám známo, nedochovalo se pražádných zpráv historických, tolik však zdá se jisto, že zde bydlili praotcové pánů, kteří založili blízký, nyní pěkně restaurovaný zámek*) v Giesshüblu. Že u tvrze té bylo často bojováno, dosvědčují četné nálezy železných střel v celém okolí. *Pcnk.*

---

*) V zámku Giesshüblu shledali jsme v jedné chodbě vyvěšený prastarý obraz Jana Žižky, malovaný dosti pěkně na plátně. Dle obrazu toho jeví se nám Žižka s plným vousem a ve známé, nejvíce rozšířené podobě; bylo by snad záhodno, aby obraz ten byl reprodukován dříve, než se rozpadne nebo docela zmizí.

„Nález lidských kostí“ — někdy jen »lidská kostra« — jindy dokonce »příšerný nález«, tak pravidelně zní nadpis lokálky, která ob čas proběhne denními listy. Tak na př. noviny ze dne 9. června t. r. oznamovaly nález lidských kostí, který se udál při kopání jámy k zasazení praporového stožáru ke slavnosti svěcení praporu vyšehradského »Sokola« na Vyšehradském náměstí před domem čís. 51—VI. Bylo jich »větší množství«. Okr. lékař p. dr. Buršík zjistil, že pocházejí ze 6 osob, a že byly přes 100 let v zemi. Z rozkazu jeho odvezeny na hřbitov. — Hned druhý den vyskytla se v denních listech podobná zpráva, dle které »při úpravě náměstí před novými kasárnami pohořeleckými vykopána byla v hloubce 1 metru lidská kostra, jež dle dobrozdání lékařova ležela v zemi již asi 100 let. Kosti dopraveny byly do umrlčí komory hradčanské.« (Pokud se pamatujeme, jest to v těch místech v poslední době již druhá kostra.) Při takových zprávách vnucuje se bezděky čtenářstvu myšlénka, že před 100 lety bylo v Praze sídlo lupičů, protože skoro v každé ulici nalezne se při kopání nějaká kostra i tam, kde hřbitov křesťanský nikdy nebýval, a ty, jak známo, před stem a několika lety přeloženy za město! Odkud tedy v Praze ty kostry? O tom by se dalo mnoho povídati — ale až jindy. Zatím doporučujeme, by k takovým nálezům voláni byli pouze znalci. Jen tak předejde se všem těm tajůplným příšernostem a ještě příšernějším zprávám o nich. — *Skp.*—

Dům Melantrichův. Společnosť přátel starožitností českých v Praze přehlížejíc k tomu, by aspoň nějaká paměť domu Melantrichova byla zachována, podala v příčině té žádosť k sl. radě městské. Vyřízení její (čís. 297 praes.) zde otiskujeme: »Odpovídaje na ctěný přípis ze dne 13. března 1893, jímž slavné výbory Umělecké Besedy a Společnosti přátel starožitností českých v Praze společně zadaly za obrazné zachování památné bývalé tiskárny Jiřího Melantricha z Aventinu v Sirkové ulici, mám česť sděliti, že jsem dal opatřiti půdorysy i fotografie zmíněného d[illegible] (fotografické pohledy průčelí a loggie ochotně obstaral c. k. dvorní a ko[illegible]orní fotograf p. Jindřich Eckert).

Dle usnesení rady městské ze dne 13. května 1893 uloženy budou památky tyto v městském museu, čímž tamní vhodné žádosti v plném smyslu vyhověno. V Praze, dne 23. května 1893. Starosta: Dr. Šolc.«

— Dodatkem zaznamenáváme, že žádosť za uchování domu Melantrichova i na sněm se dostala. O výsledku všech petic poučují nás malebné zříceniny jeho! —*Skp* —

Kaple sv. Martina, nejstarší památka stavitelská na Vyšehradě, jest ve velikém nebezpečenství. R. 1841, kdy byla majetkem vojenského eráru, prokopána hned při ní erární silnice táborská na 2 m. pod základy samé kaple; základy nebyly podchyceny a zřízen tu jednoduchý taras Tím se stalo, že se nyní ukázaly na osmi stranách trhliny, stále se šířící. Že tu jest opravdu nebezpečenství, poznáváme z toho, že jeden z obrázkových týdenníků přinesl vyobrazení její, což bývá neklamnou známkou, že jest to na spadnutí. —*Skp* —

Ulice Melantrichova. Protože nebylo naděje, že by dům bývalé a slavné tiskárny Melantrichovy a Veleslavínovy v Sirkové ulici v Praze mohl býti zachován v původním svém stavu, podala Společnosť přátel starožitností českých v Praze slavné radě městské kr. hl. města Prahy návrh, aby k trvalému uctění památky spisovatele a znamenitého typografa Melantricha změněn byl název ulice Sirkové ve jméno ulice Melantrichovy. Sirková ulice dostala své jméno teprve v minulém století od prodeje síry, nikoliv pak od sirek, jak by se dovozovati mohlo z nynějšího chybného pojmenování; dnes jen německý název »Schwefelgasse« správně hlásá pravý původ jmena. Prvotně slula ulice Sirková »ulicí Junošovou«. — Očekávané vyřízení oznámíme snad již příště. —*Skp.*—

Liblice vyhořely r. 1607. V archivu Společnosti přátel starožitností českých v Praze uložena jest pod sign. III. 8. pěkně psaná listina tohoto znění: Nejjasnějšímu a Nejnepřemoženějšímu Velikomocnému Římskému Císaři, Uherskému, Českému, etc.: Králi etc.: Panu, Panu mému nejmilostivějšímu, Ponížena

Supplikací

ode mne
Jindřicha Vlynského ze Vliněvsi
a na Liblicích.

Nejjasnější a Nejnepřemoženější Velikomocný Římský Císaři, Uherský, Český etc.: Králi etc.: Pane pane můj Nejmilostivější.

Vaší Císařské Milosti žalostivě a poddaně oznamuji, že Letha tohoto, 1607 v sobotu minulou to jest po Sm. Prokopu v noci na neděli z dopuštění Božího skrze zlé lidi stateček můj Liblice se všemi příbytky lidí tu osedlých, poddaných mých ohněm skažen jest, a výhořel, a že se v noci stalo, nebozí lidé o všecko po jednou přišli, již pak ani hlav svých kde skrýti, ani dobytka svého což ho tak po prudkosti ohně zůstalo, kde shromážditi nemají, a já poněvadž podobně s nimi téhož okušuji, sobě ani těm lidem poddaným jináčeji raditi, a pomoci nemohu, nežli po Panu Bohu k V: C: M: se poddaně utíkám, a za to V: C: M: prosím, že mně a týchž lidí poddaných mých, a té nenadálé škody nám skrze zlé a žhářské lidi stalé, milostivě ulitovati, a abychom sobě zase přibýtky vystavěti mohli, tu milosť k nám prokázati, a nám z přirozené své Císařské a Královské milosti, z lesův, V: C: M: Brandejských, pomoc od dříví učiniti, a mimo tu milost nám tak prokázanou, pro další fedruňk můj, i týchž ubohých lidí poddaných mých to při forštmistru panství V: C: M: Brandejskýho, aby v mírnosti z týchž lesův V: C: M: Brandejských, mně i lidem ubohým poddaným mým dříví na potřebi k stavení prodáváno bylo nařídíti ráčíte. Čehož V: C: M: Pan Bůh sám hojná odplata býti ráčí. V čemž sebe i s lidmi těmi zarmoucenými, poddanými mými, k milostivé a brské ochraně V: C: M: poručena činím. Dathum v středu, 11. Julii, Letha 1607. V: C: M: věrný poddaný Jindřich Vlinský ze Vlinčvsi a na Liblicích. —*Skp* —

Kde jsou konservatoři? Při opravě stejně proslulého jako starobylého kostela sv. Jiří na král. hradě pražském, předsevzaté r. 1888, nalezeny dle zpráv novinářských rozmanité starožitnosti, které, ač měly býti přirozeně odevzdány zemskému nebo městskému museu v Praze, přece dostaly se jakoby navzdor do rukou soukromníků. Ve zprávách těch vyslovováno rozhořčení nad barbarským jednáním s památkami tak vzácnými, které noseny jsouce po okolních hospodách, staly se terčem surových vtipů, až musila tehda policie zakročiti. Na doklad, že opravdu památky svatojirské byly rozstrkány, předložil a daroval pan Čeněk Ryzner, lékař a archaeolog v Roztokách u Vlt., ve schůzi archaeologického sboru tyto starožitnosti: »Růženec z klokoče (bez křížku), dvě mosazné hvězdovité okrasy, část lebeční kosti a denár vévody Vratislava II. — vše vykopáno při opravování kostela sv. Jiří.« (Památky archaeologické XIV. 416.) Proto vynasnažoval se archaeologický sbor, aby se další nálezy nerozstrkaly, ale »odváděly se tam, kam náležejí, ovšem v první řadě do zemského Musea. Za tím účelem podal veleslavnému c. k. místodržitelství žádosť, ve které kromě jiného vysloveno přání, aby dovoleno bylo Sboru vysýlati občas ze svého středu excerpty, kteří by měli kdykoli přístup k pracím v kostele sv. Jiří prováděným.« (Památky archaeologické XIV. 418) Žádosti té vyhověno a zvoleni za excerpty pp. Moric Lüssner, c. k. konservator, a dr. J. L. Píč, redaktor »Památek«. Po našem mínění neměla býti podávána žádná žádosť a dotyční páni měli tam jíti z moci konservatorské. Nenáležejí-li jim nalezené starožitnosti, pak jistě k nim nemají práva úředníci místodržitelští. Prohlašujeme bez obalu, že celá práce opravná nebyla — co se týče záchrany starožitností — podrobena přísnému dohledu. Ovšem památek architektonických máme několik pěkných kusů zachováno, ale jistě jen proto, že kámen je těžší než denár. A tak se stalo, že zničeny kapitoly souvislé s dějinami celého národa, — čili, že dle starého sousedsko-strýčkovského programu celý nález se roztahal a rozdělil. Památky svatojirské jsou nyní až v Čáslavi, jak jsme seznali z X. zprávy »Včely čáslavské« z r. 1891 str. 13.—14, kdež čteme, že p. Aug. Hendrich, c. k. pošt. officiál v Praze, daroval spolkovým sbírkám: »6 cínových tabulek z rozličných sesutých rakví z kostela sv. Jiří v Praze (Hradčany), různé drobnosti nalezené tamtéž, 1 stříbrný klíček (amulet?) nalezený v kryptě u sv. Jiří v Praze, 1 kovový křížek (nalezený tamtéž), díl růžence nalezený tamtéž.« Panu Hendrichovi musíme býti jen povděčni, že věci ty vůbec museu některému, daroval a připomínáme-li věrně vše dle zprávy »Včely«, neubližujeme jemu, ni přátelské »Včele«, ale činíme tak na dotvrzení pravdivosti slov svých. — To vše se mohlo a smělo státi s památkami vzácnými na místě tak proslulém, před očima odborníkův a konservatorův a v středu královské Prahy. Podáváme to k posouzení, lépe řečeno k spravedlivému odsouzení. —*Skp.*—

Zprávy o spisech.

Dějepis města Prahy. Sepsal Václav Vladivoj Tomek. Díl I. Druhé vydání v Praze 1892. Spis loňského roku vyšlý a přece neposouzený doposud. Dle předmluvy prvého vydání, datované dne 14 srpna r. 1855 a dle »Oprav a doplňků k dílu I.« očekávali bychom takovou úplnosť, že by již předem odňata byla čtenáři možnosť přičiňovati své poznámky, doplňky a opravy. Za takovou dobu, jaká uplynula mezi oběma vydáními, vypátrá, objasní a změní se velmi mnoho. Uvésti všeobecně známé svědectví Ibrahima Ibn Jakuba o Praze a opraviti tu i tam některá data, jest ovšem platným a cenným příspěvken, ale to vše ustupuje a v mnohém ztrácí na ceně, připomeneme-li si celou řadu otázek, které tu jen letmo, v poznámkách jsou zodpověděny, nebo prostě ani o ně nezavaděno. Praha rozložena po obou březích Vltavy. Mohla tu býti tedy uvedena literatura, týkající se původu jmen: Vltava a Praha. To, co se uvádí na str. 4. v poznám. 2 o původu jména Prahy od »pražiti«, jest na štěstí již překonáno, neboť všeobecně se uznává, že Praha má své jméno od prahů v řece. I o tom je již slušná literatura jako o Vltavě. Co a jak se soudí o povýšeném místě na hradě pražském, řečeném »Žiži«, dovídáme se velmi málo na str. 19.—20., ač o tom častěji bylo psáno. Neprávem pomíjené výsledky zkoumání starožitnicko-jazykozpytného dovolávají se svého ocenění. Jak pěkně dalo by se psáti o těch místech, kde se nyní říká na Slupi, na Hrádku, v Oserově a j. Zbytky staré osady na Slupi s pohřebištěm kosterným, datovaným knížecími denáry na Hrádku, jsou přece výmluvnějším dokladem, než holé datum nebo záznam pouhého pojmenování. Onomatologie jest tu Achillovou patou. Ukázalo se to při Oserově. Kdosi (žel Bohu, nepoznamenali jsme si jeho jména) dal sl. městské radě návrh na změnu jména Oserova a ta přidělila jej p. dru. J Emlerovi k vyšetření, by zjistil stáří a původ jeho. A Oserov náleží k nejstarobylejším jménům v celé Praze! Oba ty případy svědčí nad slunce jasněji, že tu mezery jsou, jinak by nemohly býti podávány podobné návrhy a nemusilo by se již vůbec zkoumati v příčině té. Že tu pominuty všecky ostatní nálezy pražské, vyšehradský nevyjímaje, jest přirozeno. Po čase, aby se připsal svazek »Praha podzemní«; kdy se tak stane, nevíme, vždyť Praha pozemní není úplná! Zatím hodláme podati některé ukázky v tomto i v jiných časopisech. — Konečně poznamenáváme, že výtky tyto, týkající se jen I. dílu, nejsou nikterak vyčerpány. Jinak jest ovšem spis vší chvály hoden a doporučuje se každému k četbě, z níž jistě nerad se vytrhne, ač tu i tam pozastaví se nad ohyzdou, jako je na př. na 128 str. »vplyv«. —*Skp.*—

Ze studijní cesty po museích. Podává dr. J. L. Píč. (Zvláštní otisk z »Věstníka české akademie«.) V Praze 1893. (Str. 12) Spisovatel vydav se o minulých prázdninách na cestu do Moskvy, na podnět a přispěním I. tř. Akademie věd a umění, umínil si užiti každé příležitosti k doplnění materiálu z vých. zemí, nastřádaného dlouholetou četbou. Prohlédl tedy cestou v Brně sbírky Františkova musea a musejního spolku brněnského, zastavil se u Wankla v Olomouci, navštívil tři musea krakovská, až se dostal do nádherného musea historického v Moskvě, kde kromě toho upoutaly jeho pozornosť sbírka národopisná v museu rumjancovském a památky historické v sálech Oružejné palaty. Potom odebral se do Petrohradu navštívit především archaeologickou kommissi a světovou znamenitosť, Eremitáž, již lze těžko charakterisovati. Další cesta jakož i návrat věnován prohlídce museí v Revalu, v Rize, Vilně, Kralovci, Gdansku, Štětíně, Stralsundu, Berlíně, Poznani a Vratislavi Pro archaeologa velmi dobrý příruční spisek. —*Skp.*—

Slanský obzor, ročenka musejního spolku v Slaném. Uspořádal Václ. Štech. Slaný. 1893. Cena 1 koruna. Obsahuje články: Město Slaný do r. 1350. Popisuje Frant Vacek. S 2 vyobrazeními. — Karel Josef Biener z Bienenberka, otec české archaeologie, rodák slanský. Od dra. Ant. Krecara. — Slanští ve válkách husitských. Od Frant. Vacka. — Královské město Slaný roku 1892. I tu obsaženo nejedno starší datum. Z množství zpráv o moderním zřízení slanském zajímá nás hlavně zpráva o museu. Kromě toho jest přidán text k vyobrazením: Znak král. města Slaného. — Bývalá pražská brána v Slaném. — Sloup vinařů u Ovčar (nepochybně z dob Karla IV.) — Staré pečeti král. města

Slaného. — Slanské znamení. (Čte se prostě »Gros Pragens«.) — Znaky na velvarské bráně. — Vynikající rodáci slanští. — Z minulých dob. —*Skp.*—

Chození s klibnou (s koněm) v době vánoční a masopustní. Srovnavací studie folkloristická. Napsal dr. Čeněk Zíbrt. (Otisk z Českého Lidu II. 3.) V Praze 1893. Se 4 vyobrazeními. Všeobecně již uznaný kulturní historik náš podává tu na 24 stránkách pěknou studii o tom, jak se chodívalo a posud chodí s klibnou, což jest zbytkem starobylého vánočního a novoročního přestrojování, rozšířeného v různých variantech po celé Evropě. Právě zachytili jsme některé zprávy o tomto zajímavém obyčeji, z nichž více bude asi poutati ona o obchůzce s umělým koněm svatomikulášským. —*Skp.*—

Vynášení „smrti" a jeho výklady. Podává dr. Čeněk Zíbrt. (Otisk z Českého Lidu II. 5.) V Praze 1893. Stran 31. Začíná cizími obyčeji, příbuznými se slovanským obřadem při vynášení smrti, dále uvádí historická svědectví o vynášeni smrti u Čechů, promlouvá o vynášení smrti v nynějším lidovém podání československém (s kresbou Mikoláše Alše: Vynášení smrti v Jihočesku), načež přechází k vynášení smrti a obřadům příbuzným v lidovém podání jinoslovanském. Důkladná úvaha tato zakončena jest statí seznamující nás s obsahem spisů o neděli smrtné a výkladech obyčeje vůbec. — Bylo by si přáti, aby oba spisky došly hojného rozšíření. Tu i tam možno ještě podati zajímavé paběrky. —*Skp.*—

Struhařov. Pro výstavu národopisnou napsal Fr. Geislehner, řídící učitel. Zvláštní otisk z »Hlasů od Blaníka«. V Benešově 1893. (Str. 24.) Spisovatel uvádí předem popis osady, zmiňuje se o jejích stavbách, pak líčí hospodářské (obyčeje a pověry) a právní a společenské poměry. Nejobšírnější jsou »zvyky při svatbách«; k nim druží se zvyky pohřební, při pečení chleba, přástvy, prostonárodní léčitelství, oblíbené pokrmy atd. V kapitolce »lidová mluva, literatura. vzdělání« nemůžeme souhlasiti se slovy »mluva lidu zdejšího jest prosta dialektických zvláštností«, majíce zkušenosti, že v nejbližších vesnicích u Prahy nalézáme dosti zvláštností. Celek ukončen jest školstvím ve Struhařově a pohybem obyvatelstva. Co tu podáno zvyků, obyčejů a pověr, pokládáme jen za ukázku. Má-li býti práce úplná, musí se ještě sbírati, a materiálu pak bude při nejmenším jednou tolik. Že naše staré, krásné národní písně přicházejí u lidu vždy více a více v zapomenutí, věříme, ale proč tu nepoznamenány aspoň ty, které posud zapomenuty nejsou?! Na mnohých místech až příliš patrno, že pracováno těsně dle dotazníku. (K čemu na př. věty: Starých hradů na blízku není — o pokladech se ve vůkolí neví ničeho!) —*Skp.*—

Paměti o hradu Rotštejnu. Sebral J. V. Šimák. V Turnově 1893. Pečlivě uspořádaný spisek tento vřele doporučujeme. Jest pěkným vzorem. —*Skp.*—

Zarysy lecznictwa ludowego na Rusi południowej od dra. Jul. Talko-Hryncewicza, v Krakově, nákladem Akademie 1893. Znamenitý spis tento jest nutnou pomůckou pro každého, kdož chce pracovati v oboru prostonárodního léčitelství. Kdy asi my dočkáme se podobného díla? —*Skp.*—

Zprávy o časopisech.

Časopis musea království Českého, red. Ant Truhlář, v Praze, 1893, sv. 1. a 2. Dr. Zikm. Winter líčí v důkladném článku »Přepych uměleckého průmyslu v měšťanských domech XVI. věku« Dr. Karel Kadlec seznamuje nás s počátky práva autorského ve studii o vzájemných poměrech tiskařů a spisovatelů v minulých stoletích. Dr. J. V. Prášek podává úvahu o cestě Krištofa Haranta z Polžic a významu jejím pro historické poznání zemí východních. O původě českého zlomku Evangelia sv. Jana píše Fr. X. Prusík. Důležita je publikace některých listů z korrespondence Jana Kollára v letech 1816—1851. Dr. Hugo Toman podává některé zprávy o poměru Jana Žižky k Pražanům. Pozornosti zasluhují Ign. B Maškovy »Příspěvky k obraně Rukopisu Kralodvorského«. Ad. Patera otiskuje »Desatero kazanie Bozie«. Otakar G. Paroubek

vypisuje 2 písně o selském povstání r. 1775. Se známou již pílí sebrány jsou A. Podlahovy »Dodatky a opravy k biografiím starších spisovatelů českých a k starší české bibliografii«. Řada IV. podobně jako V. J. Nováčkovy »Příspěvky k životopisům českých spisovatelů a k dějinám literatury české«, sebrané v archivě kutnohorském. —*Skp.*—

Domácí hospodyně, red. Miloslava Procházková, v Olomouci 1893, přináší pozoruhodnou stať Romana Zawilińského »Jak máme sbírati národopisnou látku?« v překladu Zd. V. Tobolky. V článku »Ze Slavína žen českých« předvádí Teréza Nováková ženy české v protireformaci katolické. —*Skp.*—

Světlo v Slaném č. 9, 10. a 11. přináší ve feuilletonu »Paběrky o slanském pramenu«. Sebral L. J. Jam. Práce podrobná i zajímavá. —*Skp.*

Svobodný občan v Slaném č. 11. podává ve feuilletonu úryvek ze studie »Slouha na Slansku« od Jana JUC. Kakše pod názvem »Sejpka«; celá studie bude uveřejněna v Českém Lidu. —*Skp.*—

Ohlas od Nežárky č. 25 podává ve feuilletonu stať z lidového podání «Čarodějnice« od Jos. Mir. Jíry. Material sebrán v okolí Kamenice n. L. —*Skp* —

Nové časopisy.

Věstník Národopisné výstavy československé v Praze počal vycházeti dnem 15. června t. r. v Praze redakcí dra. Em. Kováře, universitního docenta. Číslo prvé obsahuje »Činnosť odborů ústředních« (Dialektologie, odbor hudební, zpráva o výstavce, pořádané akademickým odborem národopisným v Praze a dodatek ku zprávě pokladní). Činnosť venkova podána jest ve zprávách z 8 odborů. Kromě toho jsou různé zprávy. — V druhém čísle, vyšlém 1. července, čteme dra. Jindřicha Matiegky zajímavé slovo z odboru pro anthropologii českého lidu a V. J. Duškovy vzorné věty k dialektickému studiu českého jazyka. Pak následuje zpráva o obchodním odboru národopisné výstavy československé. V činnosti venkova jsou zprávy o výstavkách krajinských. Přáli bychom si, aby redakce uveřejňovala také ukázky materiálu posud nasbíraného. Prospělo by se tím listu i věci samé. Vychází 1. a 15. každého měsíce a předplácí se na rok 2 zl. Zasluhuje hojného rozšíření všude, kde dochází ohlasu myšlénka: pracovati pro národopisnou výstavu. Mimochodem připomínáme, že právě byl vydán pracovní program pro krajinské odbory národopisné výstavy československé v Praze r. 1895. —*Skp.*—

Žádáme snažně všech sl. ředitelství škol středních, aby nám posílala své výroční zprávy, obsahující pojednání archaeologická, historická a národopisná, k úplnému přehledu odborné literatury.

Rovněž tak obracíme se k sl. odborům národopisné výstavy, jakož i k museím a spolkům musejním se žádostí, by nám zasílaly své tiskopisy, programy, stanovy, provolání, výroční zprávy nebo publikace. **Redakce.**

Otázky.

Prosím za laskavé zprávy o »kožených mostech«; tu i tam kolují o nich rozmanité pověsti. *S.*

Prosíme, by nám laskaví čtenáři zasílali pověsti o malých lidech (drabi, ludkové atd.). *J + Ch.*

Jak se kde volá na vepře? *P.*

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Zpráva pokladní za r. 1892. Příjem: *a*) Jmění běžné: Pokladní zbytek z r. 1891 zl. 105·17, krejcarové sbírky zl. 4 66, sádrové odlitky zl. 3 85, přísp. člen. zl. 186·03, úroky zl. 1 75, celkem zl 301·46 *b*) Fond publikační: Pokladní zbytek z r. 1891 zl. 41·20, příspěvky zl. 42·—, krejcarové sbírky při vycházkách zl. 3·50, prodané publikace zl. 20·13, celkem zl 106·83. — Vydání: Nájemné zl. 60·—, tiskoviny zl. 11·80, knihy, časopisy, člen. přísp. zl. 14 03, poštovné, kolky, daň zl. 24 86, novoročné zl. 6·—, výdaje správní zl. 18·60, pokladní zbytek na r. 1893 zl. 136·17, celkem zl. 301 46. Tiskoviny zl. 108·—, od toho příjem zl. 106·83, schodek zl. 1·17. — Jmění inventární skládá se z knihovny v ceně as zl. 220·—, domácí sbírky mincí, archivu, 3 skříní a neprodaných publikací. — Na fondu publikačním vykázaný schodek přenáší se na účet pokladniční, takže koncem prosince 1892 jeví se hotovosť zl. 135·—, která se na rok 1893 řádně přenáší.

V prvním čtvrtletí t. r. zaplatili svůj příspěvek: pp. dr. Karel Chytil, kustos uměl. prům. musea, za r. 1893 1 zl., Jan Felcman, ředitel cukrovaru ve Zvoleňovsi, za r. 1893 2 zl, důst. p. P. A. Procházka v Noutonicích za r 1893 1 zl., slavné museum v Klatovech za r. 1893 2 zl, pp. V. Písecký z Kranichsfeldů, inženýr, za r. 1893 1 zl., A B. Černý za r. 1893 1 zl., J. A. Jíra, medik, za r. 1893 1 zl, Helebrant za r. 1893 1 zl., Bed. Duschenes, obchodník, za r 1893 1 zl., A. Jindra, mag. úředník, za r. 1893 1 zl, Z. Vendulák, mag. pharm, za r. 1892 1 zl., Václ. Pokorný, c. k. vrchní horní správce v Jáchymově, za r. 1893 1 zl., J. Zeyer za r. 1893 1 zl, Václav Němec, mistr zámečnický, za r. 1893 1 zl., Ferd. Chalupníček, úředník, za r. 1892 1 zl., pp. Brožkové za r. 1892 po 1 zl, celkem 2 zl., pp. E Leminger, c. k. professor, dr. Fr. Stáně, Prok Slavík, lékárník v Kutné Hoře, vesměs za r. 1892 po 1 zl., celkem 3 zl., sl. arch. sbor »Vocel« v Kutné Hoře za r. 1892 2 zl., pp. Kamil Ječný v Zlonicích za r. 1893 2 zl., Hubert Doležal v České Třebové za r. 1893 2 zl., J. Svoboda v Praze za r. 1893 1 zl, Josef Truhlář, skriptor universitní bibliotéky, za r 1893 1 zl., Ant. Materka, správce v Kutné Hoře, za r. 1892 1 zl., JUDr. Karel Hostaš, advokát v Klatovech, za r. 1892 1 zl., Josef Simla, professor v Plzni, za r. 1892 a 1893 2 zl., dr. Jan Peisker v Štyrském Hradci za r. 1892 a 1893 2 zl. 10 kr., Josef Roušal, učitel v Roztokách, za r. 1892 1 zl, Jaroslav Kamper v Karlíně za r. 1892 1 zl., K. Z Felkl v Roztokách za r. 1892 1 zl, důstojný pán P. Josef Cháb, děkan v Budči-Kovarech, za r. 1892 2 zl a důstojný pán P. Frant. Vollbrecht, děkan v Brandýse n. L, za r. 1893 1 zl. Společnosti darovaly: slavná Občanská záložna v Karlíně částku 25 zl. a slavný okresní výbor v Dobříši 5 zl., začež jim tímto vřelé díky vzdány buďtež.

Správní výbor usnesl se, aby příspěvky pp. členů za běžící rok napřed odváděny byly a nikoliv, jak se to stává, že členové teprve během roku svůj příspěvek za rok minulý odvádějí. A dále usneseno, že časopis jen těm pp. členům zasílán bude, kteří příspěvek za běžící rok zapraví. Jest tedy prvnímu číslu časopisu připojena poštovní poukázka k tomu účelu, aby pp. členové, kteří příspěvek za r. 1892 nebo 1893 anebo dokonce za obě léta nezaplatili, obnosy příslušné podepsanému pokladníku co nejdříve zaslati si neobtěžovali. Poněvadž úlohy Společnosti vyžadují čím dále tím více větších obětí, vznáší se na pány členy snažná a důtklivá žádosť, aby každý ve svém oboru pro získání nových členů pracoval Postačí také, když každý z pp. členů podepsanému pokladníku oznámí několik adres osobností, které pak od výboru zvláštním dopisem o přistoupení do Společnosti požádány budou. Zaslané příspěvky starých pp. členů budou pouze v časopise spolkovém kvitovány, kdežto novým pp. členům a dárcům dostane se kromě potvrzení v témž časopise potvrzení, potažmo poděkování ve veřejných listech a zvláštním přípisem.

Edvard Bufka, t. č. pokladník,
Vinohrady, Čelakovského náměstí čís. 432.

Redaktor Jan Soukup. — Nákladem Společnosti přátel starožitností českých v Praze.
Tiskem Fr. Šimáčka v Praze.

ČASOPIS
SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH
V PRAZE.

Časopis vydáván jest pouze členům Společnosti a to zdarma. — Expedice jest na Král. Vinohradech, Čelakovského sady, č. 432.

Číslo 2. Vydáno v září 1893. Ročník I.

Zákonitá ochrana
starožitností a památek českých.

(Dokončení.)

U nás obmezila se činnosť zákonodárná pouze na několik dvorských dekretův a nařízení, jež většinou upadla v zapomenutí, nebo se neosvědčují, protože není orgánů, které by ochranu památek důrazně prováděly.

Zvláště sluší uvésti: dvorské dekrety ze dne 5. března 1812, 30. července 1828 a 14. srpna 1846, jimiž se ukládá zemským správám, aby věnovaly pozornosť nálezům starožitností za příčinou obohacování c. k. kabinetův antik a mincí ve Vídni.

Dekretem dvor. kanceláře ze dne 20. prosince 1818 přísně zakázán vývoz památek uměleckých a starožitných a uložen na přestupky nařízení toho trest konfiskace předmětů, po případě pokuta částkou dvojnásobné ceny starožitnosti.

Dvorský dekret ze dne 15. června 1846 týká se vlastnictví nálezův a oznamování nalezených předmětů příslušným úřadům a korporacím.

Výnosem c. k. ministerstva obchodu ze dne 31. prosince 1850 zřízena ústřední komise pro výzkum a zachovávání památek stavitelských; a výnosem ze dne 24. června 1853 upravena působnosť konservatorů.

Výnosem c. k. ministerstva osvěty a vyučování ze dne 21. července r. 1873 zreorganisována ústřední komise a činnosť její rozšířena na památky umělecké a historické.

Vedle toho jsou různá prováděcí nařízení a instrukce vydané dříve ministerstvem obchodu a nyní ministerstvem vyučování.

Zákaz vývozu starožitností ze dne 28. prosince 1818 uveden sice v normativech c. k. centrální komise jako nařízení dosud platné, není však známo, bylo-li dekretu toho kdy šetřeno.

Ústřední komise nemá dosti vlivu a prostředků, by mohla sbírání a ochranu památek náležitě organisovati.

To výslovně doznal na př. člen a konservator její c. k. vládní rada dr. A. Ilg, ředitel II. oddělení c. k. dvorních sbírek uměleckých v úvaze o nesprávné restauraci kostela sv.-michalského ve Vídni r. 1890.

Komise ta nemůže také vyhověti různým potřebám v jednotlivých zemích, opírajíc se jen o dobrovolné konservatory, kteří vykonávají úřad svůj z ochoty a bezplatně v obvodech příliš velikých, pokud dovolují soukromé poměry jejich a nedostatek rázné a rychlé podpory u politických úřadů. Ostatně mají jak komise, tak i konservatoři dle §§. 11. a 8. statutu býti v přátelském styku se všemi spřízněnými zemskými a místními korporacemi, přičiňovati se o zřizování jejich a spolupůsobiti v nich ku vzájemné podpoře.

V petici spolku architektův a inženýrův doporučuje se:

1. Zřízení zemského sboru k vyhledávání a zachovávání památek dle návrhu poslance K. Adámka.

2. Spolupůsobení okresův a obcí v té příčině.

3. Zřízení **placených** zemských konservatorů jako výkonných orgánů zemského sboru.

4. Založení inventáře všech uměleckých a historických památek za příčinou evidence, jako se stalo na př. v státech Durynských v Německu, a k tomu účelu, aby cennějším předmětům propůjčen byl jako ve Francii ráz veřejné důležitosti (caractère d'utilité publique) a tím i ochrana veřejná.

5. Uvedení musea království Českého v těsnou souvislosť se zemským sborem, aby bylo sbírkou předmětů takto snesených.

6. Nadání sboru i musea plnou mocí a prostředky hmotnými, zvláště k nakupování předmětů (jako v Dánsku).

7. Systemisování sbírek a služby v museu království Českého, aby se ústav ten stal souborem umělecké a kulturní práce v Čechách, jako na př. germánské museum norimberské pro celé Německo, mnichovské národní museum pro Bavorsko a j.

8. Souvislosť krajinských, městských a spolkových museí s museem zemským za příčinou výměny a doplňování sbírek, soustavného vědeckého spořádání a užívání jejich, na př. dle vzoru příslušného zákona dánského.

9. Zamezení zkázy památek ukládáním trestů na základě policejní moci obecní.

10. Zabránění vývozu památek do ciziny, kontrola vývozu do jiných zemí rakouských a získání jejich pro musea zdejší.

11. Opatření příslušných zákonů říšských k ochraně památek, jako vydán v Uhrách roku 1881 zákon, jenž přemohl různé nesnáze plynoucí z práva soukromého, patronátního a pravidel tržby.

V zákonech cizích (švédském, italském, řeckém, francouzském) podřízena soukromá práva ještě více prospěchu veřejnému.

K žádosti zemského výboru sdělilo c. a k. společné ministerstvo říšských financí ve Vídni opis nařízení, které vydala bosensko-hercegovská správa na základě Nejvyšší resoluce ze dne 22. května 1892

v příčině zachování památek a jednání se starožitnostmi a s předměty důležitými historicky nebo kulturně historicky v Bosně a Hercegovině. Dle nařízení toho jsou veškeré předměty takové, také jsou-li majetkem soukromým, pod dozorem zemské vlády, zakazuje se a trestá jich odstraněuí, změna i přenesení, leč by politický úřad k tomu byl svolil z příčin důležitých. Vývoz jejich jest zakázán; jde-li o prodej v zemi, má vláda zemská právo předkupní, nálezy jejich musí se oznámiti vládě s udáním ceny kupní a nálezci mohou býti odměňování penězi. Politické úřady mají přestupky nařízení toho trestati pokutami od 5 do 500 zl. a pečovati o ochranu památek a o pátrání po nich.

Vzhledem k zásadné důležitosti tohoto nařízení připojuje se v plném znění jako příloha *B*.

Otázka ochrany starožitností a památek je velmi naléhavou, jednáno o ní již častěji na sl. sněmu i ve veřejnosti a stává se naléhavější zvláště nyní, kdy po krajinách českých se rozšířil velmi horlivý ruch sběratelský za příčinou národopisné výstavy, která se má pořádati r. 1894. a k níž slavný sněm slíbil v zásadě podporu. Docházejí stále zprávy, že četní překupníci, upozorněni tímto ruchem na různé památky, po nich pátrají a je kupují, protože otázka právní ochrany jejich není u nás dosud upravena.

Ale otázka tato, zvláště pak vytčení zásad v příčině organisace sbírání památek těch, provádění právní ochrany jejich, zřizování a spojení museí vyžaduje všestranné součinnosti činitelů k tomu povolaných.

Podrobné návrhy podané Společností přátel starožitností došly právě před samým zahájením slavného sněmu, tak že zemský výbor nemohl již svolati poradní schůzi znalců, která by o jednotlivostech tu navržených dobré zdání své podala.

Zemský výbor měl za to, že je v té příčině potřebí, aby na základě podrobných návrhů jemu podaných nyní také jednal s Českou Akademií, která dle § 2. *e)* stanov má „chrániti dávnověkých památek země, jejich dějin, literatury a umění v ten spůsob, že usilovati budou třídy její o jich objevování, prozkoumání a ocenění, uveřejňovati vědomosti nabyté o nich a zasazovati se na místech příslušných o jejich zachování.“

Dle § 18. jed. ř. Č. A. jednání stran ochrany dávnověkých památek země, jejich dějin, literatury a umění (§ 2. lit. *e* stanov), přikáže se zvláštní stálé komisi, k tomu konci zřízené (§ 50. j. ř.).

Dle § 50. j. ř. usnese se o organisaci a působnosti této komise valné shromáždění vyslechnouc návrhy tříd.

Vzhledem k tomu požádal zemský výbor Českou Akademii, aby zřídila dle § 2. *e)* stanov a § 18. a 50. jed. ř. stálou komisi pro ochranu památek a starožitností a aby podala své dobré zdání o navrženém základním programmu enkety pro zřízení zemského sboru konservatorského.

Na základě tohoto dobrého zdání učiní pak zemský výbor další opatření, po případě podá slávnému sněmu příslušné návrhy.

Pokud jde o zvláštní organisaci při sbírání archivalií, bude slavnému sněmu podána svým časem zvláštní zpráva.

Vzhledem k naléhavosti právní ochrany památek zemský výbor prozatím navrhuje slavnému sněmu pouze resoluce, jimiž se c. k. vláda vyzývá, aby v té příčině učinila potřebná opatření, pokud spadají v obor zákonodárství říšského nebo v obor moci výkonné.

První resoluce směřuje k tomu, aby živnostenská koupě i prodej památek a starožitností byly vázány na koncessi a aby dozor na ně byl zostřen podobně, jako se má s dozorem na vetešníky.

Resoluci této bude vláda moci tím spíše vyhověti, ježto bude se nyní při stálé enketě v příčině opravy řádu živnostenského jednati o to, aby seznam živností koncessních byl upraven.

Také druhá resoluce v příčině zákazu vývozu památek nebude poskytovati značnějších obtíží vzhledem k tomu, že v dobách posledních vydány podobné zákazy v Uhrách, v Bosně a Hercegovině a ve většině států evropských, a jedná se tu vlastně jen o to, obnoviti nebo zostřiti dřívější zákazy, jež vyšly z užívání.

Na základě tohoto vylíčení věci klade si zemský výbor za čest, navrhnouti:

Slavný sněme račiž se usnésti:

I. C. k. vláda se vyzývá, by vzhledem k nutnosti brzké právní ochrany památek kulturně a umělecko-historických a starožitností učinila živnostenskou koupi i prodej památek kulturně a umělecko-historických a starožitností závislými na propůjčení koncesse a ustanovila podmínky, za nichž lze koncessi tu uděliti, zvláště aby dotyčným živnostníkům uložila, že musí vésti knihy o tom, které předměty podobné při provozování živnosti své, od koho a kdy nabyli, nebo komu je dále prodali; konečně aby zostřen byl vzhledem k bezpečnosti majetku a z jiných příčin veřejných dozor policejní na veškerý prodej a koupi takových předmětů, zvláště pak, aby byla každá pokoutně provozovaná živnosť podobná přísně stíhána.

II. C. k. vláda se vyzývá, by vzhledem k naléhavosti této otázky učinila s urychlením opatření v příčině zákazu památek kulturně a umělecko-historických a starožitností do ciziny a v příčině právní ochrany jejich podobně, jako se již stalo v jiných zemích a státech.

V příčině formální navrhuje se, by tato zpráva byla přikázána komisi rozpočtové k předběžné poradě a k podání návrhu.

Z výboru zemského království Českého.

V Praze, dne 5. dubna 1893.

Nejvyšší maršálek zemský:

Dr. **Kvíčala** m. p. **Lobkowicz** m. p.

(Příloha *A.*)

Návrh

základního programu ankety pro zřízení zemského sboru konservatorského

(předložený Společností přátel starožitností v Praze).

A. Vzhledem ke směrům moderní doby sluší dojista autonomním orgánům pečovati o to, aby kulturní památky tvořící veliké poklady země, nejen se neničily, a pokud to jsou předměty movité, z vlasti se nevyvážely, leč aby vůbec pokud možná uschovávaly se jako majetek veřejný, tedy s odpovědností vší veřejnosti. Neboť jsou-li předměty podobné majetkem soukromým, i kdyby náležely sebe většímu vlastimilu, nikdo přece neručí za to, že jednou nedostanou se do ciziny, a země bude o ně chudší. Máme toho s dostatek smutných dokladův.

B. Leč doba naše také žádá, abychom nevšímali si pouze starých památek kulturních, nýbrž všeho, co i nynější dobu po stránce kulturní vyznačuje, a o to péči měli, by pozdější věkové právě tak těžce nemusili sbírati památky naší souvěké vzdělanosti, jako my sbíráme po svých předcích. Proto sluší organisovati po vší vlasti akci, aby soustavně pátráno bylo po všem, co vlastivědě slouží, aby totéž bylo ve veřejných sbírkách uschováno a zachráněno budoucím věkům.

C. Předměty, které tu zvláště vytknouti jest, aby byly vyhledány a zachovány, a pokud to jsou předměty movité, aby byly získány pro veřejné sbírky, jsou:

I. Nepohyblivé památky:

1. Pohanské mohyly a pohřebiště s jejich obsahem (hlavně kostrami a lebkami, popelnicemi atd.), pak náspy, kamenné po případě spečené valy atd.

2. Díla středověkého stavitelství (budovy románské, gotické, renesanční, barokové, tedy: hrady a zámky, chrámy, kaple, středověké domy, městské brány, radnice, věže, hradby a zdi, mosty, studny).

3. Příslušenství takových staveb, jako nástěnné malby, sochy, výzdoba, kamenické i řezbářské nápisy a značky.

II. Pohyblivé památky:

1. Památky pohanského pravěku kamenné, hliněné, kovové, kostěné, skleněné, zvláště bůžky, zbraně, nářadí, šperky, nádoby, jakož i kostry.

2. Památky pozdějšího výtvarného umění církevního, jako: sošky, středověké náhrobní kameny, kříže (zvláště t. zv. cyrillo-methodějské č. báby), křtitelnice, náčiní kostelní, řezby, roucha kostelní a pod., lijecké práce a kovové, na př. zvony, pak zámky, klíče, kované kříže, mříže, kropenky atd., dále kaditelnice, oltářiky, škapulíře, krucifixy atd.

3. Světské výrobky téhož umění: hodiny, stroje hodinové, skřínky, svícny, kahance a pod.

4. Výrobky umění malířského, obrazy a kresby všeho druhu, jako: nástěnné malby, obrazy tabulové, malby na skle, podobizny a obrazy starých krojů a částí jejich, zvláště též kresbami, dřevoryty, ocelorytinami a měďorytinami a miniaturami zdobené knihy, breviáře, kancionály, antifonáře atd.

5. Staré medaile, mince, znaky, erby, pečeti a pečetidla, kadluby, stance, odznaky, rytiny, staré tisky, zvláště prvotisky, tisky, které se již zřídka nalézají (starší ročníky novin).

6. Zbroj a zbraně, odění, válečné nářadí všech věků.

7. Starožitné kuchyňské nářadí a náčiní, křesadla, staré váhy, míry, talíře, džbány, slánky, rendlíky, mísy, hrnce, sklenice, korbely, pak kamna, kachle atd.

8. Hospodářské náčiní (ruchadla, pluhy, koňské náčiní).

9. Domácí nářadí, nábytek.

10. Vyšívání, kroje vyšlé již z užívání, šperky, dýmky, hole.

11. Nástroje hudební.

12. Věci cechovní (pokladny, odznaky, praporce).

13. Listiny z obecních, zámeckých i chrámových archivů, knihy kutovní a listiny horních archivů, matriky, urbáře, starší listiny právní (výsady, samosprávné listiny, politické, soudní, finanční, živnostenské, náboženské, knihy gruntovní, knihy cechů a bratrstev) všecky mapy, plány atd.

14. Všecky památky, kdež živel umělecký se objevuje.

15. Všecky památky osvětlující poměry veřejné, veřejných zřízení (na př. školství) nebo i typické pro vnitřní poměry rodinné.

Dodatek: Dobře je pořizovati: opisy špatně zachovaných nebo vzácných listin, modelly starožitností, jež snadno mohou podlehnouti zkáze (na př. staré stavby) nebo fotografie všeho památného.

D. Tyto a podobné předměty nalézáme často v pohanských pohřebištích, v kulturních jamách, v pravěkých pecích železných; nápadně černá pole chovají v lůně svém starožitnosti, i v hliništích, v cihelnách, v lomech je nalézáme. Však i při stavbách ať pozemních, ať vodních, při stavění silnic a železnic, mostů, při regulaci řek, při baggrování, zvláště při přestavbě starých budov, mnoho a mnoho památného často se najde. Leč i při orání, při překopávání zahrad, vinic a pod., při kácení lesů, při pracích melioračních mimo nadání přijde se na vzácné památky starých dob. V příkopech, jako v sklepeních hradů i panských a městských domů, ve věžích, v jejich báních, v kryptách, v starých šachtách, v archivech, a jinde a jinde ovšem a více se dá očekávati.

E. Proto sluší upozorniti všecky osoby a jmenovitě intelligenci, kteří se podobných prací účastní, aby bedlivý pozor měli, by se nic neztratilo a ztrátou aby památka naší minulosti žádné netrpěla újmy. Tak zejména sluší upozorniti naše kněžstvo a požádati je, aby nejen samo péči mělo o zachování všech památek, leč aby i všemu při chrámích a úřadech církevních zaměstnanému personálu na paměť to uvedlo. Úřady i korporace, úřady stavební, stavební podnikatelství, úřady hospodářské (zvláště na panstvích), úřady na drahách a jiné

mohou nařídíti svému dělnictvu, by pozor mělo na podobné předměty a zachovalo je.

Učitelstvo poučováním i pouhých dítek školních může mnoho prospěti. Však i všecky úřady a korporace by měly o to pečovati a žurnalistika na to občas upozorniti.

F. Avšak kromě zachování uvedených starožitností je třeba pomýšleti na akci již výše uvedenou, aby soustavně nejen starožitnosti se zachovávaly, ale aby i do veřejných sbírek pokud možná se dostaly, a dále aby veškeren material pro naši kulturní historii a vlastivědu byl sbírán. K tomu cíli by se doporučovalo:

1. Aby v každém soudním okresu malé museum bylo zřízeno.

Péči o zřízení tohoto musea měl by jednak okresní výbor, jednak zastupitelstvo obce, v níž by museum se založilo. Však korporace tyto mohly by se postarati i o to, aby se ustavil, kde ho ještě není, zvláštní musejní spolek, který by měl hlavně starosť o udržování okresního musea ovšem za jejich pomoci hmotné i mravní.

Jak složeno má býti kuratorium musejní, o to dohodnouti se mohou okresní výbor se zmíněným zastupitelstvem obecním a po případě musejním spolkem. Ale nutně se žádá, aby v kuratoriu zasedal vždy zástupce okresního výboru, zástupce uvedené obce, zástupce duchovenstva z okresu, zástupce učitelstva z okresu, kustos musejní, po případě zástupce musejního spolku. Mimo to v každém kuratoriu musejním má zástupce zemského sboru konservatorského virilní hlas.

Kustodové okresních museí jsou voleni kuratoriem, ale dodatečně stvrditi je musí ústřední zemský sbor konservatorský (každý rok).

Povinnosti okresního kuratoria jsou:

a) pátrati po všech památkách, o které jde. K tomu cíli může zříditi širší sbor nebo přenésti činnosť na uvedený musejní spolek, ale zodpovědnosť má kuratorium;

b) získati co možné museu a toto zříditi dle norem v dodatku ustanovených;

c) vésti seznam všech památek, o které jde (dle norem právě uvedených);

d) referovati v pravidelných lhůtách 3 měsícův ústřednímu zemskému sboru konservatorskému;

e) pořádati přednášky odborné (aspoň každého půl roku).

Také se doporučují přednášky v seminářích, v paedagogiích a podobných ústavech.

2. Z nařízení zemského výboru vedeny buďtež pamětní knihy, ať již v každé obci nebo v každé farnosti, nebo aspoň v soudním okresu. Okresní výbor mějž povinnosť, bdíti nad tím, aby se vedly, a postarejž se o vhodnou osobu k jejich vedení. Zemský sbor však musí vydati naučení, jak vésti se mají, aby snad se do nich nepsaly světové události, odjinud lépe povědomé, nýbrž události místní a ovšem pro okres charakteristické. Revisi jich má opět kustos okresního musea.

3. Budiž v každé obci starosta povinen, a budiž o to požádáno i kněžstvo i učitelstvo, aby na zřeteli měli všecky pamětihodnosti do musea se hodící.

4. Výroční zprávy ať vydávají se ze všech okresů celého království od zemského sboru.

G. Mimo okresní sbory (kuratoria) zříditi sluší zemský sbor konservatorský, v němž by zasedali:

1. referent zemského výboru jako předseda a ještě jeden člen zemského výboru,
2. technický úředník zemského výboru,
3. zástupci zemské školní rady,
4. zástupci professorů pražských škol pro architekturu a umění,
5. zástupce České Akademie,
6. zástupce Společnosti přátel starožitností českých v Praze,
7. zástupce archaeologického sboru musea království Českého,
8. zástupce křesťanské akademie v Praze,
9. zástupce výboru pro pořádání národopisné výstavy v Praze,
10. po případě zástupce také jiných korporací a spolků, jichž účelem jest ochrana a sbírání památek kulturně a umělecko-historických a umělecko-průmyslových,
11. vynikající archaeologové a umělci, jež zemský výbor povolá,
12. placení 3 zemští kustodové.

Sbor tento musí se sejíti každých 6 měsíců (svolává jej předseda).

Povinnosti zemského sboru jsou: vésti celou organisaci k zachování památek, míti v evidenci celý stav a činnosť v této příčině a starati se o další rozvoj, udávati v té příčině směr zemským kustodům. Vydávati sloučené výroční zprávy ze všech okresních i z jiných museí.

Právo téhož sboru jest činiti návrhy v příčině obnosu zemské subvence jednotlivým museím.

H. Placení kustodové buďtež stálí královští zemští úředníci, kteří nezaujímají žádného jiného veřejného úřadu. Jejich povinností jest dozor míti na všecka veřejná musea v království, objížděti a revidovati je, a přehlížeti činnosť k zachování památek, starati se o všecky žádoucí nápravy, přednášeti a organisovati přednášky poučné o zachovávání a sbírání uvedených památek a revidovati pamětní knihy. Zvláště jejich povinností jest míti přehled, co v kterém museu se nalézá, starati se o žádoucí výměny tak, aby v žádném nebylo nic zbytečného, co by vlastně jinam náleželo, jmenovitě do musea zemského. Občas se postarají o společnou výstavku krajinskou několika okresních a po případě jiných museí a sbírek a sjezdy krajinské. — Prostřednictvím zemského sboru konservatorského navrhují zemskému výboru, co by se zvláště zakoupiti nebo pořídíti mělo pro zemské museum. Jim připadá též redakce společných zpráv musejních a tazatele. Zemským autonomním úřadům mohou dávati návrhy, aby osobnosti v zemských, okresních, obecních úřadech stojící a v pracích, o které právě jde, vynikající, po případě byly přeloženy na místo, kde by jich bylo třeba.

Dr. Em. Kovář,
jednatel.

Jan Zeyer,
předseda.

Vlašský dvůr na Horách Kutnách.

Napsal *Antonín Materka.*

Staroslavné Hory Kutny, světoznámé druhdy svým bohatstvím dolů stříbrných, zachovaly přes všechny pohromy, jež je stíhaly, z doby slávy své celou řadu vzácných památek, ze kterých nejstarším a znamenitým pomníkem jest Vlašský Dvůr, kdysi královské sídlo, jehož každý kámen svěcen jest historií.*)

K budově této pojí se veliké události dějinné, politické i kulturní, jež týkají se nejen města samého ale i celé vlasti naší.

Za Václava II. těšily se Hory netušenému rozkvětu. Král, jehož hlavním důchodem byly požitky z dolů zdejších, vydal tu „Horníkům“ r. 1300. vlastní právo horní („aby Horníci jeho v lásce užívali“) a vystavěl si zde nad příkrou stráni u potoka Vrchlice hrad opevněný, ve kterém často sídlíval.

Témuž panovníku přísluší, jak známo, zásluha, že minci českou spořádal, povolav k tomu Vlachy z města Florencie, kteří v přízemních místnostech této budovy, řečených „lůny mincířské“, počali raziti ze stříbra pověstné „pražské groše“, které byly základem měny v Čechách ještě dlouho potom. Od Vlachů, k dílu tomu povolaných, nazván jest hrádek tento Vlašský dvůr, kterýžto název se zachoval až podnes.

Tehdejší bohatství zdejších hor vábilo do města nejen lid havéřský ale i množství nákladníků, z nichž mnozí znamenitě zbohatli. Zvláště pověstnou stala se rodina Ruthardovců. Ale nejen mamonu žádostivé občany i sousední panovníky lákalo stříbro Horské.

Albrecht I., král německý, předstíraje různá práva vymyšlená, žádal na Václavu II., aby jemu buď doly kutnohorské na 6 let popustil aneb 80.000 hřiven dal náhradou. Aby pak německé hrabivosti dal důrazu, přitrhl roku 1304. k městu i obléhal je. Avšak stateční páni čeští Jindřich z Lípy a Jan ze Stráže hájili Hor tak obezřetně, že nepřítel ničeho nepořídil, a když pomocné vojsko české se blížilo, rychle se dal na útěk.

Po vymření Přemyslovců za slabé vlády Jindřicha Korutanského přitáhlo r. 1307. vojsko Albrechtovo před Hory podruhé, těch však opět statečně jest uhájeno proti vetřelci.

Jan Lucemburský, dobývaje království sobě nabídnutého, přitrhl ku branám Horským, město však se jemu nevzdalo a čekalo, až jak nový panovník v Praze pořídí.

Stříbro kutnohorské bylo v potomních dobách často příčinou, že Jan Lucemburský nejednou zavítal na Vlašský dvůr, žádaje od pánů i měšťanů peněz a vojska na dobrodružné výpravy své.

---

*) Štědrostí p. auktora tohoto článku umožněno bylo provoditi text třemi mistrnými, dosud nikde neuveřejněnými kresbami † ředitele J. Zacha. Za tento projev vzácné přízně vzdáváme srdečný dík!

Správní výbor Společnosti.

Karel IV., jenž otcovskou péčí svou blažil naši vlasť, byl i Horám zvláštním příznivcem; privilegia, jichž Horníci nabyli, byla od něho potvrzena a novými rozšířena, tak že město stalo se po Praze prvním v království a počalo se zdobiti nádhernými stavbami. Také Václav IV. rád na Horách přebýval ve Vlašském dvoře a při sporech, jež mezi ním a ošemetným bratrem jeho Sigmundem často povstávaly, byli Horníci neposlední.

Léta 1400., když se jednalo mezi Václavem IV. a Sigmundem o pokoření nepřátel královych, chtěl Sigmund veškeru vládu v Čechách na se strhnouti. To rozčililo Václava, meškajícího právě na Horách tak, že bez meškání vyjel z města. Když pak ho dal Sigmund zrádně zatknouti, neopustili Horníci nešťastného krále, načež Sigmund chtěje se zmocniti pokladů bratrových, uložených na Vlašském dvoře, dorážel krutě na město, a svedeny jsou tu též r. 1402. kruté boje před branami městskými.

V boji tom podlehli Horníci přesile, vítězný Sigmund vtáhl do města a zmocnil se klenotů bratrových, chovaných na Vlašském dvoře, s těmi i vzácné koruny domácí. Lid jeho páchal i v okolí mnohé ukrutnosti a vzbudil tak nenávisť českého národa.

Když pak Václav v listopadu r. 1403. z vězení byl vyproštěn, vrátil se zase ku svým věrným do Hor na Vlašský dvůr, a město zbaveno jest útisků.

Počátkem r. 1409. usídlil se Václav IV. zase s dvorem svým na Horách, kamž přišlo za ním slavné poselství krále francouzského a university pražské vyjednávat o zamezení rozkolu, jenž vznikl v církvi pro dvojici papežskou.

Václav povolal do Hor deputací university pražské; když pak se jednání pro neústupnost německých mistrů, již byli jeho nepřáteli, nezdařilo, a král před cizinci byl zahanben, rozhněval se na Němce velice. Toho užil pan **Mikuláš***) a získán jsa mistrem **Janem Husem**, zde též meškajícím ve prospěch svých krajanů, dovedl toho pomocí vyslanců francouzských, že Václav vydal dne 18. ledna 1409 zde na **Vlašském dvoře** známý **„dekret kutnohorský“**, kterým na vysokém učení Karlově dány jsou českému národu hlasy tři a cizincům toliko jeden.

Jednání toho účasten byl též Petr z Písku, tehda nejvyšší mincmistr a králův milec, za jehož úřadování památná budova tato poprvé značně změněna byla.

Stará stavba z doby Václava II. byla snad již nedostatečna, a proto vystavěno znova celé východní křídlo hradní, kde bylo sídlo královské a na jižní straně část pouze přízemní, kde byly lůny mincířů.

---

*) Omylem, přejatým z dějin Palackého III., psává se ve spisech i článcích, že to byl Mikuláš Chudý z Lobkovic. Avšak přímluvcem národa českého byl v této věci pan Mikuláš, uváděný v starých pramenech pod jménem Nicolaus Augustini (z Prahy), jak dokázal V. Tomek v Sitzungsberichte der k. k. Gesellschaft d. Wissensch. 1870. Viz též Památky archaeologické. IX. 67—69. »Kdo Čechům dosažení tří hlasů v učení pražském dopomohl?“

Vlašský dvůr na Horách Kutnách do r. 1860. obehnaný hradbou a řetězy.
Původní perokresba † ředitele Jiřího Zacha. Majetník pan Antonín Materka.

Nemáme o tom sice zpráv písemných, ale znaky říše a zemí koruny české, jakož i některých měst, jak je na té části budovy spatřujeme, tomu svědčí. Kromě toho jest charakteristickým i oblíbený od Václava IV. lednáček s točenicí, který se tu spatřuje na bráně hradní a v nádvoří.

Přiblížily se doby bouři husitských. Horníci nepřáli novotám, jim svědčil starý řád věci, a v probouzejícím se hnutí náboženském záhy spatřovali škodu svou, a proto snadno si můžeme vysvětliti záští, kterým vzplanuli proti vyznavačům nového učení.

Když pak po pražských bouřích a náhlé smrti královně nastalo v zemi bezvládí, počínali si Horníci velmi surově.

Jako Praha v čelo husitství, tak se postavily Hory v čelo katolíků. Ve spojení s přívrženci Sigmundovými jali se kutnohorští pronásledovati vyznavače podobojí, věznili je a metali do hlubokých šachet. Zatím Sigmund, který po bratrově smrti království, jehož mu valná část národa pro věrolomnosť upírala, dobývaje, v Hoře často prodléval. Bylť V l a š s k ý d v ů r sídlem jeho, když nemohl do Prahy, sem sbíral vojska svá, zde přijímal posly od papeže a knížat říšských, kteří nenávisť proti Čechům kacířům ještě rozdmychovali. Odtud na podzim r. 1420. vytrhl proti Pražanům, obléhajícím Vyšehrad, odkudž po nezdařené bitvě vrátil se do Hor a tu jako by triumfator nějaký, strojil na Vlašském dvoře veselí a nosil po dva dny s manželkou svou královnou Barborou zelený věnec na hlavě.

Brzy však nucen jest Sigmund opustiti zemi a tu Pražané neměškali pomstiti křivdy od německých Horníků spáchané. Kutnohorští vytáhli sice zbrojně proti Pražanům ke Kolínu, ale vidouce přesilu, jsou nuceni se pokořiti. Milostivě naložili s nimi Pražané, neboť kázali všemu obyvatelstvu vyjíti v procesí s velebnou svátostí z Hor ke klášteru sedleckému a prositi „za milosť od Boha a od Pražan“, načež známý kněz Jan Želivský připomenuv jim křivdy, jichž se dopustili proti zákonu božímu, dal jim naučení, jak by se dále měli chovati. Horníci přijali 4 články pražské, přidali se ku straně podobojí, a těm pak, kdož od staré víry upustiti nechtěli, dána jest čtvrtletní lhůta k vystěhování se z města a ze země.

Ale věrnosť netrvala dlouho. V obnoveném boji vydány jsou Hory zrádně dne 21. prosince 1421. Sigmundovi a katolíci vraždili každého přívržence kalicha. V zrádné noci této, dle úmluvy, domy katolíkův označeny byly obrazy svatých na dané znamení zvonkem „umíráčkem“ z věže Vysokokostelské.

Slabé zástupy Žižkovy, tábořící současně na sousedním vrchu Kaňkovském, obklíčeny byly vojskem Sigmundovým. Žižka však brzy pomohl si z tísně, a následující noci důmyslně proraziv kruh nepřátel, vyvázl šťastně ke Kolínu, načež v den sv. Tří Králů r. 1422. vrátil se zase s novými zástupy k Horám Kutnám.

Sigmund, sídlící na Vlašském dvoře, ustoupil rychle před blížícími se Tábory a kázal zapáliti Hory Kutny. Horníci, kteří obávali se pro zradu pomsty vítězův, utekli s králem k Německému Brodu. Od té doby r. 1422. staly se Hory podobojí a ryze českými. Vlašský dvůr podržel i v těch dobách svůj význam. Sněm pražský r. 1423.

ustanovil, aby nebyla mince nikde jinde ražena než na Horách. Tak povstal úřad nejvyššího mincmistra království Českého, sídlem na Horách Kutnách ve Vlašském dvoře.

Po válečných převratech zůstávalo mnoho domů a zahrad v městě opuštěných, a nové obyvatelstvo usazovalo se vesměs jen české. R. 1424. vydal zápis zde na Vlašském dvoře hejtman Táborů Prokop Holý, jímž opuštěné domy, zahrady a vinice rozdělil novým obyvatelům Horským, a roku 1428. o majetku tom dáno stvrzení listinou od hejtmanů vojska Táborského a Sirotčího. V nešťastné bitvě u Lipan r. 1434. bojovali Horníci na straně Táborů s Roháčem z Dubé a ze Siona. Když pak r. 1436. učiněn byl mír s králem Sigmundem, přijel dne 20. srpna král do Hor a přijímal zde na Vlašském dvoře přísahu věrnosti.

Na Vlašském dvoře sjížděli se na sněmy často stavové čeští, i stoupenci jednotlivých stran konali zde své schůze a jednota panská zvolila zde Jiříka z Poděbrad za svého vůdce, potomního krále českého, za jehož panování Hory opět se zvedly. I Jiří Poděbradský sídlil na Vlašském dvoře a slavil zde s vojsky svými slavnosť vítězství nad vojskem uherským u Vilémova.

Po smrti nejslavnějšího tohoto krále českého byl Vlašský dvůr na Horách Kutnách opět dějištěm památného sněmu.

Dne 27. května 1471. shromáždilo se zde panstvo a zvolilo za krále českého Vladislava Jagellovce, který později s dvorem svým v této budově často sídlíval a rád mezi Horníky prodléval.

Za Vladislava II. zvelebil se Vlašský dvůr nejvíce přístavbou skvostné kaple královské roku 1495.—1497. a přestavbami k trvalému ubytování krále a přístavbou „domu mincmistrovského“ s arkádou, zásluhou mincmistrů Kostky z Postupic, Beneše z Wajtmile a Horstorfera z Malešic (r. 1490.—1497.).

Na nádvoří hradu blíže věže upoutá pozornosť nejvíce skvostný arkýř kaple královské. Přímo z nádvoří vedly schody na široký pavlán, a odtud byl vchod do kaple, která r. 1497. byla nádherně pro krále zbudována. V prostřed kaple z oblého sloupku vystupují pásy, které se rozvětvují po klenbě. Presbyterium jest v arkýři hvězdovitě sklenutém. Okna ozdobena jsou krásnou kružbou. Spatřují se zde zachovalé původní tři oltáře křídlové, skvostné práce řezbářské z r. 1496. a z téže doby prvotisky kancionál a missál, mosazné svícny, vyšívaný ornát a vzácné zvonítko.

Kaple zasvěcena jest sv. Václavu a sv. Ladislavu. Dále zachoval se zde tabulový obraz, představující Krista mezi dvěma anděly, v pravo stojí sv. Václav, v levo sv. Ladislav jako zemští patronové. U jich nohou zobrazen jest král Vladislav II. a jeho mincmistr Horstorfer z Malešic s odznaky svými.

Nápis latinský dí, že dne 20. července 1497. kaple ta od Gabriela, biskupa Poznaňského byla vysvěcena. Pod kaplí nachází se též krásné sklepení gotické, kde druhdy uložen býval královský poklad.

Vchod tvoří gotický portálek, zdobený korunovaným W (Vladislav II.) a po obou stranách znaky mincmistra Kostky z Postupic a

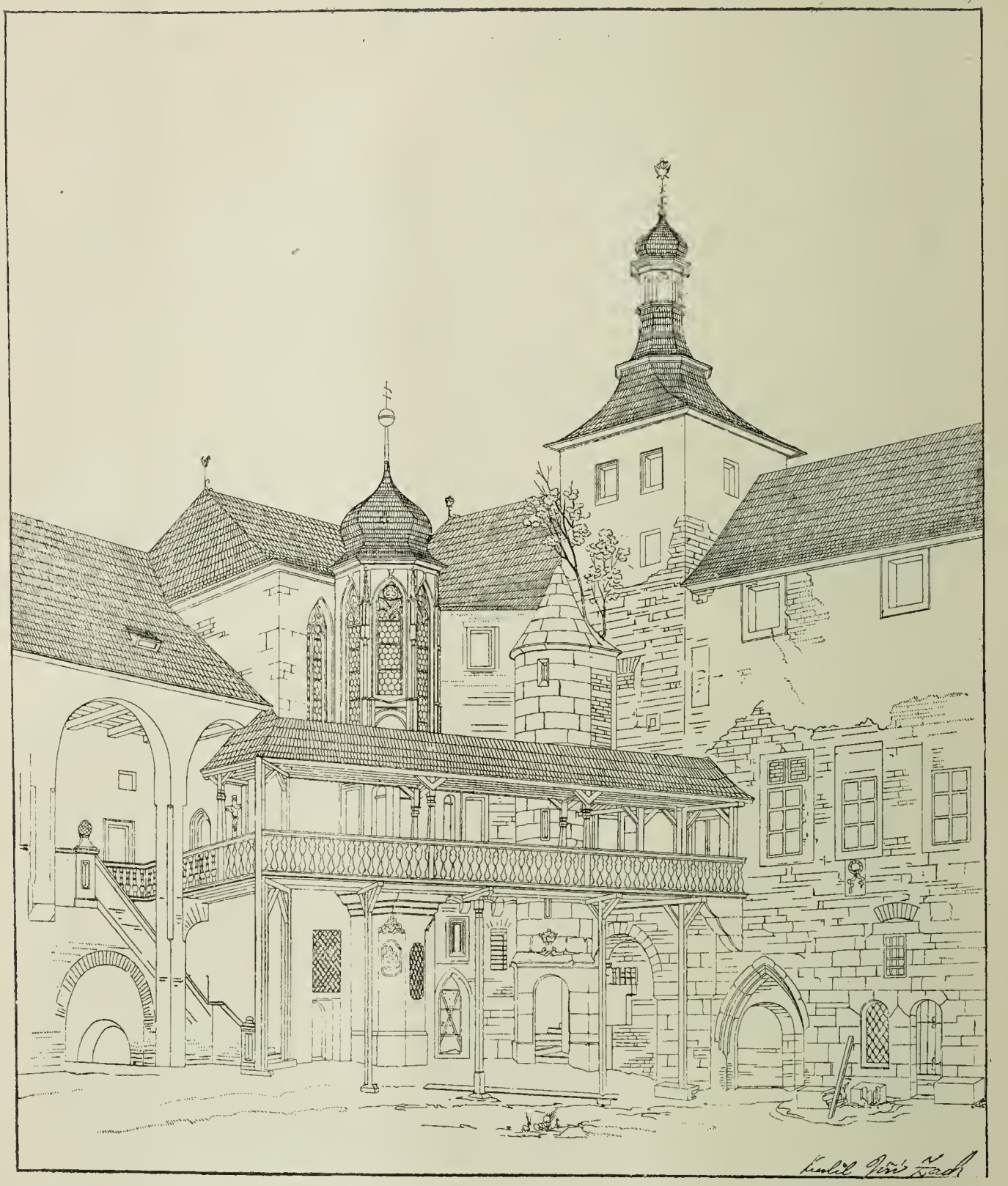

Nádvoří Vlašského dvora s kaplí a částečně s arkádou.
Perokresba † řiditele Jiřího Zacha. Maj. p. Antonín Materka.

mezi nimi případný nápis: „Noli me tangere“ (nedotýkej se mne). Druhý vchod také s portálkem gotickým ozdoben jest korunovaným L (Ludvík, syn krále Vladislava II.) s letopočtem 1518.

Léta 1485. opětně konán na Vlašském dvoře památný sněm, kterýž vyřkl zde vážné a podnes platné slovo o náboženské snášenlivosti, zavrhuje vzájemné tupení se a kaceřování. R. 1494. povstaly na Horách bouře havířů proti úředníkům horním, až posléze výstupy ty stětím některých nevinných vůdců jejich v Poděbradech smutně skončily.

V století XVI. sláva Vlašského dvora počala klesati současně s pádem samostatnosti říše české! Od Ferdinanda I. nesídlili tu již králové čeští, a nové úřady královské komory zbavily toto sídlo horní slávy bývalého významu jeho. Také požár r. 1585. vykonal zde zhoubné své dílo, zničiv vysoký krov nad bývalou síní sněmovní. Vinou pak úředníků horních a mnohých dobrodruhů Hory pustly a staré toto královské sídlo opuštěné bralo zkázu, jako celé království naše chýlilo se k žalostnému úpadku, jak Dačický v pamětech svých případně zaznamenal.

Hrozná persekuce, která po bitvě bělohorské naši vlasť stihla, truchlými upomínkami též k tomuto místu nás poutá, neboť zde sídlil pověstný mincmistr Vilém z Vřesovic a prováděl dílo pomsty nad městem utrakvistickým. Roku 1622. zapálil blesk krovy „nad rejtuňkem“, „kdež úředníci horní a mincovní sedávali a bohatli“, jak Dačický po svém spůsobu zaznamenal.

Konečně r. 1726. byla mincovna na Horách Kutnách zrušena a od té doby sídlelo na Vlašském dvoře toliko c. k. horní hejtmanství a jiné úřady a školy. Pro spustlosť budovy hledal c. k. erár kupce na Vlašský dvůr, jehož v letech šedesátých ujal se tehdejší šlechetný c. k. horní hejtman Matějka zde úřadující, a osobně podnikl po městě sbírku mezi občanstvem, na zachránění a opravu královské kaple na Vlašském dvoře! Starý to způsob divného hospodářství v českém království!

Roku 1862. bohužel stržena byla dosud zachovalá ozubená zeď hradební proti městu a kámen ze zřícenin odtud prodáván na různé stavby v městě. Vzácný a starobylý zvonek z hradní věže, jenž nás svolával každého prvého čtvrtku v měsíci ke mši svaté na Vlašský dvůr způsobem neomluvitelným r. 1880. byl odcizen.

Zvláštní ozdobou Vlašského dvora byly těžké řetězy, zavěšené do kamenných sloupků kolem hradební zdi proti městu, které r. 1880. zakoupila od c. k. eráru správa všeob nemocnice kutnohorské, a pro zachování této místní památky umístila je kolem svého chodníku na Pirknerovu náměstí. V západní části budovy, kde arkáda byla, umístěn byl v klenutých síních bohatý archiv horní a mincovní, v němž svého času mnoho pracoval hrabě K. ze Šternberka, zakladatel českého musea. Archiv ten bohužel nebyl opatrován, jak toho zasluhovala důležitosť jeho.

Roku 1876. prodal slavný c. k. erár dražbou (tuším as za 25 zl.!) část horního archivu zdejšímu obchodníku panu Aloisi Jozefymu, a ostatek odevzdal městu do dalšího opatrování, o čemž jsem svého času podal podrobnou zprávu do „Památek arch.“

Bohaté dějiny, jimiž tato budova obestřena jest i v lidu zdejším, upoutaly též mnoho našich spisovatelů, jako Tyla, Chocholouška, Vocela, Veselského, Herolda, Liera, Brauna, ředitele Jiřího Zacha, prof. J. Braniše, Klementa Čermáka, Stroupežnického atd. k sepsání zajímavých historických statí, povídek a divadel atd. (na př. Stroupežnického „Paní mincmistrová“). V roce 1889. vydal na základě svého

bádání zde v archivu horním, p. Jindřich Rappe, c. k. hejtman, rodák kutnohorský, důkladé své dílo: „Die Münzstätte Kuttenberg“.

V r. **1880**. obec kutnohorská, aby zachránila památnou budovu tuto před neodvratnou zkázou, jala se vyjednávati s vládou o koupi Vlašského dvora, za kterýž po mnohém smlouvání dala si vláda ještě zaplatiti od obce 30 tisíc zlatých! Obec přinesla tímto velkou oběť, avšak záslužnou, neboť nelze Kutnohoranu představiti si rodiště své bez Vlašského dvora. Z prvu pomýšlela obec umístiti na Vlašském dvoře veškeré školy, což na štěstí pro obec i pro školu nedošlo uskutečnění.

Několik let pracováno na různých plánech, co se má státi z Vlašského dvora. Z návrhů stavebních vynikly plány ředitele Jiřího Zacha a arch. Šmorance.

Oba návrhy předloženy byly k posouzení c. k. centrální komisi do Vídně, kteráž záhadným způsobem vyslovila se pro plány Šmorance z důvodu, že Vlašský dvůr jest stavbou — r e n a i s s a n č n í! — Plány Zachovy šetřily přísně původního rázu Vlašského dvora se všemi zvláštnostmi, jako stavby historické, pocházející z různých dob.

Dobrozdání c. k. centrální komise vídeňské pro zachování památek vzbudilo právem velké podivení na Horách Kutnách a úžas všech znalců starobylé budovy této. Zde dovoleno mi budiž odchýliti se od postupního vypravování, abych podal doklad o neblahé té centralisaci vídeňské i v tomto oboru.

Při boření západní části dne 25. dubna t. r. dostalo se bohužel již zvěčnělému řed. J. Zachovi skvělého zadostiučinění v jeho sporu s centrální vídeňskou komisí. Ve zdivu do nádvoří objevena byla původní, bohatě profilovaná g o t i c k á o k n a, s kamenným žebrovím příčným. A ve zdech proti bývalé hradbě shledáno mnoho různých g o t i c k ý c h portálků dveřních, vedoucích druhdy k arkýřům a schodišti. Každý kámen svědčí, že páni ve Vídni nemají porozumění ani citu pro naše věci. — S návrhy stavebními rozhodující ovšem byly též rozpočty nákladu. A ty byly velké. Následoval spor; na štěstí, o způsobu provedení restaurace budovy, dále pronášena jsou různá mínění a tužby, k jakým účelům Vlašský dvůr příště obci sloužiti má. Pravím, na štěstí, a všem, kdož bránili, aby naše Hory nebyly o Vlašský dvůr v jeho významu připraveny, náleží veřejný dík.

Tak získán byl čas a vyměněny názory, a potěšitelným výsledkem toho jest, že restaurování budovy nebude se prováděti najednou jako nějaká stavba kasárnická, ale část po části postupně se má obnovovati. Letos v dubnu započato s částí západní, která hrozila již sesutím. Před bořením dal starosta města p. Jan Macháček veškeré části Vlašského dvora fotografovati a pilně přihlíží k tomu, aby vzácná kaple nevzala škody. Vrchní dohled na stavbu má c. k. inženýr pan Ludvík Lábler, stavitel chrámu sv. Barbory na Horách Kutnách.

V pondělí dne 10. dubna t. r. ráno započato se stržením střechy nad arkádou v nádvoří, a po stržení zdiva na straně k městu a skle-

Vlašský Dvůr

v Kouře Kutné r. 1880.

Původně byly místnosti takto rozděleny:

A. Hlavní brána s věží. — *B.* Královské komnaty v 1. patře a sněmovna v 2. patře. — *C.* Královská kaple (zasvěcena sv. Václavu a Ladislavu). — *D.* Horní úřad a archiv horní. — *E.* Mincířské dílny. — *F.* Dům nejvyššího mincmistra. — *G.* Hradba.

Kreslil řiditel Jiří Zach.

Majetník p. Antonín Materka.

pení objevily se v sobotu dne 3. června t. r. odpoledne trhliny na arkádách v nádvoří Vlašského dvora, které v původním stavu měly zůstati zachovány a ku nové stavbě připojeny. Svolaná komise dne 7. června bohužel musila rozhodnouti o jich snesení, načež obecní zastupitelstvo uzavřelo, aby arkády znova zbudovány byly přesně dle starého vzoru.

Nová stavba této části provedena bude ve dvou letech a umístí se zde měšťanská dívčí škola. Doufáme, že bývalá kaple královská po své obnově zastkví se opět v bývalé kráse, vyzdobena původními památkami svými ku potěše každého Kutnohorana a každého umění milovného navštěvovatele.

Ve východní a jižní straně Vlašského dvora hradní věž, komnaty královské a bývalá síň sněmovní sloužiti budou za příští městskou radnici. A tak opět oživne starobylá sněmovna, v níž příště bude městské zastupitelstvo rozhodovati o záležitostech starobylé obce naší, a nového významu nabude opět staroslavný Vlašský dvůr.

O významu slova „doušky“.

Podává *V. Schmidt.*

V některých krajinách naší vlasti nacházíme ve starých účtech obecních výlohy u příležitosti t. z. d o u š e k (k douškování, č. douškování). Význam a původ tohoto slova není, tuším, podnes ještě nade vší pochybnosť zjištěn.*)

Ve Zvoleňovsi a okolí užívá se jména „d o u š k y“ posud a naznačuje se jím taneční zábava místní omladiny — většinou čeledi, pořádaná v měsíci květnu, jíž se v jiných krajinách říká „máje“. V dobách starších, jak dále uvedu, byl ovšem význam doušků jiný, a bezpochyby jedna část této zvyklosti přenesla se na dnešní pod tím jménem míněné zábavy.

Pokud jsem od současných ještě starých pamětníků zdejších o této věci se dověděti mohl, uvádím. Jmenovitě vypravuje mi o tom zdejší usedlý 70letý občan Frant. Henkl:

Za doby poddanství ustanoven byl od patrimonialních úřadů po obcích jistý den v roce, zde na př. tu neděli po sv. Trojici, kde míval rychtář s konšely za povinnosť projíti veškeré hranice katastrální, po případě i hranice pozemků jednotlivých, tedy obchůzku hranic, při čemž jej doprovázeli i občané usedlí; aby zjistili, zdali

*) Dr. Zikm. Winter uvádí ve Světozoru 1887.—580 ve své stati »O staročeském hodokvasu«: Některá příčina jest i j m é n e m s v ý m u ž z h o l a n e s r o z u m i t e l n a. Připomínám z archivu rakovnického zprávu, že přišli r. 1610. sedláci z Lašovic do města pro pivo ke starobylé zvyklosti, slove k d o u š k o v á n í . . . (Viz totéž ve spise Dra. Zikm. Wintra »Kuchyně a stůl našich předků«. Praha 1892. Str. 145.)

se buď zlomyslným pošinutím mezníků, uoráním mezí atd. nepoškodily. By-lo li zapotřebí, sázely se na ten den mezníky nové; povstal-li spor mezi dvěma sousedy o hranici pozemku, býval v tento den za přítomnosti starých i současných pamětníků urovnán; ohledávány při tom polní i veřejné cesty, jichž nejnutnější opravy potom bezodkladně vykonány. Mimo to vybírána v tento čas také t. zv. sejpka (sypané obilí — in natura) pro obecního pastýře (slouhu), který, jak v obci vůbec, tak jmenovitě o douškách hrával důležitou úlohu. Tak dostával zde na př. z jedné krávy vĕrtel a z jednoho vepře dvě čtvrtce žita za pasení tohoto dobytka.

Na zakončení všeho toho pořádán pak u rychtáře hlučný hodokvas — vlastní d o u š k y — jehož se súčastniti právo měli kromě rychtáře a konšelů pouze občané usedlí a slouha, který tu, tuším, zastával při tom místo číšníka. Výlohy na tuto hostinu uhrazovány bývaly z obecní pokladny, kromě příspěvků, které každý účastník povinen byl dodati v jídlech nebo nápojích pro společnou spotřebu. K těmto poslednějším náležel i slouha, jemuž uloženo dodati dobře vykrmenou p e č e n o u husu. I jiných různých příležitostí využitkováno ve prospěch „doušku“; tak býval dle starého obyčeje každý sedlák ženich povinen dáti „k obci“ vědro piva, které se o douškách vypilo.

Jak již dotčeno, bývalo takové veselí velmi hlučné, brávána k němu hudba a končívalo tancem v hospodě; mnohdy se jedlo a pilo ještě druhý den a nezřídka se stávalo, že oslavovány d o u š k y i celé tři dny.

Dva Čechové žatečtí.

Napsal *Jan Herain.*

I.

Dr. **Edvard Herbst alias Podzimek.**

Předkové bývalého ministra dr. Edvarda Herbsta byli původu českého a sluli Podzimkové ještě v předešlém století, jak městské a farní knihy král. města Žatce dokazují.

Bohužel proslavil se pro nás Čechy v letech sedmdesátých Ed. Herbst, jsa členem ministerstva měšťanského, velice neblahým způsobem, jenž v dějinách našeho národního vývoje jest černě poznamenán.

Když Ed. Herbst 25. června r. 1892. ve Vídni zemřel, tu přinesla 1. července „N e u e F r e i e P r e s s e“ životopis Herbstův jakož i jeho předků dle pramenů, jak je někdy sám Herbst zmíněné redakci sdělil.

Pražské ústavověrné noviny přijaly tuto zprávu za méně hodnověrnou a nechtěly věřiti, že by předkové Herbstovi jmenovali se Podzimkové, jak týž sám dokládá ve svých memoirech.

Dle této zprávy, z „Neue freie Presse“ čerpané, narodil se Edvard Herbst 9. prosince r. 1820. ve Vídni, jeho otec Karel Herbst pocházel ze Žatce, kdež se Edvardův děd Jan uvádí jakožto rektor škol v žateckých matrikách od r. 1718.—1730.

Jak Edvardův otec synovi vyprávěl, měl děd Jan ještě české jméno Podzimek, a teprve Janův nejstarší syn, r. 1724. křtěný, jenž v Göttinkách studoval medicinu, přeložil své jméno do němčiny a od té doby nazýval se „Herbstem“.

Tolik ze zpráv v „Neue freie Presse“ vydaných. Když jsem byl před několika lety v Žatci, dostala se mi do rukou malá knížečka pod názvem: „Nekrologium der Stadt Saaz von 1500—1887 von Dr. W. Katzerowsky“, která nám podává světlo o postupu poněmčení král. města Žatce počátkem předešlého století a zároveň činí zmínky o dědovi a to na str. 35., kde čteme: Jan Josef Podzimek, rektor školy a kůru od r. 1715.—1759., zemřel 2. dubna 1759. v 64 letech věku svého a pochován u svatého Mikuláše.

Od válek husitských do bitvy na Bílé hoře bylo obyvatelstvo žatecké vesměs národnosti české; ve válce třicetileté vypuzeno obyvatelstvo nekatolické a od té doby v druhé polovici 17. stol. vidíme se hrnouti do města a okolí příval německý, takže od toho času do počátku 18. stol. jest jakási dvoujazyčnost v kostele i v úřadě na radnici a snad i ve škole.

Tak dle zmíněného „Nekrologia“ dovídáme se, že od roku 1657. do 1670. byl při farním kostele Kryšpín Bartol. Skára z Tymákova jakožto „český kazatel“; v téže funkci byl Matyáš Mikuláš Forster ze Soběslavi v r. 1689.

Roku 1726. zastavena v kostele česká kázání, neboť čteme v „Nekrologiu“: „Konstantin Černý z Prahy byl od r. 1720. do 1726. posledním českým kazatelem v Žatci.“

Vedle českého kaplana a kazatele připomíná se „německý kaplan“ Jan Eisert z Chomutova v letech 1679 do 1712.

Roku 1726. vypuzen český jazyk z kostela; zajisté již o něco dříve vytlačen i z úřadu radnice, neboť čteme: r. 1698. 6. listopadu zemřel Václav Frant. Tlustý z Mělníka, „český syndik“ od roku 1683.—1693., dále dne 21. září 1694. zemřel „český syndik“ Jakub Josef Rosazín.

Vedle syndika českého jmenován i německý. Týž úřad zastával od r. 1670.—1677. Jakub Tiller z Karlovar.

Vyučoval-li již děd Herbstův, Jan Josef, jenž v Žatci od r. 1715. do 1759. kantoroval, také česky, jest nám neznámo, ale že byl Čech, jest i z memoirů ministra Herbsta dokázáno.

Jaroslav Schaller vydal před 100 lety popis kraje žateckého „Saatzer Kreis“, kde již udává, že město Žatec má jen německé obyvatelstvo, a na str. 9. píše o tomto městě: Na městské hradební zdi na starém stavení nalezl jsem tento nápis minuskulí psaný:

„Tenkrát Němec Čechům přeje,
když se had na ledě hřeje.“

Tento nápis pocházel zajisté ještě ze 16. neb z počátku 17. století.

II.

Krocín z Drahobýle alias Šafránek.

Zajímavější a vděčnější osobou jest Václav Šafránek čili v latinu převedeno Krocín, jenž r. 1532. v Žatci narozen, v Praze se usadil a obýval dům č. p. 269—I. „u Halánků“; 4. července 1584. zvolen za primatora Starého města pražského, kterýž úřad zastával až do své smrti 23. prosince 1605.

Dne 25. května 1587. povýšen do stavu vladyckého, 16. června 1594. do stavu rytířského s přídomkem „z Drahobeyle“. (Viz: Beschreibung der Böhmischen Privatmünzen und Medaillen vom Verein für Numismatik 1852.) Václav Krocín z Drahobýle byl jeden z nejslavnějších primatorů Starého města pražského; týž uvádí se v „Nekrologiu žateckém“ pode jménem Šafránek alias Crocin, pak Jachym Šafránek, primas roudnický, rodák žatecký, jenž též 15. srpna 1591. povýšen do stavu vladyckého a jmenoval se odtud Jachym Crocin z Drahobýle. Václav (starší) Krocín z Drahobýle, primator pražský, obdržel od císaře Rudolfa erb, který naráží na jeho dřívější jméno Šafránek (Crocus latinsky), neboť vidíme ve štítu lva, držícího v pazouru květ šafránový (viz popis erbu: Primatoren der königl. Altstadt Prag von K. J. Erben na str. 33.).

Mimo množství prací, jež primator Václav starší Krocín z Drahobýle pro blaho Prahy podnikl, byla i znamenitá kašna na staroměstském náměstí r. 1591. postavená a r. 1865. ukvapeně rozbouraná.

Erb tohoto znamenitého muže možno ještě dnes viděti v jeho domě „u Halánků“ na Betlémském náměstí do zdi ve dvoře zasazený. Krocínova velkolepá činnost nejlépe popsána a oceněna „v Primatorech“ od Kar. Jar. Erbena.

Tak seznali jsme z Nekrologia žateckého dva rody, jež svá jména přeměnily; rodina českých Podzimků se zněmčila a přeměnila své jméno na Herbsty, vstoupivši v třetím koleně do řad našich nejurputnějších nepřátel a škůdců, kdežto druhá rodina žatecká, rodina Šafránků své jméno dle zvyku 16. stol. za latinské zaměnila ve jméno Krocínů, ale proto se neodcizila a v primatoru Václavu Krocínovi z Drahobýle vstoupila v řady mužů slavných, o rozkvět Prahy zasloužilých.

Návrh čtení legendy zvonu letařovického.

Od *Josefa Truhláře.*

Pan J. V. Šimák, podávaje „Další příspěvky ke zvonařství na Boleslavsku“, v prvém čísle tohoto časopisu na str. 16. otisknouti dal záhadnou legendu zvonu letařovického, o níž ve výkladě připomíná, „že neumí povědĕti ani, je-li nápis český či latinský“. Podepsaný maje v paměti, co v poučném článku 8. roční zprávy české realky budějovické za r. 1892, nadepsaném „Zvon“, na str. 33. a 39. poznamenal pan Jos. Braniš, pokusil se o přečtení záhadné legendy této, i podává v následujících řádcích výsledky kombinace své k laskavé kontrole čtenářstva tohoto časopisu. Kdo by čtení mé stopovati chtěl, poznamenej si tužkou v exempláři svém litery legendy běžnými číslicemi, poněvadž v následujícím výkladu číslicemi těmi bude operováno. Všech písmen, tudíž také číslic jest v legendě 28, 14 v řádku prvém a tolikéž v druhém.

Již zběžný pohled na písmena 1.—6. poučuje nás, že letařovický zvon má legendu č e s k o u; čtemeť bez namáhání slovo „Pomocz“, v němž první písmeno od analfabety zvonaře jest obráceno nohou vzhůru, poslední pak písmeno *z* podivně zpotvořeno. Následuje pod číslicí 7. hláska *i*, která v stejné podobě vyskytuje se pod číslicí 21. a v podobě jen málo odchylné pod číslicí 16. Písmena pod číslicemi 8.—13. jsou veskrz přehozena, i sluší je spořádati takto: 9, 11, 10, 8, 13, 12 a čísti: „obrana. Poslední 14. písmeno prvního řádku jest *g* i značí skráceně „g e ſ t“.*) Co v druhém řádku nachází se od číslice 15. až do 24., jest skoro všechno nohama vzhůru, i nutno při čtení celý list obrátiti. Písmeno 15. jest pouhé *p*, ale položeno zajisté nesprávně za *p* se zkratkou *ro* a znamená „pro“. Následující dvě písmena 16. a 17. přečtena obráceně dají „ni“, co správně se psávalo *ny* a rovná se našemu accus. n á s. Čtouce dále, musíme ihned přeskočiti na číslici 24., a čísti odtud zpět až k číslici 18. „u Chicta“, což snadno vyložíme předpokládajíce, že písmeno *r* zvonař vynechal a značka *c* zbyla zde z řeckého psaní jména spasitelova (xpictos skráceně xps). Čtyři poslední písmena 25.—28. čteme konečně „pana“, spatřujíce pod číslicí 25. chybné *o* za náležité *p*. Zněla by tudíž legenda zvonu letařovického dosti slušně takto: P o m o c z i o b r a n a j e s t p r o n y u C h r i s t a p á n a“; i přináležel by zvon co do útvaru písmen i povahy jazykové legendy takto čtené buď konci XIV. nebo počátku XV. století. Zároveň připomínám, že v nápisu zvonu vineckého z příčin jazykových čísti nutno „aposstolom“.

*) Jediné toto místo jest u výkladu mém bolavé, poněvadž »jest« skracováno bývá *gt* s obloučkem. Musíme tudíž přijmouti za pravdu, že zvonař písmeno *t* vynechal.

Drobné zprávy.

Na Oserově nebude se již říkati, a znalci i milovníci staré Prahy mají se naučiti novému pojmenování. Dobrý lid podskalský těžko asi přivykne názvu «ulice Kosmova«. Stala se o tom zmínka již v 1. čísle tohoto časopisu, kde ne nadarmo poukázáno, že »Oserov« náleží k nejstarobylejším jménům v celé Praze. K oněm řádkům poznamenáváme dále, že žadatelem za změnu jména »Oserov« jest p. Rudolf Tereba, dvorní stavitel, a jak patrno, také znalec památností pražských (doporučujeme jej za člena komise pro soupis památek pražských); týž podal žádosť k sl. radě městské, která se usnesla podati návrh sboru obecních starších, aby ulice na Oserově na příště pojmenována byla »ulicí Kosmovou« dle nedalekého kostelíka sv. Kosmy a Damiana. Název ten jest však s napjetím všech sil přitažen za vlasy. Nejblíže jsou kostely nejsvětější Trojice a v Emausích, pak teprve zjeví se nám zmíněný kostelík. Ale nový název ulice mimo to nekryje se s jménem, od něhož odvozen Kdyby šlo o správnosť a historickou pravdu, musila by se pojmenovati ulicí »Kosmovou a Damianovou«. Proč však v novém názvu sv. Damian vynechán a nápadně vyznamenán Kosmas. Vidí snad v něm p. žadatel našeho kronikáře Kosmu? — Jak asi ona žádosť vznikla, soudíme z tohoto: Pan R. Tereba vystavěl právě krásný třípatrový dům na rohu ulice, řečené Oserov, kteréžto jméno se mu nelíbí, protože je nesprávně odvozoval nepříliš pěkným způsobem. Zatímně varujeme přátelsky příslušné činitele, aby nedávali místa neodůvodněné žádosti Jen tak uspoří si jisto jistou blamáž! V některém z našich časopisů vyjde ostatně článek věnovaný Oserovu.

Hs.

Románský kostel sv. Václava na Proseku jest vážně ohrožen zamyšlenou stavbou kruhové cihelny, která má býti blíže památné budovy této. Námitky proti tomu ovšem podány, a neopomenuto též obrátiti se s žádostí k ústřední komisi vídeňské pro zachování památek, nejspíše proto, že tato zná památky naše jen z vyobrazení a fotografií. Dle toho zní obyčejně i úsudek její, jako na př. svědčí konec článku p. Materky v tomto čísle. S nelibostí srovnáváme kroky ty s podobným jednáním, zahájeným svého času nad zříceninami mostu Karlova. My Čechové, znajíce přirozeně památky své ne z fotografií, ale z ustavičného nazírání na ně, znajíce i dějiny jejich mnohem lépe než cizinci, většinou zaujatí proti všemu českému pod rouškou »nestranné vědy«, máme právo žádati, aby domácí znalci a vědecké spolky nebyli tak lehkovážně podceňováni a pomíjeni. Žádáme rozhodně, aby o české historii mluvili na prvém místě Čechové. Dávají-li vlastní krajané naši přednosť ústřední komisi vídeňské, nebo vidí-li jen v ní svrchovanou autoritu, vydávají tím svědectví o své beztaktnosti.

—Skp.—

Staré fresky. V Nudvojovicích u Turnova restauruje se památný chrámek z doby přechodní. Stavbu provádí dle plánů † arch. Bauma knížecí stavitel Karnold. Veškerá dřevěná krytina musila býti snesena a také zdivo vypraveno. Oškrabujíce omítku zedníci objevili na pravé straně vítězného oblouku stopy starých maleb, bohužel velice skrovné a zašlé. Víděti jest na plavé půdě rámec ve spůsobu mandorly, v němž rozeznáváme obličej stojící osoby — vedle rámce v levo dole klečí nějaká postava, spínající ruce. Zbyly ze všeho jen kontury, provedené rudou barvou. Kolem obruby obloukem táhne se tmavý pás, a dole pod obrazem lze stopovati hvězdičkový ornament. Celek však je tak skrovný, že není možno jej restaurovati ani reprodukovati. *Š.*

S kaple sv. Ludmily, známé pod tím jménem z denních listů, snesena byla v těchto dnech střecha. Bylo by žádoucno, aby se přikročilo v brzku k důkladné opravě její, a aby byla novým krovem opatřena dříve ještě, než snad hrozící deště promočí klenbu. *V. K.*

Kostel na Karlově, vystavěný za Karla IV. a proslulý smělým rozpjetím klenby, dočká se přičiněním sl. rady městské opravy, která bude provedena ve lhůtě tří let tím spůsobem, aby stavba, pokud lze, vrácena byla původní podobě; avšak některé předměty budou ponechány, ač jsou pozdější,

protože mají cenu uměleckou a uplynutím dvou století staly se historicky oprávněnými. V prvém roce bude opraven strop se stěnami, v druhém oltáře, a ve třetím kůr. Potřebný náklad bude vřaděn do příštích rozpočtů král. hlav. města Prahy. Strop má býti před početím oprav prohlédnut znalcem. Kdo to bude? Požádá se zas někdo přespolní? *Mir.*

Zbytky kláštera turnovského, jenž r. 1420. byl zničen, objeveny byly v zahradě páně Koškově, blíže nynějšího chrámu Marianského. P. Košek rozšiřuje do zahrady zámečnickou dílnu. Při kopání základů sesula se země a objevilo se klenutí sklepu. Bohužel dělníci hned vše zasypali, nezmiňujice se o ničem a nad zasutým sklepem postaveno jest nové křídlo domu, dříve nežli správa musea se čeho dověděla — a mohla zakročiti. Podkovu, kterou nalezli při tom velikou a starodávnou, sice odvedli, ale více ne. *Š.*

Hrady Točník a Žebrák dovolávají se zbědovanosti svou opravy! Několik koleček cihel a vápna, několik dřev a trochu šindele mohlo by se snad vynaložiti na podezdívky a jiné správky, aby návštěvník nebyl v nebezpečenství, že neodejde ze zřícenin. Dovolávati se jich významu v dějinách českých nemělo by účinku. Přednější jsou koňské dostihy a štvanice. *Hs.*

Při přestavbě **špitálského kostela v Polné**, založeného r. 1448., nalezeny nástěnné malby z 15. věku, které, díky pozorné ruce, vylouply se v podobě obrazu představujícího příchod sv. Tří Králů v kroji z téže doby. Z některých částí nalezených po stěnách soudí se, že budou objeveny další malby. —*Sv.*—

Památka domu Melantrichova má býti zachována tím způsobem, že v rozsáhlém nádvoří nového domu čtyřpatrového postaven bude Melantrichovi a Veleslavínovi pomník, k jehož stavbě použije se též starobylého portálu a dvou památných reliefů ze staré budovy. Komise prohlédla již předložené plány a usnesla se doporučiti je ke schválení. — Jedna z nejznamenitějších památek v této budově, totiž staročeský strop táflovaný a vkusně malovaný, nalezen byl při bourání. Pak byl vynesen na ulici, kde se povaloval přes týden v dešti; pak zmizel. Snad se dostal do musea, když působením dešťů nabyl »staršího vzezření!« *On . . .*

Nálezy mincí. Nezřídka dočítáme se v denních listech, spíše než v odborných, rozmanitých zpráv pod názvem »poklad«, málokdy uzříme střízlivý nadpis »nález starých mincí«. Ale takové zprávy nám často škodí. Slovo »poklad« posiluje domněnky, že lze z nálezů takových zbohatnouti, ač při většině možno mluviti skoro jen o vědecké ceně. Dělník, počítající na to, naposledy pak prodá poklad pod cenou, kterou mu nabízel numismatik nebo museum — židovi! Nádobky, ve kterých bývají mince uloženy, z pravidla se rozbijí z vášnivé touhy po drahém kovu. A přece jsou velmi důležity, často cennější než mince v nich uložené, které jsou jim křestním listem a mluví za ně. Pomocí jich lze sestaviti základní rysy středověké i novější keramiky. — Vhodným však dokladem k tomu, že podobné zprávy novinářské bývají bez ceny a že se spíše řadí důstojně k známým mořským hadům a kachnám americkým z okurkové sézony — je zpráva o pokladu, nalezeném pod kopcem Zárubkou u Cejřova; obsahoval prý okolo 600 mincí, dle jedněch groše Václava I. a brakteaty, dle druhých Karla IV. stříbrné i zlaté. »Hrnek, ve kterém byly uloženy, se rozsypal.« Ale ze zkušenosti vím, že se nádobka nerozpadne na padrť, aby nedal se slepiti aspoň jeden větší střep. Třeba tedy více opatrnosti. K tomu připojuji snažnou žádosť, aby mi byly darovány nebo zapůjčeny nádobky, ve kterých se kdy v Čechách mince nalezly s udáním místa a mincí v nich uložených, a času, kdy se nález udál. Věrná kresba s popisem mi též vítána. *Soukup.*

Zprávy o spisech.

Paměti města Železného Brodu. Napsal Jan Šimon. Turnov 1893. Nákladem vlastním. Stran 37. Knížečka nevelká, psaná však s láskou ku kraji i obyvatelům, jimž je věnována. Spisovatel snesl, co mohl sebrati, aby posloužil

dobré věci a rozšířil známosť i lásku k minulosti. Každý, kdo zajímá se o dějiny Pojizeří, přijme spisek Šimonův s povděkem. *J. V. Š.*

Šlechtické a erbovní rodiny v městě Boleslavi Mladé v letech 1471.—1620 Podává Frant. Bareš. (Program c. k. gymnasia ve Ml. Boleslavi 1893.) Pojednání toto obírá se látkou, která částečně podána byla v loňských Rozpravách Společnosti. Poněvadž auktoru byly přístupny prameny mladoboleslavské v míře větší, jest dílko jeho obsažnější a zevrubnější, rozhojněné nad to přídatky ze zdrojů zemských. Tím větší škoda, že spisovatel hleděl spíše k úzce vymezenému prostoru, nežli k tomu, by zprávy své opatřil vědeckými doklady. Dogmatický spůsob práce postačí ovšem širšímu obecenstvu, historik však nedostatek tento těžce nese. *J. V. Š.*

Zvon. Napsal Jos. Braniš, professor a c. k. konservátor. Obsaženo v 8. roční zprávě české realné školy v Č. Budějovicích za šk. r. 1892. Hlas zvonů na každého snad tajůplně působí; tím veden, počíná p. auktor rozpravu svou trochu poëticky, čehož u publikací podobných postrádáme. Hned v úvodu touží s důrazem vlasteneckým na to, kterak »mnohá taková starotina posud jest neznáma, neb když dokonce hledět má na to, kterak z nerozumu se ničí.« Umínil si tedy »mezi vzdělanci a studujícími vzbuditi pro zvon živější zálibu a pohovořiti o tom nejdůležitějším, co o zvonech a zvonění povědĕti možno.« A učinil tak s úplným zdarem. Skrovnou na objem publikací pověděl vše, co zvonu se týká. Naleznete tu popis zvonu po stránce zvukové, dočtete se o slévání, svěcení a umístění zvonů, zvíte o dějinách, jménech, nápisech i ozdobách zvonů, jich popisování, velikosť i váhu; konečně kapitola o nepřátelích zvonů, pověsti o zvonech a seznam zvonařů v Čechách působivších. Rozprava tato jest velmi pěkná vynikajíc tím, že s odbornou znalostí psána jest populárně, laikovi srozumitelně. Toho si vážíme a přejeme, aby tímto směrem pracováno bylo i jinde. *Černý.*

Jan Kollár (1793—1852). Sborník statí o životě, působení a literární činnosti pěvce »Slávy dcery«. Na oslavu jeho stoletých narozenin redakcí Frt. Pastrnka vydaly český akademický spolek ve Vídni a slovenský akademický spolok »Tatran« vo Viedni. (Cena 4 kor. = 2 zl.) Česká akademie chtěla prý též vydati sborník důstojný jména Kollárova, ale náhodou dva studentské spolky ve Vídni ji předešly. Velecenný illustrovaný sborník obsahuje vedle příspěvků básnických, literárních úvah a příspěvků životopisných (ve všech slov. jazycích), též články týkající se archaeologicko-folkloristické činnosti Kollárovy. Jako starožitníka líčí nám Kollára Frt. Pastrnek (»O starožitnických spisech Kollárových«), prof. Jiří Polívka pak jako sběratele a vydavatele písní lidových. Z ostatních uvádíme ještě jen práci Jar. Vlčka »Ako Kollár účinkoval na literatúru slovenskú« (působení »Nár. zpievaniek«), »Pôvod Slovanov z Indie« od Fr. V. Sasinka; dr. Václav Vondrák píše o Kollárově díle »Die Götter Rhetras«, autobiografie Jana Kollára podává Jos Karásek. Doporučujeme sborník co nejvřeleji. *J. Svb.*

Zprávy o časopisech.

Věstníku národopisné výstavy československé v Praze čís. 3., 4. a 5. obsahují tyto články: Lékařství prostonárodní na národopisné výstavě československé. Vl. Hradečný. — Výtěžek krajinských výstav. — Cizí hlas o výstavě. — Za písní českou. Cesta, kterou péčí výboru pro uspořádání národopisné výstavy ve dnech 6. května až 6 června t. r. do Pošumaví vykonal Ludvík Kuba. S 8 ukázkami. — O sbírání plodů slovesných od Vavř. J. Duška a Z fotografického odboru. Ostatek vyplňují zprávy o četných a zajímavých výstavkách a činnosti národopisných odborů v Čechách a na Moravě.

—Skp.—

Jičínského Ohlasu č. 14. přineslo stať »O písni národní«, vyňatek to z článku prof. Jos. Přikryla, uveřejněného v programu gymnasia jičínského pod názvem »Jaký vliv jeví hudba a zpěv na vzdělanosť člověčenstva vůbec a na výchovu mládeže zvláště?« Program sám nedošel nás. *S.*

Svobodný Občan ve feuilletonu 15. č. referuje Al. Vl. Svoboda o »národopisné výstavce v Noutonicích« *Hs.*

Naše Hlasy v Českém Brodě uveřejňují v posledních číslech »Některé paměti o obci Pobořské«.

Ve feuilletonu **„Podřipana"** č. 28. čteme zajímavé ukázky látky národopisné od p. Fr. Kučery, jednatele roudnického odboru národopisného. *P.*

Sborník historického kroužku. Majitel, nakladatel a vydavatel družstvo »Vlasť«. Odpovědný redaktor Frt. Zdráhal. Seš. I.

Roku 1887. zanikl Rezkův »Sborník historický«; dr. Frt. Šembera tehdy v »Rozhledech literárních« referuje o »Sborníku« doufal, že brzy zase ožije.

Uplynulo 6 let a dnes vystupuje historický kroužek družstva »Vlasť« se svým »Sborníkem«.

Prof. Jos. Vávra zahajuje pojednáním »Katolíci a sněm český r. 1608. a 1609« (prameny jsou mu Slavata, Gindely, Schmiedl a P. Jos. Svoboda) řadu článků. Prof. K. Konrád pojednává o literátských bratrstvech v době pobělohorské (r. 1885. uveřejnil ve »Slov. Sborníku« podobný článek »Kollegium roratystów« v Krakově) která brání proti Ant. Rybičkovi a těm, »kteří opakovali po něm bez rozmyslu«, že bratrstva ta liší se od bývalých literátských kůrů. Ještě několikráte se obrací proti Rybičkovi, hlavně při kancionalech, kde hledí neblahou činnosť Konyášovu zmírniti (r. 1799. omlouval Konyáše Stanislav Vydra ve svých »Svátečních Kázáních«). — Jos. Hamršmid dokládá se v článku »Co věřil král Jiří o přijímání pod obojí způsobou« listinou v archivu vratislavském. Objemný článek prof. Frt. Zdráhala »Posledních čtyřicet let v kolleji jezuitské v Uh. Hradišti« zakončuje články. Činnosť řádu vyznačují číslice (kolik knih zabaveno, kolik osob k víře katolické obráceno atd.) Kromě evangelíků a vyznavačů učení Mojžišova objevil se na př. ve Vsetíně (kdež hlavně byla »neúrodná půda«) muž, který chtěl smísit židovské náboženství s arianismem (»Na popravišti choval se vzdorovitě, bludů svých se nevzdal a jako kacíř zemřel.«) O osudech kolleje po zrušení řádu promluví spisovatel zvláště.

V oddílu věnovaném písemnictví rozebírá podrobně P. Jos. Svoboda spis T. V. Bílka »Reformace katolická v království českém po bitvě bělohorské«. Referent jest jiného mínění než autor spisu a nestranní historikové čeští. Více místa popřáno též posudku »Všeobecného církevního dějepisu« od dr. Fr. X. Kryštůfka, dále posouzeny neb oznámeny tu různé práce P. Svobody, Dra. Rezka, Tomka a j.

Konečně vzpomíná P. Svoboda zemř. biskupa Haise jakožto příznivce hist. kroužku.

Sborník ten jest výrazem snah spracovati dějiny české v duchu katolickém. Avšak věda a víra bez příkoří pravdě nedají se vždy spojiti. *J. Svoboda.*

Zprávy časové.

Sjezdy.

Po návrhu přijatém na sjezdu východočeských odborů pro národopisnou výstavu, konaném v Hlinsku dne 15. srpna, svolá ústřední výbor na den sv. Václava do Prahy sjezd veškerých odborů svých v Čechách, na Moravě i ve Slezsku. Na pořadu jest vedle jednatelské a pokladní zprávy ústředního výboru výkonného též jednání o sbírání památek národopisných a o způsobu vystavování jich na výstavkách venkovských na základě zkušeností nabytých z dosavad-

ních výstavek. Mimo to jednati se bude též o zachování předmětů těch pro národopisnou výstavu československou v Praze r. 1895. a pro veškerou budoucnost. Čtvrtý bod, totiž opatření hmotných prostředků pro národopisnou výstavu československou v Praze r. 1895. zasluhoval by nejpodrobnější úvahy.

Otázky.

Otázkám z prvého čísla nebyla věnována náležitá pozornost, a tak se stalo, že jen dva páni zodpověděli otázku třetí, totiž: p. Josef Cyterák, správce školy ve Vel. Číčovicích, a p. K. Št. Vydra, učitel v Horažďovicích.

Žádáme za laskavé odpovědi na otázky předešlé a tyto:

Kde se říká Libušina studánka, lázeň a pod. — Znáte snad pole, luky a vinice, kde se od starodávna říká pole sv Ludmily, vinice sv. Václava a j. Vypravují se o nich též nějaké pověsti? *J + Ch.*

Kde a s jakými pověstmi nebo pověrami vyskytují se hrubé podoby »kamenných mužů«. *V.*

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Zpráva o knihovně za rok 1892. Za čtvrtý rok správní s potěšením vykazuji nově přibyvších 49 čísel ke knihovně a vděčně uvádím jména P. T. dárců, jichž zásluhou knihovna rozmnožena byla.

Na prvém místě s vřelými díky jmenuji slavnou Akademii umiejętności v Krakově, kteráž velmi cennými a nákladnými publikacemi na Společnost naši stále pamatuje. V uplynulém roce přibyla do knihovny štědrostí její tři čísla.

Jednak darem, jednak výměnou přispěly spisy a publikacemi tyto sl. sbory, spolky, redakce a ředitelstva:

Hrvatske arkeol. družtvo v Záhřebě (darovalo 1 spis); čtenářský spolek »Kaplíř« v Kolči (1), Klub přírodovědecký v Praze (3), Městská rada král. věn. města Jaroměře (1), Museum krajinské na Mělníku (1), Musejní spolek v Brně (1), redakce Časopisu Musea král. Českého (1), red. Věstníku Matice opavské (1), ředitelství české realné školy v Budějovicích (1), red. »Světla« ve Slaném (věnovala 1 spis a několik čísel s odbornými články), Towarzystwo numizmatyczne v Krakově (2), Vlast. muzejní spolek v Olomouci (1), Zemské museum v Bosně (1).

Kromě uvedených přispěli ke knihovně tito členové a příznivci Společnosti: P. T. pp. Černý A. B. (1), Filipovský V. (1), JUDr. Haasz Jar. (1), Hellebrant Fr. (2), Hynek Alois, nakladatel (další sešity Čelakovského »Mudrosloví«), Jelínek Bř. (1), Košťál Jos. v N. Bydžově (1), Ph. Dr. Kovář Em. (4), Kroupa Dom. v Mníšku (1), Pátek Ferd. (1), paní Procházková M. v Olomouci (1), Roškot Fr. v Mníšku (3), Schwarz Viktor (1), Dr Sokolowski M. v Krakově (1), Soukup Jan (2), Svoboda Jos. (1), Švarc V. v Kolči (1), sl. nakladatelství Fr. Šimáčka (4), JUDr. Teige Jos. (1), Ph Dr. Tille V. (3), Vocel V. (1), Ph. Dr. Zíbrt Č. (1). Všem P. T. dárcům vyslovuji jménem výboru upřímné díky a prosím, aby i na dále příspěvky svými na Společnost pamatovali.

Upřímný dík přijmětež i musea krajinská, zaslavší své zprávy, namnoze i psané. Těchto zpráv užito bylo jako materialu ku zpracování petice za záchranu starožitností.

Úhrnem obsahuje knihovna 405 čísel; z těch připadá odboru *A* 126 čísel, odboru *B* 62 čísla, odboru *C* 85 čísel, odboru *D* 132 čísla.

Koupeno bylo 7 knih, se schválením výboru vyloučeny 3 knihy.

Pro nedostatek času nebylo možno provésti velmi žádoucí opravu v seřadění knih. Při ustavení Společnosti založené rozdružení knih dle obsahu se neosvědčilo. V novém roce správním bude knihovna zařízena tak, aby účelu svému s dostatek vyhovovala.

V Praze, 1. ledna 1893.

Ant. Bohouš Černý,
t. č. knihovník.

Zpráva pokladní. Od vydání prvního čísla »Časopisu« poslali příspěvky následující sl. spolky a P. T. pp. členové:

Adamec Jos. zl. 1·—, Adamec Lev zl. 1·—, MUDr. Albert Ed., c. k dv. rada a univ. prof. ve Vídni, zl. 2·— (za publikace zl. 1·65), Bahenský Karel zl. 1·—, P. Bekera Jos., kaplan v Hroch. Týnci, zl. 1·—, Berňau B., spisovatel v Plaňanech, zl. 1·— (za publikace 45 kr.), Beseda občanská v Hořovicích zl. 1·—, Bílý Adolf, magistr. úředník na Smíchově, zl. 1·—, Bureš Karel, adjunkt kons. pokl., zl. 1·—, P. Coufal Tom., farář ve Veltrusích, zl. 1·—, Cyterák Jos., správce školy v Čičovicích, zl. 1·—, Čámský Bohuslav, inženýr, zl. 1·—, JUDr. Čelakovský Jar., c. k. univ. prof., zl. 1·—, Černý Bedř., c. k. horní sekretář v Příbrami, (1892) zl. 1·—, Černý Jiří O., učitel v Turnově, zl. 1·—, Diviš Čistecký ze Šerlinku V., přednosta stanice v Pardubicích, zl. 1·— a (1894.) zl. 1·—, Doležal H., jednatel Muzejn. spolku v České Třebové, zl. 2·—, P. Dressler Fr, děkan v Sedlčanech, zl. 1·—, Dušek Jos, archaeolog v Josefově, zl. 1·—, MUDr. Eiselt B., c. k univ. prof, (1892.) zl. 2·—, P. Ekert Fr., farář u P. Marie Sněžné, zl. 2·—, Filip F., továrník v Jablonném nad Orlicí, zl. 1·—, Filipovský V., gymn. prof. v Táboře, zl. 1·—, Funk Ant. zl. 1·—, P. Geringer Karel, farář v Modré Hůrce, zl. 1·—, P. Gürke Jan, děkan v Č. Brodě, zl. 1·—, Haisl Ed., řed. cukrovaru v Libici nad Cidlinou zl. 1·—, Hánl Fr., učitel v Čáslavi, zl. 1·—, Hellich J., lékárník v Poděbradech, zl. 1·—, MUDr. Hellmuth K., lékař ve Vlašimi, zl. 1·—, P. Holub Bonifác J., farář v Břevnově, zl. 1·—, Hora J. V., říd. učitel v Horažďovicích, zl. 1·—, P. Dr. Horský R., kaplan v Ounětičích, na r. 1892. zl. 1·—, na r. 1893. zl. 1·—, Hovorka J. M, spisovatel, zl. 1·—, Hrubý Jos., inž. č. záp. dráhy na Smíchově, zl. 1·—, Hulicius Fr. St., měšťan ve Mšeně, zl. 1·45 a (1894) zl. 1·—, Chaura Karel zl. 1·—, MUDr. Chodounský Karel, c. k. univ. prof., na Smíchově, zl. 1·—, Jindra Jak. Al., učitel měšť. školy v Počátkách zl. 1·—, Jindřich R. zl. 1·—, Jirásek Alois, c. k. prof. a spisovatel, zl. 2·—, na r. 1894. zl. 2·—, Ph. Dr. Kalousek Jos., c. k. univ. prof, zl. 1·—, Kancnýř Bedř., c. k. okr. soudce v Dačicích (Mor.), zl. 1·—, musejní družstvo »Kašpar Šternberk« v Radnicích, zl. 2·—, Kořenský Jos., ředitel měšť. škol na Smíchově, zl. 1·—, Kozel R. ve Zlonicích zl. 2·—, JUDr. Krška K., c. k. auskultant v Náměšti u Brna, zl. 1·—, MUC. Kryšpín V. zl. 1·—, MUC. Kučera Fr. ve Slavětíně zl. 1·—, JUDr. Kudrna O., advokát v Netolicích, zl. 2·—, za publikace zl. 1·10, Kysela Fr., účetní v Mnich. Hradišti, zl. 1·—, Lorber Ed., hodinář a klenotník na Kladně, zl. 1·—, Mádl K. B, prof. uměl.-prům. školy, zl. 1·—, Ph. Dr. Máchal H., c. k. gymn. prof, zl. 1·—, MUDr. Maixner Em., c. k. univ. prof., (1892.) zl. 2·—, Majer Dan, techn. stavitel v Horažďovicích, zl. 1·—, Mančal Jar., učitel ve Větrném Jeníkově, zl. 1·—, Mareš Fr., archivář v Třeboni, zl. 1·—, Máška K. J, ředitel vyšší realné školy v Telči, zl. 1·—, Materka Ant., správce veř. všeob. nemocnice na Horách Kutnách, zl. 1·—, Ph. Dr. Matějka Boh. zl. 1·—, Mazánek Vinc., c. k. prof. v Pardubicích, zl. 1·—, Merz Ant., účetní a pokladník městské spořitelny v Lounech, zl. 1·—,

za publikace zl. 2·—, Motejl F. v Telcích zl. 1·—, P. Müller K., děkan v Kamenném Újezdě, zl. 1·—, na r. 1894. zl. 1·—, Neumann K. C. zl. 2·—, Dr. Nevole zl. 2·—, Ph. Dr. Novák Jan V., c. k. gymn. prof. zl. 1·—, Novotný Matouš, účetní spořitelny v Postoloprtech, zl. 1·—, za publikace zl. 1·65, P. Nývlt Alois, děkan v Holohlavech, zl. 1·—, beseda »Okoř« v Čičovicích, zl. 2·—, Osborne W., archaeolog v Mnichově, zl. 2·—, MUDr. Paičl, obv. lékař v Brandýse nad Labem, zl. 1·—, za publikace 65 kr., Páris Fr., adv. úředník na Smíchově, zl 1·—, Pazdera Jindř., akad. malíř, zl. 1·—, Peer Vlad., továrník a člen městské rady, (1892) zl. 2·— a 1893. zl. 2·—, Pešek K., učitel ve Zruči, zl. 1.—, Ph. Dr. Plischke Karel zl. 1·—, Ph. Dr. Polívka Jiří, c. k. univ. prof., (1892.) zl. 2·—, Poppr Ant, říd. učitel v Bělé u Bezděze, zl. 1·—, Pštross Jindř., mechanik, zl. 1·—, Ráž Jan N., správce ve Slavětíně, zl 1·—, Roštlapil Břet., úředník c. k. st. drah na Smíchově, zl. 1·—, Růžička J, úředník cukrovaru v Radboři, zl. 1·—, Řechka Basilius, technický úředník české záp. dráhy na Smíchově, zl. 1·—, Sedláček Aug., c. k. professor a konservátor v Táboře, zl. 1·—, Sequens Gust., c. k. hosp. správce na Zderaze, zl. 1·—, Schiller Ant., odb. učitel školy typografické, zl. 1·—, Schmidt V., úředník cukrovaru ve Zvoleňovsi, zl. 1·—, MUDr. Schmoeger K. v Chrasti zl. 1·—, Schöffler Alois, úředník, zl. 1·—, MUDr. Schrutz O., assistent c. k. anatomického ústavu, (1892.) zl. 1·—, (1893.) zl. 1·—, Schwetz Jos., obchodník v Žamberku, zl. 1·—, Smolík G., adjunkt cukrovaru v Kopidlně, zl. 1·—, Smolík J., professor českosl. obchodní akademie, zl. 2·—, Smolík V. R., akademický sochař, (1892) zl 1·—, Musejní spolek v Pardubicích zl. 1·—, Stejskal Jan, majitel pivovaru »Číslo 1.« na Smíchově, zl. 2·—, Sýkora Fr. zl. 1·—, Šedivý Alois, účetní, zl. 1·—, Ševčík Lad., inženýr české západní dráhy na Smíchově, zl. 1·—, PhC. Šimák Jos. V. zl. 1·—, Šimek Adolf, okresní tajemník v Bělé u Bezděze, zl. 1·—, P. Škrdle Tomáš, redaktor »Vlasti« (1892.) zl. 2·—, (1893.) zl. 2·—, Šnajdr L., c. k. konservátor ve Smiřicích, zl. 2·—, Šnóbl Jos., tesařský mistr na Křivoklátě, zl. 1·50, P. Štědrý Fr., farář v Slavětíně, zl 1·—, Štěpánek Jos., c. k. professor v Karlíně, zl. 1·—, Šulc Č. J., knihkup. účetní, zl. 1·—, JUDr. Talíř M., c. k. univ. professor, zl. 1·—, JUDr. Teige Jos. zl. 2·—, Tichý Fr., provisor lékárny v Žamberku, zl. 1·—, za publikace zl. 1·05, Ph. Dr. Tille Václ. (1892.) zl. 1·—, Truhlář Ant., c. k. gymn. professor, zl. 1·—, P. Trykar J, farář v Černoušku, zl. 1·—, P. Tvrdý Václ., kaplan v Zlonicích, zl. 1·—, Václavek M., ředitel měšťanských škol na Vsetíně, zl. 1·—, Vagner V, říd. učitel ve Vřetovicích, zl. 1·—, Ph. C. Vařečka Dal. zl. 1·—, Veselý Vítězslav, statkář a říšský poslanec v Čertousích, zl. 1·—, MUDr. Vondrovič Jakub, obv. lékař v Poděbradech, zl. 1·—, Výborný F. V, nájemce dvora a okr. starosta v Hraběšíně, zl. 1·—, Vydra K. Št., učitel v Horažďovicích, zl. 1·—, sl. výbor okresní v Bělé u Bezděze zl. 2·—, Ph. Dr. Zíbrt Č., docent universitní, (1892.) zl. 1·—, Živsa Karel, knížecí hospodářský pojezdný ve Zlonicích, zl. 1·—.

Společnosti darovali:

P. T. pp. P. Gürke Jan, děkan v Českém Brodě, zl. 2·—, Hellebrant Fr. zl. 5·—, Jíra Jos. zl. —·20, Leypold Fr. zl. 1·—, Materka Ant., správce veř. všeob. nemocnice na Horách Kutnách, zl. 23·22, Pštross Jindř. zl. 1·—, Nejmenovaný člen výboru zl. 10·—.

U kterého z pp. členů není zde udáno bydliště, míněna tím Praha. Taktéž při členském příspěvku míněn příspěvek na rok 1893. všude tam, kde rok jiný uveden není. Příspěvky ostatních P. T. pp. členů uvedeny budou v čísle příštím.

V Praze, 7. září 1893.

Ed. Bufka, t. č. pokladník,
Král. Vinohrady, Čelakovského sady č. 432.

Redaktor Jan Soukup. — Nákladem Společnosti přátel starožitností českých v Praze.
Tiskem Fr. Šimáčka v Praze.

ČASOPIS
SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH
V PRAZE.

Časopis vydáván jest pouze členům Společnosti a to zdarma. — Expedice jest na Král. Vinohradech, Čelakovského sady, č. 432.

Číslo 3. Vydáno v listopadu 1893. Ročník I.

Topografie předhistorických osad lovosických.

Píše Dr. *J. Matiegka.*

Asi týž obraz, jak nám líčí cestovatelé krajiny divochy obydlené, podávala naše vlasť v pravěku, změněný poněkud pouze ve zvířeně a květeně. Neproniknutelné lesy, pouště a močály se střídaly, protrženy jsouce potoky a řekami obroubenými rákosím a vrbím a s břehy málokde přesně ohraničenými. Jest samozřejmo, že první obyvatelé vyhledávali při svých potulkách po zemi vyvýšenin, pahorků mimo močály a chráněných před povodní. Místo jednou vyhlédnuté a upravené bylo opět vyhledáno při následujících návštěvách; bylo však i později rodinám nebo družinám jiného kmene, jiného původu, jiné kultury, jiné doby „stavebním místem“ nebo pohřebištěm. Rozsáhlá popeliště vedle zbytkův osad předhistorických, na př. od Lovosic a Lhotky k Malým Žernosekům aneb u Velkých Žernosek, u Libčevsi atd. v tloušťce často přes metr a až přes čtvereční kilometr se rozprostírající, dokazují, že si praobyvatelé této země podobně počínali při získání míst pro své osady jako nynější kolonisté, t. j. pálením pralesů. Místa ta dědil pak kmen po kmenu, kultura po kultuře. Tak povstaly — podobně městům na pahrbku Hissarliku — vždy nové osady na zříceninách osad opuštěných anebo zaniklých.

Příkladů, kde se na témže místě nalézají zbytky různých kultur a dob, máme v Čechách množství; zasluhují pak zvláštního studia, které jistě rozmnoží naše vědomosti v různých směrech, zvláště co se týče posloupnosti různých kultur a dob, kterými tyto od sebe jsou děleny.

V následujícím podávám příspěvkem k tomu topografii předhistorických osad lovosických. Místo, kde jsou nynější Lovosice, bylo zajisté velmi výhodné pro první obyvatelstvo naší vlasti. Pahrbek hlinitý, na břehu veliké řeky, s dvou stran mimo to obroubený potokem Modlou, s rozhledem na velikou planinu roudnickou, na pokraji jejím a hor lesnatých, na zvěř bohatých položený — toť sídlo prvních Lovosičanů. — Místo to nezůstalo již prázdné; neustále, i po každé změně kultury povstávaly zde znova osady, které jen čím dále tím více se táhly k řece. Pohled na přiloženou mapku poučí nás nejrychleji.

V následujícím podávám krátký přehled a (pokud jinde ještě nebyl uveřejněn) popis jednotlivých nalezišť, předhistorických pohřebišť a osad, v tom pořadu, jak asi po sobě následovaly.

A) Doba diluvialní.

V cihlářské hlíně, která tvoří podklad pro město Lovosice a okolí, byly častěji nalezeny zbytky zvířat vymřelých, diluvialních. Z vlastního obvodu města jest mi znám nález kostí diluvialních učiněný při kopání studně v nynější plynárně. (Poz. parc. 601—15.) Stopy po člověku diluvialním však doposud nebyly nalezeny.*)

B) Doba neolithická.

Nejstarší osada lovosická stála asi na místě nynější cihelny Reiserovy (dříve Tschinklovy). Zde byly již po dlouhá léta činěny hojné nálezy z různých dob, kultur anebo různých období těchto.

1. V zadní části této cihelny (poz. parc. 282—1.) nalezl pan Hanamann hroby s kostrami nataženými, s kamennými nástroji a s nádobami šňůrovým ornamentem ozdobenými. (Bližší popis podávám ve svém článku „Příspěvky k poznání českomoravského neolithu“ v Českém Lidu III. 3. sešit.)

2. V přední jámě cihelny (č. p. 266—2.) byly objeveny hroby se skrčenými kostrami z doby neolithické, o nichž jsem podal zprávu v Českém Lidu, I. str. 41.

3. Několik metrů od tohoto místa na sever byla při odkopávání hlíny otevřena jáma (patrně pouhé ohniště), v níž byl nalezen kromě několika kůstek a střepů střep veliké nádoby s pěkným ornamentem, skládajícím se z čárkovaných trojúhelníků, jaký je pro neolithické nádoby charakteristický. (Srv. Český Lid III. 3. seš.). Snad přísluší tato jáma jako zbytek obydlí k hrobům právě (sub. 2) zmíněným.

Na poli zv. „Galgenfeld“ (poz. parc. 601—1.) byl v r. 1892 při stavbě stoky ze sulejovického cukrovaru odkryt osamocený hrob s kostrou skrčenou, na levém boku odpočívající a s nohami silně přitaženými, bez kamenů, bez milodarů. Dle polohy (viz Český Lid I. 1891. str. 226.) soudím, že nález ten patří do doby neolithické; též vzezření kostí svědčí pro tu dobu.

C) Doba bronzová.

5. V panské cihelně (na pravé straně silnice k Šířejovicům) byl nalezen v r. 1892. na severozápadní straně a to blíže západního cípu cihelny osamocený hrob kosterný; nebyl jsem přítomen při kopání, ale z okolnosti, že byl hrob velmi krátký (v celku sotva 130 cm. dlouhý), ačkoliv kosti přináležely osobě dorostlé, soudím, že mohla kostra

---

*) Vyslovuji panu inženýru Karlu Zenkrovi povinné díky za laskavou pomoc zvláště při určení nalezišť dle parcelních čísel.

ležeti jen skrčeně a to na jednom boku, nikoliv sedě, neboť byl hrob také velmi nízký. Dle udání nálezce ležely kosti pohromadě na maličkém místě. Hrob nebyl kamením obložen ani pokryt. Vedle kostry stály podle sebe 4 nádoby: malý hrníček (obr. 1.) 4 cm. vysoký, na okraji 5, na dně 3 cm. široký, bez ouška; za ním šálek (obr. 2.) s vodorovným ouškem, 8 cm. vysoký, nahoře 15, na dně 7 cm. v průměru čítající a v něm překlopený hrníček (obr. 3.) s ouškem kolmým, 7 cm. vysoký, na okraji 9, na dně 2·5 cm. široký, a konečně mistička černá, při kopání porouchaná (obr. 4.), s pupíčkem na okraji, 4·5 cm. vysoká, na okraji 15, na dně 6·7 cm. v průměru měřící. V této se nalézaly 3 kaménky, a to: kus růžového, kus žlutého křemene a kus černého čediče. Kromě toho nalezen u kostry pěkný růžový plochý oblázek, mající v průměru asi 7 cm. Při kopání se objevilo několik menších střepů z různých nádob, které patrně nesouvisí s vlastním nálezem.

6. Již v dřívějších letech — a tedy vzdáleně od uvedeného právě hrobu byly v této cihelně učiněny hojné nálezy, z nichž p. R. z Weinzierlu popsal v Památkách archaeol. (XIII. 23.) nález hrobů se skrčenými kostrami známého typu únětického.

7. Pro pohřebiště téhož typu mluvil by nález učiněný panem Hanamannem na knížecím poli (poz. parc. 608—1.) na levo od cesty z Lovosic do Vchynic vedoucí; nalezl tam totiž jehlici s ouškem typu únětického při hromadě kamení, která snad jest zbytkem porušeného hrobu. — Nedaleko tohoto místa nalezl jsem na tom poli kromě střepů kamenný klínek z říční břidlice na jedné straně přibroušený, 4·6 cm. dlouhý, 3·3 cm. široký a kus třecího kamene.

8. Jiné kultuře přináleží pohřebiště se skrčenými kostrami a jamami (žárové hroby kotlové) na poli (poz. parc. 601—10.) hraničícím s Tschinklovou sušárnou na řípu (popis v Českém Lidu I. stránka 44.).

9. Na poli zvaném „Galgenfeld“ (poz. parc. 601—1.) byl při stavbě stoky z cukrovaru sulejovického mezi nalezištěm *A.* 4 a *F.* 29 odkryt hrob s kostrou (skrčenou?), u níž nalezena jemná miska grafitovaná 7·5 cm. vysoká a na okraji 21 cm., na dně 8 cm. v průměru měřící (asi jako na obr. 17.), pak střepy veliké nádoby grafitované, střepy malého grafitovaného hrnce s okrasou (obr. 53.) a nádoba úplná, kterou však si vzal s sebou jistý archaeolog-amateur, zanechav tam vše ostatní, méně zachovalé.

10. Další naleziště z doby bronzové jest nynější knížecí dvůr, bývalý t. zv. „Lustgarten“ (kat. č. 56.). Již před lety byly tam při kopání nalezeny starožitnosti; dělník Náhlovský odevzdal mi z těchto bronzový náramek (obr. 5.) vroubkovaný 0·5 cm. tlustý, s průměry 8·8 a 5·5. — V dubnu 1891 bylo pak při kopání základů k domku šafářovu (č. p. 356.) nalezeno na jednom místě mnoho střepů (obr. 6.), ale žádná celá nádoba, při nich bodec z rozštípnuté kosti přibroušený a zpracovaná kost (obr. 7. a 8.), 10 cm. dlouhá.

Nedaleko od toho místa nalezen hrot bronzového meče s třemi žebry (obr. 9.) 11·5 cm. dlouhý, úlomek srpu bronzového (obr. 10.)

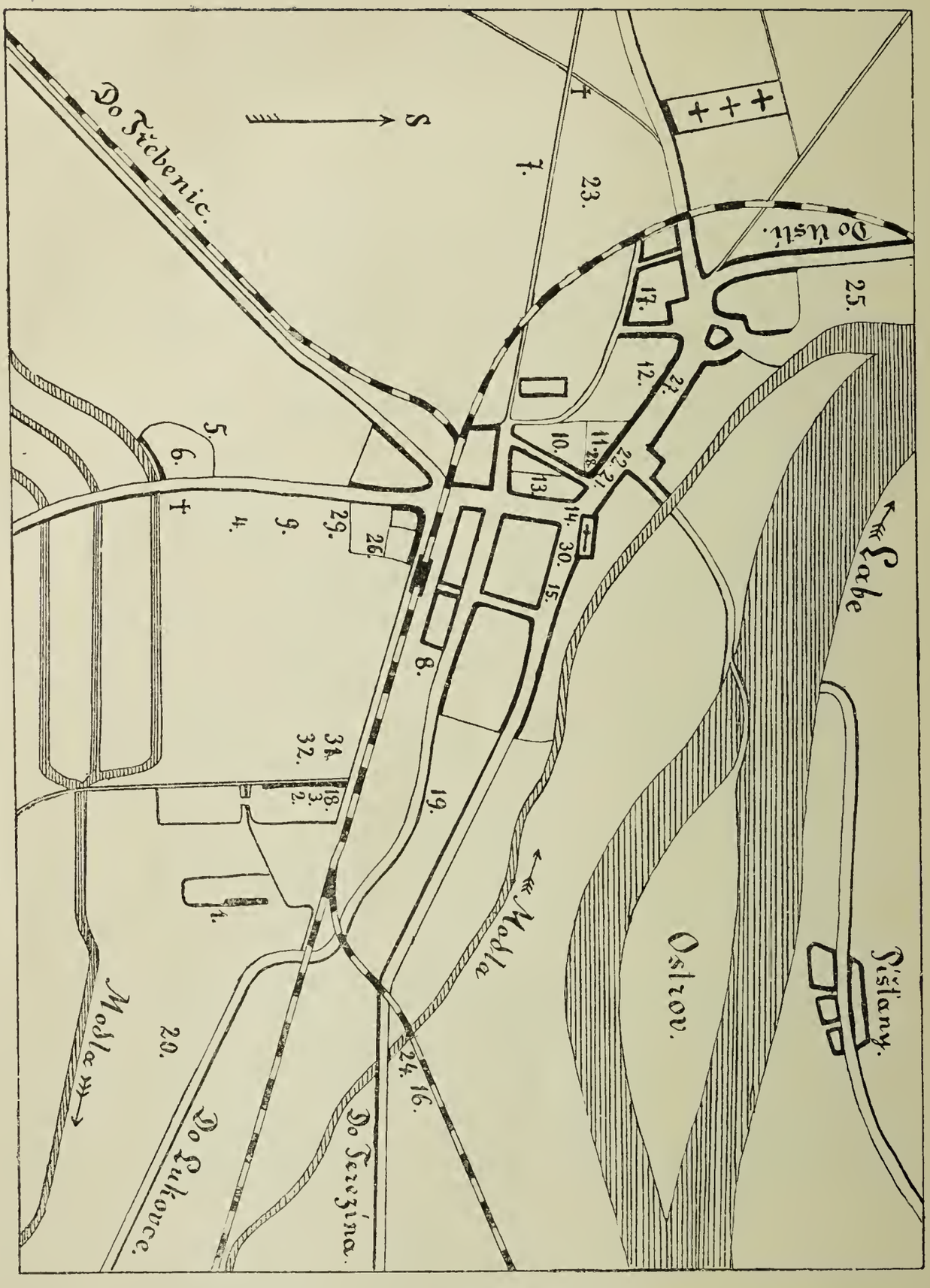

Mapka předhistorických nalezišť v Lovosicích.

8 cm. dlouhý, kamenný klínek (obr. 11.) 5·2 cm. dlouhý a 3·4 cm. široký a úlomek podobného klínku (obr. 12.) a konečně úlomek bronzové jehly (obr. 13.). Všechny tyto předměty ležely porůznu na prostranství asi 1 m. širokém a 6 m. dlouhém; pouze střepy ležely více pohromadě. Několik metrů od tohoto místa prohloubila se černá prsť a tu asi v obvodu 1—1·5 m. bylo nalezeno zase veliké množství střepů, z nichž jsem však žádnou úplnou nádobu sestaviti

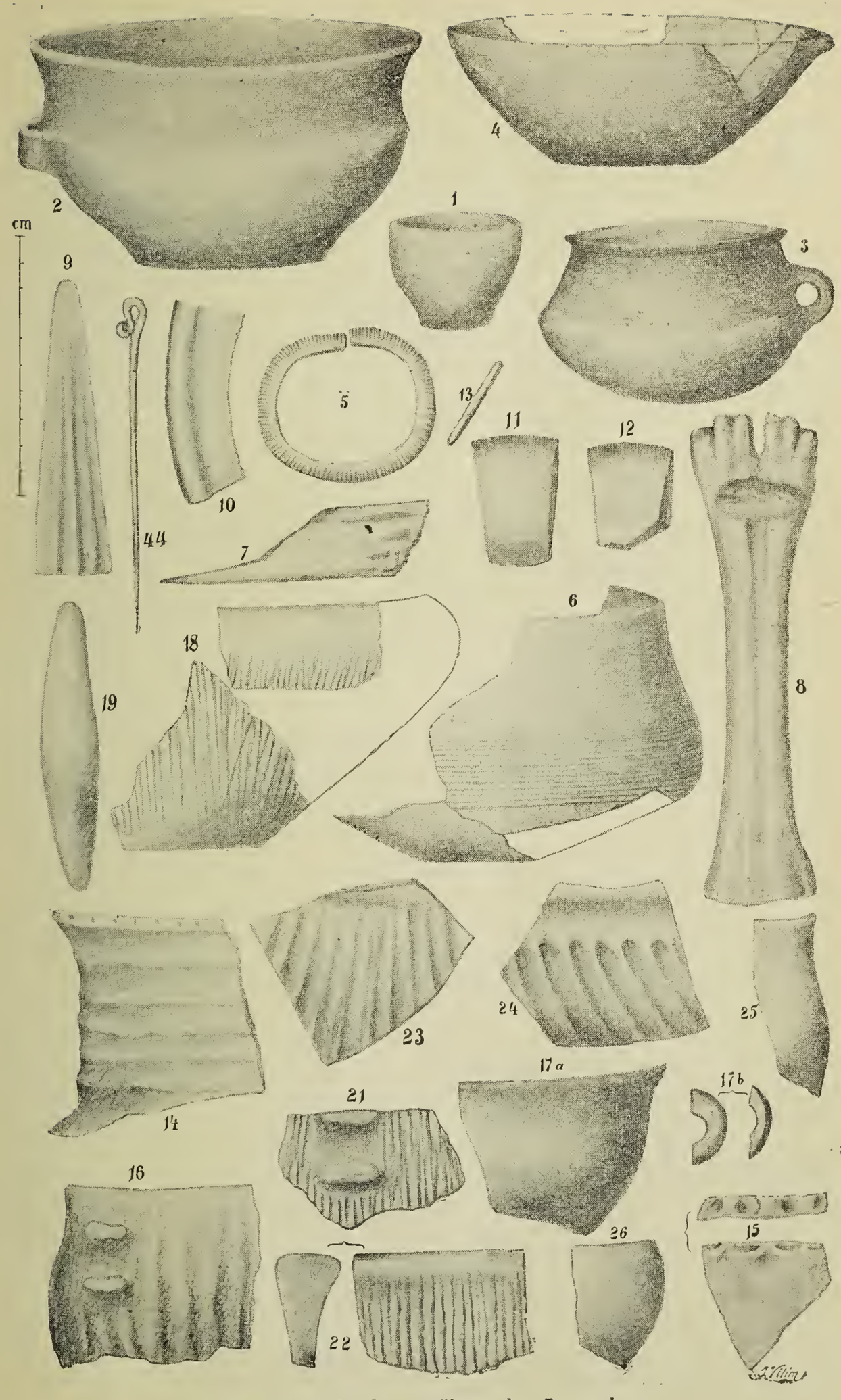

Předhistorické starožitnosti z Lovosic.

nemohl: byly to asi dvě popelnice veliké (obr. 14., 15.), 3 neb 4 hrubě formované hrnky (obr. 16.) a 4—6 hlazených, grafitovaných šálků (obr. 17., 18.), pak 2 kulaté kaménky (v podobě vajíček) a jeden kámen říční, dle rýh na jednom konci též upotřebovaný (obr. 19.). Střepy z velikých nádob vykazují ornament pozůstávající z rýh hrubě prsty zhotovených, shora dolů a na okraji kolkolem běžících.

Nedaleko byla objevena jáma, jež obsahovala velkou popelnici (obr. 20.) asi $^1/_2$ m. vys. a tolik též v průměru okraje měřící; dále střepy a kusy mazanice vypálené s otisky trámů a prutů.

Při stavbě stoky na tomže dvoře bylo na straně k nové škole uhozeno na jámy s střepinami, dle všeho na žárové hroby: Střepy pocházely z nádob velikých, hrubých, s rýhami a otisky prstů (obr. 21., 22.), z nádob menších, hlazených a grafitovaných (obr. 23., 24.) a z grafitovaných anebo leštěných šálků a misek (obr. 25., 26.) V jedné jámě byla nalezena kostra novorozeňátka, jak soudím z kůstek mi odevzdaných (týlní kost, levá parietalní kost, část čelní kosti, levá lopatka, 5 levých a 1 pravé žebro, 2 kosti klíční.*) Přiznávám, že jest těžko rozhodnouti, zdali se zde jedná o pohřby neb o zbytky bydlišť, o jámy odpadkové.

11. Při stavbě domu p. Piescha v Dlouhé ulici (stav. parc. 60, č. p. 38). naproti okresnímu soudu byly v březnu 1890 ve veliké hloubce**) a v jamách černou zemí naplněných a do žluté hlíny cihlářské sahajících tyto předměty: klín kamenný 11 cm. dlouhý, na ostří 6 cm. široký (obr. 27.), a jak otlučené ostří prozrazuje, silně upotřebený; malý kroužek z bronzového plechu, který se zdá býti zbytkem malé mističky bronzové, jejíž tlustší okraj se udržel, kdežto slabé dno přišlo na zmar (obr. 28.); byla asi 1·2 cm. vysoká při průměru 4 cm.

(Pokračování.)

Nejstarší paměti města Dubu.

Sděluje *J. V. Šimák.*

Krajina pod Ještědem osídlena byla Slovany v dávnověku. Jméno říčky Mohelky, osady Kněžice, upomínající na kult pohanský, Proseč, Osečná, kde les byl sekán, Modlibohov od osobního Modliboh, patronymické názvy Bohumilice, Domaslavice, Všelibice, ukazují na dobu prastarou. Jiný název starý je Žákost, což vykládají na Záhosť, župu Záhoštskou či Záhvozdí, pozdější Žitavsko, jež až k Ještědu dosahovalo.

Němou, ale významnou památkou je hradiště na hoře u Světlé, což bylo asi strážnicí pomezní při cestě do Lužice. I jméno Světlé

---

*) Ačkoliv kosti pocházejí hlavně z levé hořejší čtvrti těla, nesoudím při drobnosti kostí a při známé nevšímavosti dělníků na částečné spalování nebo na rozsekání těla z jiné příčiny.

**) Půda byla zde později mohutně nasypána.

lze přiváděti u spojení se stezkou zemskou, snad hořívaly tu ohně výstražné v dobách nebezpečných.

Historické zprávy nepředbíhají dobu XIII. stol., počínají založením zdejšího kláštera. Končina podještědská, zboží původně královské, koncem věku XII. dostala se do rukou maršálku knížete Soběslava II. Heřmanu řečenému Černému, synu Markvartovu (1174. až 1198.), jejž pozdější paměti zvou Heřmanem z Ralska. [1])

Vnuk Heřmanův Chval či snad Havel přivolal na dědictví své řád rytířů sv. Jana Jerusalemského, Maltézy, založil prý pro ně klášter ve Světlé a obdařil je zdejším krajem. [2])

Komenda tato nebyla však zřízena v nynější vsi Světlé, nýbrž na opyši nad řekou Mohelkou (t. j. na místě nynějšího zámku v Dubě Č.) blízko vsi Dubu, na místě před tím nejspíše pustém. Při klášteře vznikl chrám sv. Ducha a zajisté i větší osada, nebyla-li dříve.

Konvent i osada při něm zvány jsou Světlou; Světlé pod Ještědem, kdež je chrám svatého Mikuláše, řečeno na rozdíl Stará Světlá. Časem počalo říkati se Nové Světlé Dub, kterýž název potom zobecněl. Ves Dub dostala pak jméno Dubu Starého.

---

[1]) Paprocký. O stavu panském 251. — Že by Heřman kdy slul z »Ralska«, v listinách známých nenajdeš. Obyčejně Hermannus Marquardi filius, Hermannus marescalcus. Jiný název r. 1187. Herman Marquartic (Regesta I. 179), r. 1188. Hermannus de Marquardic (Regesta I. 182), r. 1199. Benes filius (syn) Hermani nigri (Reg. I.).

[2]) Tento pan Chval, u Paprockého připomínaný, je záhadným, neboť nikde jinde není jmenován. Pokusíme se poněkud osvětliti tmu osobnosť jeho obestírající.

Rozrod potomků Heřmanových:

podle Paprockého:

Heřman
Markvart
Havel, Chval, Jarosl. Markvart
Vok ze Všenĕ
Vikard z Polné.

»Chvala dotýkají paměti kláštera ve Světlé«. Papr. 251.

podle Palackého Ib. 473 a Regest.

Heřman
1175.—91.
Markvart, 1197.—1228.
Havel z Lemberka, 1233.—1253.
Jaroslav, 1234.—1268.
Markvart, 1262.

Srovnavše oba rozrody, vidíme, že shodují se až na osobu Chvalovu. Přece však zpráva Paprockého, že některý syn Markvartův založil klášter ve Světlé, není podezřelá, ana čerpána jest z pramenů jistých, třeba že ztracených. I Vikart z Polné je osobou historickou z r. 1316. (Pozúst. desk I. 56.)

Zdá se tudíž, že Paprocký prohlížeje listiny světelské, nedobře četl, položiv Chval místo Havel, zvláště bylo-li jméno psáno Hawl, Gallo, nebo pod. Tudíž byl by zakladatelem kláštera zdejšího Havel Markvartic.

Avšak dr. Teige ukázal (Památky arch. XII. 283), že jméno Havla, jejž Palacký uvádí k r. 1233.—53., náleží vlastně ne jedné, ale třem osobám, Havlu z Lemberka, Havlu synu Markvartovu a Havlu z Jablonné; zdá se však, pomníme-li, že Jablonná a Lemberk tvořily druhdy panství jediné, že právě Havel z Jablonné a Havel z Lemberka jsou osobou jedinou. Havlem, zakladatelem komendy v Dubě. Manželkou Havla z Jablonné byla asi blah. Zdislava (Prameny dějin č. II. 522), jež založila klášter v Jablonné a tam též pochována jest.

Nynější město Dub Český nazývalo se tedy prvotně Světlou [3]) a to až do poloviny XIV. století.

Nejstarší zaručená zvěst o komendě světelské či dubské je z konce XIII. stol. Roku 1291. 24. srpna biskup krakovský Pavel vypsal udělení 40denních odpustků všem, kdož o svátcích Marianských a jiných předních vykonají pouť ke kostelům řádu sv. Jana. Mezi nimi řadí se i kostel sv. Ducha ve Světlé. [4])

Po půl století na to mlčí prameny naše. Známe jen převory zemské Johanitů, kteří byli zároveň vrchními pány zboží dubského, Havla z Lemberka (1349.—1367.), Jana ze Zvířetic (1367.—1371.), Semovíta, knížete těšínského (1375.—91.), Markolda ze Vrutice (1391.—98.), Heršе ze Zvířetic (1398.—1400.), Jindřicha z Hradce (1400.—21.). [5])

Plebány čili faráři zdejšími byli, pokud známo: Mikuláš, bratr řeholní, † 1359., Jan, před tím ve Světlé, vzdal se r. 1364., Vach či Vok, Jan klerik, vzdal se 1367., † 1380. Mikuláš klerik, vzdal se r. 1383., Petr klerik, dostal se r. 1389. do Rychnova u Jablonce. [6])

Sporé správy docházejí z dob převora zemského Havla z Lemberka. Roku 1347., 6. května Havel daroval kostelu řádovému v Žitavě plat roční 1 hřivny stříbra na vsi Heinrichsdorfu, budou-li konati

---

[3]) Doklady pro to:

1291. Cvetla. ecclesia sancti Spiritus. (Kostel sv. Ducha — ve Světlé je chrám sv. Mikuláše.)

1249. Pečeť kostela ve Světlé a pečeť Havla z Lemberka, na níž vyobrazen je kromě znaku Havlova strom (znak Dubu?).

1359. Ctibor, farář ze Světlé přišel do Staré Světlé.

1363. Farář Ctibor ze Staré Světlé odešel, přišel Šimon.

1364. Šimon ze St. Světlé šel jinam, místo dostal Petr.

1375. Petr ve St. Světlé měnil místo, k tomu svolil Hynek komendator in Dub.

1370. Dům sv. Jana Jerus. in Dub.

1373. Dům sv. Jana Jer. v Dubě jinak ve Světlé.

Viděti, že liší se od sebe Světlá a St. Světlá (1359.)

Stará Světlá a Dub (1375.).

Dub slove jinak Světlá (1373.).

Že kostel vznikl až po založení kláštera ve XIII. věku, soudíme z gothického slohu jeho.

[4]) Emler Regesta II. 1229.

[5]) Tomek, Dějepis m. Prahy V. 205.

[6]) Knihy konfirmační I. 104, I. 108, Ib. 80. III. IV. 123. 153. 216. — Kněz Petr ze Světlé, jenž 1363. dán byl do Hodkovic (kn. konf. I. b. 18) a Tomáš ze Světlé, jenž 1364. přišel do Horek (tamže 45), byli buď z jiné Světlé nebo rodiči ze Světlé.

Plebáni světelští připomínají se tito: Jan do roku 1359., potom v Dubu, Zdeněk 1359. v list. učinil slib řeholní, Ctibor, jenž byl dříve farářem v Dubě, nejspíše před Mikulášem do r. 1363., Šimon, farář z Teplice, do r. 1364, Petr z Náchoda do r. 1375., změnil místo s Janem z Lobče, jiný Petr do r. 1392, Václav z Kvítkovic do r. 1396, Mikuláš, jen od července do srpna, kdy měnil místo s Oldřichem z Hlavice, tento vzdal se 1396. 15. list., i nastoupil Martin, farář ze Zámostí, roku 1422. Řehoř. (Kn. konfirmační I. 104, I. 108, Ib. 33. 54. III. 36. V. 131. 262. 263. 264. 273. — VIII. 82.).

pobožnosti za duši jeho. Kdyby představený žitavský nevyzvedl platu někdy, peníze připadaly komendě ve Světlé (Dubu). Dárce položil i podmínku, jíž věnování své přenášel na konvent světelský, kdyby žitavští zanedbali povinností určených. [7])

Roku 1349. v listopadu převor Havel pobýval ve Světlé a tu stvrdil žitavským dar knih od br. Konrada. K listině přivěsil i pečeť kostela ve Světlé. [8])

Podobného daru jako Žitavským, ač skvělejšího, dostalo se klášteru v Dubě od převora generálního, Jana ze Zvířetic. Roku 1371., 20. ledna — nedlouho před smrtí svou — Zvířetický závětem odkázal bratřím v Dubě roční plat 3 kopy 10 grošů v Žibřidově a plat 40 kop (či snad ze 40 kop) ve Vinci. Za to vyžádal si pobožnosť za spásu duše své, modlení u vigilii, mše zádušní a zvonění o každých dnech suchých a výročním dnu své smrti. Listinu — v níž nejprve čteme klášter v Dubě — pečetmi stvrdili komthuři Pešl z Prahy, Henz ze Žitavy a Pavel Kabát z Ml. Boleslavi. [9])

Štědrých darů konvent vskutku potřeboval, neboť příjmy, vykázané zbožným zakladatelem ve XIV. stol., již nedostačovaly. K tomu přidávány jim povinnosti nelibé a mrzuté, ale nutné. Musilť živiti všelijaké prosebníky, kteří vyžádali si opatření toho druhu u papeže místo jiného obročí. Takovým cizopasníkem byl v Dubě kněz Martin, syn Klementa ze Záhoří, asi r. 1370. [10]) Tu ovšem není divu, že bratřím vodívalo se zle. Plebán dubský, jsa chudý, neplatil ani desátků papežských. [11])

Kterak žilo se v klášteře dubském, víme z r. 1373. [12]) Komendatorem či správcem rytířským byl Hynek z Havlovic již na šestý rok, br. rytířského stavu byli: Čeněk z Lemberka, Záviš z Újezdce, Matěj z Vratislavi, Pavel ze Rvačova, kněží Jan převor, Ondřej, Vok, Valeš a Petr.

Komenda měla příjmů 274 kopy, 24 grošů, 8 haléřů (1 kopa asi 24 zl. našich peněz) úroku. Z toho vydávalo se na šatstvo letní a zimní bratřím a sluhům 30 kop, na potřeby kuchyně 60 kop, přišel-li velkopřevor se služebnictvem, tedy více, mzdy sluhům 24 kopy, na stavby při klášteře a dvořích, žencům, za oves a jiné potřeby 104 kopy, dávky císaři, králi, knížatům a pánům 90 kop, tedy výdajů 313 kop. (Pokračování.)

---

[7]) Archiv maltézský. Listina má pečeť Havlovu a světelskou. V té uprostřed kříž maltézský a nápis: SIGILLVM ECCLESIE DE SWETLA — Přepis v archivu města Prahy.

[8]) Archiv maltézský, 1346., 11. list. Přepis v archivu města Prahy.

[9]) Arch. maltézský. — Přepis v arch. m. Prahy.

[10]) Arch. kapitulní XVI. 8.

[11]) Registra desátků papežských. Vyd. Tomek, str. 84.

[12]) Zpráva o řádu v archivu malt. — Výtah ve Zprávách o zasedání uč. spol. 1877. str. 190., od dra Emlera. Přepis zprávy v arch. pražském.

Pokuty a tresty v XVI. a XVII. věku.

Podává *B. V. Konečný.*

Materiál k tomuto článku sebral jsem v starých knihách skutečských, zejména v Žluté knize r. 1457. zřízené a v knize smluv svatebních, v níž je z počátku mnoho rozsudků, náprav a ubrmanských smluv.

Nejobvyklejší a nejčastější byla pokuta peněžitá různé velikosti až do 50 kop míš. Uvedu některé příklady. Za „uražení a ochromení“ (l. 1584.) ustanovena pokuta 40 kop a l. 1588. za tentýž přečin 20 kop a vinník ještě se musil „s líkařem o zhojení smluviti“. Léta téhož Václ. Kočička Provazníkovi „ruku pravou vytočil a jej na ní ochromil,“ za to zranění 30 kop dáti musil, ovšem že v ročních termínech po 5 kopách. L. 1557. „za ouraz zranění na ruce“ ustanoveno pokuty 24 kopy, které se měly dávati vždy o sv. Jiří po 4 kopách až do vyplnění Jan Jadrný l. 1575. usvědčen byl ze zlámání ruky Janu Tomerovu, proto musil „za takové škody náklady nejprve Janu Tomerovu ve dvou nedělích 3 kopy, kteréž prve sám líkaři dal, zase navrátiti a líkaři při sv. Kříži nejprve příštím 3 kopy dáti a potomně za dotčené škody a náklady jemu Janu Tomerovu 24 kop vyplniti.“

V těchto případech poraněný pokutu bral. Nejčastěji však se potkáváme s případy, v nichž vrchnosti peníze připadly, a tu nalézáme i pokuty 50 kop míš. tomu určené, kdož by při srovnanou zdvihal a obnovoval. L. 1575. Václ. Nyklíků Matěje Kovarčina „slovy hanlivými nenáležitě uplundroval a potom manželku jeho Kateřinu mimo řád a právo uhaněl,“ byl za to vězením trestán, a když by se to opakovalo, byl povinen 10 kop k ruce vrchnosti dáti.

Peněžitých pokut, určených těm, kdož by „něčím zlým spomínali neb uloženú věc připomínali“ neb „porovnání zdvihali“ jest velmi mnoho a většinou připadají vrchnosti. Jen tu a tam je odchylka, že buď polovička nebo třetina pokuty k záduší horního kostela skutečského dáti se má nebo k úřadu města; v jednom případě (v r. 1680.) ustanoveno za pokutu „5 kop k chudému špitálu skutečskému, 5 ouřadu města Skutče a udělání 15 sahů dříví do špitála“. Při r. 1545. určena pokuta 5 kop „na vopravu cest vobecních“.

„Vězením šatlavním,“ jak známo, se přečasto trestalo, ale zvláštní je případ při r. 1574., kdy Martin Motrličků „skrze hanlivá a důtklivá slova Václavovi Rybičkovu k soudům a nákladům dal příčinu a jiných několik artikulův proti zápovědi Jeho milosti Páně se dopustil, protož v pokutu a Jeho milosti Pánu v trestání jest upadl takový, aby hned počnouc v tuto sobotu neprve příští na zámku Rychmburce se do věže postavil a tam přes neděli až do pondělka slunce východu zůstal a to za 12 nedělí pořád zběhlých každou sobotu aby to vykonal až do pondělka.“ Než případů těchto jest několik.

L. 1629. Jan Zvára „skrze své nevážné a nepoctivé mluvení a pochloubání za 4 neděle pořád zběhlé za obě noze za kladou vězením šatlavním strestán byl“.

V r. 1637. Alžběta manželka Martina Jetmarova „na jarmarce s jinými ženami řemesla hrnčířského svádu stropila a manželům jich na poctivostech utrhati a naprosto rasů jim nadati se opovážila“, za to Alžběta ztrestána vězením a kdo by při tuto vzpomínal a obnovoval „ten každý z osob pohlaví mužského v pokutě 50 sahův drev pivovarských na svůj náklad udělati dáti a na zámek Rychmburk odvésti mají, z osob pak pohlaví ženského 30 pytlův korečních v týž pokutě z vlastního svého nákladu též k ruce vrchnosti na zámek Rychmburk beze vší milosti povinni budou odvésti“. Jinde pokutou jest „50 sahův drev pivovarských svými vlastními rukami udělati“, jinde zase jen 20 sahů drev dáti udělati se poroučí.

Při r. 1569. zajímá nás pokuta, která stanovila, aby vinník „hned Jeho milosti Pánu bečku vína dobrého červeného povinen složiti byl a z trestání, dokudž by té pokuty nesložil, vypuštěn býti nemá“.

L. 1629. Mikuláš Sirůček Petru Kašparovu „nožem na zdraví jeho ublížení učinil a jej nemále zranil a proto za takové na zdraví ublížení, za meškání a veliké škody a outraty t e l e r o č n í dáti a líkaře, kteréžby jeho na takový ouraz zhojiti mohl zjednati a od hojení zaplatiti má“.

Při r. 1575. čteme „jestli by se kdo proti vrchnosti své aneb které ouřadní osobě ze Skutče hanebných řečí a slov dopustil, aby na hrdle trestán byl“. S tím případem potkáváme se několikráte.

Drobné zprávy.

O staroslovanských láznich píše Nestor, Al-Bekri a Ibn-Dasta. Lázeň byla horká a připravována dle svědectví dvou posledních tak, že kamenné ohniště rozpáleno a pak poléváno vodou, aby se vyvinuly páry. V článku Dra. J. L. Píče: Lázně staroslovanské podotýká se, že v dnešní Haliči jsou podobné lázně dosud v obyčeji, kamenné pak ohniště nebo pec že bylo uděláno z velikých oblázků kulatých nebo zakulacených, jaké jsou v řečištích. Týž uvádí dále, že dle Dra. Z. Wintera, jak archiv rakovnický svědčí, dováženy oblázky do lázní rakovnických až z Ohře u Žatce. (Památky arch. XIV. 61.) Z listů Henrika de Isernia patrno, že ve druhé polovici XIII. st. měli v Praze lázně, »kde vodu lili na kamení, aby páru působily kameny rozžhavené, pak že se pot lil z těla, při čemž také pro větší lahodu sluhové metlami šlehali tělo.« Dr. Herm. Jireček v Čas. Čes. Musea 1870. v listě 138. Jiný doklad k tomu nalezl jsem ve spise kněze Havla Žalanského: O veřejném posledním soudu atd. r. 1615., kde na str. 114. a následující přirovnává život lidský k lázni, pravě: A jako v dýmavé, staré, temné nějaké světnici neb lázni (k ní zajisté S. Jakub život náš rovná), žádný dlouho býti nemůže, jeden odejde, druhý přijde, a čím kdo v ní déleji trvá, tím se déleji dýmem a parou uditi musí: tak v světě dlouho býti nelze atd. (114.) Jako v lázni bývá hluk, a takový rozprávějících křik, že někdo někdy samého sebe slyšeti nemůže: tak v světě taková míchanice jest, že žádný žádného slyšeti nechce. (115.) A jako v lázni, když se voda na kamna na rozpálené skřemení lije, z toho hřmot, praskání, dým a pot jde, a špína odmoká: tak když Bůh na kamna bíd a úzkostí našich přilívá, pot a špínu hříchů našich smývá. (115.) — Uvedli jsme celé přirovnání Žalanského o lázni, proto že nás poučuje nejen o způsobu lázně, ale i o životě lázeňském. A že způsob ten jest starobylý, ukazuje srovnání s uvedenými prameny. *J. Soukup.*

Staré názvy zbraní. Při prodeji domu neb usedlosti v 15. a 16. st. přidávány byly kupujícímu vždy vedle nářadí hospodářských také zbraně. Názvy jednotlivých částí zbraně, jak jsme je v knihách skutečských četli, uvedeme. Jsou to: »plech jeden přední kus«, »dva plechy«, »přední a zadní kus«, »vobojček« (»voboječek«), »voštip« (»voštěp«, »voštipec«), »peklhaub« (»peklhaubec«), »šturmhaub«, »lebka«, »šavlí«, »meč«, »kord«, »tesák«, »ručnice« (»dlouhá ručnice«), »halapartna«, »zárukoví«, »cepy železem vokovany« (»cepy železny«).

B. V. Konečný.

Archaeologické kursy pro učitele středních škol zřízeny byly letos při české universitě a zahájeny přednášky Dra. Lub. Niederla »O nálezech Schliemannových« a Dra. J. Vysokého »Archaeologicko-epigrafické výklady«; Dr. O. Hostinský začne čísti až po novém roce své »Umělecko-historické výklady se zvláštním zřetelem k historickým učebnicím pro střední školy«. Všeobecně známé názory našich vykladatelů klassických jazyků na středních školách, známé svou jednostranností a převráceností opravňovaly nás k naději, že valnou část jich spatříme v přednáškách. ale přepočítali jsme se. Obě přednášky navštěvují titíž páni — celkem 10. *Mir.*

Přednášky na české universitě v zimním běhu 1893.—94., pokud spadají do našeho rámce, uvádíme v dalších řádcích a to z příčin, že je dosti těch, kteří by často a rádi dali se zapsati za mimořádné posluchače některých čtení, a že kromě ohlášení na černém prkně a seznamu, prodávaného v budovách universitních, nedostane se o nich žádných zpráv do širší veřejnosti, která má přece své právo na mimořádné posluchačství. — Dr. Kalousek: »Dějepis ústavy české v dobách novějších« (od převratu husitského) a »Nejstarší dějiny české«, Dr. Emler: »O chronologii křesťanské« a »Cvičení palaeografická«, Dr. Píč: »Ze života starých Slovanů«, Dr. Hostinský: »Úvod do dějin hudby«, Dr. Niederle: »Systematický přehled předhistorických nálezů v Čechách a na Moravě« II., Dr. Zíbrt: »Kulturní dějiny české věku XIV.«, Dr. Polívka: »Bibliografický přehled slovanské jazykozpytné literatury«, Dr. Dvořák: »O vzniku a vývoji písma«, Dr. Kovář: »Čtení z jazykozpytu«, »Jazyk a národ«. — Budiž ukázka ta, byť i opožděná, povzbuzením pro letní běh. —*Sv.*—

Sběratelským ruchem pro národopisnou výstavu československou, který tak utěšeně vzkvétá péčí četných odborů národopisných, probudila se pravá konkurenční honba na starožitnosti všeho druhu. Dalo se to ovšem očekávati, ale nikdy v takové míře. Cizáčtí uchvatitelé vnikají do příbytků selských i městských s drzostí bezpříkladnou a vyznamenávají se nad to ještě neodbytností, takže se nemůžeme pak diviti výsledkům jejich. A lid náš ve své lehkověrnosti zbavuje se památek po pradědech, často velmi cenných, za bídný groš. Pokládáme za svou i všech museí a odborů národopisných povinnosť, vystupovati bez ostychu proti takovému řádění, kdykoli se naskytne sebe menší příležitosť. Hlavní výbor národopisné výstavy československé varuje podobně již v 5. čís. Věstníku ve zprávě: Cizí agenti a národopisná výstava československá. Upozorňujeme pak vlastenecké obyvatelstvo, aby památek svých nevydávalo, nevyměňovalo a neprodávalo, leč těm, kdo se vykáží čitelným a jedině česky sepsaným a náležitě ověřeným listem, že jsou oprávněni k takovému sběru od Společnosti přátel starožitností českých v Praze, od Musea král. Česk., od městského musea pražského, od hlavního výboru národopisné výstavy československé, od výstavních odborů neb od krajinských museí a spolků musejních. Tu ať koná povinnosť svou i jednotlivec, stojící mimo korporace; i upozornění stačí. Proti vetřelci neodbytnému užij každý svého práva a chraň všemožně dědictví po otcích. Jen tak uctíš jejich památku! *On . . .*

Ochrana starožitností a žurnalistika. V době, kdy podána sl. sněmu petice na ochranu starožitností, kdy máme celou řadu museí a spolků musejních, kdy za pomoci nesčetných odborů pořádati se má národopisná výstava československá, kdy o všem tom mluví se ve schůzích a píše se v časopisech i denních listech, neradi vidíme, jak žurnalistika naše nedůsledně si počíná, horujíc napřed pro starožitnosti naše, v inseratech pak popřává místa agentům a obchodníkům, kteří k nám dojíždějí a celé sbírky odvážejí. Uvedli jsme toto své mínění proto, že příště již bez milosrdenství a bez ohledu na politické vyznání uveřejníme názvy takových listů. *V. R.*

K zachraňování starožitností. Přednáška řid. Em. Tonnera v Pražském Klubu zavdala příčinu k delšímu rozhovoru (ve dvou schůzích téhož spolku). Tu a tam padlo nějaké dobré zrnko, ale celkem zůstane vše, jak ze zkušenosti víme, při starém. Tu nepostačí komise, tu třeba uvědomiti nejširší obecenstvo, a uvědomělosť občanstva to jest ta pevná hráz proti všem přívalům »sběratelským«. Rádi jsme slyšeli, že Dr. K. Chytil, člen Společnosti naší, připomenul práci a přičinění Společnosti v příčině zachraňování památek našich. Společnosť učinila prvý a zdárný krok a jsme již tak neskromni a řekneme, že kromě elaborátu Společnosti nic dosud lepšího se neučinilo, a pokud víme, také se asi nestane tak brzy. *Svb.*

Konservator odbyt venkovanem. Když letos žádal jistý konservator rolníka, aby mu dovolil kopati na poli, byl týž ihned ochoten dovoliti výzkumné práce na svém pozemku, avšak pod touto podmínkou: »Dovolím,« pravil rozhodně opravdu uvědomělý rolník, »ale musíte se mi zaručit, že ty věci nedáte do Vídně a že, budete-li o tom psáti, napíšete nám to do českého časopisu!« Těšme se, že stejné odpovědi dostane se v brzku posavadnímu systému konservatorskému! Prostá, ale upřímná, zlatá slova, hodná následování všude. Náš venkov není jen pro to, aby dodával starožitnosti, sám pak aby nezvěděl, co to bylo. K čemu jsou české listy odborné? *M. Jindra.*

Kde jsou konservatoři? V kostele mladějovském u Jičína v pravé zdi lodní zazděn jest náhrobek Alexandra Dobnera z Köngitten, stavovského lejtnanta, z r. 1618. Náhrobek ten z pískovce ozdoben je dílem tesaným a 8 malovanými erby na kameni. Vlastně byl malbami ozdoben — poněvadž vlhkostí barevná vrstva skoro úplně je zkažena. Dolejší třetina náhrobku pokryta je silně plísní, která zabíhá čím dále tím výše. — V chrámku v Mohelnici u Mn. Hradiště maloval při poslední restauraci professor Sequens na omítce v apsidě Madonnu. Vlhkem vnikajícím, špatným krytem a klenbou i tato nejnovější ozdoba je zničena. — Chor kostela v Rovensku z doby výkvětu gothiky ozdoben byl malovanými okny souvěkými. Z těch zbývala do našich časů jediná výplň v kružbě průčelního okna, zpodobující hlavu Kristovu. Při opravě malba tato nemotorným zedníkem byla roztříštěna. — Nebezpečenství hrozí zbytkům malovaných oken v kapli na hradě Kosti (patron hr. dal Borgo Netolický). Okna tato, z první doby gothiky, **již porušená** a nejapně spravovaná, vydána jsou náhodě. Záslužno bylo by uložiti je v museum království Českého a nahraditi kopiemi. *Š.*

Starý kámen náhrobní. Při opravě chrámu sv. Štěpána na Novém Městě pražském r. 1872. nalezeny v umrlčí kapli listiny a obrazy, mezi nimiž zvláště uvésti dlužno votivní obraz s letopočtem 1671. »Dotčený votivní obraz jest proto důležitý, že na něm vyobrazen jest chrám sv. Štěpána v tehdejší své podobě, s kaplí jerusalemskou a rodiny Rázů z Rosenfeldu (Památky archaeologické IX. 567.), které nyní již zbořeny a vyhlazeny jsou; budiž zde připomenuto, že kámen se znakem Rázů z R. v Tůní ulici ve dlažbě se nalézá.« K tomu poznamenáváme: památný kámen tento, kterýž byl dříve ve dlažbě u vchodu do zahrady, byl při stavbě domu č. 1637. vyzdvižen, ve dva kusy rozražen a do základů zazděn. *—Skp.—*

Hrad Okoř v okresu smíchovském pustne čím dále tím více, a za krátko bude snad již pozdě pomýšleti na záchranu jeho zbytků. Po našem mínění bylo by nejlépe, kdyby se ujal této zříceniny sl. Klub českých turistů. Že by to stálo za pokus, dokazuje nový zápisník návštěvníků, pořízený letos nákladem Čtenářsko-hospodářské besedy Okoř v Čičovicích, a čítající již na půl páta sta podpisů od března. Nejvíce navštěvovatelů jest od Slaného a z míst vzdálenějších, nejméně z Prahy. *Josef Cyterák.*

Staropražské domy rok od roku mizejí v stavebním ruchu stále vzrůstajícím, aby ustoupily nevkusným často činžákům. Při tom však nikdo nepomýšlí na záchranu toho, co se dá uchovati a co by mohlo posloužiti kulturnímu historikovi. Nanejvýše nějaká mříž nebo klepátko dostane se do sbírek nebo k některému obchodníkovi. Ale aby si někdo povšiml starých dřevěných stropů malovaných, nikomu ani nenapadne. Máme o tom psáno (ovšem jen na základě památek písemných) a to postačí! Stejný osud potkává památky vy-

dobyté při kopání základů. Hrnce, kachle, mince a j. nálezy přicházejí buď zcela na zmar, nebo nám je nabízí obchodník za přemrštěnou cenu. Proto podáváme seznam stavenišť a doporučujeme návštěvu jich všem svým pp. členům. V poslední době určena byla celá řada starých budov ke zboření, aby ustoupily novým, jež mají býti okrasou velkoměstského rázu Prahy. Tyto domy se již bourají nebo jsou zbořeny: čís. 474—I. v Kožní ulici »u Duchů«, čís. 706—I. v Masné ulici, bývalý pivovar »u Celestýnů«, číslo 524—II. v Ječné ulici, čís 731—II. v Jungmannově ulici (»u Hrdliček«), čís. 359—II. v Podskalí (»u Ježdíků«), čís. 582—II. v Krakovské ulici, čís. 1695—II v téže ulici, čís 469—II. v Lipové ulici, čís. 429—I. na Vyšehradě, čís. 397—II. na Oserově (»u Prasátků«), čís. 828—II. na Václavském náměstí (»u Papoušků«), čís. 597—II. ve Smečkách (»u Vizinů«), čís. 351—II. v Podskalí (»u Mixů«), čís. 653—II. ve Štěpánské ulici, čís. 405, 406, 407, 408—I. v Rytířské ulici, čís. 335—I. v Divadelní ulici, čís. 271—I. v Zlaté ulici (»u Dobřanských«), čís. 274—I. v Zlaté ulici (»u červené boty«), čís. 251—I. v téže ulici, čís. 23—II. v Jungmannově třídě (»u tří zlatých lilií«), čís. 521—II. v Ječné ulici, čís. 601—II. ve Smečkách (»u Benjaminů«), čís. 875—II. v Jindřišské ulici (»u zlatého křížku«), čís. 1183—II. nároží Lodecké a Klimentské ulice (»u Richtiků«), čís. 850—II. na Příkopech (»u červené růže«), čís. 851—II na Příkopech (»u kamenného stolu«), čís. 334—II. v Podskalské ulici (»u Císařských«), čís. 339—II. v Kočičí ulici, čís 995—II. na Senovážném náměstí, čís. 1073—II. nároží Zlatnické ulice a Pořiče (»u Jelínků«), čís. 38, 39, 40 a 41—II. nároží Mostecké ulice a Radeckého náměstí. *Hs.*

Zprávy o spisech.

Staročeská báseň o Laurinovi a její originál. Napsal K. Černý. V programu c. k. české vyšší školy reálné v Pardubicích 1893.

Diplomatické vyjednávání mezi dvorem Vídeňským a Ruským na počátku války sedmileté roku 1757. Podává Frant. Zdráhal. Ve zprávě c. k. vyššího českého gymnasia na Novém městě v Praze 1893. Obě pojednání uvádíme, abychom připomenuli, že naše žádosť za zasílání programů školních byla nepovšimnuta, neboť jsme jediného neobdrželi. Živý to zajisté zájem! *On...*

Hrad Fridštejn. Sepsal J. V. Šimák. V Turnově 1893. Str. 28 v 8. S mravenčí pílí sneseny tu všecky doklady, ze kterých sepsány dějiny hradu a panství tohoto Původ hradu neznám; klade se do 13. až zač. 14 st. Prvními pány fridštejnskými byli pánové z Dražic. Nyní jest v ssutinách, které loňského roku zakoupil okrašlovací spolek turnovský. Dále jest položen popis hradu, jak za stara býval a jak jest nyní, což dle přiloženého plánu (dle rysu z r. 1838.) zajímavo jest sledovati Na konci vzpomíná spisovatel ctihodné památky fridštejnského kronikáře, Jana Cejnara a Beneše Knüpfera, proslulého malíře českého. Přáli bychom podobných popisů i jiným místům. *Hs.*

Paměti o hradu Valdštejnu z péra Jos. Pekaře vyšly ve Zprávě o činnosti musejního komitétu a stavu musea turnovského za léta 1890.—1892. Str. 52 v 8. V Turnově. Nelze nám tu podrobně rozebírati jmenovaný článek, který s obvyklou spisovateli zevrubností a přece poutavě jest podán. Zvláště vítán bude návštěvníkům tohoto památného hradu, který vznikl nejspíše na sklonku vlády krále Přemysla II.; odtud datuje se vznik záhy rozvětveného rodu, který proslul v dějinách naší vlasti, a jenž jedním členem svým zasáhl mocně v dějiny evropské. Od r. 1582. jmenuje se Valdštejn zříceninou pustnoucí očividně. II. Zpráva musejní poučuje nás o stavu sbírek čilého musea, které má na 2434 předměty. Posléze uvedena jsou jména četných dárců, což jistě svědčí o veliké přízni, a té museum v Turnově zasluhuje plnou měrou. *Hs.*

Daniel Fetter: Islandia aneb krátké vypsání ostrova Islandu, vytištěné od Daniele Michálka v Praze 1673. Vydává Dr. Čeněk Zíbrt. Praha 1894. str. 41. Pečlivé vydání to spořízeno jest dle vzácného výtisku musejního a jest zajímavo po stránce kulturně historické i zeměpisné. O cestopise tomto, ve kterém se popisuje obšírně příjezd na Island, příhody a nehody tam zažité, obyčeje a mravy, zkazky a názory při tom pozorované, živým a přece prostým slohem, možno říci, že jest takořka znova objeven a kdyby byl beze vší ceny kulturně historické, což ovšem nelze tvrditi, zůstane platným příspěvkem ke staročeské literatuře cestopisné. *Sv.*

Zprávy o časopisech.

Věstníku národopisné výstavy československé v Praze vyšlo čís. 6.—11. s tímto obsahem: Pozvání na sjezd odborů a přátel národopisu v Praze. — Resoluce a usnesení přijatá na sjezdu ve Hlinsku. — Modely venkovských stavení od F. A. Šuberta. — Návrh programu vydaný odborem pro obeslání oddělení evanjelického a dokončení Kubovy cesty za písní českou. — Jednatelská a pokladní zpráva hlavního výboru. — K ruchu výstavkovému jest název článku, ve kterém se uvažuje o výstavkách doposud pořádaných. Mimo to jsou tu otištěny stanovy národopisné společnosti československé v Praze a resoluce přijatá na schůzi svatovácslavské. Pavel Papáček v podrobném článku, provázeném 4 obrazci dává návod, jak hotoviti mapy plastické. Neméně důležitá jest i stať z oddělení zeměpisného. Činnosť studentstva v akademickém ústředním odboru vypisuje MUC. Fr. Hamza. Na několika místech pojednáno též o posavadní akci finanční a příspěvcích k fondům. V rubrice činnosť venkova dočítáme se podrobných a zajímavých zpráv o sběratelském úsilí a výstavkách odborů i o sjezdech Sledovati ruch národopisný před blížící se již výstavou bez Věstníku nelze. Konečně připomínáme, že redakci Věstníka převzal Vladimír Hradečný. —*Skp.*—

Časopis Matice moravské. Redaktoři: Vinc. Brandl a Fr. Bartoš. Roč. XVII. Brno 1893. Z pestrého obsahu ročníku tohoto uvádíme: Dvě moravské pověsti o císaři Josefu a o Ječmínkovi z péra Fr. Bartoše. Jos. Cvrček na základě archivalií popisuje knihy a právo horenské při městě Bzenci nově založené r. 1558. Jos. Čižmářův článek: O lidovém lékařství na Moravě jest vítaným příspěvkem. V. Čapek v důkladné stati promlouvá o příspěvcích k lidovému názvosloví ornithologickému z Moravy, které mluvu obohacují a jsou nevyčerpatelným i přirozeným zdrojem pro názvosloví vědecké. Zajímavy jsou V. Houdkovy pověsti o černokněžnících a jejich výklad; domněnka o slovanském kněžství černokněžníků tím padá. Archivní rozhled, pořádaný Fr. Kameníčkem, vyznamenává se bohatostí i důkladností. P. K. Konrád popisuje druhý, vícehlasý kancionál moravský z Bzence, psaný v l. 1824—30. Pozoruhodný a velmi cenný je článek Fr. Pastrnka: Nový pramen o svatém apoštolu slovanském Cyrillovi. Pekařovo důkladné pojednání o kandidaturách krále Přemysla II. (neradi vidíme zbytečného Otakara) na německý trůn vyhovuje nejpřísnějším požadavkům a jest skutečným obohacením historické literatury naší. Popelkova: Cizí slova v řeči lidové dojdou pravého ocenění teprve při studiu linguistickém. V. Prasek probírá otázku, kdy odpadlo Prudnicko od diecese olomucké? Fr. J. Rypáček podává zajímavě psaný život a působení Jos. Chmely, spisovatele a buditele na 100letou paměť narozenin jeho. Rozletité kapitoly ze starého místopisu a dějin rodův od Aug. Sedláčka poslouží historiku znamenitě F. A. Slavík předvádí nám na mysl smutnou kapitolu a to zaniklé osady na panství brtnickém. Mimo to líčí literární činnosť Řehoře Volného. V. Spitzner popisuje horu Praděd. Jos. Válek v práci: Kronika Sázavská a zpráva její k r. 1126. zkoumá politické pozadí bitvy svedené u Chlumce onoho roku. Umělecké a vědecké zprávy obsahují celou řadu drobných příspěků od Jar. Janouška, A. Rezka, F. A. Slavíka a Fr. Šilhavého — Předplatné 2 zl. 60 kr. jest jistě mírné. —*Mir.*—

Podhořan v č. 19. uveřejňuje počátek článku: »Z pamětí Jiříka Danielisa, souseda solnického«, od Karla Diviše. — J. Danielis narodil se r. 1737., a tu zápisky z vlastního pozorování psané mají svou cenu i zajímavosť. — Slanské **Světlo** v 17. a 19. čís. podává »Drobnosti z novostrašeckých pamětí«, psané Jindřichem Michálkem. — **Hlasy od Blaníka** v č. 19. a 20. přinesly pěkný článek topografický »Chotýšany a okolí«. — **Vyškovské noviny** v č. 19. mají stať: „Z domácí knihy fary Telnické.« (Zápisky faráře Křidlovského) Vypisuje se vpád Francouzů na Moravu 19. list. 1805. — V poličské **Jiřence** uveřejňuje M. Hájek zápisy »Z knihy zdejšího purkm úřadu od r. 1432« a to v příloze v č. 18., 19. a 20. Pokračování bude následovati. — **Chrudimské Listy** č. 19. přinesly článek »Ze soudní síně našich předků« od B. V. Konečného, v němž kromě úvodu o staročeském soudnictví podáno jest několik sporů ze 16. a 17. st. *Sk.*

Zprávy časové.

Na počesť slavného osteologa prof. J. N. Woldřicha měla Společnosť př. st. č. v Pr. schůzi dne 16. listopadu. Starosta spolku arch. Jan Zeyer uvítal prof. Woldřicha, žádaje téhož, by sympathie své ke spolku našemu zachoval. Prof. Woldřich potěšen, slíbil, že milerád přispěje radou i prací svou. Po té přednášel red. J. Soukup o výzkumných pracích na hradištích českých, dotknuv se tu prací prof. Woldřicha, jehož příchodem do Čech bude, doufáme, navždy skončeno ono smutné, nevědecké počínání s materiálem osteologickým.

Národopisné společnosti československé v Praze dostalo se hned při samém počátku činnosti velikomyslného daru od p. hraběte Arnošta Sylvy-Taroucy a choti jeho, rozené Nostitzové, propůjčením nádherného paláce na Příkopech k umístění sbírek. Jest nyní na Společnosti, aby se chopila práce tak usilovně, by založení musea, které dle stanov jest 7. bodem v prostředcích spolku, bylo prvním. Základ k tomu jest; nutno též dáti se do práce ihned, snášeti a svážeti vše. Na výběr jest času dosti. Sbírati vše, ničeho nepodceňovati a ničeho nedati na sliby, jest prvním pravidlem každého musea. Pak jest, jakož každý vlastenec Společnosti přeje, zabezpečeno. *Ch.*

Otázky.

Otázky z druhého čísla byly přehlédnuty. Jen první otázku zodpověděl p. Josef Cyterák, správce školy ve Vel. Číčovicích.

Opakujeme tedy žádosť svou za laskavé odpovědi na otázky v obou číslech předešlých a na tyto:

Chodí se někde v adventě nebo zvláště jen o sv. Mikuláši s maškarou, podobnou koni? Jestliže ano, podejte popis její a celého průvodu. Kdo by si přál širšího návodu, obrať se přímo na redakci. *J. Soukup.*

Kde posud užívá mládež místo bruslí železných hnátů zvířecích (ovčích, kozích nebo hovězích)? Vítány též zprávy starých pamětníků. *Bol. Čihák.*

Kdo ví o podlaze ze zvířecích kostí? *M. Bláha.*

Odpovědi buďtež zasílány redakci.

Redaktor Jan Soukup. — Nákladem Společnosti přátel starožitností českých v Praze.
Tiskem Fr. Šimáčka v Praze.

ČASOPIS
SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH
V PRAZE.

Časopis vydáván jest pouze členům Společnosti a to zdarma. — Expedice jest na Král. Vinohradech, Čelakovského sady, č. 432.

Číslo 4. Vydáno v lednu 1894. Ročník I.

Topografie předhistorických osad lovosických.

Píše Dr. *J. Matiegka.*

(Dokončení.)

Také se tu vyskytlo několik střepů, mezi nimi okraje s ornamentem vtlačeným prstem.

12. Když v průjezdě č. p. 47 v Dlouhé třídě (dům paní Gallinové) byla stavěna stoka, přišlo se ve hloubce na hnízda červeně pálené hlíny (zbytky obydlí), střepy ze šálků a misek grafitovaných (obr. 29., 30., 31.), z hrnců s dvojitými otisky nehtů (obr. 32.), střep dírkované nádoby (obr. 33.), zvířecí kosti (zub jelena, dolejší čelist dobytčí a ovčí); mimo to byla nalezena jemná jehla kostěná, patrně nedohotovená (neúplně broušená), 11·5 cm. dlouhá (obr. 34.), a kus pazourku (obr. 35.).

V hořejších vrstvách byly nalezeny střepy z pozdní doby slovanské (pod č. 48.—51. uvedené).

13. Po zboření bývalého hostince „u koruny“ (stav. parc. 80. nyní č. p. 21. v Mlýnské ulici) byly při kopání sklepů pro nynější dům nalezeny nejhořeji pěkné kachlíky z doby Rudolfovy. Černá hlína byla i zde velmi vysoko nanesena, a teprve pod ní se přišlo na žlutou hlínu, v níž byly uloženy žárové hroby, které se svou tmavou barvou silně lišily od okolí; jeden byl takto zdělán: byl několika kameny kryt a obsahoval velkou rozbitou nádobu baňatou (popelnici), několik menších nádob grafitovaných a negrafitovaných (obr. 36.—39.), z nichž jsem však též jen střepy obdržel, a konečně úplnou kostru většího psa. Kromě této byly ještě jiné jámy se střepy nalezeny.

14. Při kladení rour plynových (r. 1890.) přišlo se blíže kostela (nedaleko předního pravého rohu) na místa černé hlíny, v nichž v hloubce 1—2 m. nalezen ohnutý drát bronzový (obr. 40.), zlomek bronzového náramku (? obr. 41.) a větší ovální kámen mlýnský v podobě bochánku.

15 Při téže příležitosti nalezli dělníci v Terezínské ulici před domem E Löbla (č. p. 10., stav. parc. 101.) přiříznutou špičku jeleního parohu, bronzový kroužek na 4 kusy zlomený (obr. 42.), menší kroužek otevřený (náušnici, obr. 43.), na jednom konci přišpičatělý, (a malý bronzový knoflíček s ouškem?).

16. Sem patří snad též naleziště v pískové jámě p. Wünsche nebo vlastně Heischla (poz. parc. 202—1.) na trati k Prosmykům položené. Předmětů tam vydobytých nemám právě po ruce i dovolím si o tomto nalezišti později podati zvláštní zprávu.

D) Žárové hroby typu lužického.

17. Jak se mnou dělník Náhlovský sdělil, bylo při rigolování pole za starou ovčárnou mezi drahou, Uherskou uličkou a Obilním trhem, tam, kde jest nyní zahradnictví p. Černého (kat. p. č. 19.) asi v l. 1878. až 1879. objeveno pohřebiště tohoto druhu: nepříliš hluboko pod povrchem byly nalezeny od místa k místu veliké nádoby, popelem naplněné; popel v nich srovnával Náhlovský se spodiem, v němž jen malé kousky spálených kůstek zachovány byly; vedle velikých nádob nacházely se často malé; popelnice sama stála obyčejně na plochém kameně a byla stejným přikryta. Též nádoby ve větších uložené byly nalezeny.[1]) Bronzů bylo málo: kroužek asi jako prsten veliký, tenký plíšek jako přeska a bronzová jehlice 13·5 cm. dlouhá s esovitě zatočeným koncem (obr. 44.), která mi byla uschována a odevzdána.

18. V cihelně Reiterově několik metrů na sever od naleziště neolithického (viz str. 54. B. 3.) přišlo se při odkopání hlíny na velikou kotlovitou popelnici (obr. 45.) bez okras a oušek, naplněnou množstvím drobných, docela spálených kůstek. Popelnice jest 26 cm. vysoká, průměr okraje měří 27·5 cm. a průměr dna 9·5 cm. Pod a nad nádobou se nalézaly opukové plotny; stejné byly kolem postaveny, takže takto byla utvořena kamenná skříňka. Jiných nádob nebo předmětů tu nebylo. Dle kůstek pochází hrob od osoby dorostlé. Jest patrno, že se zde jedná o hrob osamocený tvaru obvyklého na popelnicových polích typu lužického.

19. Podobný hrob osamocený s velikou nádobou (avšak s hrdlem více se sužujícím), kůstkami naplněnou, nalezen byl vedle řepné váhy na farním poli podle silnice k Lukavci (poz. parc. 276.).

20. Také na poli p. V. Pfannschmidta (poz. parc. 296.) v pravo od silnice vedoucí do Lukavce objeveny byly jednotlivé hroby s velikými popelnicemi, jak jsem se dověděl; nevím však, zdali vskutku přináležejí této kultuře.

E) Doba latènská a římská.

21. Před několika lety byly při stavbě hlavní stoky v Dlouhé ulici před nynější budovou okresního soudu (stav. parc. 137.—V. č. p. 200.) ve značné hloubce[2]) nalezeny hroby kostrové typu latènského; kostry ozdobeny byly puklicovými kruhy, bronzovými náramky latènskými a železnými řetězy s bronzovými součástkami. Jsou ve sbírce p. R. z Weinzierlu.

---

[1]) Nádoby se rozbily, pouze jedna byla zachována a p. Buchnerem do sbírky kn. Švarcenberka do Hluboké zaslána.

[2]) I zde jest půda vysoko nasypána.

22. Poněkud dále na severozápad poblíže domu p. Friesera, mydláře (č. p. 40., stav. parc. 53.) našla se při téže příležitosti mince římského císaře Hadriana.

23. Na poli (poz. parc. 608.—3.) hraničicím s knížecí cestou z Lovosic do Vchynic (Seufzeralee) nalezen byl železný náramek otevřený a dvěma kuličkami zakončený. Průměr jest 8·6 cm. (obr. 46.).

24. Při stavbě vlečné dráhy z lovosického nádraží k řece (k Prosmykům) byly hned po přechodu přes potok Modlu na poz. parc. 217. objeveny kostry s předměty z doby latènské (železné meče, bronzové náramky atd.), které se prý dostaly do musea společnosti dráhy (ve Vídni). — Možno, že tomuto pohřebišti odpovídá vrstva v blízké jámě písečné p. Heischla (poz. parc. 202.—1.) se střepy z nádob na kruhu hrnčířském zhotovených a často meandrem ozdobených (viz *C.* 16.).

25. Na polích mezi Lhotskou (Ústeckou) ulicí a t. z. přístavem v Lovosicích (poz. parc. 765., 766., 769., 773., 774., 776., 777.) byly častěji vyorány střepy, mezi nimi též meandrem ozdobené.

26. V nové kn. Švarcenberské ohradě (poz. parc. 601.—1.), položené mezi šířejovickou silnicí a plynárnou, nalezena byla pěkná nádoba, zhotovená na kruhu hrnčířském, pěkně hlazená, černá, negrafitovaná, jejíž výška činí 9·4 cm., průměr okraje 10·4 cm., průměr největší 12·4 cm. (obr. 48.); stála docela sama.

F) Pozdní doba slovanská.

27. Jak již sub. *C.* 12. poznamenáno bylo, nalezeny byly v domě p. Gallinové (č. p. 47.) ve vrchních vrstvách střepy z nádob na kruhu hrčířském zhotovených a vlnicemi a čárkami různým způsobem zdobených (obr. 48.—51.).

28. Také při novostavbě domu p. Piescha (č. p. 38. viz v předešlém čísle časopisu tohoto *C.* 11.) nalezeny střepy z pozdní doby.

29. V knížecí ohradě (již pod č. 24. zmíněné) a na poli s ní hraničícím (poz. par. 601.—1.) prokopal jsem řadu hrobů kamením obložených, v nichž byly kostry s esovitě zakončenými záušnicemi a nádobami. V jednom hrobě nalezeny stříbrné náušničky typu orientálského (srv. Crania bohem. I. 115.; Český Lid II. str. 706., Dr. L. Niederle: Lidstvo v době předhistorické II. 655.).

30. Při kladení rour plynových byly v Terezínské ulici za kostelem pod hroby, které příslušely hřbitovu kolem kostela, v hloubce hroby starší; na jednom místě nalezena 2 metry pod dlažbou veliká kamenná plotna, pod kterou ležela kostra dětská, dle kostí mně předložených kostra novorozeňátka; hlouběji pod ní ležela kostra dorostlé ženy; pod touto lebkou nalezeny 3 záušničky (obr. 52.) z tenkého drátu bronzového stočené a esovitě zakončené; ležely tak pohromadě na sobě, že se jak zahnuté konce tak vlastní kruhy kryly. — V okolí nalezeny byly ještě jiné hroby, a několik kroků od tohoto místa nalezen byl přeslen.

31. a 32. Dodatkem uvádím nález p. Drem Woldřichem v „Beiträge z. Urgesch. Böhmens IV.“ popsaný, který se týkal 2 koster

Předhistorické starožitnosti z Lovosic.

bez milodarů v hrobě kamením přikrytém a objeveném na tak zv. „Galgenfeldu“. Dobu, z které tento nález pochází, nelze blíže určiti. Podobně nález dvou koster na témže poli (v 1. řadě stromoví na místě 4. nebo 5. stromu od cihelny Reiserovy), který byl r. 1880. učiněn a při němž kromě rozbité nádoby byly objeveny kameny různého druhu, kus porfyru, čediče, fonolithu a křemínky. Tuto zprávu děkuji p. inž. K. Zenkrovi.

Podal jsem zde přehled nálezů v městě Lovosicích a v obvodu jeho hlavně v pěti letech mého pobytu v tomto místě učiněných. Co před tím nalezeno a objeveno bylo, nedá se již zjistiti; co od té doby bylo vyneseno na denní světlo, nezvěděl jsem.[1]) Jest však málo míst v městě, kde by se nepřišlo při kopání na nějaké důkazy lidské činnosti z pravěku nebo z prvních dob historických. Některé z uvedených nalezišť patří snad k sobě; tak jsou snad naleziště v „Lustgartnu“ (*C.* 10.), v domě Pieschově (*C.* 11.) a v domě pí. Gallinové (*C.* 12.) zbytky jedné osady s příslušným pohřebištěm; dále jsou zase některé nálezy ojedinělé (*E.* 22. a 23.), tak že počet vlastních osad a pohřebišť se poněkud zmenší. Avšak tolik jest jisto, že bylo toto místo v každé době a za každé kultury po delší nebo kratší čas obydleno, v některých dobách i vícekráte. Tak jest patrno, že nález skrčených koster (*B.* 2.) a nález hrobů s natažených kostrami (*B.* 3.) v cihelně Reiserově svědčí[2]) pro osídlení místa toho v různých dobách neolithu. — Hroby se skrčenými kostrami zdají se mi býti mladšího původu. Podobně mám pohřebiště *F.* 30. z doby pozdní za rozhodně mladší než pohřebiště *F.* 29. téže kultury. První přináleží snad prvním křesťanům lovosickým, druhé ještě pohanům.

Nastává ještě úkol, dalším registrováním nových nálezů doplniti seznam zde podaný a hranice jednotlivých bydlišť a pohřebišť blíže naznačiti.

Nejstarší paměti města Dubu.

Sděluje *J. V. Šimák.*

(Dokončení)

Vedlejších příměnků bylo na 40 kop, ale ty sotva stačily na pivo a chléb.

Schodek vyrovnával se užitkem z chovu i prodeje koní a dobytka, někdy pomáhal velkopřevor.

Příjmy zvětšovaly se jen zvolna, koupí i zbožnou obětovností šlechty okolní. R. 1399. 13. list. klášter koupil plat 1 kopy ročně

[1]) Lze očekávati, že p. R. z Weinzierlu podá další příspěvky k topografii předhistorických Lovosic.

[2]) S ohledem na blízkosť obou nalezišť.

na domu Heřmana Holtštejna v Žitavě,[1]) roku 1415. najato zboží nějaké za plat 1½ kopy Mikuláši z Holubího dvora a roku 1416. jiné zemanu Petrovi z Palohlav[2]) za tři kopy platu.[3])

Hojný dar, 4 kopy roční, dostal se bratřím r. 1408. 1. pros. od Jana Luláka ze Stakorce, vladyky z okolí mladoboleslavského;[4]) jiný dárce, rytíř Jindřich Blekta z Útěchovic, držitel Volfartic, obětoval platu 70 gr. roku 1409.,[5]) roku 1412. Petr Tista z Albrechtic jednu kopu

Roku 1419. bratr Fabian odevzdal 20 kop bratřím Mikši a Matěji, synům Vocha z Palohlav, aby za to platili jemu a matce jeho Vichně po 2 kopách ročně; po smrti dárcově plat připadnouti měl konventu.[6])

Z bratří řádových a farářů dubských dále známi jsou z toho času: r. 1399. komthur Richard, 1412. komthur Dětřich, převor Petr farář, 1412., bratr almužník r. 1409. Sigmund, r. 1412. Petr, r. 1415. plebani Mikuláš, 1418. Augustin, syn Petrův, jenž odešel do Letařovic, téhož roku † Petri dosazen Mikuláš.[7])

Ale sotva polepšoval se finanční stav konventu, přikvačila pohroma náhlá, která na vždy vypudila bratry ze zdí klášterních. Po bouři husitské nevíme již ničeho o někdejší komendě řádu na Světlé.

Bohužel i poslední osudy její zastřeny jsou tmou. Jen z okolnosti, že blízký klášter hradišťský zahynul rukou vojů orebských 30. dubna 1420., a téhož ještě roku jmění obou klášterů přišlo spolu do rukou soukromých, soudíme, že v týž asi čas a touže pohromou za své vzala komenda světelská.

Když Sigmund král poražen byv u Prahy v červenci 1420 na konci roku hleděl osvoboditi posádku svou na Vyšehradě a za tou příčinou sháněl pomoc a vojsko do Berouna, pan Jan z Vartemberka přivedl mu sto třicet jízdných a zavázal se sloužiti mu jimi za 26 neděl. K tomu již dříve půjčil mu 3206 kop gr. českých.

Za tuto pomoc král roku 1420., 28. listopadu listem zastavil klášter hradištský i dubský se vším příslušenstvím a jiným zbožím jemu Janovi z Vartemberka na Ralsku[8]) v sumě půjčené, plně a dědičně. Jan z Vartemberka, řeč. Chudoba, tuhý nepřítel Husitů, držel potom zboží zdejší a dosazoval faráře jako vrchnosť dědičná. Roku 1422. podal kaplana svého Řehoře do Světlé, kdež umřel kněz

---

[1]) Orig. listiny stvrzovací v arch. maltéz. v arch. praž.
[2]) Knihy erekční X. G. 10.
[3]) Tamže X. H. 5.
[4]) Tamže VIII. E 8. Stvrdili Jeniš z Odic, Zdeněk ze Zalužan, Petr Horký z Chvístonos, Ctibor Drštka z Čejetic, Dobeš Hřáň z Újezda.
[5]) Tamže VIII. G. 6.
[6]) Tamže VIII. P. 3., XI. S_2. Dání Fabianovu svědčí Tista z Albrechtic, Mikeš z Kojetic, Kojata z Dechterova, Fricek z Daliměřic.
[7]) Arch. maltézský, cit. v pozn. 13. — Kn. erekční v pozn. 18, 14, 17. — Kn. konfirm. VII. 172. — 254., 257.
[8]) Orig. pergamenový latinský v archivu sv. Václavském č. 224. (v archivu zemském v Praze). — Přepis v arch. pražském

Václav[9]) a r. 1424. br. Bartoše, chorála někdy klášterního k faře v Sezemicích.[10])

Jan z Vartemberka zemřel r. 1433. a hned r. 1434. byl pánem na Dubě Jiřík z Dubé a Vizmburka, snad jen držitelem zástavním.[11]) Úředníkem tu měl Oldřicha Močihuba z Kralovic. Roku toho ponejprv vzpomíná se město Dub, jeho rychtář a konšelé, ač město vzniklo mnohem dříve a drahný čas bylo hradbami obezděno. Zdá se, že tehda obyvatelstvo již přichýlilo se ke kalichu.[12]) Než už

---

[9]) Kn. konf. VII. 9.

[10]) Tamže VIII. 82.

[11]) Arch. maltézský. Přepis v arch praž. — Na Dubě 1434—9. srp. — Já Jiřík z Dubé jinak z Wysmburka etc., jakož jest Šimon polesný, měštěnín ot Dubu umřel a lán dědiny byl jest kúpil u Matěje řečeného Dedka, měštěnína odtudž z Dubu, kteréhožto lánu byl jest Dedkovi svrchupsanému nedoplatil a dvamezcítma kop byl jest jemu ostal svrchupsaný Šimon a v tom umřel i žena jeho i děti jich všechny a já svrchupsaný Jiřík, jsa toho zbožie kláštera dubského v drženie, táhl jsem se na tu jistú otúmrť a Dedek svrchupsaný předstúpiv před mně s jinými dobrými lidmi, prosil mne jest, abych jemu jeho lán navrátil, aby při něm ostal, kteryžto lán nebyl jest jemu doplacen, tak jakž svrchu psáno stojí a já jsem toho nechtěl učiniti bez úplatku a takže Dedek svrchupsaný smluvil se jest se mnú a uplatil mi deset kop a skrzě ten úplatek navrátil jsem jej k tomu jistému lánu a tímto listem navracuji jej, Dedka svrchupsaného ženu i jeho děti jich neb jich budúcie, aby Dedek svrchupsaný neb žena jeho neb jich budúcí mohli prodati, zastaviti, učiniti s ním, jakž by se jim zdálo, k témuž právu jakož jest sám Dedek svrchupsaný držal, bez překážky mé i mých potomních neb spatřiv jeho spravedlnost a nedoplacenie jemu toho lánu navrátil jsem a zuostavil jej při tom lánu a také dluh, který by byl spravedlivý, ten já mám zastúpiti a zaplatiti z toho úplatku. A kdož by měl tento list s dobrú volí svrchupsaného Dedka nebo ženy jeho, ten má i měti bude túž moc a též právo k tomu lánu, jakož svrchupsaní Dedek a žena jeho. A tomu na svědomí já svrchupsaný Jiřík svú pečet vlastní kázal jsem přivěsiti vědomě a dobrovolně k tomuto listu a pro lepšie svědomie prosil jsem slovutných panoší Oldřicha Močihuba z Kralovic, ty časy úředníka ote mne na Dubě a opatrných rychtáře a konšel z města Dubu a Matěje Těžkého z Lúkovce a Jana Charvoje z Boleslavi, aby své pečeti vedle mne přivěsili k tomuto listu na svědomie toho všeho, což svrchu psáno stojí.

[12]) Zdá se, že svědčí poněkud tomu listina, tvořící první list složky v ruk. univ. bibl. sign. XI. A 14, zajímavá, bohužel necelá, již podáváme, poněvadž je dosud netištěna. Užito jí bylo k vazbě ruk. bible z XV. stol., při čemž pergamen ovšem byl porušen. Vršek je více a pravá strana méně uříznuta, dolejšek ohnut a založen za listy. Upozornil na ni prof. Sedláček v Mitth. d. nordböhm. Exc.-Club.

Mik. Dachs z Hamrštejna (a rukojmové jeho) vězeň bratří Koluchů z Vesce, zavazuje se postaviti se, kdykoli bude mu uloženo na určitém místě

... Slowutných panoší z Wescze sedienim na Cruczmburcze, panów Coluchow bratra jeho Jana seděním na Falkmburce a Václava z L(obko)wicz heuptmana na Mladem Boleslawi a slibuji swú wyerú i czest stavěti se den swateho Jiřie nynie najprv přištieho do zapadu sluncze v Dubě kláštěře neb na Crucmburcze neb na Falkmburce neb na Valečově aneb na Mladém Boleslawi z těch v jednom miestě za jich právy..... Pakliby ta miesta a posádky v té myerze obehnáni neb kterak ztvrzeni byly tehda sě také čest svú a vyerú slibuji postaviti na Kalichu v moc všecku a to takéž na ten rok a den svatého Jiřie nynie nayprv přištieho. A kterému bych sě z těch čtyř svrchu psaných věřitelów mých na svrchupsaném miestě postavil v jeho moc tyem obyčejem jakož se napřed jmenuje, tehdy od jiných druhých tří věřitelův mých nemám ničímž honěn býti. A viece slibuji toho vyezenie žádnú příčinú ani výmluvú ani žádnými súdy ani obyceji a nikterú mocí prázden nebýti, ani by co tomuto listu škodno mělo býti leč mě moji svrchupsaní věřitelé jsúce sebe mocni dobro-

za vlády krále Jiřího vládl na Dubě Krištof z Vartemberka zase a potom rod Vartemberský po sto let. O dějinách však města a rozvoje jeho sluší bádati šíře a hledati v samém archivu městském, k čemuž dosud ani času ani příhody nebylo. Roku 1436. byl zastaven Dub, město a klášter spolu s hradem Krucenburkem (býval u vsi Křídy nad Malou Jizerou) s klášterem hradišťským Janu Čapkovi

---

volně z úst a osobně propustie a jináče nikoli. A také byloli by, že by mi dřieve toho svrchupsaného dne svatého Jiřie bylo dáno od mých věřitelóv napřed dvě nedieli věděti listem neb jistým poslem, tehdy (se) slibuji postaviti tu, kdež mi jmenováno bude, jakož svrchupsáno stojí. A to vše, což již jmenováno jest, slibuji řádně a bez přerušenie pode ctí a pod věrú zachovati a docela sdržeti. Pakli bych sě nepostavil aneb kterého kusu, jakož svrchupsáno stojí nesdržal, tehda sám na sě znám, že jsem svú čest a vieru propadl a ztratil proti nahořepsaným věřitelóm mým. A my Bohuše z Cowanie seděním na Friczsteině, Vaněk z Gensteina seděním na Nyestyeycze, Beneš z Wartmberka seděním na Stohanku, Markwart z Wartmberka seděním na Dyewinie, Petr Czúch z Zasady seděním na Navarově, Petr Tista z Libštejna seděním na Albrechticích a Rameš z Hrádku seděním na Walssteyně rukojmie vězně Mikuláše Dachsa slibujem s ním a zaň všichni jednú rukú nerozdielnú, dobrú čistú věrú jej Mikuláše Dachsa vězně nahořepsaného našim věřitelóm nahoře psaným v jich moc a tudiež jakož již jmenováno svrchu stojí živa nebo mrtva postaviti za jich pravý vězeň a to pod základem peněžním sedmi seth kop grošev dobrých střiebrných rázu a čísla pražského na ty roky jakož svrchupsaný stojí beze všie výmluvy a všelikte(ré) odpornosti. A jestliže bychom jej z těch čtyř svrchupsaných našich věřitelóv na svrchupsaném miestě kterémkoli v jeho moc postavi(li) tiem obyčejem, jakož sě napřed píše. tehdy od jiných druhých tří věřitelóv našich nemámy základem honěni býti. A pakli bychom svrchupsaného vězně našim věřitelóm nahoře jmenovaným v jich moc nepostavili na ty roky jakož svrchupsáno jest a tudiež, tehda my rukojmie znamy sami na sě, že jsmy základ peněžitý svrchujmenovaný, to jest sedm seth kop grošiev spravedlivě ztratili a propadli se našim věřitelóm častojmenovaným a ten jim slibujem naši dobrú věrú křesťanskú všichni jednú rukú nerozdielnú penězi hotovými v plném měsíci ote dne propadenie pořád počítajíc beze všeho dalšieho prodlenie (zaplatiti) a jestli že bychom toho neučinili a proto našimi svrchupsanými věřiteli neb listy neb posly napomenuti byli, tehdy hned na zajtřie po jich napomenutí každý z nás rukojmí, kteřiž napomenuti budem jeden druhého nečakaje ani sě druh druhem kterak vymlúvaje slibujem vlehnúti s jedniem pacholkem a se dvěm(a) koněma do miest, do Prahy, do Kolína, do Mladé Boleslavě, na Tabor pod Valečov neb do Duba, z těch miest do jednoho v hospodu ctnú, kdež nám bude od našich věřitelóv ukázáno neb jmenováno, tu mamy i slibujem obecně leženie plniti. A kdyby minulo čtrnácte dní ote dne napomenutie pořád počítajíc a my peněz základních spravedlivě propadlých věřitelóm našim nezaplatili, tehda ležme neb neležme, dávámy našim věřitelóm moc i právo tiemto listem penieze svrchupsané to jest sedm seth kop grošev svrchupsaných vzieti a dobyti v židech neb v křesťanech na naši na všech škodu nerozdielnú. A my vždy přes to leženie plniti mamy i slibujem a z toho nayžádné právo nevyjieždeti ani vychoditi ani sě kterak vypravovati, do nichž bychom našim věřitelóm peněz svrchupsaných sedmi seth kop grošev úplně a docela nezaplatili se všemi škodami kteréž by koli naši věřitelé vzeli a ty škody bez přísah a bez věrovanie dokázati mohli dobrým svědomím. A také věřitelé naši mají nám leženie bezpečné vysvoboditi, abychom mohli bezpečně leženie plniti ač by nám toho potřebie bylo, jehož pane bože rač ostřieci. A byloli by, že by z nás rukojmí v tom času kterého buoh neuchoval, jehož panebože nedaj, tehdy my živí, kteříž zuostanem slibujem jiného miesto sešlého tak dobrého a movitého k sobě přistaviti a to v jednom měsíci ote dne sešlého pořád počítajíc, i list tento tymiž slovy obnoviti, kolikrát koli by toho potřebie bylo, vždy pod leženim svrchupsaným. Než toto jest vymieněno, jestli žeby nadepsaný vězeň v té vieře jat byl od strany věřitelóv našich, jmenovitě

ze Sán, hejtmanu táborskému.[13]) Vzpomínáme jen jediného příběhu vážného, však známého jen skrovně. Roku 1468, 29. května vpadli Slezáci nepřátelští králi Jiřímu do sev. Čech přes hory pomezní a pleníce pronikli 1. června až k Turnovu, jejž vypálili.[14]) Dub, jenž ležel jim na cestě, neušel záhubě. V posledních dnech květnových zdi městské byly ztečeny a město nejspíše též pohubeno.[15])

Můra v představě lidu v Pošumaví.

Píše *J. V. Želizko.*

Jak v uhrančivosť a v čáry věří lid v Pošumaví, právě tak nezvratně přesvědčen jest o existenci můry. Neviditelná a krvelačná bytosť tato provleče se každou sebe menší skulinou i dírkou klíčovou do světnice a tam za noci z prsou spících ssaje krev. Proto také lid všemožně snaží se vyhnati ji ze světnice.

Největší zálusk mívá na nemluvňata, spící v kolébce. Obtěžuje-li můra dítě, snadno lze uhodnouti; těžce vydychuje při spaní a na prsou zdá se, že spočívá mu hrozná, nesnesitelná tíže, a bradavičky prsní jsou naběhlejší. Tu matka nemešká a křídou na postýlku kreslí „muří nohu“ v domnění, že tím můru zažene. I velcí dělají si proto

---

od moci a od vojska sirotčieho nebo od Boleslavských neb od Valečovských neboli Ramšových neb od Cocovce neb od Dluhovesského neb od panie Machny Velisské aneb od Mikuláše z Kyšperku, to nám a základu našemu nemá k škodě jíti, než vždy proto, když by byl propuštěn. ot kohož by jat byl z svrchupsaných mocí, mamy i slibujem jej pod základem svrchupsaným tudiež a tak, jakož svrchupsáno stojí, postaviti ote dne propuštenie v témdni pořád čtúce. A proto jestli žeby jat byl nemá aniž bude moci toho vězenye kterú příčinú jim zniknúti ani prázden býti, lečby jej svrchupsaní věřitelé naši jsúc sebe mocni osobně a dobrovolně z úst propustili a jináče nikoli. A ktož tento list jmieti bude s našich věřitelóv dobrú volí ten má i jmieti bude na svědomie všechna práva . . .

Já svrchupsaný vězeň a my rukoyjmie nahoře psaní své vlastní pečeti dobrovolně a s naším plným vědomím přivěsili jsme k tomuto listu. Jenž jest dán i psán od Narozenie Syna Božieho tisicieho čtyřstého třidcatého a prvnieho léta v tu středu po svatém Mikuláši to jest v druhú neděli adventní.

Zadní strana pomalována perokresbami, na 4 místech jsou propáleniny, list v dolení $^1/_3$ prořiznut.

[13]) Registra král. Mittheilungen des nordböhm. Excursions-Club. IX. 106.

[14]) Tomek Dějep. m. Prahy VII. 214. — O Dubu však dějepisec nezmiňuje se.

[15]) Archiv český VIII. str. 3. Hejtmané na Třeboni píší pánu svému Janu z Rožmberka 1470, 14. června (datum položeno je nedobrým čtením o 2 léta později): »Také nám přišel posel z Prahy a od Hory a praví, že do Boleslavska byli vtrhli pan Jaroslav se Slezáky a vypálili Turnov a pod Valečovem městečko a Hradiště městečko a lidi drahně zjímali a škodu velikú učinili a hrad Dub zlezli.«

Poněvadž Slezáci 29. května překročili hranice a přitáhli k Turnovu 1. června, stala se záhuba Dubu ve dnech 30. neb 31. května 1468.

Že přepisy z archivu maltézského citované k ruce jsem míti mohl, vřelé díky vzdávám p. archiváři král. hl. města Prahy prof. Dru. J. Emlerovi.

podobná znamení na pelesti, na trámech ve světnicích. Často nalezneš muří nohu jednu na druhé. Velcí nezřídka pronásledováni bývají trapnými sny; zdává se jim o blízkém, hrozícím nebezpečenství, kterému snaží se uniknouti, namáhají se všemožně, avšak nohy, zdá se, že pod nimi klesají, a nebezpečenství roste stále, až jest blízko záhuba nezvratná; dech se zaráží, hrdlo stahuje a spící v tom se probouzí. Nemoha se vzpamatovati ze sna, domnívá se, že můrou byl pronásledován.

Kdosi stále byl můrou navštěvován a nevěděl si již rady, ba i muří nohy, jimiž celá postel pomalována byla, neprospěly. Ale tu dověděl se od zkušeného přítele, že nejlépe se zbaví nemilého hostě, nasype-li na noc na okno máku. To aby častěji opakoval.

Uposlechl tedy rady přítelovy a učinil tak. Skutečně můra již nepřišla. Proč? Poněvadž když lezla oknem do světnice, měla všechen mák spočítati do zrnka, ale jí se to nepodařilo, musila tudíž s nepořízenou se vrátiti. Od té doby byl s můrou pokoj.

Ještě lépe zbaví se jí, zamávne-li se ve spaní rukama, anebo trpí-li jí spící dítě, dobře dáti mu nůž pod hlavu, pod polštář.

V dětské obraznosti úzce spřízněna bývá s můrou také „nemodlenka“, chodící po klekání po dětech, které se ještě venku toulají, anebo se vkrádá do světnice, kde prý děti, které před spaním se nechtějí modliti, s sebou béře.

Proto matky hrozí dětem nemodlenkou a přidávají k tomu, že jim lidé pak budou říkati:

Nemodlenka nemytá,
na kolečku přibitá!

Děti s hrůzou pohlížejí, zalétne-li v létě k lampě nějaký noční motýl, což prý je nemodlenka v motýla proměněná.

Takto prý je to vyzáblá žena bledých lící a kostlivých rukou, oblečená v bílou řízu

Tak fantasie dětská si vykreslila podobu nemodlenky, kteráž s podobou můry jest totožná.

Drobné zprávy.

Na ochranu památek našich zadala Společnost přátel starožitností českých sl. sněmu království českého petici za zákonitou ochranu českých památek a minulého roku na jaře také podrobné návrhy na její provedení na žádost velesl. zem. výboru, který o obém podal již tištěnou zprávu sněmovní. Po vyřízení ani slechu!... Nepracujeme proto, abychom elaboráty svými obohacovali archivy. Vyzýváme tedy všecka musea česká, všecky společnosti a spolky a všecka okresní zastupitelstva, aby zasílaly žádosti za konečné provedení naší petice. Čím mohutnější bude souhlas, tím bližší bude provedení Nezapomínejme, že po výstavě národopisné bylo by pozdě. —*Sk.*—

Oserov (Ozerov.) Našemu listu byla tu i tam vytýkána »ostrost«. Zda právem či neprávem, nechceme rozhodovati, ale jen tolik dovolíme si připomenouti, že směrem takovým byl řízen již před lety list také zcela seriosní, a

směr ten byl tehda úplně schvalován. Těm, kteří nám vystupování naše vytýkají, doporučujeme Památky archaeologické, redigované zesnulým Zoubkem. Tolik jsme nuceni odpověděti jednou pro vždy. Tuto zlou krev způsobila vedle jiných hlavně zpráva, hájící starobylosti názvu »Oserov«, který se šťastně dostal do sboru obecních starších král. hl. města Prahy. Řečníci Dr. T. Černý, Vl. Pér a Alex. Storch mluvili pro zachování původního jména, kdežto pro změnu jeho, jak navrhoval arch Rud. Tereba, nebylo nikoho. V prvé schůzi této bylo rozhodnutí odloženo po návrhu V. Březnovského a ve druhé schůzi po té bylo usneseno, vzhledem k starobylosti jména toho, neměniti názvu »Oserov«. A tak i dále budeme choditi Oserovem (Ozerovem). Náš list přispěl zajisté svou včasnou a rozhodnou zprávou — dle některých nemístnou a ostrou — k zachování starobylého pojmenování tohoto v našem Podskalí *Svb.*

Kaple sv. Ludmily při týnském chrámě přece padne! Národní Listy ze dne 4. ledna t. r. oznamují, že ministerstvo vyučování svolilo, aby byla sbořena za podmínek, na kterých se usnesl sbor obecních starších dne 10. února r. 1892. Aspoň se rozmnoží sbírky musejní o několik památek kamenických a plán. *—Mir.—*

V městské komisi pro pojmenování ulic a náměstí jsou tito pánové: m. r. Mejsnar H, ob. st. Dr. T. Černý, Kytka, Alex Storch, V. Tomek, Vilímek, Dr. Vlček a Dr. J. Emler, archivář (v širší komisi). Ob. st. V. Tomek a Dr. J. Emler v užší. Protože v komisi není ani jediného archaeologa, žádáme, by komise jmenovaná byla v brzku doplněna znalcem památek pražských vůbec, ne snad jen uměleckých. Praha má také takové památky, které nejsou umělecké, Praha má také památky předhistorické. A že by archaeolog nejlépe někdy obhájil ten neb onen název, ukázalo se při Oserově. *Ch.*

Zpráva o starožitnickém odboru za r. 1892. Za členy přihlásili se pp.: Černý, Helebrant, Herain, Chalupníček, Pecenka, Soukup, Svoboda, Šimák, Vařečka. Pan Pecenka zvolen byl předsedou, zapisovatelem referent. Schůzí měl odbor 8. Ve schůzích předkládány byly došlé starožitnosti a hovořeno o nich. Při tom s politováním se vytýkalo, že přečasto docházejí a zasílají se do Společnosti darem věci ne pouze bezcenné, ale tak nápadně novodobé a chatrné (tak z Levého Hradce), že je to ku podivu. Za to ovšem jiným dárcům, kteří zaslali dary vskutku pěkné, budiž vřelý dík. Ač hned v první schůzi členové usnesli se, by přednášel každý alespoň jednou do roka, svědčí protokoly, že usnesení tomu nebylo dosti činěno. Přednášeli toliko pp.: Soukup třikráte: 16. srpna »O lidu levohradeckém se stanoviska anthropologického«, 17. října »O starožitnostech, nalezených v Praze«, 7. listopadu »O malování starodávném ve světnicích městských«; Šimák dvakráte: 7. list. »O Drábovnách u Turnova« (přednáška otištěna je v Č. Lidu 1893.) a 25. ledna »O rodině Vodňanských z Uračova a jich zápiscích«. Vycházky konány byly dvě, na jaře do chrámu sv. Lazara, P Marie na Slupi a sv. Apoliná̊re, v létě do Modřan (sbírky p. uč. Hrdiny) Odbor dal převézti do místnosti Společnosti památky levohradecké a staral se (bohužel bez výsledku), aby zjednal si protokoly o jich výkopu, činně účastnil se jednání o zákon na ochranu českých památek, zakročoval proti kramaření se starožitnostmi a pečoval, aby předměty archaeologické, kdekoli objevené, dostaly se do sbírek českých museí. S provedení návrhu, aby byly pořádány poučné přednášky o archaeologii, letos sešlo. *J. V. Šimák.*

Zprávy o spisech.

Osídlené krajiny jindřicho-hradecké a novo-bystřické. Napsal Lud. Domečka. V Jindř. Hradci 1893 Poctivé práci této, která u jistého kritika nepříliš vlídně byla přijata, rádi vykazujeme přední místo mezi podobnými monografiemi, protože spisovatel všímá si nejen historie, ale i archaeologie; sebe menší nález jest připomenut, což svědčí, že spisovatel s dobrou průpravou práci započal a šťastně vyvázl z Charybdy hyperkritikářské, která nauku o starožitnostech pokládá za příliš nevyvinutu, než aby se mohla vážně bráti a historii

doplňovati. Místní jména, perničky, kroj, výživa, příbytky, náboženství, nejstarší památky církevního stavitelství, panský rod Vítkoviců (objevující se již v 1. pol. XIII. st. v již. Čechách dle památek listinných) jsou asi nejzdařilejší tahy na reprodukci obrazu jihovýchodních Čech, který, jak dnes se nám jeví, dohotoven byl ve hlavních rysech teprve ve 13. st. *Mir.*

Zprávy o časopisech.

Časopis vlasteneckého muzejního spolku olomuckého. Red. Jarosl. Palliardi. Roč X. 1893. Vzorný tento časopis v každém čísle přináší cenné příspěvky pro vlastivědu moravskou Z péra redaktorova jest zajímavý článek o hrobech se skrčenými kostrami na Znojemsku. L. Bakešová podává bohatou snůšku léčení lidového v Ořechovičkách a okolí, K. Konrád probírá písně rukopisných kancionálů olomuckého vlast. muzea, Jan Kvies popisuje dvě předhistorická hradiště: »Náporky« u Oslovan a oslovanské »u Dvorka«, a Al. Dušek uvádí nás do valašské sušírny. Bedř. Dušek podává zajímavosti z vinných šenků v 15 a 16. st. V. Houdek věnoval pozoruhodnou stať slovenskému Kancionálu Daniela Kůžky ze 17. st. Stejně cenné i zajímavé jsou M. Václavkovy obrázky folkloristické z mor. Valašska, R. Janovského popis archivu střeběckého s ukázkami kupních smluv a pečetí z 15 st Jakub Lolek důkladně popisuje a kresbami vysvětluje chalupu na Zábřežsku a Šumbersku r. 1840. Také drobné zprávy a dopisy obsahují mnoho cenného materiálu: o domnělých monogramech Komenského, kadluby na lití bronzů, o lidovém kroji; nálezy bronzových a měděných nástrojů docházejí vždy aspoň popisu. Pilně registrované domácí nálezy římských mincí jsou mnohoslibny pro osvětlení v temnu pradějin Moravy. Zmínky zasluhuje též hrob se zlatými náramky ve Slatěnici. Všecky, kdo se zajímají o pravěk vlasti naší, upozorňujeme na kritické úvahy o národnosti předhistorických obyvatelů střední Evropy (Dr. Mart. Kříž, Jarosl. Palliardi a Pav. Papáček. Členům se dává Č. vl. m. sp. o. zdarma; členský příspěvek 1 zl.). *St . . . il.*

Zprávy časové.

Roku 1893. opustili nás dva věrní přátelé a členové naši. Josef Smola, mladý ještě učitel, známý sběratel pověstí, říkadel a lékovadel a spolupracovník mnohých časopisů; o svém sběru přednášel ve Společnosti, Umělecké Besedě a jinde. Zajímal se o vše, co se týkalo minulosti našeho národa. Do 1. zprávy naší napsal o bývalém kroji národním na Blatensku. Rád a často vzpomínám na podzimní svou procházku na Vyšehrad r. 1888. — bylo, to tuším, v sobotu — kdy jsem na Slovanech potkal Smolu. Zrovna mi šel oznámit, že na Vyšehradě před proboštstvím ve tvrzi (viz I. zprávu »Společnosti« str. 47.) vykopali »popelnice«. A tenkrát již churavěl. Sám ubohý následoval mne a chopil se motyky. Vydobyli jsme v mrazu celou řadu věcí Rád se dal poučiti. Všecky nálezy daroval spolku, až na několik střípků, které měl na památku ze staroslavného Vyšehradu. »Když jsme na Vyšehradě kopali a zkoumali, měli by nás jednou pochovati na Vyšehradě«, prohodil tenkráte s úsměvem ke mně stojícímu u jámy. Než ani to se mu nesplnilo. Zemřel se všemi plány, sny a nadějemi. — Stejně tragický osud postihl mladého přírodozpytce (ornithologa a mineraloga) Ph. C. Dalimila Vařečku, assistenta c. k. mineralogického ústavu při české universitě; na poli věd přírodních dobyl si uznání, více však v cizině než doma. Vařečka dopisoval si s nejslavnějšími ornithology evropskými. U nás právem počítal se mezi nejpilnější referenty a sběratele starožitností. O vlasteneckém nadšení Vařečkově svědčí kromě jiného také sbírka rukopisů českých spisovatelů a spisovatelek. Pro národopisnou výstavu chystal skvostné

památníky, s kterými obcházel naše literáty, aby tam zapsali nějakou sentenci nebo drobnost se svým jménem. Zajímavo jest, že náhodou oba přátelé zanechali po sobě hohaté, do poslední chvíle psané zápisníky, v mnohém velmi důležité. Budiž jim čestná paměť! *Redaktor.*

Otázky.

Abych mohl dokončiti pojednání své o »klibně« (o přestrojení v koně), dovoluji si podati návod k zachycení dokladů, vztahujících se k tomuto starobylému obyčeji. Chodívalo se u Vás s klibnou (kobylou, brunou; byla to maškara koni podobná, za kterou se některý z chasníků — někdy dva — přistrojil) večer před sv. Mikulášem (snad i dříve), (o vánocích), před Třemi krály a o masopustě? (Odpůldne — večer?) Jak si lid vykládá obchůzku s klibnou? Někde se chodilo s klibnou jen jednou v tomto období. Jak byla klibna sestrojena a jak jí u Vás říkali? (Měla snad klibna sv.-mikulášská jiné jméno než masopustní?) Byly při tom průvodu také jiné osoby a zvířata? Zapište, jak byly oblečeny, co představovaly a kolik jich bylo (jeptiška, čert, žid, hrbáč, kozlíci atd.). Chodil týž průvod jen ve vsi (do všech stavení?) či také po okolí? Co se při tom říkalo, počínaje pozdravem, zazvoněním nebo případně zašlehání metlou na okno, podejte v mluvě lidu a nicčho neopravujte. Jak se k tomu chovali navštívení a co dávali odměnou průvodu? (O Mikuláši ovšem naopak.) Pověry při tom: trhání hrachoviny s medvěda a j. Chodí se tak posud? Vyhynul-li u Vás ten obyčej, pošlete popis na základě vypravování nejstarších pamětníků, hlavně těch, kteří nečtou. Nezapomeňte na jméno vypravěčovo, jeho stáří a zaměstnání. Fotografie, kresby a náčrtky, byť i neumělé, jsou vítány. *J. Soukup.*

Kde je známo šlehání metlou v den Mlaďátek? *Mir.*

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Zpráva jednatelská za r. 1892. Letošní činnosť spolková byla menší než v letech předešlých, a to proto, že Společnosť přes všechny své snahy nedošla žádoucí podpory k provádění vytčených úkolů I tam, kde Společnosť mohla pevně doufati, že bude náležitě oceněna, nebylo jí dosti porozuměno. Ostatně i mezi členstvem panovala jistá ochablosť. A přece byla činnosť její úspěšná a na venek dovedla Společnosť upevniti vážnosť a úctu k sobě, ano přímo vynutila si uznání pro svoje snahy osvětové. Neunavnému bojovníku za kulturní statky našeho národa, vysoce váženému poslanci panu Karlu Adámkovi podařilo se, že sněm království českého opět zabýval se otázkou, jak chrániti naše památky před vývozem a zničením, při čemž i staré žádosti naší, o tuto věc podané kdysi týmž slovutným panem poslancem, bylo vzpomenuto. Tu veleslav. zem. výbor nemoha jinak získati si základního materialu pro vyžadované předlohy sněmovní a nemaje podpory ani od korporací, jimž v první řadě připadala povinnosť takový podklad zem. výboru dodati, obrátil se na naši Společnosť se žádostí, abychom my základní návrhy vypracovali, dle nichž by se vypracovala předloha pro sněm. Společnosť rokovala o věci této na mnoha schůzích, jichž horlivě se účastnil i sekretář zem. výboru, slovutný pan Dr. Jar. Haasz, který velikých zásluh si získal, objasniv zejména vždy stanovisko právnické. Za jeho podpory mohl pak na základě porad a projevených mínění vypracovati jednatel celou objemnou předlohu, která v nejbližší době velesl. zem. výboru bude odevzdána. K získání materialu požádala Společnosť dosavadní

české muzejní spolky a správy muzeí o stanovy a zprávy o dosavadní činnosti jejich. Zdvořilé žádosti této bylo vyhověno se vzácnou ochotou, a protože mnohé zprávy byly právě k tomuto cíli schválně sepsány a jsou v jediném rukopise v našem archivě, byl tento obohacen věru vzácným materialem. Obětavým pak výborům těchto spolků a muzeí vzdáváme uctivý, srdečný dík Vedle toho zasadila se Společnosť spolu se sl Uměleckou Besedou, by zamýšlenou regulací nebylo uškozeno památnému chrámu sv. Karla Borom , stavbě to Dienzenhoferově. Společnosť zastupoval tu starosta p. Zeyer a p Ad. Pecenka. Společnosť vyslala dále jednoho zástupce do komitétu, který se utvořil pro opravu kláštera sv. Anežky, jedné to z nejstarších stavitelských památek pražských (p Pecenka). Společnosť súčastní se také horlivě výstavy národopisné i korporativně i její členstvo jednotlivě. Zvoleným zástupcem jejím jest p. Dr. Jiří Polívka, člen výkonného výboru výstavního.

Tento rok spolkový počal valnou schůzí dne 2 února 1892., v níž zvoleni pp.: za starostu Jan Zeyer, za jeho náměstka J. Herain, za jednatele Dr Em. Kovář a J. V. Šimák, za pokladníka Frant. Kurš, za správce sbírek Vojt. Vocel, za knihovníka Ant B Černý, za archiváře Ferd. Chalupníček, za zapisovatele Jos Svoboda, za náhradníky Jan Beránek, Frant. Helebrand, J. F. Hetteš a Franěk Páris, za dozorce spolkové: Dr. Jindř. Matiegka, Adolf Pecenka, Dr. Jiří Polívka, Čeněk Rýzner, Dr. Jos. Teige. V téže schůzi usneseno publikovati souborně články vědecké z oborů, jež spolek pěstuje Publikace vyšla v červenci pod názvem: »Rozpravy Sp. př. star. č.«, ale nedošla bohužel pozornosti, jaké zasluhovala. Kromě toho vydána a členům rozdávána zpráva o výstavě Společnosti př. st. č. v r. 1891., uspořádané v průmyslovém muzei Náprstkově, k níž připojeno vyobrazeni zajímavého kachle; odlitky téhož rovněž pořízeny Přednášky a rozhovory pěstovány v obou odborech i ve schůzích členských

Tak referoval 23. února p. J. Herain o památkách na Velehradě a o klášteře tišnovském na Moravě; p. přednášející podal zevrubné zprávy o Velehradě jak po stránce archaeologické, tak i umělecké. Tam nalezl památné náhrobní kameny z 15. a 16. st., ano i jeden ze 13. st, kterému hrozí záhuba a tudíž potřebí jest ochrany od čilého muzejního spolku olomuckého. V Tišnově, kde jest přechodní sloh z románského do gothického, nalezl p. referent krásné mříže z doby baroku. Zajímavosť referátu zvýšily nákresy jednotlivých zajímavějších předmětů

Dne 13. července referoval p. J. Soukup o své cestě do Mníšku, kdež měl prozkoumati tamější pohřebiště Výsledek co do praehistorie nebyl valný, za to však pomocí p. Václava Suchého, tamního jednatele Sp , shledány četné jiné památky v Čicovicích.

Dne 28. listopadu 1892. a 15. prosince t r. jednáno o národopisné výstavě, jejíž program podrobně probrán a k níž zároveň účasť Společnosti i členů stanovena.

Dne 11. ledna 1893. přednášel p. J Herain o památnostech záhřebských vůbec a o tamním muzei zvláště. Vlastních památek stavitelských shledal málo; přední místo mezi nimi zaujímá skvostný dóm (s portálem znešvařeným od Němce Bolé-a), kromě toho kostel sv. Marka, kostel Minoritů a pěkná socha sv. Jiří, litá z cinku. Co muzea se týče, jest tam vedle krásného oddílu římského, řeckého a egyptského pozoruhodný oddíl ethnografický (s předměty i z Čech); ve sbírce zbraní budí pozornosť hlavně bulavy (dosud odznak bánův) Šípů jest tam ku podivu málo. Znamenitá je sbírka klíčů. V oddílu mincovním, jinak pěkném, jsou jména českých měst udána německy, na p. Troppau, kdežto polské mince nesou správně polská jména. Pan přednášející všiml si tam také zvláště pěkné sbírky rádel, jichž některá vyobrazení přinesl a předložil. — Z vycházek uvádíme vycházku členskou do Břevnova v září r. 1892 , kdež p. arch. J. Herain členům učinil zajímavou přednášku a poučné výklady o tamějších památnostech.

Venkovským jednatelem jmenován p. Václ. Suchý, poštmistr ve Mníšku. Činnosť venkovských jednatelů obsažena ve zprávách správce sbírek, knihovníka a archiváře.

Značnější dar poskytly: sl. Občanská záložna v Karlíně, darovavši opět 25 zl., a sl. Rolnická záložna v Roudnici 10 zl.

Zapisovatele i správce sbírek po dlouhý čas zastával vždy ochotný pan Jan Soukup.

Slušno díky vzdáti sl. časopisům: »Čechu«, »Č. Politice«, »Hlasu Národa«, »Národním Listům«, »Politik« a »Vyšehradu« za laskavé otiskování zpráv.

Zpráva pokladní. Od vydání druhého čísla »Časopisu« poslali příspěvky tito P. T. pp. členové a sl. korporace:

P. Adamec Ant, spirital bisk. bohosl. ústavu v Brně, zl. 2·—, za publikace zl. 1·30, J. U. C. Adámek K. V. v Hlinsku, zl. 1·— a na r. 1894. zl. 1·—, Amort V., akad. malíř v Berouně, zl. 1·—, Bareš Fr., c. k. gymn. prof. v Ml. Boleslavi, zl. 1·—, Barták Jos., okr. tajemník v Sedlčanech, zl. 1·—, Beránek Jan, official městské účtárny, zl. 1·—, Beseda měšťanská na Horách Kutnách, zl. 1·—, Beseda občanská v Hořovicích, na r. 1894. zl. 1·—, J. U. Dr. Bohuslav J. V., c. k. auskultant okr. soudu v Nov. Benátkách, zl. 1·—, Borovský F. A., kustos uměl. prům musea, zl 1·—, Braniš Jos, prof. na české reálce v Č. Budějovicích, zl. 1·—, Budecius V., c. k gymn. prof. v Hradci Král, zl. 1·—, M. U. Dr. Burda Alois, městský fysik v Terezíně, zl. 1·—, Burian K., mag pharm., zl. 1·—, na r 1894. zl. 1·—, Crha Jos., říd. učitel v Poniklé, zl. 1·—, Cumpe Ant, lékárník, zl. 1·—, Čáda Fr, c. k. gymn prof, zl. 1·—, Černý Kašp., mistr dlaždický, zl. 1·—, Ph. Dr. Decker Ant, řiditel gymn. v Třeboni, zl. 1·—, za publikace zl. 1·10, na r. 1894 zl —·55, Dobiáš Jos., ev. ref. farář v Bukovce, zl. 1·—, Dolenský Jan, řiditel české universitní kanceláře, zl. 2·—, P. Drbohlav Vinc., kooperator ve Světlé pod Ještědem, zl. 1·—, Durych Ferd., obchodník drahokamy v Turnově, zl. 1·—, M. U. Dr. Eiselt Boh, c. k. univ. prof., zl 2·—, Felkl K. Z., továrník v Roztokách nad Vlt., zl 1·—, Freiberg Ig. v Žamberku, zl. 1·—, Freja Karel zl. 1·—, Freund Ad., úředník v Libšicích nad Vlt, zl. 1·—, za r. 1892 zl. 1·—, Frumar Ad., učitel, zl. 1·—, Führich K. F., obchodník na Král. Vinohradech, zl. 1·—, J. U. Dr. Gintl O., advokát na Král. Vinohradech, zl. 1·—, Grimm Fr. ml., absolv. prům. školy na Horách Kut., zl, 1·—, J. U. Dr. Haasz Jarosl., sekretář zemsk. výboru, zl 1·—, Hajný Aug. v Jíkvi, zl 1·—, Halaburt B., říd. učitel na Peruci, zl. 1·—, P. Hejna Jos, farář v Drahově, zl. 1·—, Heyduk Adolf, c. k. professor a spisovatel v Písku, zl. 1·—, Hille Č., přednosta dráhy v Turnově, zl. 1·—, P. Hille Jan, farář v Kadově, zl. 1·—, P. Holý Prokop, kaplan na Příbrami, zl. 1·—, J. U. Dr. Hostaš Karel, advokát v Klatovech, zl. 1·—, Hošek Jarosl., official měst. účtárny, zl. 1·—, Hošek Stanislav, zl 1·—, Hraše J. K, řiditel měšťanských škol na Náchodě, zl. 1·—, Chaura F. R, numismatik, zl. 2·—, Jahn J. V., řiditel c. k. vyšší reálky v Pardubicích, zl. 1·—, Janáček Fr, starosta obce v Sázavě, zl. 1·—, Ježek V., okr. tajemník v Chrudimi, zl. 1·—, M. U. C. Jirásek Fr. zl. 1·—, Jirout J. v Brně, zl. 1·—, za publikace zl 1·70, čtenářský spolek »Kaplíř« v Kolči, zl. 1·—, Kheil K. P., řiditel obch. učiliště a banky »Slavie«, zl. 5·—, Kloučck Jarosl, knihkupec a nakladatel, zl. 1·—, Kohout O., posluchač paedagogia, zl. 1·—, P. Kohout V., farář v Nemyčevsi, zl. 1·—, Konečný B. V, filosof, zl. 1·—, Konopka J., starosta národop. spolku v Heroticích, zl. 1·—, Konopas Jan v Sudoměři, zl. 1·—, za publikace zl. —45, Konvalinka B, c. k. professor v Hradci Král, zl 1·—, Kopal Jos, účetní v Turnově, zl. 1·—, Košťál Jos., gymn. prof v Nov. Bydžově, zl. 1·—, Kovář K., městský zvěrolékař, zl. 1·—, Kožešník Fr., učitel při měšť. škole v Jaroměři, zl. 1·—, Ph. Dr. Král Jos., c. k. univ. prof., zl. 1·—, Krejčík Jos., řezbář, zl. 1·—, Kurš Fr. officiál městské účtárny, zl. 1·—, Ladislav V, techn. úředník cukrovaru v Kralupech nad Vlt, zl. 1·—, za publikace zl. 1·25, na r. 1894. zl 1·—, Leminger Em., c k. prof. na Horách Kutnách, zl. 1·—, P Lhotský Jos, farář v Jirčanech, zl 1·—, na r. 1894. zl. 1·—, Lier Jan, sekretář Prům. jednoty a spisovatel, zl. 1·—, Lipan K., obuvník na Smíchově, zl 1·—, Lipka Fr, mag. pharm. v Boskovicích, zl 1·—, Lukáš Al., okr. tajemník ve Velvarech, zl 1·—, Machata Jos, architekt, zl. 1·—, Mařík Jarol., okr. tajemník na Hluboké, zl. 1·—, Materna Ot., inženýr, zl 5·—, Materka Ant., správce všeob. veřejné nemocnice na Horách Kutnách, za publikace zl. 1·—, M U. Dr. Matiegka Jindř, fysik král. hl. města Prahy, zl. 2·—, Mazura R, obchodník v Žamberku, zl. 1·—, Mikš R., peněžník, zl. 2·—, M. U. Dr. Mikyška v Kyšperku, zl. 1·—, M. U. Dr Mitvalský J., docent při české univ., zl. 1·—, Mladějovský Fr. v Petrovicích u Ra-

kovníka, zl. 1·—, Mlynář K., městský tajemník v Táboře, zl. 1·—, městské museum na Vys. Mýtě, zl. 2·—, městské museum v Turnově, zl. 1·—, Nedvěd V., učitel v Roztokách nad Vlt, zl. 1·—, Nechleba Jos., technik na Král. Vinohradech, zl. 1·—, P. Nechvíle Jos., farář v Dašicích, zl. 1·—, Nemaier Jarosl., obchodník v Dobrušce, zl. 1·—, Němec Jarosl., knížecí sládek ve Zlonicích, zl. 2·—, Němec Václav, mistr zámečnický, zl. 1·—, Neumann Jos., inženýr v Berouně, zl. 1·—, Nový Jos., rolník v Lohovčicích, zl. 2·—, Papáček P., učitel měšť. školy v Berouně, zl. 1·—, Paroubek B., řiditel závodu, zl. 1·—, Paroubek Ot., c. k. gymn. prof, zl. 1·—, Pettrich Fr., techn. revident při městské účtárně, zl. 2·—, Pittner A. v Polné, zl. 1·—, Procházka Fr., továrník, zl. 1·—, Procházka Jan, zl. 1·—, Procházka Jan, rolník v Sobočicích, zl. 1·—, Protivenský H., správce v Hospozíně, zl. 1·—. Raus Em., majitel domu, zl. 2·—, P. Růžička Jos., farář v Hrusicích, zl. 1·—, na r. 1894. zl. 1·—, Rypáček Fr. J., c. k. gymn. prof. v Třebíči, zl. 1·—, Ph. Dr. Řezníček V., spisovatel, zl. 1·—, Řivnáč Ant., knihkupec a nakladatel, zl. 1·—, Sajbic V., úředník cukrovaru v Kloboukách, zl. 1·—, Schubert Ant. v Radotíně, zl. 1·—, Slavík Fr., c. k. prof. v Brně, zl. 1·—, Slavík P., lékárník na Horách Kutnách, zl. 2·—, Slavík V. Ot., řiditel gymn. v Nov. Bydžově, zl. 1·—, Smolák Jos., říd. učitel v Hrusicích, zl. 1·—, na r. 1894 zl. 1·—, Sochor Ed., architekt, zl. 1·—, Soukeník V., inženýr v Zalužanech, zl. 1·—, Spolek musejní v Novém Bydžově, zl. 1·—, M. U. Dr. Stáně Fr. na Horách Kutnách, zl. 1·—, Suchý V., c. k. poštmistr v Mníšku, zl. 1·—, Sýkora V., řiditel cukrovaru v Zákolanech, zl. 2·—, Šíma Jos., učitel na Vys. Mýtě, zl. 1·—, Šimek Jos., c. k. prof. na Horách Kutnách, zl. 1·—, Šimůnek Fr., obchodník v Kovarech, zl. 1·—, J. U. Dr. Šípek Lad., zl. 1·—, Šlerka Fr., c. k. prof. na Příbrami, zl. 1·—, Šnirch Boh., akad. sochař na Král. Vinohradech, zl. 1·—, Šorm Josef, bohoslovec v Hradci Králové, zl. 1·—, Štolba Fr., c. k. professor na vys. školách technických, zl. 1·—, Štrér B., c. k. gymn. prof. v Domažlicích, zl. 2·—, Šulc Em., správce zádušní, zl. 1·—, Švagrovský Em., obchodník na Smíchově, zl. 1·—, J. U. Dr. Taussig Jul., kand. adv. v Benešově, zl. 1·—, na r. 1894. zl. 1·—, Ulrich K., c. k. kontrolor pošt. pokladny a rytíř řádu Božího hrobu, zl. 1·—, Václavek M., řiditel měšť. škol a spisovatel na Vsetíně, za publikaci zl. —45, Ph. Dr. Vančura Jindř., c. k. gymn. prof. v Hradci Král., zl. 1·—, musejní spolek »Včela« v Čáslavi, za r. 1892. zl. 2·—, za r. 1893. zl. 2·—, R. rytíř z Weinzierlů, archaeolog, zl. 1·—, Velvarský Břet, c. k. pošt. expeditor v Turnově, zl. 1·—, Ph. Dr. Winter Z., c. k. gymn. prof. a spisovatel, zl. 1·—, Ph. Dr. Woldřich Jan N., c. k. professor při české universitě, zl. 1·—, Wolf Ant., řiditel kůru ve Zlonicích, zl. 1·—, na r. 1894. zl. 1·—, P. Vondrák Jos., kooperator v Geiersthale, 2 německé marky; Vondrák Fr., zlatník v Turnově, zl. 1·—, výbor okresní v Roudnici nad Labem, zl. 5·—, Vycpálek Jos., c. k. gymn. prof. v Rychnově nad Kněžnou, zl. 1·—, Záklasník T., c. k. gymn. prof. v Jičíně, zl. 1·—, Zap Boh., řiditel cukrovaru v Kloboukách, zl. 1·—, Zázvorka Ant., rolník v Šlapánicích, zl. 1·—, M. U. Dr. Zdeborský Jul. na Zbraslavi, zl. 1·—, Ph. Dr. Zubatý Jos., c. k. professor při české universitě, zl. 1·—, Želízko J. V., spisovatel ve Volyni, zl. 1·—, Žižka L. K., účetní, zl. 1·—.

Mimo to darovali na vydávání »Časopisu« pp.: Janovský St., účetní, zl. 2·—, nejmenovaný člen zl. 20·—.

Kde není uvedeno bydliště, míněna tím vždy Praha. Při příspěvku členském míněn zaplacenou částkou vždy příspěvek za r. 1893, pokud jinak udáno není. Příspěvky došlé po závěrce této zprávy uvedeny budou v 1. čísle ročníku nového, kteréž vyjde asi koncem února 1894.

V Praze, 9. ledna 1894.

Ed. Bufka, t. č. pokladník,
Král. Vinohrady, Čelakovského sady, č. 432.

Redaktor Jan Soukup. — Nákladem Společnosti přátel starožitností českých v Praze.
Tiskem Fr. Šimáčka v Praze.

ČASOPIS

SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH

V PRAZE.

REDAKTOR:

JAN SOUKUP.

ROČNÍK II.

1894.

PRAHA, 1895.
NÁKLADEM SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH V PRAZE.
TISKEM F. ŠIMÁČKA.

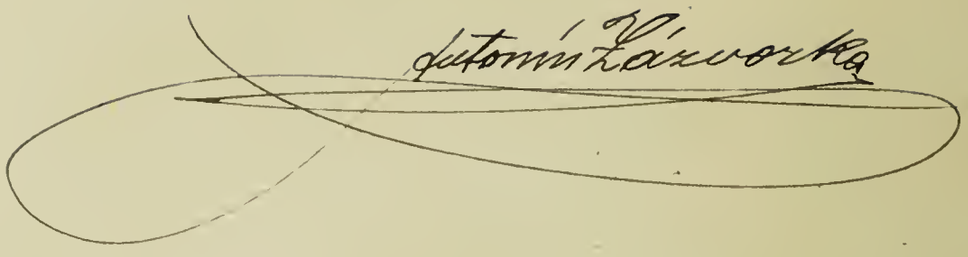

OBSAH.

Strana

Archaeologické miscelly I., II., III. Píše Dr. *Jindř. Matiegka.* Se 7 obrázky 1, 33, 69
Pradlenky. Zvěst o malých lidech z Pošumaví. Vypravuje *Adolf Heyduk* 2
Pohřebiště veleslavínské. Popisuje *Jos A. Jíra.* Se 3 tabulkami a 1 obrázkem 5, 40, 74, 111
Čarodějník v podání prostonárodním. Sebral *Jos. Košťál* 13
Zajímavé nálezy při bourání starých budov. Napsal *Jan Zeyer* 17
Kterak páni báli se zatmění r. 1654. Z archivu turnovského vypsal *J. V. Šimák* 18
Důležitá obdarování města Vsetína na Moravě. Podává *Mat. Václavek* 19, 45
Chození s klibnou. Píše *Jan Soukup.* Se 6 obrázky a 1 notovou vložkou 20 47, 75, 112
Josef Žižka rytíř z Trocnova. Příspěvek k rodopisu Jana Žižky z Trocnova. Podává *J. K. Hraše.* 24
O kroji na Skutečsku. Sděluje *B. V. Konečný.* 26
Lidové léčení na Zálesí Sebral *Jaroslav Mančal* 35, 71, 108
Vyznamenání škod na panství kostském r 1648. Z rukopisu univ. II. A. 27. vypsal *J. V. Šimák* 37
Pověsti z Klatovska. Sebral *Frant. Benetka* 44
Kocandy a Radobýl. Poznamenal *J. Herain* 54
Jan Mičů, malíř. Napsal *B. V. Konečný* 55
Nudvojovice, Samšina, Turnov. Píše *J. V. Šimák.* Se 2 obrázky 57
Pasovští na pochodu z Čech. Z rukopisu „Dějiny města Náchoda“ od *J. K. Hraše* 59
Opatství u sv. Markéty v Břevnově. Napsal P. *B. J. Holub.* Se 4 obrázky 80
O staročeském souboji soudním (sědání). Napsal *Zdeněk V. Tobolka* . . . 87
Dvě památná pečetidla. Popisuje *Ant. Materka.* Se 3 obrázky. 92
Zákonitá ochrana starožitností a památek českých 101
Gradual kláštera v Ročově. Napsal Ph. Dr. *Bohumil Matějka.* S 2 obrázky 105
Starožitné nálezy při opravě chrámu sv. Havla v Rychnově n Kn. Podává *Karel Diviš.* Se 2 obrázky 119
Ke hnutí náboženskému počátkem 16. stol. Podává *J. V. Šimák.* 124
Drobné zprávy, str. 29, 60, 93, 125. Zprávy o spisech a časopisech, str. 31, 61, 94, 125. Zprávy časové, str. 64, 129. Otázky, str 31, 65, 95, 130.
Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze. Zpráva pokladní, str. 32, 66, 98, 131, zpráva pokladní za r. 1893, str 97. Zpráva jednatelská za r. 1893, str. 95. Zpráva o knihovně za r. 1893, str. 98. Zpráva správce sbírek za r 1892—93, str. 130. Zpráva archivní za r. 1893, str. 131 Zpráva o první a druhé schůzi kočovní str. 130.

Seznam vyobrazení.

Strana

Bronzové hroty šípové ze skythických hrobů ruských. Kreslil Dr. J. Matiegka 1
Kůstky rybí. Kreslil Dr. J. Matiegka 1
Z kostrových hrobů veleslavínských. Kreslil F. Zuman. Tab I.—III. 8, 9, 41
Jak se strojila kobyla a koza v Kunicích. Fotografie MUC. Frt. Oldřicha 22
Průvod svatomikulášský v Kunicích. Fotografie MUC. Frt. Oldřicha . . . 23
Původ a vývin kosy. Kreslil Dr. J. Matiegka 34
Zlatý náramek z Veleslavína. Kreslil F. Zuman 43
Mikuláši ve Sloupnici. Kreslil J Šplíchal 50
Mikuláši ve Sloupnici před 50 lety. Kreslil Jan Doubrava 51
Pečeť biskupa pražského Daniele II. (1197.—1214.). Kreslil Vojt. Král ryt. z Dobré Vody 57
Fotografický snímek pečeti biskupa Daniele II. 58
Fibule z 18. století. Kreslil Dr. J. Matiegka 69
Sponka z nálezu u Želenic. Kreslil Vojt. Král ryt. z Dobré Vody. . . . 70
Klášter a kostel sv. Markéty v Břevnově. Fotograf. P. Leo Jos Mojžíš 82
Letohrádek nad studánkou Vojtěškou. Fotograf. P. Leo Jos. Mojžíš . . . 83
Skupina ve Vojtěšce: Setkání sv. Vojtěcha a Boleslava II. Fotograf. P. Leo Jos. Mojžíš 84
Náhrobek blahosl. Vintíře Fotograf. P. Leo. Jos. Mojžíš 85
Pečetidlo Jaroslava Ign. ze Šternberka, biskupa litoměřického (1675 až 1709.) Kreslil Frt. Leypold 92
Pečeti Jaroslava Ign. ze Šternberka. Kreslil Vojt. Král ryt. z Dobré Vody 92
Pečeť Václava Hotovce ze 14. stol. „ „ „ „ „ „ 93
Inicialka A z gradualu ročovského okolo r. 1380. Fotograf. Ph. Dr. B Matějka 103
Inicialka D z gradualu ročovského okolo r. 1520. Fotograf. Ph. Dr. B. Matějka 107
Maškarní průvod ze Zhoře u Čes. Třebové. Maloval Václ. Voleský . . 114
Mikuláš ve Vel. Čičovicích. Fotograf. Gustav Šebor 116
Sv. Krištofor. Freska v Rychnově n. Kn. Kreslil Karel Diviš 121
Sv. Krištofor. Deskotisk z 15. stol. 122

Obsah a rejstřík přílohy znakové bude vydán, až bude tato objemnější.

Opravy.

Na str. 44. řádek 16. zdola čti *roste* místo *oster*.
Na str. 47. řádek 8. zdola čti *skrovným* místo *skromným*.
Na str. 92. a 93. čti všude *z Herrlénu* místo *z Herzlénu*.

REJSTŘÍK

nejdůležitějších jmen osobních a místních i věcí, obsažených v II. ročníku.

A.

Archaeologický sbor kr. hl. města Prahy 29.

B.

Bakalář Jiří 65, 95.
Bartoloměj, farář 124.
Bavor Pavel z Nečtin, opat břev. 81, 82.
Benešovský Jan z Mor. Třebové 123.
Betengel Krištof z Neyenperka a na Bolehrádku 123.
Bořek Václav 120.
Brandl, malíř 83.
Brandýs 124.
z Brocenberka Králík Václ. 18, 19.
Bronzů zkoumání 111.
Brychta Alois 26, 27.
Břetislav I. 20.
Bučina 48.
Budějovsko Mor. 117.

C.

Páni Cimburkové 20.

Č.

Čarodějník 13—16.
Černokněžník 13, 14—16.
Čičovice Velké 115–118, 130.

D.

Daniel II., biskup pražský (1197–1214) 57, 58.
Dienzenhofer Krištof, stavitel 83, 86.
Dobrovice 18.
z Doubravice Dorota Tamchinka 120.
Dřevo bukové 112.
z Olbramovic Dvořecký Václav 124.

F.

Fresek nálezy 125.
Freska rychnovská 120—123.
Fresky u sv. Apolináře a sv. Jiří v Praze 125, sv. Krištofora 122, na Vyšehradě 60.

G.

Gluthové z Herrlénu 92, 93.
Gradual ročovský 105—107.
Grundmann, opat břev. 86.

H.

Herman Norbert, probošt třeboňský 124.
Heřmanice 48, 112, 113.
Hory Kutny 92, 93.
Hostivař 130.
Hotovec Vácslav 93.
Hradec Jindř. 113, 115, 117—119.
Hroby předhistorické 10—12.
Hrot oštěpu želez. 7.
Hroty šípové trojhranné 1, 2.
Chrám sv. Havla v Rychnově n. Kn. 119.

I.

Illešházové z Illešházu, hrabata 45, 47.

J.

Jan I., opat klášt. břev, 82.
Jaroměř 59.
Jehlice(?) bronzová 6.

K.

Kameny náhrobní 58, 59.
Kaple sv. Ludmily 61.
Klapačka 49, 53, 79, 113, 118, 119.

Klášter blah. Anežky v Praze 30.
Klibna 20—22, 47—53, 75—80, 112—119.
Klobicová Zuzana (Pernštejnská) 87.
Kocandy 54, 55.
Kolečka bronzová 6, 7, 11.
Kolečko železné 40.
z Kolovrat Albrecht 105; Bezdružický Václav 106; Frant. Ant. Liebšteinský 107.
Komise pro soupis památek města Prahy 61.
Kosti lidské s červenými skvrnami 42.
Kosy původ a vývin 33—35.
Koule kamenná 18.
Královky, studánky 65.
Kraniometrická komise 93, 94.
Kraniometrie 29.
Kraslice (vajíčka velikonoční) 31, 32, 65.
z Kravař páni 20.
Krištof, zvon 123.
Sv. Krištofor 120—123.
Kristova délka 95,
Kroj na Skutečsku 26—29 (kroj městský i vesničanů).
Kroužek bronzový 6, 11.
Kunice 21—24, 47, 53, 117, 118.
z Kunštátu páni 20.
Kůstky rybí str. 1—2.

L.

Lebka kočičí 17, 18.
Léčení lidové 35—37, 71—74, 108—111.
Levín, město Kladské 59.
z Lípy Burian Trčka 123.
Litomyšl 47, 48, 53, 112, 113, 117—119.
Löbl Benon, opat klášt. břev. 85.

M.

Sv. Markéta 80, 82, 85—87.
Mašky (kůň, kobyla, kozel) 21—24, 52, 53, 79, 113, 115, 118, 119.
Meč želez. 6, 7, 10, 42.
Meče železného jilec 112.
Míčů Jan, malíř 55, 56.
Mikuláš, opat klášt. břevnovského 82.
Mikuláši 20—24, 47—53, 75—80, 112 až 119.
Mikulášské nápěvy 76—77, 78.
Milčín 124.
Misky hliněné 17, 18.
Museum: v Hradci Kr. 93, v Praze 29.
Muž ohnivý 44.

N.

Náboženské hnutí zač. 16. st. 124.
Nádoba hliněná 6, 10—12.
Náchod 59.
Náramek 7.
Náramek zlatý 7, 43.
Náramky bronzové 6, 10—12, 40, 43, 111.
Náramky železné 40.
z Nedabylic Straka Petr, hejtman krajský 59.
Nekešové z Landeka 20.
Nudvojovice 57.

O.

Okoř, hrad 60, 61.
Oldřich, opat břev. 85.
Opatství u sv. Markéty v Břevnově 80 až 87.
Oštěp železný 42
Otmar, opat břev. 86.
Oujezdec 48.

P.

Pasovští v Čechách 59.
Patronové čeští 86.
Pečeti biskupské 57, 58.
Pečetidla 92, 93.
Perchta 119.
z Pernštejna páni 20.
Plzeň 125.
Pohřebiště veleslavínské 5, 12, 40, 43, 74, 75, 111.
Pověsti o hadech 44; o malých lidech 2—5.
Pradlenky 2—5.
Praha 17, 18, 125.
Praporce staré v Jičíně 29, 30.
Pravda Pavel 119.
Prstýnek bronzový 43.
Průsmyk vlarský 19, 20.
Přednášky na čes. universitě 93.

R.

Radla, opat břevn. (Anastasius) 80.
Radnice v Turnově 59.
Radobýl 54, 55.
Ramé Laurenc, vůdce Pasovských 59.
Ročov, klášter 105.
z Rosenberka Jindř. 124.
Rychnov n. Kn. 119—123.

S.

Samšina, ves 57, 59.
ze Seeberka Anna 105.
Seletičtí ze Smojna 59.
Sědání 87—92.
Sjezdy a kongresy 64—65.
Skuteč 55, 56.
Slon 112.
Sloupnice Horní 48, 52, 113.
Soběslav 124.
Sobotka 37, 38.
Souboj soudní 87—92.

Spona ze Želenic 70.
Spona železná 7, 42.
Spony bronzové 12, 42, 43.
Spony moderní 69—71.
Srpy 33, 34.
Starožitností ochrana 60, 101—105; vývoz 60
Stavitelských památek opravy 57—59
Steinfels, malíř 83, 86.
Střepiny nádob hliněných 6, 11; jich zkoumání chemické 74, 75.
Suchdol 124.
Svoboda Vilibald 26, 27.

Š.

Šlechtický rod vymřel 60.
Štávnický Adam Krištof 119.
ze Šternberka Jarosl. Ignác, biskup litoměřický 92, 93.
Švédů řádění 37—40.

T.

Tábor 125.
Tisov 48.
Tomáš, opat klášt. břev. 82, 86.
u Nejsv. Trojice kostel v Rychnově n. Kn. 123.
Nejsv. Trojice, zobrazování 95.

V.

z Valdštýna Albrecht 20.
Vejce slepičí 17.
z Vičkova Archleb a Prusinovic 20.
Blah Vintíř 81, 85, 86, 87.
Vitavský Jiřík 119.
Sv. Vojtěch 80—82, 84—87.
Vožice Ml. 24—26.
Vsetín 19, 20, 45.
Výstavy 64.

Z.

Zaklínači 16
Zálesí (okres humpolecký) 35.
Zámky dřevěné 130; visací 130.
Zatmění slunce 18, 19
Zhoř u Čes. Třeb. 113, 114.
Zinke Otmar, opat klášt. břevn. 83.
Zlato uherské 61.
ze Zubří Kustoš hrabě Ferdinand 60.
Zvonů přelévání 30, 31.

Ž.

Železa zlomek 12.
Železa zlomky 10.
Žižkové z Trocnova 24—26

ČASOPIS
SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH
V PRAZE.

Časopis vydáván jest pouze členům Společnosti a to zdarma. — Expedice jest na Král. Vinohradech, Čelakovského sady, č. 432.

Číslo 1. Vydáno v březnu 1894. Ročník II.

Archaeologické miscelly.

Píše Dr. *J. Matiegka.*

I. O trojhranných hrotech šípových.

Podávám zde vyobrazení čtyř šípů bronzových ze „skythických hrobů“ ruských, které mi přivezl p Dr. L. Niederle ze své cesty po Rusku v r. 1893., a připojuji několik poznámek, abych vysvětlil původ jich neobvyklého tvaru. Takové hroty se nacházejí nejčastěji v jižním

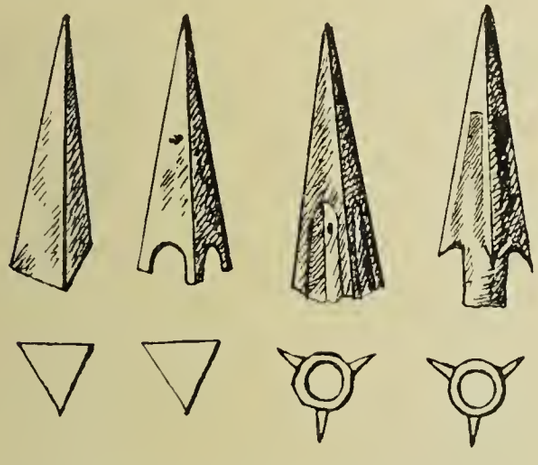

1. Bronzové hroty šípové ze skythických hrobů ruských.

2. Kůstky rybí.

Rusku, poblíže Černého moře, vyskytují se však též, pokud víme, jednak ve vnitřním Rusku, jednak i ve střední Evropě, vždy arci řídčeji a řídčeji. F. Luschan (Mitth. der Anth. Ges Wien 1879. VIII. 89.) stanoví jich rozšíření mimo Rusko na Uhry, Korutany, Horní Rakousy, Bavory (snad spíše Solnohrady a Moravu). Některé jsou opatřeny dirkou, sloužící nejspíše k zadržení jedu.[1])

Náhodou při jídle ryby jsem pozoroval, že jedna kůstka kostry rybí vykazuje zcela podobný tvar trojhranný jako zmíněné hroty bronzové, a to kůstka, o niž se opírá první paprsek ploutve řitní [2]) Kůstka ta bývá na př. u jistých druhů ryb (obr. 2.) rovná, pěkně trojhranná,

[1]) Český Lid II. 472, 473.
[2]) Někdy též druhá kůstka podpěrná.

velmi špičatá; všechnytři hrany vyčnívají dosti stejnoměrně, jak průřez ukazuje; středem běží slabý kanálek výživný. Přihlížeje k tomu, že původně vůbec místo hrotů šípových užíváno bylo špičatých kůstek a třísek z kostí (Český Lid II. 334.), a později kovové nástroje napodobeny byly dle původních nástrojů kostěných a kamenných, soudím, že tato kůstka rybí prvotně byla též hrotem šípovým, skutečnou zbraní, k čemuž se také dobře hodila, a že konečně sloužila za vzor potomním, trojhranným hrotům bronzovým. Kanálek výživný byl pak ovšem ve větších rozměrech napodoben, aby se dal nasaditi, a konečně byla někdy i zvláštní tulejka přidána.

Kůstky tyto jsou u našich ryb, jichž tělo jest vysoké a ploché, delší a tedy poměrně útlejší než ony hroty bronzové; nevím, zdali u některých druhů ryb (zvláště mořských) jsou kratší a širší, avšak to, trvám, by nerozhodovalo.

Pro můj výklad svědčí i ta okolnost, že se zde patrně jedná o šípy národu rybářstvím se živícího a na Černém moři usedlého. Odtamtud byly týmž národem podél velikých řek hlouběji do Ruska, po Dunaji a jeho přítocích do Uher, Korutan, Moravy, Rakous a Bavor roztroušeny. (Pokračování.)

Pradlenky.

Zvěst o malých lidech z Pošumaví.[1])

Vypravuje *Adolf Heyduk.*

Bylo po otavách; luka probíhal ručí, hojně olšovím ovitý potok, a narážel drobnými vlnami do kamene, jenž se mu vzdorně na příč do cesty postavil, jako dítě, když v hněvu rukama tleská. Pasáci výrostkové popásali malý horský brav a sedíce na nízkém, široce rozložitém balvanu kraj louky, vypravovali si staré i nové pohádky. Slunce zvolna se klonilo; na rozloučenou hladilo zlatou rukou smědé tváře dětí i skalnatá hor temena, a líbajíc na dobrou noc rozložité luhy i nivy, snášelo se veliké a rudé za lesnaté hory. Pod olšemi počalo se tmíti. Pojednou, kde se vzalo tu se vzalo, objevilo se na břehu bystřiny hejno maličkých děvčátek, ne větších než velké dětské panenky; měly vyhrnuté ručky a bílé jejich sukničky byly podkasány. Zpívaly a smály se, perouce pilně v pěnách šumné bystřiny rozmanité, ale titěrné prádélko, jež na větve olší k sušení rozvěšovaly nebo na požatá luka pokládaly, nedbajíce udivených podál pasáků. Všetečnější hoši chtěli na pradlenky pohlédnouti hezky z blízka, ale polekané dělnice strhaly rychle prádélko a hup do vody. Jak se zjevily, tak se ztratily, jenom se za nimi voda zavřela. Když hoši domů přihnali a domácím vypravovali, co viděli, smáli se domácí a pravili: „To

---

[1]) Neosmělujíce se měniti co v práci slovutného p. spisovatele, ponechá váme úplně vypravovatelský tón jeho, byť i nezvyklý v listě odborném. *Red.*

byly pradlenky; chytněte si nějakou!“ Hm, ono se to pěkně řekne: chyťte si nějakou, ale jak, když se ztratí, dřív nežli se jim přiblížíš. Tak bylo i druhého dne; pradlenky máchaly a praly své prádélko znova, nežli se však hoši k nim přikradli, zmizely. Jeden z pasáků, veselý hoch černohlavý, té noci dlouho nemohl usnouti, stále přemýšlel a vymýšlel, jak by některou z pradlenek polapil; líbily se mu tuze. I napadla mu zvláštní lest. „Maličky jsou,“ pravil sám k sobě, „drobounky, což, políčím na ně jako se líčí na koroptvice nebo na kvíčaly: oka! žíněná oka! Záhy vstal, aby učinil, jak si usmyslil. Pletl oka a třetího dne, když kamarádi hnali jinam, nalíčil žíně do olší a čekal, co se bude díti. Nečekal dlouho; pradlenky přiběhly a zpívajíce, jaly se práti, hochem však vyplašeny utíkaly na všecky strany a zmizely. Jen jedna neprchla, nemohla uniknouti, byla chycena. Lstivé žíně opletly jí ruce i nohy. Hoch radostí zavýskal. Ach, jak byla hezká, drobounká a milá! Když ji bral do náručí, nebála se ho ani dosti málo, ale smála se naň a temné oči jí jenjen hrály. Živůtek měla jako kment a krátkou kytličku vykasanou do polovic lýtek. Pěkné, jako len měkké vlasy sčesány byly na zad a přikrývaly ji jako zlatý pláštík, a bílé ručky byly hebounké jako tlapky mladého kotěte. Když ji hoch v náručí domů odnášel, byla všecka udivena jako růže, když za rána z poupěte na svět vyskočí; jako mladá srnka, když ponejprv z lesa na luh vyběhne. Nebránila se, jen zas a zas se smála a cuchala uvolněnou rukou kudrny smělého pasáka. Hoch dal se do skoku k chalupě a posadil pradlenku v síni na lavici. — Byla veselá i přes to, že nožky v poutech vázly, a když ji ok zbavili, byla ještě veselejší. Rozhlédla se po světnici a čelo se jí rázem skabonilo; nebylo posud nikde uklidu. Hup, jako když ptáček skočí, byla skokem s lavice, vyhrnula si bílé rukávky ještě výše, zastrčila podkasané sukénky za pas při levém boku a dala se do práce. Všeho byla dbalá. Když zametla světnici, umývala nářadí, čistila okna, utírala stůl i lavičky, vysmýčila polici, vyšploumala džbán i čerpáčky, vůbec pracovala až do noci, že byla podívaná, a při tom stále si zpívala jako pěnička. Teprve když slunce zapadalo, ustávala, a když posledními šípy střelilo do maličkých oken chalupy, trhla sebou, jakoby také jí některá z těch zlatých střel do srdéčka byla zaletěla. Byla nepokojna; spustila sukénky i rukávky, odhrnula do čela se deroucí plavé vlásky a vzdychla si z hluboka. Domácí zatím poklízeli dvůr a chlév. Hoch seděl na lavici u kamen, dělaje, jakoby spal, ale nespal; sledoval pradlenku ustavičně; stále po oku se na ni díval. — Sotva že se přitmělo, zaklepal někdo zvenku na okénko, jímž mladý javor za humny do světnice se díval. Útlá opálená ruka přidržela se okeničky, a maličká červenou karkulkou pokrytá hlava snědých lící a lesknoucích se očí zjevila se u okna. Cupity cup — hned byla pradlenka u ní. Přidržela se v oknech příčlíku a položila vně hlavičku v táž místa, na nichž ležela malá hlava tajemného zvědavce. Mužík to byl, a hned spolu důvěrně hovořili a smáli se, a on jí pravil, aby ničeho nevyzrazovala z jejich tajemství; měli se k sobě jako bratr a sestra. Když měsíček na nebi vždy víc a více se bělal a jasnil, a staří z poklidu dobytka do světnice vrátiti

se měli, tu pradlenka netrpělivě ku dveřím světnice se ohlížela, kývajíc mužíkovi, aby odešel, což se také stalo. Večer, když pojedli černého chleba a teplého mléka, dal se hospodář do správky nářadí, hospodyně do předení a pradlenka s hochem do draní peří. Než ulehli, měla pradlenka desetkrát tolik nadráno nežli hoch, jenž udiven ani očí s ní nepouštěl. — Tak to šlo stále. Hospodyně byla ráda, že dostala takovou řádnou a veselou dělnici, jež se vším se spokojila a na šatu ani nitky nepotrhala. — Tu přitoulala se do hor zima. Na lukách bylo plno růžových naháčů, velikých i svěžích; to věstilo tuhé mrazy. Hospodář i hospodyně jednali na zimu rozmanitý šat a také na pradlenku si vzpomněli, ale nevěděli hned, čeho by nejvíce potřebovala. „Střevíčky jí kupte," řekl hoch, „ty potřebuje, nemá žádných, chodí posud bosa, ozebe nám; střevíčky jí kupte!" „Myslíš, muži?" řekla hospodyně k hospodáři s tázavým zrakem. „Pro mne a za mne, dělej, jak rozumíš," řekl hospodář. „Tak jí koupíme střevíčky," pravila zase hospodyně. „Ano, ano, střevíčky," pravil hoch pln radosti, „střevíčky na šoupavo, ale kytličku potřebuje taky!" „Ba taky," děla zase matka, „ale jakou?" „Jakou?" šeptal hoch matce tajemně do ucha, „víte, hezkou, takovou květovanou." „No tak tedy, koupíme střevíčky i kytličku!" „A což kožíšek ne?" ptal se zase hoch a hleděl tázavě na matku, a matka zase tázavě na otce. Starý poškrábal se za uchem, sklopil hlavu a po krátkém váhání svolil i k tomu. „Ano, i kožíšek jí koupíme, pěkný kožíšek s bílým beránkem, všecko jí koupíme, však ono se nám to vyplatí." Hoch si radostí poskočil; měl pradlenku rád, tuze rád, ale tajil toho, neřekl jí to. Často se na ni zadíval jako na šípkový keř, když se na něm na sta poupat rozvíjí a v jeho ňadrech z hrdélka mladé pěničky jaro se ozývá.

Chtěli vzít pradlence míru, aby věděli na trhu, podle čeho se mají řídit, ale všecko domlouvání a namáhání bylo marno; nesvolila tomu, ztratila se vždycky jako křepelka v setí. „Počkej," řekla žena mužovi, „překvapíme ji, vím, jak na to," a posypala večer potají zemi chlebovou moukou. Pradlenka netušila, co se za jejími zády kulo; nevěděla, že hospodyně změřila šlépějky a dala šít střevíčky podle míry a kytličky podle oka. „Ta se podiví, ta bude mít radost!" řekla hospodyně hospodáři a hochovi, a všickni usmívali se spokojeně. Dobrá! Kytlice a kožíšek byly připraveny, střevíčky byly hotovy; švec nedělal jaktěživ menších, leda pro velkou pannu malé dcerušky lesníkovy. „Ty jí budou, jakoby ulil," pravili všickni. — V neděli přede dnem, ještě na úsvitě, když drobná dělnice líčka a šíji, ruce a nohy umývala, položila hospodyně zimní dárky pradlenčiny na lavičku u kamen, kde pradlenka sedávala, aby jí, hned jak přijde, do oka padly. Všickni čekali, co se bude díti, jak bude pradlenka překvapena, jak bude tleskat rukama a jak jí budou samou radostí oči hrát. Hoch těšil se nejvíce; stál v koutku u police, ale stále vykukoval, jde-li již. Leč sklamali se všickni; pradlenka se neradovala, netleskala ručkama, oči jí radostí nehrály. Sklonila hlavu, až se jí plavozlaté vlásky přes oči linuly jako pramen bystřiny, když jí zapadající slunce dává s Pánembohem. Slzy jí vyhrkly do veselých ondy očí, lomila rukama, plakala

a nebyla k upokojení. Nevěděli proč; ptali se, mlčela a jen plakala. Hoch pln úzkosti, plakal s ní. Darmo ji těšili, darmo jí domlouvali; nic naplat, neupokojila se. „Co jsem z lásky dělala k vašemu hochu, chtěli jste mi zaplatit," řekla konečně, a spouštěla podkasanou sukničku s levého boku a svíjela vyhrnuté rukávky s bílých ramének, pak sesbírala dary a kráčela zvolna ze síně. „Uschová si to, rozmyslila se," řekla žena mužovi, ale nedobře jim sedlo. Hoch chtěl ji těsit a vyšel za ní, ale jak se podivil! Pradlenka nesouc dárky na ruce, ubíhala s pláčem přes luka rychle, jako labuťka, pomáhající si nedorostlýma křídloma, zrovna letmo, takže ani rosy s trávy nestřásala a naháčů k zemi neskláněla; bílá sukénka a zlaté vlasy v dálce jen jen se míhaly. Hoch jako zděšený běžel za ní; volal, prosil, plakal, ale marně; nebyla k uprošení, jen jednou ohlédla se plaše, dlouze a smutně po ubohém soudruhovi, aby mu navždy dala s Bohem. Běžela k olším, kde se byla ondy do ok chytla, zatleskala třikráte v maličké dlaně, až se hochovi srdce zatřáslo. Nad vodou objevila se smědá hlava s červenou čapkou; bratr chytil sestru do náručí a oba ztratili se v temnu listí. Voda zašplounala, olše zašuměly; pradlenka zmizela. Od té doby nebylo jí k spatření. Dlouho díval se uplakaný hoch do prohlubně potoční, objeví-li se pradlenka znova na povrchu siné vody; čekal do noci, ale čekal nadarmo. Teprve když ho matka mocí domů přivedla, utišil se, ale jen na oko; malé srdce jeho nebylo už k utišení. Bloudil jako bez ducha po polích i lesích; vstávaje lehaje myslil na pradlenku, domluva ani tresty nepomáhaly. Chřadnul, vadnul, a schnul dříve času, a když vrby pučely a kočičky se bělaly na žlutavém jejich proutí, když olše splítaly si do vlasů drobné jehnědy: své zlaté náušnice, stával celé dny u tůně pod olšemi, kde ondy pradlenky právaly a kde družka jeho lapena na vždy mu zmizela. Pískal dojemně na píšťalku, volal ji, vzdychal, ale vše nadarmo, neobjevila se ani ona ani její družky — žádná, žádná! Nikdo jich od té doby nespatřil. — Pasáček zbledl nad sníh; chřadnul, mřel jako v jaře nalomená větev třešňová: nejdříve opadá květ, pak list, a pak uschne snítka sama, a když smavá vesna zlatými prsty vrcholků stromů se dotýká a vše, co spalo, k životu se budí, snítka nepučí, nekvete, uschla před časem. —

Pohřebiště veleslavínské.

Popisuje *Jos. A. Jíra.*

Bohaté toto naleziště, tak blízko Prahy a známé sběratelům již přes 20 let, neprávem posud nazývané vokovickým, nevydávalo již několik let žádné „úrody", až v r. 1893. objeveny hroby, z nichž bohužel jediný podařilo se mi otevříti, z ostatních však jen kořist mohl jsem zachrániti; bylyť vždy rozmeteny, než jsem přišel, a to proto, že hlína kope se v zimě, kdy bývá země až na metr zamrzlá a dělníci si usnadňují práci „porážkami". Podkopají totiž stěnu a

opodál od kraje tlukou do země klíny, až se tato celá sřítí. Tím se nezřídka hrob přerve, obsah se nárazem rozdrtí a zbude směsice trosek. Nezdar zaviněn též tím, že lid, pracující tu již léta, špatně byl vychován některými sběrateli dřívějšími, kteří se sháněli jen po kořisti, nedbajíce však hrobu, kostry ani okolností při nálezu. Z dalších vykopanin vybírali si za drahý peníz jen to, čeho posud neměli ve sbírkách. Proto divili se dělníci mé žádosti, aby se hrobů nedotýkali před mým příchodem; slíbil jsem odměnu za pouhé oznámení nálezů i za vydobyté starožitnosti zvláště. Ale sliby zapomenuty, jakmile hrob objeven. Vrhli se tam a strhali s kostry náramky a jiné ozdoby, takže jsem zastal jen hromádku otlučených kostí, z lebky pak něco střepů a zubů, a kořist kovovou pravidelně přelámanou, ač byv povolán, ihned jsem přišel. Když pak jsem se vyptal na obsah hrobový a kupoval vše do střípečku, kořistili z toho, žádajíce přemrštěnější ceny než vetešník.

Roku 1892. nebyly mé vycházky do Veleslavína šťastny. Dne 27. listopadu získal jsem část parohu diluvialního, na konci přiříznutého; 3. prosince střepiny veliké hrubé nádoby do červena vypálené, prsty žlábkované, a 22. prosince zachytil jsem část bronzové jehlice (?). Vše nalezeno ve skopané hlíně.

Roku 1893. po vánocích zajel jsem si do Veleslavína, kdež jsem se dověděl od svého jednatele Livory o nově nalezeném hrobě v porážené hlíně; vyvalil se odtamtud totiž železný meč (tab. I. č. 1*a*, *b*, *c*) a kosti, z druhé porážky pak nádoba (tab. I. č. 41). Spolu mi odevzdal kosti z onoho hrobu. Meč s nádobou prodán zatím panu MUDru Klusáčkovi na Strahově, který mi však laskavě na moji žádost vše přenechal, začež jemu tuto děkuji.

Dne 7. února koupil jsem malý náramek (tab. 1. č. 5), nalezený prý před několika týdny v hrobečku kotlovitém (hrob č. I.) v hromádce kůstek; ale z řeči dělníkovy nevyzvěděl jsem již nic bližšího o hrobě.

Dne 18. února upozornil mne opět Livora na hrob (č. IV.). Nálezce prodal mi 4 náramky, kolečko a kroužek, vše z bronzu, kosti lidské a střepinu při nich nalezenou. Týž mi vypravoval, že as před pěti týdny při porážce vyvalil se mu veliký balvan úplně promrzlý, který si nechal, až rozmrzne, aby měl snadnější práci. K rozkopání jeho přikročil 15. téhož měsíce, a tu se mu objevily náramky. Kopal tedy opatrněji, až vybral celý nález. Kostí bylo v něm málo, lebka žádná (?).

Dne 24. března koupil jsem střepiny, roh na konci v háček seříznutý a kůstky z jámy popelovité ve stěně blíže silnice vedoucí do Liboce. Vše spadlo s porážkou. Jinou zprávu obdržel jsem od téhož Livory dne 30. března, ale již před tím, jak jsem doslechl, uhodilo se na několik hrobů, a to 29. března na hrob č. IV., dne 30. t. m. as 1 m. j. v. hrob č. V., od tohoto 6 m. východně hrob č. VI. a vedle téhož 1·80 cm. na v. hrob č. VII. Věci z hrobů IV. a V. všecky jsem koupil, z ostatních pak nabízel mi jeden dělník tyto ke koupi: z hrobu VI. rozdrcenou lebku, kosti bez kloubů a

zlomenou sponu a z hrobu VII. pravou polovici svrchní části lebeční, ale žádal za vše tak velikou odměnu, že jsem se zhrozil. Neshodli jsme se, než doufal jsem, že druhého dne mi celý nález jistě prodá. Sklamal jsem se však, neboť lebku a kosti z hrobu VII. (které si dříve tak vysoko cenil) zahodil, sponu prodal p. Čihákovi, mistru cihelny a lebku z hrobu VI. p. Ševčíkovi, holiči v Břevnově. Obé jsem však obdržel a to dne 9. května sponu, kterou mi přenechal p. V. Vaněček, řídící učitel ve Vokovicích,[1]) s laskavým svolením p. Čihákovým. Lebku jsem dostal výměnou od p. Ševčíka, ale přes půl dne jsem ji lepil, než se mohla měřiti. Ještě 18. téhož měsíce pokračoval jsem v kopání, rovněž bez úspěchu, jako dne 9. května.

Dne 8. července dostavil jsem se na pozvání páně Vaněčkovo do cihelny, kdež jsem obdržel od dělníků 2 kolečka bronzová (tab. II. č. 11 a 12), nalezená prý ve vyvezené hlíně z hrobu IV. Mimo to získal jsem přelomený a zmáčknutý náramek zlatý, vytržený prý z hlíny, když již na cihlu formována byla. Jeden z dělníků zlomil náramek při narovnávání. Jak mi jiný dělník dotvrdil, nalezen náramek ten již za poslední mé návštěvy 18. května a uložen prý ku bramborám, aby se na něm měděnka usadila. Ale nechytala prý se. Považíme-li, že hlína na hromadu odvezená před upotřebením na cihly mísí se, (kropí), šlape, ve vrstvách se řeže a pak teprve odváží se na stůl, kde do forem se tlačí, a teprve ve formě této náhodou při urovnávání povrchu cihly náramek zmíněný byl nalezen, namane se otázka, kolik asi menších předmětů, byť i nebyly právě ze zlata, z týchž hrobů za necelé dva měsíce bylo vyvezeno a v cihlách nebo jinak navždy ztraceno.

Další nález učiněn byl až 22. prosince Pan Vaněček telegraficky povolal mne na naleziště, kamž jsem se dostavil hned příštího dne ráno; s ním a s p. Čihákem ohledal jsem místo, kde ve stěně asi 1 m pod povrchem vyčnívaly konce kostí stehenních. Dolejší části nohou strženy porážkou. Dal jsem odkryti jen svrchní hlínu a po té jali jsme se s p. Vaněčkem odkrývati hlavu a pak ostatek kostry, což nás přes poledne zdrželo, ale přece jen uspokojilo. Bylť to první hrob, který se nám podařilo vlastnoručně otevříti. Milerád připomínám, že přítel můj pan E. Sichrava bez meškání přijel fotografovati, tento hrob, začež mu zde srdečně děkuji. Lebku oblil jsem sádrou aby se při přenášení nerozpadla. Pod prsty levé ruky ukázaly se kousky železa, z kterých se pomocníku mému (schválně svěřil jsem to laikovi) podařilo sestaviti fibuli. To byla poslední má kořist v roce 1893.

Letos 21. ledna přinesl mi otec Livorův meč, hrot oštěpu a náramek, nalezené prý v hrobě. Popisuje mi polohu kostry, výslovně podotknul, že ležela v jiném směru než poslední mnou odkrytá.

---

[1]) Seznámil jsem se s ním na nalezišti samém Jemu jsem zavázán největšími díky za obětavou pomoc při nálezech dalších. On mi též vymohl dovolení u ředitele cihelny p. Bergra k dalšímu kopání a získal pro mne ochotného p. Čiháka.

Tab. I.

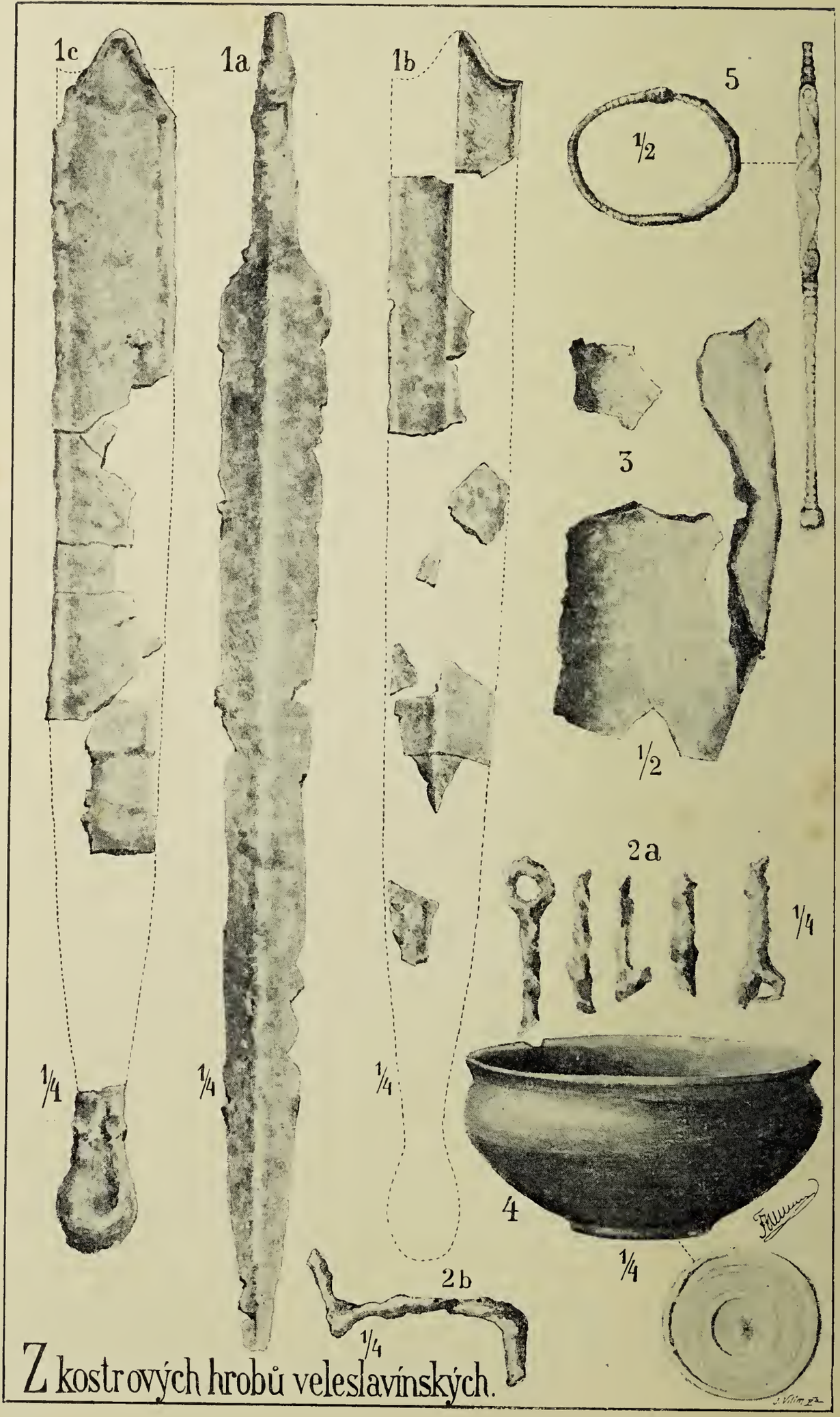

Z kostrových hrobů veleslavínských.

Tab. II.

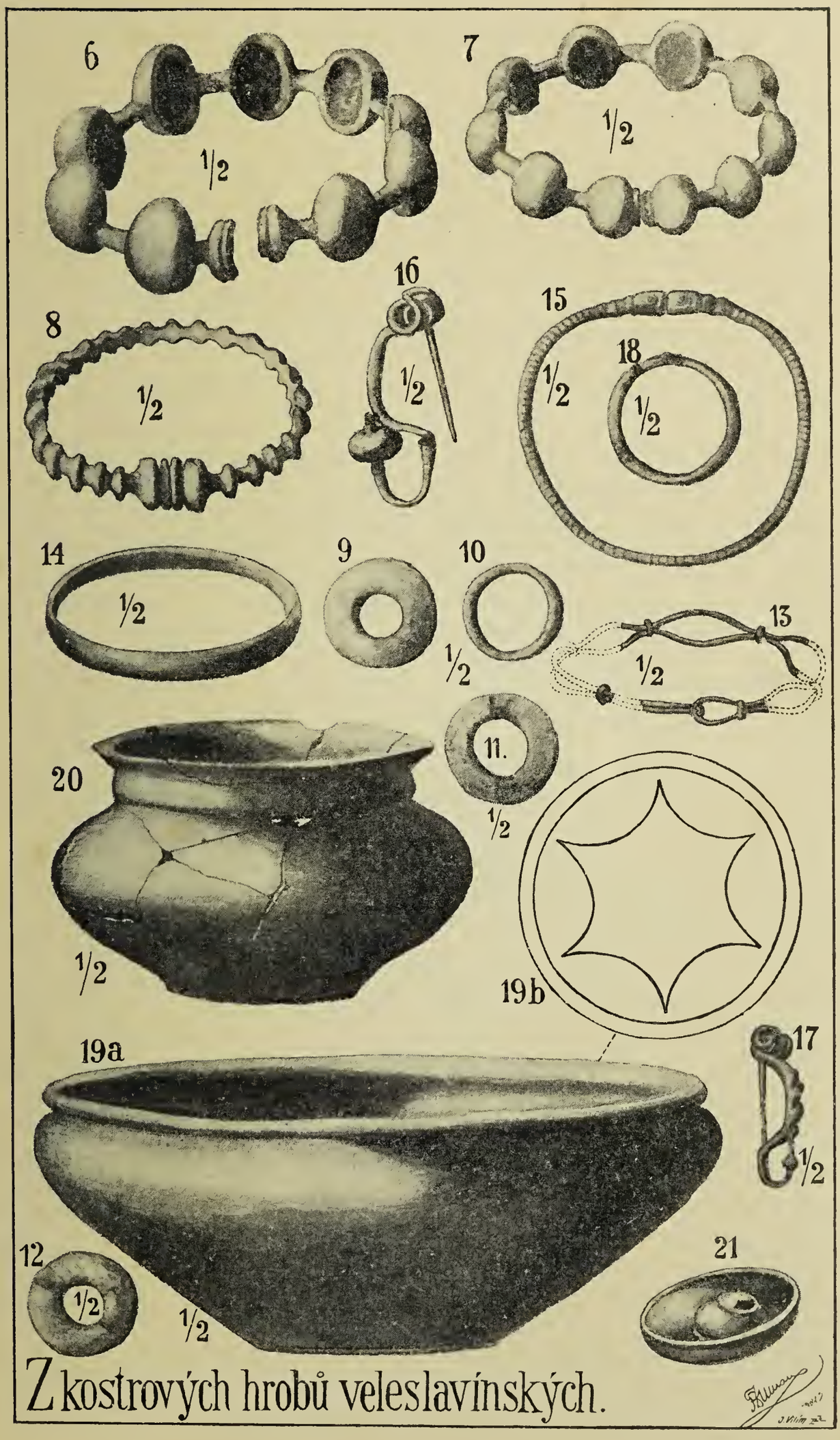

Z kostrových hrobů veleslavínských.

Popis hrobů.

Po tomto úvodě chci přikročiti ke hrobům samým, které dlužno klásti do doby tènské. V *hrobě č. I.* tvaru prý kotlovitého — dle náramku nejspíše dětském — byla hromádka kůstek s bronzovým náramkem (tab. I. č. 5.), poněkud sploštělým, světlosti 3 × 4. Od středu (původního) se súžuje, ke hlavicím pak opět mírně se rozšiřuje. Vnitřní plocha je zcela hladká, vnější zdobená. Střední ozdobu náramku tvoří 3 rovnostranné trojúhelníky: půdice dvou krajních jsou rovnoběžné s jednou stranou náramku a prostřední trojúhelník stojí půdicí svou na druhé hraně náramku. Mezi nimi proplétají se 4 esovité rozviliny, takže vždy konce dvou stýkají se u vrcholových úhlů trojúhelníků. Krajní ozdoby trojúhelníků se nedotýkající jsou na koncích spiralovitě stočeny. Od spiral ke krajům ozdoben jest náramek 29 rýžkami a zakončen sploštělou hlavicí, která končí vyhloubenou destičkou. Na každé straně hlavice jsou očka (spiraly snad, které tvořily konce esovité ozdoby na svrchní straně hlavice. Hlavice a rýhování jsou v jedné třetině na povrchu častým užíváním silně otřelé; patrně užito velkého a opotřebovaného náramku, když byl zlomen pro dítě. Strana druhá i s hlavicí v šesté rýze ulomena, náramek pak sevřen tak, že mohl zdobiti jen dětskou ručku.

Ani při *hrobě II.* nedala se poloha kostry zjistiti (zachovány jen prostřední části pravé a levé kosti stehenní a pravé holenní; jsou barvy bílé). Zajímavy jsou však milodary odtud vydobyté: meč železný (tab. I. č. 1*a*), 58 cm., s jilcem 69·5 cm. dlouhý, šířky 5·2 cm., dvojbřitý, s žebrem uprostřed obou stran. Asi ve $^2/_3$ své délky úží se mírně v hrot. Jilec opatřen byl původně rukojetí ze sloni. Železná pochva (tab. I. č. 1*b*, 1*c*) končí nahoře při rukojeti výkrojem zvoncovitým, podél celého okraje pak ozdobena jest na obou stranách rýhou, na licní (?) straně žebrem táhnoucím se středem. Konec pochvy v podobě průřezu slzy jest okován silným prutem, v který přechází rýha na pokraji pochvy.

O zlomcích železných, zobrazených na tab I. pod č. 2*a*, 2*b*, těžko rozhodnouti, jsou-li to články řetězu, na kterém byl snad meč zavěšen, anebo zbytky udidla koňského. Článek povstal ohnutím silného drátu (prutu) as 13 cm. dlouhého v kruh, který zmáčknutím protáhl se v podlouhlé oko; to pak dvěma tyčemi, zasazenými do obou konců krouceno, až se celý drát stočil v šroub a jen konce jeho, kde tyčky byly prostrčeny, tvořily poutka ke připnutí dalších a podobně zrobených článků.

Stejně záhadné jsou železné pozůstatky (tab. I. č 3.) v podobě člunku s ucatými konci, s nýtkem v každém rohu a se stopami bukového dřeva na vnitřní straně. Snad jest to část štítu (?).

Nádoba z tohoto hrobu (tab. I. č. 4.) jest 8 cm. vysoká, tvaru šálkovitého, na kruhu točená, barvy černé, na odřených místech tmavohnědá. V největší baňatosti má 18·1 cm. Dno s průměrem 8·3 cm. má při kraji vystouplou pásku 3 mm. silnou a uprostřed dutinu v podobě kulaté (průměr 3·1 cm., hloubka 0·2 cm.).

Také poloha kostry ve *III. hrobě* zůstala nám neznáma a zbylo z ní: z pravé ruky dolejší část kosti vřetenné (radius), značně patinovaná, velmi silná — místo processu styloid radii jest konkavita, jamka kloubová jest rozdvojena, takže kost článková byla dvojdílná. Z levé ruky zjištěna hořejší a dolejší část levé kosti loketní (ulna) a hořejší část kosti vřetenní (radius), vše patinováno od náramku. Z nohou zachovány části kostí stehenních, střed pravé holeně (tibia) a lýtkové kosti (fibula), obě na dolejší části patinovány. Prostřední část levé holeně, rovněž patinované, jest poslední zbytek. Kosti jsou hnědé. Při nich vyskytly se 2 náramky veliké, puklicovité, stejného tvaru (jeden na tab. II. č. 6.), byly noseny na nohou. Jsou z 0·7 cm. silného drátu s devíti poněkud sploštělými a dutými polokoulemi průměru 1·5—2·4 cm., světlosti 0·8—2 cm. Polokoule ty jsou vyplněny černou a pevnou hmotou.[1]) Hlavice náramků tvoří též 2 duté polokoule, menší předešlých (výška 1·6 cm.), kolmo uprostřed seříznuté, s rýhou kol okraje. Patina místy slabá, místy drsná. Jeden z náramků je zlomen; lom však je starý, jak ukazuje patina. Podobný, ale menší, o 10 plných polokouličkách, který zdobíval ruku, spatřujeme na tab. II. č. 7. Hlavice tvoří polokouličky 1. a 10., opatřené na stranách k sobě obrácených destičkou 0·2 cm. silnou a 1 cm. vysokou. Tloušťka drátu jest 0·5 cm., průměr polokouliček 1·4 až 1·6 cm. Patina tvoří slabý povlak a kde jest odloupána, přechází bronz do červena. Z téhož hrobu jest i náramek, který vidíme na tab. II. č. 8. Jest z drátu 0·6 cm. silného, na kterém jakoby bylo navléknuto 25 perliček (0·9 cm. vys. a 0·3 cm. šir.) v drát přecházejících. Hlavice poněkud větší (1·4 cm. vys., 0·5 cm. šir.) ukončeny jsou destičkou (1·4 cm. vys., 0·2 sil., 1 cm. šir.) oddělenou od těchto značnou rýhou. Náramek jest uvnitř hladký, patina slabě lpí. V rýhách jest zelená a vlhkým šatem třena, stírá se. Odtud jsou též: kroužek bronzový (tab. II. č. 10., v průměru 2·6 cm., světlosti 1·9 cm.), ploské kolečko bronzové (tab. II. č. 9. s průměrem 2·9 cm., světlostí 0·9 cm.). K tomu ještě poznamenáváme dvě kolečka ploská, bronzová, koupená dne 8 července (podobná č. 9., viz tab. II. č. 11. a 12. Čís. 11. má v průměru 3 cm., světl. 12 cm., č. 12. s prům. 3 m., světl. 1 cm.), se stopami stužky 0·8 cm. široké, kterou kolečka byla svázána. Střepina v hrobě tomto nalezená pochází z nádoby podobné na tab. II. č. 19.

Hrob IV. byl snad nejbohatší a nejzajímavější. Kostra ležela jjv.—ssz. Zbyly z ní úlomky obou kostí lýtkových (fibule) značně pokryté patinou. Z lebky shledány jen dva dolejší řezáky a špičák se zahnutým kořenem. Z milodarů uvádíme: nádobu miskovitou barvy černé, z šedé hlíny, na kruhu točenou,[2]) 7 cm. vys., s průměrem 17 cm. (Viz obr. č. 19. a na tab. II.) Okraj dna zdobí dva kruhy, z kterých jeden na vnitřní (průměr 6·6 cm.), druhý na vnější straně

---

[1]) Podrobný rozbor chemický této jakož i bronzů a j. podáme na konci článku.

[2]) Nádoba tato shoduje se tvarem, materialem a barvou, zvláště pak dnem svým s podobnými z hradiště stradonického nad Berounkou.

jeho běží kolem (průměr 7·8 cm.). Dno jest okrášleno šesti polokruhy rytými, slabšími předešlých kruhů, nestejného průměru, jichž konce stýkajíce se na vnitřním kruhu, tvoří šestipaprskou hvězdu. (Tab. II. č. 19*a*, *b*). Tato nádoba byla prý nejspíše u lebky v pravo.

Druhá nádobka v podobě koflíčku (tab. II. č. 20.), na kruhu točená, z šedé hlíny, na povrchu černá a 6·8 cm. vysoká ode dna (5·7 cm. průměr), jehož okraj jest poněkud vystouplý a tvoří na vnitřní straně rýhou kruh. V nevětší baňatosti má průměru 10·3 cm. Pod hrdlem ozdobena jest slabě vystouplým pruhem, 0·5 cm. širokým. Tato menší nádobka byla ve větší (tab. II. č. 19*a*) dnem vzhůru, jak vidíme na tab. II č. 21.

Z bronzů jmenujeme nejprve necelý náramek (tab. II. č. 13.), druhý hladký (tab. II. č. 14) oba prý nalezeny na rukou, rovněž i kroužek č. 18. na tab. II. s průměrem 3·5 cm., světlost 20 cm. Náramek č. 13. (zlomky) jest spleten z bronzového drátu 0·2 cm. silného asi tak, že drát v půli ohnut, ve vzdálenosti as 1 cm. od ohebu obě půle stisknuty a sploštělým očkem z téhož drátu staženy, čímž utvořeno podlouhlé očko. Za kroužkem ohýbají se obě půle drátu vlnovitě od sebe a pak zpět k sobě. V místech, kde se vlny drátu stýkají, staženy jsou kroužky jako prve. Tím se tvoří mandorly (0·5 cm. vysoké, 2·8 cm. široké); kde měl býti náramek uzavřen (asi po 5 kosočtvercích), jdou oba dráty spolu rovnoběžně a končí háčkem, který se zapne do prvého očka.

Náramek bronzový č. 14. na tab. II. jest kruhovitý, v průměru má 7 cm., světlosti 6 cm. Vnitřní strana jeho jest rovná (šířka 0·9 cm.), vnější tvoří polokruh.

Kromě toho nalezené tu a jmenované již dva náramky bronzové stejného tvaru, 0·4 cm. silného (z nichž jeden na tab. II. č. 15.) jsou světlosti 6·9 cm, rýhované (asi 96 rýhami). Rýha na každé straně za hlavicí jest větší. Ukončeny jsou kalíšky, z kterých vyhlídá hadí hlava s očky, vyznačenými kroužkem s bodem uprostřed. Místo úst končí hlavičky destičkou s okrajem krupičkovým. Hlavice stýkají se, ale spojeny nejsou. Tloušťka hlavic jest 0·7 cm. Patina zelená a drsná tvoří místy značný povlak po délce rozpukaný.

Spony č. 16. a 17. (na tab. II.) spočívaly bezpochyby na prsou. Jsou stejného tvaru z bronzového drátu, který při č. 16. přiostřen v jehlu 3·3 cm. dlouhou; ta zapadá do žlábku 2 cm. dlouhého, majícího rýhované okraje. Týž na druhém konci neroztepaném zatáčí se vzhůru a zpět k luku, konče poněkud sploštělou kuličkou, z níž vyniká hlavička s dvěma perličkami. Délka spony činí 5·4 cm., výška 1·9 cm. a šířka spiraly 2 cm. Spony, jako č. 16., jest ještě jeden exemplář.

Spona menší (tab. II. č. 17.) těchto dvou, jež představuje č. 16. na tab. II. jest ozdobena perličkami. Patina všech spon jest zelená a slabá.

Zajímavá kořist tato z hrobu č. IV. vykazuje tedy nejvíce bronzu. Ze železa zachoval se jen zlomek neurčitého předmětu. (Pokračování.)

Čarodějník v podání prostonárodním.

Sebral *Jos. Košťál.*

Čarodějník je člověk, který pomocí zlého ducha koná věci nadpřirozené; nepatří sice do cechu čarodějnic, ale v mnohém jest jim podoben. — Od nejstarších dob pokládáni za zběhlé v čarování zvláště myslivci, šafáři, ovčáci, mlynáři, kati atd. — Sedmiletý kocour stane se prý čarodějem. — Přijde-li se o svátcích svatodušních návštěvou, nepozvou odcházejícího slovy „přijďte zas“, neboť toho dne přijde prý do každého domu čarodějník, kterého však nikdo nezná, a proto raději nezvou nikoho. (V Krkonoších. [1])

Do slunce východu na velký pátek střílejí čarodějníci skřivany, což sousedé neradi vidí a po celý rok se takových lidí vzdalují. — Na štědrý den chytí mnohý čarodějník černého kocoura, zardousí jej, aby se žádná kost neporouchala, a uvaří, až se maso od kostí odvaří. Z kostí vezme sanici, která vypadá jako dvouroká vidlice. Tu pak nosí při sobě stále, stává se neviditelným a nalezne každý poklad, ať je kdekoli zakopán.[2]) V krajině kolem Lovosic hledí se čarodějník zmocniti v noci tajně kocoura, který je zcela černý. Toho sváže motouzem a nadělá tolik uzlů, že ho těžko rozvázati. Pak jde na křižovatku a očekává tam čerta. Ten dá čaroději mnoho peněz a vezme si kocoura Ale v tom okamžení, co ďábel kocoura rozvazovati počne, běží čarodějník rychle domů. Dojde-li tam dříve, nežli je čert se svou prací hotov, budou mu peníze požehnány; v opačném případě jest ďábel vítězem a odnese si duši jeho do pekla.[3]) — Čarodějník se hledí zmocniti nápisu na kříži. Nějaký podvodník ukroutil pro žida čarodějníka tabulku s kříže nad hlavou Kristovou zavěšenou s nápisem J. N. K. Ž. a za drahé peníze ji prodal pro kleté čáry.[4])

Vedle toho čarují čarodějníci ježkem, liškou (zvláště jazykem), divokým holoubětem, střemchovým nebo tisovým dřevem atd. Na Moravě věří v černokněžníky a bájí o nich, že dovedou dělati na horách z hlíny zlato. Na Radhošti jsou slatiny, z jejichžto hlíny se dělají šišky, které se z dříví javorového na zlato vypalují. Také prý dovedli černokněžníci z hlíny na stráni „Škaredé“ v Radhošti — tlačiti nejvzácnější indich.[5])

Černokněžník je muž vysoký a suchý, vlasův a vousů bílých jako padlý sníh, bývá oblečen v černý šat. Ve dne prý leze jako ponrava v zemi, večer vylézá; v zimě se vůbec neobjevuje. Říkajíce v černokněžnických knihách dovedou prý přinutiti draky, aby vylezli z děr v Radhošti a jezera Karlovického u Rožnova. Když draci vylezou, dají jim ohlávku z lýka vazového, kterým možno, je-li posvěceno,

---

[1]) Beseda učit. XIV. č. 40. str. 555.
[2]) Č. Mus. 1853. 497.
[3]) Krolmus: Staročeské pověsti atd. III. str. 243.
[4]) K. Světlá: U sedmi javorů. Květy XII. str. 511.
[5]) Kulda. Mor. národ. pohádky II. str. 268—269.

i ďábla svázati. Vedle toho umějí černokněžníci i zlaté a stříbrné střechýle ze země dobývati modlitbou a divotvorným prutem. Dovedou se proměniti v různá zvířata, jako koně, krávy, ptáky, dále v rozmanité věci, jako v prsten, zrnko písku neb obilí atd.

Černokněžník rozprostře svůj plášť, vsedne si naň a zapískne; pak letí povětřím, kam chce, a to tak rychle, že prý z Radhoště do Prahy cestu za hodinu vykoná.

Čarodějník může ujeti 12 mil za hodinu. Kdo chce takový pokus učiniti, volí si den před sv. Janem Křtitelem. V noci se odebere na místo osamělé, jež se pro čáry hodí, a přichystá si hromádku dříví. Když bije 11. hodina, udělá kolem sebe svěcenou křídou kruh, podpálí dříví a postaví na ně potřebovaný hrnec. Pak vezme člověčí sádlo a ještěrku, kterou před východem slunce chytil, a dělaje kříž hodí oboje do hrnce se slovy: „Ve jménu Boha Otce, Boha Syna a Boha Ducha svatého buďtež mi duchové větrní nápomocni, by se práce má zdařila.“

Po těch slovech setrvá v mlčení nikam se neohlížeje, ať se děje kolem něho cokoliv, až do hodiny dvanácté, kdy, zdaří-li se práce, oheň náhle vyhasne. Pokropiv se svěcenou vodou, může bezstarostně z kola vystoupiti. Tekutinou, jež v hrnci zůstala, pomaže podlouhlé kusy kamzičí kůže a přiloživ jeden divotvorný přílepek na nahé tělo, poletí po cestách jako šíp a v každé hodině 12 mil vykoná.[1])

Chceš-li čarodějníka poznati, uřízni klokočovou hůl na novou neděli před východem slunce. Jdi na hřbitov před sv. Filipem a Jakubem, urýpni tou holí kus drnu a dej si ho na hlavu; poznáš všechny čarodějníky. (Lužec.)

Kdo jde na den sv. Filipa a Jakuba ráno do kostela a má u sebe prut klokočový devětkráte posvěcený, uvidí čarodějníka, který chtěl domu jeho škoditi; bude prý míti koňskou nohu nebo nohu některého zvířete jiného na místě nohy své.[2])

Obyčejně se říká, že si tělo i duši čarodějníkovu odnese čert; tělo čarodějníkovo za tři dny po smrti zčerná. (Bydžovsko.)

Podhajský rychtář Kordina byl čarodějník; krávy jeho dojily tak, že utržil za máslo více nežli celá ves, ač měl jen tři „kousky“. Člověka, který mu polínko dříví vzal, přimrazil k prahu kolny, že se s místa hnouti nemohl. I vrchnosť se ho bála; učaroval „panským“ kravám, že dojily krev. Když ho šafář pokutoval, že sekal panský jetel, udělal Kordina panským koním, že všichni zjankovatěli. — Kordina jezdil rád na svatby, a když byl vůz rozjetý, poslal všechna kola na před a jel povětřím. Kdysi v noci se obíral kouzly na Krkavčí hoře; byl postižen od mocnějšího čarodějníka, který dal Kordinu svými duchy ofouknouti jedovatými parami a odnésti do vlastní jeho zahrady. Tu ležel Kordina oteklý jako sud a do rána za hrozného řvaní skonal. Devátou noc po smrti Kordinově po 11. hodině vyrušil obyvatele podhajské neobyčejný hřmot na návsi. I spatřili oknem duchy tancující kolem trdlice. — Náves se celá hemžila hady, kostlivci, výry a před

[1]) Č. Mus 1855. str. 50.
[2]) Č. Mus. 1855. str. 184.

každými vraty seděl pes se žhavýma očima. V tom se rozlétla vrata u zahrady, kde čarodějník Kordina ležel; nebožtík vyjel na ohnivém voze v průvodu ďábelské roty na Krkavčí horu. Od těch dob prý strašíval v polích, a často se stalo, že čeledína nebo děvečku, opozdivší se, zardousil. Jednou se okázal ve dne o pouti před hospodou. Vše se rozprchlo, jen srdnatý hospodský ducha zaklínal, aby se vrátil do pekel a tam zůstal. Strašidlo se vztýčilo, vychrlilo kotouč dýmu a se slovy: „Bydli, bydli sám!“ zmizelo.[1])

Čarodějník si dovede opatřiti šotka, který mu přináší peníze; ale za to si odnese duši pánovu. — Nemůže-li si někdo od šotka pomoci, povolej čaroděje, ten tě jistě zbaví zlého ducha.

Učaruje-li někdo dobytku čarodějníkovu, pomstí se. Hajný na „bílé hlíně“ — čarodějník — měl 2 krávy velmi pěkné. Jednou byla hospodyně sama doma, muž odejel do lesa. Tu přišel žid a prosil o trochu mléka, ale hajná mu nedala ničeho. Žid se rozlobil a učaroval mléku, jež bylo ve sklepě, že se jen hemžilo žabami. — V tom se hajný vrátil a žena mu tu nehodu vypravovala. — Hned odešel do sklepa, kde nad mlékem mumlal nějaké zaříkání. V malé chvíli žáby zmizely a octly se v židově ranci. (Kratonohy.)

Čarodějníci škodí dobytku týmiž způsoby jako čarodějnice, stírají rosu, hledí ukrásti na některé dni hospodářům kousek hnoje nebo něco z hospodářství, aby tím čarovali atd.

Umějí také člověku škoditi; učarují mu, aby otekl, posílají naň rozmanité nemoci a „bílé blechy“, nastražují na cestu, kudy musí jíti člověk, jemuž ublížiti chtějí, nástrahy, jež kdo překročí, bude míti boláky atd. — Sbírají také za člověkem šlápoty, jež zavěsí do komína, aby člověk „vyschl“.

Nevyhoví-li někdo čarodějníkovi v poslední jeho hodince, může naň poslati něco, od čeho si do nejdelší smrti nepomůže, ano i po smrti ho pronásleduje; noc jako noc stojí u jeho postele a vyčítá mu, že ho opustil, když stál na „mukách božích“. Je pak neodbytný, nedá se ničím zaříkati ani zažehnati, ani kněz nedokáže ničeho proti němu a musí mu ustoupiti, nechť naň přijde se svěcenou vodou, kadidlem i modlitbou kolikaterou.[2]) — Čaroději uměli také přimrazovati: Na koho se upřeně podívali, nemohl se s místa hnouti. Nějaký Pražák v Kratonohách, bydlící proti kostelu, uměl přimrazovati. Jednou jeli svatebčané z Karanic na oddavky. Pražák se na ně díval dírkou v plotě a přimrazil koně; průvod chvíli nemohl dále. Teprve když čarodějník nějaká slova zamumlal a na hlas pravil „jdižiž, jdižiž,“ hnuly se vozy. — Proti čarám jsou i tu různé prostředky: Lípové dřevo a jazyk liščí bývaly dosti hojně upotřebeny. — Rozbijí-li se čarodějům, kteří z jara před východem slunce na polích a borech rosu sbírají, hliněné hrníčky, ztratí prý nejen veškeru moc, ale zemrou brzy potom a promění se po smrti v sovy a kukačky.[3])

---

[1]) J. B. Limau: Pověsti národní: Vlastimil 1843.
[2]) Světozor VII. str. 25.
[3]) Grohmann Aberglauben str. 213.

Kdo jde lesem, kde se ve strži černokněžníci zdržují, nezapomeň dělati kříže nůžkami nad hlavou, aby mu nebylo učarováno, až se bude ženiti nebo vdávati. — Aby čarodějníky odehnal, běhá někdo z domácích mezi čtením pašijí kolem stavení, mává pometlem a říká:

»Vy, čerti, jděte pryč honem,
my vás tady nepotřebujem.« (V Krkonoších.[1])

Obrátí-li se nátlapek ze slámy nebo sena — jež místy v zimě v botách anebo dřevácích nosí, špičkou k patě, žádný takovému člověku neuškodí, i kdyby byl na škodě. — Ve Věřicích na Benešovsku pásli dva čeledínové na panském jeteli koně. Šafář byl čarodějník a udělal škůdcům, že otekli. Ale jeden obrátil honem nátlapek a nic se mu nestalo, druhý však zemřel. — Týž šafář učaroval babičce Landové, že jí dojily krávy krev. — Poradili jí, aby nadojila mléka do nového hrnka, lila na rozpálený „lívanečník“ na záhrobci (u peci, kam se uhlí shrabuje) a vrbovými proutky šlehala. — Babička poslechla. Čarodějník prý přišel celý oteklý a podával Landové ruku. Když mu také podala ruku, řekl: „To jste mně polehčila, pozdrav vás Pánbůh,“ a odešel. — Kdyby mu nebyla ruky podala, byl by prý praskl. — Čarodějník si také pomůže, vytáhne-li stéblo z okénka u chléva.

Jako čarodějnice druhým řemeslo kazí a někdy prospívá, rovněž i čarodějník některý dobře činí. Sem patří „zaklínači“, o jejichžto původu lid takto bájí: Když svržení andělé jako zlí duchové nepřestávali lidi týrati a v zkázu uváděti, ustanoveni byli duchové dobří, aby proti nim jednali a lid před nimi chránili. — Od těch se prý naučili leckteří vyvolení mužové a ženy rozličnému zaříkávání zlých duchův a jich působení, a to jsou prý z a k l í n a č i.[2]) — Když kráva mléko ztratí, udělá čarodějník z tisového dřeva kříž, vloží ho pod práh u chléva, rozetře živého netopýra ve vepřovém sádle a tím prahy, přes které dobytek chodí, a žlaby, z kterých pí i požívá, tajně o půl noci potře, střemchou krávě rohy ováže, psím lejnem suchým, které se syřištěm v nové nádobě rozmíchá, vemeno a slabiny krávě potírá tak dlouho, až mléko dostane.[3])

V Týlovicích bylo Máchalovi učarováno, že mu koně a krávy pošli. Krávy měly pěny u huby a místo mléka dávaly krev. — Domácí šli na poradu k Z . . ., posud žijícímu v Bystřici. Ten řekl, že musí mostiny vylámati, hlíny na dva sáhy vykopati a všecko nové dáti. Zároveň pravil, že toho čarodějníka poznačí, že mu obrátí hlavu na bok. Máchala nechtěl, že msta patří Bohu, ale aby na něj poslal píchání na tak dlouho, až by přišel odprosit a zavázal se, že již nebude škoditi.

Stalo se. — Ale Máchala od bolesti, že mu tolik dobytka pošlo, chřadnul, až umřel.[4]) Čaroděj umí nalézti poklad ztracený: Bohatý šafář v Bechyni, kterému se zakopané peníze propadly, povolal čaroděje, který vzal 4 lískové pruty, udělal svěcenou křídou kruh a zaříkáním peníze objevil. — atd.

---

[1]) Beseda učitelská XIV. str. 554.
[2]) Č. Mus. 1854. str. 526.
[3]) Č. Mus. 1853. str. 470.
[4]) Kulda: Mor. národ. pohádky II. 256.

Zajímavé nálezy při bourání starých budov.

Napsal *Jan Zeyer.*

Zření sběratelů obrací se pravidelně na pohanská pohřebiště, hradiště, zříceniny a středověká smetiště v zasypaných příkopech anebo na taková místa, která již jménem svým nebo pověstmi k sobě vábí a kořist slibují. Jisto jest aspoň, že nálezy v městech, zvláště však v Praze, propadají valnou většinou rozptýlení, zkáze a zapomenutí. Málo kdo zastaví se u trosek starých domů, aby snad něco zachytil; to jest a dlouho zůstane věcí náhody a péčí jednotlivců. A přece bývají naše nálezy v městech, byť z doby sebe pozdější byly, tak poučny.

Tak před nedávnem při bourání dvou starých stavení udály se v obou zajímavé a shodné nálezy. První byl při strhování starého přízemního domku na Smíchově r. 1889., kde nyní stojí nový čtyřpatrový dům č. 91. na nároží ulice Ostrovní a nábřeží. Mezi podbitím stropu a mezi příklopem nad stropními trámy nalezl jsem totiž slepičí vejce, ovšem již zcela vyprahlé, ale jinak na povrchu neporušené. Protože pak mezi příklop a podbití nikterak není možno, aby jakoukoli náhodou slepice se dostala a tam vejce snesla, nemohl jsem si nález ten vysvětliti jinak, než že vejce tam vložil člověk. Mám je dosud ve sbírce.

Druhý nález toho druhu jsem učinil na jaře r. 1892., když se boural starý dům „u černého orla“ č. 402.—III. na Újezdě v Praze. V jedné zdi (v kuchyni) uhodil jsem na zazděný výklenek, který tam nikdo ani tušiti nemohl, dokud dům stál. Ve výklenku byla obyčejná hliněná miska polévaná, barvy hnědé, s 2 oušky, 4 cm. vysoká, s průměrem hořejším 11 cm. a v té bylo uloženo slepičí vejce, také již vyschlé, ale neporušené.

Obě stavení, o jichž původu nemohl jsem se ničeho dopátrati, soudím, že dle způsobu stavby a uložení materiálu pocházejí nejspíše z první polovice 18. století. Tímto nálezem druhým potvrzena též domněnka má, že vejce nalezené v domě č. 91. bylo tam schválně uloženo a nějaká náhoda jest vyloučena. Další a nemenší zajímavost objevil jsem skoro za týchž okolností při bourání obou nahoře uvedených domů. V čís. 91. na Smíchově nalezl jsem pod podlahou přízemní místnosti ve hloubce 50 cm. kočičí lebku, zachovalou. Protože v místech těch nebylo sklepu, domníval jsem se z počátku, že tam byla prve než staré stavení vystaveno, zakopána vzdechlina. Ale ta pozoruhodná okolnost, že jen hlava byla nalezena a ta byla neporušena, přivedla mne k tomu, že by se bývaly nalezly i jiné kosti, kdyby sem byla celá kostra zakopána. Dle všeho pohřbena tu jen hlava kočičí.

Než i tím ku podivu doplňuje se shoda v nálezech z obou staveništ. Také při bourání domu č. 402. na Újezdě ubodil jsem pod podlahou (sklepů tu nebylo) na hrobeček 1 m. dlouhý, 50 cm. široký a 50 cm. vysoký, zbudovaný z hrubých ploten opukových tak, že stěny podélné tvořily dva ploché kameny opukové (asi takové, jakých

užíváme k vykládání řims), zad a předek měl po jedné plotně a celý byl přikryt třemi plotnami z téhož kamene. Podlahy zvláště vypravené místnůstka ta neměla, tu byla již jen hlína. Tento skříňkový hrobeček (užíváme označení tohoto jakožto nejkratšího) uzavíral lebku kočičí, několik kůstek (nikoli celou kostru), misku hliněnou, šedou nepolévanou, 7 cm. vysokou, s průměrem hořejším 16 cm. a jakýsi beztvárný předmět, jakoby spečenec z oblé nádoby po stuhnutí vyklopený. Spečenec ten jest 25 cm. dlouhý, průměrně 17 cm. vysoký, v nejširší části 20 cm. široký a skládá se z hlíny, škváry a železa. Kromě toho byla tu kamenná koule s průměrem 4 cm. Tím zbavil jsem se pochybností o nálezu kočičí lebky z č. 91.

Uvedené nálezy jsou dokladem pověrečnosti, která ještě dnes bují. Zakopávání a ukládání zvířat nebo věcí, z nichž má život vypučeti (semena, vejce), do základů, pod prahy chlévů, na rozcestí, u božích muk a jinde děje se ode dávna z různých příčin. Máme na to předpisy, máme též doznání vynucená právem útrpným, ale není můstku, který by spojoval archaeologa s folkloristou pro vzájemnou nevšímavost k obapolným výsledkům.

Kterak páni báli se zatmění r. 1654.

Z archivu turnovského I. E. 79 vypsal *J. V. Šimák.*

Psaní regenta panství valdštejnských, Václava Králíka z Brocenberka, dané na Dobrovici 1654. 11. května radám městským v příčině infekcí, která by z budoucího slunečného zatmění 12. Aug. nastati majícího, mohla příjíti.

Vedle pozdravení přátelského od Pána Boha Vám zdraví dobrého vinšuji a žádám.

Jeho Excellencí ráčí mi mezi jinými věcmi pod dat. 4. hujus i o tom slunečním zatmění, které se léta přitomného 1654. 12. Aug státi má, psáti a při tom přístně poroučeti, aby se téhož 12. dne měsíce Augusti, celý den žádný dobytek konský, rohatý, ovčí, svinský na pastvu nevyháněl, ani se s konským potahem anebo volmi tažnými nedělalo, ale všechen ten dobytek, aby zavřený v svém obydlí zůstával, co by pak již oznámený dobytek jísti a píti měl, to aby se pro něj před tím dnem náležitě obštelovalo. Podobně na týž den nejdýleji 2 hodiny na den, aby se všechny studnice, studýnky prkny slamami a jináčeji, jak nejlépeji býti může, přikryly, aby se to nejmenší nakažení do nich dostati nemohlo. Nic méněji při jednom každým dvoře, pokudž možné bude, aby se všechna obilí ozimá, před tím vejš jmenovaným dnem sklidila, do stodol vezla a na polích ležeti nezanechala. A co se tuto mně od J Exc. poroučí, aby se vykonalo při dvořích J. Exc., to se má i vlastně rozuměti o lidech poddaných, aby tomu poručení netoliko všichni pod přístným trestáním obvyknouti, ale i jemu zadosti učiniti hleděli.

Vím o tom, že se mnozí tomuto nařízení Jeho Exc. z velikého nerozumu snad i posmívati budou, ale nechť bedlivě posoudí všichni ti, co v tom převelikém zatmění astronomus Gebler v kallendáři svém píše. Předně, že to zatmění tak veliké bude, že bude velmi zarmoucené k uvažování. Druhé, že před peloponeskou to jest řeckou válkou podobné zatmění slunce spatříno bylo, a králi Xerxovi od jednoho filosofa jeho oučinkové oznámeni byli. Xerxes pak, aby se lid jeho nestrašil, filozofovi tlustým pláštěm oči zakryl, řkouce: Tak mnoho toto zastření pláště tvým očím škodí, jako nám může nyní to slunečné zatmění uškoditi. Ale následovalo potom velmi veliké morní nakažení, že lidem ruce i jiní oudové beze vší nějaké příčiny k tomu dané se nakazovaly a uhnily. Tak toto zatmění také může přehrozný jed mezi lidmi a dobytky (od čehož Bože uchovej) spůsobiti. Až potud Geblerus.

I poněvadž Pán Bůh všemohoucí ráčil člověka rozumem obdařiti, aby se mohl budoucí zlé střely uvarovati, máme jistotně zač Pánu Bohu poděkovati.

Z té příčiny při vás jménem a na místě J. Exc. semel pro semper nařizuji, abyste všechny spolusousedy své časně a před tím dnem 12. Augusti skutečně napomenuli, aby všichni a jeden každý obzvláště při své živnůstce, tak a nejinak postupovali, nežli jakž mi J. Exc. o tom milostivě poroučeti ráčí. Mezi tím za dobré uznávám, aby na ty věci rychtářové a desátníci obzvláště pak toho dne 12. Augusti takový pozor dali, aby sebe i spolu sousedy své nezavedli a potomně od vrchnosti své těžce trestáni nebyli.

O čemž vědouce budete se věděti čím spraviti.

S tím Váš

povolný přítel zůstávám

Václav Králík z Brocenberka.

Důležitá obdarování města Vsetína na Moravě.

Podává *Mat. Václavek.*

Město Vsetín rozprostírá se na Horní Bečvě a zaujímalo ode dávna význačné, důležité místo na Mor. Valašsku. Silnice (hradská), jež jím vede, byla od starodávna pojidlem Valašska s Uhrami. Valašské Meziříčí, Vsetín, Valaš. Klobouky, Brumov a Vlárský průsmyk, toť cesta nejpohodlnější tam i sem. Pro obchod bývala to dráha obvyklá. Ale i v ohledě vojenském byla, zvláště za starších dob, cestou jedinou, kterou z Uher do Moravy a naopak ozbrojené zástupy pohodlněji než jinde do severovýchodní Moravy, zvláště pak na Valašsko, dostati se mohly.

Průsmykem Vlárským zajisté vyrojovaly se ve starých i pozdějších dobách maďarské tlupy do Valach, jím vnikali též osadníci ze Slovenska uherského v naše kraje, zalidňujíce pořící Vlářino, údolí Kloboučky,

jež ústí se do Vláry, a zabírajíce i poříčí Senice až ke Vsetínu Průsmykem Vlárským upalovala též část divokých Tatarů (1241.) od nás do Uher.

Důležité toto spojení Moravy s Uhrami vystihl dobře statečný kníže český Břetislav I. Achilles (1037.—1055.), jenž se snažil hranici moravskou chrániti pevnými hrady proti vpádům maďarským. Mezi těmi hrady, jež dal řečený kníže vystavěti proti Uhrám na obranu Moravy, byl i hrad vsatský (vsetínský), pod nímž časem vzniklo město Vsetín.

Vsetín byl tedy původně zeměpanským. Ve 14. věku drželi jej páni z Kravař, v 15. a v I. pol. 16. věku měli jej Cimburkové, páni z Kunštátu a Pernšteina. V II. pol. 16. věku náleželo panství vsatské rytířskému rodu Nekešů z Landeka, majetníkům blízkého Lukova a Fryštáka Roku 1591. zemřel Zikmund Nekeš z Landeka a Vsetín dědila po něm dcera jeho Lukrecia, provdaná za Arkleba z Vičkova a Prusinovic. Strýc Lukreciin a majetník Lukova (po smrti bratra Zikmunda), Rymnic, Všetul a Přílep pan Václav Nekeš z Landeka učinil Lukrecii závětí r. 1604. rovněž dědičkou jmenovaných statků. Po smrti Arklebově (1608.) Lukrecia vdala se po druhé, již obstárná, za hraběte Albrechta Valdštýna (1610.), jehož napřed jmenovala spolumajetníkem, potom i dědicem všech svých statků. Valdštýn, později proslavený císařský vojevůdce ve 30leté válce a vévoda frýdlandský, umínil si Vsetín, naskrze protestantský, převésti na víru katolickou. K tomu konci povolal r. 1612. missionáře na Vsetín, kteří však jen nepatrnou část obyvatelstva obrátili na víru katolickou. Aby však více dodal chuti obyvatelům státi se katolíky, Valdštýn osvobodil Vsacany od desátku pro faráře, dovolil dovážeti si dříví z panských lesů na stavivo a topivo a uděloval jiné a jiné výhody. Ale Vsacané zůstávali přes to vše u převeliké většině při své víře (českobratrské). Práce missionářů trvala až do r. 1777., nejsouc v nižádném poměru s výsledky. (Pokr.)

Chození s klibnou.

Píše *Jan Soukup.*

Když jsem loni uveřejnil v Českém Lidu (II. 345.—348) svůj výklad o klibně, připojil k němu Dr. Č. Zíbrt důkladné pojednání, věnované témuž starobylému obyčeji a opatřené novými doklady a zevrubným materialem srovnavacím. Aby však látka byla pokud možno nejúplnější k dalším studiím, nesmělo se přestati na tom co jsme měli. Jal jsem se tedy sbírati, kde jaký zlomek, kde jaká zprávička o klibně Při tom chtěl jsem se dopátrati, děla-li se obchůzka s umělým koněm v Čechách pravidelně jen po vánocích, kolem sv. Tří králů a v době masopustní, nebo snad již v předvečer sv. Mikuláše, jak jsem za to měl, poznamenav na konci svého článku v Čes. Lidu

II. 348., že řada her v zakuklení zvířecím začínala se adventem. Dr. Č. Zíbrt uvádí ovšem jezdce na bělouši z okolí Jindřichova Hradce a koně z Vyškovska na Moravě v průvodu sv. Mikuláše, prohlašuje tu však úlohu umělého koně za vedlejší, bezvýznamnou, již dlužno rozlišiti od klibny. A právě toto tvrzení bylo mi též mocnou pohnutkou k dalšímu zkoumání. Nebylo-li posud možno uvésti více než ony dvě zmínky o koni umělém v průvodu svatomikulášském z domácího materialu, není to důkazem, že by toho nebylo u nás. O klibně masopustní vůbec jsme dříve nevěděli o nic více. Spíše zdá se mi, že takovéto mezery zaviněny jsou většinou našich sběratelů, kteří bez jakékoli methody shánějí pro zápisník na př. pověry vánoční, svatební a j., o vypsání celých vánoc a celé svatby zřídka se pokusí. Různých fragmentů máme dosti, podávejme zakulacené obrázky, nesbírejme jen zvláštnosti, neuveřejněné posud, ale poznamenejme vše. Na vyhození nepotřebného vždy dosti času. Nezapomínejme, že ku stanovení, je-li obyčej nebo pověra jen slovanský nebo vůbec po Evropě rozšířený, musíme znáti geografické rozšíření jeho, což platí pro naše thema. Snažil jsem se tedy, a také se mi to podařilo, sebrati aspoň několik dokladů s různých stran země české o umělém koni v průvodu svatomikulášském.

Nemíním ostatně rozepisovati se příliš o tom v úvodě, připomínám však, že s koněm chodívají v Německu již okolo sv. Martina. Na jiné zajímavosti a shody poukáži později, zvláště však v doslovu. Nejprve promluvím o chůzi s koněm v předvečer sv. Mikuláše

Minulého roku dověděl jsem se od přítele svého p. MUC. Frant Oldřicha[1]), že v rodišti jeho, v Kunicích (u Mnichovic) jest v průvodu svatomikulášském maškara v podobě koně. Jsouce jinými pracemi zaměstnáni, nemohli jsme se tam vypraviti v předvečer sv. Mikuláše a proto dali jsme si průvod vystrojiti v neděli dne 10. prosince. Byv při oblékání všech účastníků jeho, zachytil jsem nejhlavnější pro popis, který uvádím.

V Kunicích chodívali „Mikoláši“ (dnes to již kvapem hyne) večer před svátkem téhož biskupa, jen za veliké nepohody až v den sv. Mikuláše. Příchod svůj oznámili tím, že sv. Mikuláš zacinkal ručním zvonkem, a anděl šlehl metlou do oken Za sv. Mikuláše přestrojen byl veliký, silný muž, znalý písma a katechismu Na hlavě měl mitru, zadem napřed obrácenou a oblečenou košili a jednu sukni u krku, druhou v pasu sdrhnutou. Dlouhý vous bílý přidělán byl z „vaty“. V pravici nesl písmo sv. a levicí držel čerta na těžkém řetěze od vozu, kterým stále řinkal

Čert byl oblečen v kožich, obrácený na ruby černými chlupy s řetězem kol hrdla. Obličej zakryl si maskou, vystříhanou z černého papíru homolového, a aby nespadla, pozastrčil ji pod huňatou čepici, rovněž černou, do které zasadil dva růžky z téhož papíru zhotovené

---

[1]) Jemu děkuji za všecku přátelskou laskavosť a ochotu, kterou mi prokázal hlavně fotografováním průvodu a doplňky k mému popisu Rovněž vzdán budiž dík ochotným účastníkům průvodu, kteří mi po vůli učinili a průvod opakovali.

v podobě kornoutků. Červený jazyk snadno se nahradil bez rozmýšlení červeným jazykem flanelovým z botky.

Anděl celý bíle ustrojený s bílým šátkem na babku zavázaným na hlavě, nesl v pravici košík s dárky, v levici metlu a uzdu, vedl kobylu, která jest pro nás nejzajímavější, a proto se u ní pozdržíme.

Obr. 1. Jak se strojila kobyla a koza v Kunicích.
Fotografie MUC. Frt. Oldřicha.

Kdo se chtěl přestrojiti za kobylu, zhotovil si dlouhý a silný válec slaměný, dobře svázaný, který v druhé třetině délky přehnul a jím výtřasky prostrčil, tak že na temenu takto vzniklé hlavy tvořily uši. Krk s hlavou dobře so obalil do plátna, na hlavu nasadila se ohlávka (uzda) a černí naznačily se nozdry. Pak vzal „hřešeto," kterým provlekl řemen a „lubem" (dřevěným to kolem) na zad přiloživ, k pasu přivázal. Od řešeta visel pak chvost ze žitné slámy, sloužící za ocas kobyly. Maje řešeto na zádech, vzal koňský krk s hlavou do rukou, shrbil se, někdo mu vyplnil úhel mezi zády a řešetem hadry nebo šatem, a celá kostra až po krk přikryla se poslamkou, plachtou a houní. Kostru kobyly a kozy předvádí nám obr. 1.

Za kobylou chodila koza na postrach dětem, které trkala pro neposlušnosť. K tomu se vybral nezbedný kluk, který jsa shrben, držel v rukou hůl (větev) vidlicovitě zakončenou; k té vidlici přivázala se vycpaná rukavice, obrácená dolů palcem, znázorňujícím kozí vousy. Nad to přivázala se do vidlice ještě jedna rukavice, jejíž palec byl uchem kozím. Vidlici tuto držel kluk, jak se rozumí za konec nerozdvojený. Pak se shrbil, a jiný jej přikryl plachtou nebo houní až po napodobenou hlavu. Tato koza růžky, vyčnívajícími přes rukavici trkala lidi někdy velmi citelně. Po ní následovala smrť, celá v jediné bílé roucho zahalená a v obličeji moukou nalíčená, v ruce majíc opravdivou kosu, na kterou ťukala kamínkem. Strašila dospělé. Představoval ji muž vysoký a slabší.

Průvod přicházel, jak spatřujeme na obr. 2.: nejprve sv. Mikuláš s knihou, držící čerta na řetěze, pak anděl s dary a metlou, vedoucí kobylu, a konečně koza a smrť. Na zápraží „Mikoláš" zacinkal a anděl šlehl metlou do okna. Hospodář k nim vyšel s hospodyní a

„Mikoláš“ je pozdravil: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!“ Když mu hospodář podčkoval, ptal se: „Hospodáři, dobře-li vás poslouchají vaše dítky a dobře se učí?“ Po té hospodář: „Pojď sám se přesvědčit

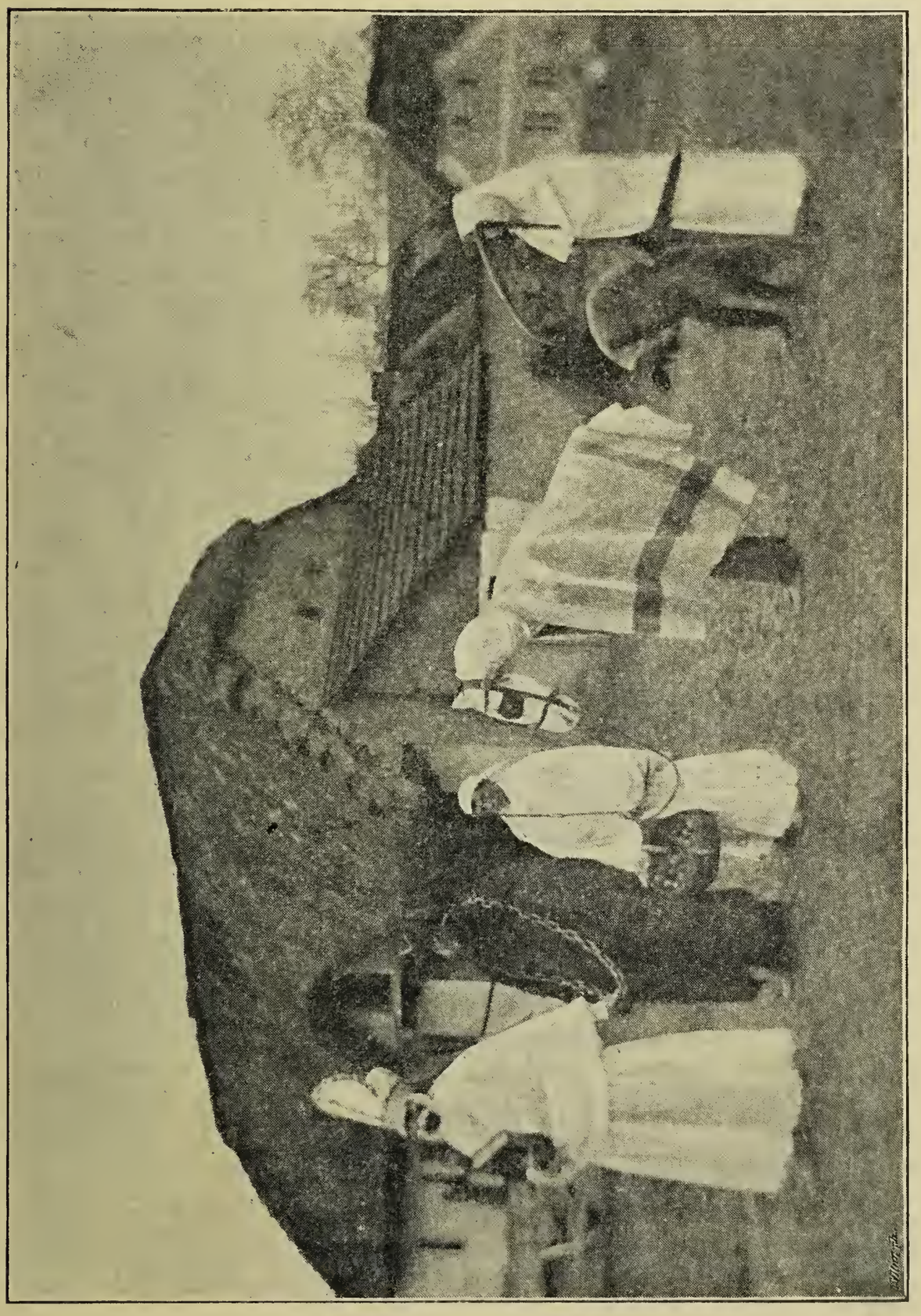

Obr. 2. Průvod svatomikulášský v Kunicích. Fotografie MUC. Frt. Oldřicha.

svatý Mikoláši!“ Děti pro jistotu zalezly pod pecinu. „Mikoláš“ vešel s andělem, ale ostatní musili zůstati venku nebo v síni. Jak vstoupil „Mikoláš“ do sednice, říkal něco, než nemohl jsem se toho dopátrati. Dětí se vyptával na všelicos z písma a ze školy. Sám se

v tom musil ovšem dobře znáti, neboť dal-li děti šlehnouti andělem, mnohdy sám hospodář se ho na něco z písma optal, a zle bylo, nevěděl-li. Byl vyhnán „štulci“ do zad a výpraskem. Proto musil býti pojištěn vědomostmi. Které dítě umělo, bylo od něho obdarováno, často dosti štědře. Dávali jablka, ořechy, švestky (syrové se stromu), hrozinky, cukroví, šaty, peníze a obrázky. Které dítě neumělo, šlehnuto andělem. Pak se „Mikoláš“ s dětmi pomodlil a otázal se hospodáře, má-li vpustiti do sednice svou chasu (totiž čerta, kobylu atd.) na starší děti a na služebné. Svolil-li, vlezl čert do sednice a bral do řetězu, kobyla vyhazovala a kopala, koza trkala, a smrť jakoby chtěla kosou seknouti. I bylo rámusu, kvikání, smíchu a pláče i brumlání dosti. Zatím odcházel „Mikoláš“ jinam vzít si dovolení. Děti se „Mikoláše“ nikdy nebály, protože nikoho netloukl a vůbec byl „svatej muskej“ (svatý muž) a ostatní tloukli za něho. (Pokračování.)

Josef Žižka rytíř z Trocnova.

Příspěvek k rodopisu Jana Žižky z Trocnova.

Podává *J. K. Hraše.*

Navštíviv roku 1892. Ml. Vožici, byl jsem panem P. Josefem Staňkem, kaplanem při tamějším děkanském chrámu Páně upozorněn, že v matrice děkanské jest kromě jiného též zajímavá zpráva o Josefu rytíři Žižkovi z Trocnova. Použiv laskavosti páně kaplanovy, prohlédl jsem si matriku Lit. B. a v té nalezl jsem na str. 241. tento velice zajímavý zápis: „A. 1760. die 25. mense Augusto in Ecclesia Parochiali Neo-Wožicensi S. Martini a me Presbytero Daniele Wolffgango Pelican Decano eiusdem Ecclesiae et vic. for. baptisatus est: Franciscus, Stephanus, Ludovicus, filius legitimus Perillustris Dmní Josefi S. R. J. Equitis Zischka de Trotznou ad Inclytum regimen Hussarorum Hadikianum actualis Supremi vigiliarum Praefecti, et Perillustris Dnae Conthoralis Elisabethae natae de Wippekind p. t. Neo-Wožiciis apud Perillustr. D. Parentem de Wippekind Commendantem hic loci Caesareo-Regii hospitalis commorantis; natus eadem die; Levans eius fuit nomine Sacratissimae Imperialis Majestatis Invictissimi Romanorum Imperatoris Francisci Imi etc. etc. Illstrms. D. D. Joannes Baptista J. R. J. Comes Joyense, Sacrae Caesareoregiae Apostolicae Majestatis actualis Cammerarius, et generalis campi vigiliarum Praefectus Equitum, Dominus in Mieschitz cum Illma DDna sua Comitissa Maria Juditha, nata Comitissa Heycleriana de Heidersheim.“

Obsah této zprávy latinské, jakož i dalších poznámek v téže matrice jest tento: R. 1760., kdy sedmiletá válka po vlastech našich se rozzuřila, byla v Mladé Vožici veliká vojenská nemocnice, při které ustanoveni byli 1 vojenský kněz, 4 vojenští lékaři a 2 lékárníci. Velitelem této nemocnice byl jakýsi pán z Wippekindu, jehož dcera Alžběta provdána byla za Josefa rytíře Žižku z Trocnova, tehdy nejvyššího velitele husarů Hadikovských, v N. Vožici

posádkou ležících. Těmto manželům narodil se v Ml. Vožici dne 25. srpna r. 1760. synáček, který ještě téhož dne v tamějším děkanském chrámu Páně pokřtěn byl a jména: František, Štěpán, Ludvík na křtu obdržel. Velice zajímavo jest, že kmotrem mladého Františka Žižky z Trocnova byl císař František I., jejž otec Josef Žižka z Trocnova zajisté již dříve za tuto velikou službu požádal, jelikož novorozený Žižka ještě téhož dne, kdy se narodil, zároveň pokřtěn byl a svolení císařského téhož dne při tehdejší dopravě korrespondencí zajisté dosíci se nemohlo. Císařského kmotra tehdy zastupoval Jan Kř. svobodný pán Joyense, cís. král. komoří, gener. velitel jízdy a pán na Měšicích, v okresu brandýském n. L. ležících a manželka téhož svob. paní Marie Judita, rozená svobodná paní Heyklerova z Heidersheimu.

Z tohoto kmotrovství zřejmo, že Josef rytíř Žižka z Trocnova byl osobou u dvora císařského velice váženou i milou, jinak byl by se nesměl odvážiti císaře za takovou službu žádati, a císař nebyl by mu ji zajisté prokázal, kdyby si vynikajících služeb Žižkových nebyl vážil.

Zajímavo však pro nás jest zvěděti, kdo byl asi tento Josef Žižka z Trocnova a jak asi souvisí s rodinou našeho na slovo braného vojevůdce husitského, Jana Žižky z Trocnova?

„Jest zajímavo," píše JUDr. Hugo Toman,[1]) že rod rytířův Žižků z Trocnova podnes kvete, jenž dle svého podání ovšem původ svůj od Žižky vojevůdce odvozuje." A Millauer ve svém pojednání o Janu Žižkovi z Trocnova při r. 1824. praví: „Ein Johann Maximilian Žižka von Trotzenau besass um das Jahr 1750 das Gut Weissölhütten in Mähren, und ein Sohn oder Enkel desselben starb erst vor kurzer Zeit als k. k. Stabsoffizier." [2])

Jmenovaný Jan Maximilian Žižka z Trocnova byl rodem Pražan a vstoupiv do vojska sloužil za císaře Karla VI. ve falcko-neuburském pluku kyrysníků co poručík a vstoupil později co hospodářský rada do služeb knížete z Lichtenštejnů v Břeclavi na Moravě a byl majetníkem statku olešnického tamtéž. Týž Jan Maximilian Žižka byl pro své zásluhy, jež byl císaři Karlu VI. prokázal, dne 17. února 1735. do stavu rytířského svaté říše římské s predikátem „z Trocnova" povýšen. Povýšení toto stalo se, jak v diplomu rytířském, jejž Toman doslovně uvádí,[3]) pro veliké služby nejen jeho, ale i jeho předků, zejména jeho děda Matyáše Žižky a bratra téhož, kteří v bojích život svůj ztratili. Později a to diplomem daným dne 23. listopadu 1747. udělila královna česká Marie Terezie témuž Janovi Maximilianovi Žižkovi rytířství v království českém a zemích jemu přivtělených a diplomem v téže době vydaným také příslušenství ve stavu rytířském království českého.[4])

---

[1]) »O Žižkovi, jeho rodišti a o pozdějším rodu Žižků z Trocnova podnes kvetoucím.« Sepsal JUDr. Hugo Toman Předloženo ve schůzi král. Spol. nauk 10. list. 1890. st 343.

[2]) Tamže.

[3]) Tamže 344.

[4]) Tamže 345.

Tento Jan Maximilian Žižka byl nepochybně otcem Josefa Žižky rytíře z Trocnova, velitele husarské posádky, r. 1760. v Ml. Vožici ležící, a dědem Františka, Štěpána, Ludvíka Žižky, v Ml. Vožici dne 25. srpna 1760. narozeného a křtěného. Ten pak Žižka, o němž Millauer r. 1824. píše, že nedávno co štábní důstojník zemřel, byl zajisté František, Štěpán, Ludvík Žižka, který tehdy byl již šedesátníkem a který, jako předkové jeho, služby své věnoval stavu vojenskému, v němž jej tím spíše skvělé vyhlídky očekávaly, že byl kmotrem jeho někdejší císař František I.

Onen pak Václav Žižka z Trocnova, o němž Toman vypravuje,[1]) že jako c. k. hejtman r. 1814. v Terezíně zemřel, mohl býti druhý syn Josefa Žižky a bratr Františka, Štěpána, Ludvíka Žižky z Trocnova. Zdali dnes žijící dvanáctiletý František a desítiletá sestra téhož Terezie Žižkovi z Trocnova jsou, jak Toman soudí, potomci Václava Žižky, dnes, poznavše ještě Josefa Žižku a jeho syna Františka, s určitostí tvrditi již nemůžeme, soudíme však dle dvanáctiletého Františka Žižky, že mohli by spíše býti potomky Františkovými, jelikož křestní toto jméno, císařem na křtu obdržené, zajisté s jakousi hrdostí i dále v rodině se zachovávalo.

Pokud pak jedná se o souvislosť tohoto rodu Žižkův s rodem slavného vojevůdce Jana Žižky z Trocnova, srovnáváme se úplně s vývody Dra H. Tomana ve spisu často již jmenovaném uvedenými.

O kroji na Skutečsku.

Sděluje *B. V. Konečný.*

Jaký kroj byl u nás před 50 a více lety, z vypravování pamětníků nesnadno lze si představiti, zvláště když nezachovaly se některé části krojové vůbec. V letech těch počal starobylý oděv ustupovati novému, moda počala ovládati město i venkov, a tu nikdo si toho starého valně nevšímal, nešetřil a nevážil, a proto tak málo nám toho zbylo, proto málo kdo dovede nám říci o kroji tehdejším něco spolehlivého a obšírného.

A není bez důležitosti věděti, jaký kroj byl před 50 nebo více lety, můžeme dle něho jistě souditi na kroj před 100 lety a více. V letech třicátých a později mladí odůvodňovali své opičení po velkých městech příslovím: „Jaký jde kroj, tak se stroj," a starší ponenáhlu přivykali, ač neradi. —

K poznání, jaký u nás byl kroj, poslouží poněkud rukopisné památky, se kterými chci čtenáře seznámiti. Alois Brychta a Vilibald Svoboda v letech čtyřicátých a padesátých bedlivě a pilně se starali o spisování pamětí skutečských. První v pamětní knize děkanské, druhý v „Historii města Skutče," kterou tiskem vydati chtěl, hleděli

---

[1]) Tamže.

vylíčiti život a poměry na Skutečsku v přítomnosti i v minulosti. Jak to dovedli, není zde mým úkolem objasňovati, ale to říci musím, že mnoho zajímavého a důležitého v těch pracích.

A nyní co každý z nich soudil o kroji.

Al. Brychta v děkan. knize pam. o kroji píše stručně, a tudíž neváhám vše podati.

„Kroj obyvatelů skutečských (měst.) jest nyní z větší části dle mody francouzské, nemá tedy nic zvláštního do sebe; toliko starší ženy nosí ještě zlaté malé čepce, krátké šaty a kabátky a dcery mohovitějších měšťanů nosí již za příkladem jiných měst klobouky.

Kroj vesničanů jiný jest u starých, jiný u mladých. Staří mužští nosí obyčejně manšestrovou placatou čepici s beránčí černou kůži obšitou, uvnitř s bílou kožešinou, někdy i klobouk s širší střechou. Místo vesty nosí bruslek barvy šedé s velkými postranními kapsami, od krku dolů jde řada žlutých vypuklých knoflíků, z nichž se tři dolní nezapínají Kabát nejvíce modrý jest úzký se stojacím límcem a též jdou knoflíky vypuklé řadou dolů, šosy se rozevírají a na každém jest velká kapsa postranní s vrchním límcem; spodky manšestrové neb žlutokožené. Přes tento oblek nosí také černý plášť.

Chasníci a mladší hospodářové přikrývají hlavu čepicí soukennou, obšitou strakatou šňůrkou, někdy i poměstský klobouk; krk otáčí červeným hedbávným šátkem s čnějícími přes vestu konci; vestu, katě a kabát mají soukenné, přistříženy již po městsku; možnější nosí i rukavice. Plášť z pěkného sukna.

Šaty ženské jsou u starých a mladých téměř stejné. Na hlavě nosí strakatý, květovaný, velký šátek s bílou neb červenou půdou; prsa stahují v červený neb strakatý damaškový lajblíček v zadu pentličkou spojený; šaty mají krátké kartunové, šotišové, zřídka mezulanové, pod nimi více hojně naškrobených spodniček; punčochy bílé, bavlněné a střevíce s červenými mašlemi. Košile mají v neděli s vebovými naškrobenými rukávy, jindy tlusté plátěnné. Jsouce bez velkého šátku nosí kabátek zelený neb modrý s okrouhlým límcem červenými pentlemi obšitým.

Při zdavkách neb pohřbu osoby svobodné mají družice pestré vysoké kytky na hlavě, mládenci rozmarinu v kabátě s dlouhými pentlemi.“ —

Vilibald Svoboda v rukopisné „Historii města Skutče“ má kapitolu o kroji delší a obšírnější, ale méně věcnou. Z počátku stále jen naříká a touží do marnivosti lidské, kterou moda ovládá. A slovy peprnými a ostrými posuzuje malichernost a ješitnost svých vrstevníků. Nebudu vše uváděti, jen něco. „Moda nyní vede více k fintění se a nad míru přehnanému šroubovanému parádění jsouc věcí hlavní, co by měla býti jen podřízenou. Jeden každý náhledný občan dá za pravdu, když předneseme, že za času panování nejvyšší jednoduchosti v šatstvu a modě, kdež občan ve své zamilované manžestrové, keprové neb nankynové, satinglové a kožené poctivice se obláčel, je dlouhým tmavozeleným, hřebíčkovým neb tmavomodrým na paty sahajícím kaputrokem přiodil, s rákoskou čili španihelkou, vysokým kováním a tak zvaným koštěným knopem a dolů visícími střapci kráčel, že tehdáž

panovala v občanstvu svornosť, více blahobytu než nyní, kdežto francouzské neb německé modě se hoví a při tom poslední haléř na marnivé strojení se obětuje. Zajisté vypadala před lety dobře stařenka ve svém jednoduchém, sprostém obleku, ve šněrovačce a premovaném kabátu se šňůrkami, s bílým, vyšívaným okrouhlým čepcem, od kterého v týlo na dlaň široké fábory čili lněné bílé pentle co bílý šlár dolů visely, a nemusela se, tuším, styděti občanka ve svém vysokém, zlatou neb stříbrnou krajkou ozdobeném čepci před pannou neb paničkou v nynějším čepci tílovém neb klobouku hedbávném; alespoň po obnošení čepců prodala se krajka židovi, kdežto látka čepců našich paniček jedenkráte umouněná a ušpiněná k ničemu se dále nehodí.

V 17. stol. ale nejméně zde na modu se dbalo. Šat sprostý, občanský, staročeský byl náviděn, jinak oblečený byl poznáván za hejska, za novotáře, ztratil vážnosť a náklonnosť u občanstva, neb se naň, co na kejklíře skrze prsty hledělo. Ne tak nyní, neb mladý lid nenese na odiv tichosť a setrvalosť v mravech svých předků. Šat dle staročeského kroje jest nyní ku posměchu a na ohyzdu; tu musí všechno dle francouzské míry býti stříženo. Podle oděvu nepoznáte, kdo dědičný pán aneb zeman, aneb kdo jest sloužící a kdo robotník; ale mnohem hůře se mezi ženskými děje. Co na hraběnce vidí měšťka, to musí míti, sedlka se dívá na měšťku, a tak to jde až do baráku podruhova. A jaký oděv, taký též mrav a řeč! — —

Vraťme se poněkud zpět k našim předkům, dle starých popisů[1]) seznáme: Možnější občané strojili se sice rozličně, vyhledávajíce v tom přednosť a zakládajíce si v tom, když před ostatními občany méně mohovitými, byli nad ně nádherněji oblečeni. K šatům choděcím vyhledávalo se všelikých hmotů či štofů; kroj neb střih samoten byl velmi rozmanitý, nikdy ale nevycházel v nějakou přemrštěnosť; při tom všem hledělo se přísně na slušnosť a na vkus měšťanský. Místo nynějších širokých, košatých, přes míru okrouhlých, v řasy splývajících, drželo se více na oblek k tělu přiléhající; neboť panovalo téhož času všeobecné mínění, že se široké a košaté šaty pěkně nevyjímají, když prý jako prapor k zemi se vlekou.

Modou při ženském pohlaví staly se zase široké a nad míru košaté šaty, při nichž tak zvané rajfy neb obruče svrchní šat více mlýnského kola košatí. — Jak staré popisy, inventáře a jiné soudní listiny vykazují, obláčeli se měšťané a měšťky zvláště druh možnějších v šaty choděcí a to: v mantlík čili plášť šamlatový a tupldykytový s laloky červenými, v modrou muchyrovou sukni, v kožich oděvací šamlatový králíkem neb jinou kožešinou podšitý, v kalioty z černého karmazínu neb i šamlatové. V přednějších domech po domácku užívalo se čepičky aksamítové perlemi bílými krumplované, jinak mimo dům, klobouku neb čepice narcové. Z pozdějších let nalezené inventáře vykazují co šaty oděvací: čubu thořovou, kožich thořový, kožich liščí; ženské ale obláčely se v harasový pláštík, v kabát kalíkový, nosily vkusně červeně vyšívanou a krajkami obšitou rouchu, šat neb

[1]) Popsání staročeského kroje, kusé a stručné, založené na malém množství rukopisných památek, uvádíme pro zajímavosť svou také.

plenu s bílým hedbávným vyšíváním, rozličné fěrtochy, živůtek aksamítový tamínový neb damaškový, připínací kožich tapinový, kožich králíkový, liščí buď bez rukávu neb s rukávy, šorc muchýřový bílým suknem podšitý, v sukně harasové, šamlatové a lindišové, kolár ferštatový, posléz v čubu oděvací. Oblíbené tehdáž barvy hřebíčkové, zlaté a karmazínové.

Plášť neb mantlík býval napřed přeložen. Přeložek byl vyšívaný; dílec u krku, do něhož byl pláštík všit, býval opatřen sponkou, sem a tam na některých místech naskytovaly se slušné okrasy z tuhých hedbávných šňůr neb prýmek. Živůtek spodní býval u krku a límečku krajkami ozdobně vyšit. Sukně tuším bývala ne tuze široká, poněkud hladká, život spíše nižší než vyšší, díl na prsou byl složen do více hlubokých záhybů.“

Drobné zprávy.

Městské museum pražské bude rozšířeno. Sl. sbor obec. starších král. hlav. města Prahy ve schůzi dne 24. února t. r. zásadně se usnesl na tom, aby se přístavkem rozšířilo Věci dosud tamže chované mají cenu přes 120.000 zl. *Mir.*

Základy vědecké kraniometrie s praktickým cvičením v měření lebek, bude přednášeti v letním semestru p. Dr. Lubor Niederle, univ. docent, a to 2 hodiny týdně v českém ústavu přírodovědeckém na Karlově náměstí. Tu se naskytá nejlepší příležitosť všem, kdož mohou a chtějí pracovati pro národopisnou výstavu. Zvláště naše studentstvo nemělo by scházeti v přednáškách těchto, aby mohlo již o prázdninách aspoň snášeti materiál pro odbor anthropologický. Znovu připomínáme, že síně universitní jsou otevřeny i neakademikům, právo na mimořádné posluchačství má každý.

Archaeologický sbor král. hlavního města Prahy. Rada král. hlavního města Prahy povolala před nedávnem řadu vynikajících osobností, aby se konstituovaly jako archaeologický sbor král. hlav. města Prahy. Sbor ten bude dle usnesení rady městské stálý, a připadnou mu rozmanité úkoly. V první řadě má pečovati o to, aby v době co možná nejkratší sestavil archaeologický katastr města Prahy; kromě toho povolá jej rada městská vždy, když se bude jednati o zachování nebo restaurování uměleckých nebo historických památek, takže bude sbor ten jakýmsi poradním tribunálem pro slavnou radu městskou. Tímto svým rozhodnutím vykonala slavná representace Prahy čin dalekosáhlý a důležitý, jehož blahodárnou činností, doufejme, mnohá vzácná památka potomkům bude zachována. Sbor počal již také svou práci, sestaviv pracovní program a rozděliv se na jednotlivé sekce. Za členy nové této instituce povoláni byli radou městskou: Z rady městské pp. Dr. F. Vlček, Vlad. Pér; ze sboru obecních starších: vládní rada V. V. Tomek, stavební rada Ant. Wiehl; z c. k. konservatorů pp. Dr. Jar. Čelakovský, c. k. univ. profesor, Jan Herain, stavitel, Břetislav Jelínek, kustos městského musea pražského, a Josef Mockr, architekt; jako odborní znalci: Dr. Karel Chytil, d. p. P. Frant. Eckert, farář u Panny Marie Sněžné, prof. Jan Koula a architekt Jan Zeyer. Kromě nich vyzvala rada městská ještě tyto korporace k vyslání svých zástupců: Akademii věd a umění v Praze, sbor musea království Českého, Uměleckou besedu, Společnosť přátel starožitností českých a spolek architektů a inženýrů v království Českém. Z těchto korporací vyslala Umělecká beseda sochaře pana Boh. Šnircha, Společnosť přátel starožitností českých pana MUDra Jindř. Matějku, Spolek architektů a inženýrů stavitele pana Jos. Martina, Akademie a Archaeologický sbor musea král. Českého svých zástupců neoznámily! *J. Sm.*

Staré praporce v Emauzském kostele měly do nedávna mladší sice, ale dobrý pendant ve vojenských praporech, chovaných v děkanském chrámu Páně v Jičíně, kamž byly uloženy r. 1811. Bylo jich celkem 14 a vztýčeny

byly na zvláštní zábradlí po obou stranách hlavního oltáře. Nebyly prý majetkem ani města, ani patronátu, nýbrž c. k. 18. pěšího pluku, ležícího v Tridentu, jehož doplňovací velitelství je v Hradci Králové. (Proč tedy týž o ně žádal, a proč si obec směla nechati dva z nich?) Jmenovaný pluk zřizuje si v Tridentu své museum, pro které vyžádal si plukovník 12 praporců od děkanského úřadu; děkan pan P. Menčík odevzdal je pak zvláště proto vyslanému poručíkovi. Odevzdání oslaveno mší sv., při které 14 vojínů drželo všecky praporce Přítomny byly 2 setniny pěchoty, z nichž jedna vypálila před kostelem několik salv z ručnic. Že se súčastnila městská rada a obecenstvo, netřeba podotýkati. Zbylé dva praporce ponechala si obec jičínská a uložila v chrámu sv. Jakuba. Zmínili jsme se o tom šíře, poněvadž se domníváme, že by i praporce emauzské mohly již konečně dojíti trvalého uložení v městském museu pražském, kamž jedině patří. Slavnosti při tom rádi bychom odpustili.

Edv. Šindelář.

Obnovení kláštera blahosl. Anežky a přiléhajících k němu kostelů v Praze. S potěšením sdílíme se s našimi čtenáři o zprávu, že činnosť jednoty, která si vytkla za účel restaurování této stavitelské a historické památky středověkého umění, zdárně a utěšeně se vyvinuje. Má to pro nás tím větší důležitosť, neboť jest to jediná a poslední stavba provedená v slohu přechodním v celé Praze. Rada městská, která se vzácnou obětavostí postarala se o restaurování obou mosteckých věží, prašné brány, pravého to skvostu stavitelského a mnoha jiných památek, nešetříc žádných obětí a nákladů, která v nejnovější době značným nákladem dává renovovati stará freska v kapli při kostele sv. Jiří na Hradčanech, také v první řadě umožnila zachování kláštera blahosl. Anežky. Před lety, kdy spracován byl první návrh budoucí regulační čáry v assanačním obvodu král. hlav města Prahy, byly přes kvadraturu kláštera navrženy dvě nové ulice. Tím bývaly by nejen klášter ale i kostely k němu přiléhající na vždy ztraceny Slavná rada městská však s nevšední benevolencí přistoupila tenkráte na žádosť architekta p. Jana Zeyera, kterou jako plnomocník Umělecké besedy jí předložil, na změnu regulačních čar v oněch místech tak, aby klášter nemusil býti sbourán. Regulační čáry změněny tak, že klášter se svými kostely bude státi uprostřed nového, prostranného náměstí. A v nejnovější době rozhodla sl. rada městská se schválením sboru obecních starších, aby žádosť jednoty o podporu vyřízena byla v ten smysl, že rada městská zatímně každoročně vloží do rozpočtu obecního částku 1000 zl. jako příspěvek ku fondu jednoty pro obnovení kláštera blahosl. Anežky v Praze. Soukromé dary a členské příspěvky [1]) se utěšeně scházejí, a jelikož jest se nadíti i příspěvků země a státu, jest oprávněn naděje, že se bude moci v brzku již pomýšleti na přípravné práce restaurační, a že naše Praha o jeden skvost stavitelský bude bohatší. *J. Sm.*

Přelévání starobylých zvonů, lépe řečeno, jich ničení, bylo již často ostře posuzováno a odsouzeno. Před nedávnem vyšlo přání z c. k. ústřední komise vídeňské, aby bylo upuštěno od přelévání zvonů, které pro mnohé zvláštnosti své, jmenovitě však pro svůj tvar, výzdobu, veliké stáří a proslaveného zvonaře, v jehož dílně byly ulity, toho zasluhují, aby jako významná památka, byť i puklé nebo rozbité dány byly do museí. Je-li však přelití zvonů nezbytné, doporučuje se zachovati »paměť na dřívější tvar a ozdobu odlitím na nových zvonech všech často nemalý umělecký a typologický, ba i literární význam majících ozdob a figur se zvonů starých a připojením na vhodném místě stručného nápisu s daty o přelití.« K tomu připojujeme, aby ozdoby, figury a legendy zvonové byly pro musea zachovány sádrovými odlitky a kopiemi dle návodu, podaného v 1. čís. I. roč. tohoto časopisu str. 15. poznám. 2 A má-li již

---

[1]) § 5. stanov zní: Členové jsou: *a*) zakládající, kteří jednou pro vždy aspoň 2000 zl. složí nebo ročně nejméně 100 zl přispívají; *b*) čestní; *c*) skuteční, kteří jednou pro vždy nejméně 200 zl. složili nebo ročně aspoň 10 zl. přispívají; *d*) přispívající, jichž roční příspěvek jest aspoň 5 zl.; *e*) podporující, kteří ročně aspoň 1 zl. přispívají. — Obce, ústavy, jednoty a jiné právní osoby mohou se státi členy kterékoliv výše uvedené třídy. — Přijme-li ředitelstvo příspěvek ve hmotách, nabývá tím dárce práva, aby dle peněžité ceny svého příspěvku dosáhl členství.

zvon přelit býti, ať se poznamenají pro historii zvonařství také rozměry a váha jeho! Co tu pověděno o zvonech, platí též pro křtitelnice cínové, které nezřídka jsou nahrazovány mramorovými, ceny naprosto pochybné. *Soukup.*

Zprávy o spisech.

Fr. Lad. Čelakovského Mudrosloví národu slovanského v příslovích. Vydání II, jež uspořádal Dr. Jan V. Novák, c. k. prof. gymnasialní. V Praze, 1893. Nákladem Al. Hynka. Cena 5 zl. Na prospěch folkloru slovanského, zvláště českého, učinil osvědčený pracovník Dr. Novák tímto vydáním kus záslužné práce. Kniha není pouhým vydáním druhým, ale vydáním dobře spořádaným a doplněným. Učiněny jednak prospěšné opravy ve znění přísloví, jednak doplněno původní vydání pod čarou příslovími z různých sbírek slovanských. S výhodou jest, že nepřehlédnosť prvního vydání odstraněna záhlavím věcným v čele každé stránky, jímž charakterisován stručně obsah přísloví, na téže stránce jsoucích. Důležitým pak a vskutku potřebným jest J. Soukupem s velikou pílí sestavený slovník s obsahem všech přísloví o 128 stranách, kterýmž hledání velmi usnadněno. Nemůžeme jinak, než dílo toto vřele doporučiti. Má ono již i svou historii: Vydání první, jež vyšlo nákladem Matice České r. 1852., jest zcela rozebráno a často byl po něm shon. Vyskytlo se tu a tam u antikváře jako rarita. Nově vydáváno po sešitech, z nichž první vyšel r. 1891., poslední r. 1893. Bylo tedy potřebí více než dvou let, aby kniha byla dokončena! To není úkazem, že by se těšila poněkud jen čilému odbytu; byl by nakladatel pokračoval zajisté rychleji. Vina toho jest v obecenstvu, které skoro jen po románech a povídkách se shání, k četbě jen poněkud vážnější ducha nepřipoutávajíc. Obrat k lepšímu dávno jest již žádoucím, nemá-li literatura směru vážného plniti jen sklady nakladatelů. *Černý.*

Otázky.

Na oba dotazy ve 4. čís. I. ročníku zaslali odpovědi jak obyčejně vždy ochotní pracovníci naši pp.: Jos. Cyterák, správce školy ve Vel. Číčovicích a K. Šť. Vydra, učitel v Horažďovicích. Doufaje, že bude pamatováno na všecky otázky v I. ročníku, a že časem přece ještě dojde nějaká odpověď, s nadějí ne menší přikládám tyto řádky:

Malovaná vajíčka velkonoční. Vydav před rokem třetí vyzvání k vlasteneckému obecenstvu, by mne podporovalo v mé snaze, vydati dílo o českých vajíčkách velikonočních, zasýláním jich, obdržel jsem sotva čtyry cenné zásylky, takže material jest posud příliš kusý a nesouměrný; z některé vsi mám až 30 kusů, naproti tomu z celých krajů ani jediného. Mnohé kusy zničeny dopravou, jiné rozpukly se při změně teploty, nebyvše zcela na tvrdo uvařeny. Z těchto a jiných příčin odložil jsem práci tu na dobu, až budu míti sbírku úplnější. Doufaje, že i letos nezůstane hlas můj bez účinku, obracím se ke každému, by dle možnosti přispěl ke sbírce této a vydání její uspíšil.

Vajíčko malované, má-li léta vydržeti (mám kusy až přes 30 let staré), musí dříve uvařeno býti úplně na tvrdo, a zásylka do řezanky, sena nebo vaty vložena. Krabic nechť se užije dřevěných, jinak se posýlá nadarmo, vše dojde rozbito. K tomu buďte přiloženy šlehačky a lístek s odpovědí na tyto otázky: 1. Jak říkáte vajíčkám velikonočním? 2. Kdy, kdo a čím vajíčko ozdobuje, maluje, rýsuje; muž či žena, mladý či starý? 3. Zabývá se tím ozdobováním jediná osoba nebo rodina pro celou ves nebo okolí; jestli ano, napište její jméno, stav i byt a nezapomeňte se vyptati, je-li to dědičné v jejich rodině? 4. Jmenujte také výslovně, jak se jmenuje ta barva, aneb cokoliv jiného, čím se vajíčka barví u vás. Vylič te celý průběh té práce. 5. Kdy a proč se rozdávají

vajíčka ta? 6. Kdy, kde (na kterém místě ve vsi) a jak si hraje mládež (hoši či dívky) s vajíčky? 7. Které koledy, říkadla a pověry velikonoční se u vás podnes říkají nebo říkávaly? Aby byl obraz pokud možno úplný a jasný, vyjmenujte vše, co dělá mládež, čeládka a hospodyně s hospodářem na Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílou sobotu a na velikoční Hod Boží (chodění s řehtačkami, mytí se v potoce, pálení Jidáše, svěcení vajec a jiné zajímavosti). 8. Co vypravují o tom všem nejstarší lidé u vás? Bývalo to za jejich mládí zrovna tak, či ujalo se tu něco přespolního? 9. Ke všemu budiž udáno jméno vesnice.

Tyto body schválně jsem vyjmenoval, ač již od loňska známy jsou aspoň většinou z mého vyzvání, uvádím je znova, abych vhodně poukázal k tomu, že bez nich každé jiné sbírání podobné jest zcela bezcenné a bezúčelné, sloužíc nanejvýš za ozdobu skříní. — Budiž připomenuto, že práce klášterní a mramorované, jakožto nové a cizí způsoby s díky odmítám!

Jména ct. pp. dárců uveřejním, jakmile dojde větší počet zásylek. Tyto vyprošuji si v pevném a bezpečném obalu na podepsanou adresu.

V Praze, dne 1. března 1894.

Jan Soukup,
v Praze, Žitná ulice č. 607.—II., 2. poschodí.

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Zpráva pokladní V posledním čase za členy přistoupili P. T. pp.: Drachovský Ant., řiditel škol v Dobřívi, Hofmeister Václ, c. k. vrchní vardajn v Praze, P. Jireš Jos., farář v Žímě, Lacina Jos., c. k. profesor a spisovatel ve Slaném, P. Lhotský Jos, farář v Jirčanech, Tvrzský Jos. v Jičíně (za r. 1893.), Zahrádka Ed. v Praze, slavný musejní spolek »Pelcl« v Rychnově nad Kněžnou a slavný Musejní spolek ve Slaném.

Za publikace pak poslali P. T. pp: Hellich Jan, lékárník a starosta v Poděbradech, zl. 1·33, Hofmeister Václ., c. k vrchní vardajn v Praze, zl. 2·20, Kancnýř Bedř., c. k. okr. soudce v Dačicích, zl. —·45, Dr. Krška K., c. k. soudní adjunkt na Vsetíně, zl. 1·40, Kysela Fr, účetní v Mnich. Hradišti, zl. —·45, Lukáš Al., okr. tajemník ve Velvarech, zl. 1·25, Schmidt Václ, úředník cukrovaru ve Zvoleňovsi, zl. —.45.

Mimo to k účelům Společnosti darovali: Slavný okresní výbor na Hluboké zl. 1—, v Kolíně zl. 5·—, v Libochovicích zl 5·—, v Přeloučí zl. 5—, ve Vodňanech zl 5·—, na Zbirově zl. 10·—, slavná Občanská záložna v Karlíně zl. 25·—, slavná okresní hosp. záložna v Rakovníku zl. 2·—, slavná Občanská záložna na Smíchově zl. 10·—.

Vzdávajíce za dary tyto uctivý dík prosíme, by i na dále podporami na Společnosť pamatováno bylo.

Všem pp. členům pak oznamujeme, že nyní i budoucně v každém čísle »Časopisu« uváděni budou pouze **nově** přistouplí pp. členové. Vyplňovalo jmenování všech členů v ročníku I mnoho místa, jehož jinak užito býti může. Seznam všech pp. členů uveřejněn bude vždy po valné hromadě ve zprávě za celý rok. Výkaz ostatních, po závěrce této zprávy přistoupivších pp. členů uveřejněn bude v č. 2.

V Praze, 25. února 1894.

Ed. Bufka, t. č. pokladník,
Král. Vinohrady, Čelakovského sady, č. 432.

Redaktor Jan Soukup. — Nákladem Společnosti přátel starožitností českých v Praze.
Tiskem Fr. Šimáčka v Praze.

ČASOPIS
SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH
V PRAZE.

Časopis vydáván jest pouze členům Společnosti a to zdarma. — Expedice jest na Král. Vinohradech, Čelakovského sady, č. 432.

Číslo 2. Vydáno v červnu 1894. Ročník II.

Archaeologické miscelly.

Píše Dr. *J. Matiegka.*

II. Původ a vývin kosy.

Nejstarší zemědělci, kteří žili v mírném podnebí a mívali vždy veliké pastvy k výživě svých stád, nevšímali si slámy a brali jen klasy; památky starého věku nám ukazují skutečně žence vždy uřezávající pouze klasy (srv. na př. obrazy v egyptských pyramidách). Původně dálo se tak jednoduchým nožem, později nožem ohnutým, t. j. srpem. Sláma zůstala na poli.

Když byla více uznávána užitečnosť slámy hlavně pro stelivo a potřeba její rostla, uřezávalo se obilí v prostředku výšky stébla a jen hořejší část s klasy se uschovávala. Když pak nastával nedostatek potravy a steliva, což se lehce mohlo státi u národa pevně usazeného, brán domů i zbytek slámy, který původně zůstával na polích (Varro: O zemědělství, 50.) Později poznala se sice úspora času, sežne-li se obilí jen najednou a to níže, než na dvakrát, ale i potom dlouho se uřezávaly klasy před mlácením a vyklepáno z nich zrno tlučením holemi.[1]) Tento přehled vývinu žacích nástrojů, který jsem vyňal z práce hr. de Lasteyrie (Sammlg. v. Masch. Inst. atd. II. 1823. Ursprung d. Ackergeräthe str. 11. a tab. 8.), lehce vysvětluje, proč vynález kosy stal se tak pozdě: nebylo jí dříve právě zapotřebí, dokud se nepočalo celé obilí u samé půdy žíti; kosa dovoluje žatvu s tělem vzpřímeným a nenutí k postavě skrčené a tedy namáhavé. A smíme souditi, že se kosa vyvinula ze staršího srpu a že není vlastně nic jiného než veliký srp, jehož slabě ohnutý čepel jest rozměrů větších a jest připevněn na delším držadle; vede se oběma rukama. Tvary obou nástrojů, jak jich nyní u nás užíváno,

[1]) Poněvadž uřezávání klasů vyžadovalo více času, utrhávaly se někdy nástrojem v podobě hřebenu, jak to i na obrazích v podzemních sklepeních města Elethyie jest vyobrazeno. Ba tyto nástroje hřebenovité byly různě zdokonaleny, a urychlení práce docíleno prací dvou proti sobě stojících mužů nebo pomocí dobytka.

liší se arci valně od sebe, avšak předhistorické a cizozemské žací nástroje sprostředkují přechod od jednoho k druhému. [1])

Mezi srpy bronzovými jsou vedle obvyklých srpů s polokruhovitým ostřím (obr. 1.) též takové, jichž ostří leží více v pravém úhlu k držátku (obr. 2. a 3.) a bylo jen mírně zahnuto. [2]) Temto podobají se též některé srpy egyptské (obr. 4. dle nákresu v hrobech a obr. 5. dle obrazu v Elethyii). Naše srpy předhistorické dosahují však také někdy značné délky, a čepel srpu elethyiského jest delší než předloktí s rukou, jest tedy asi půl metru dlouhý. Tyto srpy však vesměs asi

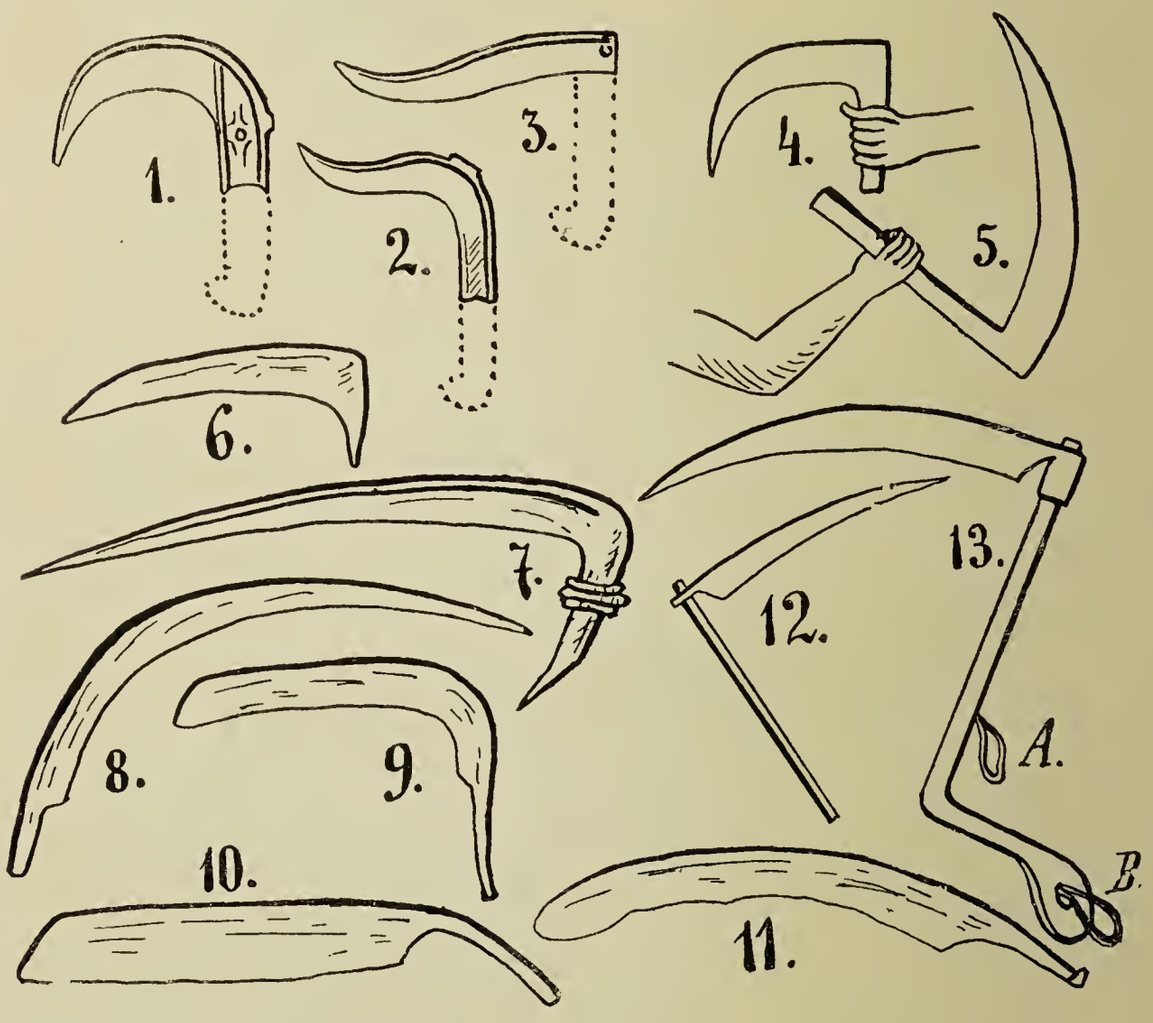

jen jednou rukou vedeny. Těmto podobají se však úplně malé kosy, nyní ještě upotřebované, tak kosa, které užíváno na strniště v krajině bloiské, s držadlem a čepelí dlouhými asi 3·5 cm (obr. 12.) a malá kosa z „Henneganu“ v Belgii (obr. 13.) 8 decim. v největší šířce a 6—6·5 v délce; držadlo této poslední měří až k ohnutému místu 5 decim. a 1·6 odtud ke konci; řemínek *A* slouží k připevnění na pěsti, druhý *B* k zavěšení. [3])

---

[1]) Vedle srpů velikých užívá se i malých kos, a to takových, že se vedou jen jednou rukou (obr. 8. 9.)

[2]) Srv. můj článek: »O tvarech srpů a jich užívání v době předhistorické.« — Český Lid III. str. 359.

[3]) Gf. v. Lasteyrie, l. c. I. Sensen u. Gabeln Taf. I. — Podobné nástroje žací viz: Verhandl. d. Berl. Ges. f. Anth., Ethn u. Urgesch. 1889. str. 485, 486 a 1890. str. 153—160.

Avšak žací nástroje, jež bychom mohli určitě za kosy prohlásiti, scházejí celé době bronzové [1]) i hallstattské. Také o kosách latènských jsou v literatuře jen zřídka zmínky; p. Dr. L. Niederle udal mi však doklady z různých museí cizozemských, z nichž podávám: výkres kosy (obr. 6.) z doby římsko-gallské, jakých jest několik v museu St. Germainském, dále kosy z Idria di Bača okr. Tolmín (obr. 9.) a jiné z Guriny v Gailthalu (obr. 8.; obě z doby latènské a ve vídeňském museu chované), konečně kosy ze zálivu Finského (obr. 7., histor. museum v Moskvě).

Poněkud častěji se vyskytují kosy později. Podávám (obr. 10.) vyobrazení železné kosy, nalezené na Hrádku v Semicích (Poděbrady), přes 30 cm. dl. uhé. [2]) Železné podobného tvaru byly nalezeny též v Německu, v území obydleném kdysi Slovany, a v Polsku a Rusku (obr. 11.) [3]) Lichačev udává délku ruských kos na 10—13 veršok (= $^3/_4$ lokte). Jsou tedy tyto kosy z pozdní doby také ještě poměrně malé a liší se kromě toho i svým upevněním od našich; nemají tulejky, nýbrž byly jako kosy latènské (srv. obr. 7—10.) ostnem do žerdi zaraženy a kruhem železným nebo řemenem připevněny; ale tvarem svým se prozrazují rozhodně jakožto pravé kosy. Týž útvar vykazují asi též kosy, které p. J. K. Hraše v jedné mohyle v „Borečném“ okolí Ratajském nalezl a které přičítá době pozdní. [4]) (Pokr.)

Lidové léčení na Zálesí.

Sebral *Jaroslav Mančal.*

Zálesí jest lidový název pro část okresu humpoleckého (v Čechách) na západě od Větr. Jeníkova. Vzdáleno jsouc na všech stranách živějšího ruchu moderního, nevzdávalo se tak snadno starých zvyků, obyvatelé jeho neodcizovali se tolik přírodě, v níž vyrůstali a nepozbývali tudíž také tak rychle víry v umění léčebné a čarodějnické předků svých. A proto podnes najdeme mezi Zálesáky hustě i lidi mladší, kteří umění tajůplné, zejména léčebné, ještě pěstují. Rozeznávajíce prostředky, které samy působí, a prostředky, které působí teprve pomocí nějakých zažehnávacích formulí, nepokládají tyto za čáry a svěří-li se některý s něčím, neopomine připomenouti, „že to nejsou čáry ani nic zlýho“, že tu působí „Pámbu“ jejich pomocí. Avšak právě od těchto jsme se dověděli jen málo. Víra, že po sdělení toho neb onoho zažehnávacího prostředku pozbude umění jejich moci, tak jest zako-

---

[1]) K jakési kose bronzové, nalezené na Tugošti (Pam. arch. VIII. 391.) nepřihlížím, byl to nejspíše větší srp.

[2]) Nyní v zemském museu.

[3]) Dle Lichačeva: O některých nálezech v kazaňské gubernii. (Práce 7. arch. sjezdu v Jaroslavě 1887. II. díl. Moskva 1891. str. 117. 118.)

[4]) Pan J. K. Hraše mínil však tehdy, že se k hospodářství nehodí a že snad byly spíše zbraní (ke strhování jezdců nepřátelských s koní). Pam. arch. IX. 136.

řeněna, že na největší naléhání neřekne leč úryvky. Sami dědí zápisky o těchto věcech po zemřelých, nebo se jich tajně zmocňují.

Kdyby se nám podařilo získati všechny zažehnávací prostředky jejich, byli bychom nemálo rozmnožili řadu prostředků léčebných. Přece však získáním poznámek po starém mlynáři Václavu Vašíčkovi z Trojanu u Větr. Jeníkova dostal se nám do rukou cenný material národopisný, a to z let třicátých. Na 60 stranách svého „vandrbuchu“ zapisoval si čáry, zaříkání a léky zmíněné doby. Lidové léčení odtud vzaté znamenáme písmenami (Z. V.)

Když připravuje babka masti, nesmí se jí nikdo ptáti „nač?“, protože se to nesmí načínat. Zeptá-li se jí někdo: „Nač je to?“, odbude ho zlostně slovy: „Náčkovi na nos!“ a připravuje mast znova, protože prvá by již neúčinkovala. Proč je to, smíme se ptáti.

Kdybys ochrom, vezmi z devíti mlejnů zpáteční vodu (voda, která přichází z jalového potoka do podkolí v lednici), vodu z devíti studánek, které proti slunci vejchodu jsou, z prostředka devíti brabenišťat dobrý přehoušlí, to se dá do pytlíka, devíti jalovců vršky, devaterník, kozlík, vrátičku, černobejlí, tolitu bílou a modrou a žlutou, mateřídoušku, řimbavu, balšan, verbinku, a to spolu vař v kamnovci, vyber to do kádě, musíš se nad tím pařit a když to schladne, sedni do toho! Udělej to několikrát! (Z. V.)

Na dobrý neštovice přikládá se celeduň (laštovičník, chelidonium majus). Také hojí se jinak: Březový prut pálí se třískou nad čepcem sekery zaražené do špalku. Když nakape z něho šťáva na čepec, pomočí se pírko a pomaže dobrá neštovice. Brzy se ztratí.

Na dobrý neštovice. Vezmi jedlový šišky a dej je vařit do hrnce! Když se svaří, vlej vodu do hrnce vřelou neb do putny a dej nad tu páru nohy, a když chladne, měj v ní nohy, tak se ti zahojí. (Z. V.)

Vezmi podbělí, tak celý listy, namočej do podmáslí a jak uschne, hned zase jiné namoč a přilož! Tak se zahojit musejí. (Z. V.)

Pro suchý lámání nohou. Vezmi koňský špik a maž nohy s ním dolů a zapoť je a pot dolů stírej! Tak ti bolest výde. (Z. V.)

Na otok přikládají březové listí, chebdí, kuřlavý tabák močený v líhu, mladé, zelené žito, lněné plátno namočené do petroleje nebo do teplé sprosté kořalky. Kromě toho otok se maže mnohými mastičkami a obkládá kaší, jako: Dá se terpentýnový olej, nepotřebované mýdlo, kafr a salmiak. To vše se v láhvičce dobře promíchá a pak třikrát denně oteklé místo natře. — Místo oleje užívají někde líhu, ale nedají salmiaku. — Hustý terpentýn se dobře rozetře žloutkem a namaže se tím lněné plátno a přiloží na otok. — Černý jalovec se utluče, proseje a utře se to dobře s vepřovým sádlem a kafrem. Ráno a večer se oteklá místa mažou. (Všecko z Branišova.) — Syrový zelený jalovec se utluče, dá se do zvolna rozpuštěného, neškvařeného sádla vepřového, k tomu dřevěný olej a smíšenina tato nechá se zvolna ½ h. vařit. Pak se procedí řídkým plátnem a třikráte denně se tím maže. (Kalhov.) — Nastrouhaný libeček se procedí, šťáva ta tře se s novým máslem a tím se maže. Zbylé výmačky, které zůstanou v sítku, ohřejou se, přidá se do toho kapánek vody vlažné,

přiloží se to na lněném plátně na místo, které bylo libečkovou šťavou namazáno. — Tvrdý černý chléb sestrouhaný poleje se sprostou kořalkou, posype pepřem a přikládá se na oteklé místo. — Rozetře se pšeničná mouka s novým máslem na kašičku a přiloží se na otok. — (Oustí.)

Psí, čerstvě staženou koží obalí se oteklé údy a nechá se to delší dobu přiložené. (Heralec.) — Lněné plátno namáčí se do teplého vinného octa a přikládá se na oteklé místo. — Rozstrouhá se křen, dá se do něho vinný ocet, trochu chlebové mouky, sválí se to na placku a vlažné přiloží se na otok. (Staré Bříště.) — Jalovcový a petrželový kořen, sladké dřevo a svatojanský chléb svaří se dohromady, procedí, trochu osladí a pije. — Hovězí „mork“ utře se na kašičku s jalovcovým olejem a oteklé místo se namaže. Dále se dá do řeřavého uhlí zelený jalovec a nad tím kouřem nakouří se koudel, která pak se přiloží na oteklé údy. Při tom v teple a klidu má se bolesť chovati. (Klábovka.)

Na zateklý žaludek přikládají kaši vařenou z upraženého, na prášek roztlučeného semene lněného a z ječné krupice. (Větr. Jeníkov.)

Pro otok vnitřní. Vezmi ječnou krupici drobnou a semeno lněný a ovčí bobky a husí sádlo; to dohromady vař, aby z toho kaše byla, a přikládej teplý na ten otok! Tak se rozejít musí. (Z. V.)

Šiška jedlová se usuší, roztluče, smíchá s novým máslem a roztlučeným libečkovým kořenem. Kaše ta jest dobrá na rány. (Větr. Jeníkov.)

Na menší ránu odřenou přikládají hlen, na proraženinu silně přitahují kousek slaniny, kterou ponechávají až do zhojení. Také hustý terpentýn přivazují na takovou ránu. Přerazí-li si kdo ruku nebo nohu, honem babička mezi dvěma kameny roztluče černý kořen (kořen kostivalu lékařského) a s křenem přiloží na ránu a pevně hadrem stáhne. Na potlučenou ránu: Vezmi salmiak a silnou kořalku, to dohromady svař a teplý na bolesť přikládej! Na posekanou ránu: Vezmi zelenou šalvěj, skrájej na drobno, dej do smetany, to svrť a tím máslem maž ránu, která se tobě hojit bude. (Z. V.) Na posekanou ránu jest řebříček, kámen o kámen roztlouct a přikládat. (Z. V.) Máš-li bolesť ruční, vem řebříček a roztluč pod okapem a kámen o kámen a tu šťávu vytlač do bolesti a ostatní přilož na bolesť! Tak se to tobě hojit bude. (Z. V.) (Pokr.)

Vyznamenání škod na panství kostském r. 1648.

Z rukopisu univ. II. A. 27. vypsal *J. V. Šimák.*

Vyznamenání nákladův a škod při přitažení 6 regimentů lidu jízdného švédského na panství kostské, kteříž na tom panství od 13. až do 18. dne měsíce decembris léta tohoto 1648. oni leželi a jak ve dvořích J. Hr. Exc též v městě Sobotce a po vesnicích znamenitých škod nadělali, na mnoze dobytka hovězího, svinského, skutu ovčího a drůbeže, omastky, šatstvo, plátna, předíva, vozy, co kde zastihli,

pobrali, potřeby hospodářské, pluhy, brány, tolikéž hradby okolo stavení popálili, vokna, kamna, dvéře roztloukli, kde co bylo, vytrávili, ostatek ládujíce do vozův na cestu s sebou vzali a tak to panství na dokonalou ruinu a zkázu přivedli, za kteréžto věci, vedle lidského dobrého svědomí jsouce v tom dostatečně, jak pod závazky, tak jiné osoby napomenuti, aby věrnou pravdu oznámili, vedle níže položeného vyznamenání v městě a v každé vesnici ještě v mírnosti pokládáme a na penězi položeno, totiž:

Město Sobotka, jak na officíry, tak na jiné soldaty vedle hlavního sečtení za 5 dní nákladu učinilo 1280 rýn. zl. 4 kr. 3 den.

	Pšenice vymlácené		Žita vymlácených		Ječmene vymlácené		Ovsa vymlácených		Hrachu vymlácených	Vikve a čečelky	Sena vytraveno	Škod na dobytcích, svrších uděláno	
	kop	md.	kop	md.	kop	md.	kop	md.	vozů	vozů	vozů	rýn.	kr.
Rychta vesecká:													
Ves Vesec . . .	1	43	2	2	1	7	—	41	—	10	31	202	30
Nepřívec	—	50	1	14	—	53	—	58	1	10	19	93	30
Malá Lhotka . . .	—	3	—	11	—	33	—	33	—	2	—	28	15
Meziluží	—	—	—	8	—	3	—	4	—	—	—	6	—
Dobšice	—	—	—	19	—	11	—	34	—	1	—	103	30
Lhota Rytířová . . .	—	24	—	22	—	22	—	17	1	—	1	32	—
Libošovice	—	14	1	16	1	12	1	10	—	13	21	115	30
Střehom	—	34	—	54	—	37	—	12	—	—	1	39	30
Dobšín	—	—	—	18	—	—	—	3	—	—	—	—	—
Steblovice	—	9	1	6	—	52	—	25	—	1	8	79	—
Machovice	—	—	—	34	—	18	—	19		—	—	12	—
Summa . .	3	47	9	02	6	08	5	16	2	43	81	117	45
Markvartice	—	18	11	43	1	4	1	9	3	6	22	568	8
Leština	—	15	—	21	—	8	—	38	—	1	3	175	10
Rakov	2	19	4	27	1	28	3	53	3	9	31	1442	48
Mrchojedy	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	455	—
Příchvojí	—	—	1	2	—	10	—	54	—	—	7	230	30
V Dolích	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—	170	—
Summa . . .	2	52	17	33	2	50	6	34	6	16	63	3041	36
Předměstí	—	5	—	19	—	31	1	7	—	3	23	255	24
Březno	—	2	—	24	—	30	1	13	—	11	23	153	43
Cahlovice	—	36	1	9	1	3	1	25	—	8	19	73	7
Spišová	—	12	—	14	—	16	—	9	—	3	7	53	24
Vosek	—	25	1	21	1	7	1	24	1	5	26	116	7
Lavice	—	—	—	56	—	6	—	10	—	—	—	51	12
Summa . . .	2	52	17	53	2	50	6	34	6	16	163	702	57

	Pšenice vymlácené		Žita vymlácného		Ječmene vymlácného		Ovsa vymlácného		Hrachu vymlácného	Vikve a čečelky	Sena vytráveno	Škod na dobytcích, svršcích uděláno	
	kop	md.	kop	md.	kop	md.	kop	md.	vozů	vozů	vozů	rýn.	kr.
Rychta želenská:													
Skuřina	—	55	3	7	1	10	1	5	—	—	—	349	5
Malá Bystřice	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40	—
Rokytany	—	58	1	34	—	34	2	42	—	—	48	636	58
Lhota Želenská	—	9	2	—	1	9	—	46	—	—	—	236	20
Vosenice	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	—
Summa	2	2	6	41	2	43	4	3	—	—	48	1493	23
Rychta dolenacká:													
Měst. Bousov	1	4	1	34	1	43	2	55	—	—	—	323	15
Vyšší Pole	—	3		12	—	38	—	4	—		—	59	—
Bučalky	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Veselice	—	8	—	15	—	25	—	36	—	—	—	89	—
Spařence	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	170	—
Summa	1	15	2	1	2	46	3	35	—	—	—	844	15
Rychta hořenacká:													
Hoř. Bousov	—	32	2	1	—	56	—	56	1	6	—	273	—
Vochvišťovice	—	48	3	15	1	22	—	24	—	10	—	143	—
Přepeře	—	45	2	10	—	54	1	23	—	9	—	234	—
Vobruby	—	26	—	41	—	34	—	12	—	2	—	28	—
Trní	—	—	—	10	—	6	—	6	—	—	3	6	—
	2	31	8	11	3	52	3	01	1	27	3	684	—
Summarum lidem poddaným škody se stalo	13	47	47	57	21	57	27	57	10	116	293	8758	3

Počítaje z vejš psaného obilí vymláceného pšenice, žita a ječmene z mandele po 3 věrt., ovsa po 1 kor., hrachu, vikve a čečelky z věrtele po 2 korcích, vyneslo by, totiž

pšenice	360 korců	1 věrt.	korec po	2 zl.	1240 zl. rýn.	50 kr.
žita	2157 »	3 »	» »	1 »	2157 » »	45 »
ječmene	987 »	3 »	» »	1 »	987 » »	45 »
ovsa	1677 »		» »	45 kr.	1257 » »	45 »
hrachu, vikve a čečelky	252 »		» »	1 zl.	252 » »	— »
sena	293 vozy			» 1 »	293 » »	— »
a výšepsaných škod na dobytcích a svršcích za					8758 » »	36 » 3 d.
Summarum těch škod lidem poddaným za					14987 zl. rýn.	21 kr. 3 d.

Poznamenání škod ve dvořích J. H. Exc. na témž panství kosteckém od předepsaných soldatův zdělaných:

ve dvoře bousovském:
ovsa v tom dvoře vymlátili 4 man.;
ve dvoře votrubském:
žita vymláceno 6 mand., ovsa 1 k. mand.;
ve dvoře vyšopolském:
pšenice vymláceno 10 mand., ovsa vymláceno 20 m., ječmene vymláceno 1 kopa m.;
ve dvoře vosenickém:
pšenice vymláceno 10 m., ječmene 30 m., ovsa 1 kopa, 26 mand.

Summa vymláceného obilí ve dvořích:

pšenice	20 m.
žita	6 „
ječmene	50 „
ovsa	4 k. 6 „
skotu ovčího vzato	115 kusův
svinského pohlaví vzato	40 „

Pohřebiště veleslavínské.

Popisuje *Jos. A. Jíra.*

Ve *hrobě V.* ležela kostra směrem asi SSZ.—JJV. s rukama podél těla nataženýma, majíc na pravici dva náramky železné, jeden v zápěstí (tab. III. č. 23.), druhý v nadloktí (tab. III. č. 22.), levici však zdobil náramek bronzový (tab. III. č. 24*a*, *b*,). Na každé noze bylo po stejném náramku bronzovém, z nichž jeden spatřuje se na tab. III. č. 25. Kde bylo nalezeno železné kolečko, vyobrazené na tab. III. č. 26., neznámo. Průměr jeho jest 4·2, světlost 1·3 × 1·7, tloušťka asi 0·5 cm. Železný náramek (tab. III. č. 23.) jest povrchu kulatého v podobě kruhu, světlosti 6·5 × 5·9 cm., silný 0·8 cm. Druhý náramek železný (tab. III. č. 22) jest světlosti 18·4 cm., z čtyřhranného prutu vykován, nezavřen, nýbrž konce jeho přesahují přes sebe o 3·7 cm., jsouce nad sebou 0·5 cm. položeny. Povrch je silně rozežrán rzí a celé vrstvy rozpraskané se odlupují. Č. 24*a*. *b* na tab. III. podává obraz krásného náramku, světlosti 4·5 × 6 cm., který se mírně súžuje od středu ke krajům. Z uzlu na prostředku zevnější strany jeho vybíhají na obě strany, též nahoru i dolů pěkně modelované točenice vypuklé, sovité, které se opakují také na obou koncích náramku a částečně i na hlavicích obou konců. Patina je místy jasné zelené barvy olivové a tu i tam přechází do žluta i do tmava. Další oba náramky bronzové, z nichž jeden jest pod č. 25 na tab. III., jsou stejného tvaru, rýhované (rýh. 87) po celém povrchu a končí dvěma kulatými destičkami v průměru 1 cm., které jsou na

Tab. III.

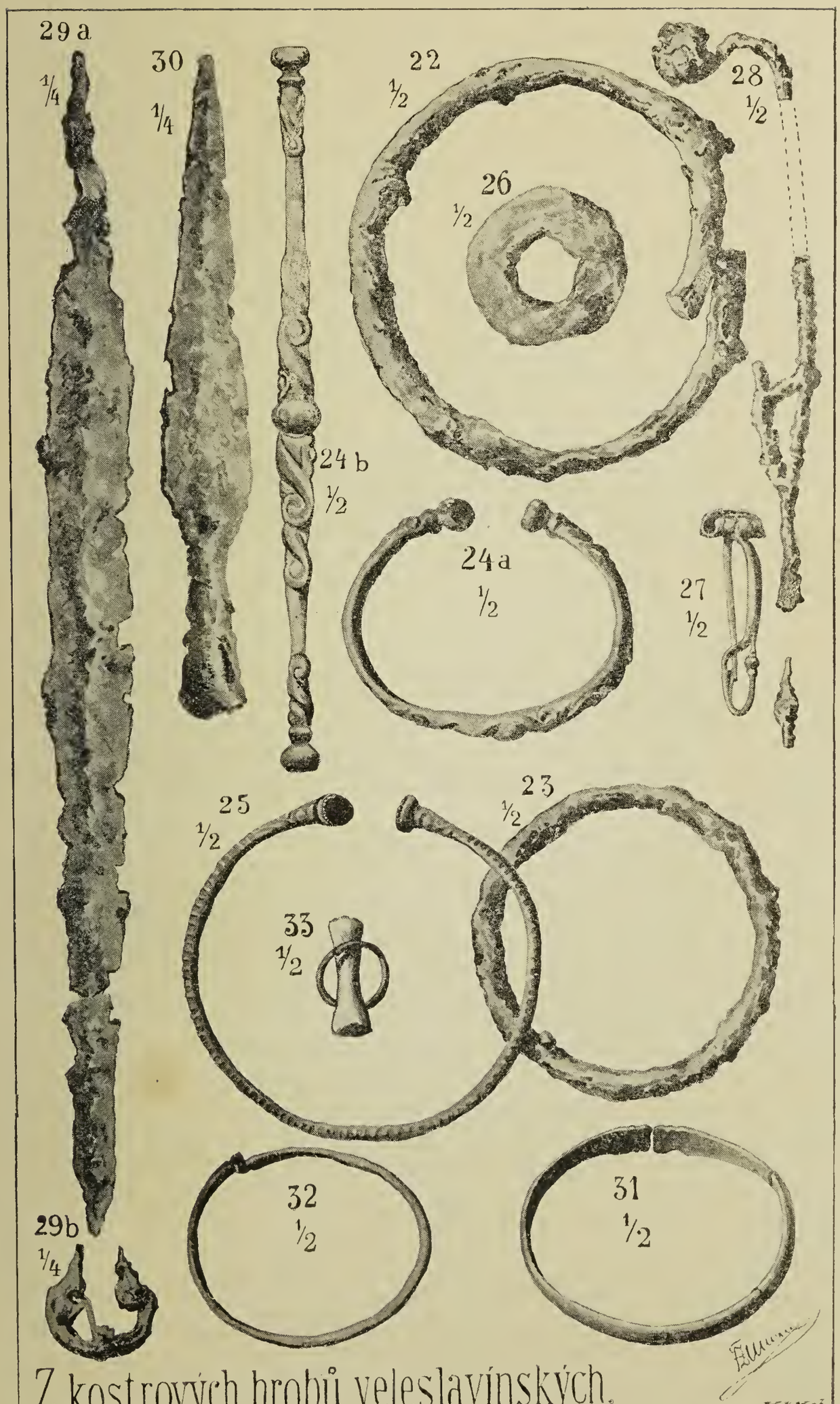

Z kostrových hrobů veleslavínských.

krajích k sobě obrácených ověnčeny řadou krupiček. Za každou destičkou vhloubena jest rýžka, za kterou po obou stranách jsou jiné dvě v podobě ( ); za těmi jsou 2 šikmé, rovnoběžně vryté čárky a pak 86 vroubků. Vnitřní strana obou náramků jest hladká. Tloušťka 0·5, — největší průměr č. 25. jest 6·8 cm. Týž jest v půli zlomen a má krásnou patinu zelenou, dosti hladkou.

Hrob VI. choval kostru, mající prý hořejší část těla poněkud výše. Ležela ve směru SSZ.—JJV. jako v hrobě předešlém. Na prsou spočívala spona (tab. III. č. 27.), po pravé straně u ucha měla prý stočený drát, blíže mi neznámý. Byl nalezen později. Jehla jmenované právě spony bronzové č. 27. otáčí se ve 4 plochých spirálách jako hoblovačky, z těch se zvedá hřbet fibule, sklání se, by utvořil žlábek pro jehlu, a vrací se vzhůru ke hřbetu jejímu v podobě drátu obroučkovitě rýhovaného a konečně úplně sploštělý, stejně rýhován přiléhá k fibuli samé.

Ve *hrobě VII.* byla kostra týmž směrem položena jako v VI., s hlavou prý níže zapadlou a bez milodarů

Ve *hrobě VIII.* ležela kostra na znak, hlavou k severu, nohama k jihu. Hlava poněkud do prava stočená, nejspíše tlakem hlíny, má lícní kosti a levou část čela šikmo ku pravé straně sploštělou. Zadní část hlavy vtlačena jest do dutiny mozkové, ruce spočívají volně dle těla, pánev jest porozstouplá, žebra, obratle a kost hrudní jsou dosti zachovalé. Připomenutí zasluhuje, že na celé kostře pozorujeme červené skvrny, a to hlavně na lebce, na vnitřní straně lopatek, na kosti svaté, na pravé kosti stehenní, na žebrech, na levé straně pánve a jinde, tak že celá kostra zdála se čerstvou krví zbrocena, zvláště dokud kosti byly ještě vlhké V levici měla sponu železnou (tab. III. č. 28.) z drátu asi 4 mm. silného.

Hrob IX. kryl kostru ležící směrem asi Z.—V., která měla ruce podél těla natažené. Dělníkům prý se zdálo, že kostra byla bez pravé ruky. Při pravé straně hlavy objevil se železný oštěp (tab. III. č. 30.), po boku meč železný (tab III. č. 29*a*, *b*) a na levé ruce náramek. Tento meč dvojbřitý, 60 cm. dlouhý, v nejširším místě 4·5 cm. přechází v řap, ne však již prutovitý jako na tab. I. č. 1. *a*, nýbrž súžuje se pomalu ke konci tohoto, jsa po celé délce své od bodce až ke konci řapu stejně silný. Na čepeli ve vzdálenosti 14·5 cm. od konce řapu lze pozorovati jakoby 2 nýtky tu tkvěly ve vzdálenosti 12·5 cm. K ostří uží se mírně již od počátku čepele. Jaká byla pochva, nelze již poznati. Dolejší konec její zdobí tříhranný (?) prut železný, svinutý v oblouk, který se dotýkal středem svým hrotu pochvy a pak se zatáčel kruhovitě. V místech, kde oba konce jeho kloní se k pochvě, roztepán jest částečně tak, že tvořil kolečko, jímž se dotýkal pochvy. Železný oštěp (tab. III. č. 30.) v délce 33·5 cm., opatřen jest tulejkou pro násadu, světlosti 2 cm. Uvnitř této ve vzdálenosti 0·4 mm. od kraje vidíme hřeb, asi 2 mm. silný, rovnoběžně s plochou oštěpu tulejkou procházející, k upevnění na dřevo. Tulejka ta 9 cm. dlouhá, mírně se súžuje, přechází v listovitý hrot v nejširším místě (5 cm. vzdálen. od tuleje) 4·3 cm. široký, který se zvolna súžuje ke

kraji, opatřen jsa na obou stranách žebrem středoběžným. Náramek bronzový (tab. III. č. 31.) jest hladkého povrchu, z drátu značně sploštělého, světlosti 5·3 × 7·1.

Hlavice kalichovité končí vydutou ploškou, za hlavicí pak je krček po každé hraně rozšiřující se v očko. Náramek tento je asi v $^1/_5$ své dávno přelomen, jak svědčí patina na lomu. Patina jest místy tmavozelená, hladká a lesklá, místy světlezelená, drsná, moučkovitá a lehce odstranitelná.

Hrob X., polohy úplně neznámé, obsahoval kostru, při které byl nalezen na prsteníčku (vedle malíku) levé ruky bronzový prstýnek (tab. III. č. 33.) s patinou temně zelenou, hladkou i bledě zelenou, drsnou. Zhotoven jest z plochého drátu 2 mm. vysokého. Oba konce jeho se přesahují maličko; jeden konec jest tupý, jako uťatý, druhý táhlý, přišpičatělý. Světlosti jest 1·8 cm. Kde spočíval náramek bronzový (tab. III. č. 32.) z drátu 3·5 mm. silného, při téže kostře nalezený, nepodařilo se zjistiti. Poznamenáváme pouze, že má patinu světlezelenou, drsnou i tmavší, hladkou. Světlosti jest 5·8 × 7 cm. Obě hlavice náramku jsou konkavní, podobají se kůtkům, za nimiž je rýha, a přesahují se o 4 millimetry. Oba tyto milodary s kostmi a rozdrcenou lebkou přenechal mi laskavě pan Ševčík, holič v Břevnově.

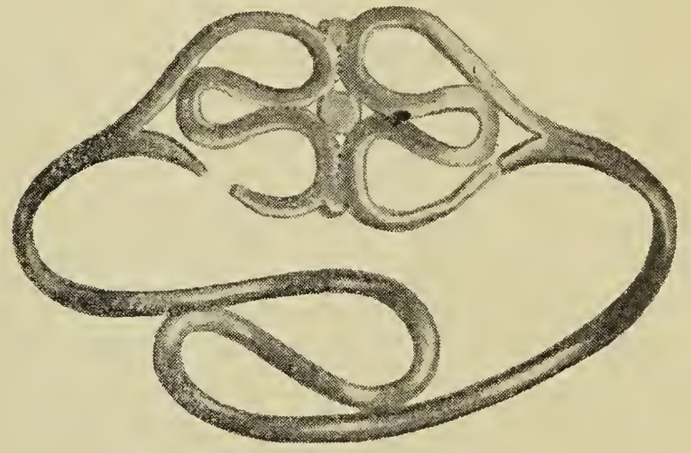

Zlatý náramek z Velesiavína.

Budiž ještě učiněna zmínka o zlatém náramku (viz str. 7. a obr. přiložený v textu), jehož základ, počínáme-li od zpoda zadní strany, jest bravurně točené **S**, jehož přední i zadní bříško dotýká se konců této písmeny, které pak vybíhajíce do prava i do leva, rozvíjejí se vpředu ve 2 srdcovité závity a tyto ve středu přecházejí v podélná očka. Kde se obě srdce stýkají, vložena jsou do vzniklých žlábků kolečka, kde oddělují, aby vytvořily ono podélné očko, jest umístěno ve vzniklém takto kosočtverci kolečko. Okraje srdcí též tak dotýkají se oček, byly rýhovány, jak patrno z některých stop dosti znatelných. Náramek tento vážící 13 gramů jest z drátu 2 mm. silného, místy roztepaného. Na přední a pravé straně jest velice otřen častým upotřebením.

(Pokračování.)

Pověsti z Klatovska.

Sebral *Frant. Benetka.*

O původu ohnivého muže. Jednou stál voják na stráži. Sluníčko pražilo, že se pot s něho jen lil. Nerozvážný voják začal ze zlosti nadávati a proklínati sluníčko. Za nedlouho potom zemřel, a protože proklel sluníčko musí chodíti světem a svítiti v noci tak dlouho, až se narodí souzená mu vysvoboditelka. Kdy se to stalo, nikdo již neví. Ohnivý muž tento jest jako pařez, oči má a ústa jako my. Kdo si ho zavolá, k tomu přijde, ale musí míti příčinu a pak poděkovati. Hrůza jde z něho, když jde vedle člověka. Jednou se již vysvoboditelka narodila a to ve vsi Tajanově, neboť ohnivý muž ten přicházel až do vsi, podívat se do jednoho stavení. Ta, která ho vysvobodí, zabloudí v noci, ohnivý muž se objeví, posvítí jí na cestu až k samému domovu, načež ona mu poděkuje: „Zaplať Pánbůh!“ Tak se trápí již několik set let a teprve takovýmto poděkováním z upřímného srdce bude zbaven svého trápení. (Dle vypravování K. Zemana, obuvníka a rybáře z Kalu blíže Klatov, nyní již více než sedmdesátiletého.)

O hadech se u nás mnoho vypravuje. Jakýsi pastevec usnul ráno v lese. Tu se k němu připlazil had, a protože hoch měl ústa pootevřená, chtěl had vlézti do něho, ale ku podivu, vždy se vrátil. To pozoroval nějaký učený pán, hada zahnal a hocha probudil s otázkou, co jedl po ránu. Ten se nepamatoval na nic jiného, než na 3 zrnka jalovcová, a ta ho zachránila před jistou smrtí. Tak se přesvědčil, jak mocná jsou zrnka jalovcová. — Pod jalovcem oster nějaká bylinka, jejíž kořen smočen v rumu, pomáhá proti choleře Zdá se mi, že to byla mochna lesní, dle líčení starého Rubáše, za mého dětství starce osmdesátiletého. Vůbec, kdyby dal člověk pozor na hady a na jeleny, jakých kořenů vyhledávají, mnohá nemoc by se vyléčila. Proto hajný a pohodník, kteří jsou neustále v lese, leccos poznají, což však také hned každému neřeknou. Had vylézá ze země na jarní svátek P. Marie a zalézá v den 8. září na svátek Narození P. Marie, jinak hyne. Každého hada máme se chrániti. Děti u nás říkávají: „Od ještěrky do postýlky, od hada doktora, od štíra hrobaře.“ A jest to svatá pravda. Ani slepýš není takový, jak se zdá. Kdyby viděl, byl by velmi zlý, všecky lidi by vyhubil. Ale že nevidí, může škoditi jen náhodou, když se na něho šlápne. Jaké třeba opatrnosti, vysvětloval mi Honzára. Tak mu u nás přezdívají. Tvrdil, že nemůže na nohy proto, poněvadž v dětském věku brouzdal se bos za rosy „hadí rosou“, t. j. místem, kudy se had plazil za rosy.

Důležitá obdarování města Vsetína na Moravě.

Podává *Mat. Václavek.*

(Dokončení.)

Valdštýn osvobodil Vsetín i od roboty. Jediné, co měli Vsetínští pánovi konati, bylo, že jednou v roce chodili na hon na medvědy a vlky, a že do panských sklepů vpouštěli víno, přivezlo-li se odněkud a je zase na šenky vytahovali, bylo-li třeba. Roku pak 1623. prodal Valdštýn Vsetín a jiné statky na Moravě, a za stržené peníze nakoupil si časem 63 panství v severních Čechách, kteráž s povolením císaře Ferdinanda II. spojil v jediný celek, u „vévodství frydlandské".

Od r. 1652.—1831. drželi Vsetín uherští hrabata Illešhazové z Illešházu, kteří sídlili obyčejně na svých statcích uherských, na zámku Dubnici nebo v Prešpurku, ale přicházeli občas i na Brumov, který jim též náležel, a na Vsetín. Někteří Illešházové přáli Vsetínu, udělujíce mu různé svobody a výhody a potvrzujíce mu stará, zvláště od Valdštýna nabytá práva. Takové stvrzení (konfirmací) starších práv podáváme tuto od hr. Josefa Illešhaza z r. 1732. a pověřený opis z r. 1770.

K orientaci podotýkáme ještě, že Vsetín se dělí na Horní a Dolní, Horní na pravém břehu Bečvy, na výšině takměř amfitheatrálně rozložený, a Dolní na levém břehu v rovině se rozkládající.

Výtah z obdarování města Vsetína.

My Joseph Hrábě Illesházy z Illesházu, Ouročitý Pán Hradu a Panství Trenčanského, Bánovského, Ssarvi, Vsetínského a Brumovského, Jejich Jasnosti Císarské a Královské Skutečná Rada, Komorník, Nejvyšší Truksas v Království Uherském, tím spousobem v Slavné Stolici Trenčanské a Liptovské Hlavní Išpan.

Známo činíme týmto našim obnoveným Listem, aneb Confirmaci, obnoveným všem vůbec a jednomu každému, komubykoliv věděti přináleželo, obzvláštně budoucým Pánům a držatelům našého dědičného panství Vsetínského, že prohlédajíce na stálou k nám vždy zachovalou věrnosť, poníženou a poslušnou poddanosť, dědičných poddaných našich, Horního Města Vsetína, ponévádž jim nebohým lidem v ten neštiastný a nenadálý pád rebelandský, roku 1708. dne 7ho měsíce máje v tomž městě Vsetíně učiněné, jejich předešlé mající obdarování neb privilegia všechny k zmaření přišly, a skrze ohně v popel obrácené jsou; pročež z pouhé a obvzláštní přirozené Vrchnostenské Milosti, na jejich pohledávání, a poníženou žádosť, jim zase tyto předešlé mající punkta všechny jejich náležitě potvrzujeme a dokonále confirmirujeme následovně:

Za první. Týkajíce se peněžitých platův dle urbaryum vycházejících, takových (: jak předešle odváděli a nyní odvádějí :) nám budoucým erbům neb potomkům našim, ano y všem držitelům nad-

jmenovaného diedičného panství Vsetínského, totižto na pět terminův jmenovitě při Sv. Jiří 82 fr. 33 kr. při Hromících 82 fr. 33 kr. při Sv. Janě 82 fr 30 kr. při Sv. Václavě 30 fr. 3 kr. a do Liptála podle odhadu 52 fr. 30 kr. tolikéž při Vánocých do důchodův našich 82 fr. 33 kr. v jedné pak summě: Čtyry sta dvanácte rynských jeden-každý plat po 60ti fr. a 45ti kr. vždy na časy budoucý odváděti povinni budou, a poněvadž,

Za druhé. Oni Vsetínští Měštiané předešle vždycky k svému domácímu hospodářství jakožto vystavění a opravování svých příbytkuv a k palivu nicmeně y kládí pilně pro svou vlastní potřebu v Horách Jasenicách a v Semětíně vždy svobodně a beze vší překážky nebo ouplatku vyváželi a brávali, jen toliko s ohlášením buďto u hejtmanského neb polesenského ouřadu, tak aby mnohý bez potřeby Hor nekazíl dovoleno byti má tím zpousobem.

Za třetí. Dříví na šindel k stavení potřebnému jim bez všeho ouplatku svobodně brati se dovoluje, nicmeně, kdokoliv v Horách Panských šindel k prodavání dělati by chtěl, ten z jednohokaždého tisýce nadělaného šindela do důchodu Vsetínského po třidceti kreycaroch platiti povinen bude. V příčině pak,

Za čtvrté. Dělání pasek neb kopanic na obecních chrastiach, takové jím a obvzláště těm chudým lidem, kteří žádného rolí nemají, kučovati a dělati, beze všech ouplatkuv milostivě povoluji, kdoby pak na Panské Hoře paseky zdělati chtěl, ten předně, při ouřadě Polesenském se ohlásyti a budoucně z jednékaždé měřice vysetého Obilí (: tak jak od starodávna bývalo :) do důchoduv našich každoročně po 15 kr. platiti a odváděti má.

Za páté. Poněvadž Obecní pastviska, totižto Horního Města Ohrada horní nad Svárovem, a dolní pastvisko zase pod Topolím ležící, ty často přicházející veliké povodně z prudkéj řeky Bečvy tým více pískem a kaménim zaplavují, takže nemají kde svých dobytkou kam vyháněti, a opásati, pročež jím dovoleno bylo, a stímto i na časy budoucí milostivě se dovoluje to dolní pastvisko nad Stavem Jabluneckým, neb tou tak jmenovanou Ostrou Horou ležícý, aby tam bez překážky jednoho každého dobytek svůj svobodně pásti a vháněti mohli. Majíce oni

Za šesté. Od starodávna dovoleno, aby v Postní dni, to jest, v Pátek a Sobotu, neb též v Suché dni v Bečvě, a to sice počínajíce od toho místa kde Jasenice do Bečvy vpádá až po Stav Jablunecký, Ryby sobě svobodně loviti mohli Pročež při tej takovéj svobodě, nyni y budoucně bez všeho hájení neb překážky jednoho každého mimo strouhou, které pro naši Dvorskou Tabuli resolvirujeme neb vymítáme, zachovaný a zanechaní byti mají.

A jsouce Za sedmé Město Vsetín všech a všelijakých robot vrchnostenských osvobozeso, pročež oni Vsetínští od nás ani potomkův našich neb erbův a držitelův panství Vsetínského dokonce na žádné takové roboty, jakby ty vždy jmenované a vymyšlené byti mohly, nuceni byti nemají, toliko na nedvědě a vlky a to sice jenom na

jeden den do Hor Jasenic a Semetína (: jako od starodávna :) na hon jíti povinni jsou. Nicmeně, Za osmé. Víno panské když se koliv přiveze, do sklepů spustiti, a zasé na šenky vytahovati povinni jsou. Nicméně

Za deváte. Když pak by z požehnání Božího Bukva v Horách Panských buďto v Jasenicích a v Semětíně neb kdekoliv jinde se obrodila, tedy oni Hornomiešťané Vsetínští na takovou dobytek svůj čžerný (: tak jako předešle :) hnati a svobodně bez všelijakého ouplatku neb osypu sobě pásti dovoleno mají. Týkajíce se též Za desaté Opravování stavu, mostu a coudění mlynských příkop, tu předně most oni Horní Měšťané Vsetínští z napomáháním Dolno-Měšťánských, však toliko s pěšími robotami, sami v čas potřeby opravovati, příkopy pak couditi diedinským a robotním lidem toliko nápomocní byti mají, a jsouce, Za jedenácté Syroty Vsetínské od brání do služby do dvorou vrchnostenských od starodávna osvobozené, přitom se nyni i budoucně zanechavají, a do tejž zrozumívající služby nucené byti nemají; toliko jich ouřad Vsetínský podle obyčeje každoročně v čas zřízený na kancelář hejtmanský představiti, a z peněz jejich počet pořádný učiniti povinen bude.

Datum v Prešpurku dne 18. Octobra 1732

Prešpurská pečeť. Joseph hrábě Illežhazý.

Collatum se Výpis ze svými mně přednešeném na pargamentě psaném, a v ničem porušeném pravém originalním obdarováním aneb privilegním listem i ve všem od slova do slova.

Actum apud Regias Tabulas Marchionatus Moraviae.

Brünn die 18. Juni Anno 1773.

Brněnská pečeť. Johan Gärzii Cuetz. Registeret Capedtor.

Chození s klibnou.

Píše *Jan Soukup.*

(Pokračování.)

Právě popsaný průvod mikulášský v Kunicích vyznačuje se skromným počtem účastníků a prostým vystrojením. Na srovnanou kladu tedy proti němu znamenitý průvod mikulášský z Litomyšlska, který se nám zachoval ve dvou barvami provedených obrazech, vskutku zajímavých i rázovitých, zapůjčených sl. Musejním spolkem v Litomyšli, laskavým prostřednictvím p. JUC. Rud. Svobody, jemuž za nevšední ochotu srdečně děkuji. S touže vděčností připomínám též ct. p. Vitáka, řídícího učitele ve Sloupnici, p. a J. Šplíchala, rolníka v Chotěšinách. Popis celé hry mikulášské sestavil p. Jan Šplíchal, statkář

v Heřmanicích, dle vypravování dlouholetého písaře obecního tamže, p. Jana Švába. Týž p. J. Šplíchal namaloval také, jsa desítiletý hoch, průvod mikulášský, jak se spatřuje na obr. č. 3

Roku 1847. umínila si mládež v Heřmanicích u Litomyšle přistrojiti se za Mikuláše, a proto žádala na vrchnostenském úřadě v Litomyšli o dovolení. Tehdejší vrchní p. Braun nechtěl mládeži kaziti radosť, řekl deputaci že sám proti „Mikulášům“ ničeho nemá, ale z moci úřadu svého nemůže a nesmí dovoliti pořádání mikulášského průvodu. Po této odpovědi počato s přípravami k „Mikulášům“. První „Mikuláši“ chodili v Heřmanicích již r. 1824. [1]) a téhož roku i v Horní Sloupnici. Mládež z Oujezdce a z Bučiny přestrojila se za „Mikuláše“ asi r. 1843., v Tisově posledně r. 1858.

Jak již pověděno, upravovali si v Heřmanicích oblek na „Mikuláše“. V průvodu bylo 10 mladíků, oblečených v husarský oblek sváteční té doby, totiž v krátký kabátec, olemovaný kožešinou, pošitý bílými a propletenými šňůrami. Tak byly i kalhoty okrášleny, majíce po obou stranách a nahoře v předu šňůry. Čáky z lepenky načerněné nebo černým papírem polepené zdobilo postříbřené nebo pozlacené třepení. Také korálky a penízky (t. j. lesklé plíšky jako čočka veliké) přišívali na čáky. Husaři byli ozbrojeni šavlemi. — Velitel jejich a celého průvodu byl vyšperkovanější. Jeden mladík ustrojen byl za paní. Na hlavě měl ženský klobouk s pštrosím peřím a na sobě bílé šaty s pásem, z červené, široké pentle. Dva myslivci oblečení po vojensku a ozbrojení puškami následovali a jim v patách kráčeli dva Turci v červeném obleku, s turbany z hedvábných šátků, majíce na obličejích škrabošky a ruce po loket obnažené. Zbroj jejich byly šavle a pistole. — Dva mladíci přestrojeni byli za mouřeníny. Měli černý šat a černé škrabošky, ruce po loket obnažené a začerněné. Opatřeni byli šavlemi a pistolemi. Jeden vážnější muž přestrojen byl za biskupa. Na hlavě měl biskupskou čepici z lepenky, polepenou zlaceným papírem. Plátěný ornát ozdoben byl různobarevným papírem v podobě vystříhaných květů a ornamentů; sukni měl z ubrusu nebo ptátna. Dřevěná a částečně lepenková berla byla pozlátkem okrášlena Dva chlapci 12letí představovali anděly. Oblek měli bílý, čepice jako korunky, a jeden nesl pokladnici, druhý koš s ořechy a cukrovinkami a metlu. Dva mladící přistrojili se za jezdce. Kůň měl hlavu dřevěnou a ostatní kostra koňská byla z latě neb obručí a potáhla se látkou, tvoříc čabraku. Kůň byl upevněn kol beder jezdce tak, že jen s uzdou v ruce mohl pohybovati celým koněm. Jeden z jezdců měl oblek ulánský s pikou, druhý, trubač, dragounský. — Za nimi šli čtyři hajduci v šatě plátěném a pošitém různobarevnými čtverci velikosti dvougrošáků (v průměru až 5 cm.) s lepenkovými čepicemi homolovitými na hlavách, ostře končícími a zdobenými peřím nebo pentlemi. Celá čepice byla olepena strakatým papírem a střecha byla jako u klo-

[1]) Zajisté se chodilo již dávno před tím, ale přestávka, stala-li se možná v bouřlivých dobách koncem minulého a začátkem tohoto století, byla mylně později vykládána za neznámosť tohoto obyčeje. Nesmíme zapomenouti, že také byly ještě v dobré paměti zákazy proti podobným hrám a slavnostem, jako na př. zákaz proti chození s Perchtou, vydaný r. 1761.

bouku zšíří asi 5 cm., ale s třepením, dracounem a korálky. Na úzkém i ase koženém visely hajdukům 3—4 zvonce, a jeden měli též na levé ruce. V pravici drželi karabáč s krátkou násadou. Obličeje zakrývaly pěkné škrabošky. Jim se podobali čtyři třísňáci v plátěných oděvech, pošitých různobarevnými třásněmi v délce as 15 cm. s karabáči v rukou. Po stranách kalhot mezi třásněmi měli upevněné hlušice a na koženém pasu velké zvonce. Čepice byly jako u hajduků až na okraje střechy, které byly ověšeny třásněmi; pod nimi šklebily se ohyzdné škrabošky. Dva mladíci asi 15letí byli „laufry“ (běžci). Měli bílé kalhoty, bílou suknici po kolena a život s rukávy, vše bílé, s pentličkami různých barev. Pás obepínala široká pentle a hlavu kryla čepice v podobě korunky. Bílý len zakryl úplně přirozené vlasy. Na levici měli laufři připevněný zvoneček a v pravé drželi karabáček.

Zvláštní podívaná byla na klapačku, kterou představoval silný mladík. Nosil tyč, na jejímž konci byla připevněna hlava obšitá kožešinou s dlouhými čelistmi, kterými byl provlečen silný motouz. Tím zatáhl mladík dle potřeby, a čelisti klapaly o sebe, odkudž její jméno. Na koncích huby měla klapačka kousky kůže z ježka. Od hlavy až k patě zahalen byl houní a jen proti obličeji nechal si malý otvor, aby mohl volně dýchati a aby viděl na cestu. [1])

Za židy přistrojili se dva starší šprýmovní muži, kteří měli koženky do bot srstí dovnitř, kabáty ve „špicfrak“ upravené, klobouky se širokými střechami, sražené „na tři facky“, škrabošku s notným nosem, ranec přes rameno a v ruce silnou hůl. Za nimi šel černě oblečený kominík s bílou čepičkou; na rameně měl šorničku, v ruce řebřík as $2^1/_2$ m. dlouhý a kožený pás, za kterým byl zavěšen plátěný pytlík. Pohodný (ras) v plátěných kalhotách a černé kazajce měl na hlavě vysoký klobouk, přes rameno pytel a v ruce silnou hůl. Starší a menší muž představoval sedláka, řečeného též tátu, který měl žluté koženky, zazuté do vysokých bot. Koženky měly široký a vyšívaný poklůpek a zavěšeny byly na širokých šlích, opatřených silnými přeskami od koňského řemení. Místo kabátu měl „lajblik“, jinak též „špenzl“ zvaný, a na krku široký, stojatý límec. Hlava byla přikryta ošumělým širákem. V levé ruce nesl tlustou hůl, v kapse měl pikslu se šňupavým tabákem a z veliké dýmky dřevěné se žebrou vypouštěl obláčky dýmu. Za ženu (selku, mámu) popsaného sedláka přestrojen byl menší muž ve škrabošce s dosti znatelnou bradavicí na objemném nose. Selka byla oděna v černou sukni, mezulánku, se širokou modrou pentlí. Červené punčochy a střevíce s přeskami od koňského chomoutu kryly nohy. Krátký kabátek kartounový co možná hodně strakatý vycpán byl kolem boků i na prsou obklady pro větší objem, neboť selka měla představovati ženu těhotnou. Za obklad sloužila často obyčejná ošatka neb opálka. Hlavu zdobil pestře květovaný,

[1]) Srovnej: Český Lid, II. 3 a otisk z něho: Chození s klibnou atd. Napsal Dr. Čeněk Zíbrt. V Praze 1893. Zajímavo jest, že i různé podrobnosti z průvodu tohoto, ano i z jednotlivých postav dají se doložiti shodnými, jako ve studii právě uvedené mají koně »o Mikuláši« na Vyškovsku také ježovinu jako klapačka a zvonce jako na př. třísňáci. Zvláštní otvor pro dýchání také se připomíná jinde.

Obr. 3. Mikuláši ve Sloupnici. Kreslil J. Šplíchal, rolník z Chotěšin.
V předu jde 6 hudebníků, za nimi 7 husarů, 2 Turci, 2 mouřenínové, pacholata a biskup, mašky (kůň a kozel), táta, máma a Kuba, 6 hansburštů, klapačka, kominík, smrť, Žid, ras.

Obr. 4. Mikuláši ve Sloupnici před 50 lety. Kreslil Jan Doubrava ze Sloupnice Horní před 25 lety.
Průvod zahájili 2 laufři, za nimi jde 5 muzikantů, pán s paní, 5 husarů, 2 Turci, svatý, 2 pacholata, biskup, maška, táta, Kuba, máma, Žid na klapačce, 2 tříšňáci a 2 hajduci, kominík, smrť a ras.

velký šátek. Kuba, syn těchto selských manželů, býval nejvyšší ze všech účastníků. Měl žluté koženky zazuté do vysokých bot a zavěšené na vyšívaných šlích, které byly opatřeny v předu i vzadu příčnými sponami. Chodil, jak se po vesnicku říká, „beze všeho“, bez kabátu, bez vesty, ale aby nezmrzl, nosil kabát pod košilí. Na hlavě měl klobouk s menší střechou, v ruce silnou hůl a v ústech dýmku jako táta.

Za smrť se přestrojil vysoký muž. Na bílou sasku neb i košili uvázal si prostě bílou sukni; hlavu zahalil do bílé loktušky a obličej zakryl škraboškou kostlivce. Po stranách prsou na bílé košili naznačena byla žebra černými pruhy. Smrť nosila na zádech dítě z hadrů upravené hlavou dolů, které mělo též na prsou černé pruhy, značící žebra. V rukou nebo na rameně nosila smrť dřevěnou kosu bíle natřenou; i brousek dřevěný měla.

Jak z uvedeného popisu patrno, čítal průvod přes 40 osob. Obraz 3. a 4. liší se od popisu tím, že nepředvádějí všech účastníků. Na obr. 4., který představuje výpravu „Mikulášů“ ve Sloupnici před 50 lety,[1]) zahajují průvod 2 „laufři“ s bičíky v levici, v šatě bílém, červeně, žlutě a zeleně pruhovaném; čepice mají červené. Za nimi jde 5 „muzikantů“, 4 v kalhotech popelavých, se světle modrými kabátci a čepicemi (2 trubači a 2 klarinetisti), pátý v občanském obleku (černé kalhoty a čepici, popelavý kabát) s pomalovaným bubnem. Pak následuje „pán“ vojensky oblečený v červené kalhoty, červený kabát se žlutým premovaným předkem a límcem; červená čáka nahoře se žlutou páskou a zeleným chocholem prozrazuje velitele. Šavli má vytasenou. Jemu v patách jde „paní“ v bílém šatě, se zástěrkou a červeným malým šátkem přes rameno přehozeným, se zeleným třepením. Na hlavě má slaměný klobouk s květinami. Za ní vyšlapuje 5 „husarů“ v kroji jako pán, s tím rozdílem, že přes pravé rámě přehozeny mají taštičky na bílých řemenech a chocholy na čákách mají černé. Turci mají také kalhoty červené, čáky s chocholem na zad, nejvýše červeným, doleji žlutým a zeleně pruhovaným. Mají vytasené šavle. Svatý má šat bílý a zbarvený jako „laufři“, jen že na hlavě má biskupskou čepici červenou, v pravici důkladnou metlu a na ruce košík. Týž a stejně zbarvený šat mají dvě pacholata se zvonečky v rukou; vlasy jsou ozdobeny červenou, na zad svázanou páskou (?). Postava biskupova shoduje se s popisem p. J. Šplíchalovým. Za biskupem jest „maška“ (kobyla), ustrojená způsobem také již zmíněným. Bílé prostěradlo na ní pokryto jest čabrakou oranžovou, žlutě lemovanou. Vojín v ní kráčející má modrý kabátec, taštičku na bílém řemeni a helmu. Pak jde „táta“ (sedlák) ve žlutých koženkách, dole svázaných, se zeleným lajblíkem. Kubka nebo Kuba, syn jeho, má popelavé kalhoty až na zem, je bez kabátu, takže mu viděti šle. Čepici má jako „laufři“, ale hnědou, s dýnkem zeleným a otočenou vyšší stranou na zad. Máma (selka) v popelavé mezulánce, s blankytným fěrtochem, tmavomodrým kabátkem a bledším šátkem na

[1]) Tento průvod nakreslil před 25 lety Jan Doubrava, chalupník z Horní Sloupnice, jak si vše z mládí pamatoval.

hlavě na babku zavázaným, má v levé ruce tlustou hůl jako syn i táta.

Hned za selkou jde klapačka nesoucí žida s rancem, který má zelené kalhoty, modrý kabát a čepici. Klapačka jest tu v jednolitém obalu chlupatém barvy prostředně hnědé (snad má představovati srst koňovu), na hlavě skoro černá, jakoby měla čepici s dvěma bělavými výběžky pérovitými místo uší; pod dolejší čelistí u krku má zvonec. Dva hansbuřti (třísňáci, chlupatí) a dva hajduci upomínají velice na maškarní průvody. První hajduk má levou nohavici a pravou stranu kabátce žluté, opačnou stranu modrou jako čepici, na pase má 2 zvonky; druhý má levou nohavici a pravou stranu kabátce a čepici barvy cihlové, pravou nohavici a levou stranu kabátce zelené. Pak následuje kominík obvykle vystrojený, smrť s kosou a ras, který má červené kalhoty, černý kabát a cylindr.

Obraz 4. tedy vhodně doplňuje první popis. Jest v něm 33 osob čítáme-li muže v klapačce.

Obraz 3., kreslený J. Šplíchalem, rolníkem z Chotěšin, předvádí nám „Mikuláše“ z doby pozdější. (Některé figury, jako: pán, paní, svatý a laufři scházejí, ale přes to čítá průvod 36 lidí a ještě podává některé zajímavé doplňky a odchylky. Již uniformy prozrazují dobu pozdější; shoda tu s moravským „husarem“. Dotknu se jen hlavních [1])

Mašky jsou dvě: v podobě koně a kozla a jsou vystrojeny týmž způsobem, jak praveno v prvém popise Čtyři třísňáci mají „krejzle“ a jednobarevný, třásněmi pokrytý šat špinavě žlutý až popelavý. Špičaté čepice homolovité jsou dvoubarevné jako šat hajduků na obraze 4. Od hora rozdělena čepice na dvě půle, červenou a žlutou, nebo červenou a zelenou. Chocholy jsou zelené, u prvního černý. Stejně zbarvené čepice mají 2 skvrnitě zbarvení hansbuřti. Klapačka, vynikající výškou nad celý průvod, jde sama, za ní kominík, smrť, žid a ras.

Ze všeho, co uvedeno bylo o svatomikulášském průvodu na Litomyšlsku, vysvítá, že maška v podobě koně i kozla a klapačka jsou vedle biskupa stejné důležitosti a zajisté. — jak ostatně z dalších řádků vysvitne — nemalé se těšili pozornosti již svým vystrojením. Zvláštní jest, že při tak značném počtu súčastněných osob postrádáme v průvodu čerta, který hned za Mikulášem kráčí s andělem v průvodu kunickém. Mikuláš, čert, anděl, kůň, smrť a kozel jsou stálé hlavní figury v průvodu mikulášském a také tu jsou až na čerta. Ostatní, jako husaři, Turci, mouřenínové a j. jsou pozdější, časové přídavky, aby byl průvod větší a hlučnější. Umístěním strakatých hansbuřtů, koně, kozla, klapačky, sedláka se ženou a kominíka v průvodu svatomikulášském vystupuje další patrná shoda s průvodem masopustním, v němž je též kůň, kozlíci, žid, pán s paní, kominík a j. (Pokrač.)

---

[1]) Nejprve jde 6 muzikantů, 7 husarů, 2 Turci, 2 mouřenínové, pachole, biskup a za ním jiné pachole, pak následují mašky.

Kocandy a Radobýl.

Poznamenal *J. Herain.*

Kdož by neznal našich Kocand, roztroušených po celých Čechách?

Kocanda byla hospoda nebo samota v nížině při vodě a cestě, blíže města nebo vesnice, kdež za starodávna pořádán byl trh nebo sklad lnu či pazdeří, jichž dovoz do tržního místa pro jich hořlavosť nebyl dovolen. O této věci pojednal svého času v Památkách archaeolog. náš výtečný a pilný pracovník farář Vlasák a pak slovník Jungmannův.

V novější době při rozšiřování měst a osad spojeno jest mnoho Kocand stavebním ruchem v jeden celek, kdežto dříve stávaly vždy o samotě. [1])

V Praze říkalo se „na Kocandě“ v Kaprové ul. I. č. 71., kde nalezeny zajímavé starožitnosti, uložené nyní v městském museu pražském.

Takováto hospoda, Kocanda, bývala za branou hradeb Litoměřic, vedoucí k nynějšímu velikému nádraží; ještě před 15 lety říkali tam „na Kocandě“. Před nedávnem při stavbě severozápadní dráhy byla přestavěna a obdržela jméno, jak jsem viděl, „Hôtel Gottsande“, čímž ovšem zachráněn německý ráz města Litoměřic.

Na severozápadní straně města Litoměřic zdvihá se do značné výše vrch, který od sta let se Radobýlem nazýval a nazývá; na úpatí jeho k městu jest hřbitov, kde odpočívá pěvec „Máje“, náš K. Mácha, kdežto na západním svahu a úpatí posvátného Radobýla rozprostírají se při Labi pověstné vinice Žernosecké, mající na okraji krásný kostel z doby Vladislavské gotiky.

Tento památný vrch Radobýl, jenž svým jménem sahá do naší šedé doby předkřesťanské, svědčí o dávném osazení Polabí Čechy.

Proti této památce topografické podniknut asi před 12 lety boj, od známého Pickerta v Litoměřicích, který ve svém listě „dokázal“, že jméno to jest staroněmecké „Rodebeile“ čili „rothe Beile“ a od té doby také „Rodebeilem“ se nazývá.

Tím vymítěna památka nejstaršího jména u Litoměřic, názvem naprosto německým, kteryž nyní jest podkladem a důkazem sídel Němců v Čechách již v nejstarší době.

Před 10 lety nalezl jsem v Sasku na jízdním řádu jedné dráhy jméno stanice „Radoby l“ na území někdejších Slovanů lužických, ale od několika let jest toto jméno, snad na přání z Litoměřic, přeměněno též v německé „Rodebeil (Rodebeul)“.

Když se takto ryzí jména česká na německý skřipec natahují a za německá násilně vyhlašují, pak pomocí etymologie stáří sídel německých dokáže se již hravě.

---

[1]) Topograficko statistický slovník Čech, vyd. od J. Ortha a F. Sládka v Praze 1870. str. 276 uvádí 7 Kocand a to: ves Kocandu na Plzeňsku a Kocandu v okresu Českobrodském, ostatních 5 Kocand zaznamenáno jest pod jménem samoty. V Podrobném seznamu míst na Moravě, Vídeň 1893. vyskytuje se Kocanda osmkrát.

Jak si Litoměřičtí upraví místní jméno části města „Rybarn“ (v Rybářích) dole při Labi, nebo severní část za bývalými hradbami „Sagrad“ (za hradem), Rad (hrad), Radahof (náhradí bývalého hradu), nevíme, to ještě nespracovali, ale zajisté že i v této věci postarají se o německý výklad, který by dokázal původ jména německého.

Pro nás a zvláště pro výstavu národopisnou bylo by velice zajímavo, kdybychom mohli zvěděti, kde všude se vyskytuje jméno „Kocanda“ nebo „na Kocandě“, je-li tam ještě hospoda, nebo byla-li někdy, a je-li tam ještě samota, nebo je-li již s osadou sloučena, je-li při potůčku či pramenu a u silnice položena.

Jan Míčů, malíř.

Napsal *B. V. Konečný.*

Antonín Rybička o malíři tomto něco málo napsal v Památkách archaeologických;[1]) poněvadž podařilo se mi více zpráv o něm i o jeho rodině nabyti, podávám je tuto u veřejnost.[2])

Otec našeho malíře jmenoval se Mikuláš Jeníčkův a převzal r. 1566. od otce Jana dům ležící v Hradské (nyní Lažanské) ulici s 2 pruty rolí za 140 kop gr. míš. Mikuláš Jeníček, jemuž také Míčko a Míčů říkali. byl člověk šetrný a starostlivý, čemuž svědčí, že domek svůj ihned vyplatil, a že r. 1583. ještě přikoupil kus sadu za 10 kop a za 5 věrtel ječmene.

Mikuláš měl, pokud známo, čtyři syny: Jiřího, Adama, Jana a Václava. Jiří r. 1584. přiženil se na grunt po neb. Vokalovi, vzav si vdovu Dorotu za ženu. Adam l 1597 převzal od otce dům za 130 kop. „z kteréžto summy Mikuláš jakožto otec Adamovi svému 100 kop dává, aby toliko Adam 30 dopláceti měl.“ Otec Mikuláš zůstal při Adamovi, jemuž tak veliký podíl udělil, ale nedobře se mu tu vedlo, nevděčný syn zacházel s ním nešetrně, tak že stařický otec od něho utekl a hledal lepšího příjetí u druhých synů, Jana a Václava. Ti jej laskavě přijali a opatrovali. Ale když otec Mikuláš zemřel, Jan i Václav Míčů žádali na starším bratru náhradu za přechovávání otce, kteréhož Adam, dostav větší podíl, „dle své synovské přípovědi měl do smrti chovati, chrániti a opatrovati.“ Tak došlo ke sporu, jehož srovnání dokonalo se na radním domě skutečském r. 1614.

---

[1]) U Rybičky vyskytá se tento malíř jednou (Památky III. 138) pod jménem »Udičů«, podruhé (Památky VIII. 145) pod jménem Mířů, což oboje nesprávno, omyl ten má svůj původ v nejasném nápise kostelním V článku »Špitalský kostel ve Skutči« (Čes. východ 1889. č. 29.) téže chyby jsem se dopustil.

[2]) Zprávy čerpal jsem z knih gruntovních a svatebních, chovaných v obecním úřadě a v c. k. listovně ve Skutči.

v úterý po sv Zbožném Šťastném. V Žluté knize je o tom zápis, v němž se praví, že Adam své povinnosti nevykonal a „Mikuláš nemajíc pohodlí svého otcovského při Adamovi, k Janovi malíři a Václavovi Míčů se uchejlil, kteřížto synové otce dle synovské lásky a upřímnosti živili, chránili a opatrovali a do jeho smrti dochovali.“ Zápis, v němž Adam dostal grunt za výplatu 30 gr. se s povolením Jeho milosti Páně moří a v nic obrací a Adam je povinen Janovi malíři 20 kop a Václavovi 50 kop z toho statku dáti a na terminy vyplatiti „neměnitedlně“.

Náš Jan malíř ještě za hospodaření otcova l. 1596. v úterý po sv. Julianě koupil si zrovna sousední dům od Jana Slavkovského, kloboučníka za 130 kop míš. „Jan zavdal na tu sumu 60 kop, a co Janovi kloboučníkovi náleželo naposledy 10 kop na tomto gruntu, ty on Jan Kloboučník jemu Janovi Míčovu oddává za to, že jemu více zavdal než prve bylo zavdáno a tak bude míti Jan Míčů vyplaceno na tomto gruntě 70 kop.“ Ostatních 60 kop měl Jan spláceti o každém soudu po 6 kop do vyplnění. Prodávající přidal našemu Janovi „žita setého na ozim po půldruhým korci, zbroje dva plechy, ručnice a oružanky, a co se více zbroje nedostávati bude, má sobě Jan Míčů zjednati, slepice tři.“

Jan malíř pořádně platil a tak r. 1606 svůj dluh na domě svém úplně vyrovnal. Když si Jan koupil dům, je přirozeno, že se také oženil, ale koho si vzal, neumím říci. — Jana Míčů přežili dva synové jeho Jan a Gabriel Rok smrti našeho malíře přesně dosud neznám, Rybička uvádí dle matriky skutečské r. 1644.; rok ten týká se asi syna jeho. Náš Jan malíř byl již r. 1638. mrtev, nasvědčují tomu dva zápisy z r. 1638. jimiž Václav Míčů své pohledávky 10 kop a 53 kop odevzdává „předně sirotkům po nebožtíku Janovi malířovi, bratru svém Janovi a Gabrielovi a potom Rozyně dceři Jana Strniště za opatrování v starosti jeho všem společně.“

Tolik o životě Míčově můžeme říci, kde se však v umění malířském vzdělával, jaké měl mistry, kudy cestoval, vypravovati nedovedeme. Rybička o něm svědčí, že byl umělcem nevšedních vloh a že se klonil více ke škole staroněmecké, nežli vlaské. Jedinou památkou jeho umění malířského jest zavěrací obraz „Narození Páně“, posud dobře zachovalý, jenž jest nyní ve špitálském kostele Božího Těla ve Skutči. Pod obrazem tímto byl nápis, jenž teď je připevněn jinde mimo obraz, a zní: Letha Panie 1596 tuto Archu vymaloval na svug gross Jan Miczu Skutecky svobodného umieni malerzskeho na pamatku ji odevzdal pro ozdobu tohoto Chramu ke cti a chvale Boha vssemohouciho a jest postavena na den sv Markety.

Nudvojovice, Samšina, Turnov.

Píše *J. V. Šimák.*

V Nudvojovicích u Turnova stojí chrámek svatého Jana Křtitele,[1]) slohu přechodního, nejstarší zachovaná památka z okolí. Právě v době nynější dočekal se obnovy.[2]) O freskách tu nalezených stala se zmínka v Časopise našem I. str. 46. Dnes oznamuji nález nový, učiněný v prvních dnech měsíce května Odstraňujíce starý stůl oltářní, dělníci přišli vnitř na kámen ve čtyřhranné jamce, na jejímž dně ležel podlouhlý balíček. Obal tvořila kůže, zavřená čtyřmi přitištěnými pečetmi. Když byl balíček otevřen, objevila se uvnitř cínová krabička s ostatky svatými v hedvábných závitcích. Z pečetí dvě byly poruseny, dvě se zachovaly. Reprodukci podáváme dvojí: obr. 1. kresbu p. Vojt. rytíře Krále z Dobré Vody, provedenou rozměrem originálu dle odlitků, a obr. 2. reprodukci fotografie. Obě vyobrazení vzájemně se doplňují.

Obr. 1. Pečeť biskupa pražského Daniele II. (1197.—1214.). Kreslil Vojt. Král ryt. z Dobré Vody.

Kotouček má průměr 29 mm. Uprostřed vidíme jasně podobu biskupa v casuli a mitře, sedícího na sedilii. Levice třímá berlu, pravice povznáší se, žehnajíc dvěma prsty. Na kraji pečeti čteme latinskou majuskuli S. D. G. S. PRAGSIS EPC † DANIEL. — Sigillum dei gratia S. pragensis episcopi Daniel t. j. pečeť z boží milosti biskupa pražského Daniele. Co by znamenalo písmeno S, nevíme. Pečeť tuto sluší přičísti biskupu Danieli II. (1197.—1214.), neboť sloh kostela je přílíš pozdní, aby mohl pocházeti z let Daniele I. (1148.—1167.), kdy sloh románský byl ještě v plném květu.

---

[1]) Kostely a kaple ke cti sv. Jana Křtitele posvěcené náležejí k nejstarším v Čechách. Uvádíme jen svatyni na Velízské hoře, zbudovanou od Jaromíra, na Oldříši od Oldřicha, u Lodenic od Břetislava I., v Sázavě a jinde.

[2]) Teskně vzpomínáme, že i při této stavbě hříchy spáchány byly na svatyňce. Dělníci, vesměs z osady, pracovali s láskou v »svém« kostelíčku, úřad děkanský i patronátní prvním požadavkem kladl, aby bylo vše zachováno v původním slohu a podobě. Ale nebylo žádného vedení, nebylo odborného dozoru. Na stříšku, kde dříve seděla štíhlá vížka o svislých stěnách, posadili nyní vížku dole širší, nahoře užší, jako sříznutý jehlan. Šikmé boční stěny na gothické stavbě. V postranní zdi choru zedník prorazil okno, neměře, nekresle, od oka. Okno není ani v souhlasu s ostatními, ani nemá nutných proporcí. Portál průčelní, ještě románský, zdvihli sice do původní výše (byl svrchu zazděn), ale ovrhli cementem, pod nímž zmizel původní detail v kameni. Hrobku otevřeli a rozkopali. Při tom nebylo znalce, protokolu, nákresu. Na štěstí nenalezeno ničeho než kosti.

Obr. 2. Fotografický snímek pečeti biskupa Daniele II.

Pečeť nudvojovická je, tuším, čtvrtá z takto nalezených pečetí biskupských, a přibyl jí nejen pěkný příspěvek české sfragistiky, než i zajištěné datum, kdy kostel asi vznikl, a tím o jedno kriterion více k dějinám slohu románského.

Nálezy toho druhu jsou tak řídké, že je pro vzácnost připomínáme: Roku 1790. nalezena ve farním kostele v Bohnicích pod oltářním kamenem schránka s ostatky svatých a s listinou zakládací. — Koncem listopadu r. 1846. nalezen list i pečeť (Daniele I.) ve vsi sv. Jakuba blíže Cirkvice u Hor Kuten na empoře kostela svatojakubského, psaný touže rukou i slohem jako bohnický, jak dí Vocel v Časopise čes. musea r. 1847. str. 226. Ve článku tom jsou přepisy obou. Originál svatojakubský je v museu král. čes. — Roku 1865. objevena v Holubicích při olověné krabičce s ostatky svatých pečeť biskupa Pelhřima (1124.—25.). Originál nyní v museu král. českého. Vyobrazena v Památkách archaeolog. VII. 309, podruhé 427. Roku 1873., když odstraňovali ve zmíněném již sv. Jakubu hlavní oltář, nalezena ve zdi olověná skříňka s hluboce vrytým nápisem (Daniel XIII. Epi. E. Prag.). Je to nález soudobný s oním z r. 1847., ale s pečetí již setlelou biskupa Daniele I. Bylo by si jen přáti, aby se nalezla v chrámku nudvojovickém ještě listina, jako ve svatojakubském.

Do svatyňky vestavěna jest dřevěná kruchta. Byla sice již dříve, ale hyzdila ohromností svou vnitřek ladný a vzhledný. Zřídili ji znova, aby se více lidu mohlo vejíti do chrámu jednou za rok. Ovšem bylo potřebí, aby vylámali pro trámy řadu nových děr do zdiva. Nová kruchta zakrývá spodem vršek průčelního portálu a maří naprosto lahodný dojem nitra, tlačíc se do třetiny svatyňky, dlouhé a široké jen 9 m. Nevím, že by byl kdy konservator dohlídl ku stavbě. Jeť chrámek nudvojovický objekt příliš nepatrný, na němž mnoho nezáleží!

Blízko sídla konservatorova, u Jičína, je ves S a m š i n a. Kostel samšinský má divný výstroj. presbytář v kůru, kůr v presbytáři. Čelo kostela obráceno je k západu! Stalo se to ovšem již dávno. Aby mohli v presbytáři zříditi kruchtu, přistavili rovnoběžně ku stěnám jejím dvě zídky a na ty položili břevna. Mezi novou zdí a zdí chrámovou vznikly tak dvě chodbičky zavřené; jednou stoupají schody na kruchtu, druhá posluhuje jako komora.

Ve stěnách choru vnitř bylo zazděno 7 náhrobků. Dělníci byli příliš pohodlni, aby je umístili jinam, a tak kameny hrobové octly se

v temných komůrkách. Tam, kde jdou schody, vysekali tesaři do náhrobku širokou rýhu pro podporný trám a obílili je.

Na druhé straně, v úzkém, tmavém kumbálku stojí 3 náhrobky, tesané z pískovce, dva, tuším, svědčí rodině Seletických ze Smojna a zpodobují rytíře a paní. Práce figurální i ornamentální vyvedena je dílem neobyčejně řemeslným a jemným, provedení takořka umělecké.

Na kus kamene rytířova nalepena je nová stěna, kostelník hází do prostory boží hroby, máry, prkna, latě, nestaraje se nijak, poškodí-li starožitnou památku nebo ne. Četné, útlé detaily jsou již zuráženy. O nápravě ani potuchy. Tak se hospodaří se skrovným zbytkem pomníků české minulosti.

Co díti, když i město Turnov rozhodlo usnesením obecního zastupitelstva v květnu t. r., že oděje jedinou svou starší památku, starobylou radnici renaissanční ze XVI. století, kterou obnovovali v smutném roce 1620., rouchem moderním. Plány, hledící ctihodného rázu staré doby, šmahem jsou zavrženy, a přijat návrh turnovského stavitele, jenž olepí nákladem tisíců renaissanční radnici výrobky chamotu a terrakoty z konce XIX. věku. Volání jednotlivců zaniklo bez ohlasu. — Počátkem roku musejní správa se starostou městským v čele vydala provolání, jež končí slovy: Prosíme každého upřímného Čecha: „Bdi nad šetřením a zachováním českých památek českému národu.“ — Půl léta po tom vesele staví lešení kolem radnice, modelují ornamenty.

Pasovští na pochodu z Čech.

Z rukopisu »Dějiny města Náchoda« od *J. K. Hraše*.

Brzy potom, když Pasovští 11. března 1611. z Prahy se vytratili, oznamovali Jaroměřští Náchodským, že Laurenc Rame, vůdce lidu vojenského pasovského z Prahy se nějak vypravil a ten že se do Slezska aneb do Polsky obrátiti a tam lid proti království českému najímati míní. Protož kdeby koliv mohl postižen býti, aby z poručení pp. stavův jakožto nepřítel a škůdce zemský jat a vězením dostatečně opatřen a ujištén byl.“ [1])

Hnedle po této zprávě oznamují na rychlo Levinští [2]) do Náchoda, „že vojáci pěší táhnou Levínem k Náchodu, aby se proti nim lidé zdejší na pozoru jměli“ [3]) Jak tato zpráva do Náchoda přišla, poslali Náchodští ihned schválního posla k panu Petrovi Strakovi z Nedabylic, tehdy hejtmanu krajskému sídlem na své tvrzi v Šonově u Nov.

---

[1]) Registra primátorská z r. 1610.—11., str. 41.

[2]) Levín, město v hrabství kladském, tehdy k Čechám patřící.

[3]) Reg. prim. str. 41.

Města n. M.,[1]) „že přijel do Náchoda jeden pan starosta polský v osmnácti koních.“ [2]) Byli to vojáci slezští a polští, kteří šli a jeli Raméovi vstříc, jenž však, jak známo, jiným směrem Čechy opustil.

Drobné zprávy.

Stěnomalby v chrámě sv. Petra a Pavla na Vyšehradě objeveny byly r. 1887. při přestavbě. V levém věnci kaplí byl nález nepatrný, v pravé lodi bohatý. Podle souhlasného úsudku odborníků dochovaly se tu freskové malby, zhotovené asi r. 1404. nákl dem Václava patriarchy Antiochenského, jenž slul též Králík z Buřenic. J. Herain popsal je ve světozoru 1887 str. 671. a Dr. K. Chytil v Památkách archaeolog XIV., kdež na str. 117. praví: »Moment čistě historický, který by snad jinde při otázce zachování nevystupoval v popředí, ozývá se právě na Vyšehradě mnohem hlasitěji. Chrám starobylého Vyšehradu nemá již v sobě pranic starobylého a jest to přímo povinností, zachovati ty zbytky, které šťastnou náhodou se objevily« atd. Ale chyba lávky, vše zmizelo letos pod novou omítkou! Chováme nad to ještě oprávněnou domněnku, že ani nejjednodušší »media via« nebyla volena, t j že ani kopie, ač se o nich mluvilo, nebyly pořízeny, což by ovšem vinu zveličovalo. Chce-li sl. kapitula poslední výtku se sebe svaliti, ať se postará svým nákladem o reprodukci kopií, jež redakce s radostí přijme.

Ochrana starožitností a žurnalistika. Ve 3. čís. I. roč. str. 64. s nelibostí jsme poznamenali úsudek svůj o nedůsledných listech denních, které na přední straně otiskují články i zprávy o památkách našich i o potřebě chrániti jich, v inserátech pak mají místo pro cizí agenty. Hlas náš zůstal nepovšimnut a Blumovy inseráty přijaly Národní Listy a Hlas Národa. Pak ovšem není divu, že každý krok náš s četnými obtížemi se potkává a zřídka nějaký úspěch má. *V. R.*

Starožitnosti se vyvážejí neustále a není kromě Společnosti a několika jednotlivců nikoho, kdo by se tomu důsledně a z přesvědčení opíral. Máme ovšem konservatory, ale v málokterém spatřujeme vzor, jak plniti povinnosti této čestné funkce. Budiž tedy každý sám pamětliv především sbírek svého národa, budiž každý samozvaným konservatorem. Věci nečeské prodej si, kdo chceš, třeba do Australie, my o ně nestojíme, ale české nabídni spolkům a sbírkám domácím. Kdo proti tomu jedná, ať si jen přečte stanovy Společnosti, aby si připamatoval účel spolku; stanovy platí pro všecky členy. Nic nám neujde, vidíme dobře i za hranice, byť to bylo i ve Štuttgartu. *Mir.*

Vymřelý rod šlechtický. Před nedávnem zemřel na zámku v Jenšovicích u Mělníka hrabě Ferdinand Kustoš ze Zubří, jenž dosáhl věku 58 let. Jim vymírá po meči starý šlechtický rod, který r 1558 dosáhl erbu a rytířského stavu, r. 1630. byl povýšen do stavu svobodných pánů a r. 1725. do stavu hraběcího. Zesnulý nezanechal dítek z manželství s baronkou Johanou Trauttenbergovou. *On...*

Hrad Okoř. Ke zprávě uveřejněné pod týmž záhlavím v I. ročníku str. 65. dodávám, že na zachování malebné zříceniny této v původní podobě nelze již ani pomysliti. Již před lety bylo vedeno šetření ve věci té, při čemž konservator Beneš napsal negativní dobrozdání. Ba ani v nynější podobě nelze uchovati hradu toho, jelikož k tomu bylo by potřebí velikého kapitálu. Jak jsem se informoval na místě kompetentním, hrad Okoř pokládá se za břímě, a břemene toho snad i zdarma by se zřekl studijní fond, jehož majetkem jsou dotčené trosky. Kupující ovšem musil by se zavázati, že podnikne nutné opravy, protože

---

[1]) Nyní patří Šonov dvůr k velkostatku náchodskému.
[2]) Reg. prim. str. 41.

chaloupky v podhradí jsou stále ohroženy.[1]) Škoda věru, že podléhá zubu času tato zřícenina, která jest v pravdě pěkným cílem výletníků. Poznamenávám ještě, že cíp kachle nepolévaného s pěkným cimbuřím, v podhradí nalezený, a mandorlovitá dlažice zdobená z hradu, chovají se ve škole noutonické.

P. *Karel Procházka*, kaplan v Noutonicích.

Dělání zlata uherského r. 1532. (f. IV. post Lamperti). Petr Adrspach z Náchoda etc. a na Ryzmburce pohání pana Václava Samuele z Hrádku, aby položil před úřadem smlouvu řezanú, tu kterúž jest učinil někdy p. Pavel Samuel z Hrádku, otec jeho s týmž p. Petrem o naučení a dělání zlata uherského, tak jakž táž smlúva šíře v sobě to zavírá, že též smlúvy potřebuje proti témuž p. Václavovi k svědomí. (Reg. soudu kom I. F) *J. V. Šimák.*

Kaple sv. Ludmily. V historii o pamětihodném domě u Leukokephalů v Assyrské ul., kterou vypravuje Philalethes (»Lumír« str 287.), vyslovena oprávněná obava, že podobné historie budou se opakovati. Dnes již se dostalo smutné kapitole této pokračování zbořením kaple řečené obecně sv. Ludmily u Týna, po níž zbylo jen rumiště. Okolí tím nesmírně získalo! Další kapitoly bohužel vynutí si ne tak assanace a regulace, jako spíše neústupnosť a bezohlednosť k památkám. *M. Jindra.*

Komise pro soupis památek města Prahy. Důležitosť soupisu všech památek stavitelských, uměleckých, historických a předhistorických přiměla radu městskou ku svolání odborníků, jichž přispěním sestavena komise, která v době co možná nejkratší má pořídíti popis všeho, co v Praze památného bylo a ještě jest a soupis tento připraviti jako material pro důkladnou monografii města Prahy a okolí. Věc jest příliš objemná, než aby členové svolané komise zevrubný a podrobný popis všeho památného v Praze sami v krátké době opatřili. Za tou příčinou a k rychlejšímu věci uskutečnění rozesýlá redakční výbor téže komise všem přátelům a příznivcům památek pražských tištěné archy popisné, na nichž vše, čeho potřebí si povšimnouti, vyčteno jest, a připojuje k tomu prosbu, aby každý, co mu povědomo zaznamenal a tyto archy komisi zaslal. Redakční výbor jest také ochoten každému, kdo by se společné práce súčastniti chtěl, potřebné popisné archy poskytnouti, jež vydávají se v praesidiu rady městské na staroměstské radnici. Lze se nadíti, že naše členstvo pražské a v blízkém okolí čile bude podporovati podnik městské rady. Pp. členům vydávati se budou archy tyto v každé členské schůzi. —*Skp.*—

Zprávy o spisech a časopisech.

O staročeském dědickém právu a královském právu odúmrtním ke statkům svobodným. Kalousek. Rozpravy č. akad. Tř. I. roč. III. č. 1. 1894. Možno říci, že pojednání to činí vrchol všech našich známostí o pověděném předmětu. Práce vysoce instruktivní, nezbytná pro znalosť právních názorů českých. Autor obírá se otázkou, které mohl dotknouti se v Českém státním právu jen úzce. Líčí, jaké byly dědické poměry české před privilegiem krále Jana r. 1310., význam tohoto privilegia, omezování práva královského k odúmrtem v XIV. a XV. stol, jak král Vlad. II r. 1497. vzdal se odúmrtí na statcích svobodných a co bylo toho následkem, vývoj odúmrtních poměrů na Moravě, jak upraveno bylo právo dědické obnoveným zřízením zemským r. 1627. *J. V. Š.*

Soudní akta konsistoře Pražské. Z rukopisů archivu kapitolního v Praze vydává Tadra. — I. 1373—1379. Str. XVI. a 405. — II. 1380. až 1387. Historický archiv české akademie č. 2. Stran 448. V Praze 1893. 1894.

Předůležitého zdroje ku poznání poměrů církevních, topografických, genealogických i vůbec kulturních zjevů vůbec ve XIV. stol. a později, leží před námi

---

[1]) Pokusíme se však přece o záchranu jeho! (Red.)

dva objemné svazky. Vyšly v době dvou let, obsahují 4 manuály církevních akt konsistorialních — ještě 8 zbývá. Nedostatek místa nedovoluje, bychom šířeji pojednali o díle tomto neocenitelném. Upozorňujeme na ně zejména lokální badatele, doporučujíce je co nejvřeleji. Podrobné rejstříky usnadní hledání. Ku knihám konfirmačním, vydaným Emlerem a Tinglem přibývá Tadrovou pílí pramen nový. Kéž dočkali bychom se brzkého pokračování Knih erekčních, které drahně let uvázly při V. svazku. Neúplné a chatrné vydání Balbínovo v knize Miscellaneí nestačí, z venkova málo kdo může prohlédnouti ohromné folianty přepisů v musej. archivu. A přece řádné monografie, k níž nebylo by užito knih erekčních, nedovedeme si představiti. *J. V. Š.*

Mince království Českého za panování rodu Habsburského od roku 1526. Seš. 3. Sepsal Klim. Čermák. Nákladem F. Hoblíka v Pardubicích. Přítomným spisem zavděčil se neunavný náš spolupracovník všem, kdož se zajímají o české mincovnictví. Numismatice naší bylo vždy na škodu, že se literatura česká nemohla vykázati soustavným spisem a nemohla si tak dobyti větší a zasloužené přízně, jaké se těší jinde, na př. v Německu. Nedá se popříti, že každý laik, jakmile začne to neb ono sbírati, záhy jest nucen raditi se a sáhnouti ke knize, ve které by poučením došla upokojení jeho zvědavosť. Neznalosť cizí řeči snadno tu může odpuditi nejpilnějšího sběratele, ne sice přímo od sběru, ale s pravé cesty, kterou nastoupil, když vzal do ruky odbornou knihu. Bez četby stane se obětí nesvědomitých prodavačů, kteří sbírku jeho falsifikáty přeplní. Dílo Čermákovo vítá i sečtělý a vyškolený numismat Dobrého ode dávna nedostatek. V seš. 1. popisují se mince Ferdinanda I. a Maximiliana II. (1526.—1576.); v textu i na zvláštních tabulích jest 91 obraz mincí, 21 znamení mincmistrovských Sešit 2. vyniká nad předešlý rozsahem, ač popisuje jen mince Rudolfa II. (1576.—1612.) Přidáno jest 165 obrazů mincí a 24 znamení mincmistrů. Posud vyšlé tři sešity čítají 170 tiskových stran, 41 tabuli a ještě illustrace v textu. Sešit 3. obsahuje vypsání mincí za Matyáše I. (1612.—1619.) a stavů českých, moravských a slezských (1619.—1621.) provázené 16 tabulkami s 121 obrazy mincí, 21 autografem a 10 pečetěmi. Není to tedy jen holý popis mincí; čteme tu též příspěvky k dějinám cen, sněmovní artikule a jména a znamení mincmistrů českých mincoven. Cenným spisem tímto literatura česká platně obohacena. Nakladatelství Hoblíkovo nemohlo se lépe představiti než tímto skvostným vydáním. Doporučujeme je s dobrou rozvahou a svědomím všem českým numismatům a milovníkům dějin; na prvém místě mělo by však býti v rukou odborů národopisných, v knihovnách venkovských museí a škol, zvláště středních. *Hs.*

Dějiny středověkého umění v Čechách Napsal Jos. Braniš, c. k. konservator a professor čes. vyšší reálky v Budějovicích. V Praze, 1892. Nakladatelé Höfer a Klouček. Cena 3 zl 30 kr. O tomto díle přinesly čelnější listy české příznivé posudky hned při jeho vydání přede 2 roky, i obmezíme se dnes pouze na krátký referát. Jeho auktor jest již dlouho znám přátelům uměleckých památek našich. Máme v dobré paměti řadu jeho prací o Horách Kutnách, nejnověji pak obsáhlou monografii chrámu sv. Barbory. Několikrát pak již ukázal, kterak historikové němečtí, zvláště Gruber, pokoušejí se na štěstí se zdarem pochybným o předělání některých částí z historie českého umění na prospěch svůj To jen mimochodem. »Dějiny umění středověkého v Čechách« jsou knihou velmi dobrou. Slohem nehledaným, ale velmi poutavým jest v nich pojednáno o našich památkách ze všech odborů: nalézáme zde popis památek jak stavitelských tak i sochařských, malířských, klenotnických a j. Obsah vhodně doplňují četné a pěkné illustrace Odborník snad nalezl by v knize této něco, s čím by nesouhlasil; můžeme však jen s radostí souhlasiti s auktorem, že dílo nepsal pro odborníky, nýbrž pro milovníky našich památek: na to jsme poukázali již v ročníku I. při zprávě o »Zvonu«, neméně cenné práci p Branišově Nepochybujeme, že každý upřímný ctitel naší historie sáhne po »Dějinách« s radostí a jistě nebude sklamán. Kniha obsahem svým i slohem pobádá ku přemýšlení o záchraně památek našich, dokud není pozdě . Doporučujeme vřele tyto »Dějiny« všem upřímným přátelům našich památek jako knihu cennou i jako četbu prospěšnou a zajímavou. *Černý.*

W Hicke **Literatur zur Geschichte der Industrie in Böhmen bis z. J. 1850.** Pr. 1893.

J. Neuwirth. **Geschichte der bildenden Kunst in Böhmen vom Tode Wenzels III. bis zu den Husitenkriegen.** I. Pr. 1893.

J. Loserth. **Die kirchliche Reformbewegung in England im XIV. Jd. und ihre Aufnahme und Durchführung in Böhmen.** Lipsko 1893.

A. v. Skene. **Entstehen und Entwickelung der slavisch-nationalen Bewegung in Böhmen und Mähren im XIX. Jdt.** Vídeň 1893.

Paudler A. **Ein Deutsches Buch aus Böhmen.** Kresby od O. Pfennigwertha. I. 45 obr. Č. Lípa 1894 — Dílo o severních Čechách po způsobu Šubrtova z Českého jihu, přihlížejíce však všude ku stránce archaeologické a umělecké.

J. Tittmann. **Heimatskunde des Ascher Bezirkes.** Aš 1893.

F. Bernau. **Hassenstein. Ein Beitrag zur Gesch. des Erzgebirges.** C. Lípa 1893.

J. Hrubý. **Řečice Kardašova a bývalé panství řečické.** Pr. 1893.

A. Poppr. **Hrad Bezděz.** Ml. Boleslav. 1893.

R. Müller. **Die geschichtlichen Kunstdenkmale der Stadt Bensen.** Benešov 1893.

H. Gradl. **Die Reformation im Egerlande.** Cheb 1893.

Zeitschrift für deutsche Kulturgeschichte. Berlín 1893: seš. 1—8. vedle jiných článků má tyto stati, týkající se Cech a Slovanů. Alois John: Zur Kulturgeschichte des westlichen Böhmens. — Theod. Hutter: Die Bauernrevolutionen in Böhmen. — A. Wolter: Ein Überbleibsel altwendischer Kultur, (řeč. slavnosti). *J. V. Š.*

Paul Dr. Arras. **Regestenbeiträge zur Geschichte König Ludwigs II. von Ungaru und Böhmen.** — V programu gymnasia budišínskéno, na r. 1893. vyšlém autor uveřejňuje neznámá regesta listin krále Ludvíka z let 1510—1526. Z listin archivu budišínského. *J V Š.*

M. A. Hammerich podává v **„Mémoires de la Société royale des Antiquités du Nord“** (Kodaň 1892.), zvláštní studii o sbírce nástrojů předhistorických, které chová Museum national v Kodani. Tyto nástroje, jménem Lurs (lours), jsou velké bronzové rohy, dlouhé, štíhlé, na pohled zvláštní. Byly nalezeny v 18 stol. na několika místech Dánska, a ač stáří jejich velmi ctihodné (asi 2500 let), jsou úplně zachovány nejen v původním tvaru, nýbrž ještě dnes může se na ně hráti. Chemická analysa podává 88·70 mědi, 10·61 cínu a 0·49 železa, obyčejné to složení v době bronzu Hudební rozsah těchto nástrojů obsahuje serii 22 tonů (4 octavy a půle). M. Hammerich soudí, že osm tonů do_1, do_2, sol_2, do_3, mi_3, sol_3, si bémol do_2, které nevyžadují zvláštní schopnosti ke vyluzení a které vystupují takřka zcela solově (tout seuls), jistě známy byly ve věku bronzovém. Zdá se přípustným, že Skandinávci byli prvními (jak připouští Fétis), kteří uvedli hudbu v moderní civilisaci. Revue Scientifique 9. Juin 1894 *František Kučera.*

Výroční zpráva Akademického ústředního odboru národopisného. Podává výbor odboru. V Praze. 1893. V oddílu I. promlouvá se o činnosti pro oddělení studentské, v II. o činnosti pro výstavu vůbec. Odbor uspořádal v místnostech »Slavie« zdařilou výstavku, obsahující oddělení studentské, lidové a starožitnické. Podrobná historie její jest tu vypsána a přidána k ní (III.) zpráva pokladní, svědčící spolu s korrespondencí o rozsáhlé činnosti pilného odboru Z ideálního náčrtku oddělení studentského seznáváme cíl odboru. Jak a čím se chce studentstvo na národopisné výstavě československé představiti, líčí povšechný obraz. Máme naději, že zprávou touto podaří se odboru získati si nových příznivců, kterých mu přejeme; zaslouží si jich. *K. Roček.*

Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen. XXXII. seš. 4. 1894. obsahují tyto články: 1. Val Schmidt: Die Fälschung von Kaiser und Königsurkunden durch Ulrich von Rosenberg (Práce velmi dobrá a nezbytná pro každého badatele o dějinách rožmberských před XVI. stol. Vypisuje řadu rozličných privilegií podvržených, udává důvody, proč zavrhnouti je, a naznačuje dobu a účel padělku. Zejména sluší ukázati na t. zv. Zřízení Rožmberské, o němž psal již Dr. Emler ve Zprávách uč. spol. 1877.) — Kaindl: Canaparius und Brun (Polemika proti Kętrzynskému). —

Grunzel: Ueber die deutschen Stadtrechte Böhmens und Mährens. — Ein deutsch-böhmischer Reiter-Regiment im 30jährigen Kriege (1625—1635). Pluk vévody Sasko-Lauenburského. — Menčík: Die Prager Goldschmiedezunft. — Müller: Kunst- und Baudenkmale der Salhausen im Elbethale II. — V příloze jsou referáty o nových spisech a přehled literatury za rok 1892. až 1893.

J. Š.

Zprávy časové.

Výstavky a sjezdy.

Výstavky národopisné, které loni ve značném počtu a s plným úspěchem byly pořádány v korunních zemích českých, i letos hlásí se, by ukázaly přehled místních památek. V Cechách ohlášeny jsou tyto výstavky: Bělá u Bezděze 12.—19. srp. — Boleslav Ml. — Brod Čes. 29. čna —3. čce. — Budějovice Čes. — Čáslav zač. září — Dašice 29. a 30. čna. — Jeníkov Golč. v pol. září — Holice 22. a 23. čce — Horažďovice 8.—10. září — Hradec Jindřichův 20. čce.—8 srp. — Hradec Kr. 12.—26. srp. — Hronov v září — Humpolec 1 až 9. září — Chotěboř 12—26. srp. — Jičín 29. a 30. čna. — Jilemnice 26 až 29. srp. — Klatovy 29. čce.—5. srp. — Koleč — Kostelec n. Orl v srp. — Kouřim v srp. — Kralovice 5.—15. srp. — Křemže Čes. o prázdn. — Hory Kutny 2.—9. září — Litomyšl 15.—29. čce. — Lomnice n. Pop. v srp — Mělník — Mýto Vysoké — Neveklov — Nymburk — Opočno — Pardubice 26. srp. — 2. září — Plasy — Poděbrady — Příbram — Roudnice, poč. srp. — Rybná Něm. 29. čna. — 1. čce — Rychnov n. Kn. 2.—9. srp. — Říčany — Semily 2.—10. září — Skuteč 18.—20. srp. — Slané — Sobotka 26.—28. srp — Tábor 2.—9. září — Úpice, před prázdn. — Veselíčko u Milevska — Vlašim v září — Volyň — Žižkov. Na Moravě: Dačice 1.—8. září — Hodslavice v srp. — Kelč — Napajedla 12.—15. srp. — Ostrava Mor. — Rožnov — Šlapanice — Telč, koncem prázd. — Troubsko 29. čna. — Třebíč 7. září — Velká v srp. Ve Slezsku: Orlová 2.—12. září — Těšín. Doporučujeme všem svým čtenářům, aby neopomenuli navštíviti tu neb onu výstavku. Každá poskytne mnoho zajímavého, namnoze vzácného a posud málo známého, že by i pouhý milovník památek hřešil, kdyby si dal ujíti tak hojnou příležitost.

Výstava Vrázova, pořádaná v měsících březnu a dubnu v museu Náprstkově, obsahovala sbírky jihoamerického cestovatele krajana našeho E. St. Vráze (pseudonym) Čistý výnos určen na další výzkumné cesty Vrázovy Jako předloňská výstava Holubova, tak i letošní Vrázova byla pro archaeology zajímava: Holubova ovšem větším rozměrem vynikala nad ni i ve příčině sneseného materialu pro studium srovnávací Máme tu na zřeteli hlavně nádoby a jich ozdobování. Ve Vrázově výstavě zvláště kromě nádob jednoduše ornamentovaných zajímaly nás nástroje kamenné (kmene Urayacusů); v ozdobách používá se per různých ptáků, perel, zubů, kostí, krovek brouků a m. j. Byly tu též zbraně (dlouhé foukačky »serbatana«), trofej Indiánů brasilských »mua« (hlava vyvařená, kostí a mozku zbavená a pak uděná), primitivní nástroje hudební jakož i pěkně pletené oděvy, rohože (»hamoky«) a m. j. Anthropologicky zajímavé tetování děje se pomocí trnů a řapíků palmových a má u každého pohlaví svůj význam (u ženy — znamení dospělosti, u muže se děje z ješitnosti). Obšírnější referát přinesl »Světozor« v č. 21. (s vyobrazením části výstavy) psaný B(aušem), naše pak upozornění budiž pobídkou našim archaeologům, aby výstavy podobné navštěvovali a srovnávali hlavně material keramický. Snad se tak zmenší řada vlivů, které na naše předky se všech stran působily, snad i tím scvrkne se inventář věcí importovaných k nám z ciziny, až kriticky nahlédneme do dílny pravěké a současně do chýší ještě nyní primitivně žijících divochů. —*a.*

Sjezd učenců v Sarajevě pořádán bude 15.—25. srp. t. r. zemskou vládou okkupovaných zemí, aby byly prozkoumány starořímské památky, získané z četných nalezišť a uložené nyní v museu sarajevském. Sezváni budou nejpřednější badatelé evropští.

Kongres hygienický a démografický. Osmé sezení konati se bude v Buda-Pešti od 1.—9. září t. r Démografie obsahuje 7 sekcí: démografii historickou, anthropometrii, techniku démografickou, démografii tříd průmyslných, démografii měst, statistiku vad tělesných a intellectuelních Adressovati na: generálního sekretáře, M. Colomana Müllera, univers. professora. (Revue mensuelle de l'école d'anthropologie de Paris) *František Kučera.*

Otázky.

Provolání, které jsem uveřejnil v 1. čís. t č. a v denních listech pražských (také venkovským zasláno, ale neotisknuto nikde!) mělo tento výsledek:

Paní Frt. Adamcová zaslala lask. prostřednictvím p. Lva Adamce 4 kraslice z Přelouče — slečna Em. Batelkova ve Vavřinci u Janovic Uhl. zaslala 6 velmi pěkných kraslic, šlehačku a do podrobna vypracované odpovědi na otázky — p. Frt. Bedrníček, notářský koncipient v Českém Brodě, velikonoční popěvek — nejčilejší z dopisovatelů našich pan Josef Cyterák, správce školy v Čičovicích, ani tentokráte nezapomněl a zaslal odpovědi na můj dotazník — pan Frt. Grimm z Hor Kuten překvapil mne 8 zdařilými kraslicemi z Tuchatic, 14 kresbami kraslic a odpověďmi na mé otázky — neméně zajímava byla zásilka p. Aug. Hajného, spisovatele v Jíkvi u Loučeně, který mi poslal 4 kraslice, šlehačku a podrobnou odpověď — kollega, který si nepřeje býti jmenován, přivezl mi 18 kraslic od Polné a Humpolce — p. Lejhavec ze Břehu u Přelouče zaslal prostřednictvím p. Lva Adamce v Praze 3 kraslice — p. Adolf Maršálek, řídící učitel v Německé na Moravě, daroval prostřed. sl. redakce »Národních Listů« v Praze 11 kraslic sebraných tamže a v obcích: Vříšť, Novosady a Lišný — koll p. Antonín Polášek, právník, rozmnožil sbírku 4 kraslicemi z Dolního Němčí (okr. Uherský Ostroh) — slečna Jindřiška Příhodova, učitelka ve Velké Bystřici u Rožnova, věnovala 3 kraslice — p. Jan Václav z Finberků Svoboda, spisovatel v Hlinsku, důkladně zodpověděl otázky v zaslánu — p. Frt. Šejdl, rolník v Blešně, a p. Frt. Špur, mistr tesařský ve Dvoře Králové, zaslali zajímavé popisy. Kromě toho zakoupeno bylo 5 kraslic z českého severu. Celá sbírka čítá nyní několik set kusů, což jest zajisté slušný výsledek, uvážíme-li, že sbíráno teprve r. 1891. za častých výčitek, že jest to podnik konkureční, a j. nepříjemností. Přece však jsou ještě hojné mezery na mapě kraslicové, jsou celé kraje, odkud nemám ani jedné kraslice! Má-li sbírka býti úplná pro chystanou publikaci a pro národopisnou výstavu československou v Praze r. 1895., třeba tyto mezery doplniti, a proto znova žádám každého, zvláště však sl. odbory národopisné, by mi pomohli aspoň několika exempláři. Že by kde byla jiná sbírka kraslic, konservováním uchráněná, pochybuji! Doufaje, že prosba má nezůstane oslyšena, děkuji všem, kdož loni i letos sbírku moji obohatili, a vyprošuji si další zásilky (jen v dřevěných krabicích, vyplněných řezankou, senem nebo ústřižky!) do redakce. *J. Soukup.*

Na některé otázky z předešlých čísel odpověděl pan František Grimm z Hor Kuten.

Nové otázky:

Kde lid nazývá studánky královkami a co si o nich vypravuje? *J. C.*

V neděli před sv. Vítem roku 1533. dal Ferdinand I. Jiřímu Bakalářovi list erbovní, by se mohl psáti »od bílých orlů z Plavče«. Jiřík Bakalář měl Krásnou Horu na Táborsku a před bitvou bělohorskou žil jeho rod schudlý v Praze a přišel pak po té bitvě na Moravu, kdež byli Bakalářové v zemských službách, zanechavše v chudobě svého predikátu. Kdo by měl sebe menší zprávu o rodu Bakalářů, račiž ji zaslati redakci tohoto časopisu.

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Valnou hromadou, konanou dne 18. března t. r., zvolen byl na r. 1894. správní výbor takto: starostou Jan Zeyer, architekt na Smíchově; náměstkem starosty Jan Herain, architekt v Praze; jednateli Ph. Dr. Karel Plischke, spisovatel a Ant. Bohouš Černý v Praze; pokladníkem Eduard Bufka, revident Zemské banky v Praze; správcem sbírek PhC. Jan Soukup, redaktor našeho »Časopisu«; knihovníkem Fr. Leypold, architekt na Král. Vinohradech; archivářem M. U. C. Fr. Kučera v Praze; zapisovatelem M. U. C Jos. A. Jíra v Praze Náhradníky zvoleni: Jos. Nechleba, technik na Král. Vinohradech, PhC. Boh. V. Konečný v Praze, Fr Helebrant, obchodník v Praze, Franěk Páris, úředník v Praze. Dozorci spolkovými zvoleni: Vlad. Pér, továrník a měst rada v Praze, M. U. Dr. Jindřich Matiegka, okr. lékař v Praze, Adolf Pecenka, c. k. vrchní místodrž. inženýr na Král Vinohradech, J. U. Dr. Jaroslav Haasz, sekretář zemského výboru v Praze a J. U Dr. Jos. Teige, spisovatel v Praze.

Zpráva pokladní. Ku Společnosti přistoupili nově za členy P. T. pp.: Andrle Fr v Litomyšli; P. Bakalář Srbecký J M, farář v Kajdlinku; Bašta Jos., statkář v Hloupětíně; Bavor Fr., holič ve St. Boleslavi; Bělohlávek Ant, c. k oficial daně z cukru ve Velímí; Beneš Václ J., obchodník; Berounský Fr., ředitel cukrovaru ve Mšeně u Budyně; sl. Občanská beseda ve Vodolce; Bezpalec A., c. k. gymn. prof. v Litomyšli, Blahota Jos., cukrmistr v Lužci; Borkert Jos, říd učitel v Kostomlatech; Bořický Karel, učitel v Líbeznicích; Brázdil J, c. k. ředitel továrny na tabák v Táboře; P. Buchta Ant.. farář v Řítonicích; Buchtela Karel, c. k. berní inspektor; Bureš Antonín, obchodník v Žamberku; Bůžek Č. v Olomouci; Cmíral Jaroslav; Čáp K, cukrmistr v Pečkách; Čepek Ferd, továrník v Přeloučí; P Čermák Frant., zámecký kaplan ve Valči; P Černohouz J. N., děkan v Hostivaři; Černý Karel, ředitel cukrovaru ve Svojšicích; Červený Jaroslav, továrník a městský rada v Hradci Král.; Červinka Ant, učitel ve Vinoři; Deport J, stavitel; Diviš Karel, učitel v Rychnově nad Kněžnou; Dokonal Fr., vrchní účetní v Podzámčí; Duda Frant., stavitel v Berouně; Duda Karel v Berouně; Engel Václ., povozník; Erben Ed, učitel v Kuklenách; Feigl Ludvik ve Lvově; Fiala Fr., zemský inženýr; Fiala Václ., assistent c. k. prům. školy; Fiedler Jan, soukromník v Dol. Bousově; Filip Frant, ředitel cukrovaru v Uhřiněvsi; z Finberku Jan V., odb. učitel a spisovatel ve Hlinsku; Fliegel Jindř., obchodník v Sedlčánech; Foit Bohuslav, knihkupecký účetní; Forman Václav; Freyn V, ředitel cukrovaru v Záboři, Fuěík Jos. J, správce školy ve Lhotě Bradlecké; M. U. C. Hamza Fr., za r. 1893. M. U Dr Hartmann J v Miličovsi; Havlík Fr., oficial při c. k místodrž. účtárně; Herold Jan D., vrchní inženýr na Král. Vinohradech, člen přisp.; Heřman V., pozlacovač v Plzni; Hodek G, ředitel cukrovaru a Hodek Zd., správce hospodářství v Pětipsech; Holeyšovský V., velkoobchodník; Homolka Jan, assistent kn. arcib. ústř. kanceláře; P Honejsek Václav, farář u sv. Haštala; Honza J., gymn. prof. v Nov. Bydžově; Horák Adolf, c. k. vrchní geometr ve Slaném; Horčice Karel, úředník městské spořitelny; Dr Hostinský Ot, c. k. univ. professor; Dr. Houška Alois. městský policejní komisař v Plzni; Houžvička J, pokladník cukrovaru ve Mšeně; Hovorka K., učitel v Trnovanech u Teplic; Hrdina Vít, pokladník Živnostenské banky; P. Hrdý Jan N, farář v Jerně; Hruška Frant, c. k. soudní adjunkt na Zbraslavi; Hulík Ant, cukrmistr v Bohušovicích; Chromec Fr., učitel v Rudimově; Jakeš Ant., přednosta stanice v Hostivaři: Janáček Alois, ředitel cukrovaru v Meziříčí; Janata Jan ve Zlaté Olešnici; Janik Vilém, statkář v Chlumě, za r. 1893. a 1894.; Jansa Fr, ek nom v Malíně; Jarkovský Vilém, ředitel cukrovaru ve Smiřicích; Javůrek Jaromír, c. k. poštmistr ve Smiřicích; Jelínek Ant., c. k. poštmistr v Častolovicích; Jeníček Václ Vl., učitel v Potěhách; Jettmar Jos., ředitel továrny ve Slaném; Jirsák Frant. ve Svojšicích; Jirsík Jan,

zemský inženýr; Jiřina V., řiditel cukrovaru ve Vinoři; Joch Rud., účetní cukrovaru ve Mšeně; Josefy A, obchodník na Horách Kutnách; J U. Dr. Kaizl Edm., advokát v Karlíně; P. Kaláb Bedř., kooperator v Domaželicích; Kalina K., pokladník měšť pivovaru v Plzni; Karlík F. J., zemský poslanec a majitel mlýna v Blovicích; Karlík Fr., učitel na Kladně; Kašpar K, cukrmistr v Roudnici nad Labem; Kavalla Dominik, člen přisp.: Klavík Aug, řiditel cukrovaru v Lužci, člen přisp.; M U. C. Kličk a Ladislav, člen přisp.; sl. Kličková Božena; Kobliska Vlad, gymn. prof. v Roudnici nad Labem; P. Konrád K., c. k gymn. prof. a katecheta; Koukola Rudolf, architekt; Král Jos., učitel v Šopce; Král Vojt. rytíř z Dobré Vody, techn. úředník zemsk. výboru; Kramattová Filomena, učitelka; Kraus Alois, obchodník; Krejčí Jindř. v Přešticích; Krejčí Jos, účetní oficiál; Dr Kropáček J., c. k. gymn prof v Benešově; Kroupa Ant, úředník plynárny na Smíchově; sl. vzděl. odbor »Kroužku mládenců« na Žižkově; Kryšpín Jos., c. k. gymn. prof. v Jičíně; J. U. Dr. Kříž M., c. k notář a spisovatel v Žďánicích; Kubeš K., řiditel cukrovaru v Dolním Cetně; Kučera Jan, první techn. adjunkt cukrovaru ve Vysočanech; Květoň Jos, učitel hluchoněmých za r. 1893. a 1894.; J. U. Dr. Langer Č, advokát v Rychnově nad Kněžnou; Leger Karel, statkář a spisovatel v Kolíně; Lengsfeld Josef v Dolním Újezdě; Libus V, řiditel cukrovaru ve Slibovicích; Ludvík Aug, úředník Lipské pojišťovny; Lutz Leop., městský důchodní na Mělníku; Lux Oldřich; Lyer Jan, c. k oficial cukerní daně v Hrobčicích; Macháček Jan, c k. gymn. prof. v Č. Budějovicích; Machulka Václ, magistr. inženýr; Mann Vojtěch v Nůslích; J. U. Dr. Martinek J, advokát a starosta v Sedlčanech; Masoni Jos. řiditel cukrovaru v Lounech; Massak Ant, učitel; Materna Jan na Král. Vinohradech; Matoušek Petr, správce školy v Kotelsku; Maydl Jan, c. k. okr hejtman v Mnich. Hradišti; Mejtský Jos, spisovatel na Žižkově, za r. 1893.; Mikulášek Jan, mistr lakýrnický; Mildorf Ant, nájemce dvora v Libušíně; Miltenberger Q St., c. k. důchodní v Bystrém; Multruss Jos. Alb., mistr lakýrnický v Trnovanech u Teplic; sl. Městské museum v Chrudimi; sl Městské museum v Jaroměři, člen přisp; slavné Městské museum v Hradci Králové; Mynář Václ., rolník v Lounkách; Nájemník Jos., c. k. oficial cukerní daně ve Vinoři; Napravil Bedř., řiditel cukrovaru v Bohušovicích; Náprstek Karel, ředitel cukrovaru v Král. Městci; Nejedlý Jan, přednosta stanice v Předměřicích; J U. Dr. Nejedlý Julius, zemský advokát; Nemanský A. K., přednosta stanice v Hrobcích; Němeček Jan, prof při c. k. státní průmyslové škole; Neumann Em., učitel v Ounětičích; Neumann Fr. J., materialista na Peruci; Neyburský Vojt. rytíř z Neyburku v Netolicích; Nováček Fr., učitel při měšťanské škole ve Strakonicích, za r. 1893. a 1894.: P. Novák Aug, kaplan v Krucemburku; P. Oliva Václ, administrator v Krouné; Pacovský Jos. ve Vražkově; Paděra Bohd., řiditel cukrovaru v Trmicích; Pánek Josef Al., c. k. poštovní praktikant v Něm. Brodě; Papež Józa, obchodník; Pauer Em c. k. oficial daně z cukru ve Mšeně u Budyně; Pavlík K. v Merklíně; Pelant Karel v Žižkově; Petržilka Jos., rolník a starosta ve Smolnici; Pilař Fr, řiditel cukrovaru v Dymokurech; Piskáček V., c k gymn prof v Roudnici nad Labem, za r. 1893. a 1894; Pohnert Bedř., úředník První české vzáj. pojišťovny; Požárský Jaroslav na Smíchově; J U. Dr. Prachenský Stanislav, člen přisp.; J U. Dr. Otokar baron Pražák; advokát a poslanec v Brně; Průcha Fr., říd. učitel v Hluboké; Příborský Karel, inženýr První české vzáj. pojišťovny za r. 1893. a 1894.; Purkrábek Ant, majitel knihtiskárny; P. Rájek Otto, katecheta v Bělé u Bezděze; Rank Jos., úředník Lipské pojišťovny; Rieger K., továrník v Dolní Roketnici; Rittich Jan, knížecí tajemník v Plasech; Rosol Miroslav, pokladník okresní záložny v Hořovicích; Řivnáč Jos., velkoobchodník; Sedláček Jan, vrchní inženýr knížete ze Schwarzenberků na Hluboké; Sehnal V, řiditel cukrovaru a říšský poslanec v Bečvárech; Dr. Scherl F.; Schrotz Jindra na Smíchově za r. 1893. a 1894.; Schubert Václ., mistr lakýrnický; Schwarzkopf Jindř., ředitel cukrovaru v Sadské; Siblík Jos, učitel při měšť škole v Blatné; Sládeček Antonín, učitel na Kladně; Slavíček Antonín, abs technik ve Střelici (Meklenburk); Slavík Josef, městský tajemník v Hořovicích; Slovák Jindřich, majitel

knihtiskárny v Kroměříži; Smolík Fr, c. k professor a okr. školní inspektor v Č. Budějovicích; Smrha Em. obchodník; M. U. Dr. Snětina K na Král. Vinohradech; Sobotka Jindř; Sokol Jan, účetní cukrovaru ve Zvoleněvsi; Souček A, statkář v Hořátvi; Soukup Jos, gymn. prof. v Pelhřimově; Jindřich svob pán Spens Booden, vrchní zem. inženýr, člen přisp.; slavný Musejní spolek v Kostelci nad Orlicí, člen přisp; Stallich Ant, účetní továrny ve Slaném; Stark Fr, řiditel škol v Benešově; Starý Miroslav na Král. Vinohradech; Stiller Ant O., c. k. official z daně z cukru v Bašnicích; Stoupa Ant, kníž Auersperský lesní n Chlumě u Nasavrk; Studnička Ant, c. k. místodrž. inženýr; J U C. Svoboda Rud. v Litomyšli, za r. 1893.; Šedivý Josef, cukrmistr ve Mšené u Budyně; Šesták Jos., řiditel cukrovaru v Plaňanech; Šilhavý Václav, riditel cukrovaru ve Vys. Mýtě; Šimon Jan, učitel na Male Skále; Škola Em., korrespondent pojišťovny; Škola Josef, řiditel cukrov. v Zasmukách; Šlegr Jos, učitel v Pan Týnci; A P. Šlechta Všehrdský rytíř ze Všehrd, c. k. místodrž koncipista; Špalek K. v Jevišovicích; Špott J., majitel uměl. dílny knihařské, člen přisp.; P. Šrůtek Jos A, kanovník a arcijáhen v Hradci Králové; Štolc H., řiditel cukrovaru v Roudnici nad Labem; Štovíček J n, inženýr; Šulc Vinc, stavitel v Turnově; M. U. C. Tomek Vincenc; Trojan Fr, úřednik cukrovaru ve Zvoleněvsi; Tuček B. K., úředník Lipské pojišťovny; Tůma Frant., obchodník; Ferd svob. pán Tunkl z Brnířka a Zábřeha, c. a k plukovník v. v. ve Strassu, Štyrsko; J. U. C. Urban Josf; J. U. C. Vačlena Miloš v Písku; P. Wagner Adolf, farář v Úhonicích; Vašák J., spisovatel a geneal. heraldik na Král. Vinohradech; Vergo Václav, odborný učitel v Berouně; Wildt Jos., c. k. poštovní úředník v Litni; Wimmer Felix, účetní cukrovaru v Bašnicích, člen přisp.; Winkler Fr, tajemník okr výboru na Mělníku; Vogler Antonín, c. k. soudní adjunkt v Táboře; Vondráček Václ, hosp. úředník na Pátku u Peruce; Vorlíček Jindř, kníž Lobkovický assistent v Libčevsi; J. U. Dr. Zadina Ant, advokát v Poděbradech; sl Českobudějovická záložna v Č. Budějovicích; Zbirovský Fr., inženýr v Písku; Zima Karel, učitel v Líbeznicích; Zimmermann Čeněk, mlynář ve Zruči; Zouzalík Fr., měšťan v Hluboké; Žďárský Gust., zemský úředník

K účelům Společnosti pak darovaly: slavná Rolnická záložna podřipská v Roudnici n. Labem zl. 10·—; slavný okresní výbor v Nasavrkách zl. 3·—, v Novém Městě nad Metuji zl. 20·—, v Opočně zl. 5·—.

Za tyto dary vzdáváme uctivé díky a prosíme za podporu další. V tomto výkazu není zahrnuta dobrovolná sbírka na vydání přílohy znakové ku dnešnímu číslu, kterouž podnikli s potěšitelným úspěchem mezi sebou členové při schůzích. Také není zde uvedena celá řada nových členů, jichž příspěvky došly, když tato zpráva byla připravena již pro tisk. Oba jmenované výkazy uveřejněny budou v čísle 3.

Opětně pak oznamujeme všem P T pp členům, že letošním ročníkem počínaje budou v každém čísle oznámováni pouze členové **nově** přistouplí.

Poznamenáváme pak ještě, že míněna tím vždy Praha, kde není podáno jiné bydliště u jména některých pp členů.

Konečně žádáme všech pp členů, aby zasílali veškery platy **peněžité**, pokud činí tak **poštou**, vždy **vyhradně** na adressu podepsaného **pokladníka**, nikoli na Společnost nebo na adressu bývalého pokladníka p. Fr. Kurše, člena našeho, který vzdal se již přede dvěma roky této funkce. Jest vůbec v prospěchu pp. členů, budou-li zasílati vše dle adress, uvedených na obálce každého čísla.

V Praze, 21. června 1894.

Ed. Bufka, t. č. pokladník,
Král. Vinohrady, Čelakovského sady, č. 432.

Redaktor Jan Soukup. — Nákladem Společnosti přátel starožitností českých v Praze.
Tiskem F. Šimáčka v Praze.

ČASOPIS
SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH
V PRAZE.

Časopis vydáván jest pouze členům Společnosti a to zdarma. — Expedice jest na Král. Vinohradech, Hálkova tř. č. 68. nové.

Číslo 3. **Vydáno v listopadu 1894.** **Ročník II.**

Archaeologické miscelly.

Píše Dr. *J. Matiegka.*

III. Moderní fibule z Čech.

Laskavostí p. prof. Kouly, kustoda při zemském museu, bylo mi umožněno, podati zde vyobrazení dvou zajímavých spon, chovaných ve sbírkách téhož musea pod názvem: „Sponky z minulého století, jakých se užívalo na Litoměřicku, — dar p. Václ. Ungermanna v Cho-

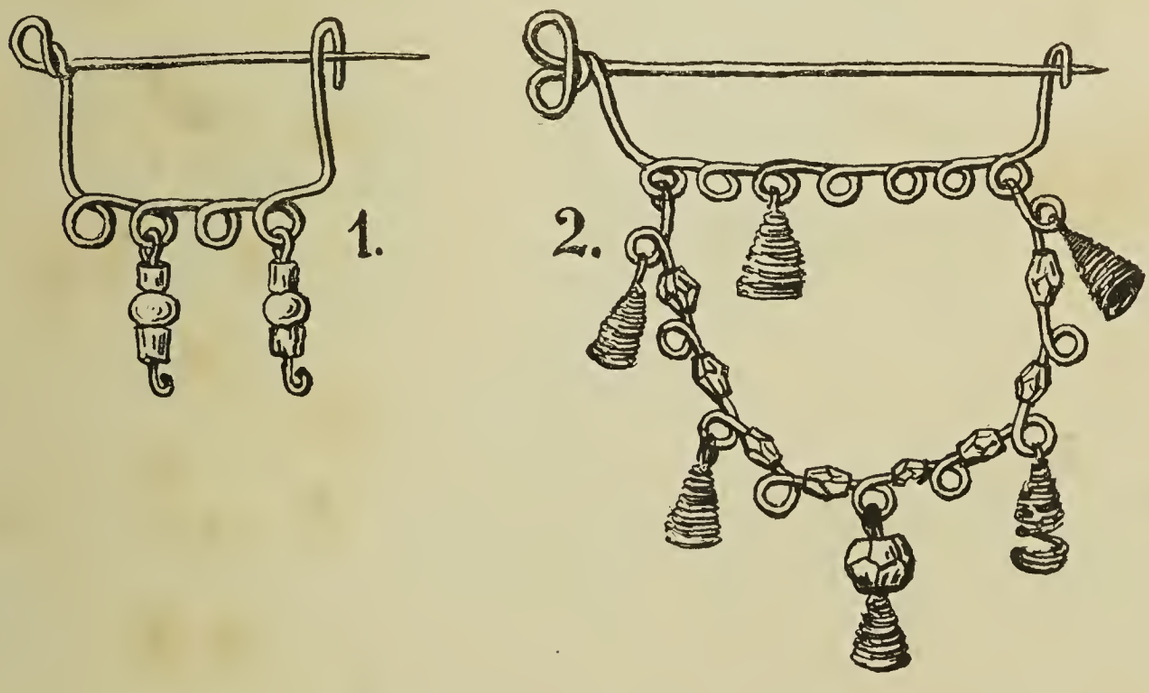

Obr. 1.—2. Fibule z 18. století.

tiněvsi (Kuttendorf).“ Jsou velmi primitivně zhotoveny ze žlutého drátu, tak že jehlice, místo péra jednou nebo dvakráte zatočená, přechází v oblouk, tvořící na konci jednoduchý háček, za který se založí špička jehly. Oblouk fibule je několikrát zatočen od místa k místu v kroužek; na těchto kroužcích visí pak při jedné sponce (obr. 1.) dvě cetky z drátu s červenými a bílými skleněnými korálky, na druhé pak

(obr. 2.) polokruh z drátu, podobně jako sám oblouk fibule v kroužky vinutý; na polokruhu tom navlečeny jsou fialové korálky skleněné, na kroužcích mezi nimi jsou zavěšeny kužele z jemného drátu stočené; uprostřed visí modrý korálek se stejným kuželem. Zrovna takové kužele visely konečně mimo to na samém oblouku fibule, ale zachoval se z nich jediný. Fibule tyto mají něco starožitného na sobě, a každý pozná při prvním pohledu podobu jich s bronzovými fibulemi předhistorickými.

J. Szombathy [1]) popisuje a vyobrazuje zcela podobné, ze žlutého drátu zhotovené a skleněnými korálky ozdobené fibule, o kterých

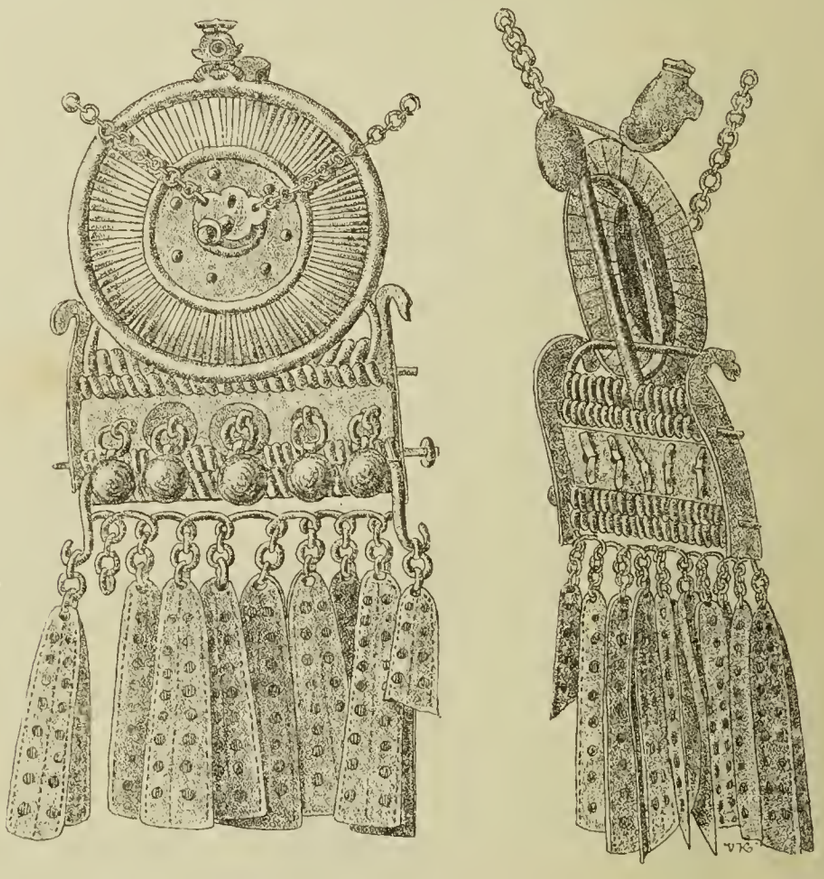

Ob. 3 - 4. Sponka z nálezu u Želenic (líc, rub).

udává, že si dosud slovanské obyvatelstvo (Charvaté a Slovinci) na střední Kulpě v dolním Krajinsku v nich libuje. Slouží prý ku spínání límců košile a na trzích lze je koupiti po 1 — 2 kr. O tvaru jejich poznamenává, že „upomínají na jisté, avšak mnohem větší bronzové

[1]) »Moderne Fibeln aus dem Gebiete der Südostalpen« v »Mitth. d. Anth. Ges. in Wien XVIII. Sitzungsber. str. 17. — S vyobrazením našich fibulí z 18. stol. srovnává se částečně sponka z nálezu u Želenic (3.—4.), nyní v Museu král. Čes. Bronzová sponka tato nalezena na prsou kostry; spodním zubem připínala se k šatu a řetízkem zavěšovala se na krk. Patrná shoda tu jest, neboť vidíme drátěné svitky a na nich visící cetky. Také byla zdobena perličkami skleněnými, nyní arci jen částečně zachovanými. (Vyobrazení její zhusta spatřujeme. Poslední jest v »Dějinách kroje« od Dra. Č. Zíbrta I. sv. str. 102., jehož štoček ochotně zapůjčilo slavné nakladatelství knihtiskárny F. Šimáčka, začež mu vřele děkujeme.)

fibule uherské, jinak na italské tvary, které má Montelius [1]) částečně za předchůdce „fibulí hadovitých“. Ale podoba jest velmi vzdálená.“

Na fibulích, vyobrazených Szombathym, chybí ono kroužkování na oblouku, jakož i závěsky; těmito vlastnostmi upomínají naše fibule ještě více na jisté tvary hallstattské, uherské a italské. [2])

Není mi známo, že by dosud bylo užíváno takových fibulí někde v Čechách; teprve dalším sbíráním takového materialu umožní se rozhodnouti, od kdy, jak dlouho a kde všude v Čechách byly rozšířeny a zdali zde skutečně jde o nějakou souvislost mezi předhistorickými fibulemi a moderními těmito výrobky, jaké zdá se vyžadovati shoda tvarů.

Lidové léčení na Zálesí.

Sebral *Jaroslav Mančal.*

(Pokračování.)

Na spáleninu vezmi husí prach a smoč jej v smetaně a to často přikládej! Nebo kup lilijovej volej, taky dobrý jest. (Z. V.) Spálené místo maže se lněným olejem. (V. Jeníkov.)

Krtice a bředy potřebují, aby se brzy podebraly. Ku sebrání napomáhá: Z lipových větví ostrouhej vrchní kůru pryč, spodní zelenou pak seškrab a smíchej se žitnými otrubami a s mlékem nebo vodou! To uvař a kaši přikládej teplou! — Kousek černého chleba rozkousej, smíchej pak s čerstvým máslem a přilož! Také podbělí můžeš roztlouci a přiložiti. To vše podbírá. (V. Jeníkov a j.)

Jiným bolestem má se zabrániti, aby se nepodebíraly, a tu hledají se prostředky, které rozhánějí nebo bolesti vznikající zamezují. Tak přiložíš li ssedlé mléko na prst, který bolí a bude se podbírati, bolest „sparchantí“, nepodebírá se a ztratí se. Nebo pro rozehnání utře se pěkně za 1 kr. čertovo h.... (lejno), za 1 kr. kafr a za 1 kr. šafrán, a to se přiloží na bolest. Také čertovo h.... s bílou moukou rozetřít, to rozhání. (V. Jen.) — Pro rozehnání bolesti. Vezmi libeček a roztluč jej, pak nový máslo, a dohromady rozetři, udělej z toho mast, namaž bílý kloc a přikládej! (Z. V.) Vezmi bílý kloc, namaž jej lojem a posyp prachem střílecím a zapal! To teplý přilož! (Z. V.)

Den sv. Jiří jest významným pro lidi, zabývající se léčením. Do sv. Jiří jest třeba, aby zaopatřili se z říše živočichů některými exempláry, kterých v léčení svém skoro stále potřebují. Do Jiří musí nachytati raky, které, vážíce je na provázek, dají někde na půdě vy-

[1]) Oscar Montelius: Spännen från bronsåldern. Antiquarisk tidskrift för Sverige. Del. 6. No. 3. obr. 22., 23., 24., 34. atd.

[2]) Dr. E. v. Saken: Das Grabfeld von Hallstatt, 1868, Tab. XIII. obr. 12. Dr. L. Niederle: Lidstvo v době předh. Praha 1894. str. 341. obr. 212., str 443 obr. 443.

sušit. Při nakuřování přikládají pak kousek do koření, jímž nakuřují. Před Jiřím vycházejí také na známá místa chytat hady, kteří v ten čas nejsou jedovatí; teprve po sv. Jiří dostávají jed. Číhajíce na ně, usmrcují je klackem; ale nesmí zapomenouti při tom říci, proč každého zabíjí. Tu volají: „Pro nátku!“ — „Pro ouroky!“ — „Na otok!“ a p. Ubitého hada pověsí za hlavu do skřipce, ořízne kůži kolem hlavy, hadrem v ruce ji uchopí a stáhne. Obé dá se uschnout. Trochu uhlí, na to kousek hadí kůže nebo sušeného hada, kousek cukru a kafru, to jest kouření na otok. Také se přidává ouročník. Hřbet a hlava obzvláště k nakuřování nátky se hodí. Místo hada dává se i branostejlova (hranostaj) kůže nebo kosti z liščí hlavy.

Jako hady, chytají před sv. Jiřím i krtky s týmiž obřady. Aby však účinkoval při zaříkávání, musí se utlouci prostředním prstem pravé ruky.

K rozehnání nátky užívá se také ještě jiných prostředků. V zápiskách mlynáře Vašíčka dočítáme se: „Vezmi čertovo h.... (lejno) a vezmi teplý mlíko tak, jak se od krávy udojí, hned do něj čertovo h.... dej vařit a zasyp to moukou samožitnou, až se spolu vaří, aby se řídká kaše uvařila. Tu teplou na hadr maž a přikládej! K tomu vezmi mořskou sviňku, utřihni třikrát chlupů a nakuř se jimi, tak se ti rozejde. — Nebo kouření: ouročník, diviznu, růži, bílou fialu, doule (vymačkané voštiny), z ryby kost a z ouhoře kůži. — Nebo z lišky jazyk a cukr. Tím nakuř hadr a stírej bolest a přilož a zavaž! — Nebo vezmi pivo a vař jej s chlebem a přikládej teplý na bolest. — Také ze zvonu mastný jest pro rozehnání skládající bolesti dobré.“ Kdoby nátky dobře nezaříkal, obrátí se na něj, že by přišel o oči.

Při bolení hlavy zavazují studenou vodou, častěji však přikládají sladký, křenový a hlávkový lupen, syrové brambory na kolečka rozkrájené a osolené, zelí, listí olšové a březové nebo naplesкávají hlavu octem. Hlava prý bolí, když se dáme ostříhati, a vítr naše vlasy roznese. Proto ostříhané vlasy dávají do plotny nebo někam pod kámen. — Pro prašivinu neb vodnatost na hlavě. Vezmi vlaský ořechy a vyloupej z nich jádra a dej je na rendlíček na máslo usmažit, potom vezmi bílý kloc a dej to do něho a dobře vytlač! Tím zoftem hlavu namaž, tak se ti vyloupá a zahojí. (Z. V.) — Natrhej pýření ze žita a usuš je, potom utluč a dej do másla, když se škvařit bude a nech spolu dobře svařit, potom vezmi kloc a vytlač dobře! Když se sedne, tak můžeš mast potřebovat. (Z. V.) — Mast na strupy. Vezmi celeduň a usuš ji a utluč ji na prach! Dej rozpálit máslo a když se škvařit bude, tak ten prach tam pusť, ať se dobře spolu svaří, potom vezmi bílý kloc, přeceď to a dobře vymačkej! Až se sedne, potom můžeš strupy mazat, tak se ti zahojí dobře. Bylina ta spůsob vorlíčka roste, jejím kvítkem kdybys přitlačil na bílý plátno, tak ti to znamení nikdy nepustí. (Z. V.)

Pro učistění mozku. Na lačnej život a když jdeš spat, vezmi na lžíci vody a do ní 5 kapek šajvostru, to užívej, tak se ti mozek učistí a těžké sny odstoupnou. (Z. V.) Když máš v mozku palčivost.

Vezmi nůžky, vytřihej na vrchu vlasy dobře a přikládej studenou vodu neb led, tak se ti mozek zas usadí a schladne. (Z. V.)

Aby nebolely oči, propichují uši i hochům, navlékají do nich nitku hedvábnou a později náušnici. Když prvně vidí slzičky, trhají tři, potírají si každou třikrát oči a říkají: „Marije Panny slzičky, aby mě nebolely očičky.“ (Klábovka.) — Když se dělá na oku „cink“, vezme se jako krupice hadího sádla na špičku brku a dá se do jednoho koutku oka. To chladí a nebolí a cink se ztratí. (Větr. Jeníkov.) Padne-li dítěti něco do oka, poučuje ho maminka, aby vzalo za hořejší klapku, třepalo jí a říkalo třikrát: „Fuj z vočka do potůčka!“ (Zbility.) — Když tebe oči bolejí. Vezmi nickamínek, který ještě přepalovaný není, dej jako bohatý hrách do čtvrtky vody, nech to 12 hodin stát, pak svrchu seber ten soc pryč a tou vodou vymejvej! (Z. V.)

Neslyší-li kdo na některé ucho, ať utluče netřesk a šťávu z něho vymačká do láhvičky, kterou pak musí zaváleti do bochníka chleba a dáti s bochníkem péci. Když se bochník upeče, ať vyndá láhvičku a šťávy naleje do ucha. Jistě pak slyší. (Klábovka.) — Vezmi netřesk a kafr, to utluč, a když budeš píct chleba, tak udělej jeden malý láblík a doprostřed toho chleba dej ten netřesk a kafr, ať se spolu upeče. Potom vyndej a rozloupni na půli a na každé ucho přiklop jednu půlku, co budeš moct teple vydržet, a nech až schladne! Tak se ti hluchota rozejde a ztratí. (Z. V.)

Chceš-li, aby ti na holém místě hlavy rostly zase vlasy, usuš lískové ořechy, roztluč je na prášek, utři pak se sádlem a namaž holé místo na hlavě! (Vět. Jeníkov.) — Uvař macešky polní a tou vodou si smáčej vlasy! (Oustí.)

Bolí-li v krku, obkládají na Zálesí teplým; k studenému nemají důvěry. Zejména užívají tohoto prostředku: Stáhnou rychle punčochu s nohy, obrátí a tak teplou na krk přiloží. Jinde dávají také křenovou placku.

Máš-li bolest, vezmi pernikářský těsto, vosk, bílou smůlu, jelení lůj, kalafúnu, kafr, to dohromady uvař! To táhne a hojí. Summa 25 kr. — Pro bolení zád taky může flastr z masti této býti, která z předu znamenaná jest. Na tu musí být za 6 kr. kafru, za 3 kr. kalafuny, 3 kr. bílý smůly, 3 kr. vosku, 6 kr. perníkářský těsto, 6 kr. jelení lůj. Summa všeho 27 kr. (Z. V.)

Rozbolí-li někoho ve stavení břicho, ihned se ohřívají cihly a hliněné pokličky. Ty zabalí se pak do vlhkého hadru a do suchého a přikládají na břicho. Také se přikládá hodně ohřátý a skropený oves neb ohřátý popel. — Pro břicha bolení vaří se balšan, melisa, kopr a cukr. To se sleje a pije. (V. Jeníkov.) — Proti velkému bolení břicha těhotných žen. Vezmi melisu a balšan a vař to v čistý vodě pod pokličkou! To ať dobře teplé pije, tak ji bolesti přejít musejí. Však ale která žena bolesti k porodu trpí, v ten čas nemůže užívat. (Z. V.)

Pro spouštění laksírky. Vezmi kuřlavý tabák a kozí mléko, které na poli roste, to dohromady ve mlíce kozím vař a přeceď skrze klůcek a to pij! Tak se tobě stolice spustit musí. (Z. V.) — Proti

průjmu vaří květ sladkého lupenu, to osladí a teplé pijí. (Klábovka.) Také sušené borůvky 24 hodiny se močí v kořalce a pak se to dá píti. (V. Jeníkov.) — Nejobyčejnější rada však bývá: „Jdi a vlez si na pekýlek nebo na pekárnu!“ „Vlez si za kamna a skrč se hodně!“ nebo užívání prachandy, sušených hrušek, pražené polévky a černé kávy.

Pro žaludek. Vezmi peluňku a skrájej ji na drobno! Pak vezmi hořkou kořalku a dej do ní tu peluňku a nech to močit, pak na lačnej život to musíš pít. (Z. V.) Když nevíš si rady, vezmi hořec a kořen, nastrouhej aneb natluč, jestli suchej máš, do kořalky dej, a pij to na lačnej život, tak ti dobře trávit bude. (Z. V.) Pro zastavení sedlého mléka v žaludku. Na lačnej život jez hovězí polívku a dej do ní hodně opence, co nejvíce budeš moct. Tak se ti v žaludku mléko rozpustí a žaludek ho stráví. (Z. V.) Kdyby tebe žaludek bolel, takže by tobě srdce svíralo, vezmi anciján neb hořec, ten utluč dobře a vem silnou kořalku, to do ní dej močit, potom to přeceď skrz bílý kloc! To pij na lačný život po tři dny, tak tobě bolest odejde. (Z. V.) Na namožený žaludek přikládá se skýla nebo tenký krajíc chleba, namočený v bílé kořalce a posypaný roztlučeným pepřem. (V. Jeníkov.) (Dokončení.)

Pohřebiště veleslavínské.

Popisuje *Jos. A. Jíra.*

Hned na počátku tohoto článku přislíbil jsem, že podám chemický rozbor neznámé hmoty černé a bronzů (str. 11. poznm. 1.); nyní pak rozšiřuji tento i na nádoby, poněvadž od pokusů J. Pudila a L. Šnajdra (Památky archaeologické X.) nepřičinil se nikdo o podobnou práci. Starožitnosti mnou popsané zkoumány byly v analytické laboratoři p. J. J. Weisse v Praze. Poněvadž zkoumání není dosud ukončeno, ponechávám je celé do posledního sešitu, zde pak omezuji se jen na zkoumání střepin.

V čísle 1. na tab. II. vyobrazena jest nádobka č. 19. a, b, barvy tmavošedé, bez lesku. Dal jsem jeden střep zkoumati s tímto výsledkem:

V ohni byv vypálen záhy změnil barvu ve světle cihlovou. V červeném žáru vypálené střepy této nádobky byly na lomu jakoby o černém jádru, ale dalším pálením za přístupu vzduchu zmizelo i toto zbarvení, z čehož by se dalo souditi, že celá nádobka jest prostoupena tuhou. Snad byla roztlučená přimísena do hlíny. Jisto jest, že příčinou této temné barvy jest uhlík spalitelný.

Střep druhé nádobky, vyobrazené na téže tab. č. 20., jest černě hlazený. V ohni ukázal se shodným se střepem nádobky č. 19. Chemický rozbor proveden byl, jednak aby se stanovil vztah složení chemického zmíněných nádobek, jednak aby získal se tak podklad

k dalším úvahám o srovnávací keramice. Zajímavo jest srovnání, co oba střepy obsahovaly:

	střep č. 19.	střep č. 20.
Kyseliny sírové nerozlož. zbytku a kyseliny křemičité	74·02%	74·6%
Kysličníku železitého a hlinitého	21·76%	21·61%
„ vápenatého	1·87%	1·31%
„ hořečnatého	1·5%	1·4%

Jsou tedy obě nádobky jistě z téhož materialu vyrobeny. Sluší jen ještě podotknouti, že rozborem stanoveny jsou jen některé vlastnosti a látky význačné, aby zkoumání bylo, jak možná, nejjednodušší.

(Dokončení.)

Chození s klibnou.

Píše *Jan Soukup.*

(Pokračování.)

Zbývá ještě promluviti o tom, jak se prováděla slavnost. Laufři předcházející celý sbor asi o $^1/_4$ hodiny přijdou do stavení, přednášejíce tento proslov:

Zdráv buď, pane hospodáři!
Ať se vám všem dobře daří,
i též paní hospodyni
vinšujem vše dobré nyní.
Jestiť výroční památka
pro chlapce i pro děvčátka,
to sv. Mikuláše,
našeho dobrého dárce.

Dále vám oznamujeme,
že při sobě velké komonstvo máme;
mají na sobě stříbro, zlato,
málo platí — máme za to.
Máme též handlovní lidi,
ti se jmenují židi.
Je-li tedy vůle vaše,
uhlídáte Mikuláše.

Při tom chodí laufři dva a dva ode dveří ke stolu a zpět, až proslov doříkán Obdrževše svolení hospodářovo, odejdou laufři před stavení oznámit je práskáním karabáčů, že smějí stavení navštíviti, načež jim hansburti, t. j. hajduci a třísňáci stejně odpovídají práskáním.

Než přijdou „Mikuláši“, nahrne se do světnice obyčejně tolik lidí, že se nastaví po lavicích podle zdi, na chlebná kamna i na stupně k nim vedoucí.

Z „Mikulášů“ vstoupí do stavení nejprve hajduci, oznamujíce svůj příchod zvoněním a práskáním karabáčů, ve světnici pak staví na odiv svou mrštnosť, vysoko skákajíce rovnýma nohama na lavice i na stoly. Dívky musí se míti na pozoru, aby jich hajduci svými nepěknými škraboškami nezulíbali. Odrostlejší mužskou mládež, zvláště čeleď hospodářovu, obstupují hajduci a nutí ji, by kleknouc se modlila. Se svolením hospodáře donucují hajduci mládež k modlitbě, štouchajíce a mrskajíce ji. Hlučný smích vzbudí mezi diváky, modlí-li se před tolika lidmi odrostlý chlapík.

Nápěvy mikulášské!

Píseň andělů »adagio«.

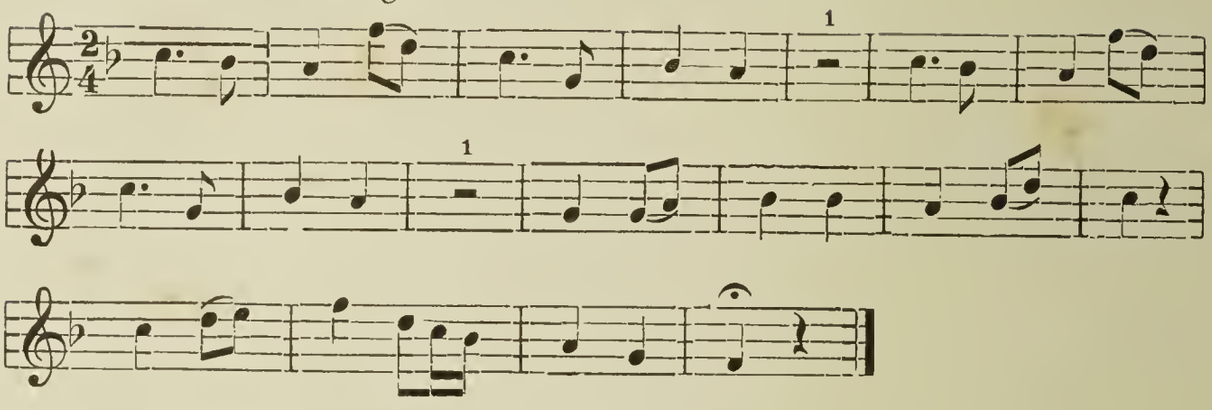

Laufři a hajduci »allo«.

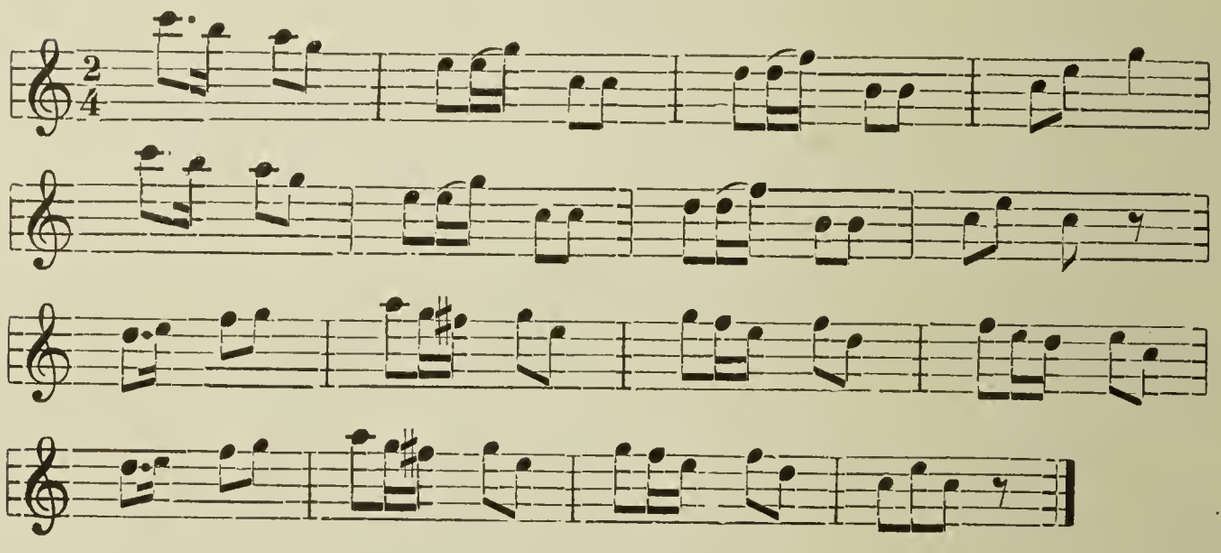

Husaři »Třasák«.

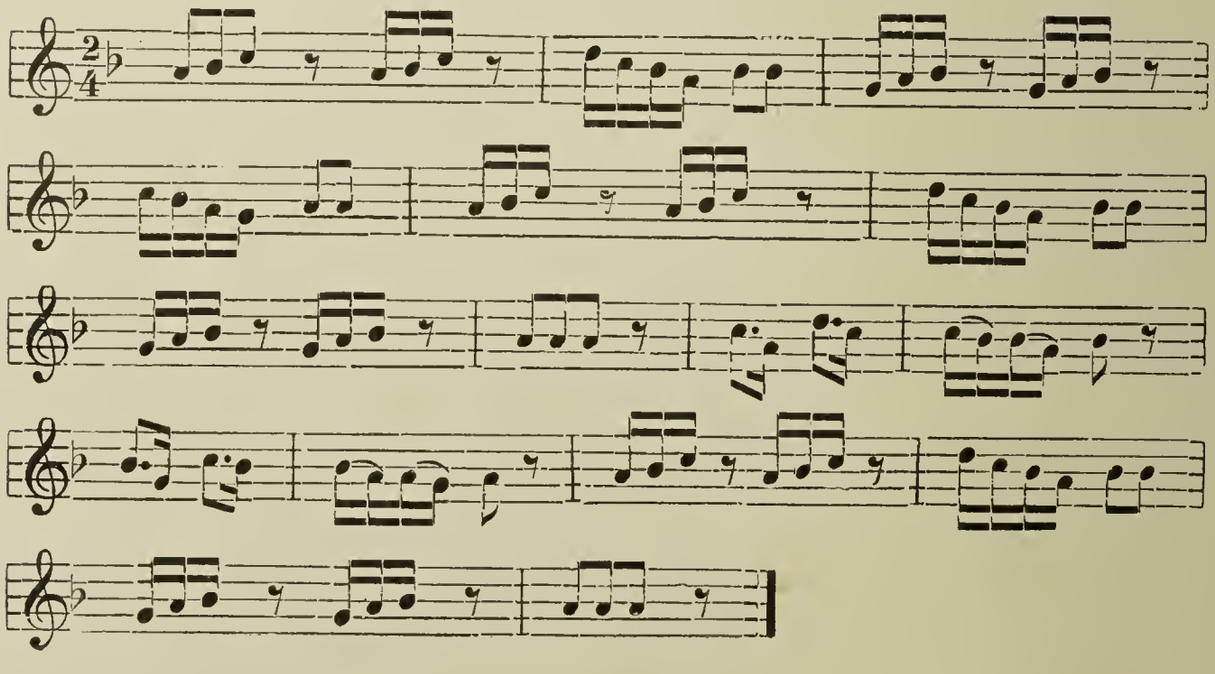

Myslivci »Tempo pochodu«.

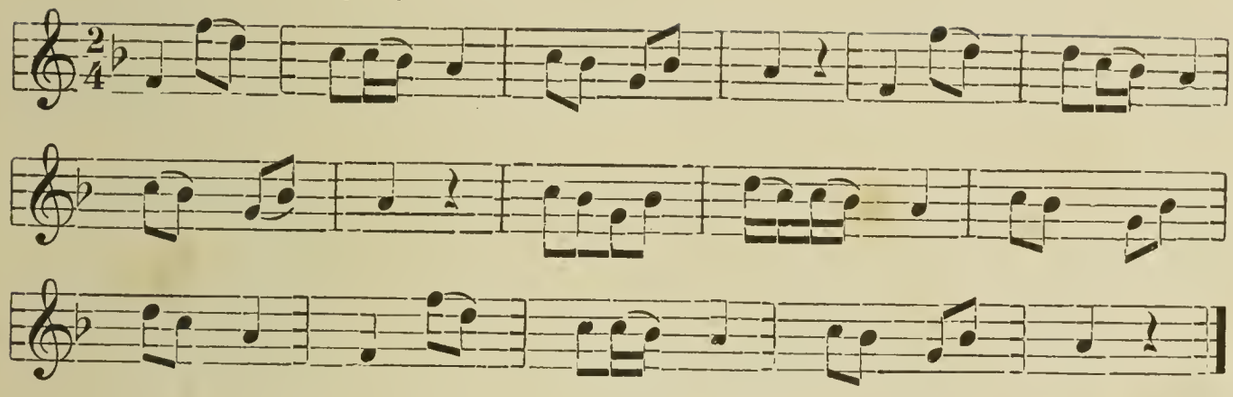

Turci a mouřenínové »allo«.

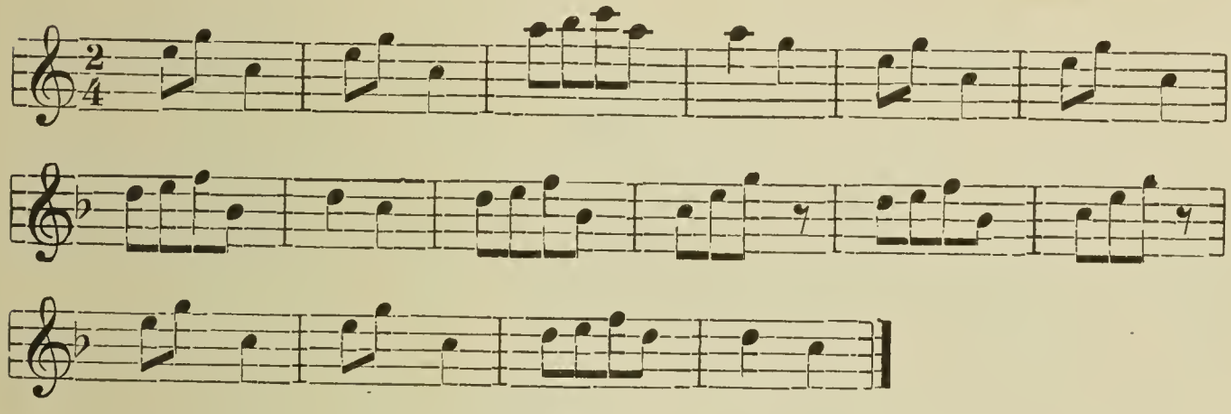

Dragoni, huláni a maška »Třasák«.

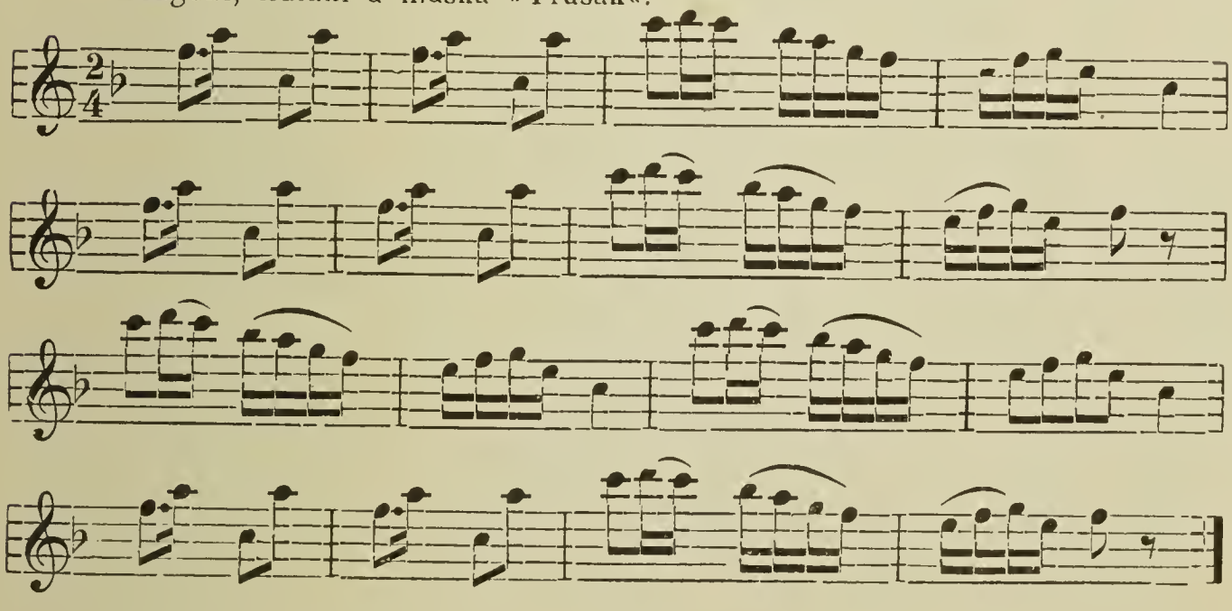

Kominík »Třasák«.

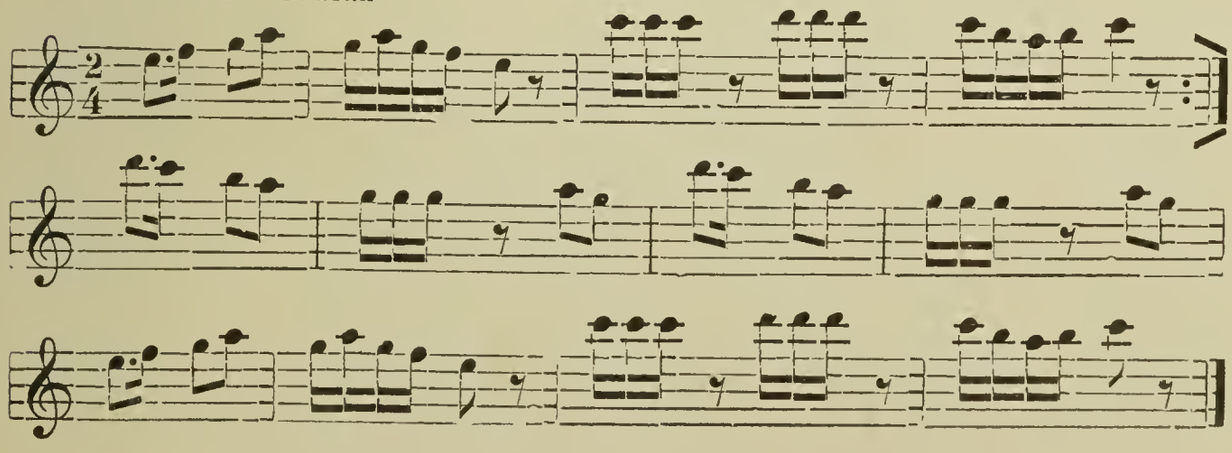

Židovi »allo«.

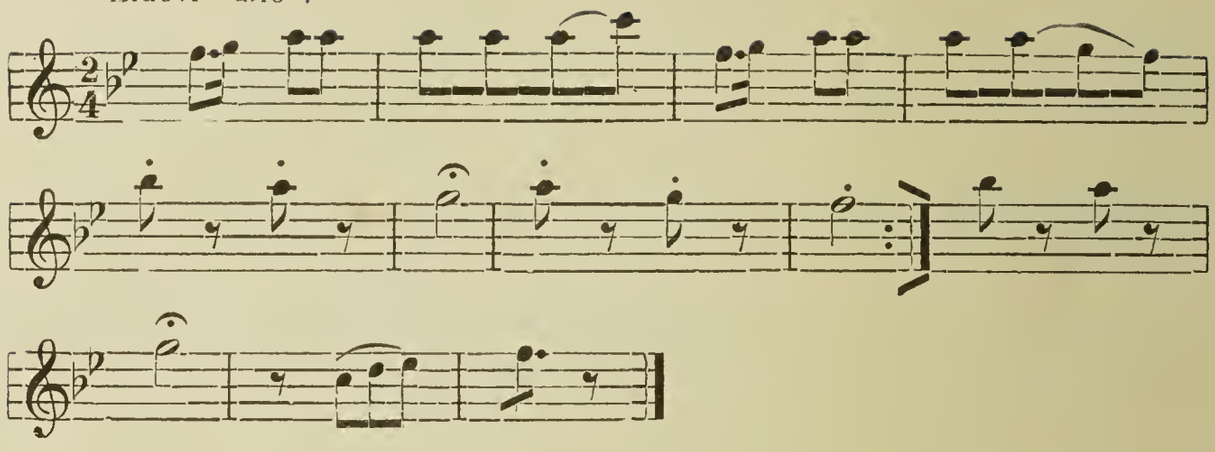

Po té přijde hudba, hrající pochod, a za ní kráčí pán s paní v čele husarů, kteří se postaví na jeho povel v jednu řadu. Za husary následují myslivci, Turci a mouřenínové, tvoříce druhou řadu, ale než se postaví do řady, zastaví se u vchodu do světnice, tvoříce čestnou stráž a majíce vytasené šavle skříženy. Nyní velí pán německy: „Uchopte šavle, v pravo hleď!“ Mezi obě řady vstupují andělé, zpívajíce:

Biskupský Mikuláš svatý,
v darech duchovních bohatý,
byl rodem z města slavného,
Patria tak řečeného.

Když mu dal Pán Bůh vyrůsti,
hned mu vylil v mysli cnosti;
nešlechetných jinochů zlých
vždy se štítil a varoval jich.

Po těch slovech přichází biskup, a pán velí: „vzdejte čest!“ Husaři, myslivci, Turci a mouřenínové, kteří se zatím postavili do řady, vzdávají čest. Biskup dojde až ke stolu, kde jej očekává hospodář s dětmi, a počne takto: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus“ (v rodině katolické) — nebo (v evangelické pozdraví slovy:) „Pokoj boží budiž tomu domu! Nejmilejší pane hospodáři! Umínili jsme sobě obnoviti památku sv. Mikuláše, našeho štědrého dárce, při čemž vám žádáme hojné boží požehnání na veškerém vašem hospodářství s tou žádostí, byste své dítky v bázni boží cvičil, tak abyste se na nich radosti dočkali, a někdy z nich též hodní občané byli. Toť mé přání z upřímného srdce.“

Po řeči biskupově podělí jeden anděl děti hospodářovy ořechy, suchým ovocem a cukrovinkami, druhý pak anděl postaví na stůl pokladnu, do níž vloží hospodář dle možnosti stříbrný dvacetník, nebo půl zlatého, ba i jeden zlatý. V témž okamžiku přijíždí dragoun na mašce. Pán přijme dopis od dragouna, přečte a vrátí dragounovi, který se postaví stranou u vchodu. Teď cvičí pán husary, a po skončeném cvičení zavolá laufry německy: „Laufři, sem, vesele tančiti!“ Hudba hraje, laufři se několikráte otočí a vyjdou ze světnice. Pán zavolá hajduky slovem: „heraus“. Hajduci sebou házejí, točí a výskají, čímž vzniká veliký hluk, protože množství zvonců na nich zavěšených se ozývá.

Pán zvolá: „Husaři, vesele tančiti!“ a hned vystoupí kaprál, vzdá pánovi čest a s jeho svolením vezme paní k tanci. Kaprál tančí

volně dle hudby, podupává a šavlí cvaká o podlahu. Otočí se jen jednou, odevzdá paní pánovi a vzdává čest. Vedlejší 2 husaři postaví se proti sobě a tančí drobným krokem, potřásajíce se. Otočí se též jen jednou. Tak se vystřídají všichni husaři a hudba zahraje novou „mysliveckou“ myslivcům, kteří se za zvuku hudby procházejí od stolu ke dveřím a zpět, majíce pušky na ramenou.

Turci a mouřenínové postaví se proti sobě, levou ruku dají v bok, v pravici drží zdviženou šavli, kterou jeden druhému pocvakává při tanci. I oni otočí se jen jednou kolem a odstoupí do řady.

Nyní hrá hudba „Maškám“, které se projíždějí od stolu ke dveřím.

Po té na zavolání pánovo spustí hudba „židovskou“. Židé hleděli za doby hry odciziti něco hospodářovi: chomout, kolo od vozu atd., které nyní nabízí žid hospodáři ke koupi; ale ten poznává své věci a žádá pána „Mikulášů“ o potrestání židů. Pán určí trest, třeba 5 ran holí na zadek, a kaprál vyzve žida, by se položil. Žid nechce, a kaprál zavolá hajduky, kteří žida položí. Kaprál vyplácí žida, který křičí po každé ráně: aj, oj, bolí... atd. Po odbytém trestu vrátí se židi k hospodáři a znova prodávají mu věci ukradené, až je konečně po delším hádání přece koupí za 2, 5 - 10 kr. Prodané věci židi nyní haní, že prý za ty peníze ani nestojí, a odcházejí. Zatím kominík vymetal troubu u kamen, ve které obyčejně něco připraveno: jablka, suché ovoce, obláč lenu a j. Někdy zavřen v troubě také kocour, který při otevření poplašeně vyskočí na kominíka. Je-li trouba prázdna, jde kominík k hospodyni žádat poplatku za vymetání, a když obdrží, ohlíží se po divácích, stojících na lavici. Vidí-li osobu, od které by mohl něco dostati, přistavuje na ni řebříček, že bude vymetati. Ale každý mu raději práci uspoří a vykoupí se nějakým dárkem peněžitým.

Klapačka obchází obecenstvo podél lavic, sklání hlavu a klape čelistmi o sebe. Napadený dá klapačce krejcar do nastavené ruky. Klapačka obejde tak všecky diváky a neušetří ani hospodáře.

Potom přijdou spolu táta, máma a syn před pána „Mikulášů“, jemuž syn počne si stěžovati, že má s tátou nedorozumění, neboť mu nechce dáti zápis na statek. Ale táta mu vskočí do řeči: „Vždyť ho, kluku, máš!“ Kuba (syn): „Tomu nevěřím, ještě jsem ho neviděl!“ Táta hledá zápis po všech kapsách, až ho konečně z jedné vytáhne a otočí se proti světlu. Máma se postaví před tátu s podepřenýma rukama o bok a stále mu hledí do očí. Táta čte: „Zápis od táty synu Jakubovi z Drndálova. Otec povoluje synovi užívati se vším příslušenstvím záhony celý, k tomu stavení řečené statek; při domku do hrnka slámy. Táta si vyhrazuje pro sebe a pro mámu: 1. svobodný byt: může si zůstávati kde chce, 2. celoročně v poledne světlo a teplo o sv. Janě, 3. na živobytí: dva záhony na potoce pro len a dva záhony pro brambory na vsi, pícku pro košťály, dva lokte povidel, bečku netřenýho lenu, hmoždíř obláčů (lenu), pod korec větru (tam si může dáti co chce) a zahradu až po chlupatky (chlupatky jsou u samého plotu), 4. odpočinutí na hnoji.“ Tím se zápis končí. Táta dočetl a chce uložiti zápis do kapsy, ale Kuba je rozhorlen a

chce sám míti zápis v rukou, kterýž mu táta konečně dává. Když syn dostal konečně zápis do ruky, obrátí se k mámě se slovy: „Teď je tomu, mámo, konec, — teď už nesmíte žida hubičkovat!“ Když totiž pán seřaďoval Mikuláše, otáčela se máma k židu vedle stojícímu a hubičkovala jej.

Jako na př. zmíněný již kominík, tak i smrť pozoruje, kdo by jí mohl něco uštědřiti, a k tomu se šourá zdlouhavým krokem; stanuvši před ním omočí dřevěný brousek v řiti a počne brousiti kosu dřevěnou. Nabroušenou pak položí na krk vyvolené oběti, vyrážejíc ze sebe při tom příšerné: „hú, hú, húúú!“ Kdo chce míti od smrti pokoj, musí se vykoupiti.

Poslední v průvodu jde ras (pohodný) s prázdným pytlem. Častěji míval již v síni připraveno půl i celou čtvrtci obilí. Nashromážděné obilí ukládalo se a někdy i prodávalo na uhrazení společných výloh, jako: hudby a j.

Stejně svědomitě prováděla se hra v každém stavení, a než se celá provedla, uplynula hezká doba. Tři dny chodili v domácí obci, 4 dny v sousedních. Není tedy divu, že obchůzka „Mikulášů“ trvala asi týden. Z domova vycházeli asi o 1. hodině odpoledne a vraceli se ke 2. hodině po půlnoci. A přece mohli navštíviti v obci jen větší usedlosti selské, protože by se do malých chalup ani nevešli a nesrovnali. Čítala-li obec 70 čísel, mohli „Mikuláši“ navštíviti jen asi 25 stavení, z nichž asi třetina je uctila chlebem, sýrem, koláči, k tomu účelu zvláště připravenými, a čerstvým i suchým ovocem. Tyto hry „Mikulášů“ končily pak zábavou v hostinci, kde sousedi častovali účastníky kořalkou a pivem. „Mikuláši“ měli od pána nařízeno, aby se vždy a všude střídmě zachovali, což se také dělo.

Opatství u sv. Markéty v Břevnově.

Napsal P. *B. J. Holub.*

Staroslavné opatství toto, asi půl hodiny západně od Prahy na úpatí Bílé Hory, jest památným dědictvím po sv. Vojtěchu, druhém biskupu pražském Když totiž sv Vojtěch vrátil se z Říma, kdež byl složil v klášteře sv. Alexia a Bonifacia slib řeholní sv. Benedikta, přivedl s sebou ze zmíněného kláštera 12 mnichů, pro které dle vůle papeže Jana XV. pomocí nábožného knížete českého Boleslava II. založil opatství břevnovské — první mužský klášter v Čechách — a r. 993. posvětil ke cti sv. Benedikta, Alexia a Bonifacia. Prvním opatem ustanovil bývalého pěstouna svého Radlu, jenž přijal klášterní jméno Anastasius. Týž Anastasius Radla, muž slavný, opustiv Čechy r. 995. po pádu rodiny Slavníkovy, z níž sv. Vojtěch pocházel, stal se předním rádcem sv. Štěpána, krále uherského, s nímž zavedl řády křesťanské v Uhrách okolo r. 1000. Také sv. Vojtěch byl opustil Prahu a šel hlásat evangelium pohanským Prusům, kteří však nevlídně ho přijavše usmrtili dne 23. dubna r. 997. Tělo mučenníkovo bylo

později od Boleslava, knížete polského, stejnou prý vahou zlata vykoupeno a pohřbeno v polském městě Hnězdně, odtud pak knížetem českým Břetislavem přeneseno zároveň s ostatky sv. Radima a pěti bratří do Čech r. 1039.

Nedlouho po jejich přenesení, za opata břevnovského Meinharda. kníže Břetislav I. rozšířil klášter břevnovský, při kterém i nový, větší chrám ke cti sv. Vojtěcha, apoštola českého, zbudoval r. 1045. Břetislav na klášter břevnovský tak štědře pamatoval z vděčné lásky k bl. Vintíři, poustevníku z Českého lesa a kmotru svému, jehož v ten čas slavně pochoval v kostele břevnovském. Bl. Vintíř (něm. Gunther), současník sv. Prokopa, pocházel z panovnického rodu durinského čili hessenského, býval v mladším věku vojínem a milovníkem rozkoší světských, vyšším však vnuknutím zřeknuv se jich, odebral se k sv. Gothardu, opatovi kláštera altašského v Bavorsku, a vstoupil do řehole sv. Benedikta. Se svolením opata opustiv společnost bratří, stal se poustevníkem v Bavorském a později v sousedním Českém lese, kdež žil úplně od světa odloučen Po 5 letech byl kmet poustevník od knížete Břetislava, honbou se bavícího, nalezen, jemužto blízkou smrť svou oznámil, řka: „Zítra vezme Pán Bůh odtud duši mou; prosím, abys něčím pamatovati ráčil na břevnovský klášter, kdež tělo mé odpočine.“ I skonal 9. října r. 1045. u Dobré Vody, v nynějším okresu hartmanickém. Tělo jeho bylo převezeno od Břetislava do Břevnova a slavnostně pohřbeno v kostele před oltářem sv. Štěpána, prvomučenníka. Hrobem bl. Vintíře byl chrám v Břevnově velmi oslaven, neboť putovali k němu lidé nejen z celých Čech ale i z okolních zemí. [1])

V druhé polovici 13. stol. změnil klášter břevnovský, až dosud dle dvou svých kostelů, staršího a novějšího, zvaný „u sv. Benedikta a sv. Vojtěcha“, jméno své, i začalo se říkati „u sv. Markéty“. Za příčinu tohoto pojmenování udává se vítězství Přemysla II., hrdinského krále českého, nad králem uherským Belou IV. u vesnice Kressenbrunnu nad řekou Moravou 12. července. r. 1260., tedy právě v předvečer sv. Markéty. Přemysl obdržel na památku svého vítězství od papeže Alexandra IV. rameno sv. Markéty, jež daroval chrámu svatovítskému

Když pak r. 1262. uhodilo dlouhé sucho, nařídil biskup pražský Jan III. průvod s ostatkem sv. Markéty do nedalekého chrámu břevnovského. I vydala obloha kýžený déšť. Na vděčnou paměť tohoto vyslyšení ponechán jest sv. ostatek v chrámě břevnovském, jemuž proto dán název „u sv. Markéty“. Pro rámě sv. Markéty byl také pořízen skvostný reliquiář, chovaný až podnes v klášteře břevnovském.

Za panování zbožného a štědrého krále Václava II. (1283.—1305.) zasedl na stolec opatský v Břevnově muž nadaný, vědy a umění milovný, jenž klášter velmi zvelebil, opat totiž Pavel Bavor z Nečtin, v řadě opatů břevnovských devatenáctý (1290.—1332.). Za něho opat-

[1]) Zlomek inventáře kláštera Břevnovského z let 1390.—94 (vyd. J. Emler) uložen byl v klášteře: historia s. Guntheri, - - - item pixis, in qua sunt 10 littere testimoniales super miracula beati Guntheri. V té době čítalo se tam též na 400 listin.

Obr. 1. Klášter a kostel u sv. Markéty v Břevnově.

ství břevnovské, které velmi bylo utrpělo hrůzovládou Braniborů, jest netoliko opraveno, ale také novými stavbami znamenitě rozšířeno. Začato r. 1296. opravou a rozšířením „většího kostela“ ambitem čili křížovou chodbou. Týž opat pamatoval i na knihovnu, nejkrásnější ozdobu každého kláštera učeného řádu benediktinského. Z knih sluší na předním místě uvésti rukopis „obrovský neb ďábelský“ (codex giganteus vel diabolicus), zvaný tak dle své velikosti a dle vyobrazení ďábla na začátku knihy. Původně byl sepsán v klášteře podlažickém, který jej z bídy zastavil klášteru sedleckému, od něhož jej koupil opat Bavor pro klášter břevnovský r. 1295. Později byl při útěku před Husity r. 1420. s jinými rukopisy do Broumova přenesen a roku 1594. věnován darem císaři Rudolfovi, velkému milovníku podobných starožitností. Konečně v 30leté válce byl r. 1648. od Švédů zavlečen až do Štokholmu, kdež jest podnes.

Za opata Mikuláše (1419.—1426.) přikvačila záhuba na dědictví sv. Vojtěcha. Když totiž na jaře r 1420. Husité s Tábority obléhali hrad pražský, vyřítivše se k blízkému klášteru břevnovskému, tehdáž velmi slavnému, jej vyplenili, zapálili a zbořili (1420. dne 22. května). Po všechna potomní léta války husitské zůstal pobořený klášter od mnichů řádu sv. Benedikta opuštěn, až opat Jan I. kostel opravil a při něm proboštství postavil (1449.). Proboštství toto bylo svědkem osudné bitvy na nedaleké Bílé hoře 8. listop. r. 1620, kdy bylo opět spustošeno a zapáleno, ale od císaře Ferdinanda II. poněkud opraveno. Opat Tomáš postavil r. 1674. ze zbytků starého kláštera nový klášter, jenž však již po 4 letech dne 13. července, tedy právě na sv. Markétu, lehl popelem. Po požáru tom obnoven jest klášter s malým zatímním

kostelem, jehož vyobrazení, vzaté se strany východní čili pražské, se zachovalo, ukazujíc v levo klášter se zvonicí a v pravo kostelík s dlouhými okny, nad klášterem pak staré stavení bez střechy, jemuž „stará mincovna“ říkáno, aniž by příčina tohoto názvu někde byla uvedena; stará mincovna byla na jaře r. 1714. zbořena a odklizena. (Odkryté poklady. Praha 1893. str. 21.) — Jelikož zatímní klášter nedostačoval, umínil si opat Otmar Zinke vystavěti ze základů nový, větší klášter a kostel, a v Břevnově obnoviti opatství téměř po 300 let zaniklé, svěřiv stavbu proslulému staviteli pražskému, Krištofu Dienzenhoferovi († 1722.). Roku 1708. dne 30. května položen jest základní kámen od samého opata u přítomnosti celého konventu k novému klášteru a kostelu, který r. 1715. byl dostavěn. (Obr. 1.) Na vnitřní však výzdobě pracováno ještě dále; r. 1719. maloval český malíř Brandl obrazy oltářní, r. 1720. postaveny hlavní oltář a kazatelna, r. 1721. dokončil malíř pražský Steinfels malbu klenbovou. Starý kostelík byl

Obr. 2. Letohrádek nad studánkou Vojtěškou.

úplně zbořen, zatímní klášter stojí však podnes, slouže za obydlí úřednictvu hospodářskému. —

Znajíce stručné dějiny opatství břevnovského, poohlédněme se nyní po jeho památnostech neb starožitnostech. Památky starší čili předhusitské jsou zde celkem sporé, jelikož klášter opět a opět hrůzami válečnými a požáry navštíven byl; které se však zachovaly, jsou pro svou starožitnosť dosti zajímavé. Sem náleží především sbírka listin, uložených v archivu klášterním, mezi nimiž jest profesní lístek sv. Vojtěcha na pergameně psaný (arci pozdější),[1]) pak starý přepis zakládací listiny Boleslava II, potvrzovací listiny papeže Jana XV.

Obr. 3. Skupina ve Vojtěšce: Setkání sv. Vojtěcha a Boleslava II.

a listina Přemysla I, krále českého. Zachovaly se arci ještě dvě písemné památky předhusitské, které náležely klášteru břevnovskému, totiž zlomek inventáře téhož kláštera z let 1390.—1394., vydaný od Dra. J. Emlera ve Věstníku kr. čes. společ. nauk 1888. str. 280.—305. a urbář kláštera břevnovského z r. 1406., od téhož vydavatele uvedený v „Deseti urbářích českých“ 1881. str. 151.—218., pravá to perla mezi nečetnými památkami toho druhu — ale nejsou již majetkem kláštera.

---

[1]) Poznam. red. — Také připomínáme s povděkem, že všechny illustrace k tomnto článku pořízeny jsou dle zdařilých fotografií důstojného p. P. Lva Josefa Mojžíše, kaplana v Břevnově.

Umění zlatnické zastoupeno jest starožitnou paténou sv. Vojtěcha, opatřenou na kraji latinským nápisem zbožného obsahu (bez letopočtu) a ozdobenou na dně hlavou Kristovou v práci vypuklé. K této se řadí ozdobný stříbrný reliquiář gotický, pozlacený, pro ostatek sv. Markéty, dle mínění znalců ze 14. stol. Dnešní podobu jeho lze přirovnati ke skvostné desce nějaké knihy. Dle latinského nápisu opraven byl sakristianem Vácslavem r. 1406. Podrobný popis jeho nalezne laskavý čtenář v Památkách archaeolog. II. 223 od K. Vl. Zapa a vyobrazení na tab. 9. tamže. Vystaven byl též na zemské jub. výstavě. (Katalog retrospektivní výstavy str. 246. č. 59.)

Obr. 4.
Náhrobek blahosl. Vintíře.

Památkou stavitelskou jest starobylá klenba osmihranná nad památnou studánkou Vojtěškou z 13. stol. Pozdější úprava Vojtěšky (obr. 2.), jak ji také nyní spatřujeme, jest od opata Benona Löbla (roku 1750.), jenž nad studánkou celý letohrádek postavil a ozdobil pěknou skupinou soch, představující setkání sv. Vojtěcha a Boleslava II. (Obr. 3.)

O založení kláštera břevnovského koluje totiž tato zbožná pověst. Sv. biskup Vojtěch a zbožný kníže Boleslav, chtějíce upevniti náboženství křesťanské v okolí pražském a krajinu orbou vzdělati, usnesli se, založiti klášter benediktinský, přemýšleli jen kde. Jedné noci měli oba stejný sen. Zdálo se jim, že v krajině blíže Prahy vidí jelena, pijícího ze studánky, a že u této mají založiti klášter. Ráno, aniž by se byli umluvili, vyšedše za Prahu, vše nalezli tak, jak viděli ve snách. Setkavše se zrovna u studánky, vypravovali si podivný sen svůj. Vidouce v tom prst boží, umínili si blíže této studánky založiti klášter. A poněvadž v ní právě leželo jakési břevno, nazvali nový klášter „Břevnov“. — Znamení břevna s třemi suky v červeném poli má opatství břevnovské dosud ve znaku.

Ke starožitnostem sochařským sluší počítati 2 náhrobky, a to náhrobek bl. Vintíře a náhrobní desku opata Oldřicha († 1385.). Bl. Vintíř, jak již podotknuto, pohřben byl od Břetislava II. v kostele břevnovském (r. 1045.), a hrob jeho stal se slavným. Avšak za válek husitských vešly v zapomenutí netoliko pouti ku hrobu, nýbrž i ostatky jeho, tak že nyní s jistotou nevíme, kde odpočívají. Pravdě však podobno, že ostatky Vintířovy před vypuknutím bouří husitských tajně byly přeneseny s jinými památnými věcmi do Police a tam zazděny

byly za oltářem sv. Máří Majdaleny, uprostřed kostela stávavšího. Když pak r. 1684. oltář ten odstraněn byl, nalezeny jsou ostatky ve schránce uschované, které opat Tomáš vyzvednuv do nového oltáře u stěny postaveného uložil. O těchto nalezených ostatcích se pravilo a zbožně věřilo, že jsou tělem bl. Vintíře z Hessenska, poustevníka z Českého lesa, v kostele břevnovském kdysi pohřbeného a zázraky oslaveného (Diar. Břev. I. 149.). Opat Otmar dal je přenésti r. 1716. z Police do nového kláštera břevnovského, a 10 let později v cínové schránce uložené a nápisem opatřené pod oltářem bl. Vintíři zasvěceným u přítomnosti všech konventuálů uctivě uložiti r. 1726. Za tímto oltářem venku zasazen do zdi chrámové starožitný pomník, představující v reliefu svatého poustevníka s knihou v pravé a s holí v levé ruce. Hlavu obestírá záře. (Obr. 4). Dle jistých známek pokládá se za náhrobní kámen bl. Vintíře z doby předhusitské[1]) Ležel dlouho pohozen kdesi u Vojtěšky, až jej opat Bedřich Grundmann na přímluvu tehdejšího dějepisce klášterního P. Bonaventury Pitra dal zasaditi r. 1761. na nynější místo. Písmeny, které se spatřují na desce, byvše při poslední obnově kostela poněkud setřeny, jsou zbytky bývalého nápisu, a sice: — lis (venerabilis), G — (Guntherus), — LV († 1045.). Nad malbou jest latinský nápis: „B. Guntheri heremitae gloriosa sepulchralis memoria, restaurata a. MDCCLXI a F. A. B. A. B.“ (= Bl. Vintíře poustevníka slavná náhrobní paměť, obnovena r. 1761. od Bedřicha, opata břevnovského a broumovského). —

Nynější kostel sv. Markéty v Břevnově, slohem renaissančním od proslulého stavitele pražského Krištofa Dienzenhofera vystavěný, jest vysoký, prostranný a světlý. Široká klenba spočívá na vysokých pilířích beze všeho sloupení. Freskové malby klenbové, jsouce provedeny od pražského malíře Steinfelsa v barvách světlých, dle významu svého vzaty jsou z dějin klaštera břevnovského. V presbytáři představuje obraz klenbový oslavení sv. otce Benedikta mezi anděly nebeskými. Freska v lodi chrámové rozdělena jsou ve čtyři pole. V prvním poli spatřujeme sv. Vojtěcha a pět sv. bratří v slávě nebeské se radujících. V druhém poli vyobrazen zářící kříž, k němuž s levé strany se blíží sv. Alexius a Bonifacius, kterýmž původní klášter zasvěcen byl, s pravé strany sv. Markéta, nynější patronka kostela a kláštera. V třetím poli znamenáme celou skupinu, a sice: sv. Anastasia, prvního opata břevnovského a později arcibiskupa ostřihomského, majícího proto vedle sebe znak uherský; sv. Radima, bratra Vojtěchova, arcibiskupa hnězdněnského, znatelného znakem polským; dále bl. Vintíře a sv. Prokopa, poustevníky řádu sv. Benedikta. Ve čtvrtém poli namalována skupina patronů českých: Sv. Vojtěcha, Václava, Ludmily a Boleslava Zbožného. Mezi těmito malbami po stranách nad okny jsou vyobrazení nejhlavnějších dobrodinců kláštera s letopočtem: papeže Jana XV., naproti papeže Bonifacia IX, Boleslava II. (993.) a na-

[1]) Zmínku o něm učinil také Gel. Dobner: Wenceslai Hagek a Liboczan Annales Bohemorum II. 206 (d). Tamže: V. (vyšel r. 1777) mezi str. 286. a 287. jest vyobrazen, ale nečte se na něm ani o písmenku více, než nahoře uvedeno. — »Život Vintíře poustevníka« v Pramenech dějin čes. I. v úvodu E XXIV. od Jos. Truhláře a lat. orig. i s překladem od téhož str. 335.—346.

proti Břetislava I (1045.), Přemysla krále I. (1213.) a Jana Lucemburského (1331.), konečně Rudolfa II. (1602.) a Ferdinanda II. (1622.). — Oltářů jest nyní 8: 1. hlavní oltář s pozlacenou sochou sv. Markéty mezi 4 bílými anděly; 2. oltář P. Marie, na němž za sklem se chová ostatek sv. Markéty v starožitném reliquiáři; 3. v lodi na straně evangelia oltář sv. Vojtěcha s obrazem představujícím sv. biskupa, rozmlouvajícího s knížetem Boleslavem u studánky; 4. naproti oltář bl. Vintíře; na obraze spatřujeme skonání poustevníkovo za přítomnosti knížete Břetislava. Pod oltářem odpočívají domnělé ostatky Vintířovy; 5. oltář sv. Kříže a naproti 6. oltář sv. Benedikta, jehožto skonání obraz představuje; 7. oltář sv. Václava s vyobrazením smrti mučennické téhož sv. patrona; 8. naproti oltář sv. Otmara; oltářní obraz představuje tohoto svatého, jak byl odvezen do vyhnanství na jeden ostrůvek v řece Rýnu. — U oltáře sv Václava stojí cínová křtitelnice s českým nápisem, svědčícím, že ji léta Páně 1637. darovala paní Zuzana Klobicova, jinak Pernštejnská, sousedka Starého Města Pražského.

O staročeském souboji soudním (sědání).

Napsal *Zdeněk V. Tobolka.*

U všech národů, obývajících Evropu v době pradávné, vyskytují se v soudnictví tak zv. soudy boží, ordály. Kde nedostávalo se důkazů k rozpoznání viny nebo neviny, užívalo se těchto průvodů soudních, v nichž bytosť nadlidská ukázati měla, na čí straně jest právo nebo bezpráví. Ve 4. století Řekové, Římané i Gothové západní znali tento způsob soudní, v 6. stol. pak král burgundský Gundebald uvedl ordály v soustavu zákonní, a odtud šířily se do zákoníků jiných národů, zvláště germanských. [1]) Zákonodárství Karlovců, které za jich doby můžeme za nejpokročilejší pokládati, připouštělo také mimo důkaz skrze svědky vedený ordalije, [2]) a to druhu několikerého. Nejdůležitější a nejčastější z nich byl souboj soudní.

Západnický proud, jemuž země koruny české podléhaly odedávna, zanesl i do zemí našich soudy boží ve všech jich způsobách. O jednom z nich, souboji, který se nazývá v staročeských památkách právních „sědánie“, chceme pojednati.

První případ, o němž písemná zpráva jest dochována, byl by provedl Svatopluk moravský. Kronika tak zv. Dalimila [3]) líčí, jak Svatopluk přišed v přestrojení mnicha ke dvoru císařskému, pravil:

„Knieżata, račte posłúchati!
Mú mi zemiu otjał bez práva,
a má žena jesť v jeho dvoře ješče zdráva.“

Císař proto se s ním počal hádati. Leč Svatopluk řekl:

„Toho chciu svým mečem dolíčiti.“

Knížata nabídku tu přijali.

Mnich tej řeči počě prositi roka,
ciesař na-ň vyvržě svého soka.
Pojide ciesařóv sok v okoł a zpievaje
a na mnicha nic netbaje.
Mnich, dosáh mečě sědacieho,
přětě soku ščít, i jej samého.

Než těžko jest s jistotou věřiti svědectví tomuto. Dalimil jest pramen velice pozdní pro dobu Svatopluka moravského, a nemůže proto býti spolehlivým dokladem pro tento fakt historický. Podobně věc se má se známým soubojem Václava s Radislavem, který v legendách svatováclavských až dosud se připomíná, a o kterém jest zmínka zvláště ve spisech císaře Karla IV.[4])

Poprve, kdy stojíme na pevné půdě, jest v prvním zákoníku českém, právech Kunrátových. Slova „praeterea duellum, quod in vulgari dicitur kiy, non habeant, nisi ad extraneos“ [5]) ukazují, s kým sědánie (zde kiy) bylo pouze dovoleno, a zdají se tím ukazovati i na cizinský jeho původ. Slova však tato jsou tak stručná, že na více z nich, zvláště, jak sědánie se provádělo, souditi se nedá. Nedovídáme se také o něm více z listiny křižovníků pražských od r. 1252.[6])

Šířeji o sědánie, které kryli v 14. věku Čechové latinským pugillum,[7]) rozepisuje se Řád práva zemského, nařizující:

„Když rovný rovného podlé urozenie, tocižto pán pána, vládyka vládyku hlavy pohoní, všeho téhož řádu, jako svrchu psán jest, máta požívati, i máta se bíti s meči i se štíty. A pakliby nižší vyššieho, tociž vládyka šlechtice, pohnal z hlavy: když by ten pohnaný ohradil své právo před žalobú, dřieve nežby naň žaloba vyšla, aneb jemu jeho řečník to vymienie, a řka: „kdyžby přišlo na bitie, bítiť sě s ním nechce, neboť jest nižšieho urozenie, nežli on: tehdy pohnaný svú nevinu má pokázati přísahú na kříži sám sedm se zmatkem; a kdyžby všickni prošli, má prázden býti; a pakliby jediný zmátl, tehda tu při ztratí. Ale když by sobě toho práva nevymienil před žalobú, má sě s ním bíti, ač i jest póvod menšieho urozenie; a ta bitva má jíti týmž řádem, jako svrchu psáno stojí.“ [8])

Dále pokračuje: „A pakli by měštěnín sedláka pohnal: máta sě bíti kyji a s štíty velikými, neb jsta oba jednoho řádu chlapského; a to jest od starodávna ustaveno, že k téj bitvě nemáta mečóv užívati.“ [9])

Řád práva zemského určuje tu, jaké osoby s jakými sedati mohou. Rozlišuje zbraň, jaké kdo užiti může. Pán meče, měšťan se sedlákem kyje. Způsob druhý byl asi starší, a při sědání původnější, jak dosvědčovati se zdají práva Kunrátova, užívání meče vešlo patrně ve zvyk od třináctého století, od doby, kdy objevil se v životě českého národa nový proud západnický, proud romantismu.[10]) Výkvětem romantismu byly turnaje v nejširším smyslu, hry řídící se pravidly a představující boj dvou nebo několika proti sobě.

Podobnosť jich se sědáním,[11]) zvláště s oním druhem, který nazývali „ze ernste“, byla veliká. I není divu, že způsoby, které při

turnaji se vyskytovaly, byly, snad bezděky, přenášeny i do výkonů soudnich.

Markantní příklady toho podává nám Tristram, plod romantické školy tehdejší. Hrdina Morolt oslovuje krále:

„S tiem já chci sedati
a právem to ukázati,
že on mému pánu má plat dáti.“ [12])

a „sědání“ provádí zcela po způsobu turnejním; r. pak 1315. v Hradci Králové bylo soudní „klání“ se všemi zvyklostmi rytířskými. Kronika zv. Dalimilova [13]) líčí poslední případ takto:

„Léta ot narozenie syna božieho
po tisiúciu po třech stech po desieti pátého
pro mužobojstvo sta sě súd neslýchaný,
ni v českej zemi vídaný.
Rudolt z Kosic zabi panošiu Věňkovi, súsědu svému,
pro to Věněk zabi syna jemu,
pak Rudolt zabi Věňkovi syna.
I by to tak veliká vina,
že jie nemože i jeden uložiti,
až jima musichu okoł v Hradciu učiniti.
Šesť a šesť dobře oděných
a na jednostajných koních
proti sobě v okoł jeli
a tak sě silně v okole zavřěli.
Rudoltovici jmiechu na oděniu sukně zelené
a Věnkovici červené.
Rudołtovici sě prvé dobřě jmějiechu,
ale smysleti nechtiechu
že, když porazili kterého,
nechali choditi jeho.
A ten, jenž pěš chodieše,
najviece jim škodieše.
Ale Věňkovici, když kterého srazili,
inhed jeho ku podániu připudili.
Tak Věňkovici i získachu“ atd.

Zpráva tato ukazuje, i pro jaké přečiny sědání se dálo. Jest to vražda, o které právem staročeský rýmovník praví, že to bylo v zemi české něco neslýchaného a nevídaného.

Ze všech zpráv, které jsme shledali o sědání, jest nejobšírnější v zákoníku „Majestas Carolina“. [14]) Ustanovení její, do něhož pojato jest, jak v něm se praví, mnoho ze starých zákonů českých, zní:

„Protož následujíc v tom starého práva zachovánie, tiemto ustanovením za právo činíme, aby žádnému člověku, kteréhožkoli duostojenstvie, povýšenie neb stavu buď žádného druhého popúzeti ani pobiezeti k sedánie neslušalo, leč pro některé z těchto tří příčin: tociž hanělli by koho o zradu; druhé učinilliby úklad o zdravie a život Královy Velebnosti, neb k úrazu jeho osoby jednal, aneb také žeby pósobil, přejasné kněžny, neb synuov, neb dcer, neb bratří, neb sester,

i jiných všech, ktož sú pošli z kmene královského. Jestli také žeby kto potkán byl o dánie a prodaji o pójčce hradu neb země královské Velebnosti, a o to žeby rozmlúval neb to jednal, na to najímal neb dával, aneb v tom že by skutkem přestúpil ten, kohožby k sědání pobiezeti chtěl, kteréžkoli osobě bez vuole a přikázánie Královy Velebnosti; v také příhodě devět mužuov dobré pověsti a ctného domněnie s obú stranú buď postaveno a přisežte, prvé nežli strany sedati budú. Jestli také žeby kto pokusil se haněti porušenie stydlivosti a poctivosti dvoru králova, kterúžto příhodu před rozumnými o také poctivosti zatajujem". Další kus její pojednává o osobách, které mohou sedati. Řádky její mluví celkem v týž rozum jako Řád práva zemského: „Při sedánie má znamenáno býti, aby byla rovnost na osobách, aby žádnému neslušalo v příhodách svrchupoložených druhé vyššieho rodem neb duostojenstvím povyšenějšího nikoli k sedání pobiezeti; a jestližeby kto urozenější od sebe nižšího k sedání pobiezen byl, nenie mu dlužen odpoviedati, ani muož proto které řeči neb hanby jmieti žádným obyčejem Jest právo staré království našeho Českého, každému urozenému, buď větčího neb menšího pokolenie, kteréžkoli buď rodu sobě rovného, chceli, muož postaviti jiného miesto sebe k tomu sedání. Ze starého obyčeje královstvie shledali jsme, ano zachováno, že osoba ta, kteráž v službě Královy Velebnosti byla, a od krále odpuštěnie vzala, jsúc již ponížena k službě pánu neb komuž koli jinému, nemuož v sedání jiného miesto sebe postaviti. A zase kdyžby služebník panský, vezma odpuštěnie, králově výsosti za služebníka se přikázal, jsa tiem duostojněji učiněn, muož miesto sebe v sedání mieti neb postaviti hodného zástupci." Totožnost, kterou při tomto odstavci pozorujeme s Ř. P. Z., lze snadno vysvětliti. Obsah obou zákoníků totiž jest současný.[15]) Charakteristickým však v „Majestas Carolina" jest výčet příčin, pro které sědání ustanovuje. Vesměs týkají se přestupků proti osobě králově a jeho rodu. Jest to omezení, kterého dříve nebylo (v Hradci Králové na př. r. 1315. sědání výše uvedené bylo pro vraždu nečlena rodu královského), a které přičísti musíme na vrub osobnímu přání Karla IV.

Jinak však v zákoníku články o sědáních vzbuzují podiv. V době, kdy přičiňuje se o zrušení soudů božích u nás Arnošt z Pardubic,[16]) vystupující s myšlénkami hlásanými již v devátém století arcibiskupem Agobardem,[17]) a v Štyrsku provedenými již r. 1237. císařem Fridrichem,[18]) král český podržuje je v soudnictví svém. Příčina toho jest na snadě. Karel IV., syn dobrodružného rytířského krále Jana, nedovedl si asi odepříti hned rytířských zvyků, které za jeho mládí, ba ještě za jeho panování hojně se vyskytaly. Rozsuzování vodou a železem bylo zrušeno,[19]) ale „sědání" bylo i nadále trpěno, nastala tudíž derogace ordalií. Po Karlovi IV. rytířství hynulo se všemi bujnými výstřelky. Hry rytířské klesaly v zapomenutí a tím, ač pozvolna, ubývalo i soudních sědání. Zákoníky české z doby pozdější nezmiňují se již o tomto průvodu soudním vůbec, ale v soudnictví staročeském se ještě dlouho se sědáním shledáváme.

Roku 1413. vyzývá na př. norimberský purkrabí Jan z Zollernu purkmistra a radní chebské k sědání s bratřími Forstery, jež byli

chebští ve vazbu vzali, a provedení sědání zabráněno jen proto, že poddaní krále českého nesmí před žádnou cizí stolici soudní voláni býti.[20])

Roku 1456. soudí se Jan z Děčína s Mikulášem z Lobkovic a pře rozhodnuta pro nedostatek důkazů sědáním, při němž bitvu zaručily „každá strana pod tisíci kopami grošiú, že to mají konati ten pátek před svatým Wítem nyní najprvé příštím, a mají v šrancích státi, každý z nich k tomu hotov jsa v hodinu jedenáctú na hradě Pražském, kde jim šrankové budú uděláni“,[21]) a Pavel Žídek ve své Správovně ještě za Jiřího z Poděbrad čině zmínku o sědání podotýká, že „súsetským právem se dopouští pro okázání spravedlnosti.“ [22]) Sám král Jiří pak na poli u Kunovic r. 1470. nabízí se Matyáši k bitvě osobní, aby objevilo se, na čí straně jest právo.[23])

Od té doby dokladů nenalézáme. Snad obmýšlené sědání toto byl by poslední případ souboje soudního. Bitva r. 1549. se ještě vyskytnuvší mezi panem Jiříkem z Kounic a Jiříkem Rozhonem z Kopřic pro urážku na cti, již Jireček[24]) za soudní sědání pokládá, jest takového rázu, že spíše můžeme ji pokládati za osobní souboj než za akt soudní.

* *
*

Přehlédněme ještě předmět, kterým jsme se zabývali.

Poznáváme, že sědání (soudní souboj), k nám ze západu přinesené, známo u nás bylo jistě již v dvanáctém století a dovoleno tehdy jen cizinci. Později od toho upuštěno. Zbraň, které se při něm asi nejprve užívalo, byl kyj, působením pak rytířství přibrán byl pro osoby šlechtické meč. Z počátku zvláště vražda[25]) se sědáním rozhodovala, v druhé polovici pak 14. stol. se vyskytují snahy kompetenci tuto omeziti jen na přestupky týkající se osoby a rodiny královské. Boj proti ordalům a klesající idea rytířství přivádí pád sědáním. Koncem 15. věku soudní souboj v Čechách vyhynul.

Poznámky.

[1]) Liber legum Gundebati. M. G. H. ls. III. 497 ad. — J. Svátek: Obrazy z kult. děj. čes. II. 5.

[2]) F. Šembera: Dějiny středověké. II. 50.

[3]) Fontes rer. boh. III. 50.

[4]) »A když tě knieżetě proti sobě na sědánie jdiesta a obě vojscě na tom přihledání stásta, v tu hodinu anděli« atd. J. Emler. Spis. cís. Karla IV. 1878. 114.

[5]) K. J. Erben: Regesta dipl. nec non epist. Bohemiae et Moraviae. I. 350.

[6]) Dr. H. Jireček: O soudech župních. Č. Č M. 1856. II. 103.

[7]) Listy fil. 1892. 489.

[8]) Archiv český II 94—95.

[9]) Ibid. 95—96.

[10]) Jan z Michalovic. Německá báseň třináctého věku. Vyd. Dr. A. Kraus. 1888. 29.

[11]) G. Köhler: Die Entwickelung des Kriegswesens III. 298.

[12]) Výbor z literatury české I. 1845. 806.

[13]) Fontes rer. boh. III 225. — Viz též M. Prok. Lupáč z Hlavačova: Historie o císaři Karlovi toho jména čtvrtém. Vyd. V. Hanka 1848. 38.

[14]) Archiv český III. 155 ad.

[15]) J. Vlček: Dějiny české literatury. V Praze 1893. 32.

[16]) Fontes rer. boh. I.

[17]) H. Reuter: Geschichte der religiösen Aufklärung im Mittelalter... I. Berlin 1875. 32.

[18]) J. Svátek: Obrazy z kult. děj. čes. II 7.

[19]) V. V. Tomek: Děje království českého. V Praze 1891. 158.

[20]) J. Svátek: Obrazy z kult. děj. čes. II. 12.

[21]) Archiv český. IV. 560.

[22]) P. Žídek: Správovna. Rkps. c. k. univ. knihovny XII. D. 11. s. 37.

[23]) »i podali sme (pánu) vašemu tří kusuov najprvé pokoje, a nechtělliby pokoje, ale bitvy osobnie sám a spolu, aneboli boj s ním vzieti« píše Jiří r. 1470 30. Juli radám krále Uherského. Archiv český V. No. 60. 307.

[24]) J. a H. Jireček: Rozpravy z oboru historie, filologie a literatury. I. 94.

[25]) V zákoníku Grimoaldově crimen uxoris sědáním se mohl rozhodovati. M. G. H. ls. IV. 94.

Obr. 1. Pečetidlo Jarosl. Ign. ze Šternberka, biskupa litoměřického (1675.—1709.) Kreslil Fr. Leypold. (Skutečná velikost.)

Dvě památná pečetidla.

Popisuje *Ant. Materka.*

Výbor pro národopisnou výstavu na Horách Kutnách rozvinul všestrannou činnosť, aby zachránil zbylé památky v našem městě. K tomu cíli vydal provolání k obecenstvu a rozšířil je po celém okolí v mnoha tisících výtisků. Po té podniknuty jsou návštěvy do jednotlivých domů a rodin.

Tak získal v domě zvaném „perkmistrovském“ a náležejícím druhdy hornímu úředníku kutnohorskému, Gluthovi z Herzlénu, [1]) vzácné pečetidlo biskupské, jehož vyobrazení (obr. 1.) přinášíme. Pečetidlo toto jest nevšední umělé práce a elegantního tvaru. Hoření část jest provedena ze železa a vykládána stříbrem. Jest trojstranné a nese tyto tři znaky:

[1]) Gluth von Herzlén, zdejší horní úředník (»perkmistr«) v minulém století, jehož podobizna byla také na národopisné výstavě naší

Obr. 2. Pečeti Jaroslava Ign. ze Šternberka, biskupa litoměřického (1675.—1709.) Kreslil Vojtěch ryt. Král z Dobré Vody. (Zvětšeno o třetinu.)

Náleželo Jaroslavu Ignáci ze Šternberka, biskupu litoměřickému (1675.—1709. † 12. dubna), jak vysvítá z počátečních písmen nad kardinálským kloboukem na pečeti třetí, které dlužno čísti: Jaroslaus Dei Gratia Episcopus Litomericensis, Sacri Romani Imperii Comes De Sternberg a z hvězdy ve znaku.

Rodině Gluthově z Herzlénu náleží dům v nynější ulici Vladislavově, „perkmistrovský“ zvaný, který ještě v 1. polovině tohoto století obehnán byl řetězy, jak jsme vídávali kolem Vlašského dvora. Pečeť tato jest nyní ve sbírce národopisného odboru a zachována bude pro městské museum kutnohorské.

Obr. 3. Pečeť Vácslava Hotovce ze 14. stol. Kreslil Vojt. ryt. Král z Dobré Vody.

Stejně zajímavá jest starší mosazná pečeť (asi ze 14. stol.) s nápisem: S - WEN - HOTTOWECZ· Uprostřed jest obraz sv. Barbory. (Obr. 3.) Nalezena byla při stavbě v Tylově ulici na Horách Kutnách; odevzdal jsem ji místnímu výboru národopisnému.

Drobné zprávy.

Městské museum v Králové Hradci trpí nedostatkem místností, v nichž by památky zajisté cenné a hojné byly případněji a úplněji vyloženy Na tento nedostatek sluší upozorniti zvláště nyní, kdy pilným sbíráním nového materialu po vesnicích a městech kraje hradeckého pro výstavu národopisnou bude museum ještě více obohaceno. Sbírka numismatická je úplná, zpěvníkův a biblí přibývá, též nádobí, krojův a jiných kulturně historických předmětů O museum opravdu pečuje p. prof. Ignác Svoboda, podporován jsa ochotně odborníkem p. prof. Jos. Stránským, jenž nejnověji sádrovými odlitky krásné ozdoby a nápisy památných husitských zvonů na Zámečku u Hradce Králové dle návodu tohoto Časopisu zachoval pro museum. Do sboru musejního povoláni byli městskou radou 2 noví členové, spisovatel p. Ludvík Domečka a prof. p. Alois Matuška.

Přednášky na české universitě poskytují v tomto semestru mnoho zajímavého, jak patrno z dalších řádků, ve kterých uvádíme arci jen ty, které odpovídají našemu programu. Ř. prof Dr. Kalousek čte »Dějiny české od nastoupení krále Václava I.« a »O podvrženinách v pramenech dějin českých« — ř. prof. Dr Emler »O písemnictví středověkém ve spojení s praktickými cvičeními palaeografickými« a „O regestech« — ř. prof. Dr. Palacký »Základy paleografie a oikologie vůbec« — ř. prof. Dr. Hostinský »Úvod do dějin výtvarného umění« — soukr. doc. Dr. Niederle »Slovanské starožitnosti. I. Úvod historický a anthropologický« a »Výklad hlavních problémů v dějinách anthropologie« (Theorie evoluční a původ člověka. Polygenismus a monogenismus. Třídění lidstva.) — soukr. doc Dr. Zíbrt »Kulturní význam humanismu a renaissance« — a soukr. doc. Dr. Kovář »Národopis se zvláštním zřetelem k národopisu českému.«

Kraniometrická komise kongressu moskevského se usnesla: 1. za rovinu bráti rovinu horizontální »německou« (určenou přímkou spojující bod okraje podorbitalního se středem otvoru aurikulárního), 2. opatřiti compas-glissière rameny příčnými delšími, z nichž jedno mohlo by se natahovati více nebo méně, aby se vzala výška lebky podle způsobu shody frankfurtské (od předního okraje otvoru occipitalního k bodu nejvíce vyniklému na temeni), 3. dodati k mírám shody dotčené míru šířky čelní (frontalní) největší; míru

šířky čelní v bodu, kde šev coronální setkává se s okrajem temporálním; míru výšky lebky od basia ku bregma podle Brocy, 4. výšku obličeje měřiti od nasia (a nikoliv od ophrya) k okraji alveolárnímu, 5. bráti šířku orbity, ne od dakrya, ale tam, kde skutečně jest šířka největší (tedy zkusmo). Revue Mensuelle de l'école d'anthropologie de Paris, 15. Février 1894. *František Kučera.*

Zprávy o spisech a časopisech.

Zpráva musej. spolku Včela čáslavská za r. 1891.—93. V Čáslavi 1894. Stran 44. Zpráva jednatelská obeznamuje nás, jak Čáslav se připravuje na národop. výstavu; ze zprávy té dovídáme se, jak pokročily výzkumné práce na Hrádku i jaké pozornosti se těšily sbírky spolkové. V pojednáních Dr. Jos Teige doplnil Hendrichovu práci ve zprávách Včely (r. 1886.—7.) uveřejněnou, podav tu »Listinné příspěvky k dějinám komendy drobovické k létům 1347.—1407.« Kl. Čermák zakončuje článek svůj »Pravěká osada u nejjižnější cihelny u Čáslavi«, maje zření, že není trhlin u vývoji lidstva našeho vyznáním, že Slovan jest v kraji našem autochtonem. Autor poznamenává, že dospěl k tomuto vyjádření po letech pilné práce, bádání a srovnávání. K článku připojeny jsou 3 tabulky předmětů; nahromadění jich vadí přehlednosti na tabulce třetí. —*a.*

J. Novotný: **Návod ku sbírání a zachraňování předhistorických památek.** (Nákl. F. Šimáčka.) V době výstavek — tedy v pravý čas vydán návod Novotného, hlavně pro stále rostoucí řadu archaeologů »amateurů«. Spisek založil na zkušenosti i literatuře. Tu a tam by se dalo leccos doplniti, zvláště v kapitole o konservování; v literatuře opomenut starší návod Vocelův a novější dobrý (až na nepatrnosti) návod, vydaný vlasten. muz. spolkem v Olomouci. A konečně ještě něco! Proč béře návod v ochranu jen předhistorické památky? Jiný, jaksi »všeobecný« návod, bude spis Kl. Čermáka »Strážce starožitností«; jsou to rozpravy věnované památkám všech dob, z nichž některé se již objevily v časopisech; ale ten psán pro mládež. —*da.*

Památník na slavnosti hasičské ve Skutči. (Red B. V. Konečný.) Ve Skutči 1894., str. 94. Obsahuje kromě jiných tyto práce mladších pracovníků: Od pilného K. V. Adámka »Z letopisu Skutče utrakvistické«; ve stati té užil dostatečně archivalií k vylíčení této periody; hlavní slovo vede tu farář Václav Řezník, nepřítel českých bratří. Spisovatel uvažuje v pojednání svém o jméně města, i připouští dvoje pojmenování: »Skuč« a »Skuteč«. Redaktor tohoto památníku a pilný náš spolupracovník B. V. Konečný podává tu v »Historických drobnostech« tyto příspěvky: I. »Hasičské opatření z r. 1626 « (mandát hr. Berkové v příčině té otištěn v Musejníku r. 1883.), II. »Nesprávné jméno městečka Rychmburku« (správné české jméno Předhradí; autor vybízí příslušné osoby, aby se přičinily o vrácení jména toho), III. »Něco o Žďárci,« a IV. »Staré zápisky a jich pisatelé« (z knihy smluv svatebních, maj. Jos. Polanského). Památník obsahuje též obrazy »Špitálský kostel Božího Těla« a »Děk. kostel Nanebevzetí P. Marie.« —*a.*

Spisovatelé-rodáci okresu skutečského. Stručné poznámky B. V. Konečného. V malém sešitku sestavil B. V. Konečný (vydáno u příležitosti výstavy místní) abecedně spisovatele ze Skutečska. Kromě jiných poznamenal tu Fr. Heyduka, přispěvatele do Arch. Památek a spisovatele monografií Soběslavě a Milčína, Ant. Hlineckého, Dra. Jana Melichara, jednoho ze starších našich pracovníků, velepilného Ant Rybičku, Jana V. Svobodu (J. V. z Finberků), pilného pracovníka v oboru genealogie a heraldiky Leopolda Marie Svobodu (z Fernova) i pracovníka o místopisu Vilibalda Huga Svobodu, znatele památek litomyšlských prof. Jos Štěpánka. Při Ad. Heydukovi mohl býti uveden jeho spis bájesloví věnovaný. —*a.*

Heš G.: **O působení Jana Vítěze ze Zredna a Jiřího z Poděbrad ve volbu Matyáše Korvína za krále Uherského.** Program gymnasia jindřichohradeckého 1894.

Prasek: **K dějinám řemesla ve Slezsku.** Progr. gymn. opavského 1893. **K dějinám školství ve Slezsku.** Progr. gymn. opavského 1894.

Klecanda Jindř.: **Polsko a Čechy za válek husitských od sjezdu v Kežmarku do bitvy u Lipan a smrti krále Vladislava.** Progr. gymn. v Příbrami 1893.

Vycpálek Jos.: **František Martin Pelcl.** Program gymnasia v Rychnově 1893. Str. 32.

Piskáček V.: **Listiny kláštera zbraslavského z r. 1418.** Progr. gymn. roudnického 1894.

Thir K.: **Hradiště hory Tábor jako pevnosť v minulosti.** Progr. gymn. táborského 1893. Stran 71.

Decker Ant.: **Dějiny škol třeboňských.** Progr gymnasia v Třeboni 1893.

Matzner: **Francouzové v Písku 1741.—1749. — Různé příspěvky k dějinám města Písku.** Progr. písecke reálky 1893., 1894.

Steiger Karl: **Johannes Hus und das Constanzer Conzil.** Program zemsk. semináře učitelského ve Víd. N. Městě 1893. Str. 27. — Pojednává o Husově činnosti v Čechách a jeho soudu. Glejt císařský byl prý jen průvodním listem, jenž pozbýval platnosti, byla li osoba příjemcova odsouzena.

Elsner V.: **Heimatskunde des Rochlitzer Gerichtsbezirkes mit Berücksichtigung der Gemeinden der G.-B. Starkenbach und Hochstadt.** S mapou. Roketnice 1893.

Veselý J.: **Geschichte der fürstl. Schwarzenberg'schen Domäne Postelberg.** Praha 1993.

Pro nedostatek místa odložili jsme ostatek do čís. 4

Otázky.

Prosíme o laskavé odpovědi na tyto otázky:

Kde mají dosud nejsv. Trojici malovanou po starém způsobě se třemi obličeji na jedné hlavě? — Na obrázcích mezi předměty týkajícími se Umučení Páně bývá délka Kristova někdy též potištěna modlitbou na zvláštním proužku papíru. Kdo je kde zná?

Odpovědi na obě otázky (případně buďtež nám zapůjčeny originály k řádnému popisu) přijímá redakce.

Laskaví čtenáři, pamatujte v čase svatomikulášském na popisy téhož dle otázky v roč. I. str. 68.

Zároveň opravujeme chybu, která se nám vloudila do 2. čís. str 65. v nových otázkách (Jiřík Bakalář); rok čti správně 1553.

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Výroční zpráva za pátý rok správní (1893.).

Jednatelská zpráva. Činnosť spolková loňského roku rovnala se celkem činnosti předloňské. Nově zvolený výbor pečoval o to, aby především upravil vnitřní záležitosti. Zprávy jednotlivých funkcionářův odpovídají této působnosti. Odstupující jednatel má za svou povinnosť vytknouti vůči členstvu poctivou snahu ostatních pp. členů ve výboru o rozkvět Společnosti a připomenouti, že zejména pp. Ed. Buška, prozíravý a v pramenech příjmů vynalézavý pokladník, B. Černý jako neunavný knihovník a administrator našeho časopisu a i jinak

ke všem službám vždy ochotný, a J. Soukup, přičinlivý správce sbírek a neunavný sběratel starožitností pražských, stálý přednášeč jakož i obětavý redaktor časopisu Společnosti mají značné zásluhy o Společnosť Zásluhy p. J. Heraina každý vycítí z hojných přednášek; výbor je mu povinen díky za mnohá osobní zakročení, která nejsou ve zprávě. Osobní zakročení mívá své přednosti ve výsledku, ale nepříjemnosti osobní, a proto právě k nim zvláště je třeba obětavosti. Tu vždy nejvíce se vyznamenával sám pan předseda, jehož osobě děkuje Společnosť, že překonala doby zlé, ano že získala si na veřejnosti uznání a cti. Valná schůze uložila výboru, by si vyžádal postrádaných protokolů levohr. u býv. starosty p. Č. Ryznera, což také výbor provedl po delším vyjednávání. Také valnou schůzí uloženo nově zvolenému výboru různé vymáhání nedoplatků členských; hlavně zásluhou energick ho pokladníka (zvoleného na místě zasloužilého p. Fr. Kurše) p. Ed. Buſky vymoženo mnoho skoro již ztraceného Nově zvolený výbor ve valné schůzi 26. února 1893. byl tento: starosta Jan Zeyer, jeho nám. Jan Herain, jednatelé Dr. Em. Kovář a Josef Svoboda, pokladník Ed. Buſka, správce sbírek Jan Soukup, knihovník Ant. B. Černý, archivář Ferd. Chalupníček, zapisovatel Jos. Jíra; za náhradníky Jan Beránek, Fr. Helebrant, Fr. Leypold a Franěk Paris; za dozorce spolkové Dr Jindřich Matiegka, Dr. Jar. Haasz, Dr. Jos. Teige, Vladimír Pér a Ad. Pecenka. V dubnu vzdal se II. jednatel Jos. Svoboda a povolán na jeho místo náhradník Fr. Leypold.

Jelikož činnosť odborů byla nepatrná, usnesl se výbor zakročiti, a nařízením výboru ze dne 6 března 1893. zastavena na čas činnosť jejich. Výbor vzal na se povinnosť starati se o přednášky, referáty a rozhovory, ale při veškeré dobré vůli nebyl příliš šťasten; výsledek celoroční jeví se tento: Ve schůzi členské 18. ledna hojně navštívené promluvil J. Soukup o starožitnostech slovanských jakož i o jejich umístění v museu. Tehdy debattováno velmi o slovanském museu v Praze. Ve schůzi dne 27. března předložil J Soukup starožitnosti zaslané p. Kamilem Ječným, techn. adj. ve Zlonicích, a zprávu o nálezu pohřebiště u Klobuk od p. V. Sajbice, účetního v Klobukách. V téže schůzi p. JUDr. Jos. Teige promlouval důkladně i zajímavě »O počátcích zemských desk«. O své cestě velikonoční po Haliči, Slovensku a Moravě rozhovořil se 17. dubna p. Jan Herain. Dne 26. června přednášel týž »O zajímavých památkách kláštera kladrubského u Stříbra a zámku Újezda sv. Kříže v bývalém Chodsku na Šumavě«. V téže schůzi p Dr. Barvíř rozhovořil se o některých zajímavostech, jež shledal na Rujaně. — Dne 2 čce přednášel p. PhC. Jos. V. Šimák »O selské bouři v severních Čechách r. 1680«. Dne 16. října J Šimák »O památkách na severu českém« (od obou výběžků na jih k Boleslavi a Jičínu). — Dne 17. června přednášel J. Soukup »O nálezech pražských«; přednášející demonstroval zmíněné nálezy. Dne 23. říj. »O nejnovějších nálezech středov. ve Vodičkově ul«, 16. list. »Z dějin archaelogie« a ve slavnostní schůzi na počesť prof. Woldřicha, slav. osteologa, »O výzkumných pracích na hradištích českých«, o čemž podrobnější zpráva v Časopise roč. I. str. 68. Společnosť jako jiná léta pozdvihla i tentokráte hlas společně s Uměl. besedou ve příčině domu Melantrichova; později sama navrhovala, by nynější nesprávný název ulice Sirkové byl změněn v Melantrichovou ulici, což městská rada nčinila — Do komise pro soupis památek pražských vyslala Společnosť p. MUDra. J. Matiegku. — K vyzvání akad. odboru národop. súčastnila se Společnosť výstavy studenstva českého ve »Slavii« ve dnech svatojanských, zapůjčivši některé starožitnosti — V červenci navštívila Společnosť národopisnou výstavu zbraslavskou, kdež vysvětloval laskavě p říd. učitel Přibík. Ke sjezdu hlineckému zaslala telegram a podobně telegraficky pozdravila výstavu domažlickou. — Letos také projednána byla konečně naše petice na záchranu památek na sněmu král. čes. Zájem vzrostl; promluvilo kromě sl. poslance p. K. Adámka ještě několik poslanců ve prospěch památek našich. Zemský výbor podal o naší petici zprávu dosti obšírnou, ač bychom si byli přáli ještě obsáhlejší K okresním zastupitelstvům pak vydal oběžník, jehož jádro je vzato z návrhu našeho K ukončení celé záležitosti je ovšem třeba, by zemský výbor svolal anketu, která by všecky návrhy naše uvážila, a orgány, jimž náleží provedení zákonité ochrany, konečně celou věc skoncovaly. Doufáme, že se tak brzy stane, a že v anketě slyšán bude i náš hlas jako původců podrobného plánu na ochranu našich památek, a že konečně české památky, pokud ještě nejsou ztraceny, zachovány budou české

vlasti. Na podnět hlineckého sjezdu ostatně i výbor národop výstavy ustavil komisi, která má učiniti všemožné kroky k tomu cíli, a do komise té je zvolen jako zástupce naší společnosti p. J. Zeyer.

Hlavní zřetel obrácen byl k časopisu, který řídil redaktor tak, aby vyhovoval všemožně, ale především hleděl k tomu, jako druhdy Zoubek a Seydler, aby list káral netečnosť, někdy i zlomyslnosť našincův a upozorňoval na nedostatečnou činnosť konservatorů i přehmaty jednotlivců. Již za to náleží redaktorovi vřelý dík

Podobně sluší vzdáti díky všem pp. spolupracovníkům i všem příznivcům fondu publikačního. Na prvém místě p. Ant. Materkovi, správ. nemocnice na Horách Kutných, jehož laskavostí umožněno uveřejniti kresby zvěčnělého řiditele Jiřího Zacha. — Starožitnosti dílem určeny pro sbírky domácí, dílem pro příští národop. výstavu, dílem pro musea pražská i krajinská. — Výbor děkuje též časopisům pražským Čechu, České Politice, Hlasu Národa, Národním Listům a Vyšehradu, jakož i listům krajinským, které výměnou docházely a o Časopise přinášely zprávy, jako: Český Jih, Podřipan a Český Venkov. Jednatelem pro Radnici a okolí jmenován P. Kašpar Ibl, kaplan tamže, a Vojt. Vaněček, říd. učitel ve Vokovicích Za rok uplynulý — dík energii pokladníka i knihovníka — sesílil spolek tak, že možno nyní od něho očekávati práci ve všech směrech. Nový výbor ať jest toho pamětliv a členstvo nechť podporuje snahy jeho.

V Praze, 1. ledna 1894.

Fr. Leypold, t. č. II jednatel.

Zpráva pokladní za rok 1893.

Účet pokladniční.

Má dáti:	zl.	kr.	Dal:	zl.	kr.
Hotovosť z předešlého roku	135	—	Za tisk publikace, časopisu a různé tisky jiné . . . zl. 263·06		
Příspěvky členů . zl. 377 43			Illustrace . . . . » 50 28		
Dary . . . . . » 110·42			Poštovné, drobné a výlohy spojené s expedicí časopisu . . . . . » 5,·54		
Za prodané publikace . . . . . » 17 —			Kancelářské potřeby . . . . » 8 07		
Krejcarové sbírky. » 5·96			Nájemné . . . . » 60·—		
Různé příjmy . . » 2·30	513	11	Za knihy a vazby » 21 85		
			Odměny a cestovné . . . . » 45 40		
			Za koupené starožitnosti. . . . . » 5·—		
			Rozličná vydání » 3 42	558	62
			Zůstatek na rok 1894. .	89	49
	648	11		648	11

V Praze, 1. ledna 1894.

Viděl a revidoval 11/3. 1894.: **Ad. Pecenka,** t. č. dozorce spolkový.

Revidoval 15/3. 1894: **Vladimír Per,** t. č. dozorce spolkový.

Eduard Bufka, t. č. pokladník.

Zpráva o knihovně za r. 1893. V pátém roce správním přibylo do knihovny 26 čísel, i čítá nyní knihovna úhrnem 405 čísel. Z těch připadá do odboru A 130 čísel (proti loňskému roku + 4), do odboru B 66 čísel (+ 4), do odboru C 92 čísla (+ 7), do odboru D 153 čísla (+ 21). Jako v letech předešlých tak i v roce minulém pamatovala na Společnosť naši cennými publikacemi svými sl. Akademie umiejętnosći v Krakově, jíž za stálou a neochabující přízeň tuto vzdávám díky nejupřímnější. Od domácích ústavů a institucí našich nedostáváme ničeho... Jednak darem jednak výměnou dostalo se nám: Časopisu Matice moravské, Časopisu Musea král. Českého, Časopisu Vlast. muzejn. spolku v Olomouci, Českého Lidu, Domácí hospodyně, Glasnika zemaljskog musea v Bosně, Typografie, Věstníku národopisné výstavy českosl, pak 3 publikací od sl. Klubu historického.

Kromě toho přispěli ke knihovně P. T. pp.: Černý A. B. (3 spisy), Domečka L. v Jindř. Hradci (1), PhC. Konečný B. V. (1), PhDr. Kovář Em. (2), MUDr. Matiegka Jindř. (1), sl. Musejní spolek v Brně (2), sl. Museum městské v Turnově (1), Schiller Ant. (3), Svoboda Jos. (1), PhC. Šimák J. V. (1), P. Škrdle Tom. (1), PhDr. Winter Z. (Dějiny kroje dílu II. sv. 1 a 2) a sl. Výbor národopisné výstavy československé.

Po přání, vysloveném v oběžníku, který byl přiložen k 1. číslu Časopisu, zasílaly nám ct. redakce: Ostravice, Velehradu a Vinohradských listů svůj časopis. Za veškery tyto dary vzdávám upřímné díky a prosím, aby i příště bylo pamatováno na Společnosť. Celkový výsledek není letos příliš příznivý. Soustřeďovala se veškera práce má jednak v obstarávání Časopisu, jednak skoro po celý rok zastával jsem větší díl agendy spolkové. Nemohl jsem disponovati tolik časem, kolik bych si byl sám přál a kolik by bylo žádoucno. Nyní, kdy Časopis náš překonal počáteční nesnáze, nepochybuji, že knihovna pomocí jeho valně získá.

A tak odevzdávaje po 4 letech tuto funkci, přeji svému nástupci ze srdce, by dosáhl výsledků nejzdárnějších. Sám budu mu rád k tomu nápomocen, pokud mi bude možno.

V Praze, 1. ledna 1894.

Ant. Bohouš Černý, t. č. knihovník.

Zpráva pokladní. Ku Společnosti přistoupili nově za členy tito P. T. pánové: Adam Jos., učitel v Českém Dubě; Bachmann Jos., hostinský, Velká Víska; pí. Bakešová Lucie, spisovatelka a choť velkostatkáře v Ořechovičkách; P. Bartoš Václav, katecheta v Kuklenách; J. U. Dr. Barvič Fr., advokát ve Vyzovicích; Běhálek Ed., řiditel panství v Chuděnicích; sl Čtenářská beseda v Hostivaři zl. 1·03; Bezdíček Jos., hospod. správce v Hospozíně; Bláha Václav, c. k. oficiál cukerní daně v Radotíně; Brož Václav, majitel realit a obecní starší; Břeský z Birkenfelsu Václ v Hradci Jindř.; Cirps Karel, účetní; Čapek K., správce mlýna v Zářečí; slč. Černá Milosl., učitelka na Král. Vinohradech; Černý Václ., učitel ve Žďárkách (na r. 1893. a 1894.); Čtrnáctý Ant., statkář v M. Čičovicích; Čtvrtečka Alois, správce pošty v Klatovech; J. U. Dr. Demel Jaroslav; Demharter Jos., knihkup. účetní; Domečka J., majitel domů v Táboře; Dotřel Jan, úředník Úrazové pojišťovny; Duras Václ. v Želenicích; Durlin Vikt. na Smíchově; Dvořák Jan A. na Smíchově; Dvořák Jan, řiditel měšť. školy v Hořovicích; Eichler Vilém, obchodník; Farský Fr., řiditel vyššího zemsk. hosp. ústavu v Táboře; Fiala Karel, architekt; M. U. Dr. Fidler Adolf v Netolicích; Fikar Emil, sochař na Král. Vinohradech; P. Fischer Jos., děkan ve Volyni; P. Frecr Ant., kaplan ve Slaném; Fryč Jos., nájemce dvora v Bakově; Gössl Fr., knihkup. účetní; Gottlieb Václ., malíř znaků; Graf Karel v Trnovanech; Hainz Ferd., učitel v Dymokurech; P. Hájek Jan, kaplan v Jenšovicích; Hala Jan, rolník v Tisové; Hanzl Václ., litograf v Trnovanech· Hauer Václ., prof. česk. gymn. v Opavě; Hejna Fr., soudní vykonavatel na Hluboké; Herfurth Jos., inženýr v Teplicích; Hněvkovský Fr., stavitel; P. Honsa Tom., kaplan v Netolicích; P. Hornek Alfons, kaplan v Polné; Hořejší Ant., statkář v Hobšovicích; Hrubý Stan., posluchač hosp. školy v Chrudimi; Hruška Jan, pokladník pražské městské spořitelny; Hudský Dom., majitel domu v Jičíně; Hula Jan B., chemik cukrovaru v Hulíně; Chlupatý Jos., statkář v Záběhlicích zl. 1·03; Chmelař

Boh, učitel v Kuklenách; Jančár M, říd. učitel v Černivsku; Janda Ant., učitel v Budyni nad Ohří; Janeček M., rolník v Mydlovarech. Janoušek V., městský radní v Jičíně; Jelínek Jindř., učitel v Kuklenách; Jirman Jos., knihkup. účetní; M. U. Dr. Káb a Adolf, okr. lékař v Klatovech (za r. 1893. a 1894.); Kalos C v Mauerbachu u Vídně (za r. 1893. a 1894.); Keclík Rud., velkoobchodník; P. Keppert Ant., farář v Tuchlovicích; J. U. C. Klíma Alois; sl. Klub »Stará garda Typografické besedy«; Klusáček Em., c. k. berní kontrolor v Blatné; Kobrč Karel. hostinský na Hluboké; Kolárský Ant, hosp. správce a redaktor; Kolář Martin, c. k gymn professor v. v. v Táboře; Kordina Eduard, velkoobchodník v Brně; Kostka Karel, bohoslovec v Olomouci; P. Košák Fr., kaplan v Mirošově, Košta Fr. v Plíškovicích; Kratochvíl Tom., divadelní ředitel v. v. v Rakovníku; Krušina ze Švamberka Jos., úředník Prvního česk. pojišť. ústavu; Kukaň Václ. na Král. Vinohradech; Kůrka Václ., úředník Úrazové pojišťovny; Kutan Václ. na Král. Vinohradech; Kverka K., učitel v Chorušicích; Lábler Ludv., c. k. vrchní inženýr na Horách Kutnách; P. Lego Ant., farář v Jesenici; Lezner Arnošt na Smíchově; Lisec Julius, rolník v Šlapanicích; Lisec Karel, majitel mlýna v Bakově; Litterbach Josef; Luxenburg Václav; Majer Ant. v Čížové; Mareček Boh, majitel cihelny v Jičíně; M. U Dr. Marek Hanuš v Kuklenách; M U. Dr. Mašek Alois, operateur v Klatovech; Matějka Karel, mistr krejčovský ve Slaném; Matouš Fr, cukrmistr ve Zvoleněvsi; Mayer M., městský důchodní v Horažďovicích; J. U. C Michálek Jindř., kand. adv. v Novém Strašecí; Müller Jos, c. k vládní rada ve Vídni; Müller Václ, obchodník v Žebráce; sl Museum v Novém Strašecí; Myslbek Jos., ředitel a professor c. k. uměl prům. školy; Novotný Boh., technik, Frant. Lázně; Novotný Karel, c. k. gymn. professor v Jičíně; M. U. Dr Pacner Jos., městský lékař v Ml. Boleslavi; P. Pecánek Jan, farář ve Středoklukách; Pekárek Karel, c. k. notář na Hluboké; Petrák Jos., říd učitel v Lomnici nad Jizerou; J. U. Dr. Podlipný Jan, advokát a náměstek starosty měst pražských; Pokorný Jan, assistent c. k. zástavního úřadu; Prokopec Jan, továrník a starosta na Král. Vinohradech; Prusík B., c. k. gymn. professor v Klatovech (na r. 1893. a r894.); Raim Jan v Lomnici nad Jizerou; Roedig Antonín; Růžička Jos., holič v Buštěhradě zl. 1·15; Dr. Řehoř Tomaš, c. k. gymn. professor v Chrudimi; sl. Řezáčova Karla, učitelka; Sádlo Vilém, disponent v Domažlicích (zl. 1·80 na r. 1893. a 1894); Saska Jan, gymn prof v Novgorodě Severském na Rusi; sl. Sbor musejní ve Vlašimi; Schmidt Jos., mistr klempířský v Hořovicích; Schmoranz Fr., architekt v Slatinanech; Schober Jos. na Král. Vinohradech; Schulz Leop., ředitel kancel. Národop výstavy českoslo.; Schuster Adolf, říd. učitel v Tuněchodech; Sluka Karel, říd. učitel v Dol. Pasekách; sl. tělocv jednota »Sokol« na Žižkově; Soukup Ant, učitel v Mochově; sl. Čtenářský spolek ve Vlašimi; Springer Jos., knihkup účetní; J. U. Dr. Stehlíček Karel, advokát v Hořovicích; J. U. C. Stejskal Jan na Smíchově; Stejskal Fr., účetní cukrovaru ve Zvoleněvsi (zl 1·05); Stejskal Theodor, disponent v Domažlicích; Sucharda Stanislav, professor při c. k. uměl prům. škole; Suk Jos, statkář a starosta ve Vel. Čičovicích; Šašek Fr, obchodník; Škaloud Karel, učitel; Šmidl Č., c. k pošt oficiál v Jičíně (zl. 1·05); Štěpánek Fr., rytec ve Vejprtech; Štětina Karel, c. k. gymn. professor v Jičíně; Štolc Fr., rolník v Malých Čičovicích; Šváb Ant. v Trnovanech; Tausik Milosl. v Hlinsku; Dr Thir Karel, c. k gymn. professor v Táboře, Tomíček Ant., c k. pošt. assistent v Litomyšli; Tomíček F., lékárník v Netolicích; P. Tonder Al. Jos, provincial řádu Augustiniánů; Troníček Jan, stavitel na Král. Vinohradech; Tůma Fr, typograf; Turek Ant., městský architekt na Král. Vinohradech; Vaněk Ferd., c. k. gymn. professor v Klatovech; Vaněk Th. v Chlumu u Třeboně; Wimmer Jan ve Vimperku (zl. 1·80); Winkler Jan v Soběslavi; Winter Fr. v Hlinsku; Vítek Boh., říd. učitel v Bezděkově; Volf Jos. V., říd. učitel ve Hrošce; Vondráček Ant, úředník cukrovaru v Uhřiněvsi; Vondráček Jos, rolník ve Vel. Čičovicích; Voříšek Alois, c. k adjunkt okr soudu na odp. v Sedlčanech; Votrubec Vrat, c. k. gymn professor ve Vys. Mýtě; sl. okresní výbor v Přelouči; Zákostelský Jan, městský tajemník v Žebráce (zl. 1·05); Zderadička ze Zderadic Stan. v Libni; J. U. Dr. Zeis Em., advokát a cís.

rada v Táboře; Zelenka Fr., učitel v Týncî nad Sázavou; P. Zeman Fr., kooperator ve Hvožďanech; Žáček Krist., velkoobchodník v Brně.

Za členy přispívající přistoupili ke Společnosti P. T. pánové: M U. Dr. Coufal Flor., obv. lékař v Brušperku; Duras Fr., fotograf ve Slaném: Hemerka Aug, šlechtic ze Stanmíru, majitel dvora ve Slaném; J U. Dr. Hlava Ed., c. k. notář; J. U. Dr. Peták Václ., advokát a starosta města Plzně; Šorel Jos., statkář v Horní Kamenici; Vondrouš V., stud. agr. v Libverdě; s příspěvkem 5 zl. ročně přistoupil za člena P. T. pan Ot. Materna, architekt v Praze

Na vydávání znakové přílohy a k účelům Společnosti vůbec darovali P. T. pp. členové: Adamec Lev zl. 2—, Buchtela K., c. k. berní inspektor, zl. 2·—; Cmíral Jarosl, úředník v Postřelné, zl. 1·—; Černý A. B. zl. 5—; Černý Jiří O, učitel v Turnově, zl. 1·—; Fiala Fr., zemský inženýr, zl. 5·—; J U Dr. Gintl Otto, advokát na Král. Vinohradech, zl. 1·—; Helebrant Fr., obchodník, zl. 1—; Herain Jan, architekt, zl. 10·—; Herold J. D., vrchní inženýr, zl. 5·—; Chaura Karel, obchodník, zl. 1·—; Ježek Václ., okr. tajemník v Chrudimi, zl. —·50; M. U. C. Klička Lad. zl. 1·—; J U. Dr. Kudrna Ot, advokát v Netolicích, zl. 1·45; Ladislav Václ., techn. úředník cukrovaru v Kralupech, zl 2·—; Leypold Fr, architekt na Král. Vinohradech, zl. 1·—; Lipan K, obuvník na Smíchově, zl. —·50; M. U. Dr. Matiegka Jindř., okr. lékař v Praze, zl. 5·—; Alois ryt. z Mildenberka zl. 1·—; Motejl F., hosp. správce v Telcích zl. 1—; J. U. Dr. Nejedlý Julius, zemský advokát, zl. 5·—; Neumann K. C., majetník chemické laboratoře, zl. 5·—; M. U. Dr. Pacner Jos, městský lékař v Ml. Boleslavi, zl. —·50; Páris Fr., adv. úředník, zl. 1·—; Pecenka Adolf, c k. místodrž. vrchní inženýr, zl. 5·—; Písecký z Kranichfeldu Václ., inženýr na Smíchově, zl. 5·—; Prusík Blažej, c. k. gymn professor v Klatovech, zl. 1·20; Pštross Jindř., majetník závodu hodinářského, zl. 1·—; Schiller Ant., odb. učitel a typograf, zl. 1·—; Sochor Ed., architekt, zl. 2—; Ph. C Soukup Jan zl. 1·—; Ph. C Šimák Jos. zl. 2·—; Štěpánek Fr., rytec ve Vejprtech, zl. —·20; J. U. C. Vačlena Miloš zl. —·50; Vašák Jan, spisovatel na Král. Vinohradech, zl. 2·—; Zeyer Jan, architekt, zl 2·—. Za příznivce Společnosti s obnosem zl. 5·— ročně přistoupily a jmenovaný obnos zaslaly slavné okresní výbory: v České Skalici, na Hluboké, v Hradci Králové, na Mělníku a v Rokycanech. Za publikace, vydané Společností zaslali P. T. pp členové: Cyterák Jos, správce školy ve V. Čičovicích, zl. 1·10; Herfurth Jos., inženýr v Teplicích, zl. 2·15; Leyer Jan, c k. oficiál daně cukru v Židovicích, zl 1·48; Osborne W., archaeolog v Blasevicích u Mnichova, zl —25; Wimmer Jan ve Vimperku zl. 1·55. Ve výkazech za publikace nejsou obsaženy a nebudou uváděny obnosy za publikace, které obstarává Společnost pp. členům za levnější cenu.

Za veškery tyto dary uctivě děkujeme a prosíme za další přízeň. Aby bylo vyvarováno všem reklamacím, upozorňujeme na to, že v tomto výkaze jsou uvedeny příspěvky, došlé včetně do 18. října 1894 Veškery později došlé příspěvky budou uveřejněny v čísle čtvrtém.

Taktéž upozorňujeme na to, že jako dříve tak i nyní míněna vždy Praha tam, kde není označeno jiné bydliště u dotýčných pp. členů.

V Praze, dne 18. října 1894.

Ed. Bufka, t. č. pokladník,

Král. Vinohrady, **Hálkova tř. č. 68, II.**

Redaktor Jan Soukup. — Nákladem Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Tiskem F. Šimáčka v Praze.

ČASOPIS
SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH
V PRAZE.

Časopis vydáván jest pouze členům Společnosti a to zdarma. — Expedice jest na Král. Vinohradech, Hálkova tř. č. 68. nové.

Číslo 4. Vydáno v prosinci 1894. Ročník II.

Zákonitá ochrana
starožitností a památek českých.

Pod tímto záhlavím uveřejnili jsme v 1. a 2. čísle I. ročníku petici, podanou Společností zemskému výboru království Českého, který ji předložil sněmu zprávou ze dne 5. dubna r. 1893. číslo tisku LXXXV. V zasedání sněmu r. 1893 –1894. obnovil poslanec K. Adámek svůj návrh na ochranu a zachování domácích památek uměleckých a historických 28. prosince 1893. tiskem XXIII. s dodatkem, aby zemský výbor pojal do rozpočtu zemského zvláštní dotaci na kupování památek výtvarného a lidového umění i uměleckého průmyslu. Tento návrh odůvodnil posl. K. Adámek v 8. schůzi 15. ledna. Pak byl přikázán rozpočtové komisi, která o něm podala zprávu, vypracovanou od zpravodaje Dra. J. Podlipného dne 7. února 1894. tiskem CXXXIX. jak následuje:

Zpráva rozpočtové komise o zprávě zemského výboru o petici „Společnosti přátel starožitností českých v Praze“ v příčině ochrany starožitností a památek českých.

Slavný sněme!

Bylo by s podivením, kdyby země historicky tak proslulá a kulturně významná, jakou království České bez odporu jest, neměla památek historických a uměleckých, ano kdyby jich neměla v počtu velikém. A přece jest tu zvláštní úkaz, že cizina honosí se památkami vlasti naší v míře ne-li větší než my sami můžeme se vykázati, tedy zajisté v počtu tak velikém, že nejen milovník památek historických, ale každý upřímný syn vlasti musí se tázati, jaké jsou toho příčiny. Odpověď leží na snadě.

Nejen neznalost, ale ve větší míře lhostejnost, ano bohužel ziskuchtivost zaviňovaly, že vzácné věci přes všecky starší zákazy valně za hranice do sbírek a museí se zavlékaly, kde za vzácnost a ozdobu jsou pokládány.

Dík pečlivosti a přičinění některých horlivých činitelů ve vlasti naší očínají se poměry lepšiti a zvláště poslední dobou, kdy svěží

ruch národopisných výstavek v království a v markrabství oživl, počíná porozumění a cenění památek po předcích našich.

V prvé řadě sluší vytknouti záslužnou činnost „Společnosti přátel starožitností českých v Praze“ ve směru tomto, ač celá řada jiných spolků a osobností účelu zachování památek historických a uměleckých svou pozornost věnuje.

Bylo řečeno, že neznalost, lhostejnost a ziskuchtivost připravují království České o důkazy kulturního života otců našich; nemůžeme však opomenouti ještě jeden nedostatek vytknouti, totiž, že není zákona, který by tomu překazil, aby drahocenné památky naše a vůbec starožitnosti v tomto království nebyly ničeny a ze země vyváženy.

V době, když již Bosna a Hercegovina má své nařízení v příčině udržování památek a jednání se starožitnostmi, pokud se týče s předměty majícími význam historický a kulturně historický (nejv. resoluce ze dne 22. května 1892.), kdy ve království Uherském zákonodárnou cestou památky země jsou chráněny (číslo XXXIX. roku 1881.), kdy zákony v jiných zemích (Francie, Řecko, Švédsko, Italie) podřizují soukromá práva prospěchu veřejnému, jest nejvýš na čase, aby také v království Českém ochrana památek historických byla stanovena, ničení a vývoz jejich z království zakázán.

Tu nedostačí starší dosavadní ustanovení, jevící se malomocnými proti zavlékání památek do ciziny, jak svědčí případy vytknuté posl. Adámkem, vždy horlivým zastancem památek a archivalií, a v petici „Společnosti přátel starožitností českých v Praze“ (č. 306 sněm.).

Prostředky vedoucí k záchraně památek uvedeny jsou ve zprávě zemského výboru o petici jmenované „Společnosti“, jež již r. 1889. petici ke sněmu království Českého podala, v níž žádá:

1. Aby zemský výbor znova vyhlásil oběžník vydaný 12. června r. 1868. č. 10640 okresním výborům a důtklivě je vyzval, aby obrátily pozornost a péči svou k uchování památek starožitných a uměleckých v království Českém.

2. Aby sbory samosprávné zřídily seznamy památek s udáním míst, kde se chovají, aby se staraly o zachování a opravu jich a pečovaly o zakládání musei krajinských.

3. Aby byl vydán zákon zakazující vývoz a prodej starožitností za hranice.

4. Aby znovu obce byly upozorněny na nařízení z r. 1836. o pamětních knihách s návodem, jak by se zapisování do knih těch vésti mělo. Co se týče nařízení z r. 1836., má zníti správně gub. dekret ze dne 31. srpna 1835. č. 5952. sb. pol. zák. z r. 1836. Co se pak týče oběžníku sub 1. uvedeného, navrhuje také poslanec Adámek v návrhu svém (tisk XXIII. čís. 240 sněm. 1893.—1894.) ad II., aby zemský výbor vyzval veškerá samosprávná zastupitelstvá v království Českém ve příčině pečlivého zachovávání a horlivého ochraňování starožitných, uměleckých jakož i archiválných památek.

Intencím těmto vyhověl zemský výbor posláním daným v Praze dne 23. prosince 1893., čís. 36.141, svědčícím všem okresním vý-

borům, a jest si přáti, by poslání toto nejširšího rozšíření došlo a nejen bedlivé pozornosti, ale i horlivému šetření a konání se těšilo.[1])

K poslání onomu připojen jest seznam konservatorů v království Českém a seznam veřejných museí a spolků musejních v království Českém.[2])

K uvažování o otázkách týkajících se památek pokládá sám zemský výbor za nejpříhodnější sbor archaeologický, jenž by byl zřízen po způsobu komise historické, jež již od r. 1887. trvá a zdárně při výboru zemském působí, co poradní sbor. I nemohl by v té míře vyhověti výboru zemskému jiný sbor, který by nestál v těsné spojitosti se zemským výborem.

To vše uvažujíc komise rozpočtová měla především za to, aby takovýto poradní sbor archaeologický byl bez průtahu zřízen, načež bude snadněji zemskému výboru ostatní návrhy, učiněné jednak „Společností přátel starožitnosti českých v Praze“, jednak návrhy poslance Adámka a soudr., jakož i návrhy obsažené v peticích „obecního zastupitelstva král. svob. horního města Hor Kuten“ (čís. 335 sněm.) a „Spolku architektů a inženýrů v království Českém v Praze“ (č. 3548 ai 1892.) zkoumati a návrhy přiměřené činiti.

Z těchto důvodů neuznávala za včasné a přiměřené komise pouštěti se do úvah o návrzích těch, jediné pokládala za nutné a neodkladné to, co i bez komise samým zemským výborem ve zprávě č. 306 bylo uznáno za způsobilé ku provedení, totiž vyzvání ku vládě, aby jednak byla živnosť a obchodování s památkami upravena, jednak bylo vyvážení památek z království Českého zakázáno.

V jednom i druhém směru spočívá zabezpečení a záchrana památek všeho druhu. Způsob a předměty památek samých podrobně rozvržen a vypočítán jest v poslání zem. výboru ze dne 23. prosince r. 1893. č. 36.141, na něž se tímto zřejmě poukazuje.

Způsob ochrany památek v obchodování a živnostech spočívá v přesném vytknutí podmínek, za jakými se koncesse udílí, jakož i v ostatních nařízeních, týkajících se dozoru na živnosti a obchody takové.

Rozpočtová komise jest přesvědčena, že takto nejrychlejším a nejbezpečnějším způsobem bude odpomoženo zlu — ničení a vývozu památek — ale zároveň ponenáhlu zajištěna kulturní stránka minulosti národa, obývajícího toto království, na prospěch a rozvoj jeho budoucnosti.

Rozpočtová komise činí tedy tyto návrhy:

Slavný sněme račiž se usnésti:

I. Zemskému výboru se ukládá, aby co nejdříve zařídil stálý poradní sbor, skládající se ze znalců starožitností a archaeologických

---

[1]) Poslání toto bylo uveřejněno též v některých listech venkovských.

[2]) Seznam c. k. konservatorů v království Českém dle jednotlivých (tří) oddělení c. k. ústřední komise pro vyzkoumání a zachování památek uměleckých a historických (v příl. I) bylo by možno uvésti jen jako doklad chatrné organisace koncem našeho věku. Důležitá jest příloha II. »Seznam veřejných museí a spolků musejních v království Českém«. Doplňky jsou v Českém Lidu, III. 371. pozn. 4. Dodáváme ještě: Museum Náprstkovo.

památek vůbec jako „komise archaeologická při zemském výboru pro království České“.

II. C. k. vláda se vyzývá, 1. by vzhledem k nutnosti brzké právní ochrany památek kulturně- a umělecko-historických a starožitností učinila živnostenskou koupi i prodej památek kulturně- a umělecko-historických a starožitností závislými na propůjčení koncesse a ustanovila podmínky, za nichž lze koncessi tu uděliti, zvláště aby dotyčným živnostníkům uložila, že musí vésti knihy o tom, kterých předmětů podobných při provozování živnosti své, od koho a kdy nabyli, nebo komu je dále prodali; konečně aby zostřen byl vzhledem k bezpečnosti majetku a z jiných příčin veřejných dozor policejní na veškerý prodej a koupi takových předmětů, zvláště pak aby byla každá pokoutně provozovaná živnosť podobná přísně stíhána; 2. by vzhledem k naléhavosti této otázky učinila s urychlením opatření v příčině zákazu vývozu památek kulturně- a umělecko-historických a starožitností do ciziny a v příčině právní ochrany jejich podobné, jako se již stalo v jiných zemích a státech.

III. Návrh poslance Karla Adámka čís. sněm. 240 r. 1894. a sice odst. I., III., IV., jakož i petice Společnosti přátel starožitností českých v Praze de praes. 14. listopadu 1889. čís. 692 a sice odstavec 2., 3., 4., dále petice spolku architektů a inženýrů v království Českém v Praze de praes. 5. dubna 1892. čís. 3549 a konečně petice obecního zastupitelstva král. svob. horního města Hor Kuten čís. 335 r. 1894. odstupují se zemskému výboru k podrobnému a bedlivému s „komisí archaeologickou“ zkoumání a podání zprávy i event. návrhů v nejbližším zasedání sněmu království Českého.

Z komise rozpočtové.

V Praze, dne 7. února 1894.

Karel hr. Buquoy m. p., předseda.

Dr. **J. Podlipný** m. p., zpravodaj.

K tomu poznamenáváme: Zřízení stálého sboru poradního jako „komise archaeologické při zemském výboru pro království České“, jež bylo uloženo zemskému výboru, zůstává i na dále neuskutečněno a tím celá akce vázne. Ustavila se jen stálá archaeologická komise České Akademie věd a umění, jejíž organisační pravidla čteme v Čes. Lidu III. 382, 478. Městská rada král. hlav. města Prahy zřídila pak komisi pro soupis památek města Prahy (v našem Časopise II. 64.). „O záchraně starodávných památek“ promluvil také JUC. K. V. Adámek na památném a vzorném sjezdu musejních spolků, odborů národopisné výstavy československé a přátel vlastivědy české v Hlinsku dne 15. srpna 1893.; ve své řeči věnoval pozornosť též organisaci krajinských museí, dávno již žádoucí a zřízení zvláštního zemského sboru konservatorského. Resoluce přijata všemi hlasy a provedení bodů v ní obsažených uloženo šestičlennému výboru, jehož ustanovení svěřeno hlavnímu výboru NVČ. (Český Lid III. 92.)

Samostatný konservatorský sbor zemský království Českého [1]) jest a musí býti heslem všech museí a musejních spolků českých, čehož pravdivosť stvrzují i četné odbory národopisné, pracující pro výstavu národopisnou, ve které přece vězí také kus záchranné akce . . .

Nemůžeme jinak, než ukončiti poznámky tyto slovy, kterými zodpověděla c. k. ústřední komise vídeňská žádosť ministerstva o dobré zdání v příčině návrhů, podaných posl. K. Adámkem na sněmu království Českého (zříditi českou komisi zemskou): Die Centralcommission konnte keine Veranlassung finden, den Antrag des benannten Herrn Abgeordneten dem Ministerium befürwortend zu empfehlen. [2])

Gradual kláštera v Ročově.

Napsal Ph. Dr. *Bohumil Matějka.*

V augustiniánském klášteře v Ročově (3 hod. jižně od Loun) jest vedle mnohých jiných památností také neveliká, avšak velmi zajímavá knihovna, založená nepochybně záhy po roku 1520., kdy tento klášter, spustošený ve válkách husitských, byl znovuzřízen. Celá řada inkunabulí domácích i cizích, jakož i vzácných tisků a rukopisů pozdějších zasloužila by bedlivějšího prohlédnutí.

Tak na příklad napsal tam některý z mnichů ve druhé polovici 16. stol. se vzornou pílí veliké kompendium medicinské jazykem německým. Se stanoviska výtvarného zaujímají ovšem první místo četné a krásné vazby, jež poskytují veliký výběr znamenitých vzorů velikostí, tvarem a výzdobou od nejmenších kapesních breviaříků až do objemných misálů a jiných foliantů. Některé, charakteristické svou jednoduchostí, pocházejí ještě z konce 15. stol., většina velice ozdobných nese letopočty ze 16. stol.; avšak i 17. a 18. věk jest velmi pěkně zastoupen. Starších rukopisů nenalezeno při zběžné prohlídce knihovny. Jediná památka toho druhu chová se zároveň se zakládacími listinami ze 14. stol. v pokoji pana převora.

Jest to gradual z konce 14. stol. (44 × 32 cm. veliké), jehož pergamenové listy pocházejí ze tří různých dob. Z původního rukopisu zachovala se jediná inicialka *A* (obr. 1.). Dolejší polovice této písmeny jest šťastně vyplněna skupinou čtyř postav, představujících zakladatele kláštera, Albrechta z Kolovrat (založil klášter r. 1373., zemřel r. 1391.) a jeho manželku Annu ze Seeberka, ani klečí před Matkou Boží s děťátkem. Kulturní historik věnuje na obrázku pozornosť především krojům, které se ovšem neliší od známých ze studií

---

[1]) Zajímavý jest článek, který do Českého Lidu III. 168.—178. a 366. až 375. napsal JUDr Jaroslav Haasz: »Ochrana památek a starožitností u nás.« Tam podává přehled dosavadních kroků a podrobné návrhy a výsledky jejich.

[2]) Uvádíme toto místo z Českého Lidu III. 480., protože c. k. ústřední komise nevyměňuje s námi své publikace.

Zíbrtových, ale jsou přece zajímavým příspěvkem. Kraje listu jsou ozdobeny rozvilinami a znakem Kolovratů.

Obr. 1. Inicialka *A* z gradualu ročovského okolo r. 1380.
Fotogr. Ph. Dr. B. Matějka.

Roku 1520. Václav Bezdružický z Kolovrat, nejvyšší sudí dvorský, dal gradual opraviti a vyzdobiti novými miniaturami. Avšak i z těchto zbyla jediná inicialka *D* (obr. 2.) se sv. Ondřejem, kromě

četných rozvilin na krajích listů. Nynější úprava, titulní list a vazba, se kteréž stříbrné kování jest strháno hrabivou rukou, dokonány byly

Obr. 2. Inicialka *D* z gradualu ročovského okolo r. 1520.
Fotogr. Ph. Dr. B. Matějka.

r. 1689. nákladem Františka Antonína Liebsteinského z Kolovrat, nejvyššího hejtmana markrabství moravského.

Lidové léčení na Zálesí.

Sebral *Jaroslav Mančal.*

(Dokončení.)

Pro kašel. Vezmi holbu piva a dej ji přihřát, dej do něj za 3 kr. šafránu a žloudek, zašpuntuj co můžeš nejvíc! Teplý pij za 3 dny. Nebo vezmi sladké pivo a dej do něj šafrán a cukrkandl a sladký dřevo a vař to dohromady, až z toho málo bude, pak to užívej na lačnej život, tak se ti kašel rozejde. Vezmi bramborový olej, dej na žlíci tak asi žencký náprstek a do něj něco šafránu a kousek cukru. To na noc a ráno užívej! (Z. V.) — Třešňový květ sušený se vaří a oslazené pije. (Vět. Jeníkov.) — Dá se vařit sladké dřevo, svatojanský chléb, fenikl, cukrkandl, to se procedí a pije. (Klábovka.)

Kdo má zimnici a chce se jí zbaviti, musí si vzíti do papírku trošku soli a jíti před východem slunce někam do pole, kde je strom. Nesmí nikoho potkati, ani po cestě tam a zpět se ohlížeti. Přijda tam, obejde strom třikrát, sype sůl a říká: „Seju, seju semeno; dokud to semeno nesejde, ať na mě zimnice nepřijde!“ (V. Jeníkov.) — Aby nedostali lidé zimnici, jedí po] osvěcení kočičeк tři jehnědy, nebo vidí li prvně kvésti žito, slíznou třikráte květ jeho. — Na Velký pátek před východem slunce modlí se celá rodina, by nedostala zimnici, takto: „Sluníčko z hory vychází, Pán Kristus se na smrť strojí, Pilát se ho ptá, co to za lámání má. Já, pane, žádný lámání nemám, ani žádnou zimnici ani psotnici, ale kdo na mou přehořkou smrť pamatovati bude, do smrti zimnici mít nebude.“ (Klábovka.)

Lekneš-li se, plivni si třikráte za ňadra, podívej se na nehty a na modrou oblohu! Lekne-li se dítě, učiní mu tak, kdo jest u něho. Dítě se nesmí dáti spat po leknutí. (Zbility.)

Pro štípnutí hada nebo kousnutí steklého psa. Vezmi rychle střílecí prach a nasyp na tu ránu dobře a zapal, ať se chytí a vypálí tu ránu. Potom vezmi z chleba ze spodní kůrky tu upálenou moučku a zasypej s ní dobře, tak se ti rána zahojí brzy. (Z. V.) — Kdyby tě had nebo slepák štíp. Vezmi prašivou žábu a dej jí zády na to místo a nech ji 24 hodiny, tak to dobře vytáhne. Můžeš ještě častěji jinou přikládat, dokavad ti dobře nevytáhne. (Z. V.) Aby jedovatina nepoštípala, starají se již napřed, dávajíce si o štědrém večeru pod ubrousek nůž (V. Jeníkov) a myjíce si na Velký pátek před východem slunce nohy sněhem. Pak se modlí a po modlitbě utrou si nohy třikrát o prasečí koryto. (Zbinohy.)

Aby zbavili se lidé větrů, kousají kmín.

Chrásty vyhodí se, když jde měsíc nahoru, a když jde dolů, ztratí se pod kůži. (Klábovka.) Dle toho také čteme v zápiskách Vašíčkových: „Pro chrásty neb prašivinu. Vezmi 8 lotů žlutýho silbrklejtu, 4 loty tuti (rtuti), za 4 kr. bobků, lačnejma slinama rozdělej tuť a pak dej ty přísady utlučený a rozdělej to s novým máslem neb

starým špekem! Když pude měsíc nahoru, tak musíš mazat, aby se všechny na vrch vyrazily, potom když pude dolů, tak zase musíš mazat dobře od schůra dolů, tak se ti ztratějí pryč.“ — Uvaří se listy z oleandru a vodou tou se chrásty potírají. (Zbility.) — Šňupavý tabák rozetře se s vepřovým sádlem a tím se maže na místě, kde jsou chrásty. (Oustí.) — Kapucínské semínko nebo sabatín usuš, utluč a rozetři s vepřovým sádlem a tím maž! To dobře chrásty vyštípe. (Klábovka.)

Pro lišej dobytku i lidem. Vezmi vitrolím a vocet, to dohromady slej a tím musíš lišej mazat, tak se ti zahojí brzy. (Z. V.) — Lišej potírá se rosou z okna (Zbility) a petrolejem.

Chceš-li bradavice zhojit, vezmi blýskavé mouchy, utluč je na prach, bradavici musíš okrvavit a tím prachem posypat. (Z. V.) — Spočítej bradavice od jednoho konce a pak od druhého konce, udělej na režné niti tolik uzlíků, kolik jsi napočítal bradavic, a sice na obou koncích! Dej pak tuto nit pod okap, kde slunce nesvítí! Když nit shnije, bradavice slezou. (Šimanov a j.) — Najdeš-li kost na poli, vezmi ji ne holou rukou a přitlač ji třikrát křížem na bradavici a říkej: „Nedělej se znamení, jako neroste kamení od Syna Božího narození!“ (V. Jeníkov.) — Když slyší zvonit hranu, nesmí se ptáti komu, jde k vodě a po třikrát vodou bradavice potírá a říká: „Zvonějí hranu, nevím komu, bradavice, lezte dolů!“ — Když teplým pometlem, kterým právě se vymetlo v pekárně, smetáme bradavice s rukou neb nohou, zmizí. — Když jest slyšeti zvonit hranu, smetají se bradavice vraním brkem a říká se: „Zvonějí hranu, ...“ (Zbinohy.) — Také říkajíce tato slova běhají okolo kostela tak dlouho, pokud zvoní hranu, ale nesmějí se ptáti při tom, komu zvoní. (V. Jeníkov.) — Kdo chce se zbavit bradavic, musí na večer, když zvoní klekání, jít ke kameni, kde stojí voda. Třikrát pak kolem něho obejde a říká: „Bradavice, ztraťte se!“

Vředy léčí se různými kašemi, aby se podebraly a pak propustily. Tak chlebová mouka s medem také dobře propouští, nebo přikládati můžeš rozpařenou cibuli. Jiný velmi účinkující prostředek odporučuje se zaříkání vředa. Kolem „bředa“ jezdí se uhlem a říká: „Břede, břede bředoucí, nebuď peklo horoucí; židé v pátek maso jedí, však voni tě taky snědí!“ (V. Jeníkov.) — Prostředním prstem okolo bředa jezdi a říkej: „Břede, břede bředouci, nechceš-li se dělati jako pancká stodola, tak se nedělej!“ Když tato slova vyříkáš, které psaný máš, tak třikrát na tu bolest lačnýma slinama plivni! (Z. V.)

Máš-li nějakou bolest a roste ti vojanské maso, posyp to maso nickamínkem, ať se ztratí; potom vezmi salmijak a rozmoč ho v kořalce a do tý rány zalejvej a na to dávej starej perpetýn, tak se ti bolest brzy zahojí. (Z. V.)

Pro spouštění mléka. Vezmi cihlu, dej ji rozpálit, pak ji vem a dej ji do vody, aby pára z ní šla. Nad tou parou drž prsa, tak se ti mléko spustí. (Z. V.)

K nakuřování ouroků užívá se všeobecného kouření (viz 72. str.), do něhož přidá se ouročník. Zažehnávací formule zní: „Roz-

cházejte se ourokové, jako se rozcházejí voblakové! K tomu mi dopomáhej Bůh Otec, Bůh Syn, Bůh Duch svatý.“ Slíkni se sebe košili přes hlavu a na rub, a otírej od hlavy až k zadu! Třikrát po každý přejetí tyto slova říkej, které nahoře napsaný máš! (Z. V.)

Souchotiny zaříkávají se, než slunce vyjde, když jde měsíc dolů. Zaříkávač připraví si k tomu 9 kousků chlebových kůrek, ocet a sůl a nesmí se žádným mluviti od západu do východu slunce, jakož i lačen musí býti. Vezme pak 3 kousky chleba, namočí je do octa a soli a drhne jimi žíly na levé ruce v zápěstí a na pravé v ohybu lokte, pak na levé v ohybu lokte a na pravé v zápěstí (křížem), po té nohy pod koleny a ve slabiznách (opět křížem). Při tom říká: „Bóže, račiž požehnati, co já budu začínati, aby to bylo tomuto člověku N. N. platný. Souchotiny, souchotiny, vyjděte z tohoto těla, z týto krve, vyjděte na zelenou louku, a tam máte po třech pecních chleba, dvě studnice mlíka, tam jezte, píte, tam se upokojte, jako se upokojil Pán Jéžiš na kříži.“ Tato slova opakují se třikráte, při čemž vždy vymění se 3 kůrky. Na konec pomodlí se „Očenáš“ a „Zdrávas“. Po tomto zaříkání nemocný prý brzy umře nebo brzy se vystůně. (V. Jeníkov.) Souchotináři vaří si jeřabiny zralé nebo kopřivy. (Oustí.)

Mladé lidi často chodí cucat můra. Neviděí jí, ale poznají ji dle toho, že stížený těžko dýchá, stejská si a někdy ani vydechnouti nemůže. Tu každá skulinka do světnice vedoucí musí se ucpati, jen se nechá neucpaná klíčová dírka a nemocný se hlídá. Můra proměňujíc se ve stéblo, protahuje se klíčovou dírkou. Když se toto stéblo přestřihne, zůstane na tom místě přestřižený člověk, který byl můrou. Jinde, když na někoho můra přišla, zaříkávali ji: „Můro, můro můroucí, ty seš peklo horoucí, přiď si k nám, já ti dám mouku“ (nebo něco jiného). Když přijde, musí se jí slíbené dáti, a ona již nechodí cucat. V Čejově prý na jednoho také chodila můra. Když ji vyhlídali, jak ho cucá, zaříkali ji a slíbili jí mouky. Druhého dne přišla do stavení „ňáká Máře“. Měla „veliký vocucaný pysky“ a pořáde stála, aniž by prosila. Dávali jí chléb a „masný“, ale ona to odmítla: „Já nechci, vy jste mi slíbili mouky.“ Hned jí tedy přinesli vošatku mouky a člověk ten zbaven byl můry. Když Máře odcházela, prosila, aby to na ni nepovídali. Jistotná pravda. — Má-li dítě veliká prsa, „cucá ho můra“. Tu napíší se na kolíbku nebo na postel, kde dítě spí, 3 muří nohy a 2 dlouhé nože křížem přeložené dají se za hlavu pod peřinu. Můra naň přestane choditi.

Nejvíce však trpí děti psotníkem, proti kterému mají na Zálesí také několik dobrých prostředků. Čertovo h . . . . se rozetře v mléce a vleje se dítěti, když ho drží psotník, do krku, a namaží se mu tím žíly. — Routa se uvaří ve vodě a dá se pít dítěti nemocnému. Má-li umříti, umře spíše, pakli nemá, psotník ho popustí. (V. Jeníkov.) — Z dýmky močka smíchá se s vodou a lije se do dítěte. Též tře se močkou pod nosem a žíly pod kolínky a na rukách. — Má-li dítě psotník, vezme se 9 podmítků (kousky dřev, které při sekání odpadávají kolem špalku), které se nazpátek počítají a dají se s věchýtkem z dřízku vařit. Když se to vaří, vyleje se na mísu

a dá pod kolébku, když dítě spí. Matka modlí se z knihy modlitební a chodí kolem kolébky. V hlavách modlitby třikrát prudce zavře. Má-li dítě psotník, škubne při tom sebou a uzdraví se. Někde jen se dvojími modlitbami bez modlení matka obchází a ve hlavách uhodí jimi třikráte o sebe. Téhož prostředku užívá se, je-li dítě poděšeno, s tím toliko rozdílem, že hrneček, ve kterém se podmítky s věchýtkem vařily, přiklopí se na misku do této uvařené vody. Když prý je dítě zděšené, nezůstane voda na míse, ale vtáhne se všechna pod hrneček.

Má-li dítě vynesené spaní, přinese matka sekeru a uhodí jí třikrát o zem ve světnici. (Klábovka.)

Na konec opět zaznamenávám předpisy léků pro malé ze zápisek Vašíčkových: Pro škrkavky. Vezmi bedrník a to sice kořínky a usuš je dobře a utluč na prášek, na lačnej život dej do pití neb do jídla, tak se předsvěčíš, že ti lepčí bude. Užívej, když měsíc jde dolů! — Vezmi tuť a važ ji v hmlíce! To ať pije na lačnej život!

Pro malé děti. Vezmi hořinkajst a maž okolo pupíčku jenom málo a dej užívat ráno jenom 2 kapky, a potom lebarborový zoft a routovou vodu.

Pro malé děti, když vnitřku otok aneb jinou nemoc mají. Vezmi cibuli a vyvrtej v ní díru v prostředku, dej do ní šafránu a dej ji na máslo vypíct! Když se to vypeče, tak to skrz hadr proceď a pít dávej! — Vezmi libeček a nový máslo, to dohromady stlač, nebo kořen z libečku rozstrouhej a do něj nový máslo dej! Tím dítě maž a dobře bude.

Pohřebiště veleslavínské.

Popisuje *Jos. A. Jíra.*

(Dokončení.)

Z předmětů ostatních podrobeny byly zkoumání nejprve předměty bronzové, z nichž náramek bronzový, vyobr. na tab. II. č. 15., ukázal toto chemické složení:

Měď	84·0%
Cín	9·53%
Zinek	4·33%
Železo	0·6%
Olova sotva stopy.	

Náramek puklicovitý, jehož vyobrazení podáno na tab. II. č. 6., jest patrně litý. Velmi křehká, nestejnorodá litina tato jest krystalinického lomu různé barvy. Chemické složení její jest:

Měď	90·0%
Cín	8·4%

Zinek	0·14%
Železo	0·3%
Olovo	0·18%

Puklicovité dutiny jeho jsou vyplněny černou hmotou, jejíž prozkoumání ukázalo, že jest to valnou částí ostrý písek, jakého se dosud užívá při slévání předmětů mosazných (řečený Formsand). Týž kromě toho jest prostoupen hojnou rzí železnou a částečně uhličitanem vápenatým i měďnatým. Tato tvrdá výplň ponechána tam, dle mého mínění, po ulití náramku, jak dosvědčuje právě uvedené.

Srovnáváme-li analysi obou bronzů, shledáváme, že jsou zcela různé a že asi nevyšly z jedné dílny, pracující již z určitých a odměřených dávek.

Podal jsem arci jen ukázky — pro nedostatek času nebylo lze více — ale myslím, že stačí. Zbývá ještě promluviti o povlaku, který kryl jilec železného meče (tab. I. č. 1.). Tento povlak svou význačnou strukturou zdá se býti ze sloni,[1]) z jejíž původních součástí nezbylo arci téměř ničeho. Úplné zmizení její dalo by se vysvětliti různými vlivy, hlavně asi působením rzi železné. Ač jest struktura, jak zmíněno, zachovalá, přece nastala znenáhla úplná substituce (náhrada). Ony nepatrné zbytečky jsou nahrazeny krystalinickým uhličitanem vápenatým, zbarveným červeně rzí železnou.

Posléze obracím pozornosť k záhadným zbytkům železným (tab. I. č. 3.), na kterých ještě lpěly částečky dřeva, prostoupeného rzí železnou a spoře drůzami uhličitanu vápenatého. Zbytky tyto náležejí dle zkoumání pod drobnohledem (jak struktura ukazuje) dřevu bukovému, jsou dosti spalitelny a v ohni doutnají jako dřevo shnilé.

Chození s klibnou.

Píše *Jan Soukup.*

(Dokončení)

Mikulášský průvod litomyšlský[2]) jest nepopíratelně rázu maškarního a bylo by jej možno prohlásiti za masopustní, kdyby v něm nebylo biskupa (Mikuláše). Tytéž osoby, táž jména, totéž vystrojení až do nejmenších podrobností, nejinak i celé provedení. Co nám

---

[1]) Střenka ze sloni, ke které bylo připevněno želízko zlatými hřebíčky, byla též nalezena v bohatém inventáři z mohyly u Želenek r. 1850. J. E Wocel: Pravěk země české. Praha 1868. II. 477.

[2]) Věstník národopisné výstavy československé. II. roč., čís. 10. str. 93. J. Soukup: Chození s klibnou. Odtud užito ke srovnání obrázku pro obr. 5., který s nevšední ochotou zapůjčila Národopisná výstava československá v Praze, zašež jí tímto děkuji. Originál náleží Národopisnému museu československému. V článku tom jmenují průvod heřmanickým (na věci se tím nic nemění), ale protože chodil v okolí litomyšlském, ne snad jen v Heřmanicích, a že originální vyobrazení jeho jest v museu města Litomyšle, budeme jej napříště nazývati litomyšlským.

ještě připomíná „Mikuláše“ v průvodu litomyšlském, jest proslov laufrů a nábožná píseň andělů, po kterých jako po úvodu následují písně veselé, naprosto se nehodící ke slavnosti mikulášské. Úvodní proslov a píseň andělů lze srovnati se způsobem hry starých kolovrátkářů v adventě, kteří nejprve hrají jako na omluvu „Nesem vám noviny“ a pak spustí obvyklé odrhovačky.

Shoda mikulášského průvodu s masopustním vyniká tím určitěji, čím podrobněji srovnáváme na př. mikulášský průvod litomyšlský s masopustním zhořským (obr. 5.). V obou průvodech zahájených laufry jsou hudebníci, husaři (huláni), Turci, mouřenínové, pán s paní, biskup, 2 mašky (kůň a kozel), táta s mámou a Kubou, hansbuřti s karabáči a zvonci, klapačka, kominík, smrť a žid (někdy i ras). Ve zhořském masopustním vidíme mimo to ještě jiné figury, ale vesměs to příznaky průvodů masopustních, pometačku s pometačem (mrtvý nese živého, [1]) opici, sovu, medvědáře se dvěma medvědy a poustevníka. Ve všem ostatním shoduje se s mikulášským průvodem litomyšlským, ve kterém vidíme odchylné sice, ale právě jej charakterisující jen tyto: svatého a biskupa se dvěma pacholaty.

Obě mašky (kozel i kůň) zhořské jsou dvounohé, jako litomyšlské, stejně i klapačka. Oba průvody lze srovnati i v počtu účastníků i způsobu pořádání. V obou jde přes 40 osob. Mikulášský průvod litomyšlský trval týden, masopustní zhořský tři dny (v neděli, pondělí a úterý). Oba neobmezovaly se jen na vlastní obec, ale navštívily i vesnice okolní. Arci mohlo by se namítnouti, že mezi Zhoří u České Třebové a Heřmanicemi a Sloupnicí u Litomyšle není veliká vzdálenosť, takže není žádný div, srovnávají-li se oba průvody, ale po mém mínění právě v té blízkosti spočívá celá váha našeho důkazu a nemůžeme vykládati za nahodilé, chodí li se u Litomyšle o Mikuláši tak, jako koncem masopustu ve Zhoři.

Na štěstí nezůstává četný průvod mikulášský z Litomyšlska ojedinělý, jak dokazuje zpráva, kterou ve svém díle [2]) otiskl Reins-

---

[1]) Dodávám, že i tento způsob doložen jest příkladem ze 16. stol. »Při kvintáně, namalované v Hisrlově rukopise musejním, vidíme r. 1593. průvod maškar, ve kterém »mužové nesou jiné muže v košících«. Dr. Zikm. Winter: Dějiny kroje v zemích českých. Praha 1893. II. str. 648.

[2]) Fest-Kalender aus Böhmen, 1861., str. 528.—529. »Bei Neuhaus ziehen sich am Niklasabend die erwachsenen Burschen verschiedenartig an. Zwei als Bischöfe, einige als Soldaten, besonders als Husaren. Einer als Teufel, oder doch als Kaminfeger. Bisweilen gibt es auch Teufel und Kaminfeger zugleich. Einer ist ein Quacksalber, Einer ein Schacherjude, Einer scheint auf einem künstlichen Schimmel zu reiten, ein Zweiter auf einer ähnlichen Ziege, der Dritte und Vierte endlich erscheinen in bärenähnlicher Gestalt, behangen mit manigfachen Glocken und Schellen, mit denen sie unaufhörlich läuten. Einige tragen dem Haufen Aepfel und Nüsse nach, welche die Bischöfe an die guten Kinder vertheilen. Gewöhnlich geht diesem Zuge noch ein Vorläufer voraus, der, in das Zimmer tretend, den Hausvater frägt, ob der heil. Niklas kommen dürfe, und ihn, fällt die Antwort bejahend aus, hereinruft. Nun gibt es vielerlei Spass, der Handelsjude stiehl etwas aus dem Hause, bietet es dann zum Verkaufe dem Hauswirth an und dieser muss sein Eigenthum mit Geld einlösen. In reicheren Häusern bekommen die »Mikuláši« oder Nikolasumgänger Getreide, überall aber Flachs. Aus dem Erlös von Beidem machen sie sich für Ihre Kosten bezahlt. Auch verkleiden drei junge Leute sich als Engel, Teufel und Bock.

Obr. 5. Maškarní průvod ze Zhoře u Čes. Třebové. Maloval Vácsl. Voleský ze Zhoře.

Průvod dělil se ve 2 oddíly: »v pěkné« s hudbou a »šeredné« rozdělené poustevníkem, každý měl »pána a paní«. Nejprve jdou (na obrázku od konce) 2 hansbuřti, pometačka, 2 laufři, vojsko (Turek, husaři, huláni) pán s paní, 11 hudebníků, poustevník, pán s paní od šeredných, 2 hajduci, vodič se sovou a 2 medvědy, sedlák, selka, maška, Kuba, bubeník, klapačka, kozel, opice, žid, pometačka nesoucí pometače (mrtvý nesoucí živého) a kominík.

berg-Düringsfeld. Nevyrovná se ovšem litomyšlskému, ale jde v něm kůň umělý, čímž jest doklad dvojí ceny: *a*) chození s umělým koněm v předvečer sv. Mikuláše, *b*) na českém jihu. Kromě koně jde ještě koza, 2 medvědi, laufr, 2 biskupové, vojáci (počet neudán, ale jistě asi 4—6), čert, kominík, žid, mastičkář, [1]) což by bylo přes 15 osob. Nepřihlížíme-li ani k tomu, že jest tam kůň i s kozou, laufr, vojáci, kominík a žid, čímž zřejmě se ukazuje shoda s „Mikuláši" litomyšlskými, musíme si zvláště povšimnouti dvou biskupů, medvědů a mastičkáře. Dva biskupové upomínají nás na svatého a biskupa v litomyšlském průvodu. Medvědy a mastičkáře očekávali bychom o masopustním chození. Škoda, že popis ve Fest-Kalendru jest příliš stručný a nedovoluje další úvahu. Ke srovnání však stačí.

Uvádím ještě jeden nový doklad o chůzi s koněm před sv. Mikulášem, podobný kunickému. Na mou žádost proveden byl totiž „Mikuláš" při I. kočovné schůzi Společnosti 8. září t. r. ve Vel. Čičovicích, řízením horlivého člena našeho p. Josefa Cyteráka [2]) tak, jak v této osadě bývalo v obyčeji. (Viz obr. 6.)

Chasa hned po sv. Kateřině koná přípravy k „Mikuláši". Práce je s tím dosti. Třeba chystati obleky, sestrojiti koně, kozu, a vyžádati si dárků na hospodyních, jako: jablka, suché švestky, ořechy a pod.

V předvečer svatého Mikuláše dá se průvod na cestu po vsi a ohlásí šlehnutím na okno svůj příchod. Přítomní ve světnici hledí ke dveřím, kterými vkročí nejprve Mikuláš, za ním anděl, pak čert, kůň s jezdcem a naposled koza. Hřmotu a hluku je při tom dosti. Mikuláš volá tlumeným hlasem jednotvárně: „Modli se, modli se!" anděl zvoní, čert chrastí řetězem a brumlá, kůň s jezdcem skáče, koza prská, meká, rolničkou chřestí a rozbíhá se po divácích. Děti jsou tímto neobyčejným zjevem vyděšeny, hlasitě pláčí a stěží pomodlí se „Otče náš!" Mikuláš vyptav se jich potom na něco z náboženství a z počtů, kyne anděli, aby je podělil. Ale tím není ještě skončena mikulášská návštěva, zbývají ještě velcí, pro které dá anděl nějaký dárek na stůl. Vztáhne-li po něm některý z velkých ruku, hledí ho Mikuláš šlehnouti přes ruku, což budí smích, dle toho, kdo jest hbitější. Nehodným podává anděl syrový brambor. Průvod pak jde o stavení dále, ale zatím co jde ze světnice, kůň vyhazuje zadkem a při tom padají z něho jablka, ořechy a j., po kterých shýbají se malí i velcí.[3]) Před spaním dítky věší na okno punčochu, aby Mikuláš do rána ještě něco jim nadělil. Rodiče naplní pak punčochu ořechy, jablky, suchými švestkami, cukrovím, nahoru dají syrový brambor, zastrčí metlu a k tomu postaví Mikuláše známého tvaru.

Dieser hat die Aufgabe, die Kinder, welche nicht beten können und folglich vom Engel nicht beschenkt werden, auf seiner Hörner zu heben, so dass der Teufel ihnen einige Schläge mit seiner Ruthe geben kann...«

[1]) Mastičkář chodí někde také v průvodech masopustních.

[2]) Týž ochotně dodal mi popis mikulášské slavnosti, který pojímám do svého vypravování a vřele děkuji za všecku ochotu. Stejný dík sluší vzdáti panu Gustavu Šeborovi, který ochotně zhotovil fotografii průvodu.

[3]) V Bavorsku házel jezdec na koni masopustním suché hrušky po divácích. Dr. Č. Zíbrt: Chození s klibnou. Praha. 1893. str. 3.

Obr. 6. Mikuláš ve Vel. Číčovicích. Fotogr. Gustav Šebor.

Ráno nemluví rozradostněné děti o ničem jiném, než o Mikuláši, který jest bohatý a přijel z Prahy. Mikuláš slanský nemá tak četné družiny a nenadělí tolik, je chudý.

Vraťme se ještě k jednotlivostem. Anděl (dívka) oblečen jest jako Mikuláš v bílé roucho, čert maskovaný má kožich na ruby obrácený a slaměnou čepici homolovitou, hrubě pletenou, z jejíhož vrcholku rozbíhá se 6 upletených ramen, nad které vyčnívá podobné sedmé; čepice takto zrobená vypadá, jakoby z ní vyrůstaly parohy. Koně tvoří ukrytí dva lidé, z nichž přední drží koňskou hlavu. Vše přikryto jest prostěradlem, takže vidíme čtvernohého koně a na něm maskovaného jezdce s čákou a šavličkou. Tento kůň je podoben tvarem i konstrukcí klibně z Kostelce u Vorlíka v Táborsku. (Dr. Č. Zíbrt: Chození s klibnou str. 3.) Koza povstává tím, že v plátno zahalený hoch drží tyč, na které připevněno jest ploské dřevo s namalovanou hlavou a s rohy. Čičovický průvod mikulášský podobá se kunickému i co do počtu osob; má jich sedm, kunický šest.

K uvedeným dokladům o chůzi s umělým koněm v průvodě sv. Mikuláše čítáme ještě mikulášské průvody na Moravě. Tam chodí sv. Mikuláš na Budějovsku takto: Nejprv jde sv. Mikuláš, baba s dítětem (loutkou) nesouc v košíku otruby pro kozu a v druhé ruce koště, koza s rohama (jde čtvernožky pod plachtou), čtyři svatí, tři „černí“ s řetězy — celkem 11 osob. V některých osadách na Vyškovsku, jako v Ruprechtově, slavívá se sv. Mikuláš způsobem zvláště okázalým. V průvodě sv. Mikuláše jdou svatí, oblečení v bílých sukních opentlených s mitrou na hlavě, „kněži“ též bíle odění pod kvadrátkem, čerti slamou omotaní, s dlouhými ohony, „koníčci“ jedou na „koni“ (na holi) se zvoncem a ježovinou, kterouž děvčata píchají (viz str. 49. poznam. 1.), rozmanití „hadláci“ s měchy a klapačkami, „smrti“ v oděvu bílém, černo pruhovaném se šavlemi, jimiž „uřezují“ hlavy, „purbíři, kováři, zpěváci, muzikanti, kati,“ kteří věšejí, „karušáci, žebráci, Turci, koza“ s velkou tlamou a j., dohromady více než 20 osob.[1])

Na Moravě na sv. Mikuláše chodilo místy „i pět Mikulášův pospolu a s nimi čert.“[2]) (Vzpomeň si na biskupy v průvodu jindřichohradeckém a na biskupa a svatého v litomyšlském). Také tam ohlašoval příchod Mikulášův „laufr“ s tatarem, kterým práskal.

Sv. Mikuláš jezdívá (i chodívá) také ve Slezsku v průvodu čerta s vidlemi v kožich ustrojeného ve tváři začerněného a řetězem ovinutého. „Když Mikuláš jezdil, seděl na říčici nebo na lubě plachtou pokrytém, do něhož dvě ležky místo očí byly zastrčeny.“[3]) Někde

[1]) Frt. Bartoš: Moravský lid. V Telči 1892., str. 9. a 10. — Jízdu na koni — na holi s koňskou hlavou — pokládám jen za zjednodušení v přestrojování. Způsob ten, který shledán i na českém jihu (Ces. Lid. II. Chození s klibnou str. 348. poznm. 11.) jest všeobecně rozšířen jako hra dětská již od starodávna. Srv. Dr. Zikm. Winter: Dějiny kroje v zemích českých. II. str. 641. Na obr. čís. 360. představujícím děti pánů Hradeckých, hraje si tříletý Jáchym z Hradce takto: Stoje, má mezi nohama hůl, na které v předu jest koňská hlava s hřívou. Levou ručkou drží koníčka za uzdu, pravou pak zdvihá, jakoby pobízel.

[2]) Frt. Bartoš: Lid a národ. Ve Vel. Meziříčí 1885. Sv. 2., str. 30.

[3]) Frt. Bartoš: Totéž I. str. 111.

jezdívá ve Slezsku chasník na bělouši již 10. listopadu a přináší dětem dárky.[1]*a*, *b*) Stejně zajímavý doklad o přestrojování v koně a j. zvířata nalezl jsem u Poláků: „Dwa tygodnie przed Bożem Narodzeniem chodzą wieczorami „gwizdy“; są to parobczaki, poprzebierani za różne zwierzęta, jak niedźwiedzia, konia, wielbląda i bociana... Najstraszniejszemi są gwizdy dla dzieci i dorastających dziewcząt sluchają oni je pacierza, a kto się zająknie, lub nie umie, dostaje skręconym powrozem. Noszą także koszyki z sobą, w które zbierają przygotowane na święta łakocie, a czasami i dzieciom rozdają.[2]) Chodí tedy Poláci ve zvířecím přestrojení také v období mikulášském, 14 dní před štědrým dnem! Místy chodívají němečtí chasníci s běloušem dokonce již okolo sv. Martina, tedy v listopadu![3])

Svatomikulášský průvod, jak jsme poznali, může býti prostý nebo hlučný, ale ani jeden ani druhý nevylučují přítomnosť mašek (klibny, koně, bruny, — kozy, kozla) nebo klapačky.[4]) Při tom má tolik společného s masopustním, že by článek příliš vzrostl, kdyby šlo jen o hrubý jich výčet. Příznaky průvodů masopustních poznali jsme: Šlehání, práskání a zvonění o Mikuláši[5]) vůbec (někdy i od zvláštních „laufrů“) — vojsko a Turci byli o Mik.: J. Hr., Lit. a Vyš. — smrť jsme viděli o Mik.: Kun., Lit. — kominík kráčel o Mik.: J. Hr., Lit. — medvěd byl o Mik.: J. Hr. a obrácení kožichů, prastarý to způsob při hrách masopustních, pozoruje se v každém Mik. na čertu.

Zbývá ještě dokázati totožnosť mašek a klapačky mikulášských s masopustními. Úprava obou jest několikerá: *a*) sehnutý člověk se sítem (Kunice) tvoří koně dvounohého, též jinak s říčicí (Slezsko). Užití rozsochy, vidlice, podávek jest hlavně v případě *a*), *b*) a při koze v Kunicích; hojnější jest v masopustě u nás i v cizině, *b*) druh sehne se za druha vzpřímeného, jehož se drží (Čičovice), čímž povstane kůň čtvernohý, *c*) člověk kráčí, maje tělo zvířecí kol sebe zavěšeno, tak že se zdá na něm seděti (kůň a kozel: Jindřichův Hradec?, Litomyšl), *d*) pomocí hole s koňskou hlavou (Vyškovsko);

---

[1]*a*) V. Prasek: Vlastivěda slezská. Str. 141.

[1]*b*) Dr. Č. Zíbrt: Chození s klibnou str. 9. k poznm. 18.

[2]) Wisla 1889. Tom. III. str. 732.—33. Dr. Nadmorski: Urządzenia społeczne, zwyczaje i gwara na Malborskiem.

[3]) Církev, která v tu dobu položila dále jmenované svátky, sama tak působila, aby se průvody s koněm seskupily právě k těm svatým (některým), kteří na koni se zobrazují, nebo dle zbožné pověsti z daleka přišli, jako svatý Martin (vždy na koni — lid říká, že přijel na bruně) — sv. Mikuláš, v období vánočním poutnici k Betlému a v předvečer sv Tří králů; v masopustě dalo by se to vyložiti na odchod »veselosti«, kterou průvod představuje. »Německé děti sypávaly si o svatvečer sv. Mikuláše ovsa do střevíců, jejž pak vysypávaly na velikou mísu, aby jej tak mohly podati koni sv. Mikuláše« J. Hanuš: Bájeslovný kalendář slovanský. V Praze 1860. str. 231.

[4]) Chození s klibnou nazval jsem tento článek, protože v průvodech uvedených vystupuje kůň, nejčastější to zvířecí přestrojení, kterým úvahy o klibně vůbec začaly, ač je známo jen ze dvou míst: Z Jungmanna a ze Zíbrta. (Chození s klibnou str. 4.). Pod tím jménem zahrnuty jsou nyní průvody s přestrojením za zvířata, ale nutno vždy poznamenati vlastní jméno i dobu, kdy se průvod pořádá.

[5]) Čti: o Mikuláši, Čičovice, Jindř. Hradec, Kunice, Litomyšl, Vyškovsko.

viz poznm. 7. — Klapačka nemívá stálou podobu; někdy kolísá mezi koněm a žirafou, záleží hlavně na jménu. Klapačka sluje, že klepá čelistěmi. Poznali jsme ji v Mik. litomyšlském, str. 49., kde zrovna tak klapá hubou, jako „perchta“ jí podobná v průvodu, který chodívá večer před Třemi králi v Plavě (okr. budějovický [1]), turoň u Poláků a v Dubrovníku o masopustě.[2])

Mašky i klapačka vedou si stejně bujně jako o masopustě.

Z materialu sneseného v tomto článku jest již s dostatek dokázáno a patrno, že všecky způsoby v přestrojování v koně o vánocích až po konec masopustního období dají se doložiti z průvodů mikulášských, které i jinak podobají se jim ve mnohém, nehledě ani k úplné srovnalosti mikulášského průvodu litomyšlského s masopustním zhořským. Myslím, že při tolika svědectvích odpadá již výtka osamocenosti dokladů jindřicho-hradeckého a vyškovského,[3]) ba že nelze jinak, než rovně je ceniti [4]) s doklady vánočními a masopustními, s kterými je stotožňuji na základě všech zpráv o průvodech mikulášských.

Starožitné nálezy při opravě chrámu sv. Havla v Rychnově n. Kn.

Podává *Karel Diviš.*

Rychnovský farní kostel sv. Havla povstal zároveň s osadou a to v druhé polovici 13. stol. Že od té doby valně změněn, nelze pochybovati. Nejstarší část je gotická presbyteř, zcela jednoduchá. Loď chrámová je prosta jakéhokoliv architektonického rázu a nabyla rovným rákosovým stropem, v nedávných letech zřízeným, podoby veliké světnice.

V létě r. 1893. přistoupeno k nutným opravám a staré pobočné oltáře P. Marie a sv. Jana Nep., provedené hrozným slohem parukovým, nahrazeny oltářiky gotickými. Při tom učiněny některé nálezy. Za oltářem P. Marie objeven pod vrchní omítkou nezřetelný erb a pod ním nápis: „Léta 1505. tento erb vymalován jest od cechmistrův toho času pana Adamova Krištofa Šťávnického a Jiříka Vitavského a Paula Pravdy.“ Nad velkým oltářem nápis:

---

[1]) Český Lid. IV. 55. Chození s »perchtou«. V. Janás. Jde v něm 4 až 5 koz, táta, máma, Kubíček, kmotr, muzikanti, husar, celkem na 17 osob. Patrná shoda s mikulášským i masopustním průvodem v počtu, ustrojení i jménech nedá se popříti.

[2]) Dr. Č. Zíbrt: Chození s klibnou str. 11., 12., — Jan Świętek: Lud nadrabski (od Gdowa po Bochnię). Krakow. 1893. str. 89. Turoń.

[3]) Dr. Č. Zíbrt str. 6.

[4]) Mohou-li se čítati vánoční i masopustní obchůzky a průvody prosté i hlučné v jednu skupinu, proto že jest v nich přestrojování ve zvíře, zvláště v koně, může se tam podobně řaditi i průvod mikulášský, ať jest velikosti jakékoliv, ovšem jde-li v něm maška (kůň, klibna, bruna — kozel, koza).

1605. Václav Bořek toho chrámu
(následují 2 řádky nečitelné)
Pražského arcibiskupa Jana...

Prostřední 2 řádky jsou setřelé k nepřečtení, čímž nápis stává se nejasným. Před pobočným oltářem P. Marie, stojícím na straně evangelijní, nalezen pod dlažbou náhrobní kámen, opatřený na třech stranách nápisem dosti zachovalým, kdežto na čtvrté straně jsou slova úplně setřena. Lze čísti: „Léta Panie 1575 urozená panna Dorota Tamchinka z Doubravice život svůj jest dokonala .... Pán Bůh smilovati ráčil zde očekává Vykupitele..... dejž vzkříšení .... vi se všemi vyvolenými...“ Uprostřed desky je erb s přední půlou jelena ve skoku na štítu i na helmu. Tamchinové z Doubravice drželi v 16. stol. některé statky v krajině opočenské; zašli v době pobělohorské. Kámen vyzdvižen a horlivě kopáno, ale nalezeno málo. Několik ztrouchnivělých kostí, kus shnilého, zeleného aksamítu a kostěný knoflík v podobě duté kuličky. Hrob tedy zasypán a náhrobní deska zazděna zevně kostela.

Za to tím zajímavější nález učiněn pod omítkou levé pobočné zdi chrámové, vedle prvého okna u oltáře P. Marie. Objevena freska zšíří 17 dm. a zvýší 30 dm., jejíž věrný snímek podáváme na přiloženém obr. 1. Představuje sv. Krištofora, muže obrovského, přenášejícího na rameni božské pacholátko, jež třímá v levici kouli, zdviženou pravicí pak žehná svému nositeli. Zcela dle legendy, která vypravuje, že sv. Krištofor usadiv se při jisté řece, přenášel lidi přes vodu a jednou přenesl na svých ramenou i Ježíška, odkudž dostal název Christoforos, t. j. Kristonoš. V ruce drží hůl, dle legendy zázračnou. Sv. Krištofor zarazil ji jednou do země, a ona, úplně již vyschlá, rozzelenala se. Škoda, že obličeje sv Krištofora a Ježíška byly od zedníků, netušících, že pod omítkou by byl nějaký obraz, zcela vyškrábány. Malba sama není bez zajímavosti. Tílko Ježíškovo je naznačeno tahy něžnými, pěkný tvar mají i obnažené nohy Krištoforovy. V levé části obrazu jest poustevník se svítilnou. Primitivně podáno jest krajinné pozadí; skály, ozdobené chocholky trávy, připadají jako pytle mouky. Milý jest způsob, kterým malíř oživil vodu rybami, rakem a loďkou, což vše je skoro stejně veliké. Prázdné místo při levém horním rohu vyplnil velikou růžicí šestilistou, podobnou vycházejícímu nebo zapadajícímu slunci. Kolem fresky jest malovaný rámec, složený z plodů a listů vavřínových.

Kolorit její jest prostý, o málo barvách. Vlající roucho Krištoforovo je barvy cihlově rudé, hůl, vlas a vous tmavošedé. Tutéž barvu má hábit poustevníkův a obrysy skal. Tráva, v pozadí lilie a růžice, rovněž i listí v rámu jsou zelené. Barvou bledečervenou položeny jsou bobky v rámci, rak a pokrajní jablíčka v růžici. Vše ostatní má našedivělou barvu omítky. Protože rozpočet opravy nedovoloval, aby byl povolán odborník k opravě fresky, byla zatím přetažena plátnem, jež natřeno barvou ostatní zdi, a tak očekává žádoucího obnovení

Obr. 1. Sv. Krištofor. Freska v Rychnově n. Kn. Kreslil Karel Divis.

Osoba sv. Krištofora, provedená v obrovských rozměrech s Ježíškem, jest ve starých freskách našich jednou z nejoblíbenějších.[1]) Shledáváme se s ní na nejstarších malbách freskových u sv. Jiří na hradě pražském, v Libiši, v památném kostelíku v Průhonicích a

Obr. 2. Sv. Krištofor. Deskotisk z 15. stol.

v chrámu sv. Petra a Pavla na Vyšehradě (nyní již zastřena novou omítkou). Zajímavo jest, že freska rychnovská celou komposicí podobá se velmi dřevorytu z 15. stol., jaké dle nápisu na našem snímku (obr. 2.) byly pokládány za zázračné. Týž zní: Kteréhokoli

[1]) Památky archaeologické a místopisné XIV. 561. — Světozor XXV. roč. 1891. str. 48. a Světozor XXI. roč. 1887. str. 671. — Dr. Karl Falkenstein: Geschichte der Buchdruckerkunst. Leipzig 1840. str. 15. a 16. s přiloženým snímkem, na kterém sv. Krištofor brodí se vodou (v níž je ryba) maje na

dne pozříš na obraz Krištoforův, toho dne nezemřeš smrtí zlou. Roku tisícího čtyřstého dvacátého třetího. Nalezen byl r. 1769. v bývalém domě kartouzském v Buxheimu u Memmingenu německým historikem V. Heineckem. — Obrázek laskavě zapůjčil p. Jan Stolař, majitel knihtiskárny v Praze, začež mu vzdávám povinné díky.

Nález fresky způsobil v našem městě, na podobné památky chudém, značný rozruch, a kostel byl stále naplněn četnými diváky. Přirozeně vyskytla se hned otázka, z které asi doby jest freska. Pokusil jsem se zodpověděti ji takto:

V r. 1587. koupil [1]) panství rychnovské od Buriana Trčky z Lípy pražský měštěnín Krištof Betengel z Neyenperka a na Bolehrádku, muž velmi vzdělaný, ušlechtilý a podnikavý, který byl Rychnovu velmi nakloněn. Potvrdil a rozmnožil městu výsady a práva, a vystavěl nový kostel nejsv. Trojice. Poblíže chrámu zřízena zvonice a do ní pověšen zvon ztíží 140 centův, jejž ulil mistr Jan Benešovský z Moravské Třebové. Zvon ten, K r i š t o f řečený a mohutně velebným hlasem až podnes zbožné duše k bohoslužbám svolávající, ustupuje co do velikosti v Čechách jen zvonu svatovítskému. Na zvonu jest několik nápisů prosaických i veršovaných, z nichž vyjímám jen tyto dva verše:

Aote Benešovský haec moles conflata Joannis
Aere Betengelio suppeditante p i o S. B.
(Toť dovedně slito je veledílo Janem Benešovským,
nákladem uštědřeným z b o ž n a Betengelia.)

Jestliže tedy K r i š t o f Betengel tolik učinil k oslavě boží a jestliže i nápis zvonový nazývá jej z b o ž n ý m, můžeme souditi, že freska v kostele svatohavelském byla vymalována jeho nákladem, a to tím spíše, že podobný obraz sv. Krištofa, ovšem reliefní, zříme i na zmíněném zvonu Krištofu, zřízeném nákladem „Zbožna Betengelia“. Krištof Betengel držel panství rychnovské až do své smrti, a v té době, totiž od r. 1587.—1602. vzala asi původ svůj freska sv. Krištofa v chrámě svatohavelském. Vedle ní objevena část jiné fresky, totiž modré roucho a nohy nějaké postavy; ostatek zničen probouráním okna asi v té době, kdy již freska byla zakryta omítkou.[2])

---

bedrách božské pachole, v rukou pak drží palmu s listy a plody. Na břehu podkovovitě se táhnoucím až k samému hořejšku rámce vidíme stromoví a poustevníka. — Sborník typografický, 1882.: Schiller, Příspěvky k dějinám knihtiskařství.

[1]) Viz Sedláčkův »Rychnov n Kn.« Praha. 1871. str. 20.

[2]) Poznm. redakce. Freska tato může býti spíše současná s blízkým erbem a nápisem z r. 1505. a mohla býti později vzorem zvonaři. Jeden z cechmistrů byl také Krištof.

Ke hnutí náboženskému počátkem 16. stol.

Podává *J. V. Šimák.*

V knihovně musea království Českého uložen jest pod sign. II. G. 33. rukopis německé historie rodu Rosenberského. Manuskript tento je přepis r. 1696. pořízený z kroniky Norberta Hermana, probošta třeboňského, napsané r. 1694. Herman užil ku práci své rozmanitých pramenů, i Hájka i listin, kteréž často v německém překladu vkládá do textu; pravdě podobno je, že měl při ruce i Březanovu historii rosenberskou, nyní ztracenou. Lze tudíž pokládati kroniku tuto na mnohých místech za spolehlivou.

Odtud čerpány jsou tyto tři zprávy:

1. 1501. Soběslav. Václav Dvořecký z Olbramovic, víry pod obojí v nelásce u faráře Bartoloměje.

Anno domini 1521 war ein rittermäszige Person Namens Wentzl Dvorzecky von Olbramovic zu Soběslav zu wohnend, der unter beiderlei Gestalt Religionis halber grosze Ungunst von dem Priester Bartholomaeo, Pfarrer daselbst, litte von ihm manicherlei Verspottung. Der begab sich anderswohin und als seine Hausfraw, die Fraw Barbara alda hinter ihm verblieben, ist sie in die Kirche gegangen, der Pfarrer aber sie wieder heraus geführt. Das thate er aus Geheisz seiner Obrigkeit. Etliche Schüler, lose Buben, als dies ehrliches Weib mit ihrem Mann und Güttel aus der Stadt züge, haben sie ausgeleitet. Der Herr liesz die Schüler etlich Tag und Nacht in der Schachtlei abstrafen und der Stadt verweisen, welche nit wieder kommen dürften. Von derselbigen Zeiten an, gar wenig Schüler sich allda aufgehalten und ist daselbst ein schlechtes Studium gewesen. (Str. 259.)

2. 1525. Suchdol. Hejtman třeboňský píše panu Jindřichovi z Rosenberka o provazníku, který sloužil mši.

»Euer Gnaden wollen vernehmen, das der Jacob des Saylers Sohn in Wittingaw sich zu einem Pfaffen gemacht und ihre zwei Kherl von Sugdol haben ihm die Platten geschört und er alda zu Sugdol hat zweymal die Mess gehalten. Thue E. G. zu wissen, das ich ihn in Thurm habe setzen lassen, sambt denen Bawern, welche in eingewiehet haben, was EG. mit ihnen werden befehlen zu thuen. Stelle ich es EG. an, dann dieser Pfaff und diese Leuth haben nit eine kleine, sondern grosze Sach gethan, mag auch zu keinen gueten für sie nit intercediren.

Geben auf Wittingaw am heiligen 3 Königstag des 1525ten Jahrs.

Den einen Bawern heisze man Heřman den andern Kořínek. (Str. 313.)

3. 1525. Milčín. Farář pod obojí podvodník.

In selbigem Jahr betroffe sich, dasz die Miltschiner begerten einen Pfaffen unter zweyerler Gestalt, durch Fürbitt der Taboriten zu haben, welches sie auch bei dem Herrn Heinrich von Rosenberg als ihrer Obrigkeit erhalten, dasz ihnen ein Pfaff unter beiderley Gestalt ward gegeben. Aber dieser Pfaff alsobald anfangs sich übel verhalten, dann er von denen Miltschiner und anderen Orthen, aus denen Gotteshäusern die Kirchenkleinodien genommen, und auf meisten, soviel er gekönnt sich eingeschuldigt, und darmit durchgangen.

Den man zu Brandeis ertappt, gefangen, genommen und aufs Soběslav gebracht. Alda, als er an der strengen Frag befragt, befunde sich, dasz dieser kein Priester war, sondern anderswo grosze Schäden zugeführt. Er ist unter andern dem Herrn von Pernstein mit 200 Schock entfahren. Von der Teppl aus dem Kloster ist er entgangen und mit weggenommen an Kleinodien für 2 bis 3000 fl., welches die Köchin, so er bei sich gehabt, bekämet Die wuste wohl

von seiner Schelmerey, und selbst auch viel Hure- und Schelmenstück verybet, den Mägden vorgewacht, dasz sie nit Kinder tragen sollen, denen Leuthen ergeben etc. Dahero ans Befehl des Herrn Gubernierenden seind sie beide verbandt worden. (Str. 314.)

Drobné zprávy.

Nálezy fresek. Letošní rok byl bohatý na fresky. Tak byly objeveny na Starém městě pražském dvojí malby nástěnné. První nález byl učiněn při strhování starého domu, hledícího do Kožní uličky, za bývalým domem Melantrichovým. Freska představovala rytíře na koni, potírajícího draka. Dle různých mínění pocházela ze 14.—15. st. Byla prý vyříznuta pro městské museum. Druhý nález původních fresek byl ve hlavním chrámu Páně v Týně. Oškrabování nátěru, zakrývajícího tuto památku, děje se z rozkazu sl. rady městské s největší opatrností. Fresky budou obnoveny. — V Plzni odkryty byly fresky v kapli sv. Barbory při františkánském klášteře plzeňském, který právě obec plzeňská opravuje. Jsou prý z 15 stol. — V Táboře na památném domě p. Vojtěcha Stárka v Pražské ul. přišlo se při opravě po odstranění omítky na façadě na starobylé zajímavé fresky panny a lva. Bohužel nedaly se nijak uchovati. Byly okresleny prof. Thirem.

Fresky v kostele sv. Jiří na hradě pražském budou obnoveny a doplněny nákladem obce pražské, prací osvědčeného v těch pracích akademického malíře Jana Heřmana, za dozoru architekta Mockra. Náklad rozvržen na 3 roční lhůty. *Ed. Šindelář.*

Jak se nemá s freskami nakládati. Starobylý chrám sv. Apolináře na Novém městě pražském, který jistě jen náhodou zůstal ušetřen od přestavovacího ruchu v 18. stol., právě jest opravován. Pro stavbu lešení zprorážena všecka okna, že vítr zahání déšť dovnitř, čímž se fresky pod okny nadobro zkazí. Dle zprávy známého odborníka pokryty jsou na jižní straně špinou, stékající se stěn a s lešení. Nad to, snad aby zedníci jich nepoškodili, zastřeli je papírem a pobili množstvím hřebíků. Papír arci se roztrhal a spadal, ale hřebíky zůstaly a špína, déšť, metelice mají volnou cestu. Když dovedli v Rychnově n. Kn. zastříti fresku na ochranu před další pohromou tak jak se sluší a patří — nemajíce odborníka toho jména, chceme, aby v královské Praze lépe se šetřilo památek opravdových i uměleckých, jako jsou tyto fresky z doby Karlovy. A k tomu máme plné právo. Veřejnosť v domnění, že máme konservatory, nedohlédne na takové věci, až na ně upozorněna pozdě vytištěnou lokálkou; — kde jsou konservatoři, se již ani netážeme! *Hs.*

Zprávy o spisech a časopisech.

Příspěvky k anthropologii zemí českých. Podává Dr. Lubor Niederle. II. O mladší době kamenné v Čechách (Zvláštní otisk z Českého Lidu. III.) Praha 1894. Str. 26. O existenci neolithu (mladší doby kamenné) v Čechách jest dosud spor. Prof. Smolík ji popírá, Břet. Jelínek, L. Šnajdr a J. Woldřich ji hájí. Autor soudí o neolithu po stránce archaeologické takto: Čechy a Morava byly po jistou dobu obydleny i v periodě mladší kultury kamenné. Žil tu lid již před tím, než sem vnikla známosť a v tu dobu pochovával své mrtvé.« Náleží tedy část nejstarších nálezů čisté kultuře neolithické. «Kov nepřišel sem s novým lidem, nýbrž dostal se sem obchodem.« Dle něho žil člověk v Čechách v době diluvialní i v neolithické nepřetržitě Z důvodů archaeologických, provázených obrázky hlavně keramických výrobků, připouští, že se sem přistěhoval nový lid v době neolithické, sídlil na březích Labe a Ohře a žil ještě jistou dobu v čisté kultuře neolithické, ba nezmizel z Čech ani

později, přijav i kulturu ranní doby železné. V dalších osudech jeho nedovedeme čísti, rovněž tak jako ethnická příslušnosť jeho zůstává záhadna. Lze se jen domnívati, že náležel nade vší pochybnosť k čeledi indoevropské. Ve druhé části uvažuje o české době neolithické a následující přechodní po stránce anthropologické. Kromě různých zajímavostí zaznamenává, že lid ten měl orličí nos (zjištěna též platyknemie). Liboval si v lidojedství. Tyto praobyvatele Čech má za Arijce (dlouholebé, vlasů i očí ne zcela světlých). Přítomný spisek jest platným obohacením literatury odborné a jest nezbytným pro každého archaeologa.

V. R.

Okresní národopisná a průmyslová výstava a sjezdy ve Hlinsku konané r. 1893. V Chotěboři 1893. Str. 64. V kap. I. mluví se o snahách a práci vlastivědné v okresu hlineckém, který v Čechách náleží v tomto oboru k nejpropracovanějším. Kap. II. věnována jest dvěma sjezdům, pořádaným při výstavě. Věc ta patří již historii — byl ť sjezd musejních spolků, odborů NVČ. a přátel vlastivědy české 15. srp. 1893 — ale zmínky zasluhuje přece ještě dnes. JUC. K. V. Adámek promluvil »O záchraně starodávných památek«, dotknuv se též akce Společnosti ve všech bodech. S organisací museí venkovských musíme úplně souhlasiti (a přáti si rozšíření jich). Bylo by však nejvýše žádoucno, aby byl ustanoven přibližně společný jich řád. Po delším rozhovoru, jehož se účastnilo několik přítomných, přijata všemi hlasy resoluce navržená JUC. K. V. Adámkem. Pak Dr. Kovář zahájil rokování »O úpravě národopisné výstavy československé.« Třetím bodem programovým byla řeč posl. K. Adámka »O sběru a zpracování vlastivědného materialu.«

Domečka L. **Průvodce národopisnou výstavou severovýchodních Čech 1894., uspořádanou v Hradci Králové.** Praha 1894 Str. 24 s vložkou 8 stránkovou »Síň král. věn. města Hradce Král. Podrobné referáty o výstavě této přinesly všecky listy české.

Okresní národopisná výstavka v Nymburce 1894. Uspořádal Fr. Hrnčíř. Vyd. tamže. Str. 48. Cena 20 kr. Hned na počátku čteme dva výňatky ze spisu Aug. Hajného, spolupracovníka našeho »Kterak škodí čarodějnice hospodářům a hospodyním« a »Lidové léčení« (obé z pověr a zvyků lidových na Nymbursku). Fr. Hrnčíř uvádí nám »Národní písně z Nymburska«, kde sběrateli ještě dnes kyne žeň mnohoslibná. Slova i nápěvy podávají Fr. Hrnčíř a Aug. Hajný. Václ. Jedlička napsal časovou vzpomínku »Nymburk v r. 1848.« Ostatní stránky vyplňuje popis výstavky od zahájení.

Svoboda Rud.: **Průvodce po národopisném oddělení národopisné a průmyslové výstavy v Litomyšli** (konané 15.—20. čce. t. r.) spolu národopisná črta okresu litomyšlského. V Litomyšli roku 1894. Str. 26. Spisovatel vybočil z dosavádního zvyku podati jen popis výstavky. Kdekoliv se mu naskytuje příležitosť, rozhovořuje se do zajímavých podrobností: stránka 10. v listině s podpisem Jana z Pomuku, o bibli nalezené v železném pouzdře v zemi, o Betlemech, o kraslicích, o pryskách, o Mikuláších, nádobí a j. Koňský a formanský ústroj bude sotva kde zachovalejší. Rázovitě znázorněny velikonoce. Kroj litomyšlský má také své zvláštnosti, jak víme ze spisu T. Novákové. Lidové masky nebyly snad na žádné jiné výstavě! Obrovská síň, která byla odboru k disposici, umožnila originelní postavení typické chalupy zdejšího okresu v původních rozměrech, dle chalupy trstenické z r. 1608. (viz str. 18.). Skupina dětských hraček, řezby samouků, památky cechovní a domácích spolků zakončovaly rázovitou výstavu.

M. Jindra.

Zíbrt Č. Dr.: **Zobrazování Trojice skupinou tří hlav za středověku i v lidovém umění nynějším.** Praha 1894. Stran 14. S 10 vyobrazeními. (Zvláštní otisk z Věstníka král. čes. Společnosti náuk VII.) Stejně přirozeně a samostatně jako u severních Slovanů Triglav a v Indii Trimurti, tak i v zemích křesťanských znázorňována Trojice skupinou tří hlav sjednocených a spočívajících na jediném společném těle. Přese všecky zákazy církví římské i pravoslavné zhotovovány podobné obrazy nejsvětější Trojice. Podnes udržují se v zemích slovanských. Na národopisných výstavkách českomoravských také jich bylo několik pozorováno dle Čes. Lidu IV. 49. Jiné příspěvky podám

redakci téhož. Zajímavá jest ke konci položená obšírnější zmínka o knihtiskařské činnosti Františka Skoriny v Praze v 16. věku.

Zíbrt Č. Dr.: **Pověra o délce Kristově.** Praha 1894. Stran 6 a příloha světlotisková. (Zvláštní otisk z téhož Věstníka. VIII.) Délka Kristova ve vyobrazeních přibírána mezi nástroje a předměty týkající se umučení Páně, jak učinil též illuminator Passionalu Kunhutina, kanovník Beneš v letech 1312. až 1314. Ale časem změnila se úcta z nerozumu v pověru. Lid vzdával zvláštní poctu proužku papírovému, označujícímu délku Kristovu, přičítal mu kouzelnou moc před všelikými pohromami na zdraví i na statku. Takové proužky popsané, později i potištěné modlitbami nosili při sobě jako amulety. Církvi se však podařilo vypleniti tuto pověru, jejíž ctihodné ostatky zřídka viděti na některé výstavce. (Srv. Čes. Lid IV. 48., kamž i o této pověře napíši dodatky.) Dr. Č. Zíbrt první uvedl do literatury národopisné pověru o délce Kristově a zobrazování Trojice skupinou tří hlav. Sám lid zná již je sotva dle jména. Všem před Zíbrtem zůstaly neznámy, jak nejlépe dokazují všecka navedení, programy a dotazníky naše, žádného nevyjímaje. Nechť si je tedy zapíší všecky odbory národopisné, spolky a musea ku doplnění sebraného materialu. *On...*

Tobolka Zd. V.: **Kůň v bájesloví slovanském.** (Zvláštní otisk z Časopisu vlasten. muzejního spolku olomúckého, r. 1894.) Stran 19. V Olomouci 1894, nákladem spisovatelovým. Studie je seminární prací mladého, snaživého autora, který první prací svou pokusil se v bájesloví slovanském; mythologie bývala vždy a jest dosud oblíbeným polem pracovním spisovatelů, ale překvapuje nás střízlivosť i opatrnosť, s jakou spisovatel se pohybuje na nepříliš pevné půdě bájesloví. Vylíčiv krátce pověsti o původu koní, probírá mythologický význam koně. V podobě ušlechtilého zvířete tohoto představovali si Slované slunce i měsíc. V koně přeměňovali se dle pověry slovanské víly, vodníci, světýlka Čarodějnice proměňují sebe i jiné lidi v koně, rovněž Mora, vlkodlaci a j. v podobě koní se objevují v bájesloví slovanském. Delší zmínka věnována je pověstnému Šaracovi, koní kraleviče Marka. Zmíniv se o koni v lidových povídkách, ukončuje spisovatel první část své práce, shrnuv význam koně v mythologii v ten smysl, že kůň v bájesloví slovanském hraje úlohu velikou. Báječné bytosti proměňují se v koně. K službám svým mají koně zázračné. Bytosti dobré berou z pravidla na se podobu koní bílých, zlé černých. Koně ti se liší vzezřením od koní obyčejných postavou nádhernější a mluvou jako lidé. Někteří mají srsť zlatou, stříbrnou, měděnou, olověnou, jiní jsou pěkně černí nebo bílí. Jiný druh jich jest opatřen křídly, na nichž vznášeti se mohou v ty končiny, kde věčný je mír. Většinou člověku prospívají. Vyvádějí ho z neštěstí a po dlouhých strastech, v nichž mu stále pomáhají, přivádějí ho k blahu. Ve druhé části vykládá o poctách, jaké bývaly vzdávány koním (ku př. koni Svantovítovu, Triglavovu), pak o obyčejích, jakými jsou chození s klibnou (od té doby, kdy autor dal do tisku práci svou, vyšly o thematě tomto dva nové články Jana Soukupa »Chození s klibnou« v tomto časopise II. a ve Věstníku NVČ. Roč. II. 93.—95.) věštba pomocí koni a j. Čekali bychom, že bude promluveno ještě o smrti koně po skončené službě (pán setne mu na jeho žádosť hlavu a pohřbí. Něco shody s tím jest i v pověsti o Svatoplukovi.) První tato práce p. Tobolkova opravňuje nás k dobrým nadějím. *F. Pátek.*

Konrád Ota, první markrabě moravský. Napsal J. U. Dr. Jarosl. Demel. V Brně 1894. Str. 52. (Soukromý otisk z »Časopisu Matice Moravské«, roč. XVIII. nám zaslaný.) Práce tato, která ve mnohém polemisuje přesvědčivě s Bočkem, Dudíkem, Koutným a Palackým, rozebírá v I. části sporné otázky, týkající se jména, osoby a rodinných poměrů Konráda Oty a dochází k závěrům: Konrád II. Znoj. měl jediného syna a ne, jak se domníváme, dva, Konráda a Otu. Tento syn Konráda II. původně se jmenoval jen Konrád a teprve od ciziny obdržel druhé jméno »Otto«. Co se týče rodičů jeho, známo bylo jen jméno matčino »Marie« z listiny od r. 1190. a nic více; že otec jeho byl Konrád II., dovozuje teprve spisovatel delším důkazem per absurdum. Narození Konráda Oty dlužno klásti mezi l. 1136.—40. Manželku měl Helichu čili Hailiku (= Hedviku) z Wittelsbachu, dceru hraběte Oty mladšího z Wittelsbachu a ne sestru Oty staršího. Část II. obsahuje vlastní životopis Konráda

Oty, ve kterém nejedno uvádí spisovatel na pravou míru po zralé úvaze. Dokazuje, že Konrád Ota držel znojemské knížectví již začátkem roku 1157. (na základě nového srovnání Vincentia a mnicha Sázavského) a míní, že při trůnním převratu r. 1173. přidal se asi ke straně Soběslava II. Potom líčí obšírně účast Konráda Oty v bojích česko-rakouských v l. 1176.—77., kdy pomáhal Soběslavovi II., začež odměněn od tohoto zvětšením svého údělu o Brněnsko. Ale brzy, vida, že se odvrací štěstí od Soběslava II, přichýlil se k protikandidátu jeho, totiž k Bedřichovi, kterého podporoval na všech výpravách a rozhodl svou statečností a obratností rozhodnou bitvu na polích Vyšehradských 27. led. r. 1179, začež Bedřich rozmnožil úděl jeho téhož roku o Olomoucko. Tím K. O. spojil všechny údělv moravské ve své ruce (a ne teprve r. 1181., jak tvrdí Dudík a Koutný) a při vzbouření proti Bedřichovi r. 1182., využitkovav rozháranosti v Čechách, zvolen za vrchního knížete českého. Ale důstojenství toho vzdal se na zakročení císařovo ve prospěch vypuzeného Bedřicha na sněmu Řezenském r. 1182. a náhradou za ně, povýšen za samostatného markraběte němec. na Moravě. Kromě jediného dokladu o výkonu svrchované moci Konrádovy na Moravě ve jmenování olom. biskupa Kajima nevíme ničeho jiného o způsobu vlády markraběte. Po scéně ze soukromého života K O, zaznamenané Jarlochem, ukazuje se na podezřelou nečinnost K. O. při vzbouření Václava II. Soběslavice v Čechách, která Bedřichův hněv rozdmýchala. Bratrovražedné boje česko-moravské skončily se rozhodnou bitvou u Loděnice dne 10. prosince r. 1185., ve které K. O. sám učinil první krok ke smíru s Bedřichem, s nímž se vyrovnal smlouvou Knínskou; záhadný obsah této vykládá spis. tak, že K. O. i na dále zůstal samostatným markrabětem mor., ale pod závazkem, že zůstane vždy spojencem Bedřichovým. Po náhlé smrti tohoto 25. března r. 1188. zvolen K. O. po druhé za vrchního knížete čes., do kteréž doby spadají příznivé styky jeho s císařem a vítězná výprava míšeňská, po jejímž skončení K. O. svolal 6. června r. 1189 sněm čes. velmožů do Prahy. Tam vzdal se titulu markraběte mor. a prohlásil Čechy a Moravu za jeden státní celek. Na gener. sněmu česko-mor. v Sadské, svolaném téhož roku, dal schváliti snesení sněmu pražského velmoži moravskými a prohlásil za všeobecného souhlasu svá »statuta«, první to domácí zákoník. Spor o obvodu platnosti jeho řeší spis. v ten smysl, že statuta vydána pro obě země, ale pro Čechy ve znění poněkud jiném než pro Moravu, nám pak se zachovalo v pozdějších konfirmacích moravských jen znění mor. publikace. Posléze líčí účastenství K. Oty na neapolské výpravě Jindřicha VI., krále němec. r. 1190.—91., na které též K. O. moru podlehl 9. září r. 1191. Stručně uvedená svědectví současných letopisců o vynikajících vlastnostech K. O. zakončují tuto zdařilou práci, která jest nejvýmluvnějším svědkem, jak mnoho zbývá ještě práce ve starších dějinách českých a jak nerozvážné jest vydávati nyní Dějiny Palackého bez nutných poznámek a doplňků dle nejnovějších výzkumů neopravené, jejichž chyby bohužel znova se rozšíří a pevně se zakotví zvláště u těch, kdo monumentální dílo citují, ale v pramenech nekontrolují. *Skp.*

Nové časopisy.

Český Časopis Historický redakcí professorů Dra. Jaroslava Golla a Dra. Antonína Rezka počne vycházeti v lednu 1895. nákladem knihkupectví c. k. české university Bursíka & Kohouta. Časopis nebude ve službách žádné strany a povede si vždy vědecky a neodvisle. Program jeho jest mnohoslibný. Přinášeti bude samostatné, původní práce všech oborů bádání dějepytného i dějepisného, tedy nejen práce z dějin politických, ale i z dějin práva, církve, literatury, umění a jiných vždy se zvláštním zřetelem k dějinám korunních zemí českých. Budou tam i zprávy o badatelských cestách, o pokrocích studia historického v Evropě, o nových důležitých objevech archivních a rukopisných, biografie nebo životopisné vzpominky na vynikající osoby v dějinách vůbec a našich zvláště. Tam naleznou místo doplňky, opravy a vysvětlivky k historickým

dílům českým dosud vyšlým, jakož i místopisné studie obecnější zajímavosti. Zprávy o literatuře zaznamenají knihu i feuilleton, pilně budou registrovati vše, co vyjde kdekoli v cizině o dějinách Čech, Moravy a Slezska, a upozorňovati na důležitější zjevy světové literatury historické. Doufáme, že Č. Č. H. nebude vycházeti jen pro historiky, nýbrž i pro milovníky dějin domácích, kterých jest u nás větší procento než všude jinde. Časopis, za jehož vybraný obsah ručí již napřed zvučná jména dvou hotových historiků českých, bude vycházeti ve lhůtách dvouměsíčních vždy o 4 tiskových arších.

Pracovna, list pro lehké a vkusné ženské ruční práce všech druhů a tvarů a národní vyšívání. Vydavatel a redaktor Josef Schindler. Praha. Dosud vyšlo 8 čísel. Doporučujeme list ten proto, že si všímá vyšívání slovanského vůbec. Předplatné na čtvrt roku (= 3 čísla) obnáší 55 kr., což jistě mírná cena při listě s barevnými přílohami.

Zprávy časové.

Morana napadla letošního roku prudčeji náš šik než předešlého roku a odňala nám sedm členů. — Pharm Mag. Karel Burian byl s námi od počátku Společnosti, jejíž snahy a cíl dobře znal a proto k ní též lnul a ji podporoval. Daroval jí také celou řadu starožitností, připomínáme jen nálezy z Velvarska, které byly odevzdány museu král. Českého. Pilně navštěvoval schůze členské a byl milý každému, s kým se stýkal. — Starší člen byl též Zikm. Felkl, továrník v Roztokách n. Vlt., který s opravdovým zájmem sledoval výzkumné práce naše na Levém Hradci. Nezapomněl na Společnost ani v poslední době, obmysliv i ji v závěti své odkazem. — V B. Napravilovi, řediteli cukrovaru, ztratili jsme jednoho z novějších členů, z řad těch, kteří četněji jsou u nás zastoupeni než kterýkoliv jiný stav, z intelligence při českých cukrovarech. — V. Piskáček, gymnas. professor v Roudnici, filolog, známý z četných článků v Národních Listech, Časopise musea král. Čes. a výroční zprávy gymnasia roudnického, milé povahy, opustil nás po krátké, ale trapné nemoci. — V době, kdy bylo Společnosti nejhůře, poskytl jí pomocné ruky — Vojta Náprstek. V jeho museu uspořádala Společnost výstavku v památném roce 1891, tam rozvinula svůj program znova, nalezla porozumění a od těch dob datuje se její znovuzrození. A za to vše děkuje zesnulému Náprstkovi, který při všem svém velikém snažení světovém nezapomínal minulosti národa, naopak prohlédnuv ji dobře, bystře rozlišoval a dobra se přidržoval. Jeho museum nejdéle bude hostí památky lidové! Nenahraditelný pracovník v oboru posvátných zpěvů staročeských P. K. Konrád, professor, podlehl neuprosné chorobě, kdy na jeho pomoc nejvíce spoléháno církevním odborem NVČ., který v něm ztratil sílu neocenitelnou. Výtečné články a studie jeho jsou dílem v časopisech (Dalibor, Historický sborník družstva »Vlast«, Slovanský sborník, Věstník král. čes. společnosti náuk a j.) dílem zceleny v jeho Dějinách posvátného zpěvu, z nichž dosud vyšel I. díl a část 1. dílu II. (ostatek v rukopise). — Rukou zákeřnou zničen život vřelého přítele našeho a spolupracovníka spolkového časopisu, osmačtyřicátníka Frt. Stanislava Huliciusa. Archiv Společnosti a redakce mají od něho ještě nejeden rukopis nebo přepis Všímal si pilně starožitností, památek lidových i dějin. Znal Krolmusa a přispěl též ke sbírce jeho pověstí. Museum ve Mšeně jest jeho dílem. Když ho navštívil redaktor náš u příležitosti místní výstavky v září t. r., vypravoval čilý stařec se zápalem o památkách okolních, o Krolmusovi — a slíbil napsati článek do časopisu.

Sedm upřímných přátel našich odešlo v tak krátkém čase. Usilovnější práce za vytknutým cílem, pro který i oni pracovali s námi, bude nejlepším a nejtrvalejším uctěním památky jejich.

Otázky.

Prosíme o laskavé zprávy o dřevěných zámcích, kde se jich snad užívá dosud. Obrázky jsou žádoucny. — Jak se kde říká visacím zámkům kovovým?

Redakce.

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Zpráva o první i druhé schůzi kočovní. Déle bylo uvažováno ve správním výboru o tom, kterak vhodně působiti k tomu, aby byly nejširší vrstvy společenské upozorněny na význam našich památek, a aby byl zjednán co největší zájem pro snahy Společnosti naší, kteráž si stanovami vytkla jich záchranu. Přihlédaje k § 5. lit. C spolkových stanov (pořádání přednášek, čtení a rozhovorů odborných v království Českém), usnesl se výbor na tom, aby bylo počato s pořádáním schůzí kočovních. **První kočovní schůze** byla konána ve **Velikých Čičovicích** dne 8. září 1894. na podnět čilé a zdárně působící čten. hosp. besedy »Okoř« tamže. Pan PhC. Jan Soukup promluvil o starožitnostech a jich uchování, poukázav na to, že nutno zachovávati vše, k čemuž směřuje veškera naše práce. Podepsaný jednatel pak podal zprávu o Společnosti naší a jejích úkolech poukazuje na to, že nelze spoléhati na pomoc cizí, a proto že nutno, aby každý z nás byl konservátorem z dobré vůle. Na konec promluvil p. Soukup o hradu Okoři, podav ukázku z jeho minulosti a vybídnuv k jeho zachování; také byla přijata resoluce v tomto smyslu. Neunavný člen p. říd. učitel Jos Cyterák přichystal k této schůzi pěkné překvapení, uspořádav malou, ale zajímavou výstavku archaeologicko-národopisnou; čeho nebylo pozorovati na výstavkách jiných, bylo — šťastnou volbou pana pořadatele — tu: nalezli jsme oddělení, vyznačující »in natura« jednotlivé doby roční: velikonoce, svátky svatodušní, sv. Martina, svátky vánoční a pod. Ve statku starosty Jos. Suka byly provedeny některé místní obyčeje a průvody lidové, jako: obžínky, průvod mikulášský, Tři králové, chůze s medvědem. Pokud dovolovalo velmi nepříznivé počasí, byly některé části fotografovány panem Gustavem Šeborem. Některé ukázky z nich přináší toto číslo »Časopisu«. Můžeme s uspokojením zaznamenati, že tato první schůze se zdařila i při panující toho dne nepohodě. Máme za povinnosť vzdáti díky upřímné všem, kdož nám přišli tak upřímně a pohostinně vstříc a kdož pečovali o zdar schůze, tak zvláště pan Josef Suk, starosta obce, p. J. Čtrnáctý a náš účinný člen p. říd. učitel Jos. Cyterák. Úspěch schůze čičovické byl pobídkou ke **druhé schůzi kočovní**, kteráž byla pořádána **v Hostivaři** dne 4. listopadu t. r. Pan PhC. Jan Soukup promluvil. »O záchraně starožitností«, připojiv některé ukázky o památkách a dějinách Hostivaře. Netajíme, že byl jeho výklad sledován s napjatou pozorností a provázen místy hlučným souhlasem. Některé věcné poznámky a vysvětlivky učinili pp. P. J. Černohouz, děkan, a P. Jan Vajs, kaplan v Hostivaři. Než litujeme, že nebylo možno probrati celý program pro krátkosť času. Nalezli jsme v Hostivaři velice vhodnou půdu pro snahy Společnosti, čemuž nasvědčovala nejen četná návštěva občanstva, ale i přihlášky nových pp. členů. Všichni, kdož přičinili se o zdar schůze, zvláště horlivý člen p. Ant. Jakeš, přednosta stanice, přijmětež upřímný dík. Zatím zaznamenáváme o schůzi hostivařské jen tyto řádky pro historii spolkovou; úplnou zprávu přineseme, až bude schůze doplněna schůzí jinou, a těšíme se na shledanou v Hostivaři!

A. B. Černý, t č. jednatel.

Zpráva správce sbírek za správní rok 1892.—1893. Ačkoli rok 1892. neby! spolku vůbec valně přízniv a v roce 1893. nemohlo se tolik péče věnovati sbírkám, protože jednak Společnosť hleděla upraviti vnitřní své záležitosti, jednak dary z oboru starožitností, archivalií a národopisu zasílají se

nyní většinou odborům národopisným, přece s uspokojením musíme zaznamenati dostatečné obohacení sbírek našich.

A) Seznam P. T. dárců: Jos. Adamec, dukátové vážky z r. 1740. — Mag. Pharm. K. Burian, 2 bronzy z mohyl. — Ad. Egrer, podnikatel staveb, 8 celých a 1 porušenou nádobku středověkou z Řeznické ul. č. 10. n. — Frt. Helebrant, obchodník, 5 kusů papír. peněz. — K. Ječný, úředník cukrovaru ve Zvoleněvsi, 2 kamenné mlýny, střepiny, brusle, zlomek nepolévaných kachlů a j. — Jos. Jíra, medik, zlomky kachlů nepolévaných z Podbaby. — Jos. Klos, obch. v Šopce, šněrovačku. — J Kučera, učitel v Dol. Břežanech, bronz. palstáv, nalezený tamže (darován byl Společností museu v Jílovém). — F. Makovec, architekt, staročeský strop táflovaný z Lípové ul. — Ing. Cand. J. Nechleba, nádobku, skleněnou kuličku a řezanou kost z novostavby na rohu Kateřinské a Lipové ulice. — Franěk Páris, úředník, 2 přesleny a šipku z hradiště Lštění nad Sázavou. — Písecký z Kranichsfeldu Václ, inženýr na Smíchově, předhistorické střepy a přesleny z Mokropsů. — P. Frt. Sádlo, kaplan v Nov. Benátkách, ikon. 16 mincí různých, 6 římských. — Václ. Smělý, rolník v Čísovicích, železný oštěp, nalezený na poli »v lukách«, kde býval rybník. — J. Soukup, tuhovou nádobku z Vodičkovy ul. z novostavby proti Jámě, hliněný hrneček nalezený u Kleeblattů; 31 nádobu, množství větších i menších střepů, 2 zlomky skleněné, psí leb a ze zmíněné již novostavby na rohu Lipové a Kateřinské ul. mosaznou paličku, kamenný mlat, střepy a broušenou kost z hradiště kouřimského. — Ant. Studnička, zemský inženýr, 11 prken ze starého stropu malovaného, zlomek sklenice s červeným křížem a kus dracounu, vše nalezeno při bourání starého domu pro stavbu německé realky v Mikulandské ul.

B) Z výzkumů levohradeckých došla poslední zásilka čítající přes 200 předmětů hlavně hliněných, též nástroje kostěné, železné, bronzové (kroužky esovité) a v. j. Výměnou získána varia z Můstku v Praze a koupí nabyto sloupu od Bukačovského mlýna. (Poznamenání: Kde neudáno bydliště, rozumí se Praha.)

V Praze, 1. ledna 1894.

Jan Soukup, t. č. správce sbírek.

Zpráva archivní za správní rok 1893. vykazuje skrovné příspěvky z týchž příčin, jako zpráva předchozí. Rok 1893. byl archivu Společnosti nejméně příznivý, jak patrno z přiloženého výkazu.

Darem přibylo od pp. Frt. Helebranta, obchodníka, »Boží požehnání« a list papírového rukopisu latinského z 15. stol., obsahu náboženského; od nejmenovaného tři tištěné písně jarmareční; od Adolfa Pecenky, vrchního inženýra zemského, řada čísel cís. král. vídeňských novin českých z počátku tohoto století; od Jana Soukupa dva diplomy z tohoto věku, a od Josefa Svobody, úředníka, mapa markrabství moravského z r. 1851.

Ve schůzích výboru se schválením téhož byly některé kusy vyloučeny a vyměněny.

Jak bylo uloženo na valné hromadě minulého roku, opatřili pp. Jan Herain a Jan Soukup protokoly a plány výzkumů na Levém Hradci, mající ovšem již stará svá čísla archivní.

V Praze, 1. ledna 1894.

Ferdinand Chalupníček, t. č. archivář.

Zpráva pokladní. Ode dne 19. října do 26. prosince 1894. přistoupili ku Společnosti za členy: P. T. pp. Bartoš Václ, professor při c. k. státní prům. škole; Bernard Fr. R., filosof na Král. Vinohradech; sl. Čtenářská beseda v Cerhovicích; Bucifal Jos., protokolista Zemské banky král. česk. (na r. 1895.); M. U. Dr. Červenka Jos.; P. Duštíra Jos, kaplan v Hostouni (za r. 1894. a 1895.); Fanta Jos., architekt; Ginz Jos. ve Ždánicích; Hojka Em., obchodník v Berouně (za r. 1893. a 1894.); P. Hrbáček Fr., prefekt semináře v Kroměříži; Hrdina Fr., učitel v Modřanech; sl. Hromada pomocníků ryteckých; P. Hůlka Fr., farář v Nové Cerekvi; Janoušek Jar., professor při zemské reálce v Telči; P. Jelínek Jan, farář v Bojkovi-

cích; Jindřich Ant, rolník v Chrabřecích u Loun (za r. 1894. a 1895.); slč Keithová M, učitelka v Rychnově nad Kněžnou: Kříženecký R., architekt; Lopata Maxm, majetník cihelen a realit v Litoměřicích; Mencl Jan, majetník parního mlýna v Uhřiněvsi; Nicek Ant., obchodník v Karlíně; Opolecký Karel, pokladník Úrazové pojišťovny; Otta Kamil, vlásenkář; Pertlík Ot., učitel v Hostivaři; Peters Jos. ve Slaném (za r. 1893. a 1894; Pfeifer Fr., c. k. soudní adjunkt v Bělé u Bezděze; paní Pikhartová Olga, choť c. k. soudního adjunkta v Hořovicích; Piskáček Josef, statkář v Ruzyni: Procházka Václ., učitel v Těnovicích; Richter Fr, dlouholetý železáren ve Staré Huti; Rous K., správce podřipské sladovny v Roudnici nad Labem; Rubeš Jos. v Hostivaři; P. Sack Eug., kaplan v Milevsku; Sichrava Erhard, majetník domu; Sika Jos., likvidator Úrazové pojišťovny; slč. Slawińská z Rittersberků H., člen Nár. divadla v. v. na Smíchově; P. Spisar P., kaplan v Hněvotíně (za r. 1893 a 1894.); sl. Musejní spolek v Lounech (za r. 1893. a 1894.); Stern Jindř. v Hostivaři; Stoy Bernard, kníž. arcib. hofmistr; P. Svoboda Jos, děkan v Turnově; Šeffl Vojt. v Hostivaři; Štěrba Boh, stavitel v Karlíně; Švehla Ant. ml. v Hostivaři; Tallowitz Bedř., velkoobchodník (za r. 1893. a 1894.); J. U. Dr. Tilsch Em., advokát (za r. 1893, 1894. a 1895.); Trmal Jos., účetní; Urbánek Michal, stavitel na Vsetíně (za r. 1893. a 1894.); sl. Purkmistrovský úřad v Hostomicích; P. Vajs Jos., kaplan v Hostivaři; Vihan Vil. v Hostivaři; Vilím Jan, majetník zinkogr. ústavu; Vlček Jan, účetní města Votic; Vorel Hugo; Zima Jos., rolník ve Velkém Pálči.

Za členy přispívající s ročním příspěvkem zl. 2·— se přihlásili: P. T. pp. J. U. Dr. Čelakovský Jaromír, c. k. univ. professor a archivář král. hl. města Prahy; Diviš Čistecký ze Šerlinku Jan N., ředitel cukrovaru v Přelouči; sl. Museum historické král. města Plzně; P. Nývlt Alois, děkan v Holohlavech; Sedláček K., účetní cukrovaru v Uhřiněvsi.

Dále přistoupil za příznivce Společnosti: slavný okresní výbor na Král Vinohradech s ročním příspěvkem zl. 10—; s příspěvkem zl. 5·— ročně: slavný okresní výbor v Bechyni, v Dolních Kralovicích, v Černém Kostelci, na Kladně, v Kolíně, v Kouřimi, v Králové Městci, v Libochovicích, v Nymburce, v Pardubicích, v Přešticích, ve Velvarech a v Železném Brodě.

Za objednané publikace zaslali P. T. pp. členové: Brož Václav, majetník realit, zl. 1·—; Cirps K., účetní, zl. —·80; P. Jelínek Jan, farář v Bojkovicích, zl. 2·28; slč. Slawińská z Rittersberků, zl. —·80. Na přílohu znakovou a k účelům Společnosti vůbec darovali: P. T. pp. Bužek Č. v Olomouci zl. 1·20; Fiedler Jan, soukromník v Dol. Bousově, zl. 1·—; M. U. C. Jíra Jos. zl. 2·50; Kysela Fr., účetní v Mnich. Hradišti, zl. 1·—; P. Müller K., děkan v Kamenném Újezdě, zl. 4—; P. Štědrý Fr., farář ve Slavětíně, zl. —·50; Tallowitz Bedř., velkoobchodník, zl. 1·—; Trmal Jos., účetní, zl. 2—; Ferd. svob. pán Tunkl z Brníčka a Zábřeha, c. k. plukovník v. v. ve Strassu, zl. 5·—; sl. okresní výbor ve Skutči zl. 5·—; Bufka Ed., revident zemské banky král. Českého, zl. 1·—.

Za veškery dary upřímně děkujeme a prosíme, aby všichni P. T. dárci zachovali Společnosti svoji přízeň i v roce novém.

V této zprávě jsou uvedeny veškery příspěvky, které došly včetně do 26. prosince 1894.; později došedší budou uveřejněny v 1. čísle roč. III., jež vyjde asi v polovici února 1895.

Opětně upozorňujeme na to, že míněna tím vždy Praha, kde není udáno jiné bydliště u jména některého z P. T. pp. členů.

V Praze, 26. prosince 1894.

Ed. Bufka, t. č. pokladník,
Král. Vinohrady, **Hálkova tř. č. 68 n.**

Redaktor Jan Soukup. — Nákladem Společnosti přátel starožitností českých v Praze.
Tiskem F. Šimáčka v Praze.

ČASOPIS

SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH

V PRAZE.

REDAKTOR:

JAN SOUKUP.

ROČNÍK III.

1895.

PRAHA, 1895.
NÁKLADEM SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH V PRAZE.
TISKEM F. ŠIMÁČKA.

NA PAMĚŤ STOLETÝCH NAROZENIN

SLAVNÉHO BADATELE VE SLOVANSKÝCH STAROŽITNOSTECH

PAVLA JOSEFA ŠAFAŘÍKA

(* 13. KVĚTNA 1795., † 26. ČERVNA 1861.)

TENTO ROČNÍK SVÉHO »ČASOPISU«

VĚNUJE

SPOLEČNOST PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH

V PRAZE.

ČASOPIS
SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH
V PRAZE.

Časopis vydáván jest pouze členům Společnosti a to zdarma. — Expedice jest na Král. Vinohradech, Hálkova tř. č. 68. nové.

Číslo 1. Vydáno v březnu 1895. Ročník III.

Hlavní oltáře děkanského chrámu v Lounech.

Píše Dr. *Bohumil Matějka.*

K nejvelkolepějším památkám svého druhu v Čechách náleží jak ohromnými rozměry tak bohatým provedením zajisté barokní oltáře chrámu lounského, kteréž proto již dávno vzbudily veřejný zájem; méně povšimnuty však zůstaly velice zajímavé původní modely těchto oltářů, které r. 1701. od umělců v práci se uvazujících předloženy byly magistrátu lounskému ku posouzení a které nyní se chovají v městském museu lounském. Zajímavé listiny, nalezené v archivu téhož města výborným znatelem památek lounských Ant. Merzem, [1]) přispějí zajisté dobře k poznání celého postupu práce a ku poznání tehdejší doby vůbec; bohužel jsou velice neúplné a zcela scházejí zvláště konečné účty skutečného provedení.

Roku 1700. dne 4. února doporučuje hrabě Sternberg magistrátu lounskému, jako již před 4 lety, sochaře Jeronýma Kohla ku provedení hlavního oltáře. O dva dny později dne 6. února r. 1700. píše tento umělec vlastnoručně slavnému magistrátu, že mu již před 4 lety přislíbeno bylo provedení oltáře, kdežto nyní se doslýchá, že práce ta objednána bude u někoho jiného; prosí tedy, by mu na základě doporučení odevzdána byla, a slibuje, že ji provede za lacinou cenu jako kdo jiný v umění sběhlý. Téhož roku 4. listopadu posílá malostranský malíř Kristian Sebastian Dittmann do Loun modely oltářův a rozpočet, který pro zajímavosť doslovně přikládáme:

Verzeichnus der Unkosten aller 3 Altar so Indrim aufgesetzet worden.

Erstlichen. Der grosse Altar betreffend hat der Tischler Herr Marx Nonnenmacher seinen Überschlag mir eingereicht, vermög seiner Arbeit das Werk zu fornieren von gutem Holz schwarz zu peitzen, darein alle die Gesimser was zu der Archidektur erfordert wie das Mudel ausweiset, alle Capidel gesims und kasten zuschneiden, betraget dessen Arbeit . . . . . 2780 fl.

Beide Bildhauer als Herr Hieronymus Kohl und Franz Preys, haben einen Überschlag mir beigebracht vermög des Mudel was anjetzo von ihrer Arbeit gesehen und etwan nicht beigebracht sei, bevor in

[1]) Za ochotné podporování při studiu lounských památek vzdávám p. Ant. Merzovi tuto své nejupřímnější díky.

denen Frucht-Puschen meist von Früchten als Blumen mit aller andern Zugehör was ihnen zu schneiden kommt, betragt dessen Überschlag . . 2400 fl.

Des Maler Arbeit betreffend, so Herr Christian Dittmann soll machen. Erstlich das grosse Altarblatt Sct. Nicolaus nach dem Mudel oder Skitzi mit guten beständigen Oelfarben, deren in Preis das Loth als Ultramarin bis 12, 15, 18 auch 20 fl. zu bezahlen kommt und rothe hohe Farb die Cran 15 kr. die guten florentiner Lack ein Loth bis 1, 1 fl. 30 mehr und weniger, von diesen viel allhier gebraucht werden ohn der anderen Farben, so in ziemlichen Unkosten wegen darbei langen Arbeit, meist nach dem Leben gemacht werden, so daran wohl verdienet bis 500 fl.

Das obere Blatt vermog des Tischlers Bericht nach, das soll die Geburt Christi kommen, weilen diese Skitzi weit mühsamer als die erste sei, in Betrachtung dessen weil das Blatt kleiner, auch was weniger von Figuren, erachte darin zum leichtesten Preis . . . . . 300 fl.

Die Goldarbeit betreffend, mit dem darauf kommenden Gold und anderen nothwendigen Unkosten, so ich nach dem genauisten Überschlag weilen in den Frucht Puschen viel Gold und sehr mühsame Arbeit seie bis . . . . . 3750 fl.

Summa des Altares-Unkosten . . . 9730 fl.

Der Altar rechter Hand Unser lieben Frauen-Himmel-Fahrt. Belauft der zusammengesetzte Preis vom Maler der zwei Blätter als Vergolderarbeit nebst dem Gold, Bildhauer und Tischlerarbeit vermög des Mudel so sich ungefähr belaufen möge . . . . . 2750 fl

Der Altar linker Hand Sct. Johannes. Belauft ebenfalls mit den zwei Altarblättern, Gold und Arbeit, mit der Bildhauer- und Tischler-Begehren ungefähr bis . . . . . 2630 fl.

Belanget des Tabernakl, wann solcher nach dem vorgezeichneten soll gemacht werden, als mit Kindeln, sitzend, stehend und knieend nebst den Säulen, Capitelen, Ciraten, was nothwendig darbei zu machen und zu sehen sein wird, so daran zu verdienen kommen wird . . . . 470 fl.

Was die Arbeit zu vergulden sein werden, kann nach dem Augenschein der verfertigten Arbeit verdingt werden, und vorhero nöthig der Unterschied wegen der Säulen ob solche mit unterschiedlichen hohen Farben nebens dem Gold sollen gefasst auch was in die einwendige 4 Nüschen zu kommen belieben werden, den Preis die Arbeit darum besten geben kann.

Datum Klein Stadt Prag, dto 4. 9bris 1700.

Christian Dittmann, Mahler.
Marcus Nonnenmacher, Hofftischler.
Hieronimo Kohll, bildthauer.
Frantz Preihs, Pilthauer.

Christian Dittmann z Lawenšteinu zemřel však ještě r. 1700. a již 10. ledna r. 1701. zavazuje se malíř Jan Schummer kontraktně v provedení obrazů určených rozpočtem za 800 zl. Téhož dne uzavřel Jeroným Kohl smlouvu, dle níž měl obdržeti za svou práci 2800 zl. Asi současně byl sepsán kontrakt s Nonnenmachrem na 2600 zl. Litovati jest velice, že originály kontraktů s jednotlivými umělci se nezachovaly neb aspoň nejsou známy. Datum a obnosy zde jmenované známe jen z udání Dlabačova slovníku umělců.

Dne 22. května r. 1702. oznamuje Markus Nonnenmacher městské radě lounské, že Schummerovi odevzdal 50 zl. S tímto umělcem nepohodla se však městská rada dlouho; obraz, který Schummer poslal ještě téhož roku do Loun, nelíbil se, takže nebyl ani přijat. Dne 22. října 1702. píší Nonnenmacher, Preiss a Kohl slavnému magistrátu, že z dopisu v nepřítomnosti Schummerově se dověděli, že na jeho obraze Nanebevzetí Panny Marie nalezeny byly nějaké nedostatky a

chyby. Jan Schummer byl jim prý za nemoci zemřelého Dittmanna velice doporučen, a oni neznají žádného lepšího malíře, který by za takovou cenu provedl řečenou malbu; v celém velkém světě nenalezne se umělce, jehož práce všem by se líbily.

Schummer byl v tu dobu právě v Kartouzích, v Cholticích u Jičína, kde prováděl nějaké malby. Jakmile se vrátil do Prahy, psal dne 7. listopadu r. 1702. do Loun, že ku svému velikému podivení a k nejvyšší diskonsolaci se dověděl, že mu někdo obraz v Lounech zhaněl, a že by se byl nikdy nenadál místo očekávané veliké slávy takového zhanobení svého umění; nebyl by tu práci za tak malou cenu ani převzal, což učinil jen s ohledem na ovdovělou paní Dittmannovou. Jestli nějaký ignorant, který snad vůbec umění nerozumí, obrazu nějaké chyby vytýkal, bylo by mu velmi milo, kdyby výtky ty se mu oznámily, aby je mohl dáti posouditi zdejším znalcům; nejlepší umělci pražští obraz viděli, aprobovali a takovým shledali, že za tak lacinou cenu by ho nemohli namalovati. On si troufá obraz, který mu jen ku pohanění jeho vrátili, zde v Praze kdykoli za tu cenu, ba i dráže prodati. Žádá konečně magistrát o jmenování toho hance, aby se mohl ohraditi.

Ostatní práce zatím rychle pokračovala. Dne 28. června r. 1703. oznamuje František Preis, že bude po žních s prací hotov a dne 27. srpna r. 1703. žádá již o zaslání 5 velkých vozů na veliké ciráty a na 3 sochy, jelikož je již většinou hotov; pro Jeronýma Kohla žádá také asi o 4 vozy a slibuje, že s věcmi osobně pojede ven.

Také Schummer byl již hotov se svými obrazy, neboť píše Lounským dne 22. února r. 1704., že již před několika týdny žádal, aby si poslali pro obrazy, ale že nedostal odpovědi; obrazy mu nyní překážejí v dílně a potřebuje peněz. Po roce dne 12. srpna r. 1705. píše o zbytek 50 zlatých, ale ani tu ještě nebylo mu vše zaplaceno. V listě ze dne 5. prosince r. 1705. diví se J. Schummer, že mu magistrát nechce vyplatiti posledních 25 zl., až bude celý oltář hotov. On svou práci dokončil a slíbil, pakli obrazy při postavení utrpí nějakých malých poškození, že je opraví; práce truhláře a řezbáře pak může trvati ještě několik let. Ale magistrát lounský nevyhověl ani těmto stížnostem, neboť 2. června r. 1706. Schummer ještě jednou žádá o zaplacení malého zbytku toho.

Dne 28. června r. 1706. Kohl a Preis žádají o povoz, aby mohli jeti do Loun, jelikož Nonnenmacher bude za 8 dní s prací hotov. Téhož roku byly hlavní práce bezpochyby dokončeny, neboť 9. ledna r. 1708. vyjednává týž truhlář o změnu na tabernaklu, a 12. března r. 1708. Markvart z Hrádku doporučuje již někoho k pozlacovačské práci. Ačkoli tato byla pojata se značným obnosem do rozpočtu, nedošlo k ní ve skutečnosti nikdy, takže oltáře lounské podnes zůstaly tak, jak vyšly z dílny řezbářů, což jim dodává zvláštní zajímavosti.

Tolik víme z písemních zpráv, které snad bude lze časem doplniti, až bude lounský archiv uspořádán. (Pokračování.)

Vodník na Lomnicku.

Podává *Josef Petrák.*

V I. ročníku Č. L. vypisuje Josef Košťál, co o vodníku sám sebral na Bydžovsku, nebo čeho se o něm prameny písemními dopátral z jiných krajů Čech a Moravy. Dodáváme-li k důkladnému tomu pojednání několik řádek, činíme tak proto, abychom jednak ukázali, že mínění p. pisatelovo o vodníku dotvrzují i pověsti na Lomnicku, jednak abychom doložili, v čem se doplňují nebo různí. [1])

V našich pověstech vyskytuje se vodník jen poblíž hlubších vod, v řece Olešce, v tůních potočních, v rybnících — nikdy ve studních. Udělá se čímkoli, jen ne bílou holubicí.

Oproti poslednímu tvrzení zaznamenáváme, že za svého mládí matka staré Brožky pásla u struhy (jalový potok) blíže lávky dobytek. Tu vidí po louce pobíhati holuba; chytila ho a hladila. Najednou jí vyskočil, a hop! do vody. Brzy po té utopil se jí bratr. (Bělá.) Nejčastěji objevuje se v podobě černého psa, černé kočky, někdy červeného telete, hříbátka i zajíce. Také mívá podobu lidskou: malého hošíka, chlapce s proutkem nebo na koni, malého mužíka, velikého člověka, myslivce na koni. Někdy přijímá i podobu určitou.

Mizerův dědeček pomáhal jako hoch při svážení mandelů. V potoce u Chocholky byl malý vodopád. „Dyš sem tak po poli popojížděl," vypravoval dědeček, „viděl sem na kameně, co z něj voda padala, hocha, kerej si proutkem do vody pošlehával. Hoch se mně zdál známej a začal sem na něj křičet: ‚Josko Pokornyho!' Ale Joska se neozval. Volal sem ještě: ‚Josko Pokornyho, co tam děláš?' Otec rounal na voze mandele a ptá se: ‚Na koho to voláš?' Povídal sem, že křičím na Josku Pokornyho u vodopádu a při tom sem se ohlíd na vůz. A dyš sme se znova k vodopádu poďvali, neviděli sme tam ani já ani otec nikoho. Ještě ten den ptal sem se u Pokornejch, a přesvěčil sem se, že Joska nikde nebyl; byl pořád doma." (N. Ves.) — Stará Císařka byla jednou u Máků na pobytí. Když odcházela, chtěl ji Prokop Máků vyprovodit. (Ona byla jeho teta.) „Prokope, ty se mnou nepudeš," povídá Císařka, „už je pozdě večír, a já se s tebou nebudu zas vracet domů." Šla tedy sama. Pospíchala a neohlédla se až u Zelenků v ouvoze. Najednou uviděla Prokopa, jak za ní cupe. Pustila se do něho: „Ty kluku, přeci za mnou deš?" Ale on toho nedbal a běžel za ní až k řezníkovi Cermanovi pod kostelem. Tam vyskočil na stupně u domu, dal se přes cestu, a před jejíma očima žbluňk! do vody. V potoce se smál. Později se přesvědčila, že Prokop za ní nešel. Byl to hastrman. (N. Ves.)

Ať je vodník té nebo jiné podoby, vždycky schází mu dolní pysk, a proto „cuple". (Také Košťál mluví v pojednání svém o „hu-

[1]) K této stati užil jsem materiálu, jejž při sběru národopisném snesli pp. kollegové: Riegl z Bělé, Šulc z N. Vsi, Hlaváč z Košova, Knížek z Libuně a Matoušek z Kotelska. — Č. L. = Český Lid.

hňavém“ hlase.) Mlynář Tůma vypravuje, že „párkrát“ slyšel od Suchardova dědečka, jak jednou vracel se z Libštátu a za druhým bělským mlýnem uviděl na cestě chlapečka. „Byla tenkrát hezky hrubá voda. Chlapeček ho prosil, aby ho přenes přes láuku, že se bojí, aby nespad. Von ho přenes, a dyš byli na druhy straně, poudá chlapeček takle čuplavě: ‚Ješlipak víš, kohoš neš? Já šem haštrman; neš haštrmana!‘ Zasmál se a skočil do vody Tohle mně dědeček párkrát vyprávěl,“ dokládá mlynář Tůma, a dycky dodal: „No, snad bych ti to neřek!“ (Bělá.)

Velmi často sedává vodník na lávce.

U Jínovy lávky (Bělá) býval také hastrman. Sedával na ní v podobě hošíka a nenechal nikoho, zvláště ženské, přejít. Je-li psem, má nohy na lávce natažené, uši „plandatý“ (dlouhé, schlíplé) a oči mu svítí jako granáty. (Bělá. N. Ves.)

Než vodník do vody skočí, vždy se nějakým způsobem ozve: zasměje se, zachechtá, „zaplaská“ rukama, zaštěká, zařehtá a pod. Má-li podobu lidskou, tu šat nápadných barev kryje jeho tělo: zelený fráček, z jehož levého šosu voda kape (Bělá), červené kalhoty, zelená čepička, nebo strakatý oblek s rolničkami (Libuň); u ženy vodníkovy červený šátek na „babku“ uvázaný. Dává se viděti i za dne, nejčastěji však za soumraku, po klekání, o půl noci. Jen málo kdy bývá povahy mírné, dobrácké. Takového dobráčka mívali v Kotelsku, kdež vídán byl u hořeního potrubí, jak na vrbách se sluní, nebo na břehu povaluje. V zimě chodíval se ohřívat k Drahoňovským. Míval červenou čepičku, dlouhý, zeleně šedý kabát a stále prý plakával. Zlého nikomu nic neudělal.

Obyčejně je zlostný, popudlivý, mstivý.

Ducháček, sedlák ze Syřenova, šel jednou do mlýna v Brodkách pozeptat se, má-li semleto. Bylo to na večer s klekáním Přijde k lávce, co vede přes struhu, a vidí tam sedět velikou černou kočku. Chtěl ji zahnat. Když se však marně namáhal, povídá si rozzloben: „Zatr .... mrcho, jesli pak se mně ty vyhneš, nebo já tobě?“ Pokročil na lávku, kopnul do kočky a chtěl jíti dál. Kočka ho však chytila za nohu a stáhla do vody. Jen s namáháním se vyškrábal, při tom na břehu všecky olšičky polámal. Do mlýna již nešel. Cestou domů slyšel v olšoví chechtot, jakoby se mu někdo posmíval.

„Můj nebožtík otec,“ vypravuje stařena Rudišová, „povídával, že šla jednou z Lomice (Lomnice) ňáká holčice. Byla tam snad u strejce, a už na večír šla domů. Teprová pod městem dostala strach a bála se k Nový Vsi. Vrátila se do Lomice a plakala. Tenkrát tam na kraji vostával ňákej řezník Klepal; ten byl venku a ptal se jí, co pláče. Povídala, že se bojí domů. Tak s ní Klepal šel. Byl to hodnej člověk. Dyš přišli do toho záhybu v lukách, co je tam teď ten lom, a přešli potok, tu najednou stál před nima velkej černej pes; voči se mu jen svítily. V tu chvíli je k Nový Vsi pustil, ale dyš šel Klepal zpátky, dal se pes do něj, škrtil ho, dusil a tahal do vody. Klepal se mu sice ubránil, ale udřel a utahal se s ním tak, že se doma složil a za krátkej čas umřel. — Byl to hastrman.“

Nejen že se vodník udělá, čím chce, on umí prováděti i jiná kouzla. Skotáci hnali na louku dobytek. Tam se jim objevil chlapeček v červeném obleku. Když mezi stádem potancoval, v okamžení vyrost, že byl tak veliký jako olše. Dobytek se „rasil“, a skotáci se tak lekli, že ihned hnali domů. (Bělá) Po hladině vodní chodí jako na pevné půdě (Sytová na Jizeře), jindy zase kráčí po strmém břehu podél potoka kolmo k šikmé ploše. (N. Ves.)

Objevení se vodníka bývá i u nás předzvěstí nějakého neštěstí, obyčejně smrti utopením (viz Košťál: Vodník atd.), k čemuž stačí dosti malá kalužinka. Nad splavem Hozákova mlýna viděli lidé po kolik dní běhat hříbátko. Povídali si hned, že je to hastrman, a že se někdo nejspíš utopí. V několika dnech utopil se Korbelář. (Bělá) U „ohrady“ blíže č. 176. běhalo jednou k večeru červené tele. Dva lidé je honili, ale chytit nemohli. Najednou se jim ztratilo, jakoby zmizelo. „Potom na druhej den,“ vypravuje Mizera, „utopila se tam ňáká holčička, nevím ani, čí to byla, ani jak byla velká. Našli ji obličejem v kalužince, a víc tam ani vody nebylo, než co by mohla tam obličej položit. — To tele, co před tím dnem večír honili, byl nejspíš hastrman a ztratil se jim teda do vody.“ (N. Ves.)

Chytit dá se vodník jedině provazem z „lejčí“. Z toho udělá se oko, jež se hodí vodníkovi na krk. Tak zbavil se ho jeden mlynář v Bělé, u něhož vodník se svými dvěma dcerami bydlil a strašil. Když se vodník ze mlýna stěhoval, „měl toho dvanáct for!“ (vozů). Tato zmínka o veliké zámožnosti vodníkově shoduje se s „ohromnými poklady,“ o nichž mluví Košťál v Č. L.

Vodník dá se snadno zažehnati. Sedí-li na lávce, nechtěje člověka pustit, tedy má říci: „Chval každý duch Hospodina!“ On řekne: „Chval, já nebudu“ — a skočí do vody. A je pokoj; ani žádná hrůza na člověka nepřijde. (Tampel.)

Nepřátelství a mstu mezi vodníky (Košťál: Vodník atd.) zná také náš lid. Soused jeden šel o zeleném čtvrtku do lesa táborského na „březí“. Když u rybníka („jezero“ lid mu říká) vylezl na břízu, slyší pojednou koňský dupot. Ohlédne se a spatří myslivce na koni. Ten mu poručil, aby hned slezl se stromu, Soused třásl se jako osyka, ale neposlechl. Myslivec zaklel a svůj rozkaz přísněji opakoval. Tu teprve soused slezl a bázlivě obrátil se k myslivci, očekávaje notný výprask Kouká, kouká — ale myslivce nepoznává. Neznámý hodil mu uzdu a poručil, aby koně nepouštěl, pokud budou na rybníce červené vlny. Pak se obrátil a rovnou do rybníka. Jakmile se voda nad ním zavřela, dělaly se na „jezeře“ krvavé vlny čím dál větší, slyšeti bylo hukot, křik a nářek jako lidský. Kůň spínal se, že ho měl tatík co držet. Za hodnou chvíli se to trochu utišilo. Na „jezeře“ objevily se bílé vlny. Tedy tatík koně pustil. Ten běžel přímo k „jezeru“. Jak tam skočil, vše rázem se utišilo. Tatík stál nad tou příhodou jako omráčen. — Byl prý to vodník z rybníka, co byl u Zámeze, a šel se pomstit vodníkovi, který byl v „jezeře“. (Košov.)

Poklad na předhistorickém hradišti „Věnci“.

Napsal *J. V. Želízko.*

Již delší dobu chystal jsem se ku systematickému prozkoumání předhistorického hradiště „Věnce“ čili „Pržma“ u vesnice Elčovic, druhé to stanice dráhy od Volyně. Nad samou stanicí elčovickou vypíná se tento mohutný vrch, hustě lesem porostlý, a za půl hodinky lehce dojdeme jeho vrcholu.

Loni na počátku dubna započal jsem částečně s prací za vydatné pomoci tamního učitele p. Kleinschmieda, kterýž ihned po mém příjezdu do Elčovic zpravil mne o nálezu kamenného „víka s kasy“, kteráž prý jest zahrabána na „Věnci“.

Prohlédl jsem kámen ten, který při kácení lesa pod mechem ukrytý od dělníků nalezen byl. Myslil jsem nejprve, že mám před sebou obětní kámen, ale ohledav doma postranní dva důlky *A* – *B*, jak průřez ukazuje (obr. 1.), shledal jsem, že jest to drtidlo na obilí, primitivní mlýnek, jaké pravidelně nacházíme na hradištích našich.

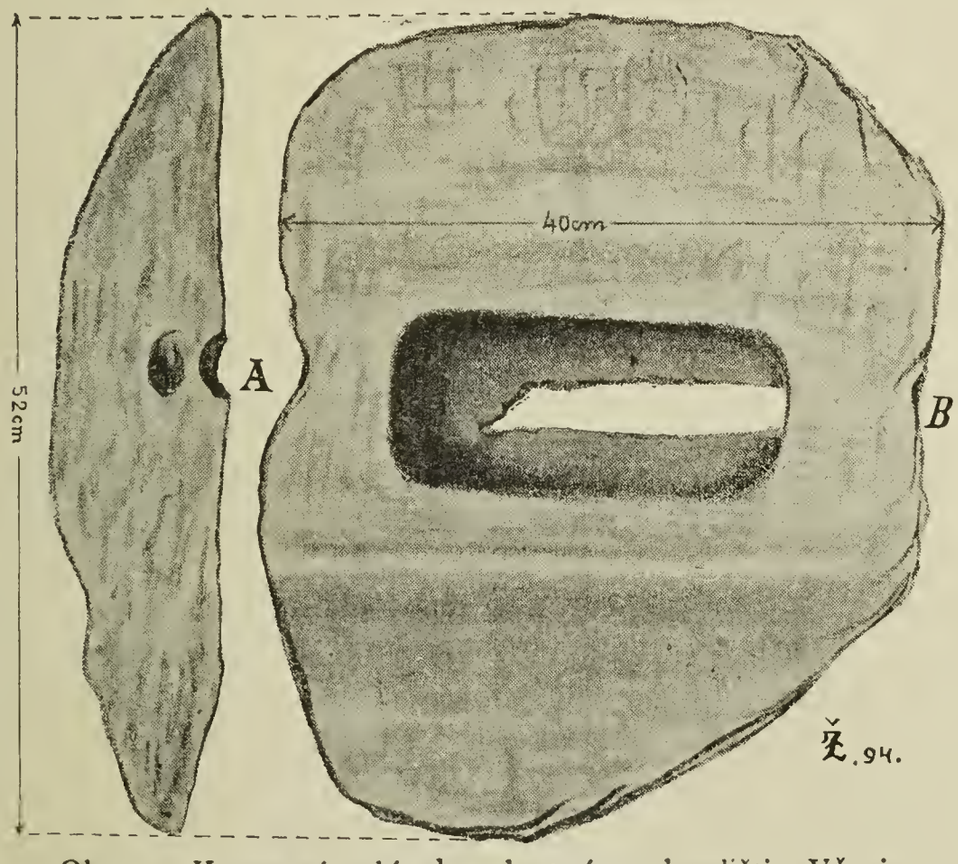

Obr. 1. Kamenný mlýnek nalezený na hradišti »Věnci«.
Kreslil J. V. Želízko.

Mlýnek zhotoven jest z hrubozrnné žuly, jest 52 cm. dlouhý a 40 cm. široký. Prostřední prohlubeň jest 24 cm. dlouhá, 16 cm. široká a asi 8 cm. hluboká. Nepravidelný nyní otvor, jímž obilí propadávalo, povstal buď zvětráním nebo větším úderem, a ježto prohlubeň u dna má slabou stěnu, jistě náraz nebyl veliký.

Zajímavo jest, že lid, dověděv se o nálezu, ihned vytasil se s domněnkou, že to nebude nic jiného nežli víko od pokladny, která prý jest ukryta na „Věnci“ ve skalách.

O pokladně té lid okolní vypravuje takto: Klíče od ní lze vídati za noci; poletují po lese jako ohnivá světélka.

Kdysi šla přes „Věnec“ pozdě na večer stará žena z Budilova z čís. 7. — vesnice to na druhé straně „Věnce“, přes který do ní cesta vede — a tu také zřela před sebou světélkující klíče, které chtěla lapit. Ale tyto hleděly uniknouti. Leč žena nemeškala, uchopila jeden z klíčů a také jej šťastně utrhla. Klíč ten chová prý se dosud v Budilově v č. 7. [1])

Poklad na „Věnci“ prý zmizel, a nenajde jej nikdo jiný než mládenec, který zorá celý ten vrch dřevěným pluhem, do něhož budou zapřaženi dva volci celí černí s bílou lysinou na čele. Volci ti musí býti od jedné krávy stejně zbarvené.

Hradiště zkoumal před časem p. prof. Dr. Woldřich, a v těchže místech, kde on, i já jsem kopal. Výsledkem toho byly charakteristické střepy typu hradištného. Jakmile pokročím s prací, neopomenu podati v tomto časopise důkladnou zprávu.

Vrať se zase!

Vypravování výměnkářovo, podává *Ad. Schuster.*

Zle je, zle. Teď již nedosáhnou lidé takového věku, jako dosáhli ještě moji rodiče. Ale není divu. Každý chce všemu rozuměti, a nerozumí nic. Každý chce být učeným, a nic neví, zvláště ti doktoři. Pro každou nemoc mají léky, ale žádné nedovedou vyléčit. Vyléčí-li, zůstanou ty lekvary v člověku a působí, že nedosáhne dlouhého věku. Za mých mladých let bylo jinak. Tehdá rostla rostlina, říkali jí „Vrať se zase!“

Ztratil-li někdo zdraví, stonal-li, snědl kousek rostliny té, a zdraví se mu vrátilo, ať bylo člověku jakkoli. Zlámaniny potřeboval se člověk tou rostlinou jen dotknouti a ona srostla. Na „nohojed“ se přiložila a „nohojed“ se zahojil. Tamhle v Luži byl živ nějaký žid, k tomu chodili si dávat zuby trhat na mnoho mil z okolí. Jen se dotkl tváře — ani ne zubu — rostlinou „Vrať se zase!“ a zub vylítl sám z úst, a kdyby to byl zub ne druhý, ale třebas i třetí, narostl zase. Zde u Tuněchod pod Vescem podél Chrudimky rostla ta rostlina na lukách.

Sekáči sekali a najednou břink, kosa ve dví. Hledali, hledali, oč se rozrazila, ale nikde ani kamínku, jen na zemi malá rostlinka, a to byla „Vrať se zase!“ — Škoda, že se na tu rostlinu dost nepa-

---

[1]) Bylo by zajímavo zjistiti, byl-li tam snad vykopán a ze které asi doby pochází.

matuju, jak vyhlíží. Ona roste jistě dosud, ale lidé již jí neznají. Nemusil bych už ty nohy tak za sebou tahat. Ta by mně jistě pomohla. —

K pamětem o sklářích v Pojizeří.

Podává *J. V. Šimák.*

(Pamětní kniha města Turnova z r. 1643. list 59—62.)

Roku 1649. 6. prosince předstoupil urozený Jan Preisler, hutník huti Rejdické před purkmistra a radu města Turnova, prose, aby páni vepsali v knihy své listy jeho na huť a vydali mu ověřené přepisy. Tím dochovaly se do naší doby tři zmínky o sklářství v severním Pojizeří a některé zajímavé názvy topografické, dnes většinou poněmčilé.

I. 1577. 2. října. Jaroslav Smiřický ze Smiřic vysazuje Pavlu Šírerovi svobodnou huť sklářskou v Rejdicích na panství Navarovském.

Já Jaroslav Smiřický z Smiřic a na Kostelci nad Černými lesy JMC dvoru maršálek v království českém, jakožto poručník strejcův mých a dětí pozůstalých po neb. pánu Jindřichovi z Smiřic a na Skalách dobré paměti etc. známo činím tímto listem přede všemi nynějším i budoucím, že jest se na mne dožádal Pavel Šírer, sklenář poddaný nadepsaných strejcův mejch, abych jemu na huť sklennou, což k ní s povolením mým přikoupil a v jeden statek uvedl, kteráž na gruntech panství Navarovského ve vsi řečené Rejdicích leží, svobodu a propůjčení dal, aby on i budoucí jeho té svobody užiti mohli a strejcům mejm i budoucím jejich ty platy a povinnosti v tomto listu položené platiti, držeti a zachovati beze všeho přerušení povinen byl. Kteréžto žádosti jeho slušné nemohl jsem odepříti a znajíc nadepsaných strejcův mejch lepší v tom bejti, mocí listu tohoto osvobozuji a propůjčuji, slovo od slova, takto:

Nejprve by tři statky, kteréž podle sebe leží tu v Rejdicích, kdež ta huť vystavena jest až po vobec Volešnickou dolův a na dýl podle rolí, kterouž nyní drží, po potok Příchovský, řečený Ješkrabec, od stezky, kteráž k Příchovicím vede, potokem nahoru až k Hvězdě, po cestu, kterouž jezdí od Sklenařic na Hvězdu a tou cestou dolů až po roli lidí Volešnických a podle těch rolí dolů až do potoka, který z Počátků do Rejdic teče, též s jedním statkem na Příchovicích, který s hutí koupil, s rolmi, lesy, porostlinami, pokudž mu vyměřeno jest, to všecko jak má v jedno uvedeno, na nichž má svobodu na ptáky s lepem, a na Humenci též i na veveřice číhati, než dále a blíže nic — Dále ho jemu propůjčuji i budoucím jeho od cesty Příchovské dolů potokem Ješkrabcem po řeku Kamenici a nahoru podle té řeky Kamenice na dýl do vrchův Kamenických až po grunty pánův Rederův, potom na šíř od Kamenice podle grunthův pana Redera po vrchy, kteréž se jmenují Černej, Jeřábovej, Jezera, Bražecký, kdež se počíná Černá Desná, Salaberg, až do vrchu Jizery, kde se počíná, kteráž dělí grunty strejcův mejch s panem Závišem z Újezdce a z Kúnic a na Jilemnici, potom dolů Jizerou až po potok Makovský a po meze lidí Sklenařských a Volešnických a v těch místech jsou tito vrchové: Kroupenský, Kamennej, Vrackej, Medinskej, Světlej, Kořenov, Kladskej, Srní, Jeřabickej, Kolářskej, Záruby, Vilandilskej, Hora Buková, Martini, Vražda, Hvězda, a těch jmenovaných hor neb lesův, což by koliv na popel potřeboval, též i smolu strouhati, toho má užiti, a jestliže by pak kdo jinej jemu v těch lesích škodu a překážku činiti a popel krádeží páliti chtěl, takového každého kdyby postihl, má moc vzíti a vrchnosti své dodati. Než jinými takovými věcmi, jako myslivostí všelijakou, která se vymysliti může a sítmi v těch místech těch hor a lesův i s svou čeládkou prázden

býti má a při čeládce své to opatřiti a nařídíti, aby po gruntech strejcův (mých) žádné škody nečinili a psy, kteréž přej domu a dobytku míti chce, aby jich nepouštěli, než vázali a vodili, aby zvěři nerozháněli.

Jest mu také ode mne propůjčeno a osvobozeno potok Ješkrabec od počátku toho potoka až do řeky Kamenice, toho on má užiti i budoucí jeho, ryby lapati a honiti k potřebě jeho domovní, též potok, kterýž z Počátků teče, toho aby užíval po vobec Volešnickou, jak se mu líbiti bude.

Jest mu také ode mne propůjčeno a dovoleno, aby sobě mohl mlejn a pilu stavěti a dělati a to všecko toliko k své vlastní potřebě a jinam nic aby neprodával a ve mlejně aby žádnému jinému nemlel, nežli sobě pro potřebu svou a čeládce své.

Cestami, kteráž přes Příchovice do hor jest a z Rejdic mimo Volešnici vrchy přes pole Volešnických k Haraticím i jinými svobodnými cestami, aby bez překážky jezditi a choditi mohl i s čeládkou svou.

Též jemu i budoucím a dědicům jeho propůjčuji, aby víno, pivo, staré k potřebě své domácí kupovati mohl, než na žádný šenk aby ho nekupoval, nešenkoval, anebo prodával, však což by ho s čeládkou svou vypiti mohl, toho mu se nezbraňuje.

Také mu povoluji chléb péci na prodaj, řez dělati a maso prodávati, sladu od strejcův mých k vaření piva při huti on Pavel Šírer, sklenář, neb dědicové a držitelé statku jeho bráti mají k potřebě své i na prodaj, rok od roku, tak jak se tuto píše, na časy věčné povinen jest a pivo při huti vařiti má.

Od téhož jmenovaného statku svobody a propůjčení strejcům mým i budoucím pánům, kteříž by ty grunty a zboží v užívání drželi, on Pavel Šírer, dědicové a budoucí jeho, platiti má a mají v roce půl sedmnácte kop grošův a patnácte grošův vše českých, však rozdílně při sv. Jiří nejprve příštím po dání listu tohoto vosum kop dvadceti půl třetího grošův českých a při sv. Havle též vosum kop dvadceti půl třetího grošův vše českých, a tak vždycky každýho roku aby ten plat vycházel zouplna na časy budoucí a věčné.

Na potvrzení a zdržení toho pečet svou vlastní mejm jistejm vědomím k tomuto listu jsem přivěsiti dal. Jenž jest dán a psán ve středu po památce slavnosti sv. Jeronyma, léta od narození Syna Božího, Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista tisícího pětistého seamdesátého sedmého.

II. 1649. 10. Dec. Turnov. — Václav Dentulin, někdy písař semilský, dosvědčuje hutníkům, že užívali vždy práva, aby vařili sobě piva sami jako lidé svobodní, ač krčmy výsadní neměli.

My, purkmistr a radda města Turnova nad Jizerou vyznáváme tímto svým listem otevřeným vůbec přede všemi, a zvláště tu, kdež by toho potřeba ukazovala, že jest před nás do plné rady předstoupil urozený pan Jan Prejsler, hutník Rejdické huti, obešlíce při tom ku právu Václava Dentulina, spolusouseda našeho, za to nás snažně požádal, abychom jak k jeho důležité potřebě samého, tak též i urozeného pana Kašpara Horna, hutníka na Syřišťově, čeho tak v pravé pravdě povědom jest, od téhož Václava Dentulina hodnověrnou zprávu přijíti a takovou jemu pod pečetí městskou vydati odporni nebyli. Jehožto slušnou žádost býti poznávaje, tomu jsme povolili a učinivše jemu, jakž za právo jest, právní napomenutí, po témž právním napomenutí vedle přísahy, k povinnosti své sobě dané, před námi vysvědčil takto:

Já Václav Dentulin toho v pravé pravdě povědom jsem. Dostanouce se na onen čas v letu 1622 na kancelář Semilskou za pomocníka k neb. panu Samuelovi Urbanidesovi, od téhož pak léta až do léta 1630 s neb. panem Simeonem Větrovským a s neb. panem Šebestianem Keyslem z Kvaltenburku, správcí semilským za písaře důchodního zůstávajíc, že nikdy hutníci výš psaní toho času k tomu od vrchností tehdejších, aby z pivovaru semilskýho pivo bráti měli, přinutkováni nebyli. Daleji i toho též dobře povědom jsem, když jednoho času neb. pan Simeon Větrovský, správce tehdejší důchodův panství semilského, původem (titul) pana Gerarda Taxisa, v knížectství Fridlantském zřízeného hejtmana zemského mezi jinými artikuly ten artikul, zdali by hutníci piva z pivovaru semilského bráti měli, na komoru knížectví Frydlantského předložil, že jest na to taková dekretací z komory knížectví vyšla: Hutníci jsouce lidé svobodní a hamfeštem se řídící

při jejich starobylých svobodách, aby sobě piva doma k své potřebě vařiti mohli, toho zanecháváme. I majíce v své moci urbur, jenž jest pravidlo k vyhledání všech případností, aby při které huti vejsadní krčma býti měla, vyhledati jsem nikdy nemohl. Nad to vejšeji jednoho každého poctivého člověka svědomí dobré k tomu míti, jsouce v službě kterékoliv vrchnosti povolán, statek sobě od vrchnosti svěřený (nevypouštějíc ani ujímajíc nic, což by ke škodě té vrchnosti bylo) věrně a spravedlivě opatrovati i rozmnožovati, čemuž že v pravdě tak i nejinak jest, to přijímám k svému dobrému svědomí a víře.

III. 1649. 16. pros. Na Skalách. Hejtman Hoberk dosvědčuje, že hutníci na panství Semilském směli vždy vařiti pivo, chléb péci a maso prodávati ku svým potřebám, ač nikoli piva čepovati; někdy však brali pivo z panského pivovaru ze Semil a za to platívali zbožím skleněným.

Ich, Fridrich von Hobergk vndt Hennersdorf auf Samšin, der Gräfl. Max Waldsteinischen Herrschaften Skall, Zvijan und Stadt Turnaw bestelte Hauptman bekenne hiemit mit offentlich und sonderlich wo es von Nöthen, dasz zu jener Zeit, als mier die Herrschaft Semil Ampte Verwaltungweisz untergeben worden, die beide Glaszhütten in der Herrschaft Semil liegendt, lauet ihnen von deren vorig Obrigkeiten, als derer Herren von Smirschicz ertheilten (?) vnd de dato in Handen habendes Privilegien vndt Freyheiten, das Bier ihn ihren Glaszhütten zue bräuen, Brodt zu backen, Fleisch zu verkhaufen ohne mäniglichen, weder desz Hertzogen von Friedlandt oder seiner Cammer vndt Beampten nach sonsten jemandtn Verhünderung furn vndt Recht gehabt haben, jedoch mit dieser Exception, dasz selbe gebrawte Bier nur eintzig undt allein vor seinen und seiner gesundten Trunckh vndt zu keinem Schankh, der Grundt-Obrigkeit zu Schaden ahn zu werden Nichtes weniger, trage ich es auch in frischen Memor: dasz gedachte Glaszhütten zwahr vielmahls das Bier aus dem Breyhaus zu Semil hollen lassen vndt stadt des ienig Geldes so ihnen die Fürst Friedlandische Cammer vorgenomenes Glasz vndt andere Arbeit in Mangelung des Geldes angewiesen genohmben haben, dasz sie es aber hetten schenkhen muessen, ist mier davon in geringsten nichtes wieszendt vndt wirdt ihnen zuer Notturft vnter meinem edelichen Insiegel vndt eigener Handt Unterschrift diese Attestation ertheilet.

Signatum Skall, des 16 Decembris 1649.

LS.

Frydrych Hobergk von Hennersdorf.

O středověkých pečetech.

Sestavil a vyobrazeními opatřil *Vojt. Král z Dobré Vody.*

Význam středověkých pečetí byl svého času velice obsáhlý. Jako nyní podpisem, tak druhdy přivěšuje pečeť vlastník pečeti stvrzoval listinu a ručil za obsah její. Pod pečetí panovník činil smlouvy státoprávní, koupě, směny, uděloval výsady, milosti i obdarování; jednotlivé osoby pak, města a korporace stvrzovaly pečetí svou vzájemné smlouvy, závazky, vyhlášky, mnohdy závazné pro celá pokolení a dalekosáhlé platnosti.

Ve středověku i později byla kterákoli listina jen tehdy pravoplatnou, když byla opatřena příslušnou pečetí.

Privilegia a obdarování starší docházela jen tehdy potvrzení a obnovení, byly-li původní pečeti neporušeny, a nikdy nebyl list pokládán za celý, dokonalý a „přijetí hodný“, měl-li pečeť zlámanou. Rukojmí a j., kteří přivěšením pečetí k listům podnikali povinnosti kterés, dali si ihned pečeti své „vyvaditi“ a navrátiti, jakmile zadost učinili povinnostem svým.

Význam jiného druhu mají středověké pečeti pro dějezpytce, rodopisce a heraldika až podnes, neboť:

1. tvoří právní instituci, pokud stvrzují pravoplatně veřejné a soukromé listiny;

2. jsou památkami umění, svědčíce obrázky svými o vývoji ryjectví, architektoniky a ornamentiky;

3. poskytují nevyčerpatelného množství vzorů pravé, staré (živé) heraldiky;

4. jsou vzácnou pomůckou kulturní historii, pokud zobrazují různé podoby kroje, zbroje, nářadí a náčiní různých dob a národů;

5. konečně poskytují kritického materialu k zajištění dějinných událostí.

Z těchto příčin zasluhuje sfragistika (učení o pečetech) všeobecného ocenění.

Ze všech památek středověkých dochovalo se počtem pečetí nejvíce, a to proto, že listiny, kterým pečeti byly přivěšeny, nezajímaly tolik místa jako jiné výrobky té doby, a tudíž snáze bylo lze ukryti je.

Též v dobách válečných vojáky drancující a hubící staré pergameny málo lákaly, vždy spíše věci jiné, hmotně cennější.

Sestaveny jsouce posloupně za sebou dle doby své pečeti znázorňují zcela určitě vývoj heraldiky i umění ryjeckého a označují zároveň sloh stavitelský v těch časech oblíbený, jak výše již podotčeno bylo.

Pro heraldika jsou staré pečeti až do počátku 16. stol. nevyčerpatelným zdrojem vzorných tvarů heraldických, historikovi pak a rodopisci usnazují určování osob a rodů všude tam, kde se nelze dopátrati jistoty jinak.

O mnohých rodech a osobách nevědělo by se dnes ničeho určitého, kdyby pečeti jejich nebyly se dochovaly. Doporučuje se proto vřele sbírati pečeti, ať již originály ať odlitky, neb jen zobrazení jich, pokud možno; mnohá vzácná pečeť zachovala se pouze odlitkem neb obrazem, když originál zkázu vzal.[1]) Z příčin shora uvedených zlé následky vzcházely, kdyby bylo pečeti zle užito nebo byla-li ztracena. Proto panující a vznešené osoby mívaly zvláštní opatrovníky pečetidla, jimž uschování a střežení jeho náleželo, aby uvarovaly se škody té. Kterak pečetidla městská bedlivě opatrována bývala, jest známo z mnohých instrukcí o tom vydaných.

Pečetidla, znamení samosprávy obce, bývala městům z pokuty vzata, nebo v čas sporů s vrchností zabavována.

---

[1]) Hodláme co nejdříve udati v těchto listech spůsob, jakým lze pečeti odlívati, aniž by originál v nejmenším utrpěl.

Po úmrtí panovníka nebo soukromé osoby bývalo pečetidlo jeho z pravidla hned ničeno.

Vznešené osoby měnívaly občas svá pečetidla, zrušivše stará, o čemž zvláštní list sepsán a veřejně vyhlášen byl.

Padělání pečetidla trestáno jest ztrátou cti a hrdla.

* * *

Pečetí rozumíme otisk vyhloubeného pečetidla (typaru). Obraz pečeti býval ryt do různých kovů, tvrdých i měkkých, drahých i prostých, do kamenů, do slonové kosti neb i do dřeva.

Pečetidlo podobalo se tvarem nejčastěji plotně (desce) s ouškem, jako rukojetí i k zavěšení, nebo mívalo též jinou, ozdobnou podobu.

Rukojeť zemského pečetidla, zvaného sv.-Václavského, podobá se lvu sedícímu (obr. 1.).

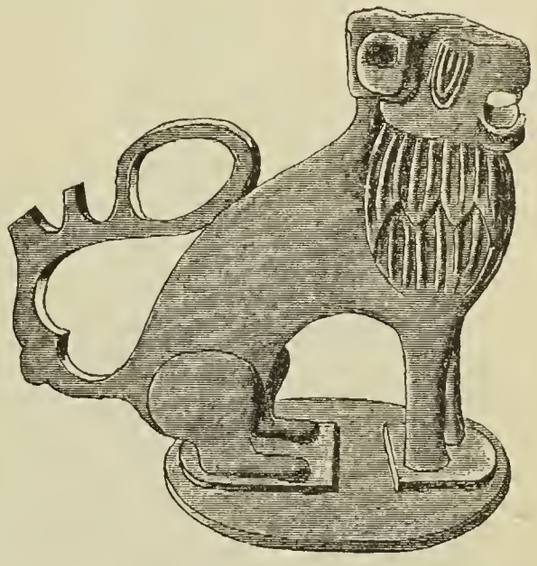

Obr. 1. Bronzové pečetidlo pečeti zemské, sv.-Václavské. (Asi ½ skutečné velikosti.)

Čelnější města česká chovají dosud stará, stříbrná pečetidla, zavěšená na stříbrném řetězu, jako: Čáslav, Slaný a j. v.

Pečeti (otisky pečetidel) zhotovovány bývaly z vosku přirozeného, bílého, červeného a zeleného, zřídka jiné barvy. Vosk zvaný španělský vyskytuje se teprve v druhé polovici

Obr. 2. Pečeť Boleslava I. (Dlouhého) vévody Vratislavského, z r. 1179.

16. stol. Prvějších dvou druhů, totiž bílého a červeného vosku, užívali panovníci, velmoži a duchovní hodnostáři, ostatních způsobů šlechta nižší a města. Ve století 15. a 16. vydávány bývaly krály českými listy na užívanou vosku červeného i zeleného. Rozdílu toho bývalo však šetřeno jen do 17. věku. Otisky pečetidla ve zlatě neb olově slovou „bully“. Císařové a králové dávali k důležitým listinám bully zlaté, od nichž pak listina sama obdržela název.

Obr. 3. Pečeť pana Záviše z Krumlova, jinak z Falkenštejna, z r. 1272.

Na zakládací listině pražské university zavěšena jest také bulla zlatá (zobrazíme ji později). Papežové užívali výhradně bull olověných.

Tvar mívaly pečeti nejčastěji okrouhlý (obr. 2. a 3.). Ve 13. stol. vzaly pečeti šlechtické na se tvar trojhranného štítu, jako tenkráte zbrojenci mívali (obr. 4.), později však vrátily se zase k původní podobě kulaté. Výjimky jsou arci dosti časté, neboť známe pečeti čtyřhranné ano mnohohranné, oválné, loďkovité, srdcovité a j. v.

Pečetí podoby loďkovité (mandorlovité, obr. 5) užívali již ve 13. stol. biskupové, opatové, pak konventy klášterů a jiné duchovní osoby a korporace.

Zřídka, ale přece, mívaly i dámy své pečeti.

Konečně sluší podotknouti, že rozeznáváme pečeti o jedné straně a pečeti o dvou stranách. Z dvojstranných pečetí některé mívaly obrazce na o b o u stranách stejně velké (jako pečeti králů, císařů, pak bully), jiné na rubu jen otisk pečeti menší (soukromé, osobní) zvané s e k r y t (secretum).

Až do 12. stol. přitiskovány jsou pečeti tím způsobem, že do listiny ovšem pergamenové učiněn byl zářez, kterým vosk měkce uhněteny tlakem pečetidla částečně se provinul a na spodní straně zachytil. Měla-li býti pečeť o obou stranách, přidali na rub stejně vosku jako na líc. Po otisknutí obou pečetidel byly pak obě polovice zářezem spojeny.

Od 12. stol. počínaje otiskovala se pečetidla do kusu vosku přiměřeně velikého, měkce uhněteného, podobného misce, jejímž středem

protažen byl úzký proužek pergamenu, zavěšený na listině, takže pečeť nemohla býti sňata beze škody. U pečetí panovnických a mocných osob proužek pergamenový nahrazovala hedvábná, barevná šňůra. Bully papežské věšeny jsou na konopný motouz. Vyskytují se i pečeti, jichž ochranná miska jest z bílého vosku, plocha pak, na které pečetidlo otisknuto jest, buď červená neb jinobarevná.

Takovým miskám dávali někdy kadlubem tvaru stejnoměrného, ozdobného, arci pouze tam, kde často pečetili.

Obr. 4. Pečeť pana Záviše z Falkenštejna (Vítkovice) z r. 1286.

Obr. 5. Pečeť duchovní (parabolická) řádu sv. Františka menšího.

V 16. stol. vyskytují se pečeti ve schránkách o víčku soustruhovaném, dřevěném neb kovovém, které pečeť ještě lépe chránily než misky voskové.

Jakmile počali listiny méně důležité vyhotovovati na papíře, který ačkoli byl z počátku silný a trvanlivý, přece těžké pečeti visuté nebyl by snesl, zaveden jest znova nejstarší způsob přitiskování na vrstvu vosku ovšem že tenčí, která bývala chráněna buď zahnutým rohem neb ozdobně vykrojeným papírkem. Ještě později brali za vosk oplatek. Pergamenu s visutou pečetí používá se sice podnes, ale pouze k diplomům a jiným dokumentům, určeným k delšímu uchování a udržení.

Podstatné části pečeti jsou:

1. Pole pečetní (obraz).
2. Opis na okraji (legenda).

Na poli pečetním rozeznáváme pečeti:

a) obrazové,
b) podobiznové,
c) znakové a
d) písmové (o pouhém nápisu).

Známý sfragistik kníže z Hohenlohe-Waldenburka roztřídil pečeti způsobem právě uvedeným s vedlejšími rozdíly, nám se však způsob ten nezamlouvá proto, že jedna a táž osoba užívala častěji různých pečetí, které bychom dle systemu Hohenlohova řadili do rozličných oddílů, kdežto hlavní užitek sbírky sfragistické pro historika a heraldika dává pořad, v němž pečeti jednoho rodu neb osoby, korporace nebo města z různých dob pospolu jsou srovnány, kde lze srovnáváním sledovati vývoj znaku a zjistiti přesně pravý tvar erbu, zkomolený na pozdějších pečetech mnohdy až k nepoznání. Z té příčiny třídíme pečeti:

a) panovnické a spojené s nimi zemské, dle posloupnosti vlády;
b) šlechtické, dle rodů stejného znaku;
c) duchovní, dle hodnosti osobní nebo dle řeholí;
d) městské;
e) cechovní a jiné, vesměs v postupu chronologickém.

Dle tohoto rozdělení budeme postupovati, popisujíce a vyobrazujíce.

(Pokračování.)

Ze žluté knihy skutečské.

Zpráva a výpisky *B. V. Konečného.*

Nejstarší kniha, chovaná v obecním úřadě ve Skutči, jest „žlutá kniha“, která byla zřízena r. 1457., aby zapisovaly se do ní všeliké smlouvy trhové, ubrmanské, „nápravy“ a jiná jednání městská. Kniha tato jest $21\frac{1}{2}$ cm. vysoká, 16 cm. široká a obsahuje ostránkovaných 196 listů, z nichž nyní 13 schází; scházelo jich ještě více vinou spisovatele V. Svobody, z jehož pozůstalosti některé listy dostaly se do hlineckéko musea, odtud pak laskavostí p. Adámkovou vráceny a vlepeny opět do žluté knihy. Knihu tuto založil a první do ní psal písař Matěj, „rector scholae et notarius publicus“, jenž byl muž nemálo vzdělaný;[1]) po něm psali, pokud jsem dle písma a jiných známek poznal, tito písaři: Vavřinec Šmakal (1555.—1556.), Jan Vrbík (1557. až 1569.), Jan Chotěbořský (1574.—1595.), Jakub Rosa Chlumecký

[1]) Více o něm píše Kar. Adámek: Školy skutečské (Škola a život 1876., str. 202.), a K. V. Adámek: O písařích m. Skutče (Jitřenka 1888., 423).

(1609.—1619.), Václav Tikal (1619.—1628.), Václav Fileček (1629.) a Václ. F. Kališ (1662.—1687.); tento poslední písař knihu ostránkoval, a tehdy asi také knize dostalo se nové vazby; neboť posud nazývána „malými městskými knihami červenými“, od té doby však dle nových desek zvána žlutou.[1]) Titulní list knize schází; dle udání Svobodova[2]) byla na něm tato slova: „Anno Nativitatis Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo septimo feria quarta post omnium Sanctorum Magistratualibus Geogio Pellifice, Scabinio Johanne Sczechkonio, Petro Krúnsky, Nicolao Mercatore, Johanne Rúbal, Jacobo Weprzek, Victorino Hemerka, Johanne Zufalecz, Martino Duchkonis, Wenceslao Fabro, Michkone Strniszce, Mathia Marhan ita nuncupatis et cognatis, senioribus patronisque oppidi Skuteč eodem anno per Mathiam rectorem scholae notariumque publicum ex veteri libro de verbo ad verbum sine omni additione et diminutione omnia ingrossata et in hunc librum translata sunt et hic verb. idiomat. Bohemic. usitat.“

A nyní podáme některé kulturně-historické zprávy.

* * *

I. Sazba šrotéřská. Slovo „šrotéř“ vzniklo z německého Schröter, t. j. líhač, skládač. Aug. Sedláček[3]) mluví o úřadě pro lížné (schrotampt) a vysvětluje, že když se víno do sklepů skládalo, dle míry jisté se platil poplatek; dále praví: „Tento úřad (officium quod dicitur shrotampt) byl městský a měl na péči skládání vína.“ Tomek (Dějepis města Prahy I., 264.) uvádí, že byli v Praze šrotéři vína (extractores vini, Weinschroter). — Ze zápisu, který ze „žluté knihy“ opisujeme, vysvítá, že činnosť šrotéřů týkala se i skládání piva, soli, herynků a j.:[4]) — Zápis ten na prvé straně knihy zní:

»Anno domini 1466. za purgmistra Matěje Pekaře, a konšel těchto Vaška Kožišníka, Jana Štěchova, Zoufalce, Matěje Hodíka, Václava Kamenickova, Tayrala, Vepřka, Marsy, Jan Šroteréř postúpil jest šrotky Janovi s týmiž právy, jakož jest za starodávna bylo nejprve, když kdo přiveze suol a skládá ji dolóv, ten má dáti pánu 1 gr. a šrotéřovi 1 halér od každé bečky. A když z města nosí do hospody anebo z hospody ven, to opět po 1 hl. má šrotéřovi dáno býti od domácích a od hostí, ale sedláci mají dávati po 1 penízi od téhož nosení. Od bečky piva, aneb od puol neboli od tuny, když z domu do domu šrotuje, 2 peníze. Od tun herynkóv když skládá s vozu nebo na vuoz po 1 penízi od každé tuny, a když který host koupí kteru tunu herynkóv a má ji přivézsti od každé tuny vložení 2 peníze šrotéřovi. Od osmi věder s voza 1 gr. a od přivezení z hospody do hospody 2 gr., od 10 věder 10 peněz s voza, z hospody do hospody 3 gr. bez 1 peníze. Od draylinku[5]) s vozu 4 gr. a na vuoz 4 gr.; kúpí-li súsed od súseda též draylink, od přivezení šrotéřovi 8 grošů a na vuoz

[1]) Z knihy této uveřejnil jsem již mnohé zprávy v Chrudim. novinách (1890.—93.), Čes. východu, v »Památníku na hasič. slavnosti ve Skutči« (v článku »Ze staré Skutče«) a j. — K. V. Adámek podal z ní několik kusů v »Hlasech z Chrud.« 1891.

[2]) Ze zápisků Svobodových vepsal ta slova K. V. Adámek do žluté knihy.

[3]) Sedláček: Děje m. Čáslavě (1874.), str. 50.

[4]) A. Knapp v Pamětech m. Jaroměře (1887.), str. 141. zmínku činí o »šrotýřích piva«. — J. Orth v Nástinu Jindř. Hradce od 15. stol. do 1618. (1879.) na str. 71. nesprávně vysvětluje: »Šrotéři, nepochybně tesaři, kteří klády otesávali.«

[5]) draylink (drejling) = 20 věder. (Brandlův Glosář.)

když vloží 3 haléře. Od kaufu [1]) složení 3 gr. a od vložení 3 gr, a od súseda k súsedovi od šrotování 6 gr. šrotéři; od váhy od kamene 1 haléř, od centnéře 3 peníze.«

*

II. Obdarování konšelů skutečských.

»Leta 1509. v pátek po sv. Valentinu urozený pán pan Jindřich z Valštejna a na Rychmburce jeho milost pán náš milostivý toto jest obdarování dáti ráčil purgmistru a konšelóm, aby práce daremně nenesli skrze rozsouzení kšaftuov, aby bylo za práci 12 gr. míš., a to kdyby dali vejpis kšaftu na list a písaři zápisného 2 gr. míš.; item vejmazného aby dáno bylo konšelóm 7 d. a písaři 7 d. (denárů); item v knihy vložení kšaftuov konšelom 12 gr. míš. zápisného písaři 2 gr. míš.; item odevzdaného, kdoby se koli odevzdal, každý oblaštnie aby 2 gr. míš. položil; item od pečeti k listom zachovacím, kdož by chtěl míti, aby dal 10 gr. míš.«

*

III. Pořec.

»Leta Páně 1511. v úterý před sv. Havlem stalo se jest svolení v městě Skutči v obci všech společně, že jeden každý kdožbykoli při pořcu (przi porzczu [2]) dobytku zapřel, ten aby z toho kteréhož by koli zapřel, věrtel žita dal a to bez milosti. Item druhé jestli žeby kdo vyhnal před pořcem do vsi a po pořcu zase přihnal, ten aby též z každého věrtel dal žita. Třetí jestli žeby kdo přihnal z řezníkův a choval to před pořcem týden a v tom pořec jej postihl, ten aby též dal z toho jakožto i z jiného. A to jest stalo se za purkgmistra Matěje Bílého a konšel těchto . . .«

*

IV. O mezních. V několika zápisech, které byly urovnáním sporův o pozemkové hranice, nalezl jsem zajímavé zprávy týkající se mezníků.

Ze zápisu z r. 1675. vyjímám: Vysázeny nové mezníky, první jménem pokoj, druhý mezník kámen jménem mokrej, třetí mírnej, čtvrtý, na kterém tři kříže udělány jsou v kopci nad kotlinou jménem velký dub, odtad k Nové vsi jdouc ... vedle rolí J. Polanskyho ze Skutče jménem padrlky kámen starej mezník v kopci v pravé straně ke Skutči (šestý), dole po šibeničním vrchu ke Skutči dolů jdouc místo mezníku borovice, kterou Zdeněk stal vsazen u toho korenu mezník kámen jménem stątej, na místě dubu, který Zdeněk oklestil, dán mezník jménem oklesteněj. Mezník blíž šibenice také šibeničník slove; uprostřed cesty mezník jménem prostředník; kde byla veliká borovice, kterou stal, zasazen kámen jménem ustupnej, od toho přímo dolů jdouc nachází se mezníků starých 5 (borovic a dubů), na kterýchžto se vždy kříže spatřiti mohou. — Z jiného zápisu téhož roku opisuji: Mezník jeden kamenný jménem Jan Ambrož spurný, druhý jménem Ondřej Lhotský povolný, na kterýchžto oba hospodáři právo meznické vystáli, a třetí mezník habr, na kterémžto jedna každá osoba sekerou jednu ránu udělala a znamení zanechala.

*

V. Vyměření měr.

»A. 1667. dne 10. Augusti na děkanství skutečském v přítomnosti velebně důstojného, urozeného a vysoce učeného pana Maximiliana Františka Cukra z Tamfelda, ten čas děkana skutečského, za úřadu osob těchto pana Jana Ho-

---

[1]) kauf jest sud 16věderní. (Brandlův Glosář)

[2]) Významu toho slova nemohl jsem se dopátrati. Znamená snad přehlídku dobytka?

lyho primatora, pana Nikodyma Kašky purgmistra, konšel . . . p. Václ. Kalíše, písaře radního p. Matouše Vančury, staršího obecního a starších kostelníkův Mikuláše Drahoše a Matouše Procházky vyměřeny míry (mihry) staré dle nařízení J. M. knížecí pana Cardinala z Harrachu. co staré míry věrtel na malou míru vynese. Jeden starý věrtel drží na pražskou míru 1 v. 1 czt. a 3 mírky. Jedna třetina stará drží na pražskou míru 1 czt. 3 mírky. Jedny půl třetiny starý drží na pražskou míru půl čtvrce půl druhy mírky. Jeden korec starý drží na pražskou míru 1 korec, 1 věrtel, 3 čtvrce. Jedna čtvrce hrubá drží na pražskou míru 1 čtvrci 1 mírku.«

*

VI. Zprávy o úmrtí. Na posledních listech knihy písař poznamenal úmrtí znamenitých osob na Skutečsku.

L. 1535. v pátek . . . na den navštívení Panny Marie dobré paměti urozený pán pan Jidřich z Valdštejna, pan náš milostivý dokonal běh života svého, dajž Pán Bůh všemohúcí duši jeho odpočinutí se všemi volenými božími.

L. 1541. tu noc ze čtvrtka na pátek po sv. Matěji, apoštolu Páně, urozený pán pan Karel Šťastný z Valdštejna a na Polné, syn neb. Jindřicha výš dotčeného, dokonal běh života svého, jemuž Pán Bůh všemohúcí rač dáti věčné odpočinutí v své věčné slávě.

L. 1559. ve středu po sv. Valentinu dobré paměti pán pan Kryštof Štong z Hernštorfu v Daleticích dokonal běh života svého prostředkem smrti . . .

L. 1562. v sobotu před sv. Vavřincem kněz Matouš, dobré paměti farář ve Skutči, dokonal jest běh života svého prostředkem smrti, jemuž Pán Bůh všemohúcí rač dáti v slávě své věčné odpočinutí; pochován v . . . . po té straně k kapli A potomně mor znamenitý byl, že jsou některého dne i po dvadcátém a někdy méně pochovávali a trval málo, ne za tři měsíce.

L. 1572. v pátek den obětování Panny Marie kněz Ondřej, farář na Raně, umřel v domě Vavřince Šmakala, přepiv se páleným. — Potom v pondělí před sv. Kateřinou Šípek též zcepeněl, přežrav se páleným.

L. 1572. urozený pán pan Zdeněk Berka z Dubé, pán panství Rychmburského, dokonal běh života svého, pochován v den sv. Michala v neděli v Lažanech v kapli.

L. 1575. před sv. Janem Křtitelem Páně urozený pán pan Václav Berka z Dubé na Mezříči dokonal běh života svého, Pán Bůh rač je přijíti v počet volených svých.

L. 1600. v neděli po sv. Kylianu J. M. vysoce urozený pán pan Václav nejstarší Berka z Dubé a z Lippého, na Rychmburce J. M. C. rada a komorník království českého, běh života svého v městě v Chrudimi dokonal a pochován jest v Praze v kostele sv. Víta. Pán Bůh rač J. M. přijíti v počet svých volených milých.

L. 1653. dne 14. Januarii mezi 13. a 14. hodinou urozený pán pan Bohuslav Ferdynand Leopold hrabě Berka z Dubé, z Lippého, pán na hradě Rychmburku, Vladických Rosicích, Slatinan, J. M. C. skutečný komorník a v kraji chrudimském nařízený krajský hejtman, běh života svého v městech pražských dokonal a tam při kostele sv. Víta pochován jest. Pán Bůh račiž v počet volených svých . . . věčně korunovaných.

L. 1575. v sobotu před sv. Bartolomějem urozený pán pan Diviš Slavata z Chlumu a Košmberka a na Košmberce dokonal běh života svého a pochován ve středu po sv. Bartoloměji v městečku Luži v kostele . . . a bratři Boleslavští jinak Valdenští jej pochovali, neb jej do své klece (vpletli) . . .

Obraz slovanského bájesloví.

Podává *Zdeněk V. Tobolka.*

Člověk v stavu polodětském a polodivokém potřeboval pro výklad světa vnějšího i vnitrného theorie, obzvláště pro výklad všelikých přeměn, nalézajících se kolem něho a s ním samým. Utvořil si ji; učinil si názor světový, který po stránce methodické můžeme nazývati mythem. (T. G. Masaryk.) Nauka o něm zove se mythologie. Jest pak úkolem mythologie tento názor světový vylíčiti a původ, vývoj i význam jeho ukázati, a to, jak u každého národa jednotlivě tak srovnáním — i v době společného života Indoevropanů.

Úkol tento jest přenesnadný. Rozličnými směry bylo bádáno na poli tomto, leč „přes pokusy hojné a důmyslné málo kde došlo se již k výsledkům jistým“. Neshody v theorii, jichž příčinou jest neustálenost methody, nesou toho hlavní vinu (J. Král). Obtíže tyto jsou v bádání bájeslovném vůbec a vyskytují se tím, jak patrno, i v bájesloví toho kterého národa. V mythologii slovanské, jejíž stav nynější ukázati tuto chceme, stěžováno si do toho již nejednou. Byl to hlavně Ř. Krek, K. J. Erben a nejnověji Ad. Černý, kteří na nesnadnost tuto žehrali, a to tím správněji, poněvadž Slovanům, pokud se bájesloví týče, se nedostává i pramenů.

První otázkou, kterou si klademe, jest ta, je-li v bájesloví slovanském dualismus (boj mezi dobrem a zlem). Dlouho myslilo se, že dualismus v mythologii naší jest, a jako důvod k oprávněnosti toho se uvádělo, že u Němce Helmolda (ve 12. stol.) zachována jest zmínka o bohu zlém, nazývaném Černoboh. Z toho soudilo se, že byl i Bělboh, a theorie dualismu tím měla býti zaručena. U Čechů zvláště stanovisko toto zastával K. J. Erben, a jako nový doklad uváděl báji slovanskou o stvoření světa, v níž hleděl dokázati, že druhdy panovalo v době pohanské po celém Slovanstvu všude jednotné mínění o původu světa, že pošel z písku mořského vedle sporu mezi bohem a čertem, mezi bohem černým a bohem bílým. Doklady tyto byly by zajisté oprávněnými, kdyby nebyly tu změny, které i co do obsahu i co do formy časem nastaly jednak a to hlavně vlivem křesťanství a pak vlivem sousedů. Po námítce této stanovisko dualismu nedalo se již držeti. Práce Jirečkovy a Močulského ukázaly, že Bělboh a Černoboh jsou z doby pozdější, a že jeví patrné stopy křesťanského čerta, krátce dualismus Bělboha a Černoboha byl moderním výmyslem, a jako takový jest zavrhnut kritikou.

Dualismu v bájesloví slovanském tedy není, jedině snad takového, který představuje jednoduše boj mezi tmou a světlem, a který nalézáme u všech národů indoevropských. (L. Leger.)

Slované ctili jednoho nejvyššího boha. Tvrdí tak Prokopios Caesarienský (kol. r. 552.), který i vyzrazuje, že byl původcem blesku, vládcem všech. Potvrzuje to i Helmold ve věku 12. a životopisec sv. Ottona (12. stol.), jenž jej jmenuje slavným a všeho bohatství plným.

Existence boha nejvyššího je tím zaručena; ale těžko určiti jeho jméno. Jedni hádali, že prostě se jmenuje bůh (Afanasjev Famincyn), jiní Svaroh (Šafařík, Jireček, Krek a j.), a jiní konečně Perun. Mínění poslední zdá se býti nejpodobnější pravdě, a to jak pro zmíněné tvrzení Prokopiovo tak i pro shodu představ v této věci jiných národů indoevropských, u nichž nejvyšší bůh byl hromovládcem (A. Budilovič). Perun byl ctěn u všech Slovanů, nejvíce u Rusů. U těchto stavěny mu byly modly, u Slovanů baltských a snad i ostatních zasvěceny mu byly duby. Rusové po dobytém vítězství obětovali mu lidské žertvy. Pocta jeho přešla přijetím křesťanství na sv. Eliáše, který „dle biblického podání za živa sváděl s nebe oheň, působil sucha, posílal déšť a vzat byl živý na ohnivém voze ohnivými koni do nebes.“ (Máchal.) Zprávy nejstarší z 10. stol. o Perunovi zapsal ruský kronikář Nestor.

Z jiných jmen bohů, jež nalézáme historicky doložena, jest Dažьbogъ, bůh sluneční. Znám byl Rusům, Jihoslovanům a snad i Polákům. Na Rusi měl svou sochu. Jako bůh sluneční dobře nazývá se — Dažьbogъ, t. j. bůh dárce, dařitel. (Jagić.) Za otce Dažьboga pokládali někteří badatelé Svaroga, boha nebe, o němž zmínky jsou dochovány v ruských kronikách. Leč existence Svaroga jest dnes na vahách. Zdá se totiž, že od mnichů ruských bylo přiděláno božstvo toto k jménu „Svarožič“, bohu ohně, t. j. ohně nebeského, slunce (Jagić), a tím počínají pozbývati ceny mínění všech, kdo Svaroga chtěli učiniti nejvyšším bohem slovanským. Zmíněný Svarožič vzpomíná se v ruských kronikách, u Thietmara Merseburského a v listě sv. Bruna, apoštola Prusův (ok. r. 1008.). — Jiné jméno boha slunečného v památkách ruských je Chors. Bylo to božstvo samostatné? Zase kontroversa, o níž se nám zdá, že skončí v neprospěch existence Chorsa, který vlastně jest totožný s Dažьbogem.

Jako boha skotu ctili Rusové Velesa. Měl tam své modly, jež příchodem křesťanství vzaly za své. Jméno jeho vyskytuje se i v spisech staročeských, ale jen ve významu čerta. Zdali u nás byl ctěn jako bůh stád, nelze s určitostí tvrditi, ale nasvědčovala by tomu úcta sv. Blažeje, který převzal v době křesťanské u Rusů na se význam Velesův a u nás hojně takto se ctil a ctí.

Rusové znali i boha větru, Striboga. Ve zpěvu o výpravě Igorově větry zovou se jeho zvuky.

Slované baltičtí měli náboženství pohanské nejvíce vyvinuté. Obšírné zprávy, které se jich týkají, dochované ve spisech Helmolda, Saxona Grammatika, životopisců sv. Otty, biskupa bambergského, dlouze popisují nádherné chrámy a bohoslužbu, při níž shledáváme se se zvláštní třídou kněžskou.

Největší a přední pocty dostávalo se tu Svantovítovi. Dle Helmolda pokládal se dlouhý čas za boha svatého světla, ale pravděpodobnější jest, že byl především dárcem úrody zemské a kromě toho bohem válečným a věštním, ač i mnozí vykládali význam jeho jako svatého vítěze (Dobrovský), svatého světla (Gilferding a Jireček), mocného vítěze (Pervolf), statečného a vítaného (Maretić), mocného větru (Krek) a j.

Není význam Svantovítův určitě vymezen, ba ani nelze věřiti v původnost jeho jména. Povstal asi název jeho, jak důmyslně podotýká G. Krek, až později působením křesťanského sv. Víta. Hlavní chrám Svantovítův stál v městě Arkoně na Ranském ostrově, kdysi slovanském. Jeho socha byla ze dřeva; pravá ruka držela roh, bezpochyby pitný roh kmenů severských; vedle toho byly sedlo i uzda ohromných rozměrů. Podle víry lidové jezdíval bůh každou noc na bílém koni. Každé ráno vracel se kůň pokryt potem a prachem. Byl chován kněžími, z nichž jen nejstarší měl právo naň sednouti. Ke konci žní bývala veliká slavnost na počest Svantovítovu. Obětovali se mu berani před chrámem, potom nejstarší kněz kráčel k nohám modly, vzal roh a díval se, zůstalo-li několik kapek vína, jež minulý rok se bylo tam vlilo. Zůstalo-li, prorokoval nejvyšší kněz úrodnou žeň, neúrodu v opačném případě. Chrám Arkonský byl velice bohatý; obětovala se mu velká část kořisti nepřátelům vybojované. Tři sta jezdců bylo ustanoveno na jeho ochranu. (L. Leger.)

Ve Volyni a Štětíně ctili dle svědectví životopisců sv. Otty Triglava. Měl tu chrámy, v nichž se nalézala trojhlavá jeho modla, mající zakryté oči a ústa zlatým závojem. Zasvěcen mu byl černý kůň, z jehož pohybů věštilo se o budoucnosti. Zdali Triglav jest jen pojmenování modly nějaké, nebo božstvo stejné se Svantovitem, nebo dokonce nějaká zatemněná bytost boha křesťanského, nedá se dosud najisto rozhodnouti.

Ve zprávách o Slovanech polabských zaznamenána jsou ještě některá jména, jež dříve pokládala se za jména bytostí báječných. Jsou to pětihlavý Porevith, Herovith, Gerovit a sedmihlavý Rugievith. Ale novější bádání ukazuje, že názvy tyto nejsou vlastně ničím jiným, než různá místní pojmenování Svantovíta. O Radigostovi, o němž zprávu dochoval Adam Bremský, Helmold a Thietmar, právem se soudí, že to byl prvotně nějaký vůdce slovanský, jemuž na památku byla postavena v chrámě Svarožičově socha, a jehož jméno později omylem za Svarožiče nastoupilo. (H. Máchal.)

Staří kronikáři mají zmínky také o bozích, jako Trzy a Potrzy. Nya, Zelu a j.; nevíme však o nich ničeho určitého.

Že Slované ctili i jiná božstva nižší, jest najisto doloženo Prokopem Caesarienským. Paměť mnohých dochovala se až do dneška.

Nejznámější z nich jsou bohové domácí, chránící krb rodinný. Jsou to na Rusi Děduška domovoj, u Huculů v Haliči Dído neb Díduch, u Poláků Domowyk, u Čechů a Slovinců Šetkové, v Lužicích, na Moravě, na Slovensku a v Polsku Ludkové, konečně pak Skřítkové a j. Kult jejich „zakládá se hlavně na zbožňování předků“, rozšířeném u všech národů vzdělaných i nevzdělaných.

Hospodářům k bohatství dopomáhali Zmek a Plivník. Bohem lesa u Rusů jest Lešij; Čechové, Slováci, Malorusové a Poláci znají jako bytosti lesní divé lidi a lesní ženky nebo panny. Mezi nimi přední místo zaujímají Manija a Slibka. Hory oživeny byly bytostmi, zvanými u Slovanů Luneburgských Görzoni, u Slovinců Dimek a j. Vody dle názoru Jihoslovanů, Rusů ba i severozápadních Slovanů obývaly svůdné Víly, na Bílé, Malé a Veliké Rusi Rusalky, s nimiž

spojují se Mavky, děti to matkami utopené a nekřtěné. Provádějí fantastické reje na skalách, vodách a v lesích a starají se i o budoucnost lidí. Všechny tyto bytosti lze pokládati za zosobněné předky. (Veselovskij.) Pánem řek je vodník, vodní muž, u Lužických Srbů Nykus s družstvem vodních panen a žen. Pole navštěvovaly Poludnice. Osud člověka určovaly Sudice a Rožanice. Z nich Srbové jmenují zvláště bohyni Sreću, překrásnou to dívku předoucí zlatou nit, a Poláci a Rusové Dolji nebo Sčastьe. Lidi hubila Smrt, dle dřívějšího mínění také Jaga-baba, která však nyní se vysvětluje jako zosobněné bouřlivé mračno. (Máchal.)

V slovanském bájesloví setkáváme se i se zosobněnými svátky, částmi roku i dní. Jest to zvláště doba slunovratu zimního, vyskytující se pod jménem Koleda, Kračun, Ovsenь, sváteční doba jarní (Marena, Sv. Jiří, Máj, Baba Korizma), začátek léta (svátky rusalné) a doba slunovratu letního (Kupalo, Jarilo, Kostroma). Než za pohanská božstva je pokládati jest neodůvodněné.

Nejrozšířenější pověrou po Slovanstvu je víra ve vampiry nebo upíry. Jsou to mrtví lidé, z nichž vycházejí zlí duchové, berou na se rozličné podoby a trápí lidi, zvláště tím, že jim, ani spějí, krev ssají. Představy o nich zakládají se patrně na všeobecné víře lidu v návrat umrlých na svět. (Máchal.)

Jiné jméno slovanské, značící tutéž představu bájeslovnou, je vlkodlak. Patří sem i můra, jež liší se od vampira zvláště tím, že jí jest živá osoba.

Slované, chtějíce si nakloniti bohy, vzývali je modlitbami a činíli jim tučné žertvy. Obětovali berany a voly, polní plodiny, ba Rusové a polabští Slované i lidské oběti přinášeli bohům svým.

Vyjma Slovany baltické nebylo nikde zvláštní třídy kněžské. Rodový starosta byl knězem neboli žrecem, kníže pak pohanský zastupoval rod i kmen před božstvem. (J. Čelakovský.) Baltičtí Slované stavěli pro bohy své nádherné chrámy, Rusové z drahých kovů a dřeva činili si jejich sochy.

Že Slované věřili i v život posmrtný, ač kronikář Thietmar opak dotvrzuje, dokazují nejen nástroje a životní prostředky v hrobech slovanských nalezené, ale i dosavadní představy lidu slovanského. Duše po smrti těkala nějaký čas kolem domu, pak odcházela do země neznámé.

Celkem náboženství pohanských Slovanů nesnadným učinilo, „že tito snadněji než jiní národové přijali křesťanství. Až na baltické Slovany nebylo kněžské třídy, kteráž by byla měla zájem udržovati kult, jemuž by děkovala za svoje postavení a svůj význam; náboženství čistě domácí nebylo u nich prostředkem vládním. Jich toleranční duch byl taký, že pohanští bohové se vzývali vedle křesťanského boha jako ochráncové vykonané přísahy, a chrám sv. Eliáše se skvěl vedle modly Perunovy. Napodobovací pud vlastní tomuto plemeni učinil je schopným přijmouti bez boje náboženství vyšší, jež vyhovovalo jejich obrazotvornosti a řešilo záhady, o které se jejich naivní báje pokoušely. Aby bylo dobře přijato, stačilo, jevilo-li se křesťanství způsobem nezištným, se žádnou skrytou myšlénkou dobývací neb assi-

milační. Pronikalo snadno bez pronásledování, bez krvavých bojů u Čechomoravanů, Poláků, Rusů, Srbů, Bulharů. U Slovanů polabských bylo evangelium krvavě hlásáno dobývavými, loupeživými Němci, nemohlo se tam proto usaditi; pohané raději hynuli, než aby se byli vzdali svých bohů a chrámů.“ (L. Leger.)

Kocandy v Čechách.

Ke článku p. J. Herainovu uveřejněnému v II. roč. ve 2. čísle pod nadpisem „Kocandy a Radobýl“ došly nás tři příspěvky, kterým zde rádi místa popřáváme.

I. Také Jičínsko mělo svoji Kocandu! Asi $^1/_4$ hodiny na severozápad od města Jičína, mezi osadami Kbelnicí a Rybníčkem, na nejnižším jihovýchodním úpatí hory Brady a na potůčku od Rybníčka ke Kbelnici jest lučina, bývalý rybník „na Kocandě“. Po hrázi tohoto rybníka vedla hlavní cesta od Jičína k Turnovu a dále do hor (nyní c. k. aerární silnice). Pozemek ten patříval asi k hradu „Brada“ a s ním byl připojen k velíšskému zboží. R. 1600. zaměnil pan Rudolf Trčka z Lípy mezi jiným rybník Kocandu s obcí města Jičína za oboru valdickou. R. 1624. Albrecht z Valdšteina odňal samovolně také rybník „Kocandu“ městu Jičínu, darovav jej koleji jezuitské. Po zrušení řádu jezuitského byl i rybník ten zabrán pro císařskou komoru, až r. 1776. ukoupila ho obec města Jičína zpět (jakož i rybníky dříve jí náležející: Valchu, Hluboký, Mazánek, Strach a Hrůzu), ale za nedlouho kníže Kamil Rohan ukoupil statek Cidlinu i s rybníky. Kocandou, Valchou, Hlubokým, Strachem a Hrůzou od císařské komory. Obec města Jičína měla o to spor s knížetem Rohanem. Spor skončen r. 1858. dobrovolným narovnáním, při kterém „Kocanda“ rozdělena tak, že kníže Rohan podržel z ní 10 jiter, zbytek pak připadl obci města Jičína. Ale dlouho neměl kníže Rohan své části, prodav ji p. Janu Řezníčkovi, sládku hruboskalskému, po kterém jí užívá nyní (příslušnosti hostince kbelnického) syn jeho p. Karel Řezníček.

Byla-li tu kdy hospoda, nebo jakékoliv jiné stavení, byla asi před hrází rybníka při cestě, kde jest nyní kolářská dílna a továrna kbelnická. *V. Janoušek.*

II. Kocandy, pokud mi známo, jsou: 1. v Pelhřimově (okres. hejtm. král. město), kde jest „Kocanda“, velký zájezdní a starý hostinec v ulici Rynárecké; 2. v Pacově (okresní město) na Kozinberku, části města při silnici táborské na mírném svahu, jehož vrchol zaujímá hřbitov s kostelíkem, jest také hostinec „na Kocandě“; 3. v Želivě (far. vesnice v okr. humpoleckém s klášterem praemonstrátů) na levém břehu Želivky při silnici táborsko-humpolecké jest hospoda „na Kocandě“. *Em. Klusáček.*

III. U Tochovic (okr. březnický) na t. zv. Hrázích, čítajících 5 čísel při silnici z Březnice k Milínu, stála odedávna až do roku

1889. hospoda, nyní proměněná v hajnovnu; u té je rybník, dosud zvaný „Kocanda“. Tochovice dnes jsou vesnice o 93 číslech, ale dle Palackého „Popisu království Českého“ byly v době předhusitské městys. *Jos. Siblík.*

První a druhé vydání Veleslavínova „Kalendáře Historického“.

Napsal Dr. *Jaroslav Bidlo.*

„Historický Kalendář“,[1]) nejsamostatnější dílo Veleslavínovo, jest zároveň hlavní pomník jeho činnosti dějepisecké. Není to v podstatě nic jiného, než světová kronika, jimiž celý středověk i počátek nového věku, zvláště doba humanismu oplývaly. Jako mnozí jeho vrstevníci, napsal i Veleslavín jakousi příručku všeobecných dějin, všímaje si při tom hojně i dějin českých, jmenovitě pražských. Obyčejně vytýká se mu, že užil k tomu formy nezvyklé a ne právě příhodné. Ale forma, kterou Veleslavín k tomu volil po málo ještě osvědčeném příkladu Němce Ebera, vyhovovala dle jeho mínění velmi dobře účelu, který měl při vydání spisu svého. Účelem tímto bylo, jako většinou při celé jeho činnosti spisovatelské, rozšíření potřebných známostí dotyčného oboru, zde dějepisných, v nejširší vrstvy, popularisování dějepisu. K tomu byl H. K. pomůckou velmi praktickou a pro každého příhodnou. Jednotlivec nahlédaje každodenně do kalendáře, mohl si vždy několik událostí zapamatovati a takto znenáhla seznámiti se s celou historií všeobecnou i domácí.

Že H. K. jest spis populární, že nešlo Veleslavínovi tak o obohacení literatury české jako o rozšíření známostí dějepisných v nejširších vrstvách, jest patrno z každé stránky H. K. Zdá se také, že Veleslavín dostatečnou měrou dosáhl svého účelu, neboť již ve 12 letech[2]) došlo k novému vydání H. K., což jest v oné době něco dosti pozoruhodného.

Veleslavínův H. K. jest u nás buď příliš chválen, buď nad míru podceňován. Při díle, jež jest hlavním představitelem spisovatelské činnosti autorovy, jsou odpory v mínění o ceně jeho nápadny, a jest si přáti, by soud o tom přiveden byl na pravou míru. Provésti to, není účelem článku; chci jen poukázati na jednu z příčin nestejného posuzování H. K.

V Čas. Čes. Musea r. 1881. (str. 535.—538.) opravuje Wenig rozličná data dle 2. vyd. Veleslavínova H. K.; opravy tyto týkají se zejména Jirečkovy Rukověti, jejíž omyly jsou namnoze podivuhodny, na př. nesprávné datum narození Veleslavínova, jež Veleslavín sám v H. K. udává. Jireček pak H. K. cituje mezi svými prameny.

---

[1]) H. K.
[2]) Vydání 1. (A) vyšlo r. 1578., vyd. 2. (B) r. 1590.

Vysvětluji si okolnost tuto jen tím, že Jireček pokládaje obě vydání za totožná užil pouze prvého. Rovněž tak i zmínění posuzovatelé nejspíše usuzují buď podle jednoho nebo druhého vydání, jež však značně se liší od sebe.

Obíraje se studováním historické činnosti Veleslavínovy chtěl jsem kriticky probrati jeho H. K., při čemž octl jsem se v nesnázích, nevěda, které vydání jeho mám vzíti za podklad. Proto odhodlal jsem se určiti poměr obou vydání k sobě. Výsledek tohoto srovnání podávám v krátkosti.

Obě vydání H. K. shodují se kalendářovou formou, ve které látka jest uspořádána. Jinak i jednotlivé části nejeví mnoho růzností; jsouť na příklad v obou vydáních jakési předmluvy, pak kalendář sám, rejstříky a pod. Ale podobných shod najdeme dosti pořídku. Ostatně liší se obě knihy od sebe velmi patrně již vnější formou. Vyd. A jest 8^0, B 4^0. Vyd. B již na první pohled jest kniha větší než A. Vyd. A čítá 212 listů, B 370 listů.

Již tato jediná okolnost poukazovala by k tomu, že vyd. B jest nejspíše nějaké rozmnožené vydání, což nejlépe potvrzuje srovnání důkladnější.

Obě vydání liší se od sebe nejen quantitativně, t. j. rozsahem a počtem jednotlivých částí a zpráv, nýbrž qualitativně, t. j. vnitřním obsahem jejich.

I. Srovnání quantitativní.

Že Veleslavín mnoho přidal do vyd. B, vytýká již v titulním jeho listě, pravě, že je „to všecko znova rozšířeno“ a udává hned, v čem hlavně záleží rozšíření ono. Jsou to:

1. „Genealogie aneb tabule rodův velikomocných knížat a králův, kteříž od počátku až do těchto časův v české zemi kralovali.“ Vyplňují $50^1/_2$ strany (od listu 6a—22a). Jest to jakýsi příruční slovník všech členů rodů kdysi v Čechách panujících, při čemž místy všímá si Veleslavín i „Regimentu a Správy v Království Českém“ a pod.

2. „Jest i mnohých jiných rodův královských a knížecích místy svými v Kalendáři dotknuto, kteříž nyní v Evropě a v říši panují“, t. j. genealogické tabulky některých rodin, o nichž se děje zmínka na různých místech kalendáře.

3. Indexy velice rozmnožené.

4. List 3b ozdoben jest pěkně rytým erbem království Českého. Vedle něho

5. na f. 4a 2 latinské epigramy Frenceliovy a Capellovy.

6. Fol. 4b ozdoben jest erbem Starého Města Pražského a pod ním jest latinské 4 verší Kuthenovo.

7. Fol. 5a obsahuje 2 menší erby Nového a Menšího Měst Pražských a 4verší Capellovo.

8. Proti tomu však schází ve vyd. B „Předmluva k pobožnému a křesťanskému čtenáři“ (ve vyd. A (f. 5. a 6.).

9. Vlastní historický kalendář počíná ve vyd. A na f. 7a, v B teprve na f. 32a.

10. Vyd. A čítá 376 str. (s dodatkem 379), vyd. B 636 str.

11. „Registrum" ve vyd. A čítá 19 str., v B 40 str.

12. Nad to ještě má vyd. B seznam sněmů českých na posledních 2 stranách.

Tolik o quantitě obou vydání v celku. Pokud se týče quantity jednotlivých částí kalendáře, jest poměr obou vydání tento:

1. Titulní list vyd. B značně jest rozšířen; přídavky jeho vztahují se na rozšíření spisu celého.

2. Vyd. B má hojněji zpráv než vyd. A. Ježto však jednotlivé zprávy zhusta se liší v datech chronologických, všelijak se proplétají, a nejen stylem, nýbrž i obsahem se různí, jest přesné určení quantitativních poměrů obou vydání velmi nesnadné. Srovnáváním jednotlivých zpráv dospíváme k přesvědčení, že 2. vydání jest téměř úplně přepracováno. Nicméně přibližně dosti přesně lze říci, že:

a) Vyd. B má 2203 zprávy nové.

b) Vyd. A má 80 zpráv, jež do vyd. B nejsou pojaty.

c) Vyd. A má o 7 exkursů více (obyčejně ke konci některých měsíců).

d) Vyd. B má 740 zpráv proti vyd. A značně rozšířených, z nichž v A 7 jest bez letopočtů,[1]) 1 bez data,[2]) 53 liší se v datech, 1 liší se v letopočtu i v datu,[3]) 33 liší se v letopočtech.

e) Vyd. A má 29 obšírnějších zpráv proti B, z nichž 3 jsou s různými daty,[4]) 1 liší se v letopočtu i v datu.[5])

f) 17 zpráv v obou vydáních jest stejných, ale rozšířeny jsou přídavky různými.[6])

g) Stejných zpráv o podstatě v obou vydáních jest 1304, z nichž 28 nesouhlasí v letech, 43 v datech, 1 zpráva ani v datu ani v letopočtu, 14 zpráv vyd. A nemá letopočtů.

3. Vyd. B rozšířeno jest četnými verši latinskými, epigramy a eteostichy, jež opakují nebo doplňují dotyčné zprávy a pod. Z řady veršovcův uvádím jména: Joh. Balbin (str. 107. 138. 303. 355. 536.), Collinus (414.), Crinitus (hojně), Bohuslav Hassištejnský (192.—525.), Manlius (192. 198. 607.), Bern. Sturm (hojně) a j. v.

4. Vyd. B uvádí mnohem více pramenů nežli vyd. A; A 33, B 247. (Viz o tom ještě níže.)

5. Ve vyd. B Veleslavín dovolává se pramenů svých nejen častěji, nýbrž často některé výňatky z nich cituje doslovně neb aspoň dle smyslu, čehož v A nečiní. Jsou to zejména: Aventinus (str. 72.), Cedrenus (60.), Cochlaeus (314.), Crantius (247. 555.), Kromer (163.), Cuspinianus (883. 463. 452. 530.), Fabricius (32.), Hájek (170. 179. 190. 233. 235. 383.), Helmold (79.), Mayer (35.), Měchovský (5. 24.

---

[1]) K $^{1}/_{1}$, $^{8}/_{1}$, $^{30}/_{1}$, $^{24}/_{2}$, $^{16}/_{3}$, $^{14}/_{5}$, $^{10}/_{8}$.

[2]) Ke konci dubna.

[3]) A $^{20}/_{2}$ 1464, B $^{21}/_{2}$ 1463.

[4]) A $^{17}/_{9}$, B $^{18}/_{9}$ 1547; A $^{9}/_{10}$, B $^{2}/_{10}$ 1179; A $^{10}/_{11}$, B $^{9}/_{11}$ 1444.

[5]) A $^{15}/_{1}$ 1559, B $^{16}/_{11}$ 1558.

[6]) K $^{1}/_{1}$, $^{21}/_{1}$, $^{8}/_{3}$, $^{10}/_{3}$, $^{24}/_{3}$, $^{5}/_{4}$, $^{10}/_{4}$, $^{6}/_{5}$, $^{26}/_{5}$, $^{8}/_{6}$, $^{12}/_{6}$, $^{21}/_{6}$, $^{7}/_{11}$, $^{23}/_{11}$, $^{24}/_{11}$, $^{25}/_{11}$, $^{8}/_{12}$.

295.), Münsterova Kosmografie (194.), Orosius (109.), Sulpitius, Aeneas, Sylvius (88. 388.—613.), Vopiscus (55.), Zenocarus (131.), Kosmas (565.) a j.

6. Rozšíření shledávám dále i v tom, že k hlavám jednotlivých měsíců ve vyd. B přidán je latinský cisiojan.

7. Ve vyd. B po stranách jednotlivých zpráv jsou kratinké registry, udávající obsah jejich. (Pokračování.)

Cantor vypůjčuje si peníze r. 1657.

Podává *B. V. Konečný.*

Slovutné a mnoho vzáctné Poctivosti Panu Ezechielovi Moraveciusovi, úředníku nad špitálem a měšťanínu na svobodném dvoře v Městě Skutči. Panu příteli mně vždycky milému k dodání.

Služba má povolná. Zdraví, štěstí i jiného všeho dobrého od Pána Boha všemohoucího Panu Ezechielovi vinšuju, věrně rád přeji.

Schválně Jindřicha syna svého k vám vysílám a vás za to přátelsky žádám, že k mé nynější nastávající důležité potřebě 3 R odešli. Nebo kdyby mi jich tak důležitá potřeba nenastávala, aniž bych Pana Ezechiele v tom avisirovati chtěl, při tom Panu Ezechielovi vynšuji veselé Alleluja, aby Pán Bůh jemu ráčil dáti v tom veselém a radostném Alleluja pomocnici, která by jemu ku pomoci od Pána Boha souzena byla, sobě ji namluviti mohl. Tu důvěrnou naději mám, že má žádost při Panu Ezechielovi skutkem naplněna bude. S tím vás v ochranu Pánu Bohu poroučena činím. Actum v Chroustovicích 27. Martii A. 1657. Váš k službám volný Václav Štefecius Skutecký, Cantor chroustovský.[1])

Drobné zprávy.

Městské museum v Německém Brodě. Národopisná výstavka, která se těšila loňského roku o prázdninách pěknému účastenství, zanechá asi také trvalé stopy v novém kulturním ústavě, který se tu má zříditi. Aby sebraný materiál národopisný potomním časům se uchoval, zvolil výbor výstavní ze svého středu komitét, skládající se z pp. Ant. Vašáka, c. k. gym. professora, Jos. Racka, učitele měšť. škol, Karla Adama, učitele, jemuž svěřil vypracování stanov musejní společnosti pro Německý Brod. Komitét se bude asi říditi stanovami „Čáslavské Včely“, nicméně vynasnaží se také, aby dosavadní museum školní proměněno bylo v museum městské a aby stalo se tak jeho základem. — Krajina zdejší jest v oboru mineralogickém velice zajímavá, neboť vykazuje četné vzácné nerosty a horniny, tu také bývaly známé výnosné doly stříbrné, jež byly svého času po kutnohorských dolech největší. Dle svědectví spisovatele Jana Beckovského (nar. 1658. v Něm. Brodě) dobývala se již r. 950. v okolí města Něm. Brodu veliká hojnosť stříbra, tak že „každého dne sobotního do téhož města k zaplacení své mzdy do dvaceti tisíc havířů a horních dělníků přicházelo.“ Později byl jim ustanoven královský urburéř, jenž měl právo zasedati na horním soudě v Jihlavě. Jak se uvádí v památníku od Ambrože a Blechy vydaném, „zdejší stříbrné doly bývaly již za časů Boleslavů příčinou

[1]) Orig. v obecním úřadě města Skutče.

častých sporův a půtek mezi Čechy, Moravany a Uhry; tito prý odváželi zdejší stříbro na mnoha vozích, až byli od Čechů na vždy zahnáni. Dle věrohodných zpráv dějepisných těšilo se hornictví německobrodské největšímu rozkvětu koncem 13. stol., kdy město a hory okolo Brodu náležely bohatému a mocnému rodu pánů z Lichtenburka. Za oněch časů byly zdejší stříbrné hory velice rozsáhlé a zaměstnávalo se jich vzděláváním veliké množství lidu hornického Na to dosud ukazují haldy a šachty po obou březích Sázavy a štoly ústící v řeku. Leč bohužel, již od 14. století ochabovala činnosť hornická, tak že čeští králové Jan a Karel IV. udělili ku povznesení hornictví městu zdejšímu četné výsady. Vypravuje se, že prý kovkopové ve válkách husitských rudné couky zasypali a šachty zakryli. Později učiněno několik pokusův o obnovení zdejšího hornictví. Císař Rudolf II. povýšil r. 1588. Německý Brod za báňské město, aby zanikající hornictví aspoň poněkud zvelebil, leč zůstalo už při marných pokusech.“ Kvetoucí druhdy průmysl, zvláště koželužský a soukenický, pro který města Brod, Přibyslav a Chotěboř jednotu cechovní tvořila se sídlem v Německém Brodě, pak obchod zajistila mu jeho poloha při cestě ku Praze a k Vídni, která mu však způsobila i mnohé strasti válečné, zvláště ve válkách husitských a třicetileté, v nichž se jméno Německého Brodu tak často vyskytuje. Město toto musilo dále zápasiti se žárlivostí sousedního města Jihlavy, k čemuž se připojují mnohé zajímavé pověsti. Přes časté zhoubné požáry udrželo město svůj zvláštní starožitný ráz, jmenovitě ve svých malebných štítech na náměstí, v arkýřích a klenbách domů, v bývalé radnici, jejíž někdejší velikolepá zasedací síň právě byla opravena, a ve chrámě děkanském, kde jsou památné obrazy českých malířův a starodávné zvony. Město má též vynikající archiv, gymnasium pěknou sbírku starožitností a škola obecná snůšku věcí pro museum, zvláště vzácné kancionaly s krásnými inicialkami. Blíže nádraží bylo před několika roky objeveno pohanské pohřebiště na pozemcích inženýra p. Jos. Šupicha, jenž vykopané popelnice daroval museu v Kutné Hoře. Ke zřízení historického musea v Něm. Brodě slíbili pomoci své vedle národopisného odboru pp. prof. dr. V. Cintula, prof. B. Neumann, prof. F. Petr, inženýr J. Šupich, továrník V. Weidenhoffer. O místnosť jakož i skříně a jiné příslušenství postará se sl. městská rada.

A. Mattuška.

Ostatky svatých a listy pod biskupskou pečetí. Nálezy jich uvedeny byly na str. 57. a 58. II. roč. při nálezu nudvojovickém, a pro úplnosť registrujeme snad nejstarší dosud známou zprávu o nálezu toho druhu, učiněném ve filialním kostele sv. Jana Křtitele v Perálci r. 1731. na bývalém panství Richenburském. Ve vydlabaném kameně oltářním nalezen při ostatcích pergamenový list biskupa Jana z r. 1321. Vše bylo voskovým pouzdrem zamčeno a stvrzeno neporušenou pečetí jeho. Přepis listu čteme v Památkách archaeologických I 168. Podobný starý nález, ale teprve v letech padesátých učiněný, byl v starobylém kostelíčku sv. Erasma, bisk. a muč. v Rohozné, vyzdobeném malbami nejspíše za Karla IV. Hledána plechová puška z r. 1722., a nalezeny ostatky starší, o kterých se nevědělo. (Památky archaeologické I. 278.) *V. R.*

Opravu chrámu Páně v Týně provádí inženýr Bílý za dozoru architektů Mockra a Wiehla. Levá loď jest již úplně opravena a pracuje se na hlavní lodi. Tohoto roku opraven bude hlavní oltář nákladem 3000 zl., postranní oltáře, varhany budou vyčistěny a naladěny. Doporučena i oprava obrazů chrámových. Jest ještě otázka, jak nejvhodněji zachovati překrásný relief nad portálem v Týnské uličce. Náhrobky byly z dlažby kostelní vyzdviženy a do zdí vedlejších lodí zasazeny. Ale před tím vkreslena byla původní poloha jich do plánu pro příští věky. Sloupy olakovány a lavice vyčistěny. Arch. Mockr doporučuje odstraniti všecky postranní červotočivé oltáře barokní, nehodící prý se do gotické svatyně (?). Barokní klenba měla by se též opraviti, ale zatím nelze na to ani mysliti, protože uvedené práce vyžadují značného nákladu. Nebylť chrám opravován bezmála 100 let. — S odstraněnlm jmenovaných oltářů nesouhlasíme. Mají již svou historii a tím i právo na zachování. Týn by přílišným převáděním v gotiku i při oltářích jistě schudl *Mir.*

Sochy z doby Karla IV. objevil Ph. Dr. Boh. Matějka v klášteře poustevníků sv. Augustina v Ročově, založeném r. 1373. Albrechtem z Kolovrat. Dr. Matějka pátraje po zprávách o soše opukové Panny Marie, kterou nalezl na

hlavním oltáři, přišel v pamětní knize na záznam, dle kterého Albrecht z Kolovrat dal uvedeného již roku na hlavní oltář dvě sochy: sv. Barbory a sv. Kateřiny. Po spustošení kláštera r. 1424. zůstaly až do r. 1641. v troskách chrámových. R. 1654. znova uloženy na oltář. Při stavbě kostela ročovského r. 1746. umístil K. J. Dienzenhofer již jen sošku P. Marie na oltář, druhé dvě zmizely, až je Dr. Matějka zplesnivělé z uhlí vynesl a prohlásil je za vzácné práce sochařské ze 14. století (jsou opukové, asi 120 cm. vysoké). Nyní budou pečlivě opraveny a znova v kostele vystaveny. *L. K—ček.*

Mikuláš Vurmser, malíř cís. Karla IV., dostává mocný list od císaře, aby mohl volně pořizovati o statku svém 6. list. 1359.

Dominus imperator fecit graciam Magistro Nicolao dicto Wurmser de Argentina, pictori suo, propter hoc, ut ipse diligenciori studio pirogat loca et castia, ad que deputatus fuerit quod ipse possit disponere, legare, donare, testari et ordinare de bonis suis omnibus mobilibus et immobilibus, et rebus suis in vita sua vel in morte pro sue libito voluntatis cum clausula ratihabicionis non obstantibus quibuscunque iuribus, consvetudinibus, statutis et ordinacionibus, quibus omnibus extitit derogatum. Mandamus igitur vniversis et singulis etc., ut non impediatur sub pena indignacionis etc. presencium. Datum Pragae Anno etc. LIX. indictione XII. VIII.° Idus Nouembris Regnorum etc. ad relacionem Pauli notarii etc.

Ondřej, malíř boleslavský Andreasovi malíři z Boleslavě na omalování pozytyvu odvedeno 12 fl. a co při zajednání jeho v přítomnosti pp. radních litkupu dáno 3 fl. — 15 fl. 1632. — 15. Jul. — Registra vinná.

Martin, zvonař v Hostinném, lil cimbál do Turnova 1633. — 28. aprilis. Martinu zvonaři z Hostinného od slití nového cymbalu pro hodiny čtvrtní, kterýž vážil 131 libru počítaje od starého metallu, co mu dáno bylo 3 kameny 15 liber po 6 kr. a za nový metall po 20 kr., mimo předešlé tři rýnské, činí 20 fl. 15 gr. Na svorník neb žroub k zavěšení 38 kr., zpropitný zvonaři 1 fl. 25 kr., zámečníku 36 kr, vodákovi samotřetímu za vytápění hranice 36 kr., šrotýři za trhání 15 kr. — Registra purkmistrův v archivu turnovském č. 6. *J. Š.*

Pohřební obyčej. V únoru t. r. ohledal jsem — jsa okresním lékařem pro VII. část Prahy — mrtvolu děvčátka, Slovačky, která se sem přistěhovala nedávno z okolí prešpurského. Při té příležitosti jsem pozoroval zajímavý obyčej pohřební: Děvčátko, pouze týden staré, bylo oděno háčkovaným čepečkem, živůtkem a košilkou. Pod košilkou rozprostřen byl malý bílý „fěrtušek“, „poněvadž si děti, jak mi babička děcka vypravovala, v nebi (na louce) trhají do něho květinky.“ Ručky mělo nad prsoma sepjaté, a mezi prsty trčel krejcar. „Dává se vždy s sebou nějaký peníz na oféru.“ jak mi stará vysvětlovala. V rakvičce pak kol mrtvoly byly rozloženy obrázky svatých a umělé květiny. *Dr. J. M.*

Zprávy o spisech a časopisech.

Strnad Jos: **O založení královského města Plzně.** Publikací městského musea historického v Plzni čís. II. Plzeň 1894. Stran 25. Spisovatel v zevrubné práci této dokazuje, že Plzeň není jedním ze starších měst královských, ale právě jedním z nejmladších, vzniklým v posledním desetiletí 13 stol., s kterýmž tvrzením lze srovnati i tu okolnosť, že Plzeň, ač má jedno z nejrozsáhlejších náměstí v Čechách, jest bez podloubí. Také sloh obou nejstarších chrámů svědčí pro pozdější průvod. Řeší pak otázku o založení pomocí pilně snesených dokladů takto: Všechny zprávy listinné od 10—13. stol, v nichž zmínka jest o Plzni, dlužno vesměs vztahovati na Starou Plzeň, dnešní Plzenec, kteráž ovšem tehdáž prostě zvala se »Plzeň«. Na místě, kde dnes jest král. město Plzeň, bývala osada Malice, v níž stával chrám Všech Svatých. Malice po založení Plzně připojeny k městu, a staly se jeho předměstím na sever rozloženým, zvaným malickým. Plzeň jako město král. vznikla teprve za krále Václava II., asi v letech 1288—1292, kdy nejspíše tehdáž položen základ k farnímu chrámu, a kdy současně uvedeny do města oba řády Minoritův a Dominikánů. Jméno dostalo nové město královské po nejpřednější osadě dosavadní a po

hradě župním Plzni a nazýváno bylo na rozdíl od této původní Plzně, Novou Plzní čili jak v starší době se psalo Novým Plzněm. Původní Plzeň nazývána pak Starou Plzní, a jak již v první polovici 15. stol. v listinách čteme, i Plzencem, kterýžto název pak zobecněl. Doporučujeme kritickou a střízlivou práci Strnadovu zvláště těm, kdož chystají nějakou monografii do tisku. Bude jim v nejednom vzorem!

Mince království Českého za panování rodu Habsburského od r. 1526. Seš. 4. Sepsal Klim. Čermák. Nákladem F. Hoblíka v Pardubicích. V tomto sešitě popisují se mince Fridricha Falckého (1619.—20.) a Ferdinanda II. (1619.—37.). Jak obsažné jest dílo Čermákovo, založené na sbírkách numismatických, na příslušné literatuře domácí i cizí a na zprávách archivních, dokazují podrobné stati o mincovnictví českém za Fridricha Falckého a o minci téhož, která vycházela z mincoven moravských a slezských. Zvláště zajímavá stať jest o ražbě Heidelberské. S povděkem uvítají sběratelé pokračování v kapitole: Mincmistři českých mincoven a jich znamení za Fridricha Falckého. Přirozeně obsáhlejší jest mincovnictví české za Ferdinanda II, ke kterému se pojí „Převod cen starých“ a zajímavý příspěvek k dějinám cen „Nařízení živnostníkům daná o mzdě“. Jiné články: „Ceny z času dlouhé mince“ a „Ceny obuvi, oděvu a látek v XVI. a XVII. věku“ zvyšují hodnotu díla Čermákova, které takto doporučuje se za nezbytnou pomůcku nejen pro numismatika, ale i pro historika, jenž tak často by učinil svůj článek, spis přístupnějším a srozumitelnějším, kdyby ceny staré v poznámkách na nové převedl. Pomocné vědy historické nezaujímají bohužel ještě dnes takové místo, jaké by jim již dávno náleželo po boku historie, aby tato všude byla v pravdě „magistra vitae“. Také 4. sešit, čítající 64 tiskové strany, vyznačuje se skvělou úpravou; na 20 tabulkách spatřujeme 157 obrazů mincí a 24 znamení mincmistrů vesměs pečlivě provedená. Cena sešitu 1. jest zl. 1·50 a 2.—4. po zl. 2·50. Celkem vyjde asi 6 sešitů. Ještě připomínáme, že hlavním spolupracovníkem a redaktorem obrazové části jest numismat a kustod měst. musea v Pardubicích Bedřich Skrbek. *Hs.*

Český Lid. Roč. III. Redigují dr. Č. Zíbrt a dr. L. Niederle, nákladem F. Šimáčka. Minulý ročník shromáždil opět velkou řadu delších i kratších prací z ethnologie, archaeologie, anthropologie a kulturní historie. Uvádíme tu jen některé delší a pozoruhodné práce. Tak rozepsal se dr. Jindř. Matiegka o malovaných modlicích knížkách 18. a poč. století nynějšího; týž autor, anthropolog osvědčený podal „Sbírku materialů k předhistorické anthropologii zemí českých“ (III. Další lebky z doby pozdní), dále „O rozšíření kamenných nástrojů v Čechách a na Moravě vzhledem ku geologickému složení země“ a „O tvarech srpů a jich užívání v době předhistorické“; kulturní historik dr. Z. Winter podává zprávy ze 16. stol., týkající se šatu smutku o smrti u starých Čechů; prof. Al. Jirásek obeznamuje nás se skotáckým halekáním na Náchodsku; J. Frt. Hruška kreslí nám statek i chalupu na Chodsku; Lucie Bakešová vypisuje „Dětské hry tělocvičné na Moravě“ a A. Šolta „Lidové zkazky o rýhách na zdech kostelních“. Týž autor popisuje též „Starobylé kříže v okolí Domažlic, Něm. Brodu, na Táborsku a v Lužici“. O „pálení ohňů v Pošumaví v září a na letnice“ rozepisuje se pilný J. V. Želízko, „o Krakonošovi“ dr. Zíbrt, „o svatebních praporcích z okolí Počátek“ Frt. Lego, o „svatbě v okolí Chrasti“ Vinc. Paulus, prof. Koula o „malbách domků na nejjiž. Moravě“, prof. Hostinský „O naší světské písni lidové“, O. G. Paroubek „O lidu poddaném na panství poděbradském za 18. věku“, prof. Jos. Vávra o „vánočním chození s bukálem (bukačem) v Berouně r. 1777“. O selském statku ve Slezsku píše obšírně V. Hauer a dr. V. Tille „O studiu lidu a pohádek“, dr. Frt. Pastrnek, též známý pracovník, „O krojových názvech slovenských“, J. Zítek o obyčeji „Puška“, Jos. Klvaňa, proslulý pracovník na Moravě „O lidových krojích na moravském Slovensku“, L. Bakešová o „ozdobách ovčáckého bičiska na Moravě a na Slovensku“. Známý pracovník v krajině hlinské JUC. K. V. Adámek podává práci „Záklopy — křestními listy našich staveb lidových“ a Zd. Tobolka „O Velešovi“. Přední archaeolog náš Břet. Jelínek předvádí „Památky slovanského pravěku v místních názvech se zvláštním ohledem na Čechy“, JUDr. Jar. Haasz napsal důležitou stať pro naši Společnosť „Ochrana památek a starožitností u nás“, redaktor dr. Niederle „O mladší době kamenné v Čechách“, Jan Kučera „Pravěká sídliště v poříčí Olšavy, Vláry a Senice na mor. Slovensku“, a MUC. Frt. Kučera „Předhist.

nálezy na Lounsku“. Ještě by zbývalo uvésti celou řadu drobnějších, neméně cenných příspěvků, ale obmezenosť místa toho nedovoluje. Kromě článků obsahuje každé číslo četné illustrace, referáty literární a různé časové zprávy, týkající se ruchu ethnograficko-archaeologického u nás i v cizině. Přejeme, aby se počet odběratelů zdvojnásobil, jak toho jmenovaný sborník vším právem zasluhuje.

J. Kc.

Věstník národopisné výstavy československé v Praze přinesl ve 12.—24. čísle I roč. několik pozoruhodných článků, jako: anthropologickou stať Dra J Matiegky: „K otázce o slovanském typu“ — „Národní ornament při práci řemeslné“ od Jarosl. Mančala. Péro stejně povolané prozrazuje „Statistika v krajinských odborech“ od K. Kř Úvaha: „Máme současnou píseň lidovou?“ otištěna jest pro svou zajímavosť z Nár. Listů, které z denních listů dosud nejvíce věnují místa výstavě. Dr. V. Tille pojednal: O našich lidových pohádkách. Jest to přehled všeho, co dosud vykonáno v tomto oboru a základní požadavky příští práce. Má býti informací pro sběratele Frt. Rosůlek rozepsal se o „Svobodných rychtách“ a o „záklopě na české chalupě“. České stavitelství lidové má snad nejméně pracovníků! „Význam bývalých cechů řemeslných pro náš národopis“ vyložil V. R. Přerovský (pseudonym autora spisu „Dějiny a paměti řemeslných cechů města Přerova i okolí“ atd. Napsal V. L. Rošický. 1.— ? V Přerově 1893.). Své myšlénky o lesnictví a včelařství na národopisné výstavě napsali Jan Ev. Chadt a V. Švarc. Důležitý jest i článek věnovaný ruchu národopisnému na Moravě od V. H. Vedle toho čteme v každém čísle hojnosť zpráv z výborů i odborů, o výstavkách, přednáškách a j. Číslem 21. převzal redakci spisovatel Jaroslav Kvapil. Trojí redakce za rok jest přece jen mnoho! *Mir.*

Dr. Lubor Niederle: **Bemerkungen zu einigen Charakteristiken der altslavischen Gräber.** (Poznámky k některým charakteristickým známkám staroslovanských hrobů.) Zvl. ot. z „Mittheilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien XXIV. str. 194—209. — S 20 vyobrazeními. I. S-ovité záušnice: Dr. N. předvádí různé tvary záušnic, vyčítá 124 (!) naleziště česká, většinou pohřebiště kosterní; šestkrát se jedná o žárové hroby, dvakrát o hromadné nálezy českých denarů; několik nálezů není blíže označeno. Z Moravy známo jest jen 18 nálezů. Na západ sahá rozšíření záušnic těch jen tak daleko, pokud země ty obydleny byly Slovany. Ještě více překvapuje, že na východě, v kolébce slovanských kmenů, jsou však také velmi řídké. Častěji se tam vyskytují kroužky s koncem jednoduše na zad zatočeným. Tento typ jest snad také starší; vlastní S ovité záušnice jsou tedy u západních Slovanů a zvláště v Čechách nejhojněji zastoupeny. Dle původu svého nepocházejí z Orientu (Virchowova theorie), nýbrž z území rakouského, nejspíše z Uher, kde se vyskytují již velmi časně (v první polovici prvního tisíceletí po Kr) a v různých starších i vyvinutějších tvarech. Do Čech vnikly pak již v VII —VIII. století a rozšiřovaly se zde tak hojně, že představují později především „typ český“. — II. Vlnice: Dr. Niederle soudí dle rozšíření vlnice, že vzala svůj původ v provincialní římské keramice a že se pak ovšem nejhojněji rozšířila v zemích slovanských. — III. Okřídlené hroty kopí nejsou pro nálezy slovanské charakteristickými, naopak jsou v nich velmi řídké. *Dr. J. M.*

Otázky.

K dotazu našemu o zámcích odpověděl jako vždy jindy pilný p. V. Cyterák.

Abych mohl konečně doplniti sbírku kraslic, kterou vystavím letos na národopisné výstavě československé, prosím všech čtenářů tohoto časopisu, aby na mne nezapomněli o svátcích velikonočních. Dotazník zašlu na požádání. Kraslice buďtež jen v e d ř e v ě n ý c h k r a b i c í c h do drtin uloženy.

Redaktor.

Redaktor Jan Soukup. — Nákladem Společnosti přátel starožitností českých v Praze.
Tiskem F. Šimáčka v Praze.

Oltáře děkanského chrámu v Lounech.

Reprodukce dle fotografií pana K. Dvořáka, mýra státních drah v Lounech.

ČASOPIS
SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH
V PRAZE.

Časopis vydáván jest pouze členům Společnosti a to zdarma. — Expedice jest na Král. Vinohradech, Hálkova tř. č. 68. nové.

Číslo 2. Vydáno v květnu 1895. Ročník III.

K stoletým narozeninám Pavla Josefa Šafaříka.

Obr. 1. Pavel Jos. Šafařík (nar. 1795., † 1861.).
Snímek původní fotografie. Majetník p. prof. Martin Hattala.

Oceniti obsáhlou činnost, v pravdě titanskou, a nastíniti třeba krátce, ale svědomitě význam tohoto veleducha dnes ještě nelze. Poctivý vlastenec, básník, překladatel, hluboký badatel ve starožitnostech slovanských, filolog, přední slavista v plném slova smyslu, jeden ze sloupů, na nichž zbudována byla jednota národů slovanských, to vše vyplňovalo velikého ducha Šafaříkova.

K zaokrouhlení miniatury této dodáváme, že velikému duchu jeho odpovídala mohutná postava, s výmluvnými, vždy živými a jasnými lícemi. Jeho veselou a sdílnou mysl poznali přátelé Jungmann, Kollár, Palacký, Presl a j., klid a velikomyslnosť jeho nepřátelé, které dovedl odzbrojiti pohledem. Podobiznu jeho dle věrné fotografie přinášíme na obr. 1., obr. 2. pak jest snímek dopisu, který psal drahému příteli J. Kollárovi z Nového Sadu dne 28. června roku 1832. Žil v své době a rozuměl jí, nelpěl strnule a jednostranně jen na své práci vědecké; všímal si pilně i života národního, do toho i zasahoval, pro ten i trpěl, rovněž i pro své vyznání evangelické.

Největším důkazem lásky k vědě i národu a velikolepým podnikem jsou jeho „Slovanské Starožitnosti“ díl I., které zbudoval v nedostatku hmotném a v pronásledování s nasazením všech sil ku slávě všeho Slovanstva.

O ceně díla tohoto svědčí několik překladů. On vynesl z bahna historických bludů a lží množství perel, jež dnes ozařují gloriolou nezapomenutelnou hlavu. On jediný měl sílu, aby zdvihl oponu, zakrývající jeviště pravěku slovanského.

Nemenší ceny jest jeho „Slovanský národopis“, dnes bohužel jen odborníkům známý. Zasluhoval by nového vydání, jako „Starožitnosti“.

Druhý díl „Slovanských Starožitností“ měl pojednávati o mravech, obyčejích, náboženství, právech, jazyku, písmě, uměních a vědomostech starých Slovanů. Ale k tomu nedošlo.

Šafařík zesnul 26. června r. 1861. a pochován byl na evangelickém hřbitově karlínském. Náhrobek jeho v těchto dnech opravený spatřujeme na obr. 3.

Dotkli jsme se v náčrtku tomto arci jen toho, co z činnosti jeho spadá do našeho programu.

Ve spolcích všeho druhu přednáší se nyní o životě Šafaříkově. Perutná slova s pochvalou vyslechnou posluchači, jdou domů, a je konec oslavě. Nebylo by snad záhodno po takové přednášce pamatovati nějakou hřivnou na skoupení rozptýlené korrespondence Šafaříkovy pro museum království Českého? [1])

Šafařík dal základ ke sbírce slovenských písní národních, jež rozmnožená od J. Kollára a J. Benediktiho vyšla tiskem v Pešti ve dvou svazcích r. 1823. a 1827., po letech vydal „Slovanské Starožitnosti“ a pak „Slovanský národopis“. Pracoval o životě starých Slovanů, pracoval v národopise, v starožitnostech.

---

[1]) Jménem správního výboru vzdávám díky p. univers. professoru M. Hattalovi za propůjčení podobizny Šafaříkovy, p. Adolfu Paterovi, bibliothékáři musea král. Českého za dovolení fotografovati dopis téhož, a konečně p. E. Sichravovi za zdařilou fotografii náhrobku. »Společnosť«, majíc dobře na paměti žádoucí oslavu Šafaříkovu, obrátila se na nejpřednější odborníky naše, aby v cyklu přednášek promluvili o něm k mladší generaci. Bližší ohlášení bude v denních listech.

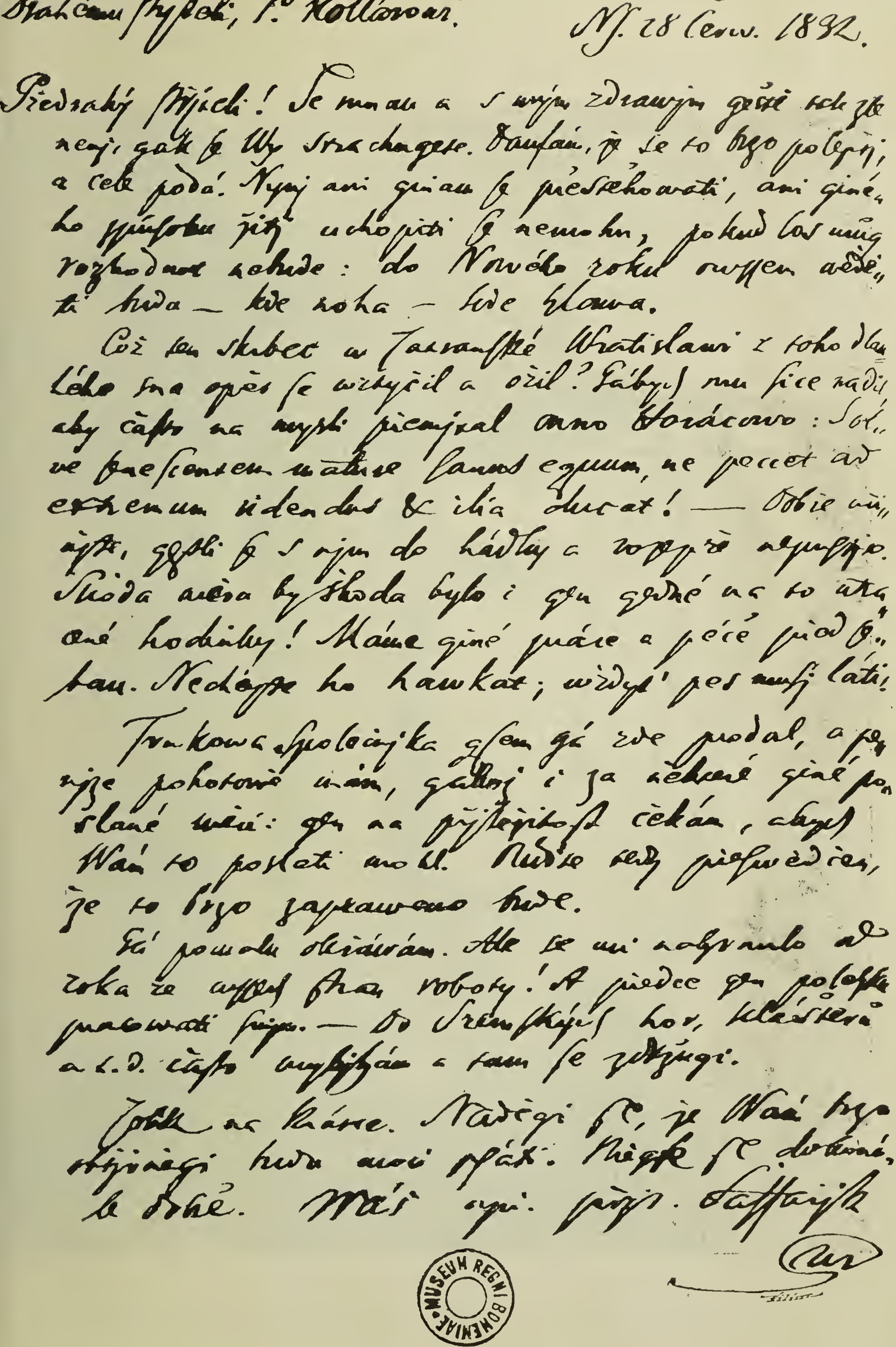

Drahému přjteli, P. Kollárowi. N. S. 28 Čerw. 1832.

Předrahý přjteli! Se mnau a s mými zdrawjm gesstě tak zle není, gak se Wy strachugete. Daufám, že se to brzo polepšj, a celé poddá. Nynj ani gmjnu se přestěhowati, ani giného způsobu žitj uchopiti se nemohu, pokud los můg rozhodnut nebude: do Nowého roku owšem wěděti [illegible] — tu noha — tu hlawa.

Což ten skřek w Tatranské Wratislawi z toho dlauhého sna opět se wzbudil a ožil? [illegible] mu sice radil, aby často na mysli pamatowal onno Horácowo: Solve senescentem mature sanus equum, ne peccet ad extremum ridendus & ilia ducat! — [illegible] gestli se s ním do hádky a rozepře nepustjš. Škoda wšak by škoda bylo i gen gedné na to utracené hodinky! Máme giné práce a péče nad sebau. Nechejte ho hawkat; wždyť pes musj láti;

Trnkowa společnjka gsem gá zde prodal, a penjze pohotowě mám, gakož i ga někaké giné poslané wěci: gen na přjležitost čekám, abych Wám to poslati mohl. [illegible] připowědjen, že to brzo zapraweno bude.

[illegible] powolu [illegible]. Ale to mi nakraulo od roka ze wšech stran roboty. A předce gen polowku pracowati smjm. — Do Sremských hor, klášterů a t. d. často wyjjždjm a tam se zotawugi.

[illegible] na konec. Nadějj se, že Wám brzo [illegible] [illegible] [illegible]. Mějte se dobře. Wáš [illegible] přjt. Šafařjk

Obr. 2. Dopis Šafaříkův Kollárovi ze dne 28. června 1832.

Obr. 3. Náhrobek Pavla Jos. Šafaříka na evangelickém hřbitově v Karlíně.

Šafařík narodil se 13. května r. 1795. v horské vesnici Kobelárově na Slovensku, nedávno slavili jsme stoleté narozeniny jeho a v týž týden otevřena národopisná výstava československá. tedy jen ukázka toho, co Šafařík chystal se napsati o celém Slovanstvu vůbec.

Národopisná výstava československá v Praze.

Veliké dílo národní vybudoval lid z Čech, Moravy, Slezska a Slovenska v podobě národopisné výstavy československé na témž místě, kde v r. 1891. ukázal celému vzdělanému světu, jaký pokrok učinil za sto let. A dnes týž lid předvádí tam obraz svérázný, představující vlastní život se vším, čeho k němu potřebuje, se všemi radovánkami od kolébky až do hrobu.

„Národ sobě“ dočkalo se výstavou třetího vydání. Bez subvence státní, toliko pomocí sněmu království Českého a vždy obětavého lidu vzrůstal podnik výstavní, až konečně dne 15. května t. r. výstava byla slavnostně zahájena.

Přes 220 odborů venkovských pracovalo pilně na přípravách k důstojnému obeslání výstavy. Nejlepší průpravou k přehlédnutí a výběru obrovského materiálu byly a vydatně posloužily krajinské výstavky, jichž počet přesahuje půl druhého sta. Činnosť byla usilovná, prostředky slabé. Vady a nedostatky nese výstava na sobě patrně. Než doufejme, že vše bude napraveno ještě tohoto měsíce. Kritika neuprosná jistě přijde a lépe jest, již nyní potírati všude vše, z čeho by mohla vzniknouti. Končíme řádky o výstavě pro toto číslo, abychom v příštím čísle mohli podati již některé zajímavé ukázky z celku bezvadného, vědecky propracovaného aspoň do formy dobré.

(Pokračování.)

Některé lékařské prostředky na Skutečsku.

Příspěvek k prostonárodnímu lékaření od *Jana V. Svobody z F.*

Jak lid našeho skutečského okresu léčí různé své choroby, o tom napsal krátkou stať p. E. Čermák. Toto „Vesnické léčení v okolí Proseče na Skutečsku“ četli jsme v Českém Lidu r. 1892.

Již od několika roků zaznamenávám vše, co spadá v tento tak důležitý odbor, abych částečně pak naznačiti mohl, jak lékaření prostonárodní mezi lidem oním bují, na jaké výši stojí, jak je rozšířeno a jaká přednosť dává se mu před léčením lékaře. Mohu směle říci, že neznám druhého koutu ve východních Čechách nad tento, jenž má i dědičné své „kurýrky“, které „kulírují“ lid náš ode všech nemocí, uměním svým se tají a jen svým dětem je svěřují. Znám baby zažehnávačky, kořenářky, hádačky nemocí různých pomocí

moče nemocného, muže pomáhače při různých chorobách lidských i nemocí domácích zvířat.

V stati této chci pojednati toliko o některých prostředcích lékařských, kterých se užívá k uzdravení. Jsou to především částky zvířecí.

Zaječí sádlo. Komu usazuje se v měchýři močový kámen, utluče si suchý černý kořen a prášek smíchá se sádlem zaječím; mastí touto potře papír jehlou probodaný a přiloží „flastr“ na ledviny.

Žabí sádlo. Má-li kdo znění v uších, rozpustí něco žabího sádla a naleje do ucha. Znění za několik hodin přestane nadobro. Rovněž tak působí i **tuk z mravenčích vajíček,** která též usušená, utlučená a s nápojem vypitá dobrá jsou „pro větry“.

Kočičí sádlo dobré jest k hojení strupů na hlavě. Hlava „se omyje“ vlažnou vodou a sádlem tím namaže.

Sádla vepřového užívají na Skutečsku k zahojení různých nemocí a „znamení“ na těle. Kdo má „vole“, natrhá tučného mužíku (rozchodníku), utluče, smíchá se sádlem a přiloží na vole; místo rozchodníku dávají také „sviňský“ kořen na prášek utlučený. Kdo tak činí, vole ztratí. Také svízel se sádlem smíšený sežene vole brzy. Kdo si ováže krk **nití,** kterou byl umrlec zašíván, ztratí vole do tří dnů. Rovněž pomáhá **vlna s ovce,** pozůstalá na trní. Z té usouká se šňůrka, „když jde měsíc dolů“, otočí se devětkrát kolem krku, nosí se 9 dní a pak se pustí po vodě. Kdo má dnu v kostech, radí mu, aby utloukl pár jalovcových zrn, trochu semence, smíchal to se sádlem a tam, kde dna „stojí“, v teple třel. To pomůže. Také proti otevřeným ranám je sádlo dobrým prostředkem. Rána se třikrát **vínem** dobře vymyje, pak se vezme smolná louč, rozštípne se na konci a sádlo tam vloží; potom se zapálí a drží nad vodou. Mast, která takto vyteče, sebere se s vody, potře se jí kousek plátna a „flastr“ tak připravený přiloží se na bolest. Kdo má hlavu „kysavou“ nebo „luptovatou“, utluče si diviznový kořen s plody vraního oka („jahodky“), svaří to se starým sádlem, omyje hlavu a tou mastí namaže ji.

Husí sádlo smícháno s utlučeným listím bezovým a slezovým vyžene božec dětem a bolení břicha.

Týž účinek dělá **slepičí sádlo** s lebedou a slizem. Květ a listí chebdí usmažené na sádle slepičím pomáhá od bolení břicha a jest dobré i na otoky

Výtečným prý prostředkem lékařským je **jelení loj.** Které dítě má „ohniparu“, připraví se mu tento prostředek. Dá se rozmočiti do kořalky trochu škrobu, pak se usuší a na prášek utluče. Prášek ten smísí se ještě se žloutkem na rendlíčku do červena, až povstane z toho „mazání“, kterým se „ohnipara“ na hlavě za tepla namaže a práškem tím ještě zasype. To se opakuje, až se dítě vyhojí. Jelení loj čistí také plíce a hojí prsa, ale lépe prý užívati čerstvých škvarků jeleních, než sádla; rovněž pro prsa dobrá jest připravená **jelení krev.**

Avšak i **krev kozlí** je prý dobrým prostředkem lékařským. Komu jest těžko na prsou, vezme **živé raky,** dobře je vymyje, osuší a

utluče na kaši, pak smaží je **s májovým máslem**, procedí do sklenice, přidá kozlí krve nebo **octa** a v **teplém pivě** užívá.

Žluč dravých ptáků smísená s kolirium a do očí nakapaná rozhání bělmo oční a mrákotu.

Koho bolí břicho z nadýmání nebo větrů, spálí „kůtko“ od **„sviňské nohy“** až zbělí, prášek z toho užívá **s bílým vínem**, v němž se dříve vařil rmen. To jistě pomůže.

Kdo má na hlavě strupy, myje si ji vodou, v níž se **vařila slezina.**

Také kus **mázdry** nebo **skopového žaludku** se na drobno rozkrájí a s **olejem rmenovým** smaží. Hotové a trochu vychladlé přiloží se na bříško dítěti, aby hryzení pominulo.

Strupy a lišeje hojí **tuk z hlemýždě.** Týž hojí rány na hlavě a odhalené kosti, když celý hlemýžď smíchán byl s myrrhovým olejem a přiložen na ránu.

Komu hnijí játra, užívá tohoto prostředku: Zabije se stará černá slepice, **játra** z ní se ustrouhají a vinným octem polijí; pak se to procedí šátkem a z rána a na noc užívá. Někdo také dříve játra usuší a pak strouhá, ale účinnější jsou čerstvá. **Polévka ze slepice** je výtečná pro slabé nemocné a pro souchotináře. Dnu střevní hojí **polévka ze starého kohouta**, v níž vařil se osladič, kmín luční i krámský, vlašský kopr, anýz, semena planého šafránu a zázvor.

Proti píchání v srdci užívá se dolních **zubů štičích**, které se na prášek spálí a s čímkoli vypijí. Také **jelení roh** dobrým je prostředkem tomu, kdo sobě naříká, že má horkost v prsou. Roh se spálí a vypije se ho trocha s něčím. Prášek z jeleního rohu s octem vypitý moří v dětech škrkavky.

Z **koňských hnátů** připravuje se olej na provalenou dnu takto: Několik hnátů se utluče, vloží do hrnce dole navrtaného, dobře přikryje pokličkou a obmaže hlinou. Hrnec postaví se nad druhý prázdný, do země zakopaný. Kolem hrnce vrchního se topí, hnáty se rozpalují a tuk kape dírkou do dolního hrnce. Olejem tím maže se provalená dna. Někteří radí přiložiti ještě šalvějový list.

Velmi důležitým prostředkem v lidovém lékaření jest **vejce.** Bílek s utlučenými kuličkami kálesovými dává dobrý „flastr“ na pupek, aby zastaveno bylo plynutí břicha; prášek z ambrošky jedený s vejcem na měkko uvařeným ostří zrak; pěna z bílku, jíž se zrak potřel, odejímá mu horkost a bodání; také rozetřený bílek se zeleným pelyňkem na oči je výborný; ve vodě té smočí se houba nebo čistý hadýrek, přiloží na oko a nechá se na něm přes noc; ráno již necítíme bolesti. Kdo má závrať, smíchá šafrán, myrrhu, vaječný bílek a arabskou gumu, dá na kousek plátna a přikládá na čelo. Bílek z čerstvého vejce ve hmoždíři s teplým luhem protlučený pomáhá od luptů na hlavě, když si lid náš vodou tou hlavu myje. Také se usuší a pak roztluče žloutek i bílek vaječný na prach,

dá se k tomu trochu másla, tekuté smůly, kousek vosku a spolu se to rozpustí. Mastí tou namaže se hlava s ohniparou. Někteří přidávají k tomu sladký lupen. Jiný prostředek proti ohnipaře, v němž také přidán žloutek (u nás žloudek), viz napřed při jelením loji! Také čertovo h.... s vejcem měkkým požité zahání kašel a hojí plíce. Vejce na měkko upečené, požité s práškem síry, jest dobré proti dušnosti. Kdo chce míti zvučný hlas a je sýplavý, nabude ho, vypije-li čerstvé vejce s kouskem myrrhy. Také mázdra pod skořápkou dobrá jest na otevřenou ránu.

Kdo má řezavku, užívá v nápoji utlučené **skořápky holubích vajec** s mechem, rostoucím na střechách.

Lid na Skutečsku velmi často užívá k léčení **mléka.** Kdo by si nad neštěstím zoufal, vlasy rval a bědoval, mohl by pozbyti rozumu. Aby se to nestalo, podojí hospodyně krávu, čerstvé mléko vlije do vína a přilije třikrát vodu, která teče proti východu, dá do toho tolitu, pokropí nemocného a dá mu napiti; pak smočí ve vodě té čisté hadříky, přiloží jeden na hlavu, druhý na pravou nohu a třetím sváží se k sobě ruce i nohy, aby nemohl sebou hnouti, tak nechá se do druhého dne a s pomocí Boží mu to pomůže.

Myslil bych sám, že tím svázáním nohou a rukou ubožák bolestí by musil notně vystřízlivěti, že by myšlénky na neštěstí ustoupily bolestem, které by povstávaly...

Aronový kořen v mléce vařený odejme prý kašel. Suchý kašel ukrocuje a zahání zase semenec v mléce vařený.

Užitečné mazání na prašivinu dětskou je **smetana** a prášek z utlučené chvojky. Také možno chvojku ve smetaně vařiti a hlavu prašivou potírati. Proti chrlení krve užívají **škrobu** se smetanou. Týž prostředek utišuje suchý kašel a uzdravuje souchotiny.

Velice zdravou je také **syrovátka.** Syrovátku pijí souchotináři a ti, kteří mají tíhu na prsou. Také při dávení dávají syrovátku se skořicí a s růžovou šťavou. Dávení je pak bez bolestí.

Také **kozí mléko** je dobrým prostředkem proti chrlení krve, když se ho užívá s bukvicemi. Kdo si namohl žaludek, vezme kozí mléko, **ovčí bobky** čerstvé a šafrán, svaří to dohromady, procedí a užívá. Potočníkového semene rozetřeného v kozím mléce, v němž bylo dříve uhašené rozpálené **kamení křemelové**, užívá se proti červené nemoci.

Velikou úlohu v prostonárodním lékařství na Skutečsku hraje — **mléko ženské.** Myrrhový olej s ženským mlékem smíchaný hojí bolavé a oteklé oči. Šťáva pelyňková a růžová s mlékem ženským smíchaná mírní bolest očí, krev a bělmo rozhání. Bělmo sežene také utlučený hřebíček, smíchaný se ženským mlékem. Jsou-li porušeny blány mozkové, dělávají mast ze ženského mléka, smůly borové a jedlové, prášku z bukvicového listí a j. Z toho všeho obdrží tuhou směs, ze které dělají malé kuličky a močí je týden v mléce ženském. Pak je uschovávají pro potřebu ve dřevěné nádobě.

Dobrým lékem je našemu lidu **nové máslo**, zvláště májové.

Kdo má na hlavě strupy, maže si ji novým máslem a zasypává utlučeným tabákem. Slez ve víně uvařený, pak vytlačený, utlučený a v májovém másle smažený, dá se na kastrolek, přidá se k tomu trochu dřevěného oleje, kadidla a žloutku vaječného a na husto se to uvaří; mastí tou luptovatá a hnisová hlava se maže, aby se uzdravila. Svrab vyhojí prý ručnický prach a sůl s rozhřátým novým máslem. Proti dušnosti dávají vařenou nebo smaženou cibuli s máslem „putrovým“. Máslo, v němž popenec byl smažen, je dobré proti píchání v prsou a v srdci. Kdo nemůže močiti, radí se mu, by usmažil na másle křenový kořen s vínem a přiložil na lůno a na měchýř, to prý pomáhá.

Důležitými prostředky lékařskými jsou: **lejno, bobky** a **trus.**

Lejno kravské s cibulí smísené pomáhá lidu našemu od vodnatelnosti břicha; lejno oslí suché, kafr a šťáva ze „sviňského“ ořechu neb jitrocele dává „flastr“ na čelo, aby se krev z nosu zastavila. Krev zastaví také rozpálená cibule a lejno prasečí, které na cibuli tu se přiloží a pára vede do nosu. Komu spadlo v krku, dávají utlučené žaludy a pepř do lejna „psovského“ a tím potírají „čípek“.

Holubí trus, snětivá pšenice, lněné semeno, vše vařené ve víně a přiložené na vole, je dobrým prostředkem, aby vole se ztratilo. **Ovčí bobky**, o nichž již zmínka se stala, dávají se také do masti na otoky, již připravuje lid z pivních kvasnic, popence, jalovcových zrn, lněného semena a jeřábích listů. Kdo nemůže moče udržeti, užívá rozetřených **kozích bobků** ve víně.

Z krátké této črty poznáváme, že zaječí, žabí, kočičí, vepřové, husí a slepičí sádlo, žluč dravých ptáků, slezina, loj a krev jelení, krev kozlí, sviňská noha, koňské hnáty, skopový žaludek, hlemýžď, živý rak, slepice a její játra, starý kohout, vejce slepičí a mravenčí, skořápky vajec holubích, různá mléka, máslo, smetana, syrovátka, lejna, trus, bobky, zuby štiky a roh jelení nesměly by scházeti, kdyby sestavována byla lidová lékárnička našeho obyvatelstva na Skutečsku. K tomu musil by býti přidán med, jakožto výborný prostředek při nejrůznějších nemocech, různé oleje, ocet vinný, víno, které přidávají lidé skoro do každé masti, sůl, cukr, všechny léčivé byliny, koření — a byla by **lékárnička** skoro úplná. Myslím, že i jinde na základě tohoto článečku mohli by doplniti své lékárny lidové, neboť bude asi mnoho s jinými kraji společného, co jsem zachytil v této stati a napsal z lidu zase jen pro lid.

O středověkých pečetech.

Sestavil a vyobrazeními opatřil *Vojt. Král z Dobré Vody.*

a) Pečeti panovnické a zemské.

Od nejstarší doby veřejné listiny různého druhu, vycházející z knížecí kanceláře, bývaly stvrzovány přivěšením pečeti panovníkovy.

Osoby vznešenější neužívaly ve starší době svých vlastních pečetí, žádajíce knížete, bylo-li jim třeba, aby stvrdil listy vyšlé od nich pečetí svou, což bylo zároveň i schválením.

Nejstarší známá pečeť panská soukromá u nás jest páně Vítkova z Prčic (předka pánů z Rožmberka) z r. 1220., chovaná v archivu

Obr. 6. Pečeť svatováclavská velikého soudu zemského.

orlickém. Kromě veliké pečeti (úřední) panovníci měli i své menší pečeti (osobní). Pečeti velké (královské, Sigillum regium) králové čeští užívali teprve po korunovaci, listiny vydané před tím na zboží a jiné věci zemské, pečetěné pouze „sekrytem“, měly závaznosť toliko osobní pro pečetitele, nikoliv u nástupcův jeho.

Král sliboval v mnohých případech, že po korunovaci vydána bude za ni listina jiná, pod pečetí královskou, z čehož vidíme, že jí přiřčena byla jediná platnosť u věcech veřejných.

Pečeť královská slula i *větší* nebo *dvojitá*, protože skládala se (počínajíce od Vladislava I.) ze dvou otisků na líci i na rubu

(pečeť mincovní). Je-li na přední straně její panovník na trůně pod korunou, s žezlem v ruce vyobrazen, jmenuje se taková pečeť též „majestátem“.

Pečeti královen českých nedochovaly se všechny, ač-li všecky královny měly své pečeti.

Nežli budeme popisovati pečeti panovníků, dlužno zmíniti se o staré pečeti zemské, zvané svato-Václavské, kterouž panovníci přivěšovali vedle své pečeti královské, když kromě sebe zavazovali i zemi veškeru.

Ač Palacký v „Dějinách národa českého“, díl I. část 2. str. 134. při roce 1219. výslovně se zmiňuje, že Přemysl I. listině, svědčící papeži Honoriovi III., kromě královské své i tuto pečeť zemskou s obrazem sv. Václava přivěsiti dal, [1]) lze dle způsobu rytby broncového typaru (obr. 1.), podnes zachovaného, s jistotou souditi, že jest původu mnohem staršího a jen proto zničen nebyl jako jiná pečetidla králů po jich úmrtí, poněvadž ho bývalo používáno v podobných případech i od pozdějších panovníků vedle „majestátů“.

Tato pečeť zemská jest kulatá (obr. 6.). Spatřuje se na ní postava sv. Václava v kroužkovém brnění a s přílbou na hlavě, v jedné ruce štít, se starým znakem zemským — orlicí — a korouhev držíc, v druhé pásku s nápisem.

Kolem hlavy jest gloriola s nápisem „S. Wencezlaus“. Opis či legenda zní † S. IUSTICIE : TOCIVS : TERRE S̄CI WENCEZLAI DVCIS BOEm̄.

Ostatní viděti z vyobrazení samého. [2])

1. Pečeť knížete Vladislava I. (1109.—1125.)

Dvojitá pečeť, jejíž vyobrazení přikládáme, jest na pergamenové listině z roku 1115., chované v univers. knihovně pražské. (Obr. 7.)

Jak tehdáž bylo zvykem, přitisknuta jest s obou stran pergamenu a to do vosku kdysi bílého, nyní ovšem po 780 letech zhnědlého.

Na líci s opisem: WLADAZLAVS · DE · GRATIA · DVX · BOEMORVM spatřuje se podoba vévody Vladislava jedoucího na koni, držící v pravici prapor, odznak to panovnický, v levici pak normanský štít.

Hlavu jezdcovu kryje šišatá přílba.

Nikde není ještě stopy po heraldické výzdobě. Na rubu pečeti viděti jest sv. Václava sedícího na trůně; hlavu má nepokrytou, ozdobenou gloriolou.

---

[1]) Sigillo nostro (t. j. krále Přemysla I) speciali, cum sigillo communi regni Bohemiae, videlicet sancti Wencezlai quia comites nostri speciali non utuntur in facto communi.

[2]) Budiž na tomto místě vzdán dík sl. knihtiskárně F. Šimáčka, která ochotně zapůjčila cliché pečeti z Dějin krojů od Dra. Č. Zíbrta. I. Viz tamže str. 112., 117.

Prapor, jejž světec třímá v pravici, a normanský štít, jejž drží levicí, podobají se praporu a štítu zobrazeným na líci pečeti, leda že tu štít je okrajem ztužen a ve středu svém opatřen hrotem (puklí).

Opis (legenda) zní: † PAX · DVCIS · WLADZLAI · IN · MANV · SCI · WENCEZLAI.

Vladislav I., syn Vratislava II., byl třetím knížetem, jenž dosedl na trůn český porušením řádu starešinského. Bořivoj II. r. 1100. dosedl pomocí německou proti právu, neboť nejstarším byl Oldřich Brněnský. Ještě větším bezprávím stal se knížetem Svatopluk Olomoucký, vypudiv násilím Bořivoje r. 1107. Dosáhl tenkráte stolce přispěním i bratra Bořivojova našeho Vladislava, jemuž slíbil na to nástupnictví.

Svatopluk zahynul r. 1109 rukou vrahovou v ležení ve Slezsku, kdež pomáhal Němcům proti Boleslavu Křivoústému. V ležení sou-

Obr. 7. Pečeť vévody Vladislava I. z r. 1115. (líc)
z archivu univ., $^3/_4$ skutečné velikosti.

hlasem obecným zvolen byl bratr Svatoplukův Ota, ale doma zatím v Praze šlechta prohlásila se pro Vladislava. Ota ustoupil dobrovolně, Vladislav byl nastolen.

V prosinci téhož roku za nepřítomnosti knížete, Bořivoj dobyl Prahy pomocí Viprechta Grojského, švakra svého. Vladislavu však přitáhl ku pomoci císař Jindřich V., Bořivoje v Rokycanech bez soudu zbavil trůnu a dal odvésti na hrad Hamrštejn v Porýní, odkud teprve po 6 letech vrátil se na svobodu. Vladislav postoupil vládu Bořivoji z lásky r. 1117., sám spokojiv se Zálabím, avšak zase panování zbavil ho již 16. srpna r. 1120.

Vladislav I. byl dvakráte ženat, a to nejprve s Rejčkou, dcerou hraběte Jindřicha z Berku, rodu markrabí Burgavských, po druhé s Rejčkou, markrabinou z Vohburka.

Vévoda Vladislav I. zemřel 12. dubna r. 1125. a byl pohřben v klášteře kladrubském, jejž sám založil. Synů měl tré, Vladislava,

Obr. 7. Pečeť vévody Vladislava I. z r. 1115. (rub)
z archivu univ., $^{8}/_{4}$ skutečné velikosti.

Děpolta a Jindřicha. Vladislav r. 1140. došel trůnu otcovského, r. 1156. ozdoben jest korunou královskou. Vladislav I. je předkem všeho potom královského rodu Přemyslovců. Byl v celé řadě Přemyslovců jeden z nejlepších a nejušlechtilejších. (Pokračování.)

První a druhé vydání Veleslavínova „Kalendáře Historického“.

Napsal Dr. *Jaroslav Bidlo.*

(Dokončení.)

II. Srovnání qualitativní.

Již v titulním listě praví Veleslavín o vyd. B, že „to všecko znova rozšířeno“. Že slůvko „znova“ není náhodné a zbytečné, objeví se z dalšího. Dle mého mínění vztahuje se ku změnám v qualitě spisu.

1. Vyd. B jest nadepsáno: „Kalendář historický. Krátké a summovní poznamenání . . .“ Vyd. A nemá slova „summovní“. Ani toto slovo není nadarmo v titulu. Veleslavín slovy „summovní poznamenání“ rozumí obšírnou a důkladnou zprávu o nějaké historické události s vypsáním příčin i následků, zprávu, jež tvoří uzavřený celek, jakousi malou, stručnou monografii. Kdežto ve vyd. A přestává pravidelně na krátkém a suchém zaznamenání nějaké události a jen zřídka o něčem šíře vykládá, rozvádí ve vyd. B zhusta zprávy pod jednotlivými daty podané do šíře a délky. Takovýchto „summovních“ zpráv má vyd. B mezi svými 4293 zprávami 2169, kdežto vyd. A mezi 2177 jen 538.[1])

2. Rovněž tak Veleslavín nepraví zbytečně v titulním listě vyd. B: „přidány jsou víry a paměti hodné historie“ proti vyd. A: „některé paměti hodné historie“. Ve vyd. B Veleslavín k potvrzení oněch „víry“ hodných historií dovolává se často přečetných pramenů. Ve vyd. A jmenuje jen 33 prameny, ve vyd. B 247. Ony 33 prameny cituje ve vyd. A na 131 místě, z nichž však 81 místo náleží bibli. Ve vyd. B cituje 247 pramenů na 5260 místech, z čehož na bibli připadá jen 170 míst.

Ve vyd. A dovolává se pramenů: Beda 87. 94, Cedrenus 94. 312. 374. 375, Censorinus 250, Cochlaeus 228, Crantius 130, Cromer 170, Eber 74, Epiphanius 51. 375. 376, Eusebius 127. 375, Fabricius 172, Hájek (často), Chrysostomus 375, Josephus Flavius (často), Macrobius 250, Nicephorus 175, Onuphrius 59. 86, Palmer 93, Plutarchos 182. 289, Suetonius 237, Mistr Nymburský 171. 193, bulla Pia II., Polonica historia 170, Calendarium Philippi.

Ve vydání B zastoupeny jsou zejména tyto prameny: Annales Franciae (4krát), Aventinus (51 ×), Balaeus (5 ×), Beda (6 ×), Beuther (135 ×), Bonfinius (7 ×), Borek (33 ×), Brotufus (4 ×), Buchanan (7 ×), Bucholcer (404 ×), Cedrenus (14 ×), Codicillus (67 ×), Codoman (18 ×), Cochlaeus (95 ×), Cosmas (41 ×), Crantius (6 ×), Cromer (31 ×), Curaeus (24 ×), Cuspinianus (51 ×), Cuthen (128 ×), Chronicon Arct. Regionis (5 ×), Chronicon Aulae Regiae (54 ×), Chronicon Mansfeldense (96 ×), Chytraeus (28 ×), Decius (15 ×), Diaconus (4 ×), Dubravius (4 ×), Eber (240 ×), Eizinger (17 ×), Epiphanius (4 ×), Eusebius (16 ×), Fabricius (25 ×), Fincelius (10 ×), Franciscus Pragensis (22 ×), Frank Sebest (5 ×), Hájek (762 ×), Historia Husii (6 ×), Historia Pragensis (23 ×), Hondorfius (7 ×), Hyperius (4 ×), Josephus Flavius (24 ×), Jovius (15 ×), Junctinus (47 ×), Justus (42 ×), Krenzheim (132 ×), M. Laurentius (45 ×), Lazius (5 ×), Leovitius (5 ×), Livius (5 ×), Lupacius (351 ×), Manlius (57 ×), Měchovský (171 ×), Melanchthon (10 ×), Monumenta Altivadensia (24 ×), Munsteri Cosmographia (10 ×), Nauclerus (41 ×), Nigrinus (8 ×), Olomucensis (102 ×), Onuphrius (38 ×), Opera Husii (18 ×), Palmer (4 ×), Parolipomena Cosmae (39 ×), Platina (20 ×), Plutarch (10 ×), Pulkava (27 ×),

[1]) Příklad viz v obou vyd. k 10. březnu ve zprávě o narození Ferdinanda I. Ve vyd. B je zároveň krátká zpráva o celém mládí až do nastoupení jeho v Rakousích.

Regino (4 ×), Saurus (8 ×), Scultetus (10 ×), Selneccer (27 ×), Sigebert (8 ×), Sleidanus (63 ×), Sleidani Continuator (5 ×), Sturm (6 ×), Suetonius (5 ×), Surius (63 ×), Aeneas Sylvius (48 ×), Sixt z Ottersdorfu (5 ×), Tritemius (5 ×), Vilém Tyrský (4 ×), Urspergensis (30 ×), Vercerius (8 ×), Vita Caroli (4 ×), Zřízení zemské (21 ×).

Kromě toho cituje Veleslavín ve vyd. B četné genealogie, na 380 místech nějaké rukopisy (MS), jichž však bohužel blíže neoznačuje, a 12 náhrobních nápisů (ku př. inscriptio in templo Litomericii str. 293. a j).

Konečně dovolává se i některých privilegií městských a j. (ku př. Privilegium N. Msa Pražského z r. 1348, Vysazení kolleje císařské r. 1399 a j.), jichž originály snadno mohl míti v rukou.

Viděti jest, že vyd. B založil na velmi rozsáhlém materialu, byť i mohly býti některé pochybnosti, užil-li přímo všech pramenů citovaných.

3. Obsahem liší se valně od sebe předmluvy obou vydání a vstupné básně, ale rozdíly tyto nemají pro nás velké váhy.

4. Důležitější jest srovnání obou vlastních kalendářů historických, čili jednotlivých zpráv mezi sebou.

Tyto liší se 1. stylem — doslovně stejných jest velmi málo; 2. udaji chronologickými, a to buď *a*) nesouhlasí v letech i v datech, buď *b*) neshodují se jen v letopočtech, anebo *c*) jen v datech.

Tak ad *a*) ku př. Volba Alžběty Anglické ve vyd. A klade se k 15. lednu 1559., v B k 16. listopadu 1558. Bitva u Chlumce v A k 12. březnu 1126., v B k 18. únoru 1127. — celkem 12 podobných případů.

Ad *b*) neshodují se v letopočtech 62 zprávy.

Ad *c*) neshodují se v datech 93 zprávy.

5. Kromě toho jsou v obou vydáních nezřídka zprávy nejen v podstatě stejné, ale i doslovně téměř znějící, v některých však jednotlivostech přece se rozcházející. Tak ku př. dle A (str. 131.) Jiří z Poděbrad byl korunován na radnici staroměstské, dle B (str. 249.) v kostele sv. Víta; dle A (str. 73.) platil r. 1362. strych žita $^1/_2$ kopy grošů, pšenice 24 groše, ječmene 24 groše, dle B (str. 139.) téhož roku byl strych pšenice za 35 grošů, ječmene za 25 grošů. Podobné zprávy nesouhlasné shledal jsem celkem 24.

6. Jednotlivé zprávy obou vydání liší se svým uspořádáním; na př ve vyd. A i B k 14. květnu r. 1316. jest zpráva o narození Karla, ve vyd. B na témž místě jest zároveň zpráva o jeho křtu a zavezení na Křivoklát, vyd. A však má zprávy tyto až ku 30. květnu. Podobných příkladů jest řada.

7. Ve vyd. B věnuje Veleslavín obzvláštní pozornosť sněmům českým, jichž seznam přidává ke konci, a datům ze života vynikajících mužů českých, zvláště svých vrstevníkův. Podal tu 202 data toho druhu, kdežto ve vyd. A pouze 26.

8. Ježto kusé zprávy kalendáře mnohdy neuspokojují čtenáře, hledí Veleslavín ve vyd. B nahraditi tento nedostatek tím, že čtenáře odkazuje na jiné příslušné knihy historické, z nichž lze nabyti lepšího

poučení, z nichž i on sám čerpal. Nejraději odkazuje ovšem ke kronice Hájkově, pak k Aeneáši Sylviovi, Dubraviovi, Bucholcerovi, k své Politii historické, ke Zřízení zemskému a j.

K témuž účelu odkazuje čtenáře i na jiná místa svého kalendáře, kde příslušné zprávy dotyčné místo doplňují, čehož ve vyd. A zhola nečiní.

Vše to svědčí o zjevné snaze Veleslavínově dílo své dle možnosti zlepšiti.

Ještě lepším svědectvím této pokrokové snahy vyd. B jsou stopy jakéhosi vědeckého smyslu a kritiky, s nimiž se nesetkáváme ve vyd. A. Jeví se to tím, že:

1. Veleslavín nalézaje v pramenech svých různé udaje chronologické, nebo rozličné zprávy o téže věci, klade obé vedle sebe; nechává čtenáři rozhodnouti, co je lepší, ale dává různým způsobem (ku př. že klade jistý udaj na 1. místo) na srozuměnou, k čemu jeho mínění se kloní. [1])

2. Jindy zavrhuje udaj vyd. A a přijímá jiný, přesvědčiv se, že prvý byl mylný. [2])

3. Jde ještě dále a zřejmě vytýká chyby svým pramenům. [3])

Ačkoli ve vyd. B jest patrný u Veleslavína jakýsi takt vědecký, přece není si úplně vědom, jak by si měl počínati. Ač jest namnoze zcela zřejmo, že nesouhlasí s prameny svými, ano i polemisuje s nimi, přece není s to, aby udaj nebo zprávu dle vlastního mínění mylnou úplně zamítl. Tak ve vyd. B k 3. březnu r. 1415. klade zprávu Cochlaeovu, že Hus utekl z Kostnice, ale byl chycen. Hned na to však polemisuje s Cochlaeem a Reichenthalem, ježto „v historii se nachází, že mistr Jan hned předešlého roku 25. dne listopadu jat byl v Konstancí a dán do vězení... potom odtud převeden do kláštera 2. dne ledna. A takť jest toho dne z hospody své utíkati nemohl ani do vozu pana Jindřicha Lacemboka se skrývati, jakž ten Oldřich Reichenthal poznamenal.“ [4])

Často vypomáhá si, klada tutéž zprávu dvakráte k různým datům; [5]) ku př.: zpráva o svatbě Friedricha Barbarossy s Beatricí Burgundskou čte se k 17. máji 1156. a 18. máji 1152. a v. j. —

Z tohoto srovnání obou vydání vysvítá, tuším, dosti jasně, že mezi oběma vydáními „Historického kalendáře“ jest rozdíl velmi značný.

---

[1]) B str. 19. k r. 1055. 26. r. 1093., 39 r. 1510., 41. r. 75., 79. r. 1252., 95. r. 1322., 125 r. 1263., 135. r. 1369., 146. r. 1402., 149. r. ?, 172. r. 1478.; dále str. 175., 177., 181., 185., 187.—189., 197., 222. atd.

[2]) A str. 1. r. 380., B str. 1. r. 383., A 3. r. 103., B 7. r. 105.; A 7. r. 1284., B 15. r. 1283. (správněji); A 9. r. 1431., B 18 r. 1433. (správněji); A 12., B 23. (808.); A 13., B 24. (372.); A 24., B 26. (30.); A 17., B 30. (395.) atd. Mám v zásobě celou řadu dokladů.

[3]) B k 6. lednu, B k 6. únoru, k 15. únoru, 13. březnu, k 24. březnu, k 26. březnu, B 196. k $^{7}/_{4}$ 1348, B 272. $^{19}/_{5}$ 1439., B 341. $^{22}/_{6}$ 1370, B 3[illegible]1. $^{22}/_{6}$ 1371., B 369. $^{6}/_{7}$ 1415, B 376. $^{10}/_{9}$ 1252, B 426. $^{11}/_{8}$ 1190., B 439. $^{19}/_{8}$ 1471., B 454. $^{27}/_{8}$ 1346, B 502. $^{27}/_{9}$ 1270, B 592. (kde při zprávě o smrti Karla IV. dí: »Cuspinianus nedobře položil smrť tohoto císaře k XXVII. dnu března, v čemž ho i jiní někteří následovali«) a j — opět celá řada dokladů.

[4]) Podobně v B 114., A 130., a B 247., B k 13. říjnu 1409. a j.

[5]) Může to býti také leckde jen nedopatřením.

Quantitativně jest vyd. B mnohem rozsáhlejší než vyd. A nejen vnějším objemem, nýbrž i vnitřním obsahem. Některé části jsou zúplna nově přidány, jiné značně rozšířeny. Vyd. B jest vydání rozmnožené.

Co se týče quality, patrný jest ve vyd. B pokrok veliký proti vyd. A. Ačkoli zůstává jméno stejné, má přece vyd. B ráz velice odchylný od vyd. A. Všude jeví se ve vyd. B snaha autorova podati spis o mnoho lepší než bylo vyd. A. Všude zříti jest hojnosť oprav nejen po stránce vnější i vnitřní, ve správnosti a spolehlivosti jednotlivých zpráv a udajů. Vyd. B jest vydání opravené.

Jest otázka, jaký účel sledoval Veleslavín při vydání rozmnoženého a opraveného vydání svého „Kalendáře historického“, lépe řečeno, proč a v jakém směru rozmnožil a opravil vyd. B?

Účel vyd. A vykládá Veleslavín v „Předmluvě k pobožnému a křesťanskému čtenáři“, kde zcela nelíčeně a prostě rozpráví o užitku kalendáře historického a četby dějin vůbec. Ve „Věnování“ praví výslovně, že kalendář svůj vydává pro „sprostný lid obecný“ — a tomu odpovídá celý ráz oné předmluvy. Vyd. A má býti spisem prostonárodním, jenž má šířiti znalosť dějin v nejširších vrstvách.

Naproti tomu ve vyd. B zmíněná předmluva jest vynechána. V celém vyd. B není stopy něčeho podobného, ba naopak jest patrno, že vyd. B chce býti více, než spisem prostonárodním. Vyd. B jest mnohem objemnější a pečlivěji upraveno — peněžní cena jeho zajisté byla značnější, než cena vyd. A. Celou svou úpravou činí dojem knihy určené za ozdobu pro nejlepší knihovny, činí dojem vydání „skvostného“.

Okolnosti, že Veleslavín ve vyd B čtenáře často odkazuje k jiným spisům pro důkladnější poučení, dokládá se často hojných pramenů, při různých udajích chronologických a i jiných vede si kriticky a vědecky,[1]) svým pramenům chyby vytýká — svědčí, že kniha tato určena byla spíše pro vrstvy intelligentní, neboť vše to pro „sprostný lid obecný“, který ku př. k jiným spisům v „H. K.“ udávaným nemohl přijíti a jich ani většinou neznal, nemělo smyslu.

Jest tedy patrno, že vyd. B jest kniha určená hlavně pro vrstvy vzdělané a zámožné, a především zvláště pro odborné historiky, jimž má býti jakousi příručkou.

Vyd. A jest slabý pokus napodobiti spisy podobné jinde se objevivší (ku př. Eberův Kalendář), ale vyd. B může se jim směle po bok postaviti, ono nad ně i vyniká v mnohém.

Vyd. B je zároveň obrazem stavu tehdejšího studia historického v Čechách, neboť Veleslavín jest bývalý professor dějepisu na vysokém učení pražském, jeden z předních historiků českých své doby.

Vyd. A a vyd. B jsou dvě různé redakce téhož spisu. Chce-li kdo z Veleslavínova „Kalendáře“ čerpati, není jednostejno, kterého vydání užije. Lépe jest sáhnouti vždy po vyd. B, a vyd. A netřeba užiti vůbec.

---

[1]) Ovšem pouze cum grano salis lze tak říci.

Na stopách stezky chrudimsko-letovické.

Podává *Karel Hovorka.*

Od vsi Lubné na Litomyšlsku severozápadním směrem k Budislavi, kolmo na údolí říčky Desinky, táhne se stráň, zvaná Hůry. Potůček, tekoucí pod Hůrami do Desinky, tvoří blíže svého ústí údolí, v němž lidé ukazují hráz kdysi mlýnského náhonu, níže pak kopeček zvaný „židův“ a od tohoto sto kroků dále „hradisko“. Údolím vede vozová cesta, po které dle paměti starců vůbec za stara se jezdívalo přes Lubnou k Poličce.

Pověst vypravuje: Kde je nyní znáti mlýnský náhon, stával mlýn, na „židově kopečku“ židovská krčma. Údolím pak vedla stezka na Moravu samými lesy, po které zdejší zeman Toulovec se společníky dojížděl do Moravy na loupeže. Koně prý dal pozpátku kovati a dovážel na nich zboží uloupené. Tenkráte (před r. 1400.) bylo v údolí hlučno. V židovně scházela se veselá společnost loupeživá. U mlýna byly hluboké sklepy, v nichž Toulovec skrýval zboží a peníze. Než všeho do času. Na jedné výpravě Moravané přinutili Toulovce k útěku a pronásledovali jej do Čech. Toulovec prchal stezkou k domovu. Vypravuje se určitě, že Moravané táhli za ním k Lubnému (Újezdu),[1]) pod Hůry, k Proseči, kdež Toulovec jim ušel přispěním Prosečských. Nepřátelé zažehli ze msty Proseč, mlýn pod Hůrami a v Lubném jeden statek, který se ukazuje dosud.

Tolik pověst.[2]) Patrno z ní, že lesem pomezným šla od Proseče (blíže Litomyšle) do Moravy stezka. Lid jmenuje tyto body: Poličku, Lubný, Hůry, Proseč.

Jak známo, šla stezka trstenická od Prahy Polabím, pak přes Vraclav, Litomyšl, Svitavy a Letovice k Brnu.[3])

U ní jmenuje J. Hraše odbočku od Letovic přes Svojanov, Bystré, Poličku a Střítež k Trstenici.[4])

---

[1]) »Lubný Újezd« neprávem slove nyní »Lubná«. Lid vynechávaje část »Újezd«, říká správně dosud: »do Lubného«, »v Lubném« na rozdíl od »v Desné«, »na Desnou«, »v Borové« a j. Mylné je tudíž také mínění H. Jirerečkovo (Památky arch. II. 28.): »Má se za to, že »Újezd na Lubném« je nynější Hor. a Dol. Újezd.«

[2]) O Toulovcovi čteme i v Jelínkově Historii města Litomyšle I. 232. až 254. — Prohlížeje farní knihu pamětní v Mladočově u Litomyšle, psanou farářem V. Novákem na začátku nynějšího století, dočetl jsem se, že historik moravský, Boček, sám žádal pisatele, aby pověsti o Toulovcovi vyvracel jako mylné, an prý on, Boček, v historii moravské dopátral se o Toulovcovi jen zpráv chvalitebných. Dojížděl prý Toulovec na Moravu, ne však na loupeže, ale proti loupeživým Uhrům. Bylo by zajímavo pátrati dále, aby snad očištěno bylo jméno muže, který na Litomyšlsku žije v paměti lidu jako škůdník a loupežník, ač jinak učinil mnoho šlechetného. — Red. Doporučovali bychom vzíti Bočka a tím začíti. Tendenční žádost jeho jest příliš podezřelá a přispěla by jistě při kritice textů Bočkových k rozmnožení dokladů o jeho falsech.

[3]) Zajímavo je, že směrem této starodávné stezky našich předků byla vyměřována první česká dráha (státní, stavěná r. 1845.).

[4]) J. Hraše: Stezky zemské, str. 35. Místo Trstenice říká se na Litomyšlsku všeobecně Střenice.

Od Litomyšle vedla pak, jak soudí Hraše, pobočná cesta ku Střítěži u Hluboké, Skuči, Chrastu, Chrudimi, kde z mostu clo se vybíralo, k Pardubicům. [1])

Všimneme-li si nyní „stezky Toulovcovy“, zdá se býti přirozenou spojkou mezi Střítěží u Poličky a Střítěží u Hluboké, i obdržíme tím přímou cestu od Chrudimi k Letovicům. (Viz vyobr.)

Stezka tato vznikla snad později než trstenická, ač na stáří ukazují starobylá jména: Střítež a Proseč. [2]) Dosud lidé v krajině

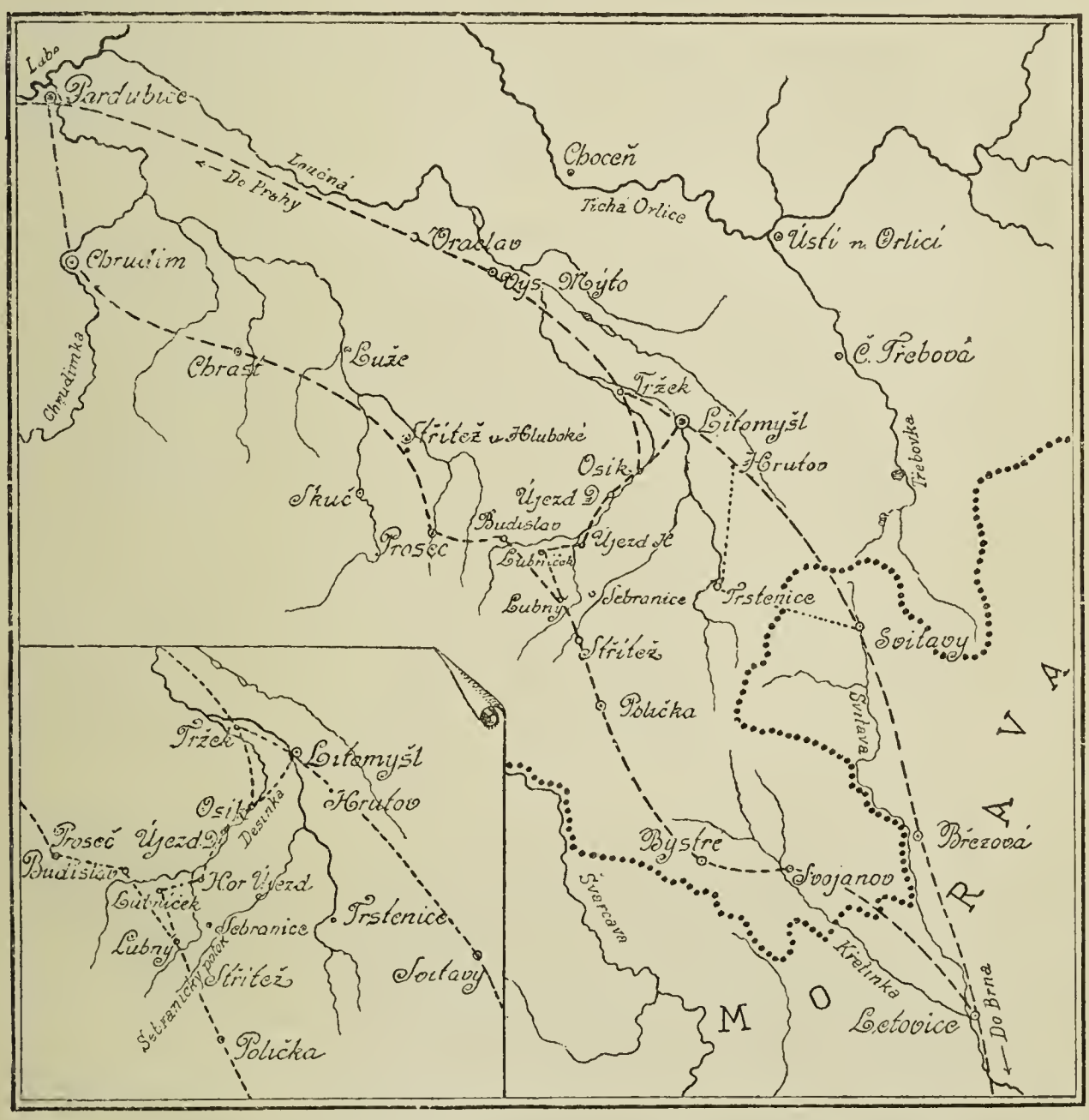

Stezka chrudimsko-letovická. Kreslil Vojtěch Král z Dobré Vody.

zdejší, chtějíce naznačiti něco velmi starého. říkají: „To je staré již jako Proseč.“ Patrně je osada tato nejstarší ze všech okolních. Také byl na polích mezi Lubným a Střítěží (u Poličky) nalezen malý kamenný mlat s otvorem (při stezce?). Je to prvý nález toho druhu.

---

[1]) J. Hraše: Stezky zemské, str. 38.

[2]) Pečeť stará Stříteže u Poličky značí tři stromy a širočinu. Snad znázorňuje původ této osady, vzniklé v lese pomezném na mýtině ku střežení stezky. Též jméno Proseč značí prosekaný les asi pro stezku.

Lid zdejší nezná ho pode jménem „kamene hromového," jako v kraji, kde více se jich našlo.

Toulovec užíval stezky ve stol. 14., však cesta tato je mnohem starší. Je přechodem jmenovaným do Moravy u Poličky. [1]) Pověst vypravuje též, že nejprvnější počátek Poličky byla krčma a kovárna, stojící na místech nynější poličské lékárny. [2]) To jsou výmluvní svědkové pro stezku.

Též vypravuje se v Lubném, že zdejší „horní hospoda" byla za stara slavná, neboť stála prý při cestě jdoucí tudy od Brna ku Praze! Nesouhlasí-li naše stezka s pověstí? Cesta tato známa a bylo jí užíváno dosti dlouho. Tak prý i císař Josef II. jeda po ní, stavil se v „horní hospodě" v Lubném. A Rusové táhli ve válkách napoleonských také směrem této stezky z Moravy do Čech. Zhusta se vypravuje dosud o nich v Lubném a okolí.

Stezka chrudimsko-letovická měla valnou důležitosť. Nadjížděli si jí kupci (hosté) od Prahy k Brnu jedoucí. O důležitosti strategické pak svědčí, že Přemysl II. zakládaje r. 1265. město Poličku, měl na mysli opevniti tuto cestu proti nepřátelům, hlavně proti Uhrům, kteří v polovici 13. stol. do Moravy i do Čech činili vpády. A byla to jmenovitě tato stezka, vedoucí hustým hvozdem pomezným, kudy táhli. Zajímavá je v té příčině poznámka výše již jmenovaného faráře V. Nováka v pamětní knize mladočovské. Týž cestoval r. 1822. krajinou bysterskou do Moravy. V širém poli blízko Bystrého ptal se sedláka jakéhosi, byla-li v těch místech před časy nějaká srážka válečná. „Ó ano!" zněla odpověď. „Tu prohánĕli Češi, naši předkové, Uhry, do Čech se deroucí. U Bystrého na ně zraky a meče si zbystřili, u Poličky dali jim poličky, u Sebranic je sebrali, až je dobrali." Jest to arci jen prostonárodní výklad, jaké známe odjinud z okolí skutečných, známých bojišť.

Mezi stezkou chrudimsko-letovickou a trstenickou lze sledovati příčku od Lubného (Újezda) k Lubníčku, Hornímu a Dolnímu Újezdu, Osíku a Litomyšli. Lubníček, též Podlubníček zvaný, je částí Hor. Újezda, na potoce lubenském. Údolím tohoto vinula se cesta k Újezdům, pořícím Desinky buď k Tržku (k tržišti?), neb odbočila od Osíka přes návrší k Litomyšli. Tomu nasvědčuje pověst o Dolním Újezdě, že nejprvnějším stavením v této obci byla kovárna (nyní č. 195.), stojící při cestě zdejším údolím. Opět výmluvný svědek, neboť krčmy a kovárny byly důležity u cest širými hvozdy.

Stezka od Střítеže u Poličky ku vsi Trstenici, [3]) zdá se býti mylna, a to tím spíše, protože stezka trstenická, jak se zdá, ani nešla přes dědinu Trstenici. [4]) Ani poloha krajiny nenasvědčuje tomu.

---

[1]) Adámek: Chrudimsko str. 5.

[2]) Hájek: Polička, str. 1. — Kromě toho nalezen byl v Dolním Oujezdě u mlýna kamenný mlat s otvorem, veliký mlat kamenný na Hrádku a kamenný klínek v Trstenici.

[3]) J. Hraše: Stezky zemské, str. 35.

[4]) J. Šimek: O stezce Trstenické Výroční zpráva c. k. střední školy v Litomyšli r. 1884.

Spíše dala by se mysliti cesta od Střítеže přes Sebranice údolím potoka přímo ke Hrutovu, starobylé to bráně zemské.

Než, vraťme se na stezku chrudimsko-letovickou, do údolí pod Hůry mezi Lubnou a Budislaví. Tu při potoce stával mlýn, v jehož sklepích prý jsou skryty Toulovcovy poklady. Dosud ve stráni znáti stopy, jak tu kopali robotníci, hledající poklady. Stalo se tak před lety k rozkazu hr. Waldsteina, pána litomyšlského. Nenalezeno ničeho. Jen pasák jakýs našel kdysi u mlýnského náhonu část kola palečního.

Jděme po potoce dále. Údolí se šíří, stráně se zvyšují. A tu, za „židovým kopečkem“, zvedá se prostřed údolí skalnatý vršek, jejž lid jmenuje „hradisko“. Se tří stran má stráně strmé, nepřístupné, s jedné strany je na ně pohodlný výstup, ba urovnané na jednom místě kameny zdají se býti částí cesty na vrchol. Zde lámáno bylo před lety kamení, tak že těžko je pátrati po zbytcích nějaké stavby. Zbývá jen jméno. To vysvětluje lid, že bývala tam před lety „ohrada“ pro zvěř. Však ztrácí-li tím slovo „hradisko“ svůj význam, nebo místo svůj původ? Nebylo-li tam ochranné sídlo při stezce? Snad „ohrada“ vznikla později na „hradisku“? Těžko je vysvětlovati.[1]) Svědkové lidští, kteří tam žili v dobách dávných, zašli za obzor dějin, a les, jenž šumí tam po stráních krásného údolí, i ten kolikátým je pokolením tehdejšího starého, širého hvozdu pomezného.

Příspěvek ke zprávám o Táborských na Třeboňsku.

Podává *Theodor Antl*, úředník archivu v Třeboni.

Roku 1442. byl k ukončení sporů mezi panem Oldřichem z Rožmberka a Táborskými zvolen za ubrmana pan Hynek Krušina ze Švamberka, a při té příležitosti byly ovšem z obou stran předneseny všecky stesky a stížnosti, bylo ukázáno ke všem útiskům a křivdám, které byly páchány. Tak vznikl hezký rejstřík vzájemných obžalob a výtek, neboť peccabatur intra muros Illiacos et extra.

V těchto authentických, protože pečetí páně Hynkovou stvrzených žalobách děje se častěji zmínka jak o Třeboni samé, tak zvláště o vesnicích, patřících k panství třeboňskému anebo na blízku jsoucích, a tyto porůznu roztroušené zmínky chceme zachytiti. Časově ovšem nepatří veškerá ta gravamina do jedné doby, avšak, poněvadž máme přesné udaje chronologické pouze u několika málo kousků, vřadíme ty ostatní prostě před r. 1442.

V prvé řadě touží Táborští na Pešíka,[2]) hejtmana pana Oldřicha z Rožmberka na Třeboni, že zjímal jich služebníky v úmluvách křesťanských, když šli z Rakous, nepřátelům poškodivše, a že jim všecko

---

[1]) Záslužno bylo by, kdyby nově zřízený musejní spolek v Litomyšli, jehož první kroky tak slibné jsou, řádně prozkoumal hradisko.

[2]) T. j. Pešík z Bělé.

pobral, a vedle toho i zbroji, a že je vězil k své vůli těžce na mnoho neděl. Žalobu tu hleděl Pešík oslabiti výrokem, že Táborští jezdí častokráte do Rakous a vždy na zpáteční cestě škodí lidem páně (t. j. pana Oldřicha z Rožmberka), a proto že tak učinil.

Dále žalují Táborští, že Habart se Zikmundem, sjevše s Třeboně s jinými, porazili jich sousedy, Prokopka a krejčího Jíru, když jeli k nim na jarmark, a dali je na Vítoraz; a tam je musili (Táborští) z vězení vyvaditi.

Se strany pana Oldřicha pak se vytýkalo Táborským, že r. 1438. sjevše s Táboru jich služebníci, zloupili Vaňka a Handle, měšťěniny z Třeboně, na svobodné silnici, když jsou z trhu ze Soběslavi zase šli domů, a že jim vzali po sukni a do ostatka je svlekše, jim pobrali kabáty i hotové peníze, dvě kukle, jeden samostříl a dvoje opásání s jinou zbrojí, kteráž k samostřílům přísluší, — a dále na ně žaluje, že měšťěnínu z Třeboně, jménem Ondráčkovi na den Božího těla vzali na svobodné cestě, když jel z Třeboně do Budějovic na jarmark, sukna barveného za 200 kop.

Táborští pak stěžovali si dále do Oldřicha z Rožmberka, že Bolochovec, jeho hejtman na Soběslavi, k jich vlastní veliké škodě i jich lidí, Petříka Kojákovského s jeho tovaryši celou zimu přechovával. Bolochovec ovšem tomu odpíral, pravě, že když jest Kojákovský z Uher přijel, byl sice na Soběslavi dobrou chvíli, však že trávil na svůj groš a neškodil nikomu. Ale když jsou pak Táborští, zvláště Frambergéř, jedouce z Němec, hledali jeho doma (v Kojákovicích), chtíce jej jíti, a nenalezše jeho, zbili mu mateř jeho doma a obloupili ji, tu Petřík, zvěděv to, zapřisáhl se, že se nad nimi pomstí. Však pokud byl hostem na Soběslavi a ještě deset dní po odjezdu odtud musil po přání Bolochovcově tento svůj úmysl odložiti.

Pan Oldřich žaloval zase na Táborské, že sjel na sv. Jiljí s Tábora Matějka s 15 koňmi a loupil jeho lidi v Mladošovicích, vzav jim dva kabáty a jinou zbroji k tomu, dále, že když jeli Táborští z Němec, Ondra z Kojákovic s jinými pojali koně jeho člověku z Šalmanovic, — pak že jedouce (Táborští) z Lipnice, vzali jeho člověku koně, a toho člověka jali a jej na Táboře věznili. Dále jest zapsáno v rejstříku vin Táborských, že když jeli do Němec a leželi ve vsi Dvorci u Třeboně pod vedením Svojšovým, strávili lidem obilí a nezaplatili je, — a, že když jeli (Táboři), majíce 70 neb více koní, z Rakous, ženouce krávy a vězně sedláky nesouce, tu sobotu po sv. Petru vehnali do Štěpánova, do vsi pana Oldřicha z Rožmberka, (se) s koňmi i s dobytkem k jednomu člověku, toho v jeho domu zavřeli i s jeho čeledí, sami tam vládli, pili a jedli, píci trávili jak se jim líbilo a za to nic nedali.

Neméně se jim kladlo za vinu, že r. 1438. o budějovickém jarmarce sjeli služebníci Táborští s Táboru, jmenovitě Vyzek s jinými, a že obloupili rychtáře z Přeseky, vzavše mu vše, co k jarmarku vezl, — dále že zajali dobytek v Břilicích a v Lužnici, — a že, když tu sobotu před masopustem jelo 20 koní s Tábora do Němec, na zpáteční cestě zloupili lidi pana Oldřicha z Lomnice, ze Slovenic a ze Smržova, když šli z Budějovic z trhu. Také

jali Táboři, jedouce z Němec, faráře z Lomnice a vzali mu koně, pravíce, že by nerozdával pod oběma způsobama; a kněz farář prý jim přece nikdy nebránil, aby chodili do Stráže vedle kompaktát, — loupili po domech v Záší, Bukovště a v Borkovicích, — pak v sobotu po sv. Jiljí zšedše pěší s Táboru, Hubka s jinými jich služebníky, obloupili na svobodné cestě formana z Veselí jedoucího do Soběslavě, — vzali Liškovi z Řípce koně a herku, — a konečně, když jeli (Táborští) z Němec za vedení Chúsníkova a přijeli na den sv. Václava do Suchdola, vsi to pana Oldřicha, tam škodu lidem na pivě i na jídle i na jiných věcech, zvláště v hamru, učinili.

Abychom však z této převahy žalob pronesených proti Táborským nedospěli k nesprávnému úsudku, že snad jen oni byli zlí, a pan Oldřich že byl nevinným beránkem, postačí, tušíme, uvésti pouze fakt ten, že ve svém pokoji na Krumlově naváděl služebníka svého Srlína, by se přičinil, „aby ten chlap Padeřovský [1]) byl otráven“, a když Srlín odvětil, že takovým věcem nerozumí, učil jej připravování jedu, řka: „Dámť sennečko č(e)rvené a skla benátského, a to zetřeš; a ty pak zpuosob žábu zemskú a zsuš ji, a potom ji zetři na prach a směs to spolu. A bývají-li u něho které vladyky, zjednaj to u perniciech anebo v jiném pokrmu anebo u pití, ať sě jiným vedle něho dostane.“ A pokračuje ve své řeči, pravil: „I mámť já jednoho Němce v Rakúsiech, ježto umie také ty tráveniny připravovati. A to jim zjednáme ve dvú drajlinkú vína a šikujem jim na Thábor po formaněch, ať to víno pijí. A to znamenie bude: ktož to víno bude píti, že sě jim ústa ospú a potom sě zpadají, a tiem jě snáze uváleme.“

Ukázka tato, myslíme, postačí úplně k vystižení povahy Oldřichovy!

Drobné zprávy.

Pohár Jana Šlechty ze Všehrd. Ve sbírce básní latinských Bohuslava z Lobkovic »Farrago poematum«, jež vydal r. 1562. Tomáš Mitis, čteme na str. 161. poetický list Bohuslavův, jímž provází dar svůj, pohár, věnovaný příteli Janu Šlechtovi: Plerii fontis lumen, quo vate superbit Albis, et Ausonium provocat Eridanum, accipe Mnemosynon dilecti, Sslechta, sodalis, accipe sincerae pignus amicitiae. Nec, quia parva damus parvi, nos despice dantis, sed metire animo munera nostra, precor. Dent alii Scythicas pelles, Pariasque columnas dent aurum et Tyria vellera tincta manu nos cithara insignem Phoebum, Musasque canoras et iunctam ferimus Pallada Mercurio argumento operis cupimus tibi nempe placere et vati vatum nomina magna damus quod si ruricolae donato vomere gaudent, si venatorem retia missa iuvant placantur Superi modico si thuris honore tu quoque paunes consule, quaeso, boni. Přidává pak vydavatel: Scyphum intelligit auratum, qui habetur adhuc (= 1562.) gurimae, in cuius laterum concavitatibus miro artificio sunt expresse IX Musae una cum instrumentis, quae ipsis attribuuntur. In operculo vero effigiati sunt Phoebus cum cithara Pallas cum Gorgone, Mercuriusque cum virga et talaribus.

J. V. Š.

Národopisný spolek, který patrně nezná správné definice národopisu, utvořil se na sklonku minulého roku ve Vídni pod jménem »Verein für oester.

---

[1]) T. j. Mikuláš z Padařova, vladař Táborských.

Volkskunde« místo správného »Völkerkunde«. Spatřujeme v tom zúmyslné zatahování politiky do vědy a jako takový nemůže očekávati od nás Čechů pražádných sympatií, tím méně styků. Máme tedy již dva sobě velmi podobné spolky: jeden »na předělávání« dějin českých čili na dělání dějin Němců v Čechách, nyní pak »na dělání rakouského národopisu«. *B S.*

Národopisné museum československé, dle doslechu, stalo se předmětem úvah po našem venkově, a čím dále tím více šíří se heslo nedarovati »Národopisnému museu československému« ničeho, leč zaváže-li se, že nepůjčí ni toho nejmenšího přes hranice země koruny české. Za důvod uvádí se nebezpečenství, hrozící stejně při každém převozu památkám všeho druhu, ač po našem soudu nezáleží již na délce cesty, když předmět jest jednou na cestě. Kuratorium musea mělo by se záhy postarati o shodu s veřejným míněním, zvláště s četnými odbory národopisnými, které jsou dnes pány situace na hohatém poli národopisu našeho. *Hl*

Památné zvony. V nevelké vzdálenosti od Hradce Králové jest vrch nyní zvaný obecně »kopeček«, ale dle Tomkova svědectví říkalo se mu druhdy »na Konstanci«, patrně na památku upálení Husa v Kostnici, neboť zde r. 1521. hradecký měšťan Lukáš Forman stavěti dal kostel na památku »mistra Jana Husi, mistra Jeronyma z Prahy a jiných věrných mučedníků českých, v naději Boží svatých« a r. 1530. učinil zakladatel téhož kostela nadání na kněze podávajícího pod obojí způsobou, a když dle smlouvy s panem Janem z Pernštýna poddaní lidé měšťanů hradeckých z vesnic Roudničky a Vysoké před tím do Opatovic příslušní, byli obráceni k novému kostelu, přešla povinnosť obsluhování jich svátostmi na faru sv. Antonína v předměstí mýtském města Hradce Králové. V domku při kostele Husově usadil se také jakýsi poustevník. Na pravo od kostela stojí dosud stará zvonice, ve které visí tři zvony, dva velké a jeden malý. Na prvním, největším zvonu jsou tato slova: »Jan III. Jakož Mojžíss Powyssil Hada Na Paussti Tak Ma Povyssen Byti Syn Czlowieka, Aby kazdy kdoz Wieri Wnieho Nezahynul. Ale Mil Ziwot Wiečni. Letha Pánie MDCVIIII Slyt Gest Zwon Tento Od Zwonarze Symeona W hradecy.« — Na druhém, jenž slit byl r. 1583. a určen byl na poušť ke kostelu sv. Jana Husi, jsou slova sv. a Husi nyní setřena. Nápis celý zní takto: »Léta panie MDLXXXIII tento zvon slit gest na pausst, k kostelu — Jana — Za prymasa P Martina Ceipa z Peclinovce a fararze K S⁰ Antonina, knieze Girziho Horzickeho od Elyasse Stodoly. W hradci za Richtarze Wisockiho Pavla Zbiehlika Trzebeskiho Jana Meinowce.« — Třetí zvon jest novější, pochází z r. 1847. Odlitek obou prvních zvonů v sádře učinil p. Josef Stránský. prof. zdejší odborné školy pro výstavu královéhradeckou r. 1894, načež byl uložen ve zdejším museu. *A. Matuška.*

Zprávy o spisech a časopisech.

Jan Košvanec přeložil z něm.: **Schematický návod ke studiu a popisu místa neb okrsku.** Sepsal a objasňující předmluvou opatřil Ant. Vrbka. V Třebíči. Nákladem knihtiskárny J. F. Kubeše. 1894. (Ve velké 8⁰, stran 16, cena 24 halíře.) Návod dělí se na 18 kusů: 1. Osada a její okolí, 2. Horopis, 3. Vodopis, 4. Podnebí, 5.—7. Přírodní bohatství se zřením k nerostectvu, rostlinstvu a zvířeně, 8. Spracování hmoty, 9. Obchod, 10. Doprava, 11. Vzdělání duševní, Ústavy vyučovací, Náboženství, Kostel a škola, 12. Politická správa a soudnictví, neb administrativní a exekutivní moc, 13. Umění, 14. Věda, 15. Spolky, 16. Člověk: *a*) dle své minulosti, *b*) počet obyvatelstva, *c*) povaha lidu, *d*) obyvatel dle zvláštnosti řeči své, *e*) člověk dle svého bydliště a způsobu života, *f*) člověk a jeho kroj, *g*) lidové názory o životě a přírodě, mravy, zvyky, hry, *h*) stav zdravotní, úmrtnosť, 17. Návrh na povznesení zdravotních poměrů, 18. Zvláštní konečné poznamenání. *Mir.*

Václavek Matouš: **Moravské Valašsko.** Díl I. Na Vsetíně 1894. Str. 177. Lidopisných obrazů příspěvkem ke kulturním dějinám českým. Ob-

sahuje po úvodu a předmluvě tyto články: Živnostenské poměry. Plťařství. Obilí, strava a píce Pokrmy a nápoje. Tělesná i duševní povaha lidu valašského. Kroj. Vyšívání lidu valašské. Rok církevní. Bájeslovné bytosti. Přísloví, pořekadla a úsloví. Popěvky Kořalka a písně pijácké. Zvyky a pověry. O léčivých a čarodějných zelinách. Pranostiky. Pověry o pokladech. Do textu vloženo jest několik obrázků Kdo zná potíže, které i u nás překážejí sběrateli, s radostí zajisté sáhne po knize, plné materialu zajímavého a vybízejícího ke srovnávání s naším. Spisovatel byl nucen vyslati ji nákladem vlastním. Snad to postačí aby zvláště odbory národopisné poznaly, že uspořádáním místních výstavek nezakončily svoje působení. Tu jest dobrý vzor k poctivé práci, a té jest také dosti, uvážíme-li, jak málo lidí pochopilo a zodpovídalo národopisné dotazníky. Cena 90 kr. jest velice mírná. *V. R.*

Václavek Matouš nakreslil **„Obrazy ze života bývalých cechů řemeslnických na Vsetíně.“** Tamže 1895. (Částečný otisk z Opavského Týdeníka.) Nákladem vlastním. Str. 80 v 8°. Spisovatel seznamuje nás s cechy: kovářským, ševcovským, krejčovským, soukennickým a řeznickým První, kdo na Vsetíně provozovali pekařství, byli obchodníci potravinami, zvaní »hrstevníci«. Všeobecnou úvahou o řemeslech a dodatkem o společenstvech zakončuje spisek, založený na památkách cechovních teprve z 18. století. Kdo se ujme konečně jednou celého zřízení cechovního v naší vlastí. Dosud jest toho málo a přemnozí nemají již smyslu a porozumění pro zašlé cechy, jak vidno na výstavě národopisné, kde přece jen nedošlo k tomu, aby se cechy představily celé i se svými archivaliemi. *Hs.*

Otázky a odpovědi.

Na dotaz náš po dřevěných zámcích odpověděli pp : Josef Cyterák, řídící učitel školy v Číčovicích, a Frt Hruška, c. k. soudní adjunkt na Zbraslavi.

Sbírání kraslic, jež se mělo díti dle návodu uveřejněného oni v tomto časopise, letos pak v denních listech a ve Věstníku NVČ. nemělo valného výsledku, ač zvláštní otisk návodu rozeslán byl na četné spolehlivé adressy. Zaslali pp. Jos. Cyterák, řídící učitel v Číčovicích 12 vajíček, Jos Hnátek ve Vápenném Podole 7 kusů, Jos. Ruda, obuvník v Cerhenicích 16 vajíček velikonočních se šlehačkou a vzornými odpověďmi na dotazník, a Ant. Rulík, úředník cukrovaru v Zakolanech u Kralup 4 kraslice. Děkujíce srdečně ct. pp. dárcům, oznamujeme, že žádosť naše vznesená již po dvakráte ke Svatoboru o podporu na dokončení příprav našich k práci o kraslicích vyřízena byla nepříznivě. A proto: Pracuj každý s chutí usilovnou atd.

Prosím všech, kdož vědí, kdy a kde nosily ženy ve vlasech »třásnice«, jehlice s plochou oválnou nebo kruhovitou, obtočenou drátky, korálky a penízky. Ve mnohém podobají se fibulím, které v tomto časopise Il. popsal Dr. Jindř. Matiegka. Bylo by dobře připojiti, byly-li doma vyráběny a vůbec vše, čeho se íze o nich dopátrati. *Redaktor.*

P. T. pánům badatelům v oboru domácí historie!

Hodlaje napsati paměti města Nového Strašecí obracím se pro nedostatek místních dějepisných pramenů ke P. T. pp. domácím historikům se slušnou prosbou, by mi laskavě, kdyby při studiích svých něco o Novém městě Strašecí — ve spisech neb listinách nalezli — totéž oznámiti si nestížili, zač předem můj srdečný dík.

V Novém městě Strašecí, 24. března 1895.

J. U. C. **Jindř. Michálek,** kand. adv.

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Zpráva jednatele o činnosti spolkové za r. 1894., přednesená a schválená ve valné hromadě dne 10. března 1895.

Velectěné shromáždění! Jest mi potěšením, že mohu podati o činnosti spolkové za uplynulý šestý rok správní zprávu příznivou. Bylo pečováno o to, by Společnosť nalezla pevnou půdu, aby bylo snahám našim zjednáno pole nejširší. Ve výboru bylo uvažováno, jak rozšířiti známosť o našich památkách i přikročeno tedy minulého roku ku pořádání schůzí kočovních. První byla v Čičovicích dne 8. září, druhá pak v Hostivaři dne 4. listopadu 1894. Stručná zpráva o obou schůzích jest otištěna v našem »Časopise«, roč. II. str. 130. Morální i hmotný úspěch, se kterým se potkaly obě schůze, jest pobídkou k dalším kočovním schůzím, neboť v nich vidíme jen prospěch a vzrůst Společnosti. Máme za milou povinnosť opětovati upřímný dík všem, kdož nám byli nápomocni, jak v Čičovicích, tak v Hostivaři. Při schůzi čičovické přijata resoluce, aby se Společnosť naše přičinila o záchranu hradu Okoře za spolupůsobení Klubu českých turistů, obecního zastupitelstva a čten. hosp. besedy »Okoř« v Čičovicích. Výbor jednal o věci několikráte, než k jejímu rozřešení nedošlo pro pokročilou dobu zimní. Také jest nutno jednak znaleckého ohledání Okoře, jednak zjednati si spolehlivých zpráv o právu majetkovém i o všech pracích, bez čehož nelze na záchranu ani myslití Utěšený ruch pro národopisnou výstavu československou vyvolal i loni celou řadu výstav místních a krajinských. Naší Společnosti dostalo se od mnohých lichotivého pozvání k návštěvě; s povděkem zaznamenáváme, že při výstavě klatovské byly nám připraveny zcela zvláštní disposice, když by Společnosť návštěvou zavítala. Jest jen litovati, že nebylo možno súčastniti se pro rozptýlenosť členů. K četným výstavkám byly poslány ze Společnosti pozdravné dopisy, k výstavce v Kolči zapůjčeny i některé předměty, pokud ještě byly ve sbírkách našich, a vyslán tam delegát. Také poslán pozdravný dopis k založení okresního musea v Sedlčanech. Vlastenockému musejnímu spolku v Olomouci vyslovena upřímná soustrasť nad úmrtím šlechetného mecenáše Anatola hr. d'Orsaye. Výboru nastala i smutná povinnosť projeviti městské radě ve Mšeně upřímný žal nad tragickým koncem jednoho z nejstarších a nejlepších našich členů, p. Frant. Stanisl. Hulicia. Při Vatikáně byla zřízena knihovna náhledná »Bibliotheca di consultazione«, v níž budou ukládána a badatelům přístupna historická a kulturně historická díla všech národů. K žádosti, vyslovené c. k ministerstvem zahraničných záležitostí, odeslala i naše Společnosť k tomu cíli veškery své publikace, pokud nejsou rozebrány. Jest na velikou závadu Společnosti, že nemá dosud svých vlastních místností, kterými by mohla vládnouti ku své potřebě a v každý čas. Správní výbor měl tuto naléhavou potřebu stále na paměti a obrátil se ve věci té na slavnou radu král. hl. města Prahy se žádostí za poskytnutí některých místností v obecním majetku. Slavná rada městská vyhověla ochotně žádosti naší, vykázavši Společnosti místnosti v býv. kasárnách v Lazarské ulici, ale za podmínek jí stanovených nebylo možno užiti místností. Vřelým podporovatelem věci naší byl městský rada pan Vladimír Pér, spolkový dozorce, i děkujeme mu vřele za tuto přízeň. V uplynulém roce pozvedla naše Společnosť svůj hlas v příčině opravy Vlašského dvora na Horách Kutnách. Tamní zastupitelstvo obecní bylo upozorněno přátelsky a zcela věcně na nynější, zcela pochybenou přestavbu Vlašského dvora, všem Čechům tak památného a cenného i po stránce stavitelské; naší peticí bylo žádáno, aby rekonstrukce odpovídala požadavkům, jichž jest vždy šetřiti při budově takového rázu, byť snad i trvala pro značnější náklad delší řadu let. Avšak jak dle skutečného ohledání celé stavby, tak i z odpovědi nás došlé lze znamenati, že přihlíženo více ke zužitkování Vlašského dvora než k tomu, aby byla zachována památka tato. Dalším krokem bylo, že výbor se obrátil k sl. radě kr. hlavn. města Prahy se žádostí, aby bylo pečováno o vytažení z Vltavy a o znovuzřízení sousoší sv. Františka a sv. Ignáce, jež byly povodní r. 1890.

strženy. Slavná rada městská, přihlížejíc k velikému nákladu, se kterým by tato práce byla spojena, zvláště když není známo, kde asi sousoší leží, oznámila nám, že bude možno opatřiti táž sousoší při nákladu značně menším dle zachovaných zbytků a fotografií. Našeho spolupůsobení bylo dožadováno z různých stran, tak byla Společnosť žádána, aby opatřila znak Postupic pro výstavu v Benešově; s ochotou tak učinil p. Vojt. rytíř Král z Dobré Vody. Žádosti obchodního odboru Národopisné výstavy českovanské za vyslání delegátů vyhověno tím, že zvolen naším delegátem p. Josef Svoboda. Při slavnostní schůzi České akademie cís. Františka Josefa pro vědy, slovesnosť a umění zastupovali Společnosť P. T. pp. M. U. Dr. Jindř. Matiegka a J. U. Dr. Julius Nejedlý. Tím asi jest stručně nastíněna činnosť vnější; potěšitelným však jest také náš život vnitřní, obrážející se ve schůzích členských a při vycházkách. Loni učiněny dvě vycházky, a to nepohodou dvakrát zmařená vycházka do malebného zámku v Troji, která byla konána konečně 3. června a dne 22 července vycházka do kláštera břevnovského. Obě setkaly se s velikou účastí pp. členů i hostí, a vycházky břevnovské súčastnil se i vzácný host z Rusi, p. prof. Križanovskij. Za výklad při obou vycházkách jsme povděčni ochotnému členu p. Antonínu Schillerovi, a pokud se týká sbírek břevnovských, též některým důst. pánům členům řádu sv. Benedikta tamže Za ochotu, se kterou nám byla učiněna obě místa přístupnými, jsme díkem povinni p. cís. radovi Jos. Čermákovi a veledůst. konventu řádu sv. Benedikta v Břevnově. Členských schůzí, jež vždy byly spojeny s přednáškou nebo rozhovorem, bylo konáno celkem 13. Na programu jich byly tyto přednášky, provázené dle potřeby demonstracemi:

Dne 26. února: p. Ant. Schiller »Starožitné památky českého knihtisku a jejich význam.« Dne 28. května: p. Jan Soukup »Průvod mikulášský na Litomyšlsku počátkem tohoto století,« »Slavnosť na uvítanou přednosty kraje prachenského r. 1840.« a »Staročeské pohádky (hádanky)«; dne 23 července předčítal týž »Některé ukázky ze selských rukopisů,« uchystaných do tisku; dne 22. srpna: p. M. U. Dr. Jindř. Matiegka »O keramice v dobách předhistorických«; dne 4. září: p. J. Soukup »O nástrojích jedem napuštěných« a přečten zároveň článek p Jos Petráka »Vodník na Lomnicku,« uveřejněný ve spolkovém »Časopise« roč. III. str. 4.—6.; dne 17. října: p. Dr. Boh. Matějka »O některých uměleckých památkách na Lounsku«; dne 26. listopadu týž »O uměleckých památkách v Církvici a u sv. Jakuba u Hor Kuten«; dne 3 prosince učinil p. Frt Grimm rozhovor »O Vlašském dvoře na Horách Kutnách«. Pan Vojtěch rytíř Král z Dobré Vody neunavně pracoval ke zvýšení zájmu pro heraldiku a měl loni celkem 5 přednášek z toho oboru: dne 2. dubna »O vzniku a vývoji znaku království Českého«, dne 16. dubna »O znaku markrabství moravského a vévodství slezského, Lužice Horní i Dolní a o umístění těchto znaků ve znaku mocnářství rakouského«, dne 9. května »Heraldika, její počátky, literatura a heraldické společnosti jinde«, dne 29. října »O znaku a jeho součástech a jich podrobný popis« (kdy p. J. Soukup též přednesl pojednání »Chození s klibnou ve Zhoři«) a konečně dne 12. listopadu dokončil p. Vojt. ryt. Král z Dobré Vody svůj výklad, počatý 29. října. Mám za zbytečno uváděti jednotlivé podrobnosti z konaných přednášek již proto, že stručným výtahem bylo by asi sotva vyhověno a kromě toho některé z přednášek již jsou nebo budou uveřejněny v našem »Časopise«. Ociťuji se nyní u spolkového »Časopisu«, který jest pojítkem mezi členy. Dnes máme před sebou ukončené 2 ročníky. Stačí snad pouhé srovnání ročníku II. s I. k tomu by ctěné shromáždění mohlo posouditi, jak »Časopis« pokračuje, a výbor, který byl morálním redaktorem, ponechává ctěnému shromáždění tento úsudek. Jest jisto, že »Časopisem« naše Společnosť sesílila neočekávaně; toho přesvědčivý důkaz podává zpráva pokladní. Za redakci jeho, ne nenamáhavou, náleží dík redaktorovi, p. J. Soukupovi. Velectěné shromáždění! Jest zde člen, jenž svojí krásnou, příkladnou prací má lví podíl na II. ročníku »Časopisu« našeho. Touto prací svou, jakož i zajímavými a obsažnými přednáškami, jež samy tvoří skoro polovinu všech loňských přednášek vůbec, získal naší Společnosti mnoho nových přátel. Tím, veřejnosti se vymykajícím, vzorným členem jest p. Vojtěch rytíř Král z Dobré Vody. Kdo z pp. členů bývali přítomni jeho přednáškám a vůbec všichni, kdož byli loni členy, uznají zajisté, jak mnoho jest jemu Společnosť povinna; budiž p Vojt. rytíři Králi z Dobré Vody za vše vřelý dík!

Také žurnalistika česká velice prospěla věci naší; dík náš zvláště platí ctěným redakcím: Čecha, České politiky, Hlasu národa a Národních listů za veškeru ochotu, se kterou popřávaly místa zprávám o naší Společnosti.

S bolestí zaznamenáváme, kterak minulého roku Společnosť ztratila více členů než v jiných letech. Zemřeli tito přátelé naši: P. T. pp. K. Burian, mag. pharm na Smíchově, K. Z. Felkl, továrník v Roztokách n Vlt., Frt. St. Hulicius, měšťan ve Mšeně, P. Karel Konrád, gymn. professor v Praze, Bedř. Napravil, ředitel cukrovaru v Bohušovicích, Vojta Náprstek v Praze a Václav Piskáček, gymn. professor v Roudnici n. L. Čeť budiž jejich památce a snahy jejich nechť naleznou hojně následovníků! Nekrology jejich čteme v našem »Časopise« roč. II. str. 129 Členů čítala naše Společnosť 831.

Ve výboru Společnosti byli minulého roku tito P. T. pp.: starosta: Jan Zeyer, architekt; náměstek starosty: Jan Herain, architekt; jednatelé: Ph. Dr. Karel Plischke, spisovatel, a A B. Černý; pokladník: Eduard Bufka, revident Zemské banky král. Českého; správce sbírek: Jan Soukup, redaktor spolkového »Časopisu«; knihovník: Frt Leypold, architekt; archivář: M. U. C. Fr. Kučera; zapisovatel: M. U. C Jos. A. Jíra. Náhradníci: P. T. pp.: Jos. Nechleba, inženýr, PhC. Boh. V. Konečný, Frt. Helebrant, obchodník, Fr. Páris, adv. úředník. Dozorci spolkovými byli P. T. pp: Vladimír Pér, městský rada, M. U. Dr. Jindř. Matiegka, okr lékař, Ad. Pecenka, c. k. vrchní místodrž inženýr, J U. Dr. Jar. Haasz, sekretář zemského výboru, a J. U. Dr. Jos. Teige, spisovatel. Jako jednatel činím upřímné díky všem, kdož mi byli nápomocni v různých pracích spolkových. Tak zvláště děkuji panu Lvu Adamcovi, jehož ochota byla neocenitelna. Končím přáním, aby Společnosť naše stále a stále mohutněla, aby šik její členů stále rostl. Budou-li i na dále snahy Společnosti provázeny tak sympatiemi a podporou členstva jako loni, dojdeme snad brzy k cíli lepšímu.

V Praze, dne 31. prosince 1894.

A. Bohouš Černý,
t. č. jednatel.

Zpráva o heraldickém odboru za r. 1894. Před nějakou dobou stal se pokus, aby vídeňská heraldická společnosť »Adler« zřídila v Praze svůj odbor. Tato myšlénka nedošla uskutečnění, nebyvši s dostatek podporována. Proto těšíme se z toho, že došlo ku zaražení odboru heraldického ve Společnosti naší. Odbor trvá necelý rok i nelze žádati, aby za tak krátkou dobu mohl vykazovati značnou činnosť. Pokládáme dosavadní činnosť za průpravu a bude v tomto směru pracováno ještě déle. Heraldika (jakož i ostatní pomocné vědy příbuzné, jako: sfragistika, genealogie atd.) jest v Čechách dosud velice skrovně pěstována. Bylo dbáno toho, aby heraldika vešla v širší známosť; z té příčiny byly veškery přednášky konány v plenárních schůzích členských. Odbor právě jedná o tom, aby vstoupil s »Adlerem« ve styk, zvláště výměnou publikací. Přednášek bylo celkem 5 a jich themata udána jsou ve zprávě jednatelské; velice živý zájem, se kterým členstvo sledovalo každou přednášku, budiž mocnou vzpružinou ku práci další. Odbor heraldický čítal r. 1894 23 členy; z venkovských P T. členů přihlásili se k odboru pp.: P. Jan Bakalář, farář v Kajdlinku, a P. Frant. Čermák, zámecký kaplan ve Valči. Funkcionáři jeho byli podepsaní. Působnosti odboru přičítáme znakovou přílohu spolkového »Časopisu«, kteráž dochází obliby stále větší; tomu nasvědčují přečetné lichotivé projevy nás došlé. Pro vděčnou paměť zaznamenáváme, že původcem odboru jest přední jeho člen, p Vojtěch rytíř Král z Dobré Vody, který úplně sám nejen konal veškery přednášky o heraldice, provázeje zajímavý výklad obyčejně řadou kreseb, pečetí atd., ale i znalecky obstarával přílohu znakovou, znaky kresle a popisuje. Odbor koná milou povinnosť, když se připojuje k upřímným díkům, vysloveným jemu ve zprávě jednatelské.

V Praze, 31. prosince 1894.

A. Bohouš Černý,
zapisovatel odboru.

J. U. Dr. Julius Nejedlý,
předseda odboru.

Zpráva pokladní za rok 1894., schválená valnou hromadou dne 10. března 1895.

Účet pokladniční.

Má dáti:	zl.	kr.	Dal:	zl.	kr.
Za hotovost z roku 1893. . .	89	49	Za tisk »Časopisu«, oběžníků a j. . . zl. 671·40		
Za příspěvky členů zl. 901·13			Za illustrace (cliché) » 183·98		
Za dary. . . . . » 315·20			Za poštovné, doručné a výlohy		
Za prodané publikace . . . . . » 23·48			spojené s expedicí » 121 39		
Za odkaz † člena pana Karla Zikm. Felkla, továrníka v Roztokách . . » 40·—			Za paušál redakční a administrační . » 20·—		
Za úroky . . . . » 1 16	1280	97	Za psaní oběžníků, korresp. lístků a konané práce . . » 34·59		
			Za kancelářské potřeby . . . . . » 2·83		
			Za nájemné od 1. února 1894. do 1. února 1895 . » 60·—		
			Za koupené knihy » 2·40		
			Za koup. předměty » 11·—		
			Za různá vydání . » 24·03	1131	62
			Zůstatek na rok 1895. . . .	238	84
	1370	46		1370	46

V Praze, 31. prosince 1894.

Revidoval 10./3. 1895.:
Ad. Pecenka,
t. č. dozorce spolkový.

Revidoval 9/3. 1895.:
Vladimír Pér,
t. č. dozorce spolkový.

Peněžní příjem ukazuje proti roku loňskému i předloňskému značný pokrok. Kdežto příspěvky členů činily roku 1892. zl. 186·—, roku 1893. zl. 377·—, došlo roku 1894. zl. 901·13, a to na darech zl. 315 20 proti zl. 110·— roku 1893. a proti zl. 42 — roku 1892. Celkový příjem činil roku 1892. zl. 261·92, roku 1893. zl. 513·11 a roku 1894. zl. 1280·—. Členů a příznivců měla Společnosť: 200 roku 1892., 347 r. 1893. a 831 koncem r. 1894. Vydání spolkové činí roku minulého zl. 1131·62. Vydání za 2., 3., a 4. číslo »Časopisu« 1893. v obnosu zl. 144·— účtováno z příčin pokladních roku 1894. Poněvadž kromě toho zaplacena všechna 4 čísla »Časopisu« 1894. (až na nepatrný obnos asi zl. 30 —) v roce předešlém a Společnosť neměla na sklonku roku žádných nedoplatků, jest pokladniční zůstatek zl. 238·84 zároveň pokladničním přebytkem, kterým uvedeno jmění spolkové v náležitou rovnováhu. Tak jako roku loňského snaha odstupujícího výboru směřovala k tomu, aby počet členů a příznivců vzrůstal i aby dary plynuly hojnou měrou do spolkové pokladny, tak musí býti péčí i nového výboru nejen starati se všemi prostředky o další rozmnožení počtu členů a příznivců, ale i domáhati se vším úsilím toho, aby se Společnosti dostalo k dalším úkolům jejím podpory zemské i státní. A k této činnosti přeji z upřímného srdce úspěch a zdar!

Eduard Bufka,
t. č. pokladník.

Zpráva pokladní. Nově přistoupili za členy ke Společnosti tito P. T. pánové a korporace: Andres Alois, lékárník, Dobříš; Bartoň Jos. a synové, továrna v Náchodě; Batěk Em., říd. učitel v Břevnově; Bayer Jos., učitel v Žebráce; P. Bečvář Vlad., farář v Mirošově; Beneš Jos., říd. učitel v Ročově; Beneš Tom, techn. adjunkt cukrov. v Kralupech nad Vlt. za r. 1894.; Občanská beseda v Tejnce; Umělecká beseda zl. 2·— za r. 1894., zl. 1·— na r. 1895.; Bezděk Fr., soukromník na Král. Vinohradech; Bezouška Fr., mistr kovářský, zl. 2·— za r. 1894., zl. 1·— na r. 1895.; Bílek Vinc., c. k. místodrž. koncipista v Ml. Boleslavi; P. Bouška Sigismund O. S. B, kooperator a spisovatel v Machově, za r. 1894. a 1895.; rytíř Brechler z Troskovic Rud., inženýr Zemědělské rady, zl 1·— za r. 1894., zl. 1·— na r. 1895.; učitelská jednota »Budeč« v Lounech; Bukovanský Jos., hostinský v Bystřici u Benešova, zl. 2·— za r. 1894. a zl. 2·— za r. 1895.; Bürgel J., ve Vodňanech; Burian Hanuš rytíř z Rájce ve Vídni za r. 1894 zl. 2·—, za rok 1895. zl. 1·—; Cimburek Ant., techn. adjunkt cukrovaru v Králové Městci; Čámský Jan, mistr kovářský; Čejka Ant, statkář ve Vrbně, Čejka Ctirad Boh., majetník realit v Hradci Král., za r. 1894. zl. 2·—, za r. 1895. zl. 2·—; Čejka Václ. v Dobroměřicích; M. U. C. Čermák Rud., zl. 1·— za r. 1894., zl. 1·— na r. 1895.; Čihák Leop., obchodník v Jílovém; Čížek Jos., c. k. dvorský služebník; Čurda Ant., učitel v Žebráce; Daněk Jindř., měšťan v Litomyšli; Dr. Decker Ant., c. k. gymn. ředitel v Třeboni, zl. 2·— jako člen přispívající; Dlask Vinc., c. k. kontrolor daně cukerní v Pečkách; Dostál Fr., rolník v Morašicích; Doubek Jan, c. k. poštmistr v Čechticích; Dráždík Jan, revident na Točníku; Drbal Alois, učitel v Zahrádce; Důras Václ., statkář v Železnici, zl. 2·— jako člen přispívající; P. Dvořák Jan, kaplan v Unhošti; P. Dvořák Štěpán, farář na Rychmburce; Fikar Emil, sochař na Král. Vinohradech, zl. 2·— jako člen přispívající; Filip Fr., ředitel cukrovaru ve Vinoři, zl. 2·— jako člen přispívající; Führich F. K, velkoobchodník na Král Vinohradech, zl. 2·— jako člen přispívající; Funda Fr. ve Všechlapech; Gerl Wolfg, c k. naddozorce fin. stráže v Bučicích; Gýra Ferd., typograf; Halla Jos., c. k. cejchmistr v Hořovicích; Hana Petr, poslanec a starosta v Domažlicích; Hanzl Jos., úředník na Žižkově; Haupt Václ., starosta na Mělníku; Heller L, droguista v Č. Budějovicích, za r. 1894. zl. 2·—, za r. 1895. zl. 1·—; J. U. C. Hevera Karel; Hlaváček Boh., sochař a malíř ve Strakonicích; Hlaváček Ed., účetní městské spořitelny v Jaroměři; Hnátek Jos., soukromník ve Vápenném Podole, za r. 1894; Holý Stan., účetní pivovaru »Na Slovanech«; Houra Jindř. Vl., městský tajemník v Hradci Jindřichově; M U. Dr. Hrdlička Jan, obv. lékař v Mochově; M. U. C. Hruša Fr. na Král. Vinohradech; Hübsch Rud. na Král. Vinohradech; Hulík Ant, cukrmistr v Bohušovicích, zl. 2·— jako člen přispívající; Husák R., lékárník v Semilech; Hynouš Jan, okr. tajemník v Sedlci; slč. Jakubíčkova Jindř., správkyně ústavu »Záštita«; Janig Vilém, statkář na Chlumě, zl. 2·— jako člen přisp.; Jiroš Vikt., okr. zvěrolékař v Turnově; Kabeláč Václ., okr. starosta v Německém Brodě; J. U. Dr. Kalandra Jar., c. k. pošt. sekretář na Kr. Vinohradech; Kappus Fr., městský tajemník v Benešově u Prahy; Klos Jos., obchodník v Šopce; Kobza Jos., c. k gymn. prof. v Čáslavi; M. U Dr. Kolář Jos., obv. a panský lékař v H. Ročově; Koliha Otto v Turnově; Košťál Fr., úředník buštěhr. dráhy; P. Kouba Vojt., farář a bisk. notář v Souticích; Kouřímský Q., lékárník ve Vyšším Brodě; P. Kozler Dom., provisor kláštera v Břevnově, zl. 2·— jako člen přisp.; Kratochvíl Bedř., úředník cukrovaru v Mochově; Krejný Václ., říd. učitel v Černochově; Krumbholz Václ., statkář a poslanec v Čičovicích, zl. 1·— na r 1894.; Krupka Ant., městský rada a majetník domů na Smíchově; Kuchynka R; Linhart Jos, stavitel na Smíchově; Lučan Adolf, obch příručí na Žižkově; Lůžek Alois, říd. učitel v Senkově; Machytka Ed, soukromník v Branné, zl. 1·— na r 1894.; Masner Filip ml. v Novém Kníně, zl, 2 — jako člen přisp.; pí. Matějková Marie, choť okr. lékaře, zl 2·— jako člen přisp.; Mathe J., obch. příručí na Smíchově; Mejstřík Jos. v Unhošti; Melichar Fr., učitel při měšť. škole v Unhošti; Metelka Bedř., c. k. celní assistent, zl 2 06 za r. 1894., zl 1·06 za r 1895.; Museum krajinské v Jičíně; Museum městské v Hradci Králové zl. 2 — jako člen přisp.; Museum městské v Novém Bydžově; Myler V., majetník

truhlářského závodu v Roudnici; Nečásek Ant., c. k. pošt. oficiál; Nehyba Jos., techn. správce cukrov. v Rožďalovicích; Nemanský z Nemanova Jos, c. a k. podplukovník na Kr. Vinohradech; místní odbor Nár. jednoty severočeské v Ledvicích; Palliardi Jarosl, kand notářství a redaktor ve Znojmě, za r. 1894. a 1895; J. U. C Panský Karel v Bechyni; Papoušek Ant, knihkup. účetní na Kr. Vinohradech, zl. 1·— za r. 1894.; Parma Karel, adjunkt cukrov. v Trmici; Parma Vladimír, majetník Valašské tržnice; Patsch V., účetní montanní společnosti ve Staré Huti; Pelant J. J. na Král. Vinohradech; Penknovský Vilém, c. k. poštmistr v Ledči; M. U. C. Piskáček A, zl. 1·— za r. 1894., zl. 1·— za r. 1895.; P. Postříhač Ant., kaplan u sv. Tomáše; Pover Fr., c. kr. professor v Jičíně; Presler Jos., úředník chem. továrny v Břevnově; městská rada ve Dvoře Králové nad Labem; Rambousek Fr., techn. adjunkt cukrov. v Českém Brodě; Ratolíska Lad., chemik cukrov. v Král. Městci; Reissenzahn Ant., továrník; M. U. Dr. Rissl V. v Hořovicích; Roessler Jos. ml., obchodník; Routek Jan, majetník obch. domu na Žižkově, zl. 2·— za r. 1894, zl. 1·— za r. 1895.; M. U. Dr. Rožánek Otokar zl. —·80 za r. 1893., zl. 2·— za r. 1894. a zl. 1·— na r. 1895.; Řádek Fr., učitel v Bělé u Turnova; Řezníček Jan, řiditel měšť. školy v Král. Městci; Sedláček Aug, c. k professor a spisovatel v Táboře, zl. 2·— jako člen přisp; Sedláček Jan, vrchní kníž. inženýr na Hluboké, zl. 2·— jako člen přisp.; P. Th. Dr. Sedlák Jan, metropol. kanovník u sv. Víta; Sekera Karel, lékárník v Lounech; Sequens Gust., c. k. hosp. správce na Zderaze u Smiřic, zl. 2 — jako člen přisp.; Schiller Antonín, knihkup. účetní; ze Schluderbachu K., majetník realit v Libni; Schröter Karel, c. k. poštmistr ve Vysokém nad Jizerou; Skrbek Alois, c. k. geometr v Berouně; Slánský Fr., učitel v Lounech; Slavík Jan, statkář ve Šlapanicích, zl. 1·— za r. 1894, zl. 1·— za r. 1895.; Slavík Jos, městský tajemník v Hořovicích, zl. 2·— jako člen přisp; Slavík Prokop, lékárník na Horách Kutnách, zl. 2·— jako člen přisp.; Slavíček Ant., stavitel, zl. 2·— jako člen přisp; M U. Dr. Smrž Václ., panský lékař na Peruci; tělocv. jednota »Sokol« v Duchcově, v Hoř. Hamru, v Hradci Král. v Hronově, v Chocni, v Chotěboři, v Klatovech, v Kostelci nad Labem, v Košířích, v Krásném Březnu, v Kyšperku, v Liboci zl. 1·— za r. 1894, zl. 2·— za r. 1895., v Loužnici, v Nov. Městě nad Metují, ve Votvovicích zl. 1·— za r. 1894., zl. 1·— na r. 1895.; Soukup Ant., učitel v Mochově; Křesť. katol. spolek v Unhošti; Srb Jan, starosta v Uhřiněvsi, zl. 2·— za r. 1894.; Staněk Ant. J. K. v Nymburce; Starý Alois, statkář ve Šlapánicich, zl. 1·— za r. 1894.; Stibor Jan, úředník buštěhr. dráhy; J. U. Dr. Stopka V., c k. notář v Lounech; M. U. Dr. Suttnar Jos., městský lékař v Blovicích; Svátek Jarosl., úředník Úrazové pojišťovny, zl. 1·— za r. 1894; Šašek Jos., c. k. poštmistr v Králové Městci; Šimon Ant., cukrmistr v Král. Městci; P. Šittler Fr., provisor kníž. arcib. semináře; Škorpil X., učitel v Mochově; Šolc Jos, říd. učitel ve Stradonicích; P. Šrůtek Jos. A, kanovník arcijáhen a spisovatel v Hradcl Králové, zl. 2·— jako člen přisp.; Šťastný Ant., kovář; Šťastný Fr., majetník závodu zasilatelského, zl. 1·— za r. 1894.; Štolba Fr., professor c. k. české vys. školy technické, zl. 2·— jako čten přispívající; J. U. Dr. Talíř Mat, professor při c. k. české universitě, zl. 2·— jako člen přisp; Tesánek Jindř., lékárník a starosta města, Beroun; Teynil Jan Fr., inženýr a stavitel na Mělníku, zl. 1·— za r. 1894., zl. 1·— na r. 1895.; J. U. C. Tomášek Jos, továrník ve Vys. Mýtě; P. Tonder Al. J., provinciál řádu Augustiniánů, zl. 2·— jako člen přisp.; Trenkwald Jan ml., továrník, zl 2·— za r. 1894, zl. 1·— na r. 1895.; Turek Ant., architekt na Král. Vinohradech, zl. 2·— jako člen přisp.; Unger Ant., pekař na Smíchově; Wildt S. Eug. v Louníně; Winkler Fr., okr. tajemník na Mělníce, zl. 2·— jako člen přisp.; Vodička Jan, učitel v Lounech; Volman Fr., továrník v Žebráce; Vondráček Václ., hosp. úředník na Pátku, zl. 2·— jako člen přisp.; okresní výbor v Mnich. Hradišti; okresní výbor v Lounech; Závodský Ferdinand v Humpolci; Zeyer Julius, spisovatel ve Vodňanech; Zimmermann Vil., c. k. oficiál daně cukerní v Mochově; Zuber Rud. na Žižkově; Žák Ant., majetník hospodářství v Libochovicích; Žďárský Ed, majetník domu a městský rada na Žižkově; Žížala Tom. B., fotograf na Smíchově.

Za příznivce Společnosti přistoupili P. T. pp.: Materna Ot., architekt,

zl. 5·—; Maydl Jan, c. k. okr. hejtman v Blatné, zl 5·—; sl. Historické museum král. města Plzně, zl. 5.—; Rieger K., továrník v Dolní Roketnici, zl. 5·—.

Na vydávání znakové přílohy a k účelům Společnosti vůbec darovali P. T. pp.: P. Bakalář Srbecký J. M, farář v Kajdlinku, zl. —·50; Bělohlávek Ant., c. k. oficiál daně cukerní ve Velími, zl. 1·—; sl. Umělecká beseda zl. 5·—; P. Buchta Ant, farář v Řítonicích, zl. 1·—; Čámský Boh., inženýr, zl. 2·—; Čejka Ctirad B., majetník realit v Hradci Králové, zl. —·20; P. Čermák Fr., zám. kaplan ve Valči, zl. —·50; Červinka Ant, učitel v Třeboraticích, zl. —·50; Diviš K., učitel měšť. školy ve Smiřicích, zl. 1·—; Freyn V., řiditel cukrov. v Záboři, zl. 1·—; Fryč Jos, nájemce dvora v Bakově, zl. —·50; Gerl W., naddozorce c. k. fin. stráže v Bučicích, zl. —·10; Ginz Jos ve Žďánicích, zl. —·55; Halla Jos., c. k. cejchmistr v Hořovicích, zl. 1·—; P. Hejna Jos., farář v Drahově, zl. 1·—; Herfurth Jos, inženýr st. drah v Teplicích, zl. 1·—; Hofmeister Václ, c. k. vrchní zkušebník, zl. 1·—; Holeyšovský O. zl. 2·—; Hořčice K, likvidátor městské spořitelny, zl. —·50; Kancnýř Bedř., c. k. okr. soudce v Dačicích, zl. 1·—; Klusáček Em, c. k. berní kontrolor v Blatné, zl. 1·—; J U. Dr. Krška K., c. k. soudní adjunkt na Vsetíně, zl. 1·—; Kučera Jan, první tehn adj. cukrovaru ve Vysočanech, zl. 1·—; Květoň Jos., učitel, zl. 1·—; J. U. Dr. Langer Č. v Rychnově nad Kn., zl. —·50; Lezner Arn. na Smíchově, zl. 1·—; P. Lhotský Jos., farář v Jirčanech, zl. —·50; Lorber Ed., hodinář na Kladně, zl. —·50; Materna J. na Král. Vinohradeck, zl. 2—; Merz Ant., účetní spořitelny a spisovatel v Lounech, zl. 1·50; Němeček Jan, c. k professor st. prům. školy, zl. 1·—; Nováček Fr., učitel měšť. školy ve Strakonicích, zl. —·50; Otta K., holič, zl. —·30; Pacovsky Jos. ve Vražkově zl. —·20; Paděra Boh., řiditel cukrovaru v Trmici, zl. 2.—; Pecenka Ad., c. k. vrchní místodrž. inženýr, zl. 1·—; Pešek K, učitel ve Zruči, zl. —·20; Pettrich F., techn. revident v. v. v Třebenicích, zl. 2·—; Požárský Jar. na Smíchově, zl. 1·—; Procházka Jan v Sobočicích, zl. 1·—; Příborský K. inženýr, zl. 3·—; Roštlapil Břet, inž. adjunkt na Smíchově, zl. 1—; Sádlo V., disponent v Domažlicích, zl. —·35; Sajbic V., úředník cukrovaru v Kloboukách, zl. 1·—; Schubert Ant, c. k. poštmistr v Radotíně, zl. 1·—; Siblík Jos., učitel měšť školy v Blatné, zl —·10; Smolík V. R, sochař, zl. 2·—; P. Spisar P., kaplan v Hněvotíně, zl. 1—; Čtenářský spolek ve Vlašimi, zl. —·20; Stejskal Theodor zl 1·—; Svoboda Jos. zl. 1·—; Sýkora Fr. zl. 1·—; Šimon Jan, učitel na Malé Skále, zl. 1—; M. U. Dr. Vondrovič J., obvodní lékař v Poděbradech, zl. 2·—; Votrubec Vrat., gymn. prof. ve Vys. Mýtě, zl. 1·—; sl. okresní výbor v Poličce zl. 20·—, v Nov. Městě nad Metují zl. 10·—, v Přelouči zl. 6—· okresní výbor v Českém Brodě, v Kouřimi, v Jilemnici, v Nasavrkách, v Nové Pace a ve Zbirově, vesměs po zl. 5·—; sl. Občanská záložna v Karlíně zl. 25·—, na Smíchově zl. 10·—, ve Spál. Poříčí zl. 5·—; St. Zderadička ze Zderadic v Libni, zl. —·50.

Za objednané publikace spolkové zaslali P. T. pp členové: Brož Václ., ob. starší, zl. 1·35; P. Hejna Jos, farář v Drahově. zl. 1·50; Jakeš Ant.; přednosta stanice v Hostivaři, zl. 1·25; Koukola R., architekt, zl. 1 25, Kukaň V. zl. —·55; Machytka Ed, soukromník v Branné, zl 2·20; Palliardi Jarosl, kand. not. ve Znojmě, zl. 2—.

Za veškery dary upřímně děkujeme a prosíme, aby bylo pamatováno Společnosti i na dále.

V této zprávě jsou uvedeny veškery příspěvky, které došly od **27. pros. 1894. do 8. května 1895. včetně**; později došedší budou uveřejněny ve 3. čísle.

P. T. členy činíme pozorny k tomu, že míněna tím vždy Praha, kde není udáno jiné bydliště u jména některých P. T. členů; u těch P. T. členů, kde není jinak oznámeno, rozumí se, že jest zaplacen členský příspěvek zl. 1·— na r. 1895.

V Praze, 8. května 1895. Ed. Bufka, t. č. pokladník,

Král. Vinohrady, **Hálkova tř. č. 68 n.**

Redaktor Jan Soukup. — Nákladem Společnosti přátel starožitností českých v Praze.
Tiskem F. Šimáčka v Praze.

ČASOPIS
SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH
V PRAZE.

Časopis vydáván jest pouze členům Společnosti a to zdarma. — Expedice jest na Král. Vinohradech, Hálkova třída č. 68 n.

Číslo 3. Vydáno v listopadu 1895. Ročník III.

Hlavní oltáře děkanského chrámu v Lounech.

Píše Dr. *Bohumil Matějka.*

(Dokončení.)

Od koho pochází celkový návrh na tyto tři oltáře, neudává se v listinách výslovně, není však pochybnosti, že vyšel ze společné úrady súčastněných umělců za nemalého vlivu objednavatelů, zvláště pak biskupa litoměřického.

Tito poslední zajisté v první řadě určili, co jednotlivé obrazy, jichž je celkem šest, mají představovati, a které sochy svatých aby na oltáře přišly. Nápadno jest, že skizzy Dittmannovy, malované velmi zručně na dřevěných tabulkách modelů, nesouhlasí obsahem svým s malbami Schummerovými, skutečně provedenými na oltářích. Kdežto rozpočet Dittmannem podaný určuje pro větší oltářní obraz sv. Mikuláše 500 zl. a pro menší obraz Narození Páně, který má býti umístěn nahoře, 300 zl., vidíme ve skutečnosti, že menší obraz patrona kostela sv. Mikuláše přišel na hořejší místo, kdežto dolejší velikou plochu zaujímá obraz Narození Páně; na vedlejších oltářích jest dole v levo obraz Nanebevzetí Panny Marie, nahoře Nejsv. Trojice (na kterémžto místě jest na modelu Ukamenování sv. Štěpána), dole v pravo Sv. Jan Křtitel káže lidu, nahoře Sv. Jan Evangelista. Tento poslední obraz není již původní, nýbrž byl před několika lety vyměněn za starý obraz téhož svatého. Při té příležitosti, zdá se, že byly i ostatní obrazy částečně „opraveny“.

Zajímavější než malby jest truhlářská a řezbářská práce všech tří oltářů, na jejíž utváření měl zajisté největší vliv dvorní truhlář Marcus Nonnenmacher v Praze. Od něho nepochybně pochází i celý návrh; týž byl na svou žádosť dne 16. února r. 1677. přijat za občana Menšího města pražského a uděleno mu právo, aby směl tam provozovati své řemeslo. Zároveň předložil křestní list, vyhotovený dne 9. května r. 1673 v Kostnici. (Lib. civ. min. civ. Prag III. pag. 167 v městském archivu.) Jak vážně tento muž pojímal své řemeslo a jak veliké studie konal ke svému zdokonalení, seznati lze

nejlépe ze řady mědirytin, jež vydal pod názvem: „Der architektonische Tischler oder Prägerisches Säulenbuch“ v Norimberce u Christopha Riegelna r. 1710. Již v předmluvě vřaďuje své řemeslo truhlářské mezi nejužitečnější a nejpěknější „vynálezy“. Nikoho nelze prý uznati za pořádného truhláře, kdo by nepochopil dobře architekturu a perspektivu, kdo by nebyl dovedným sochařem, neuměl by zručně kresliti rostliny a květy a kdo by do nich neuměl vkládati rozmanité figury tak pestře, jako kterýkoli malíř. Také je třeba, aby dovedl vymysliti všelicos duchaplného a nového. Autor namáhal prý se po mnohá léta, aby toho všeho dosáhl. Na následujících tabulkách (celkem je 35 listů) podává výsledky svého studia. Nejprve probírá podrobně jednotlivé slohy, pak návrhy na oltáře, postele, sáně, křesla, rámy atd. Z navržených oltářů nerovná se žádný ani bohatostí ani lepostí forem lounským oltářním modelům. Také v motivu liší se od nich valně. Jsou vesměs v první řadě architektonicky pojímány, kdežto na řezbářskou výzdobu kladen důraz jen v druhé řadě. Tak ryze řezbářskéko díla, jako jsou oba nynější oltáře vedlejší, není tam vůbec. Pro tyto Nonnenmacher udělal dvojí návrh (oba se zachovaly) asi 1·20 m. vysoký a 45 cm. široký. Jeden, který zůstal pouhým návrhem, se sloupy a pilastry v dolejší a bohatým rámem v hořejší části, jinak dosti příbuzný hlavnímu oltáři, a druhý, jenž sloužil za model nynějším oltářům, skládajícím se vlastně ze dvou ohromných rámů nad sebe postavených.

Virtuosita, kterouž veliké rozviliny akantové se proplétají, a vhodnosť, jakou andělé v životní velikosti jsou v nich umístěny, jest podivuhodna; nedostatek pevné kostry architektonické při ohromné výšce oltářův, opakování téhož motivu, dvou rámů bezprostředně nad sebou stojících, vzbuzuje v diváku poněkud neklidný dojem; roztomilých detailů jest tu ovšem veliké množství. Přece však zamlouvá se nám hlavní, prostřední oltář svou monumentalností více; skvělá dekorace neruší nikterak jeho vznešený klid. Model k němu (180 cm. vysoký, 1 m. široký) má ještě pěknější štíhlé poměry a větší hloubku, ale na jeho provedení nestačila ani výška celého kostela, tak že se mu na výši ubralo; také skupina nejsv. Trojice, která korunuje celý model, odpadla, a na její místo přišlo veliké boží oko, nyní také již odstraněné; za to jest figurální i ornamentální výzdoba provedeného díla bohatší než na návrhu. Polychromie měla býti dle návrhu černá s bohatým zlacením. Moderní tabernakl nynější divně se odráží hrubými tvary od svého ušlechtilého okolí.

Lví podíl na zásluze, že celé působí dílo tak skvěle, mají oba sochaři Jeroným Kohl a František Preiss. Nemýlíme se asi, přisoudíme-li prvnímu všechny veliké sochy a druhému všechny „ciráty“, jak z jeho korrespondence vysvítá, a množství menších andílků, které s oněmi úzce souvisí. Jisto jest, že největší sochy, sv. Mikuláše a sv. Vojtěcha, zhotovil Jeroným Kohl, neboť obě kamenné sochy sv. Mikuláše a sv. Augustina od téhož z r. 1708. na Karlově mostě v Praze svědčí zřejmě o společném původci. Jeroným Kohl, jak známo z knihy Menšího města pražského (Městský archiv č. 569 str. 144) narodil

se ve Slavkově (v Čechách) dne 12. října r. 1651. a byl přijat roku 1675. za měšťana Menšího města pražského.

V Čechách není mnoho barokních oltářů, které by tak skvěle repraesentovaly onu velikou dobu našeho umění výtvarného.

Národopisná výstava československá v Praze.

(Pokračování.)

Jádro výstavy tvoří národopisný palác (bývalý průmyslový), k němuž se druží „československá vesnice“ a „stará Praha“, a tomu jádru věnujeme nejprve svou návštěvu, bedlivě pozorujíce a pilně zapisujíce vše, co důležito a zajímavo, zvláště pak předměty, nevzpomenuté v dosavadních popisech. Proto nikdo se nezastavuj nad našimi řádky, nikdo v nich nehledej zbytečných, vlasteneckých a libozvučných frasí, jakými žurnalistika sytila obecenstvo po celé období výstavní, nepostaravši se o potřebné zpravodaje odborné...

Uprostřed ústřední síně v paláci národopisném prohlédněme si především výzdobu, záležející ze sochařských prací českých umělců. Před repraesentativním pavilonem, v němž stojí socha sv. Václava od Stanislava Suchardy, krášlí kraje sedadla sochy sv. Cyrilla a Methoděje, působící na domácího diváka dojmem nezvyklým: oba svatí jdou na několik metrů od sebe, což jest proti ústálenému pojetí. Před polokruhovitými odpočivadly, vroubenými vzadu hustou, svěží zelení stromků, jsou podstavce se skupinami ze života venkovanů. V levo jest „Hákování v Krkonoších na Vysocku“ (v Pasekách); hák jest tažen třemi ženami (model. F. Hergesel a A. Procházka) a v pravo V. Vosmíka „Sedlák z Pracheňska oře nákolesníkem, taženým párem volů.“

Při stěnách ústřední síně jsou umístěny modely staveb téměř jen lidových. Pro památku jmenujeme je od levé strany u vchodu, pokud bylo možno přečísti lístky: Větrný mlýn z Holic, — chalupa č. 2. ve Lhotě Bradlecké na Lomnicku u Jič., — selský statek v Kokšíně u Klatov, — chalupa na Holicku, — litická zvonice (Německá Rybná), — venkovské obydlí z Kouřimska, — chalupa z Berounska, — statek č. 1. ve dvoře v Kruhu u Jilemnice, — mlýn Rozpakov u Nymburka, — hospodářská usedlosť č. 17. Ant. Šímy v Mal. Kyšicích, okres Unhošť, zhotov. p. Jan Stádník, mistr tesař. (jest to jeden z největších a nejpropracovanějších modelů), — selský statek č. 1. Václ. Kroupy v Radějově na Manětínsku, — statek na Jílovsku, Slansku a Kralovicku u Plzně (ve Slatině č. 29.), — stodola v Ledhuji na Policku, — kovárna č. 37. Frt. Jirmana v Bezděkově (okres Police), — stodola č. 41. velkostatku polického v Ledhuji, — stará rychta č. 1. v Semonicích, — statek J. Kotena z Mysletína (okres Humpolec), — rodný domek Dra. Frt. Lad. Riegra v Semilech, — statek č. 1. v Dobré Vodě z r. 1779, — statek č. 4. a

výměnkářský domek č. 15. v Katusicích (okres bělský); při statku jest orné půdy 100 korců a 7 korců lesa, pitná voda ze studně 82 m. hluboké, — Vápensko, osada s kruhovou návsí a kapličkou uprostřed, — větrní mlýn u Val (Ml. Boleslav), — statek ve Víchové (okres Jilemnice) „u Schovanců“, — rodný domek Jos. Leop. Zvonaře z r. 1824., — chalupa na Hořicku, — radnice v Želez. Brodě, — na pravé straně: rodný domek Jos. Jungmanna z Hudlic na Křivoklátsku, — statek z Čáslavek u Jaroměře, — zvonice v Oseku u Sobotky, — chalupa Václ. Koloce z Bosně, vystav. r. 1794, opravena r. 1849, — půllán z Jíkve (okres Nymburk), — mlýn Jos. Horáčka ve Žďárci (okres Nová Paka), — 3 modely hospodářských stavení z Jičínska, — statek Macháčkův č. 3. v Hoř. Černutkách (na Hořicku), — zvonice kostela ve Rtyni, — Tučkův statek č. 41. v Bezděkově u Choltic, — hospodářská usedlosť č. 47. v Libňatově (okres Úpice), — zvonice ze Lhotic (okres Humpolec), — dvojitý domek z Kyšperku (okres Žamberk), — statek č. 1. „u Maršů“ v Rynárci u Pelhřimova, — chalupa z Přímu u Rychnova n. Kn., — stará fara v Častolovicích; stavení to nazýváno již r. 1574. starou farou či domem Pekařovským (vyst. městské museum v Kostelci n. Orl.), — kostnice ve Vel. Losenici ve Žďárských Horách, — selské stavení z Dašicka, — zvonice z Jabkenic (okres Ml. Boleslav), — starý statek hanácký, — selský statek „u Lašků“ z roku 1792. okres Polná), — chalupa č. 29. v Bukové (okres Boskovice na Moravě), — hospodářství na Hané, — statek z Mokrých Lazec ve Slezsku, — chalupa z Blatnice (okres Trmice), — mlýn v Přibyslavi, — selské stavení z Orlové (Slezsko), — statek na Slovensku (nejv. z modelů), — chalupa č. 83. ve St. Přerově a Lysé n. L. Pozadí na stěnách nad vystavenými modely doplňují kresby a fotografie staveb lidových, mezi nimi též 6 tabulek se sbírkou křížů, známých pod běžným jménem „cyrilometodějských“ [1]) a olejomalby „Říp“ a „Orlík“ od V. Jansy, „Z české vesnice“ (z Pojizeří) od J. Prouska a „Z moravské dědiny“ od Rob. Holzera.

Vstup do levého křídla palácového zdobí kresby slč. Madlenky Wanklovy: grunt z Nákla a ozdoby nad okny, z průčelí a ozdobně řezané dvéře (Hunčovice, Náklo, Odrlice, Příkazy, Senice a Seničky), opodál pak zavěseny jsou: Historická mapa Josefova a Hradce Králové, jakož i popis k ní (obé navrhl Jos. Duška, archaeolog, a provedl Jos. Siřiště) a národnostní mapy Čech, Moravy, Slezska, upravené od Frt. Jandečky a Frt. Marka.

Vracejíce se, spatřujeme blíže král. pavilonu zvláštní zasklennou skříň, chovající výmluvné památky po královně Elišce, choti Karla IV., které nepochybně od něho dostala. Jest to pás, lžíce jalovcové, jichž se zachovalo všech 24 a tobolky. Vedle těchto památek, o nichž více promluvíme v literatuře čís. 4., jest ještě onyxový pokál Karla IV.

---

[1]) Bohužel, nejsou všecky modely ve stejném měřítku (jen některé v měř. 1 : 25) a neužito všude stejného materialu, na př. při znázornění došků. Jsou vystaveny jen částečně (dosti jich též v kraj. odděleních) a někde přeházeně, ne dle krajů. Obrázky jsou příliš vysoko a nápisy drobné, nečitelné, tedy výsledek z vystaveného materialu žádný.

Za královským pavilonem rozložena jest na povýšeném podiu, opatřeném zábradlím, Mařatkova plastická mapa Čech, Moravy, Slezska i Slovenska, 11 m. dlouhá a 7 m. široká, představující vlasť lidu československého. Výplně v rozích na plátně provedl akadem. malíř Jos. Ženíšek. Na zadní pak stěně mezi oběma partiemi oddělení dialektologického byl prvotně nádherný Chittusiho „Pohled na Prahu“, jenž byl později nahrazen panoramou z let okolo r. 1818., malovanou stavovským a dekoračním malířem Ant. Sacchettim; skytá pohled s mostecké věže Menšího města pražského a jest majetkem městského musea v Praze.[1]) Za oddělením dialektologickým jest lunetta „Genius“ se znaky korunních zemí českých od prof. F. Ženíška (provedli jeho žáci). Nešťastné umístění její zavinilo, že bylo viděti jen hořejší část „Genia“.

Oddělení dialektologické (jazykové), literární a gallerii ponecháme si do čísla příštího. Projdouce oddělení vyšívek a krajek, jimž bude věnována samostatná stať, staneme před oddělením zvykoslovným, k němuž obě stěny vedoucí pokrývají památky svatební, po pravici 7 vyobrazení svatebního průvodu selského a chalupnického, jež maloval Frt. Hlaváček r. 1836. Kopie tyto zhotovil akad. malíř A. Anderle pro museum litomyšlské dle originálu v Selské síni Musea království Českého.[2]) Z téže doby jest na levé straně vyobrazení svatebního průvodu jihočeského z r. 1836., zapůjčené musej. spolkem ve Vlašimi ze sbírek knížete Karla Auersperga. Museum litomyšlské vystavilo též kopii svatební kytice z Litomyšlska.[3]) Zajímavý jest též svatební koláč polouhanácký, upečený od stařenky Pilátové z Klobuk u Brna. Fotografií podán také obraz hanáckého koláče a stromku, jaké bývají při pořádání selských svateb na Prostějovsku a znázornění svatebního koláče hanáckého z národopisné slavnosti v Tovačově. Kromě toho zajímá nás stará olejomalba „hanácká svatba“, tvořící střed levé stěny. Z jiných vyobrazení jmenujeme Velcovu tušovou kresbu „Starosvat“, fotografie selské svatby, ženicha i nevěsty z Eipovic na Rokycansku, hanácké nevěsty na Prostějovsku a svatby z Velké. Také tu čteme 16 písní jarmarečních, v nichž opěvuje se začátek i konec lásky, láska nerovná, nešťastná, shledání a j. tištěné v „Hoře Kutný, Chrudimi, Litomyšli“. Svatební věnce české jsou zastoupeny zlatými kyticemi náčelními a věnečkem dracounovým se zrcadélky a 2 pentlemi z Benešovska u Prahy, k nim řadí se ze Šlapanic třírohý klobouk svatební s korálky, péry a dracounem a parta, party slovenské (maj. Živěny v Turč. sv. Martině) v několika kusech, vonička východoslezského ženicha z proutků, obalených papírem, bylinnou duší a vřesem s bílou pentlí. Ještě zasluhují prohlédnutí soukénka k svatbě na koně z r. 1815. z červeného flanelu s vyšitými orly, třepením a dracouny, celkem 22 kusy a 4 chocholy na koně a z Tehoviček u Řičan roh kostěný, ozdobený kroužky vrytými vždy s tečkou uvnitř a s přeskami, zbytek to hojného kdysi náčiní svatebního, a pletený

---

[1]) Posudek z péra prof. Kouly přinesly Národní Listy.
[2]) Český Lid IV. 245 a příloha, mezi str. 336—337 příloha. Dr. Č. Zíbrt.
[3]) Český Lid II. 400. Tereza Nováková.

Obr. 1. Stařík a stařena z Troubska vítají návštěvníky chlebem a solí.

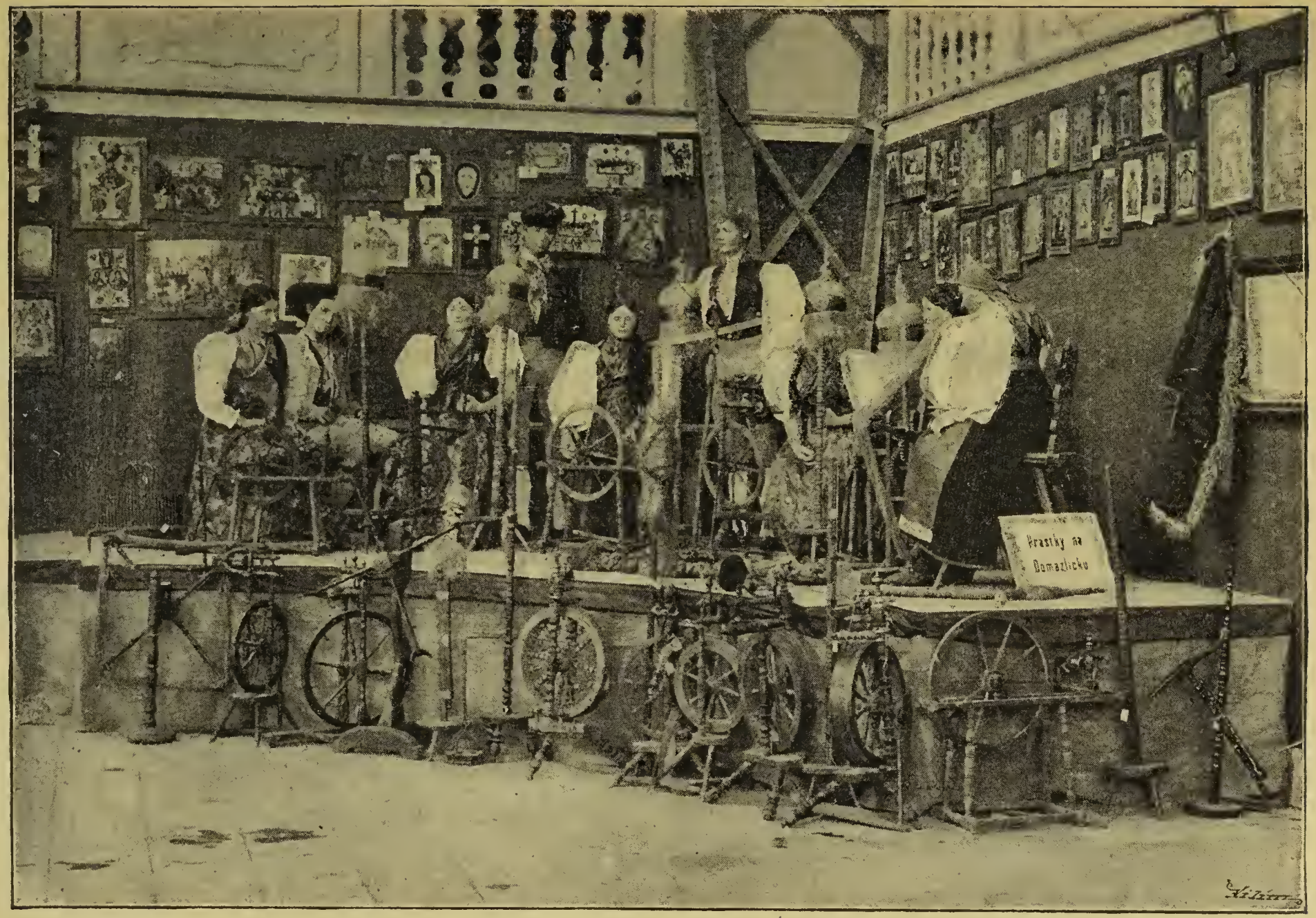

Obr. 2. Přástky na Domažlicku.

Obr. 3. Ostatkové právo na Hané.

košík, zvaný cígr, s nímž chodívaly nevěsty dům od domu prosit o dárky před svatbou na znamení křesť. pokory; je vyzdoben orlem a srdéčky a pochází z Velešína za Budějovicemi. Připomeneme-li ještě Kuldovu svatbu a 2 rukopisy: Knížku pro chvalitebné řeči a vinše svatební Václ. Dvořáka z Meziříče r. 1862. a Knížku aneb řeči při svatebním veselí sepsané v Bučicích od Jana Macury l. P. 1832., máme zevrubný popis chudě vypraveného oddílu svatby československé a vstoupíme do oddělení zvykoslovného, kde u vchodu po levici uvítají nás staří manželé z Troubska u Brna v domácím kroji u dubového stolu po starodávnu chlebem a solí. (Obr. 1.) [1])

„Přástky na Domažlicku“. (Obr. 2.) O něco dále v levo jest v rohu na podiu vábná skupina. Přástevnice sedí již asi hezkou chvíli u kolovratů, některé předou, krajní již silně podřimuje. Tři Chodové přišli za svými děvčaty a jsou vzadu. Celou skupinu vroubí počitadla, přeslice, motáky a drobnější přístroje ke zpracování lnu. Škoda, že každý ten kus nebyl opatřen patrným lístkem: odkud jest a jak se tam nazývá. Nad přástevnicemi rozvěšena jest po obou stěnách galerie lidových obrazů na skle malovaných: Adam a Eva, nalezení Jenovefy, její pohřeb, svatí tři králové, sv. Martin, tvář Kristova, sv. Jan Nepomucký, sv. Jiří, sv. Václav, Panna Maria, nejsv. Trojice (se třemi obličeji na jedné hlavě [2]) a Ukřižování Páně.

V hořejším rohu na téže straně jest „Ostatkové právo na Hané.“ (Obr. 3.) Chasa volí si o masopustě své představenstvo, dráby a stárka pro budoucí rok a ti zvolí si některé dívky za stárky a drábovou. Obecní představenstvo předá vládu v obci novému výboru na tři dni masopustní s odznakem moci úřední, jíž představuje právo a ferule. Právo jest meč, vězící v ozdobných třásních a pentlích, a ferule podobá se vařečce. V neděli večer jde chasa k starostovi, kam již se dostavil obecní výbor, volit stárky a drába. Dle napomenutí starostova mají si voliti chasníky řádné a počestné.

Kterak páni báli se zatmění r. 1654.

Vypsal Dr. *J. V. Šimák.*

Ve II. ročníku tohoto časopisu str. 18. otiskl jsem list regenta Králíka, nařizující poddaným panství Valdštejnských, kterak jest jim

---

[1]) Obr. 1.—3. přejaty jsou z Českého Lidu V. čís. 1. dle dřívějšího vyjednání s Drem Č. Zíbrtem. Bylo by škoda pořizovati zbytečně nové fotografie. tedy i nová cliché; na věci se tím ničeho nemění. Náklad ten obrátíme na jiná vyobrazení. Sl. knihtiskárně Šimáčkově a Dru Č. Zíbrtovi děkujeme vřele za tuto ochotu.

[2]) Této věnujeme zvláštní pojednání v některém listě odborném. — Lidovou galerii navrhl a společně s pí. Vlastou Pittnerovou uspořádal pisatel těchto řádků.

chovati se proti zatmění r. 1654. Vypsal jsem slova originálu, jak jak uložen jest v turnovském archivu.

Ale list regentův nebyl vším. V manuale purkmistrském městečka Rovenska pod Kamenicí dočteme se instrukcí o tom prostranných.

Folio 95 *a*) zapsán je extrakt psaní regentova hejtmanu na Skalách, datovaného 10. května, jež slovo od slova, mutatis mutandis, kryje se listem tištěným. Jen jméno astronoma, Jeronyma staršího Gablera plně tu vypsáno jest. [1])

Převrha list na druhé straně shledáš „naučení, kterak by se jeden každý při témž nastávajícím velkém zatmění slunečném chovati měl, skrze mistra Eberharda Velbrana v Strossburgku, mathematika a hvězdáře anno 1654.

Nejprv. To samo skupení s sebou přináší, že při takových slunečních neb měsíčních zatměních, obzvláštně tehdáž, když nejvíce jedno neb druhé z týchž světel nebeských zatměni (!) jsou, obyčejné povětří změněné a nakažené se nachází. Pročež za dobré jest, aby tehdáž jeden každý dobře se na pozoru měl a před nakaženým povětřím se vystříhal. Za nejlepší a potřebné se vidí, aby asi dva dni před tím každý střídmě se choval, jídlem a pitím bez potřeby se nepřeplňoval.

Druhé, by pillulae praeservativae, kteréž v té příčině vyznamenané jsou, se užívaly. Třetí, aby ten den ráno, když zatmění býti má, dobré antidotum, totiž lékařství pro jed se přijímalo, a v týž den, jak by kdo často chtěl, kurky citronové, angeliku a těm podobné věci v ústa bral, žvejkal i zas vyhodil, a to tak po několik dní užíval.

Čtvrté. Ten den má každý v modlitbách a pobožných cvičeních stráviti, a kdo pro ouřad anebo povolání své příčiny nemá na takový zatmění se dívati, ten nechť raději doma zůstane. Tolikéž, jestli možné jest, nechť jeden každý od všelikých zřízení i jídla obědního se zdrží, aby z toho zdraví jeho nebezpečná alterací neb proměna nenásledovala.

Páté. Dobytek také v týž den, když zatmění bude, i ještě dva následující, aby se doma zanechal a na pastvu nehnal, tak aby nakažen nebyl.

Šesté. Jest též zapotřebné, aby se jedenkaždý zdržel mnoho a dlouho na slunci státi, nebo skrze to veliká škoda a ublížení na zraku následovati má, což ne tak lehce napravíno a zhájeno býti moci bude.

Sedmé. Za ten celý měsíc nechť se jedenkaždý od jedení všelijakého ovoce zdrží nebo takové ovoce od zatmění toho velmi zlou případnosť dosáhnou (sic!), z čehož by lehce zdraví lidskému nemalá škoda pojíti mohla.

Ačkoli prozřetelný pan regent za nerozum vykládal, budou-li se kde jeho nařízení smáti, byli tací velice nerozumní. A jedním

---

[1]) Jeroným st. Gabler vydal pranostiku řečenou při kalendáři hospodářském v Praze 1654. u Urb. Goliaše. V rukopisech obou sluje »Gebler«.

byl sám písař rovenský. Hned vedle přísných nařízení páně vypsal si potěšující traktát „katolického dobromyslného autora proti prognostice německého dryáčníka“.

Stojí titulo psaná: Lepší zpráva a zdání jednoho dobromyslného autora o nastávajícím teď 12. dne měsíce srpna okolo poledne plným zatměním slunečním proti jalovému spisu německému tyto dni v Aušpurce od N. vydanému léta 1654.

Vyšel spis Pragae cum privilegio autoris typis ac formis academicis 1. Augusti, patrně latině. V Jungmannově historii aspoň české prognostiky z toho roku není. Článek za článkem probírá a důvtipně a rozumně vyvrací.

Ten německý dryáčník odkud svoje tvrzení provádí? Zkazí-li se povětří, kterak bude napraveno? Proč pomoci má jeho přemudrované „recipe“? Kdyby dobytek měl doma zůstati, byl-li by hospodář spokojen. Ovoce-li zkazí se jízlivostí, čím jí zase pozbude? A kdo prý v ten čas narodí se, že ke zkáze a záhubě své vlasti bude, kterak prý to, an tak dobře od Boha na svět stvořen jest atd.

Epilogus pak zní: Jakož tehdy onoho německého dryáčníka jeho správa a prognosticirování bohdá zbytečné a jalové jest, tak naproti tomu toho našeho katolického autora dobromyslná správa, předně Pána Boha se báti, při střídmosti a střízlivosti zůstávati a nic méně ve jménu božím svého hospodářství a obchodu bedlivě hleděti, vědouce o tom, že ten, kterýž slunce na tak krátký čas zatemňuje, zase týž slunce to brzo na jevo vyvádí, aby byl pochválen i od slunce i od měsíce až na věky.

Dobromyslný autor dobře kladl. Dne 12. měsíce Augusti bylo zatmění sluneční, o kterémž astronomové a o oučincích jeho, které vylévati bude, obšírně vypisovali, že tak veliké a k uvažování velmi zarmoucené bude, však díka Pánu Bohu nic takového při tom se nestalo. Pán Bůh rač na další časy chrániti, opatrovati a nedopouštěti. (Tamže list 97 *a*).

O středověkých pečetech.

Sestavil a vyobrazeními opatřil *Vojt. Král z Dobré Vody.*

2. Pečeť knížete Soběslava I. (1125.—1140.)

Čtyři dny po smrti vévody Vladislava I. († r. 1125.) byl bratr jeho Soběslav I. panovníkem prohlášen a nastolen.[1])

Kníže tento, obmyšlený přírodou dary nejlepšími, jsa ke každému upřímný a spravedlivý, vynikal opatrností a výmluvností ne-

[1]) Vyobrazení pečeti Soběslavovy podáme v čís. 4.

všední. Láska národa povýšila ho na trůn i chránila na stolci otcovském proti všelikým nebezpečenstvím a úkladům.

Sluší zmíniti se o stkvělém vítězství, jehož Soběslav dobyl r. 1126. u Chlumce nad císařem Lotharem.

Na sněmu konaném v Sadské dne 29. června r. 1138. byl sice nejstarší syn Soběslavův Vladislav uznán za budoucího panovníka, ale když Soběslav zemřel dne 14. února r. 1140., nedbáno slibův, a knížetem jest zvolen i nastolen dne 17. února r. 1140. nejstarší syn někdy Vladislava I.,

3. Vladislav II. (1140.—1173. král Vladislav I.).

Kníže Vladislav II. nesplnil zištné naděje velmožů, kteří se domnívali, že bude nečinný, a že sami budou moci vládnouti dle své

Pečeť Vladislava krále (I.)
Nastolen r. 1140., korunován r. 1158, † r. 1174. (Líc.)
Dle exempláru v Museu král. Českého.
(3/4 skutečné velikosti.)

vůle. Nový panovník předčil rázností i svého předchůdce, dovedl zcela samostatně vládnouti a nedal si nikým překážeti v konání spravedlnosti.

Za mnohé věrné a platné služby, které Vladislav byl prokázal římskému císaři Fridrichu Rudovousému, byl dne 11. ledna r. 1158. na říšském sněmu v Řezně od císaře obdařen korunou královskou a pozdraven českým králem.

Po dobytí Milána, jehož se Vladislav súčastnil se svým lidem velice platně, císař postavil jemu při slavné mši u přítomnosti všech knížat na hlavu korunu drahocennou, již byl obdržel nedávno před tím darem od krále anglického.[1]) Ale po letech ochladlo přátelství královo s císařem, ano proměnilo se i v záští. V rodině Vladislavově propukly sváry. A co Vladislav zemi získal, koncem vlády zase pokazil. Aby pojistil synu svému Fridrichovi trůn, vzdal se r. 1173. ve prospěch jeho panování, aniž tázal se sněmu. Porušil tím skutkem ústavu a tak proti Fridrichovi popudil i šlechtu veškeru. Měl pak proti sobě císaře, příbuzné, kteří dychtili po trůně, a většinu panstva. Počaly tak žalostné boje, jež zemi českou snížily na podnoží císařské. Následujícího roku Vladislav zemřel v zemi cizí, v Durynkách. Ač tento král nevyrovnal se ušlechtilostí duše otci svému, náležel přece do počtu nejvýtečnějších a nejráznějších panovníků českých.

Král Vladislav I. byl dvakráte ženat. První manželkou jeho byla Kedruta Rakouská od r. 1140., druhou Jitka Durinská od r. 1153. Pečeť králova jest oboustranná, řečená „majestát“. Na líci viděti krále an sedí na trůně, maje korunu na hlavě a liliovité žezlo v rukou.

Opis zní: WLADIZLAW DEI GRACIA BOHEMORV REX.

Rub podobá se zcela rubu na pečeti Vladislava I., představujeť sv. Václava.

Nikde ještě nespatřujeme ni nejmenší výzdoby heraldické.

4. Pečeť knížete Fridricha I.

Nyní nastali zemi české dnové velice smutní. Hned po nastolení nového panovníka započaly rozbroje, jež německý císař rozdmychoval, hledaje svého prospěchu.

S Fridrichem († r. 1189) střídal se v panování Soběslav II., Konrad Ota, Václav, bratr Soběslavův Přemysl I. a biskup Jindřich Břetislav, Vladislav III., až konečně král Přemysl I. po druhé trůn opanoval a statečností i moudrostí odstranil další nebezpečenství.

Český trůn měnil ve 24 letech neméně než desetkráte svého pána.

Na pečeti Fridrichově spatřuje se týž v kroužkovém brnění s lenním praporcem v pravé a normandským štítem v levé ruce. Skutečně přijal zemi českou v léno od císaře německého, sám o ně prose.
Opis líce pečeti Fridrichovy zní:

† FRIDERICVS DEI GRACIA DVX BOE MORVM.

Stalo se totiž, že císař Rudovous na sněmu v Řezně rozhodnul, že bude Fridrich pouze knížetem v Čechách a Konrád Ota mark-

---

[1]) Povídačky o udělení lva dvojocasého za nový znak zemský nezasluhují povšimnutí, neb lva toho na štítě nejprve lze spatřiti teprv u mladšího krále Přemysla I. r. 1253.

Pečeť knížete Fridricha. (1173.—1189.)
(¾ skutečné velikosti.)

krabím na Moravě. Panovník český byl tím ponížen a Morava měla státi se bezprostředním lénem říšským.

Další události zvrhly však úmysl císařův zúplna.

Kníže Fridrich měl za manželku Elišku Uherskou od r. 1157. Zemřel dne 25. března r. 1189. nemaje mužských dědicův.

Lidé ve službách hospodářových jindy.

Dle bývalých poměrů na Rokycansku líčí *Mar. Kozák.*

Jest na bíle dni, že před 40—50 lety, kdy na našem venkově všecko obilí se žalo srpem a mlátilo cepem, hospodář musil míti ku svým pracím více pomocníků než nyní.

Vedle čeledi ženské a mužské zjednal si větší hospodář 2 i 3 podruhy. To byli obyčejně domkáři nebo baráčníci z místa, kteří pomáhali se svými ženami sekati a sušiti na lukách, žíti a sbírati na polích a mlátiti ve stodole. Hospodář je živil po tu dobu, dokud u něho pracovali; a měli-li děti, také ty se najedly u hospodáře. Podruzi dostávali snídani, oběd, svačinu a místo večeře 2 žejdlíky mouky za knedlíky, které měly býti k večeři. Večer nebrali si chleba;

pro každého podruha určen byl bochník chleba na 5 dní a když práce přestala, vybíral si jej od hospodáře dle potřeby. K snídaní se strojila polévka z brambor anebo z mléka a krupicová kaše náležitě omastěná; kromě toho každý si ukrojil krajíc chleba, jímž se posilňoval při odpočinku okolo 9. nebo 10. hodiny. K obědu byla polévka, hrách, vdolky nebo buchty a kromě toho každý pracovník dostal od oběda 2 vdolky (jak se říkalo, dostal je na ruku), s nimiž mohl naložiti dle libosti. O svačině jedli mléko s chlebem.

V penězích mzdu hospodář podruhům nedával. Místo ní na podzim vzal každému podruhu na své pole hnůj k žitu; podruh naložil svůj hnůj na hospodářův povoz, hospodář jej odvezl svým potahem na své pole, podruh jej rozkydal, hospodář jej zaoral, každý — hospodář i podruh — dal polovici semen a pole se osilo. O žních těžil hospodář s podruhem ze společně osetého pole na polovic a to se dálo takto: Podruh žito sám požal, sebral a jeden snop si vždy vzal hospodář a druhý podruh, anebo také odvezl hospodář všecko obilí z onoho pole do své stodoly, společně je s podruhem vymlátil a konečně se s ním rozdělil rovným dílem jak o zrno tak o slámu.

Podobně na jaře hospodář osil s podruhem jedno své pole ovsem a o žních se oň rozdělili jako o žito; kromě toho podruh pohnojil na jaře některé pole hospodářovo svým hnojem a osázel je svými brambory, jež hospodář zaoral. Výtěžek brambor však náležel pouze podruhovi. Po bramborech sil hospodář sám.

Za čeleď míval větší hospodář pacholka, pohůnka, někdy také pasáka, velkou děvečku, malou děvečku, a bylo-li potřebí, chůvu.

Pacholkovi platil ročně (před 40. lety) asi 30 zl.; ještě dříve jen 16—18 zl., pohůnkovi 12—15 zl.

Velká děvečka mívala roční služby 12 zl. a tyto přídavky: 4 košile (některé bez podolků, některé s podolky), 2 sukně, 1 mezulánku, 1 kanafasku a 2 sukně klučenky čili cuckovky, jež se šily z hrubé látky utkané z klůcků čili cucků, které zůstaly při kraclování lnu.

Malá děvečka měla o něco menší službu než velká a podobné sic, ale menší přídavky.

Pacholek byl při koních; krmil a opatroval je, jezdil s nimi, oral, sekal, žal a podobné těžší hospodářské práce vykonával.

Pohůnek, nebylo-li na pilno, pásal voly aneb i krávy; jinak pomáhal na polích, lukách i ve stodole. Žal-li pacholek, zastával ho pohůnek v konírně.

V létě býval také někdy u hospodáře chlapec pasák; pásl dobytek a vykonával drobné práce, jež mu hospodyně přidělila.

Velká děvečka zaměstnána byla ve chlévě, malá děvečka ve světnici. Obyčejně se slovo děvečka vynechávalo a říkalo se prostě: slouží za „malou“ nebo slouží za „velkou“.

O žních velká děvečka časně ráno poklidila dobytek a šla se ženci na pole, a malá děvečka zjednala úklid ve světnici a nesla sní-

daní na pole. Doma se ve žních nikdy nesnídalo. O polednách šla malá děvečka — byli-li ženci na vzdáleném poli — pro oběd. Nebylo-li pole daleko, došli si ženci naobědvat domů. Po obědě zůstala malá děvečka doma, pomáhala hospodyni, v čem bylo potřebí. Okolo tří hodin nesla na pole svačinu a potom tam žala nebo sbírala do večera.

Každý hospodář měl tolik podruhův a čeledi, že si nemusil najímati jiných pomocníků ani při nejpilnější práci. Ostatně jich nebylo v takovém hospodářství málo; přičteme-li k rodině hospodářově čeleď, podruhy a jejich děti, napočítáme jich slušné číslo a nahlédneme snadno, že hospodyně se musila jak náleží ohánětí, aby ustrojila oběd pro tolik dobrých žaludků. Péci vdolky na plotně nemohla, bylo by to trvalo příliš dlouho; k tomu cíli měla pícku na 60—80 vdolků.

V zimě, když se vymlátilo obilí, pacholci dělali povřísla (každý pacholek měl denně nejméně 16 mandel povřísel udělati), sekali dříví, a byli-li s tou prací hotovi, pletli břátky (báně na peří) a ošatky, a když vůbec neměli co dělati, nadívali v kracloví při přástkách; děvečky přadly.

O vánocích dostal každý čeledín housku, jablka a ořechy, o červených svátcích bochníček, koláče a 30 vajec.

K organisaci národopisné.

Několik poznámek *B. V. Konečného.*

Jest docela přirozeno, že nyní hnutí národopisné, které zdařilou výstavou pražskou jaksi dostoupilo svého vrcholu, ochabne. Na mnohých stranách bude se zdáti práce dovršena a dokončena založením musea národopisného. Jest také pochopitelno, že zájem a pozornosť pro toto snažení klesne i v širších vrstvách. Než ví každý, kdo se jen poněkud zabýval studiem svého okolí, jak mnoho ještě zbývá práce; právě výstavou jsme poznali četné mezery, nedostatky a chyby. Zajisté neposlední zásluhou výstavy bude, že se nyní asi s větší chutí, zároveň i s větší systematičností a zkušeností bude pracovati na poli národopisném. Nastane nyní zajisté po osvěžení slavnými dny výstavními všude tichá, společná a promyšlená práce. Ovšem upřímných a obětavých pracovníků není na venkově nadbytek, ale tu právě nutno jest, aby se neplýtvalo silami, předem vše náležitě uvážiti a práci si roztříditi a omeziti.

Těmito řádky chci dáti popud k těm úvahám.

Nejdůležitější potřebou jest, aby se všickni pracovníci dorozumívalí na sjezdech a schůzích, časopis, jako byl asi Věstník výstavní — ovšem pečlivější, [1]) sděloval by pokrok a úspěch práce národopisné, referoval by o odborných knihách domácích i cizích, přinášel by návody, pokyny, rady a zkušenosti, byl by zároveň orgánem všech spolkův a museí národopisných.

---

[1]) Redigovaný odborníkem. *Poznám. redakce.*

Národopisná společnosť československá, jež by měla míti členy na všech stranách zemí českých, byla by vůdkyní a hlavou vší práce národopisné, vydávala by časopis, pořádala by hlavní sjezdy a veliké museum československé. Nyní Čechy a ostatní země české měly by býti rozděleny na okrsky (jako při spolcích národních župy); Čechy třeba na východní a severovýchodní, střední a p. V okrscích těch zvolilo by se poměrně největší město za střed vší činnosti, v městě tom, jež musilo by míti snadné železniční spojení, čilé pracovníky a ochotné podporovatele, byla by okrsková společnosť, která by pořádala museum a sjezdy svého kraje. V museu československém nemohou býti všecky kraje do nejmenších podrobností, zvláštností znázorněny, v museu tom bude asi podán vždy celkový určitý ráz každé krajiny. Kdežto v okrskovém, krajském museu mohl by kraj býti zastoupen všemi podrobnostmi a zvláštnostmi, v krajském museu mohly by býti charakteristické předměty života městského, ukázky starého průmyslu a jiné věci zajímavé kulturně-historicky.

Okrsek (kraj) pak musil by míti po všech okresích pracovníky buď jednotlivce nebo spolky, kteří by svou prací po okrese čelili ku prospěchu celku. Okresní musea opět by vedle věcí národopisných mohla obsahovati sbírky přírodovědecké, místní památky kulturně-historické a p., mohla by také prozkoumávati poměry vzdělanostní, sociální a j. V kterém okrese by musea nebylo, musili by jednotlivci starati se o zájmy musea okrskového a pražského.

Přesné vymezení působnosti jednotlivcův a spolků mělo by tu výhodu, že na jednom a témže místě nepracovalo by současně a bez dorozumění několik osob, že by musea menší neobsahovala pestrou směs z mnoha okresů. Tak stalo se u nás, že ač národopisný odbor ve Skutči byl v činnosti, že mnozí z cizích okresův u nás sbírali, své působiště pomíjejíce. Okrskové rozdělení mělo by tu výhodu, že by pracovníci jednoho kraje častěji mohli se scházeti a lépe dorozumívati než pracovníci celých Čech že by se mohli vzájemně [1]) podporovati, že by publikace společně mohli vydávati, čímž by se hmotně ušetřilo; každý spolek neb jednotlivec ve svém okrese by svojí známostí a svým vlivem získal snadněji peněžní příspěvky; knihy tak velikých okrsků měly by větší zajímavost a rozmanitost, než knížky jednotlivých okresův a měst, nalezly by také knihy ty více odběratelův, ač byly by to jen sbírky lidového podání, popisy staveb a p.

Potřebu a důležitost museí okresních a krajských netřeba tuším široce doličovati, museu pražskému vzešel by z nich při dobré vůli a vzájemné obětavosti prospěch značný; na venkově jest potřeba spolků, které by ustavičně stály na stráži zachraňování památek, které by šířily zájem a porozumění pro národopisné poklady naše. Venkované také spíše věnují věci museu blízkému, než vzdálenému v Praze, čímž mnohé památky se zachrání a budou-li charakteristické a vzácné, zajisté uvědomělí funkcionáři museí okresních je odevzdají Praze.

Rozdělení toto mělo by také výhodu při historickém badání. Ti, kteří v určitém území zabývají se národopisem, většinou také

---

[1]) Před vyjítím společně kritisovati, případně opravovati a doplňovati

studují dřívější poměry své krajiny, a často se stává při prohlížení archivů, že najdou se listiny, mající pro jiné místo veliký význam, kdyby organisace svrchu vypsaná byla provedena, věděl by každý, komu má poslati onu listinu nebo zprávu. A tím by se znamenitě prospělo.

Rozdělení na kraje a okresy při práci národopisné přineslo by nejen mnoho užitku pražskému museu, ale i prostudování našich zemí postupovalo by rychleji a účelněji, vědělo by se, kde kdo pracuje, jak práce jeho postoupila; noví pracovníci věděli by tak, kde a jak mají pracovati.

Starožitný, stříbrný obraz se slovanským nápisem.

Předloženo ve schůzi »Společnosti« 21. října 1895.

Jsou-li kde vzácny památky bohoslužebné z doby předhusitské, jest to jistě u nás, kde strannické záští nešetřilo ani posvátných knih slovanských, a kde nepřítel vždy spatřoval bohatou komoru pokladů. A přece zde onde přijde se časem na nějakou starožitnosť, která zdobila buď kostelík křesťanský anebo vyznavače téže víry v prvých dobách křesťanských. Na původu nezáleží, ať domácí, ať východní, nám stačí vědomí, že památky té bylo užíváno od praotců našich.

S toho stanoviska pohlížíme také na stříbrný obraz, jehož zmenšenou reprodukci přikládáme. Nalezl jej v létě r. 1883 hoch v naplavenině dunajské v Linci [1]) zbalený a do černošeda zašlý.

Nyní jest majetkem vlasteneckého musejního spolku v Olomouci, které s ochotou jej i se štočkem dosud neupotřebeným zapůjčilo na schůzi „Společnosti“ laskavým prostřednictvím pí. Vlasty Havelkové, spisovatelky a kustodky sbírek musej. spolku v Olomouci. Že u nás není porozumění pro takovéto památky z neznalosti dějin slovanských, dokazuje nejlépe ta okolnosť, že v exposici výtvarného odboru na NVČ. nebylo pro něho místa. [2])

Obraz jest dosti narovnán. Bohužel, zachovala se ho jen třetina o 4 krajních polích s částí středního obrazu. Původně čítal 13 polí, jak se dá vypozorovati z obrázků, obklopujících symetricky prostřední. Náš zbytek od okraje hořejšího k dolejšímu má 456 mm. výšky, nahoře největší zachované šířky 227 mm. Váží 220 gramů. Původní rozměry dle zachovaného zbytku lze odhadnouti: šířka 470 mm., výška 650 mm. Tyto mluví nejlépe pro naši domněnku, že obraz byl oltářní a vyvracejí tvrzení Müllerovo, který píše: „Etwas positives über dass Alter lässt sich nicht feststellen, wohl aber darf vermuthet werden, dass das Object etwa aus dem 17. Jahrhundert stammt und

---

[1]) Mittheilungen der k. k. Central-Commission. Wien 1887. Eine Silberplatte mit slavischer Inschrift. A. Müller. CCXVII. »im Schotter des Strombettes zwischen dem nördlichen oder linken Donauufer und der sogenannten Strasser-Insel«.

[2]) Snad pro ta dvě jména: Linec a Dunaj? Či nehlaholil jazyk český za starodávna i za nynější hranicí jihočeskou?

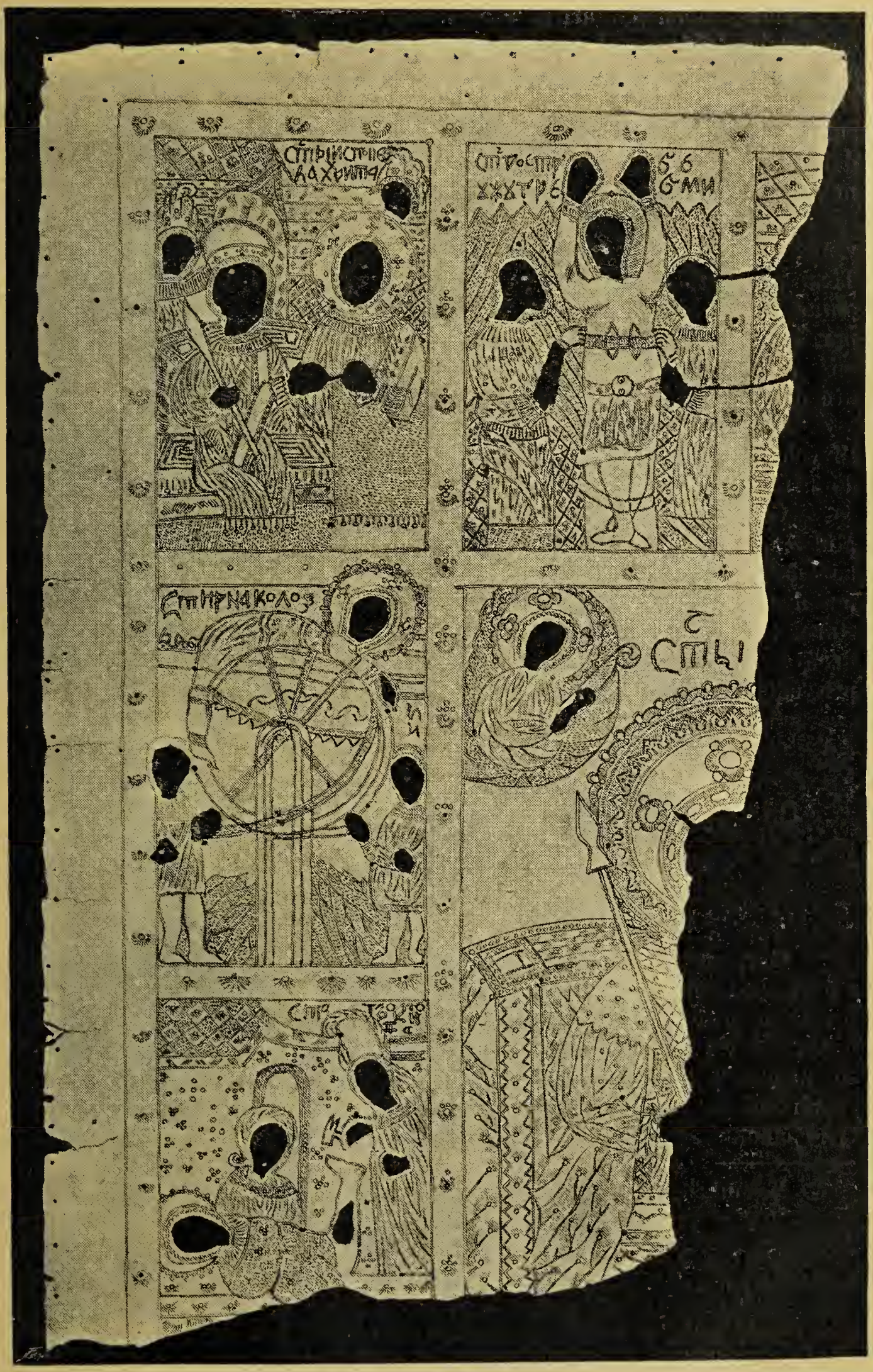

Obraz sv. Jiří se slovanským nápisem.

aus Kiew kommen dürfte, wahrscheinlich von russischen Offizieren, die solche Bilder und speciell den Heiligen Georg mit in den Krieg nehmen, herübergebracht wurde und durch irgend einen Zufall in die Donau gerieth.“ [1]) Obrázky, jmenovitě skládací oltářičky, které s sebou ruští vojínové nosili na taženích, jsou velmi malé, tak malé, že se dají schovati do kapsy [2]) a nijak nepřekážejí rozměry svými, což ovšem nelze říci o našem stříbrném obrazu.

Jednotlivá pole na obraze jsou oddělena proužky zšíří 12 mm., v nichž jakož i na pokraji jsou dírky ve vzdálenosti od sebe 20—30 mm. Těmi procházely asi hřebíčky do spodní dřevěné desky, na které byl obraz přibyt. Stříbrný plech jest příliš měkký, než aby mohl sám bez porušení vydržeti. Nasvědčují tomu i prázdná, v plechu vyříznutá místa, kdekoli máme spatřovati obličej a ruce; do otvorů oněch na dřevo nanesena byla nepochybně malba.

Obrazy jsou do stříbrného plechu vryty. Častý ornament jednotlivých polí i proužkův oddělujících je, tvoří 1, 3, 4, 5 bodů, poslední do kříže skupeny, někdy s paprsky na dolejší části.

Celý obraz popsán byl, jak již připomenuto v poznám. 1., od Müllera, ale s neúplným porozuměním. (Srovnej: poznám. 3) Ze všech nápisů, jež každý musí prohlásiti za slovanské, přečetl a rozluštil jen dva. Ač jest obraz rázu a vzezření byzantinského, tedy velice starožitného, což podporují též zkratky v nápisech, což i Müller uznává, přece neváhá klásti jej do 17. věku! [3]) V tom však musíme přisvědčiti Müllerovi, že předvádí nám výjevy z utrpení sv. Jiří.

(Dokončení.)

Od Letovic vedla stezka k Mýtu a nikoli k Chrudimi.

Napsal *K. V. Adámek.*

Chceme-li se zabývati studiem starého místopisu českého s úspěchem, musíme přidržovati se jen fakt zjištěných ze starodávných listin a podrobným studiem krajiny. — Nejnovější dobou právě o východních Čechách v oboru tomto mnoho se pracuje a dospělo se namnoze k výsledkům novým i velice zajímavým, jimiž některé starší dohady a kombinace na pravou míru byly uvedeny. V předešlém čísle článku „Na stopách stezky chrudimsko letovické“ vyskytly se ně-

---

[1]) Mittheilungen der k. k. Central-Commission. Wien 1887. CCXVII.

[2]) Sborník Československé jednoty v Praze. I. Kliment Čermák pojednal o památkách po ruských vojínech z poč 19. st. na Čáslavsku.

[3]) Mittheillungen der k. k. Central-Commission. Wien. 1887. CCXVII. S přiloženým snímkem, provedeným kovovou barvou. Obraz ohledali přední znalci ve Vídni a přečetli jen nápis na obr. 1. a 2. pod ním. Co se týče stáří jeho soudí Müller, že nese na sobě »charakter byzantinského umění“ a pokračuje: »Den Darstellungen wird ein hohes Alter zugeschrieben, weil die Aufschriften durchwegs derartig gekürzt sind, wie sie seit langer Zeit nicht mehr in der russischen und griechisch-orientalischen Kirche in Uebung stehen und auch in den Nachschlagebüchern nicht vorkommen«.

které omyly, k nimž asi autor dospěl, přehlédnuv [1]) některé novější topografické studie, jako jsou na př. v „Prvé výroční zprávě Společnosti přátel starožitností“ a v Časopise musea království Českého 1891. a j. Přede vším není dokladů pro mínění, že stezka trstenická, po řece Trstenici (nyní Loučné) nazvaná, šla přes Pardubice. Jest známo, že vedla od Prahy k župním hradům Čáslavi, Chrudimi, Vratslavi a za pomezním hradem Litomyšlí zemskou branou u hradiště v polích hrútovských na Moravu. Tudy po ní často ubírala se knížata česká, tak na př. kníže Břetislav I., jenž na takovém pochodu v Chrudimi r. 1055. v župním hradě skonal. Správně míní p. Hovorka, že za starodávna vedla z Moravy do Čech též cesta přes Poličku. Šla sice k Lubnému, ale dále jak mapa tak i článek p. H. směr její chybně stanoví; neboť nikdy nešla k Chrasti a k Chrudimi, nýbrž, jak stará listina z r. 1265. dí, „de Alta Muta versus Brunam per civitatem in Policzek et non alibi,“ a při této cestě poličské, o níž výslovně nařízeno, že nesmí jinady jíti, než přímo od V. Mýta přes Poličku, vybíralo se clo v Mýtě a v Poličce. Roku 1468. „Uhřie k Poličce přijechu, odtud se až u Mýta Vysokého stavichu,“ r. 1638. jel král Ferdinand III. od Brna přes Bystré, Poličku a Mýto ku Praze a j. Dovolávati se na doklad o starobylé jakési stezce chrudimsko-letovické, že se císař Josef II. zastavil v Lubném a j., je mírně řečeno absolutně nevědecké a mohlo by sloužiti za doklad v smyslu autorově jen tehdy, kdyby byl dokázal, že tudy k Chrudimi stará cesta vedla, ale toho nedokázal a dokázati nemůže, poněvadž staré zprávy právě tomu odporují. Zastavil-li se císař Josef II. v Lubném, učinil tak patrně na své cestě z Mýta do Poličky nebo naopak. Veškeré pověsti, které p. Hovorka uvádí, lze zcela dobře uvésti v souhlas s touto stezkou mýtsko-poličskou. Od Chrudimě šla okolím Chrasti stezka najih do Hlinska, kde v 16. století byla královská celnice pomezní, a za Hradišti hlineckými přecházela k Moravě. Lubný ležel patrně na stezce poličsko-mýtské. V starých pramenech (na př. r. 1167.) uvádí se újezd na Lubném, místo tedy jmenovalo se „Na Lubném“ (srovn. na př. Újezd na Zhoři, osada dosud Zhoř), neříkalo se tedy osadě Újezd Lubný, nýbrž osada „Na Lubném“ čili Lubný. Slovo „Újezd“ značilo určitý obvod a zaznívá dosud v pojmenování nedalekých osad Újezdů. Vítajíce zájem, jejž p. H. pro minulost Sebranic a okolní krajinu již dřívějšími pracemi svými osvědčil, pokládali jsme nicméně za potřebno, několik těchto dodatků připojiti, dle nichž si čtenář také poopraví mapku [2]) na str. 51. tohoto ročníku [3])

---

[1]) Věděl o nich, jak jsem seznal z odpovědi na mé upozornění. *Red.*

[2]) Na mapce naznačená cesta od Lubného k Litomyšli není patrně cestou takovou, jakou ve staré české topografii slovo stezka (via et strata publica) znamená, nýbrž pouhou pěšinou nebo úvozem, jenž spojoval Litomyšl se sousedními osadami, jež arcif jsou data pozdějšího, než stezka trstenická.

[3]) Jest zajisté potěšitelný úkaz, že ve sporných otázkách, jako jest tato, nepřestává se na pouhé četbě, nýbrž kdo cítí se povolaným, snaží se opravami a doplňky ji osvětliti. Z té příčiny rádi dopřáváme místa mínění p. Adámkovu.
Poznám. redakce.

Z archivu kláštera plasského.

Podává *Jaroslav Schiebl.*

Ke zboží slavného kdysi kláštera plasského, jehož majetek přešel koupí od náboženského fondu na rodinu knížat z Metternich-Winnerburgu, náleží též poplužní dvůr Sechutice. Tam byl r. 1889. opravován špýchar, mající chatrnou vížku s bání, a když byla báň sňata, přišlo se v ní na několik listin, které pak byly uloženy v archivu panství a tam přišly poněkud v zapomenutí.

Loňského roku, jak známo, vyhořel nádherný konvent plasský a stěží jen podařilo se zachrániti archiv. Nyní, kdy po nejpodstatnějších opravách velikolepá ta budova byla opět obytnou učiněna, vrácen archiv na staré místo, a tu objevily se opět listiny z báně sechutického špýcharu. Vážený můj přítel, ředitel panství p. Holeček dal mi příležitosť k opisu tří nejzajímavějších, a ježto mám je za dosti pozoruhodné a se stanoviska kulturně-historického za zajímavé, neváhám podati je v plném znění. Prvá z nich, původně latinsky psaná a veledůst. p. farářem, Vojt. Naglem v Plasech věrně a zdařile zčeštěná, podává přehled o rozvoji majetku kláštera plasského a některá data z jeho historie.

Listina druhá tvoří zajímavou illustraci k selskému povstání z r. 1680,, kterého se poddaní kláštera plasského súčastnili a ve kterém postavili se na Petršpursku (nyní panství hrabat Černínů) proti císařskému vojsku, ale byvše poraženi, jen na přímluvu opata plasského ušli krutému trestu, jaký stíhal tehdáž vzbouřence.

Listina třetí, pojednávajíc o jakémsi soukromém sporu, jest velezajímavým genrovým obrázkem z let, která právě předcházela dotčenému povstání a vyličuje událosť, která mohla býti jedním článečkem v řetěze příběhů, kteréž staly se příčinou selské rebelie.

I.

Statek tento Sechutice zvaný nejjasnější král český Vladislav II. slavné paměti, zakladatel kláštera Blahoslavené Panny Marie v Plasích, řádu cisterciáckého, když roku 1144. 5. srpna prvního opata Konráda s 9 řeholníky z kláštera langheimského povolav, jim zakládající listinu odevzdal, zároveň s poplužím od otce svého jim věnovaným, ježto se Plasy zove, daroval, kterýžto statek až do roku 1547. a 1552. v rukou kláštera plasského zůstal, tehdy totiž klášter onen pro nepříznivé časy tak schudl, že skoro ani daně platiti, ani se vydržovati nemoha, nutností puzen, vyžádav si dříve od Ferdinanda císaře, toho jména prvého, dovolení, ves po vsi zároveň s oním statkem sechutickým pánům Griespekům z Griesbachu až do 4. ledna v zástav dáti byl nucen.

Roku však 1623. když Griespekové, poslední držitelé těchto statků v onom strašném povstání r. 1618. zločinu uražení Veličenstva se vinnými a účastnými býti stali a tím milosti a výsady práv, které fisku císařskému přisouzeny byly, zcela ztratili.

Nad to i nejdůst. opat pan Jiří Vašmútius, opat tohoto plasského kláštera jménem celého konventu důkazy dosti zřejmými, že ona 4 pokolení již vymřela, dokázal a statků výše jmenovaných navrácení žádal: nejzbožnější

paměti císař Ferdinand II. vsi poplužní a statky, které Griespekové od kláštera zastavené v držení měli, zároveň se 4 vesnicemi od Rokycanských totiž: Nadryby, Ninice, Německá Bříza a Oujezd dne 14. května klášteru plasskému vrátiti nejmilostivěji kázal.

Toho tedy roku přišel i tento statek do rukou kláštera a až do dnešního dne zůstává. U tohoto statku nejdůst. a nejctihodnější Pán p. Eugenius Tyttl II., nadřečeného kláštera Blah. Panny Marie v Plasích r. 1699. 24. srpna 49 hlasy zvolený opat a prelát království českého a probošt u sv. Maří Magdaleny v České Lípě, klášterů velehradského a u sv. Koruny představený bezprostřední (vrchní) vikariatu českého, v Moravě a v obojí Lužici první asistent, svatého cís. a král. Veličenství rada velikou (prostornou) pro jeleny a daňky ohradil oboru a bažantnici od zbožné památky nejdůstojnějšího a nejvýbornějšího Pána pana Ondřeje Trojera, téhož kláštera opata, u svaté Maří Magdaleny v České Lípě probošta, klášterů velehradského a sv. Koruny představeného bezprostředního a nad Čechy, Moravou a obojí Lužicí visitátora a vikáře generálního, předchůdce svého počatou zvětšil. Ovčín tu nový zcela (ze základu) vystavěl a dvůr samý, jejž r. 1715. dobytkem hovězím ze Švýcar opatřil, celý ze základu nově vystavěl, krásnou ovocnou zahradou okrášlil, zbořené stavení v nejkrásnější a neužitečnější obrátil sýpky, nad něž r. 1725. věžičku zároveň se skřínkou touto postaviti dal. Mimo to vysoce ctěný pan opat Eugenius brzy po nastoupení vlády své velikým přičiněním a pílí velikou část u rybníku mláckého hráze ze základu nově zbudoval a k vodovodu většímu z kvádrů stavenému značnou část přidal. Kostel větší konventní oltářem Blah. Marie Panny, na nějž rozená paní Stupartiana 1000 rýnských odkázala a jinými postranními 2 oltáři sv. Bartoloměje a sv. Judy Thadeáše a spolu s náhrobkem na způsob mramorový učiněným, na němž svat. mučedníka Antonína tělo zároveň s tělíčkem sv. Nýny, dítěte a mučednice důstojným otcem Eustachiem Auloem z Říma obstaraným, jež po učiněném ohledání od konsistoře pražské r. 1709. dne 13. října slavně k uctění vyložena a opět uložena byla, okrášlil.

Nad to i roucha kněžská, jichž tolik stejných, kolik oltářů v kostele jest, od jedné každé barvy zároveň s antipendiemi pro větší svátky hedbávné, zlatem a stříbrem vyšívané obstaral.

Stříbrné nádobí, totiž: ciborium, berlu, kalichy, konvičky, misky s násoskami, svícny a jiné ostatní nádobí svaté, které svrchu řečený nejdůstoj. pro čest boží a bohoslužbu velikým nákladem opatřil, se pro zvláštní památku zde vypočítávají.

V kostele sv. Václava postaviti kázal oltáře dva, sv. Jana Nepomuckého a sv. Josefa; kostel sv. Michala ve vsi Oboře obnovil, ba z celé (větší) části znovu vystavěl, 3 obrazy pro oltáře sv. Michala, sv. Gabriela a sv. Rafaela ozdobil a nad to novou věž vystavěl.

V Mladoticích kapli pod titulem nejsvět. jména Blah. Panny Marie, jinak dle ústního podání „Matky nejtišší“ zvanou v podobě hvězdy šestirohé znova vystavěl a r. 1710. 14. listopadu slavně posvětil. Ve všech klášterních, farních kostelích pořídil lampu hořící před nejsv. Svátostí oltářní a ke každému klášternímu dvoru od kostela vzdálenému obstaral zvon pro zvonění každodenní Ave Maria a proti bouřím.

Na cestě od kláštera k tomuto dvoru sechutickému umístil sloup se sochou sv. Bernarda a výše druhý se sochou sv. Jana Nep. z kamene kvádrového. Opatství od zbožné paměti nejdůst. pána Ondřeje Trojera (pleno titulo) vystavěné ve vnitřku co se týče oken, dveří, podlah, kamen a schodů mramorových dokončil a sám roku 1700. 4. března s úředníky řeholními ji obývati počal.

Měly by právem zde sice vypočteny a připomenuty býti věci přemnohé, dobře učiněné a zlepšené, jako kozojedského kostela opětné postavení s věží nejnovější, fary kralovické, kaple krašovské, dvorů Býkova, Kalce a Rohů vystavění; pouze přidáno budiž, že nejdůst. Pán Eugen opat ve stavbě nového, většího konventu nad kůly r. 1711. první základní kámen položiv, ač přetěžké časy překážely a to plné daní nádherné a podivuhodné dílo to podniknuté (započaté) ze všech sil prováděl, že již refektář a několik cel

k takové důkladnosti přivedl, že roku 1725. polovička řeholníků ze starého konventu do nového se přestěhovati mohla.

V refektáři umělý krucifix a 9 velkých obrazů zavěsiti kázal, pro něž sám myšlénku (nákres) zhotovil a nápisy složil.

Téhož roku 2. července v Tejnici pro nový kostel s největší slávou první uložil kámen základní. Nejpozději obstaral sochu stříbrnou Zvěstování Blah. Panny Marie.

Připomíná se zde také, což výše opomenuto bylo, že týž nejdůst. Pán v rybníku mladotickém mimo část přidanou ku vodovodu kamennému i druhý dřevěný vodovod znovu položiti kázal, ne méně, že i volšanskému rybníku hráz z velké části opraviti kázal a rybník dvojím dřevěným vodovodem opatřil, jakož i nový odtok, jakž se tam z kvádru vytesaný spatřuje, vystavěl. Praveno bylo, ač byly časy přetěžké, neboť mimo daně dle majetnosti poddaných uložené, jež se mimořádně vojenské zovou, dal nejdůstoj. Pán Eugen císařům Leopoldovi, Josefovi a Karlu, o němž se zběžně zmiňuji, 17.021 rýnských.

Totiž pro zpětné vykoupení nádob stříbrných kostelních, to jest: kalichů, konviček, svícnů, lamp, ciboria.

Roku 1704., kteréhož roku císař Leopold jsa nemocen a r. 1705. 5. května, což velmi pamětihodno jest, zemřel	442	r.	36 kr.
„ 1706. císaři Josefu	6000	„	— „
„ 1710. „ „	2564	„	— „
„ 1711. jako cestovné Karlu	4515	»	10 kr. 3 d.
„ 1725. císař Karel VI. žádal na opevnění Bělehradu a Temešváru ve 3 letech splatných	3500	„	— „ — „
V sumě	17.021	r.	46 kr. 3 d.

Musí i jiné kláštery, ano i sám nejjasnější arcibiskup pražský z hrabat z Khynburgu (plným titulem), nejdůst. kapitola metropolitní i otcové všemohoucí t. j. Jezovité přispívati, jak následuje:

Připomenutý nejjasnější . .	4300	r.	Probošt starobolesl.	500	r.
Prelát sionský (Strahov) . .	4500	„	„ borovanský	300	„
Křižovníci u mostu	2000	„	Jeptišky u sv. Jakuba Víd.	2000	„
Broumovský	8000	„	„ v Doxanech . . .	4000	„
Osecký	4000	„	Karmelitky bosé	1000	„
Královédvorský	3000	„	Jeptišky u sv. Jiří v Praze	2000	„
Vyšší Brodský	2000	„	Karthusiani Jičín	3000	„
Chotěšovský	3500	„	Sv. Koruna	500	„
Plasský	3500	„	Děkan litoměřický	500	„
Kladrubský	2000	„	Sv. Mikuláše, Praha	500	„
Teplský	2500	„	Želivský	500	„
Jezovité celých Čech. . . .	24000	„	(Plagenský)	600	„
Komendator chebský . . .	150	„	Kanovníci, Třeboň	900	„
Sv. Anny v Praze	150	„	Velkopřevor	3000	„
Děkan vyšehradský	300	„	Taktéž i jeho com.	1000	„
Klášter vopršický	200	„	Biskup litoměřický. . . .	1000	„
Komendator mostský . . .	300	„	Královéhradecký.	500	„
			Kapitola Metropol.	2000	„
Snešeno . .	64300	r.	Suma . .	23800	r.

Dohromady 88100 rýnských.

To také znamenitého přihodilo se, že vysoce slovutná císařovna 18. Máje r. 1721. do Karlových Varů cestujíc, v Jesenici na oběd se zastavila. Nejdůst. Pán Eugen s ctihodným otcem převorem Řehořem Guldenem tamtéž přítomen jsa, jí pokrmy na stůl položené a předložené býti mající požehnal formou touto: Což předloženo jest a předloženo bude, slovem Pána Ježíše posvěceno budiž ve jménu Otce i Syna i Ducha sv. Amen. Potom též byl od nejvyššího podkoního Jeho Exellence pana hraběte z Paarů, který tehdy zastupoval

vrchního praefekta dvorního, pozván ku stolu čili k hostině nejvyšších úředníků dvorských, a před odchodem Jejího Veličenstva k políbení ruky předpuštěn byl.

Dne 25. června, když výše zmíněná císařovna po užití Varů z lázní se vracející znova v Jesenici snídala, nejdůstojnější s důstojným Otcem Lvem tam zase přítomen jsa, od dvorního kaplana vyzván, aby opět pokrmy požehnal, k čemuž císařovna jako nejjasnější Paní Libínská svolila, uprímně poděkovala a dosti značný úklon hlavy učinila. Téhož dne odebral se nejdůst. do Rakovníka a 26. ráno do lesa Křivoklátského do Lán, kdež Jeho Excellence Pan hrabě Jan Josef z Valdsteinu, nejvyšší maršálek království Českého Její Veličenstvu připravil hon čili spíše střílení jelenů, jichž císařovna sama 143 kusy zastřelila a na noc do Smečna k Jeho Excellenci panu hraběti Martinicovi se navrátila. V onom lese byl nejdůstoj. Pán jak od Jeho Excellence pana hraběte z Valdsteinů tak i od výše zmíněného praefekta dvorského hraběte z Paaru ku stolu pozván, pokrmy však Její Veličenstvu nepožehnal, poněvadž Jeho Excellence pan hrabě z Valdsteina, nevěda, že nejdůstojnější tam půjde, jednoho z kanovníků Litoměřických, Honigara, pozval.

Navrátiv se nejdůst. Pán opat do Plas, obdržel pozvání od Nejdůst. kapitoly metropolitní ku slavnosti vyzdvižení ostatků sv. Jana Nepomuckého dne 4. července slavené, tohoto obsahu:

Nejdůstojnější a vysoce ctěný Pane nám nejctihodnější. Poněvadž (ne bez velké jak milé vlasti naší tak i sousedních provincií radosti a útěchy) nejsvětější Pán pan Inocentius z Boží prozřetelnosti totiž jména Papež XIII. obdržev dříve sdělení o obojím vyšetřování, jak v příčině úcty veřejné, tak i milostí a divů od sv. Jana Nepomuckého konaných (k objevení jichž i nejdůstojnější Pán pan prosebnými listy svými zakročiv, popud dal) nejvřelejším přáním všech nejmilostivější a největší touž úctu veřejnou schvaluje, nýbrž i o témž svatém Patronu officium a mši sv. z „Comune unius martyris“ sub ritu duplici (M. M. maj.) pro toto slavné království však sub ritu semiduplici pro Germanii a dědičné země rakouské, ba i co více a v podobných případech neslýcháno jest, vyzdvižení samo a umístění sv. Těla, nejjasnějšímu Pánu panu vrchnímu pastýři našemu, dle vůle jeho dovoliti ráčil. A poněvadž Její Veličenstvo císařovna naše nic více než aby úkonu tomu slavnému ze zvláštní k onomu sv. Janu důvěry i úcty osobně přítomna byla si nepřeje, aby přáním jejím nejzbožnějším zadost se stalo, dotčená slavnost na 4. července ustanovena jest. Pročež Vaši Veledůstojnost k této zváti a pokud možno v pontifikáliích barvy červené se objeviti a svou přítomností tento od věků nevídaný úkon okrášliti ať si neobtěžujete, nejlaskavěji žádati si opětujeme, Božské ochraně nás navzájem odporučujeme a zůstáváme na Vaši veledůstojnost nejoddanější:

Probošt, děkan, celá svorná kapitola metropolitní kostela u sv. Víta na hradě Pražském:

V Praze, v kapitole metropolitní dne 26. června 1721.

Daniel Josef z Mayerů, biskup a probošt. — Jan Václav Kotovec, Sv. M. kost. pražs. děkan.

Při té příležitosti může býti připomenuto, že z prozřetelnosti Božské tak určeno bylo, aby jako sv. Jan Nepomucký pro nejzbožnější královnu Johannu, manželku Václava zrzavého, že tehdáž mlčenlivost její zpovědi porušiti nechtěl, trpěl a mučednickou smrť podstoupil; tak nyní slavnost jeho slavného vyzdvižení a umístění za přítomnosti nejjasnější císařovny Alžběty manželky Karla, veřejným procesím se slavila dne 4. července. Kterémuž procesí byl nejdůst. Pán Eugen přítomen a pomáhal nésti svaté tělo.

Roku 1725. 30. června nejjasnější císař Karel VI. s nejjasnější císařovnou šťastně (byť v dešti) dostihl Prahy. Dne 5 září jest korunován a císařovna 8. září téhož roku. Poznámka. Když Jeho Veličenstvo Karel VI. před korunovací sněmu byl přítomen, připuštěni jsou ze všeho stavu pánů i ti, kteří jinak míst v sněmu neměli. Aby se tedy ti poslední nedomnívali, že tím skutkem místo na vždy obdrželi, Jeho Veličenstvo ustanovil a zřejmě se vyjádřil, že týž skutek za obyčejných poměrů nikterak předpokládati neb vyžadovati

se nesmí, nýbrž že ti, kdož napřed neměli místo za patřičné jak dříve usnešeno bylo, žádati a vzíti povinni jsou.

Roku 1725. nejnovější zázrak stal se s jazykem sv. Jana Nepomuckého. Když téhož svatého ostatky svaté, až dosud pod početí nejjasnějšího knížete arcibiskupa Pražského uschovaná, znova otevřeny byly a vyňaty kosti svaté, jako dříve neporušené nalezeny jsou, sv. jazyk však celý stažený, vysušený, ani podobu jazyku neměl, nad čímž sám nejdůst. nejjas. s nejdůstojnějšími pány kanovníky a všichni nejvznešenější království Českého, kteří tehdy přítomni byli, zarmouceni a zaraženi byli. A ejhle! mezi tím, co nejvíce tesknili, náhle počal jazyk sv. nabíhati i červenou barvu dostávati, z jedné strany k druhé se pohybovati, tak že by nikdo nepochyboval, že první den z člověka živého vyňat byl. Ejhle! Pečeť zpovědní!

Mezi pamětihodná udání kláštera plasského to musí býti připuštěno, co nejzbožnější paměti nejdůst. pán Ondřej Trojer vykonal. R. 1693. píše nejdůst. pán kancléř Lipnic nejdůstojnějšímu: Nuntitus apoštolský poslal psaní nejvznešenějšímu arcibiskupu Pražskému, kterým zmíněnému panu Ondřeji se ukládá povinnosť ve jménu autority apoštolské visitovati klášter Waldsassenský, a zároveň patenty téhož za apoštolského visitátora ustanovující a jmenující.

Kterážto visitace 8. června onoho roku 1693. počala a 16. t. m. šťastně skončila. Pročež nejdůstoj. pan nuntius apoštolský přijav vyšetření o vykonané apoštolské visitaci nejdůst. panu Ondřeji Visitátorovi díky vzdává a jeho práci schvaluje. Roku 1694. byl od stavu církevního vyslán k císaři nejdůstoj. pánem Danielem z Mayerů, tehdáž kanovníkem, nyní však nejosvícenějším biskupem a proboštem kapituly metropolitní na hradě Pražském.

R. 1695. obstaral panu opatu vyšíbrodskému a svatokorunskému místo na sněmě v Praze Pomlčím o těžkosti olomúcké.

Pro památku zde se udává: co za statky, klášter plasský neboli následující místa, totiž: Plasy v rakovnickém, Kacerov však v plzeňském kraji do dnešního dne pokojně v držení má.

S kostely v území plasském 7, kaplemi 2 v krašovickém kost. 1. kačerovské kostely 3 a 1 kaple. Taktéž v Tejnici u Blah. Panny Marie od Anděla pozdravené kostel 1 s proboštstvím, v kterém dnes žijí s proboštem 3 řeholníci. Jak však Tejnice ku lášteru plasskému přešla, poučuje list lit. A.

Následující dvory v držení má klášter na panství plasském, krašovickém a kacerovském:

V držení má	Kostely	Kaple	Dvory	Vinice	Mlýny	Rybníky	Město	Vesnice	Rolníky	Chalupníky	Nájemníky	Myslivce	Duší
Plas	8	2	6	6	10	29	1	24	180	79	386	5	3464
Krašov	1	—	1	1	2	3	—	4	31	14	40	—	577
Kacerov	3	1	4	4	7	10	—	21	168	84	348	4	2793
Celkem . . .	12	3	11	11	19	42	1	49	379	177	774	9	6834

Povstání rolníkův a činnosť Miserónská neboli způsob krádeže, připomínají přílohy lit. B a C.

Taktéž ukazuje lit. D. smlouvu nejdůst. p. Eugenia s Kralovickými stran polí (luk) v Tejnici.

Drobné zprávy.

Gotický kostel sv. Václava při bývalé trestnici na Novém městě pražském, zajímavý starobylostí a vnitřkem, provedeným umělecky, má býti zachován budoucím pokolením. Obec Pražská zažádala proto o zemskou a státní subvenci, načež jí došlo vyzvání od zemského výboru, aby předložila plány s rozpočtem na zachování této památky českého umění stavitelského. Plány i rozpočet vypracuje známý odborník architekt Mockr. *Hs.*

Kostel sv. Jindřicha na Novém městě pražském vrací se částečně původní své podobě. Již od léta pracuje se na vsazení vkusných oken gotických s bohatými kružbami. *Hs.*

Česká národní píseň a hudba zůstává přes všecky triumfy v cizině — často Popelkou doma. O výstavě slyšeli jsme nejednou stesky, že ta neb ona píseň je »otřepaná«. Slyší-li pak kdo něco podobného od Němců o jejich písních? Proto asi — bylo to tuším 17. srpna, hráli hudebníci při lidovém průvodu po výstavišti — známý »Castaldo-marš«, při jehož zvucích vyšlapují si pražští pobudové a blátošlapové. *Ten.*

Zneužívání nár. kroje. Letos v době národopisné výstavy rozšířila se „nemoc krojová« úžasné. Viděli jsme plátěných, koženek a jiných »povedených« částek krojových mnoho. To není popularisování, to jest zneužívání kroje národního Štěstí ještě, že jsme viděli též opravdový kroj. Totéž platí o některých »historických« průvodech: maškarády hotové. Chvilkovým, nevkusným a slátaným krojem (?) neudržíme mizící kroj lidový, ale ovšem dobře použiti jednotlivostí z něho (asi tak, jak učil „Český kroj« vyd. Mil. Procházkovou), nechť to již ornament lidový na šatě dámy, nebo mužské náprsence: obé se ostatně dobře ujímá a působí pěkně. *Kunc.*

Názvy lidových tanců. Mezi listinami z předešlého století a z počátku našeho, nalezl jsem osmerku papíru, opatřenou rámečkem a tisknutým soupisem tanců, obvyklých na Litomyšlsku. Nevím, za jakým účelem tento seznam se tisknul. Zní takto: Verzeichniss der auf der Herrschaft Leutomischel üblichen Volkstänze: Třinožka neb Drimagka. Wopice. Kráwa Slepička. Mráz. Nadiwagna. Woštěpačka, Zeman. Trakač. Baborak. Polka. Drátař. Sekegna. Furiant. Kocour. Salat. Plácawá. Kozel. Trám. Kdyby moje byla. Gsem rad, že gsem dostal mladou ženu. Šupák. Hulán. *B. V. K*

Století počítati neumí ještě pisatel textu »Bitva u Lipan« k vyobrazení: »Po bitvě u Lipan« v Kalendáři Besedy Lidu na r. 1895. str. 40., kde píše: »Oč se vlastně jednalo v bitvě této? Ve století čtrnáctém hlásila se valná část národa českého ke kališnictví čili ku přijímání pod obojí způsobem Páně.« Tedy bitva u Lipan — svedená dne 30. května r. 1434. — náleží do 14. století?! *K. V.*

Zprávy o spisech a časopisech.

K několika »připomenutím« zaslaným poslední dobou, odpovídáme, že oznamujeme jen spisy »dodané« přímo redakci.

Dr. Č. Zíbrt. **Seznam pověr a zvyklostí pohanských z VIII. věku.** Jeho význam pro všeobecnou kulturní historii i pro studium kulturních přežitků v novějším lidovém podání se zvláštním zřetelem k české lidovědě. V praze 1894. Rozprav čes. akademie pro vědy, slovesnost a umění roč. I. čís. 2. stran 176. Nejspíše za Karla Velikého sestaven byl »Indiculus superstitionum et paganiarum« obsahující stručný a nyní těžce srozumitelný seznam

pověr a zvyklostí pohanských, jež měli kněží zakazovati a trestati. Zíbrt, předeslav nutný úvod, v němž líčí boj křesťanství s pohanstvím, zásluhy církve o kulturu evropskou na začátku středověku a vítězství křesťanství, přechází k pramenům ku poznání zápasu pohanských tradic s křesťanstvím, uvádí poenitentialia, synodalní, a koncilní řády a konečně klade všech 30 vět nápisů z Indiculu. Zíbrt připojuje své stanovisko a svou methodu; přistupuje k výkladu »na základě odchylném od posavadních prací o témže předmětu, na základě širším . . . Týž obyčej lidový, táž pověra, které podle Indiculu vidíme na úsvitu vzdělanosti národův evropských, a které dlouho potom vinou se rozmanitými projevy v pásmu středověkých dějin kulturních a zasahují až do doby nejnovější, kolují podnes v podání národů primitivních, kdež mohou podnes bujeti a rozvíjeti se volně, bez umenšení a změn, které přivodila u národů vzdělaných postupující kultura. Vysvítá odtud, jak za stejného popudu v dobách rozličných, na místech od sebe odlehlých, vznikaly a vznikají v lidské mysli patrně týmž postupem představy, výklady, zjevy příbuzné, ba totožné.« (Str. 8.) Tak zjištěna shoda nejedné pověry české s oněmi v Indiculu zakazovanými. Hojně snesená literatura slovanská dodává spisu zvláštní ceny, což výslovně podotýkáme, poněvadž to někteří vytýkali. Arci to, co zakazováno v Indiculu, bylo u lidu německého, ale obratný badatel shledávaje parallely se starými zprávami našimi i přežitky dosud žijícími, dokazuje tím existenci jich i u nás. Zakazují se: pohřební zvyklosti, pohanské božnice, bujné a nedůstojné slavnosti v chrámech křesťanských po způsobu pohanském, lesy a posvátní hájové, obřady na skalách a výšinách, též na počest Mercuria-Wodana, kult křesťanských svatých způsobem pohanským, amulety a talismany, kult vody, lekovadla a zaříkadla, věštby z náhlého objevení se, křiku i letu zvířat, věštby a hádání, losy, nícení živého ohně, věštby z mozku zvířat obětovaných (?), ctění ohně, představy o místech osídlených nižšími božstvy, připíjení na počest Panny Marie, pohanské svěcení středy a čtvrtku, pověry při zatmění měsíce, troubení proti mračnům, zapovídá se dále vyorávati brázdu kol osad na ochranu před kouzly, přestrojování, pocta mrtvých, nesvatých, pečivo v podobě postav, zvířat, věcí a symbolů, strojení bohů z ústřižků soukenných, nošení model po polích, obětování napodobených údů churavých, konečně se zakazuje víra v čarodějnice, že by mohly pojídati měsíc. *V. R.*

Národopisná výstava československá v Praze r. 1895. Pod tímto názem počalo vycházeti dílo bohatě illustrované, se zvláštními přílohami, též barevnými, tiskem a nákladem J. Otty. Redakce svěřena jest: F. A. Šubertovi, Dru. L. Niederlovi, Frt. Schlafferovi, Dru. Em. Kovářovi a K. L. Klusáčkovi. Čeští spisovatelé a umělci, kteří pracovali na výstavě jako jednotlivci samostatně nebo v odborech NVČ., slíbili své účastenství; celé dílo bude nádherně vypraveno a vyjde ve 20—22 sešitech velkého formátu o 20—24 str. Cena sešitu 80 kr. jest mírná. Obsah díla: Úvod. I. Pěstování národopisu československého do r. 1891. a vznik NVČ. Přehled přípravných prací k NVČ. a události od r. 1891. do 14. května 1895. Otevření NVČ. a povšechný pohled na ni. — II. Všeobecná část: Zeměpis. Statistika a demografie. Anthropologie. Dialektologie. — III. Vesnický lid československý (jak jest zobrazen na výstavě). Povšechný úvod o české vsi. Výstavní dědina (skutečné stavby výstavní, modely, zobrazení staveb a sídel). Vnitřní zařízení bytů. Kroje, zaměstnání. Zvyky a obyčeje Národní píseň, hudba a tanec. Prostonárodní lidová literatura. — IV. Krajinské výstavky (venkov a město) z Čech, Moravy, Slezska, uherského Slovenska, Dolních Rakous, Ameriky. — V. Stará Praha. — VI. Museum král. hl. města Prahy. — VII. Památky cenné práce výtvarné (výšivky, nábytek, náčiní, práce ze dřeva, kovu, hlíny, skla atd.). — VIII. Církevní oddělení, a) katolické, b) evangelické. — IX. Výstavy odborové. 1. Pravěk zemí českých. 2. Literatura. 3. Hudba, 4. Divadlo. 5. Oddělení české ženy. 6. Školství obecné. 7. Studentstvo a vysoké školy. 8. Oddělení technické. 9. Cukrovarství. 10. Oddělení právnické. 11. Oddělení obchodní. 12. Oddělení válečnické. 13. Spolky (»Sokol«, turisté, hasiči a ostatní spolky vůbec). X. Architektura applikovaná, osvětlení a fontaina. — XI. Moderní průmysl. — XII. Průběh výstavy (historie výstavy od 15. května do uzavření, slavnosti národopisné a j.) Doslov. — XIII. Materiály (provolání, listiny, osobní seznamy, zprávy účetní, různé doklady. tiskopisy výstavní a p.) Dílo bude uzavřeno rejstříkem a obsahem. *Nr.*

Knihy líkařské z mnohých kněh vybrané a na větším díle věci zkušené tuto pořádně jsou sepsané L. P. 1597 a nyní v nově přepsané L. P. 1629. Obsahem opatřil a k tisku upravil V. P—s. V Chrudimi. Nákladem spisovatelovým, tiskem St. Pospíšila. 1895. Cena 20 kr., stran 36. Spisek tento čítá 228 prostředků léčitelských proti nemocem lidí a zvířat i rady proti škodným zvířatům, hmyzu i proti čarám Čísla 144—146 a 211—225 dokazují, že rukopis nepovstal celý najednou Příspěvek tento rádi zařaďujeme do literatury prostonárodního léčitelství a varujeme před možným napodobením, vydávati lidové rukopisy v přepisech diplomaticky věrných jako při nějaké legendě ze 14. stol. Stáváť se tak všecka zbytečná péče směšnou, čteme-li substantiva uprostřed věty i slov s velikou písmenou, spony a předložky v jedno s následujícím, ss = š, řz = r, y po ť a pod. opisováno jak stádo běží bez interpunkce. Poznámka připojená ke konci, že »original byl majetkem rodiny p. Ludv. Kupky, hostinského ve Vys. Mýtě«, měla přijíti do pohřešované a přec nutné předmluvy, která měla pojmouti poznámky o jazykové stránce rukopisu a tak zbaviti spisek odstrašující transkripce. Spisovatel končí abecedním seznamem léků užívaných a v tomto lékařství uvedených. Doporučujeme častější vydávání selských rukopisů a pod., aby tím spíše a dříve nalezeno bylo jádro léčitelství lidového. *Mir.*

Oehm Vincenc, bývalý kaplan kouřimský. **Paměti královského města Kouřimě. I. díl.** Praha 1894. Nákladem vlastním. Str. 86, s 9 illustracemi. Spisovatel obral si za úkol podati dějiny Kouřimě od založení župního hradu až do začátku válek husitských (r. 1419.). Době předhistorické po krátkém úvodu věnována pozornosť v popisu místa »starého hradu župního« a v kapitole o nejstarších pověstech, též z Hájkovy kroniky, o nichž spisovatel praví, že »nejsou sice bez historického podkladu, avšak nepravdivosť jest každému patrna!« Sluší vytknouti, že pověsti lidem dosud vypravované nejsou všecky uvedeny. Doba historická obírá se pak dobou od let 925. K tomu, co spisovatel napsal o starém hradě Zličsku, přidáváme: Památky arch. III. 97 a X. 363. Kdy po zboření toho byla založena Kouřim, nelze určitě říci, ale stála již v 2. polovici 13. stol. Všude čteme ještě: Přemysl Otakar II.! Vnitřní poměry města ve století 14. vylíčeny ve zvláštní stati, kde jest věnováno místo též popisu města i hradeb, dosud téměř zúplna zachovalých. Škoda, že nebyla reprodukována pečeť městská z r. 1355. připomenutá na str. 43. Zajímavá a pro srovnání se staropražskými jsou důležita jména konšelů od r. 1346 i obyvatelstva str. 48. Další stránky vyplňují stati: v děkanském chrámu Páně sv. Štěpána asi z prvé polovice 13. století (přechodního slohu z románského do gotického, archidiakonát kouřimský, duchovní správa v Kouřimi od založení města až do r. 1419., špitál P. Marie, o němž se děje zmínka v listině ze dne 2. listopadu r. 1299., škola, o níž první zmínka jest z r. 1377.; kostel a klášter sv. Martina, útulek to mnichů Cisterciáků asi z prvé polovice 14 stol. zbořen a vypálen r. 1421. a na místě, kde upáleno 5 mnichů v sudech, vystavěna před branou volešecká pětihranná kaple P. Marie. Nejbližšímu okolí Kouřimě dostalo se ozdoby nemalé vystavěním Cisterciáckého kláštera v Skalici za Karla IV. Zakládací listina vydána biskupem Dětřichem v Praze 13. října 1357. Stavba kláštera protáhla se do r. 1400 *Václav St.*

P. Kocián Vácslav. **Rodička Boží Svatoštěpánská v Praze.** 1895. Nákladem vlast. Str. 8. Přiložená a zdařilá reprodukce téhož obrazu, provedená v barvách, vhodně doplňuje pečlivě sebraná data o něm z pamětních knih fary svatoštěpánské. Jméno má od chrámu, v němž se odedávna chová. Vlastní obraz, představující Bohorodičku s Ježíškem na rukou, malován jest na plátně, přilepeném na prkně a vězí v rámci vyzdobeném malbami ze života Marie Panny. Dle tradice byl darován kostelu svatoštěpánskému prvým arcibiskupem pražským Arnoštem z Pardubic. Znalci též kladou jej do 14. věku. Co se týče dalších osudů této perly malířství českého, odkazujeme čtenáře přímo na spisek samý v ceně 10 kr. Kéž i jiní důstojni duchovní, blízcí podobným památkám, postarají se, by takové, jako: madonna Vyšehradská, Zbraslavská a j, staly se známými i širšímu obecenstvu. *M. Jindra.*

Otázky a odpovědi.

Na mé vyzvání darovali kraslice do mé sbírky: pí. Vlasta Pittnerová, spisovatelka v Praze, postup malování kraslic, znázorněný na 10 kusech, jak je malovala Márija Lužná z Nové Vsi od Uher. Hradiště ve výměnku horáckého gruntu na NVČ. — Jože Orszák Vrančovský z Nového Hrozenkova na Valašsku 49 kraslic a nejmenovaná dáma velikonoční koledu z Jičínska. Za všecky dary děkuje vřele redaktor.

Kde a s jakým významem zná lid slovo »fabian«. (Zprávy buďtež zaslány Josefu Wildtovi v Litni, česká západní dráha.)

Komu jsou známy pověsti o potopených zvonech jako jest »Jan za chrta dán«? *Redakce.*

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Třetí schůze kočovní. Loni, 4. listopadu, byla konána kočovní schůze v Hostivaři. Pro pokročilý čas nebyl celý její program probrán i slíbeno, že se do Hostivaře ještě vrátíme. Stalo se tak 18. srpna, kdy byla konána v Hostivaři třetí kočovní schůze. Na pořadu byla prohlídka starobylého kostela románského Stětí sv. Jana Křtitele. Za výklad historický jsme povděčni členu, vdp. P. Jos. Vajsovi. Schůze pak konána v hostinci »U české koruny« Vdp. P. Jos. Vajs převzav předsednictví, uvítal shromážděné a omluviv nepřítomnosť některých členů, udělil slovo p. J. Soukupovi. V delší rozpravě: »Kterak by měla přispěti každá česká obec k sepsání vlastivědy české« poukázal řečník k tomu, jak potřebí sbírati památky a kterak si nutno při tom počínati. »O naší Společnosti a jejích úkolech« nemnohými slovy promluvil jednatel. Schůze se vydařila morálně i hmotně. Ač neobyčejně krásný den zajisté mocně vábil na výstavu, přece bylo účastenství velice značné, jak od občanstva místního, tak i od okolního, i od našich členů. Byli jsme potěšeni účastenstvím člena p. Jos. Klosa ze Šopky u Mělníka, jenž se nerozpakoval jedině za příčinou návštěvy schůze vážiti dosti dlouhou cestu. Horlivý člen, p. přednosta Ant. Jakeš, který nám získal celou řadu nových členů a stále pamatuje na rozmnoženou našich sbírek, má opět hlavní zásluhu o zdar schůze. Jest si přáti v zájmu naší věci, aby bylo hojně následováno jeho příkladu. *Černý.*

Zpráva pokladní. Od 8. května t. r. přistoupili za členy následující P. T. pánové a korporace: A m e n a Theodor, stavitel; A n t l Theodor, úředník kn. Schwarzenberského archivu v Třeboni; B a l c a r J. V., c. k. poštmistr v Kuklenách; P. B á r t a Jos, farář v Praskovicích; P. B a t a l Ant., farář v Malkovicích; slč B e r n á š k o v á Anna v Kovarech; Česká b e s e d a v Českém Dubě; Měšťanská b e s e d a na Žižkově, za r. 1893. zl. —·80, za r. 1894. zl. 2·—, na r. 1895. zl. 1·—; Občanská b e s e d a v České Třebové; Řemeslnicko-živnostenská b e s e d a v Kostelci nad Černými lesy; B l a ž e j Václ., úředník Zemské banky král. českého; Čtenářský spolek »B o ř i c k ý« v Milíně; B r o ž Jan, trafmistr v Uhřiněvsi; B r o ž Vojt., majetník realit; JUDr. B ř e z i n a Jos, advokát v Blovicích; P. Frà B y č e k Tom, děkan v Strakonicích; Č á s t k a Alois, učitel měšť. školy v Českém Brodě; P. Č e r m á k Frant., farář u sv. Víta; P. Č e r v e n k a Jos, kaplan v Poříčí nad Sázavou; Č i h á k V., učitel na Král. Vinohradech; D a n n e r Fel. Oldř., c. k. poštmistr v Nepomuku; D l o u h ý

Václ., říd. učitel v Zákolanech; Doležal Leop., ředitel velkostatků a okresní starosta v Poděbradech; Doskočil Frant., učitel v Sázavě; Duda Václav, obchodník v Zákolanech; Dürich Jos, okr. starosta v Klášteře nad Jizerou; Dvořák Frant. účetní; Felfel Zdeněk, obchodník v Kuklenách; Fleischinger Bedřich, architekt; Friedl František, tramistr; Fryček Ant, staniční dozorce v Hostivaři; Geisselreiter Tom., magister pharm. za rok 1894. zl. 2·—, na rok 1895. zl. 1·10; Hanauer Karel, tramistr v Nuslích; Havlíček František, inženýr na Královských Vinohradech; Herfurt Jan, chemik cukrovaru v Trmici; P. Herold František, arciděkan v Plzni; Hoffmann Arnošt, přednosta stanice v Blovicích; Hradec Jos., staniční dozorce v Hostivaři; Hruška Karel, učitel ve Voticích; Hübner Karel, pokladník záložny v Žamberku; MUDr Chudoba Karel, obecní starší, a lékař, za r. 1894. zl. 1·—, na r. 1895. zl. 1·—; MUC. Jakerle Bedř. v Hostivaři; Jedlička Jan, ředitel měšť. školy v Českém Brodě; Jindra Petr, učitel v Hostouni; Jirásek Jos., rolník v Kříženeči; Kinzl Frant., stavbyvedoucí ve Voticích; Kircheisel Jaromír, c. k. setník akt. zemské obrany v Plzni; P. Klečka Václ., kaplan ve Zdislavicích; Klub optiků a mechaniků v Praze; Veřejná knihovna král. města Domažlic; Kodeš Frant., chemik cukrov. ve Mšenu, za r. 1894. zl. 2·—, na r. 1895. zl. 1·—; Kohout Václ. J., důchodní ve Vodňanech; König Boh. Frant., spisovatel v Mnich. Hradišti; Kopáč Jos., učitel měšť. školy v Humpolci; Kopecký Arn., správce pivováru v Práči; P. Kroiher Fr. Jan, kaplan v Blatné; vzdělávací a zábavní spolek »Kroužek Klicperův« na Král. Vinohradech; Kříž Viktor, c. k. notář v Blovicích; Kubart Václ., c. k. berní inspektor v Žamberku; Kučera Ed., učitel v Dolních Měcholupech; Lexa Josef, inženýr na Král. Vinohradech; P. Macoun Jindř., kaplan v Lounech; P. Macháček Vinc., farář a osobní děkan ve Zdislavicích; Malina Vilém, obchodník v Jaroměři; Malý Vinc, účetní na Král. Vinohradech; P. Marek Václ., děkan v Lochovicích; Mareš Jos., učitel na Žižkově; Matoušek Jan, okr. tajem. v Benešově; P. Mencl Vinc., kaplan v Žamberku; Mertlík Václ., okr. zvěrolékař v Blovicích; Míšek Ant., arcivév. lesní v St. Přerově; bratrský kruh »Mladá Čechie« v Rokycanech; pí. Moravcová Ant. v Záběhlicích; Moravec Jan, říd. učitel v Semicích, za r. 1894. zl. 2·—; Městské museum v Jindř. Hradci; Němec Frant., účetní cukrov. v Král. Městci; Nesměrák Jos, správce vápenice v Řeporyjích; Obický Václ., úředník v Michli; okresní odbor národopisný v Horažďovicích; vzdělávací beseda »Palacký« na Žižkově; Pelc J., okresní zvěrolékař v Žamberku; MUDr. Pelikán Bedř. v Českém Brodě; P. Petraš Jos. K., c. k. dvorní kaplan, kanovník a děkan v Kostelci nad Labem; JUDr. Pinsker Čeněk, advokát ve Voticích, za r. 1894. zl. 2·—, na r. 1895 zl. 1·—; P. Plachý Ferd., děkan v Žebráce; MUDr. Polický Ludvík, obvodní lékař v Trmici; JUDr. Porkert Bedřich, c. k. místodržitelský koncipista v Žamberku; Prchal Jos, techn. adjunkt cukrovaru v Lužci; Prokeš Vilém, rolník v Hostivaři; Ptáček Josef v Brandýse nad Labem; rytíř Rašín z Rýzmburka František, velkoobchodník; MUDr. Rejthárek Stan, obvodní lékař v Králové Městci; P. Režný Antonín C., kaplan v Čelakovicích; Richter Vojtěch, sládek v Petrovicích; P. Rohlík Antonín, kooperator ve Vojn. Městci; Rybák Jan, obchodník v Záběhlicích; Th. Dr. P. Karel Lev Řehák, farář u sv. Ducha, za r. 1894. zl. 2·—, na r. 1895. zl. 1·—, za publikace zl, 1·15; Ředitelství měšť. školy dívčí v Něm. Brodě; Řídký Václ., přednosta stanice v Jihlavce; Říha Frant., majetník uměl. dílny zámečnické; Sazyma Jan, lékárník v Lišově; Sbor dobrov. hasičů v Nov. Městě nad Metují; Sbor učitelský měšťanské školy ve Strakonicích; Sedlák Prokop, velkoobchodník; Schopf Kamil, starosta a c. k. poštmistr v Žamberku; Schulz Václ., kustos c. k. universitní knihovny; P. Skokan Ant, děkan v Zásmukách; Skrbek Alois, c. k. geometr ve Vídni, za r. 1894 zl. 4·—; Skrbek Bedř., účetní knihtisk. v Pardubicích; Slaboch Jarosl., statkář v Hostouni; tělocv. jednota »Sokol« v Blatné, v Blovicích, v Brandýse nad Labem, v Břevnově, v Bučovicích, v Budyni nad Ohří, v České Skalici, v Českém Dubě, v Dobrovicích, v Dobřívě, v Dolním Bousově, v Jablonci nad Nisou, v Kuklenách, v Libni, v Milevsku, v Mirovicích, v Mor. Budějovicích, v Novém Strašecí, v Pelhřimově, v Poděbradech,

v Polici nad Metují, v Polné, v Praze, v Přerově, v Příbrami, v Rokycanech, v Sadské, na Smíchově za r. 1894. zl. 2·—, na r. 1895. zl. 1.—, v Soběslavi, v Štěpánově v Teplicích, v Třebíči, v Unhošti, ve Vamberku, ve Veselí nad Lužnicí, ve Volyni, ve Vrdech, na Zbraslavi a ve Zdicích; tělocv. jednota »Sokol Tyrš« v Brně; tělocv. jednota »Sokol Hazmburský« v Libochovicích; tělocv. jednota »Sokol Tyrš« v Nové Pace; P. Soldat Jan, zámecký kaplan na Hradišti; Soukup Jos, rolník v Měcholupech; Společenstvo stavebních živností v Horažďovicích; Spolek posluchačů inženýrství na české technice v Praze, za r. 1894. zl. 2·—; Čtenářský spolek v Kelči; Stárek Jos., učitel měšť. školy v Blovicích; Suk Václ. Zikm., měst. tajemník v Blovicích, Šámal Gust., architekt a stavitel; P. Šebor Jos, farář v Žežicích; MUDr. Šimek Fr. v Českém Brodě, za r. 1894. zl. 2.—, za publikace zl. 2·28, na r. 1895. zl. 1·—; Špaňhel Jos, autor. geometr v Rokytnici; P. Štěpán Jos. adjunkt kn. arcib. konsistoře v Praze; Tichna Frant., stavitel; Trnka Frant. na Žižkově; P. Urbanides Alois, farář ve Voticích; P. Vaněk Jan, katecheta v Žamberku; Vanický Frant, mistr truhlářský ve Vídni; Vávra Ondř., učitel měšťan. školy v Strakonicích; P. Vavrouš Jan, farář v Lobkovicích; Wiesenberger Otto, továrník v Žebráce; Vikáry Adolf, měšťan v Hluboké; Voráček Jan G., stavitel; Záběhlický Karel, ředitel cukrov. v Sadské, za r. 1894. zl. 2·—, na r. 1895. zl. 1·—; Zacharda Václ., učitel v Nučicích; Zajíček Karel, nadmlýnský; MUDr. Zeman Ant., obv. lékař v Hostouni; Zima Václ. v Polné; Žampa Václ., skladník cukrov. v Král. Městci.

Za příznivce Společnosti přistoupila sl. městská rada na Žižkově s ročním příspěvkem zl. 5·—.

Za členy přispívající s ročním příspěvkem zl. 2·— přistoupili P. T. pánové: Adámek Gustav, velkoobchodník, na r. 1895. zl. 2·—; Czibulka Ign, president c. k krajského soudu v. v. v Nov. Jičíně, na r. 1895. zl. 2·—; Mareš Adolf za r. 1894. zl. 2·—, na r. 1895. zl. 2·—; Musejní společnost pro okres humpolecký v Humpolci, na r. 1895. zl. 2·—; Šrámek A, nájemce dvorů v Bečově na r. 1895. zl. 2·—; P. Vlček Václ., farář v Mukařově na r. 1895 zl. 2.—

Ostatní P. T. členové budou uveřejněni v čísle 4.

Na vydávání přílohy znakové a k účelům Společnosti vůbec darovali P. T. pánové: Dolenský Jan, ředitel c. k. české univ. kanceláře, zl. 1·—; Hojka Em., kupec a vinárník v Berouně, zl. —·50; MUDr. Chudoba Karel, obecní starší, zl. 1·—; Janoušek Jarosl., prof. vyšší zemské reálky v Telči, zl. 1·—; Multrus Jos, lakýrník v Trnovanech, zl. 1·—; Myslbek Jos. V., ředitel a prof. c. k. uměl. prům. školy, zl. 2·—; Dr. Nevole Milan, zl. 2.—; MUDr. Pacner Jos. v Ml. Boleslavi, zl. —·50; Dr. Řehoř Tom., c. k. gymn. prof v Chrudimi, zl —·50; JUDr. Taussig Julius, advokát v Benešově, zl. 3·—; Wagner Václ., říd učitel v Hostouni, zl. —·30; Vašák Jos., spisovatel a geneal. heraldik na Král Vinohradech, zl. 1·—. Za odlitek kachlíku zaplatil člen p. Jos. Mejtský na Žižkově zl. —·30.

Za veškery dary upřímně děkujeme a prosíme, aby bylo pamatováno Společnosti i na dále

P. T. členy činíme pozorny k tomu, že míněna tím vždy Praha, kde není udáno jiné bydliště u jména některých P. T. členů; u těch P. T. členů, kde není jinak oznámeno, rozumí se, že jest zaplacen členský příspěvek na i. 1895. zl. 1.—.

V Praze, 25. října 1895.

Ed. Bufka, t. č. pokladník,

Král. Vinohrady, **Hálkova tř. č. 68 n.**

Redaktor Jan Soukup. — Nákladem Společnosti přátel starožitností českých v Praze.
Tiskem F. Šimáčka v Praze.

ČASOPIS
SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH
V PRAZE.

Časopis vydáván jest pouze členům Společnosti a to zdarma. — Expedice jest na Král. Vinohradech, Hálkova třída č. 68 n.

Číslo 4. Vydáno v prosinci 1895. Ročník III.

O původnosti a starobylosti splétání čipek v Uherském Slovensku.

Napsala *Marie A. Smolkova.*

Národopisná výstava československá předvedla nám samostatnou výstavku starých i novějších krajek, pracovaných rukama žen slovanských. Byla to první výstava, kde krajky (čipky) žen československých postaveny byly na stanovisko u nás nové, jako důležitá a nedílná část staré kultury slovanské. [1])

Kde kroj, tam vyšívání, kde vyšívání, tam krajka. Toť pravidlo, jehož ustavičným dokladem jest nám starý, zachovalý kroj lidu slovenského. A přece nedošly krajky slovenské ocenění zároveň s vyšíváním národním, které již od mnohých let posuzováno jest se stanoviska pravého.

Krajka národní, áč neodlučná část vyšívání národního, musila počíti sama zápas za uznání. Nedivme se tomu; u nás až donedávna nebylo odborníků v umění krajkářském, jehož studium jest skutečně nesnadné. Jinak jest a bylo ovšem s vyšíváním, v jehož technice ruka jehlou zručně vládnoucí snadno zdomácní. Ale znalosť splétání krajek (paličkování) byla u nás donedávna tak zanedbána i od dam z rodin vzdělaných, že nerozeznaly výrobku strojního od krajky pravé. Tím bylo zapomínáno výrob starých v zemích československých. Staré, dovedné krajkářky vymřely, aniž by umění jejich bylo dále žilo v jejich dcerách a vnučkách, a to, co se zachovalo na nás, jsou již jen skrovné zbytky velikého umění, pěstovaného v rodech slovanských na základě tradic odvěkých. Druhý následek národní netečnosti naší byl, že schopnosť dělání krajek připisována byla již jen krajkařkám rudohorským původu německého.

A byl-li kdo upozorněn na krajku zvláště pěknou na vyšívce, považoval ji za výrobek cizozemský.

---

[1]) Hlavní katalog a průvodce III. vyd, str. 3[3]o. Sbírka krajek československých od M. A. Smolkovy. Slč. Reg. Bibova, která provází hořejší článek zdařilými fotografiemi, spořádala se slč. Smolkovou krajkové oddělení na NVČ.

Pozn. redakce.

Přišel r. 1889. a s ním výstava slovenského vyšívání, pořádaná P. Sochaněm v museu Náprstkově.

Skvostné vyšívání vedle přeskvostných krajek starých a ukázek nových, jež slovenské ženičky dosud zhotovují, působilo zvláštním dojmem na pozorovatele. Ký div, že u mne, obírající se již několik let technickými studiemi krajek italských, belgických i francouzských, vzbudily přímo úžas.

Bylo mojí pýchou, že jsem se domnívala znáti všecky druhy krajek vůbec a nyní cítila jsem, že ohlížením se po zemích, proslulých uměním krajkářským v 16. a 17. století, přehlédla jsem, co jsem vlastně měla nejdříve studovati, naše vlastní krajkářství lidové.

Připadala jsem si jako nesčetní bláhovci, cestující do daleké ciziny shlédnout krásy přírodní, aniž by dříve poznali půvabná a památná místa, bohatě přírodou nadaná ve vlasti.

Poznáním umění skrytého mezi lidem slovenským byla jsem přivedena k úmyslu věnovati se od té doby studiu krajek československých, jež jsem později rozšířila na studium krajek slovanských vůbec.

Výsledky, k nimž jsem dospěla po šestiletých studiích, odpovídají úplně mým snahám, i mám za svou povinnost podati je širší veřejnosti.

Prvé, co budilo mou pozornosť na krajkách slovenských, byla podoba i totožnosť motivů s motivy ve vyšívání národním.

Jablíčka, srdéčka, zvonky, karafiáty, růže, křížky, větévky s lístky a mnohé jiné tvary z přírody vzaté připomínají silně tvary stejnojmenné ve vyšívání nejen slovenském, ale i moravském, slezském a českém.

Kromě toho shoduje se ornament krajkový ku podivu s ornamenty vypouklými a malovanými nad okny a dveřmi staveb lidových, na kování vozů, pluhův a j. předmětů hospodářských, na hliněných nádobách dosud vyráběných, starých, pravěkých, ano i částečně na bronzech ze země vykopaných. Potud u nás. A srovnáme-li čipky slovenské, udržené až na naše doby v ryzí, nezkažené původnosti, se starými krajkami ruskými, hrvatskými, krajinskými a istrijskými, shledáváme tutéž význačnou podobu ornamentu, tutéž příbuznosť motivů, jakou se vyznačují slovanské ornamenty vůbec.

Druhá zvláštnosť čipek slovenských jest zpracování. Jsou to technické obraty vlastní všem krajkám slovanským vůbec, jež však v čipkách, robených Slovenkami, jsou zvláště hojny. Vlákna táhnou se směrem přirozeným jako při tkaní a pletiarka čipek tvoří si z nich motivy zcela z paměti nebo dle tvarů přírodních.

Rozdíl v zpracování krajek západoevropských spočívá v přesném krytí podložené kresby, aniž by se dbalo přirozeného běhu vláken.

Není lehko obdělávati do podrobnosti lidové čipky slovenské. Mnohá, na pohled dosti nepatrná, ukáže se při kopírování tvrdým

oříškem, k jehož rozluštění třeba jest důmyslu i trpělivosti. Zkusila jsem to nesčíslněkráte, chtějíc proniknouti tajnosti této odvěké práce žen slovenských. Ale při obtížích těchto světlou stránkou jest postřehnutí mnohých obratů technických a nepravidelností, jež ujdou oku při prostém prohlížení čipky a přece jsou velmi nutny pro celistvé posouzení a pro studium krajek.

Zpracování čipek slovenských musí se teprv učiti ten, kdo vyzná se dobře v technikách krajek západoevropských. K tomu dodávám, že bez důkladné znalosti zpracování krajek vůbec a slovanských zvláště nelze o nich pronésti správný úsudek.

Třetí zajímavá vlastnosť čipek slovenských jest material, z něhož jsou splétány. Nejstarší kusy pracovány jsou ze žíhlavových nití a ze šušele o barvách přírodních, smetanově nažloutlé nebo s hnědým

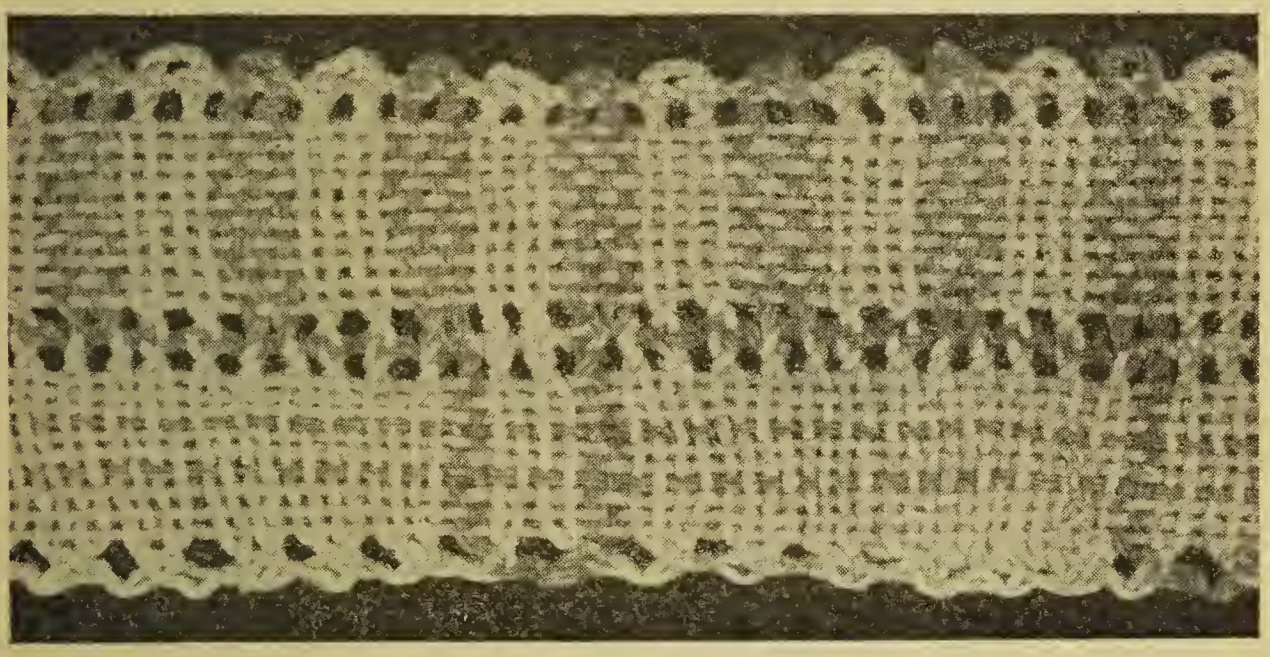

Obr. 1. Nejjednodušší čipka slovenská.
Fotograf. slč. Reg. Bíbova.

nádechem, bohatě proplétané silným, barevným hedbávím v barvách: zelené, červené, modré, žloutkové, temné i bledší, černé, zažloutlé i nahnědlé, jakož i zlatými a stříbrnými nitmi, tvořícími na určitých místech lístky nebo hvězdy lístkové. Někdy bývá žihlavová nit nebo šušel nahrazena silnými nitmi domácími a pestré hedbáví barevnou bavlnou. Není však nedostatek též čipek pěkně provedených z bílých nití a jiných pracovaných z měkkého černého, červeného, zeleného a jiného hedbáví, proplétaných silnějšími nitmi hedbávnými v barvách různých.

Souladem barev čipky slovenské působí nesmírně. Nejsou to mrtvé výtvory lidské ruky, ale z každé z těchto starých krajek mluví to k nám dojmem buď tklivým nebo důstojně vážným, ba i hravě veselým, dle nálady děvy nebo ženy, která je splétala a zároveň vpracovala do nich kus svého žití, své povahy i duševní nálady.

Shledáváme-li, že motivy v čipkách a mrežkách (vložkách) slovenských shodují se s motivy v československém vyšívání národním a i v jiných odvětvích naší ornamentiky vůbec, nevyjímaje předmětův archaeologických z míst, kde nade vši pochybnosť jest zjištěno, že Slované kdysi sídlili, tu nezbývá než uznati, že práce tato byla známa mezi lidem slovenským v dobách nejstarších

Kdyby práce tato byla bývala k nám přenesena, byla by pro vždy více méně jak v motivech tak v zpracování podržela ráz cizí. Protože se však vyvinula mezi lidem naším, který měl ve zvyku zdobiti práce své motivy a znameními symbolickými, tedy i v krajce vyvíjela se naše přebohatá ornamentika národní.

V slovenských čipkách možno dosud sledovati celý postup, jak technika splétání vyvíjela se ze skrovných začátkův až k nejvyšší dokonalosti práce.

Jsoutě zajisté prvé čipky, skládající se skoro ze samého plátýnka propleteného barevnou přízí dokladem toho, kdo jediný schopen byl vynalézti splétání čipek a mrežek.

Žena předvěká, která první pokoušela se upraviti plátno z vláken, byla stejně blízka splétání jako tkaní.

Ano, jest jisto, že začátky technické těchto obou odvětví průmyslných, nyní tak rozvinutých, souvisely, ba skoro lze říci, byly totožny.

Rozdílem zjevným při pracích již zdokonalených nesmí se nikdo klamati. Kolik staletí uplynulo, nežli za stálých pokusův a oprav vyvinul se stav tkalcovský, na kterém zjevila se již dokonalá základní technika tkaní, značící se upevněním obou konců vláken, tvořících osnovu a podmiňujících tvoření plochy příčným prohazováním nití outkových!

Cestujíc po Slovensku, seznámila jsem se s p. Pavlem Križkem, známým badatelem slovenským, [1]) i ptala jsem se ho, jak si as představuje prapočátky tkaní. Križko, sám ovládající mistrně člunek tkalcovský, pravil, že nemůže si představiti první pokusy směřující ku tkaní jinak, než že jednotlivá vlákna byla připevněna vedle sebe na pevný podklad. Aby vlákna přímo splývala, bylo jedno každé obtíženo tarchou, to jest závažím poměrně těžkým. Takto připravenou osnovou těkala nit zastupující outek, nemajíc dosud přesně vytčeného směru. Ze slova „těkaní“ vyvinulo se časem a zdokonalením věci slovo „tkaní“.

Slovy Križkovými byla jsem utvrzena v domněnkách, jež jsem již chovala, přivedena jsouc k nim pojmenováními, zachovanými u nás v Čechách v Sedlici u Blatné a ve Strážově u Klatov. Na obou místech nazývají stolek, opatřený vším příslušenstvím k dělání krajek, „stávkem“.

Jiným dokladem jest název starožitné práce slovenské, řečené splétání na krosenciích. I tato práce má původ v pokusech ku tkaní, a techniky její i vzory, jež ženičky kdy pracovaly, vykazují tytéž motivy jako na čipkách slovenských.

---

[1]) Do Slovenských Pohl'adov XI. 533.—542. napsal článek »Tkáčstvo«.

„Krosna“ jest po slovensku tkalcovský stav, „krosencia“ stávek, což dotvrzuje příbuznosť obou prací i v pojmenování.

A nyní prohlédněme si z blízka starožitné náčiní pletiarky čipek z Liptova nebo z Hontu, jež obé zastoupeno bylo v oddělení krajek československých na NVČ.

Obr. 2. Čipka z Liptovska. Fotograf. slč. Reg. Bíbova.

Ve slaměnce spočívá batoh, t. j. válcovitá poduška, po jejíž délce v prostředku z vláken připevněných špendlíky na podušku splétá Slovenka mrežky a čipky bez kresby, nemajíc žádného podloženého vzoru, jen jak to vídávala u mateře a staré matky (babičky). Jednotlivé niti jsou navinuty na klepních, visících s batoha. Válcovitý batoh nemá jiného účelu než býti práci pevnou a zároveň povolnou oporou, připouštějící tvarem svým pokračování čipky do libovolné délky.

Nejeví-li se při tomto zařízení k splétání totéž, co uvedl Križko o počátcích tkaní?

Síť čipek, jakož i husté tvary plátěné, jež na všech druzích krajek západoevropských nutno udržovati množstvím špendlíků, jinak by se krajka stáhla a naprosto zkazila, pracována jest úplně volně, a motivy jakož i síť nabývají vlastního tvaru stejnoměrným utahováním, které výsledky svými upomíná na přirážení útkových nití při tkaní. Pouze po krajích bývá práce přibodnuta několika „ihličkami“ pevně k podušce.

Tímto zpracováním nabývají čipky zvláštního, svérázného vzezření, odchylného ode všech krajek, jejichž hotovení podmíněno jest kresbou a stálým přibodáváním špendlíky.

Kromě Uher. Slovenska nalezneme krajky takto zpracované i na Rusi, a často se stává, že motivy „kružev“ ruských i v tomto nejstarším splétání vystihují úplně motivy čipek slovenských. Čeho však u čipek nevidíme, jest krátké třepení, hotovené současně při splétání kruževa. Zajímavo jest též připevňování splétání na „kokljušce“ (podušce), kde bylo užíváno trnů místo špendlíkův.

O starobylosti a původnosti krajek splétaných mezi Slovany svědčí udání autorky spisu „Русское Кружево“, Sofie Davidové. Táž poznamenává dle letopisu Ipatijevského, že již v r. 1252. bylo užíváno na Rusi krajek kovových k ozdobě roucha, kteryžto údaj může nám býti bezpečným vodítkem, neboť bylo-li v této době splétání na Rusi již tak vyvinuto, že používáno bylo zlatých a stříbrných nití, pak lze počátky jeho tamže posunouti o několik století dále do minulosti.

Oproti tomu nebude bez zajímavosti, připomeneme-li na srovnání, že nejstarší zprávy o krajkách v západní Evropě a v Italii u věrohodných spisovatelů vlašských jsou teprve z počátku 15. století.

Vyptávajíc se, dověděla jsem se od pletiarek slovenských, že i jiné druhy starých čipek hotoveny byly ženičkami na holé podušce, beze všech pomůcek.

Tak vzácné guipiry páskové, jichž provedení v Italii, ve Francii i v Brabantě podmíněno bylo kresbou často upravenou slavnými mistry, splétány byly ženami slovenskými bez kresby i bez předběžného vypíchání na prostém batobu. Dostalo se mi vysvětlení, nad nímž jsem, užívajíc výroby krajek jinde ke srovnání, žasla, a jež bylo a jest přece nejsnazší a přirozené.

Počavše dělati pásku, počítaly délku její dle počtu upevnění na špendlík; když uznaly za dobré převésti pásku v jiný směr, počítaly opět dle špendlíkův aneb dle určitého počtu spojení „ihličkou“, načež daly pásce opět jiný směr, opět počítaly, až konečně po mnohém měnění směru motiv dokončen byl. Z jednoduché, rovné pásky vyvinuly se tak přerozmanité motivy; tak krivostávková, tulipánková, zvonová, jablíčková, srdcová, růžová, na pávový kosier, jsou jména páskových krajek slovenských.

Páskové čipky, jejichž hotovení omezuje se již jen na jednotlivé dědiny v různých stolicích Uher. Slovenska, pracovány byly dříve po

celém Slovensku. Cestujíc v stolici hontské, zastavila jsem se v Trpíně, v Dol. Badíně a j. Všude přinášely mi ženičky na moji žádosť ukázat kútní plachty a jiné předměty vyšívané, zdobené páskovými čipkami z domácích nití. Na otázku moji, kdo je pracoval, odpovídaly, že jejich staré matky (babičky) ještě před 50 lety robily také čipky, ony samy je už nerobí, ale ještě prý mnohá by je dovedla, kdyby si s tím dala na čas.

Splétané čipky a mrežky poutají se dosud těsně ke kroji slovenskému, jsouce nejen význačnou částí jeho výzdoby, nýbrž i účelem praktickým. Ony zaujímají takořka přední místo vedle vyšívání, neboť toto bylo, jest a bude vždy jen pro ozdobu.

Píše dp. Andrej Kmeť ve svém článku „Výšivky a čipky v Hontě“ [1]) takto: „Sám pre seba potrebuje (ľud) mrežky miesto vyšiviek na plecníky a do čepcov. Čipky ale okolo čepcov a širokých rukávov na košeliach chlapských. Tuto slúža ony spolu za ochranu lebo o veľa skorej zodral by sa krajík či švíčok na plátne než ta tuhá čipočka. Podobne na odedzách a ručníkách, na hlavách cez čepce potrebujú veľa výšiviek i mrežky a krajíkom čipky.“

Zvláštní pozornosti zasluhuje též materiál, z něhož čipky byly a jsou hotoveny. Tak ku předmětům z hrubého, přezného plátna splétány byly čipky rovněž ze silných nití domácích, kdežto k jiným z jemného, doma utkaného plátna, robeny byly čipky z nejtenčích vláken. Ano, možno říci, že téhož materialu užíváno jak ku tkaní, tak ku splétání. Výjimku činí jen krajky žihlavové a šúšelové, jež připojovány byly k předmětům bohatě vyšívaným týmž hedbávím, kteréhož užito k bohatému propletení čipek; tím dosaženo bylo i tam harmonie celku.

A tak nejen praktické používání čipoček, ale i soulad materialu v tkaní i splétání dokazuje původnosť a starobylosť čipek a mrežek slovenských.

Však neposledním svědkem obého jest slovenský lid sám. Již dp. A. Kmeť, farář prenčovský, pátraje před lety po původu čipek v Hontě, zjistil, že umění to jest mezi lidem od nepaměti lidské. A když letos osobně vyptávala jsem se ženiček v Hontě, na Zvoleňsku a jinde, kdo je tomu naučil, dostalo se mi odpovědi jediné ze všech úst, jež otázku moji zodpovídala. Naučily se tomu od své mateře nebo od staré matky, tato opět od své matky, a tak byly bychom mohly protáhnouti rozprávku skoro do nekonečna. A když, zabočivši jiným směrem, otázala jsem se, od kdy asi známo jest mezi nimi splétání čipek, podívaly se na mne udiveně a odvětily vážně: „Od prvoty sveta.“ Mnohé z nich pohlédly na mne, jakoby mé vyptávání pokládaly za směšné.

Abych ničeho neopomenula, přeptávala jsem se znalců lidu a starožitností slovenských, jak soudí o původu pletení čipek, ale i ti trvali na tvrzení, že práce ta vyvinula se mezi lidem jako tkaní a

---

[1]) Od téhož přinesly Slovenské Pohľady XIII. 61. »Naše slovenské čipky a mrežky zapáčily sa v Paríži.«

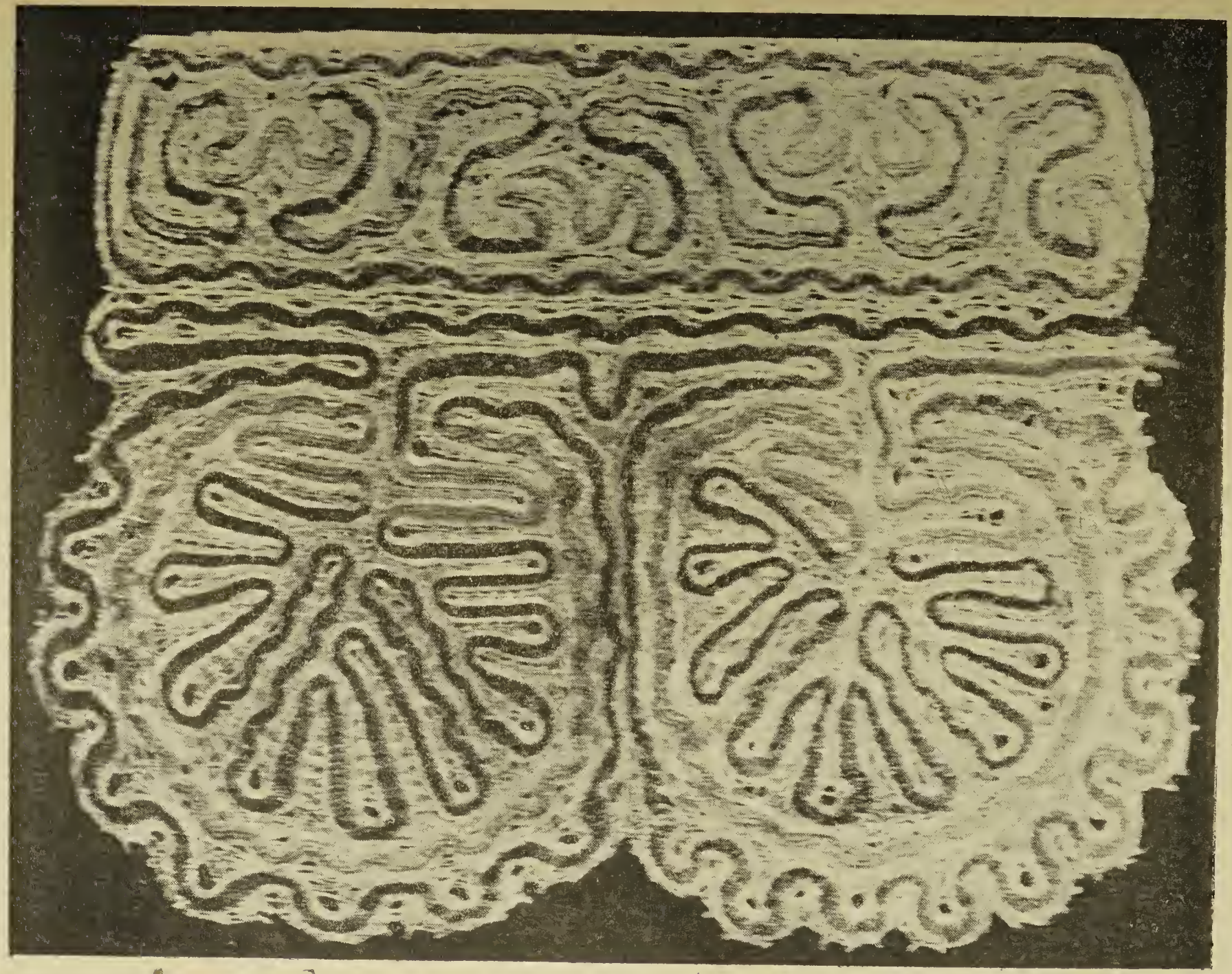

Obr. 3. Čipka od šatky z Nitranska. Fotograf. slč. Reg. Bíbova.

Obr. 4. Pletiarka čipek z Medovarieč.
Fotograf. slč. Reg. Bíbova.

vyšívání, aniž by kdo ji byl sem zanesl. Lid slovenský sám ve své konservativnosti odmítá vše, co nezdědil po předcích a co od věků není jeho vlastnictvím, a k cizincům byl vždy a jest nejvýše nedůvěřivým.

V kraji bzovském, kde udržel se způsob nejstaršího splétání čipek až na naše doby, nenajde se příjmení rodové, jež by připouštělo domněnku, že by snad cizí přistěhovalci byli kdy měli nějaký vliv na čipkarstvo slovenské.

Ostatně výsledky tohoto pátrání jsou vlastně zbytečny oproti veliké pravdě, jevící se v originálním zpracování čipek nejstarších, lišících se nápadně od starých i nových krajek západoevropských, v jejichž zpracování jeví se již jakési rozvedení na základech renaissance.

Ještě před nemnohými lety pracovaly ženičky hontské čipky výhradně jen ke svému kroji, a to vždy jen takový kousek, jakého právě k jednomu předmětu potřebovaly.

Upletly-li zásobu pro vlastní potřebu, přenechaly aneb zhotovily také pro jiné, které nemohly si samy uplésti, začež přijaly výměnou buď potraviny nebo něco pro svou domácnosť potřebného. Že by někdo výrobky jejich rád zaplatil, o tom se pilným ženičkám ani nezdálo; až dp. A. Kmeť přičinil se, aby v lidu vzbudil vědomí ceny jich výrobkův a aby ženičkám získal kupce, kteréžto dílo daří se rok od roku utěšeněji.

Slovenky byly tak navyklé dělati jen menší kusy čipek, že často ani za dobré zaplacení nechtěly pracovati větší kusy, než jak byly zvyklé pracovati ku součástem krojovým. Ba často se najde i u kútních plachet jemná, široká čipka ne v celku pracovaná, ale po kusech k sobě našitých v rozměru šíře šatky.

Bohužel, že současně s vyšíváním zaniká v dědinkách i splétání čipek. Na Nitransku ve mnohých obcích ženy ještě před 50 lety robily čipky a vyšívaly předměty krojové, ale s úpadkem kroje zaniká obé umění sesterské zároveň. Často shledáme, že v obci byla poslední pletiarkou čipek židovka, která uchopila se práce ze zisku, když ženičkami byla již opomíjena. Tak v Lubini zemřela před 20 roky židovka, která naučila se splétání od sedliaček.

V Bzincích ještě před 15 lety pletla čipky židovka, která pochytila znalosť splétání od ženiček.

Úpadkem kroje klesá v zapomenutí tré nejstarších, původních prací lidových: vyšívání, pletení čipek a pletení na krosenciích. Kde zachoval se původní prastarý kroj na naše dny, v zapadlých, chudobných dědinkách horských, tam dosud pilně se vyšívá, ruce hbitě pletou čipky a za krosencií sedící pletiarka zručně probírá vlákna, pletouc pásy a „rožkasté čepce“. Úplně zachovalý, původní kroj nedá se mysliti bez zastoupení těchto tří prací, jež se vyvinuly zároveň s krojem. A důkaz původnosti kroje slovenského, jejž podali veřejnosti proslulí znalci naši prof. J. Koula a Dr. Č. Zíbrt, měly by býti současně považovány za doklady původnosti a starožitnosti oněch součástí výtvarných, jež vlastně kroj podmiňují, jež činí kroj krojem.

Odmysleme si ku př. vyšívání od kroje, bude ještě tak lepý? Odstraňme s kroje skvostné čipky lidu slovenského nebo nahraďme je krajkami ať rudohorskými nebo jinými charakteru cizího, bude ještě tak nádherný a půvabný? Nikoliv!

Odložme pás splétaný na krosenciích, skutečně to pěkný doplněk kroje, jak každý viděl na figurině ženičky v kroji čičmanském na NVČ., a na první pohled poznáme neúplnosť. A shledáme-li, že na kroji něco chybí nutně s ním souvisícího, pak nemůže být nazván zachovalým, původním. A proto svědectví našich předních znalcův o původnosti a zachovalosti kroje na Slovensku jest zároveň svědectvím původnosti a zachovalosti prací výtvarných, ku kroji neoddílně se poutajících.

Ku konci jest mi ještě srovnati čipky slovenské s oněmi, jimiž vyšívky moravské a částečně i slezské vroubeny jsou.

Jsou to krajky téhož zpracování, týchž motivův, ano i z téhož materiálu jako slovenské. Ojedinělé krajkářky, s kterými se dosud ve východní části Moravy shledáváme, pracují na základě týchž tradic jako pletiarky čipek na Slovensku. Jistá stařičká žena z Moravského Slovácka vypravovala mi, že ještě před 50 lety uměly u nich všecky staré ženy pracovati čipky, a také mi jmenovala názvy motivů se jevících v krajkách.

Význačné jest i moravské pojmenování krajkářské podušky „baba“, kterýž název udržel se dosud na Nitransku a původem svým spadá zajisté v doby předkřesťanské. Není ani jinak možno, než že při srovnávání a pozorování všeho toho zalétá mysl v slavné doby říše velkomoravské, kdy nynější Uherské Slovensko bylo středem mocného spořádaného státu, kde úplnému rozvoji těšil se starodávný řád slovanský.

Vždyť umění lidu našeho mohlo se vyvinouti jen za poměrův a okolností, jež byly platny v nejdokonalejším zřízení společenském, za něž bez odporu pokládati lze zmíněný řád staroslovanský. Tam, kde práce nebyla nucenou, ni tížícím břemenem, nýbrž milou potřebou života, kde rozdělena byla tak, aby nikdo nemusil pracovati až do vysílení, kde zpříjemňována byla zpěvem, schůzkami a vypravováním, kde každý pracoval o tom, k čemu měl chuť a sílu, jen tam mohl se vyvinouti květ práce, umění, jež tříbilo a pilovalo se od dob předhistorických až do času, kdy vnikáním a působením vlivů nepříznivých byla kultura lidu slovanského takořka násilně přerušena. Jen tam, kde jako v Uher. Slovensku zvláště konservativní smýšlení lidu vydatně bránilo zakořenění vlivů cizích, udržely se až do naší doby zbytky, poukazující na vyspělosť staré kultury slovanské.

Lid slovanský s vrozenou mírnosti a s láskou k ohništi rodinnému měl svoji kulturu ještě dříve, nežli mu zasvitla zoře nauky Kristovy. Ženy Slovanů, jichž úkolem bylo opatřiti rodinu oděvem, tkaly z domácího přediva plátno již v časech, kdy příslušníci jiných kmenů, nemajíce stálého bydliště, potulujíce se kočovně světem, chránili těl svých od nepohody koží zvířecí. Když pak věrozvěstové slovanští Cyrill a Method osvítili říši velkomoravskou, dostalo se

zdokonalení i umění mezi lidem se vyvinuvšímu. Byly zajisté kláštery mnichů slovanských ohnisky, z nichž znalosť všelikých věd a umění proudila do lidu. Svatými apoštoly slovanskými přišel k nám z prvé ruky čistý, byzantský vliv, nezfalšovaný a nepředělaný vlivem západu. Oni vedle svaté víry přinesli s sebou i vynikající kulturu východní, a že lid radostně přijímal poučení, jež mu byla udělována jazykem slovanským, o tom netřeba pochybovati.

Národopisná výstava československá v Praze.

(Pokračování.)

Před chodskými přástkami vyloženy jsou kraslice. Ve skříňkách nástěnných a při stěně jsou valnou většinou kraslice z Moravy, ostatek z Čech. Největší část jich náleží vlasteneckému muzejnímu spolku v Olomouci, část venkovským odborům a národopisnému museu. Kresby od slč. Madlenky Wanklovy z ornamentiky kraslicové doplňují tuto skupinu, k níž pojí se sbírka kraslic ve dvou vitrinách (majetek podepsaného), založená r. 1891. V přední vitrině jsou kraslice české, k nimž přidáno Zíbrtovo pojednání: „Některé výklady o původu kraslic“ [1]) a „Nový tolerancí posel pro katolíky a evangelíky aneb národní kalendář pro Čechy a Moravu“ na r. 1817., vydaný od Hýbla v Praze s článečkem „O škodlivosti barvených vajec.“ Ve druhé vitrině jest doplněk českých, ostatní pak moravské kraslice, vedle toho pak dotazník ke sbírání kraslic a souvisícího s nimi materialu slovesného, illustrace ke koledě velikonoční a malování kraslic a šlehačky jako v předešlé. Zajímavý jest postup hotovení krásných kraslic od Márije Lužné z Nové Vsi blíž Uher. Hradiště. Z českých kraslic nejvíce nás zajímají exempláře z Otína u Jindřichova Hradce a z Chlumu u České Kremže. Stářím i ornamentikou vyniká kraslice z Běchar u Kopidlna přes 30 let stará, zdobená kvítky a zvířátky. Bohužel jest material kraslicový neúplný a k tomu ještě rozptýlen po všech téměř odděleních krajinských, čímž studium jeho jest znesnadněno. Celkem jest na celé výstavě na půl osmnácta sta kraslic. Déle se nezdržíme u kraslic proto, že celou svou sbírku popíši později v tomto listě.[2])

Mezi vitrinami vyplněnými kraslicemi a mezi přástkami jsou pod sklem známé nám publikace vlasteneckého muzejního spolku v Olomouci a brněnské „Vesny“. Pro úplnosť poznamenati dlužno též loutkové divadlo přistavené k přástkám.

Dále jdouce uzříme podle stěny i na stupních přiléhajících roz-

---

[1]) Druhá zpráva Společnosti přátel starožitností českých v Praze, 1890., strana 33.

[2]) Obšírněji popsal jsem »Kraslice na Národopisné výstavě československé« v Českém Lidu V. 67.—72. Viz též str. 97. tamže.

loženy hračky českého dítěte.[1]) Děcko v kolébce, v choděcí stoličce (z Poličky) a v rakvičce a kolkolem veškeré to bohatství jednoduchých hraček, — toť nejlepší seskupení a nejzajímavější pohled, můžeme říci vzácný, neboť valná část hraček vyložených vyrobena byla rukou dětskou, dosud nepevnou, kudlu sotva obemykající. Vidíme hračky děvčat i hochů. Četné loutky a prosté panenky z hadrů s vyšitýma očima, nosem a ústy a vystřihování z papíru náleží děvčatům. Hoši mají zálibu v koních dřevěných, šavlích, ručničkách, pistolkách, trubkách a lodičkách z kůry. Vrbové píšťalky, vlk z bramboru, šbuláuky z brku a bramboru, luk, bouchačka, fazole mluví již svými jmény jako nejjednodušší hračky. Sem počítáme též hračky hliněné: kuličky, nádobíčko, zvířátka, zvonky. Dítě užije ke hraní fazolí, ucho od rozbitého hrnce přetvoří sí v mysli v kravičku, z ořechových skořápek zhotoví vážky, jediná stačí mu, aby si sestrojilo křepelku. Živě připomene každému vlastní mládí strakatý míč, vyplněný drtinami, drak, všelijaké basičky, housličky, píšťalky a trumpetky, truhličky, stoličky, almárky, vozíky, trakaře, korby a pluhy. Dítě začalo chodit do školy, dostalo abecedník s koboutem, břidlicovou tabulku, pouzdro a pravítko, tedy věci nové a milé jako hračky. Loutkové divadlo, jež jest největší radostí dětí, má stále dosti diváků, jak nám též ukazuje vystavená kresba tušová od Adolfa Liebschera „Loutkové divadlo na vsi“. Dále jsou tu bochánky, vánočky, panáci, srdce, zvířata a j. z různé mouky a perníku.

Také vyvěšeny věnce na dětské hrobečky. Některé předměty, jako kostěnice a sněžnice, jsou starobylého původu, a jen děti podržely je jako vzácnou památku dědičnou z dávného pravěku na naše dny. Oddělení českého dítěte čítáme k nejzdařilejším. Stalo se tak jedině vzácnou péčí pí. Vlasty Pittnerové a p. JUC. Karla Harmacha, kteří náležitě pochopili program výstavy národopisné a nezaměňovali ji s uměleckou. Nedostatky a vady nezavinili oni, jako spíše ti, kdož zvykosloví z neznalosti odstrkovali.[2]) Také poznamenáváme, že dosti vhodných předmětů bylo rozptýleno po krajinských odděleních. A mimo pí. Pittnerovou nestudoval snad nikdo v oddělení českého dítěte. Jak zajímavou práci srovnávací mohl provésti kulturní historik a archaeolog, přesvědčujeme se při pouhém vyjmenování předmětů, hodících se k tomu, jako jsou: kostěnice, sněžnice od České Kremže, cínové prstýnky z pouti boleslavské, jaké prodávali již v 16. století, zvířátka z chleba uhnětěná od Olomouce, připomínající soby, a truhličky z poutí červeně natřené s několikanásobnými vlnicemi modrými, bílými nebo žlutými, připomínající nápadně výzdobu nádob typu hradištného.

---

[1]) Viz mou črtu v Národních Listech ze dne 13. srpna 1895: Naše děti a Kalendář paní a dívek českých na rok 1896. Naše dítě na Národopisné výstavě. Od Vlasty Pittnerové, str. 56.—72.

[2]) S momenty z dětského života setkáme se ještě ve zvycích celoročních. Spis Ladislava Malého »Hračky dětí československých« klademe do poznámky proto, že byl jediný vystaven, ač měly býti uvedeny: Erbenovy prostonárodní písně a říkadla, Jos. Košťála »Dětský věk«, Bartošovy »Naše děti« a Lucie Bakešové »Dětské tělocvičné hry na Moravě«, Český Lid 1894. str. 25., Slavie a j. Pohřešujeme kresby a fotografie her, sněhuláků a j.

Nad oddělením právě popsaným jest vkusná dekorace na pilíři železné konstrukce. Snop s chrpami, se svlačcem, koukolem, slunečnicí a nástroji přivěšenými, jako: srp, kosa, roubík, hrábě, působí plně a opravdově.

Před skupinou „Ostatkové právo“ jest ve 4 vitrinách moravské pečivo, jež vystavuje ženský spolek „Vesna“ v Brně. Pečivo toho druhu peče se tam o svatbách, křtinách, o dušičkách, o sv. Martině, o vánocích. Jmenujeme některé, jako: dítě, dušičky, houby, kmíňák, koule, hrušáky, makovníky, medovníky, trnčáky a j. Kdy se objeví ochotný pracovník, aby napsal o českém pečivu dávno potřebnou kapitolu?

Lidové léčitelství na oko dosti slušně zastoupeno jest herbářem sušených květin v kyticích, připevněných na tabulky nástěnné mezi ostatkovým právem a bačou rozněcujícím dřevěný oheň. Pod těmi jsou různá koření, bobule, též hadí kůže, hadí, kočičí a psí sádlo, hromový klínek a j., vše s názvy prostonárodními, v zaskleněných škatulkách, lahvičkách i tyglících. Dále jest tu kamenný pás cholerový, jaký se přikládá ohřátý na břicho. Bývá též plechový. Kromě toho vidíme tu podobizny kořenářek-lékařek. Schází však literatura léčitelství lidového a podobizny zemřelých pracovníků na tom poli, jako: Bož. Němcové, K. J. Erbena, J. Smoly, Houšky a jiných.

Popojdouce něco dále, uzříme u východu z oddělení zvykoslovného figurinu sedící u napodobeného háječku. (Obr. 4) Jest to bača valašský, rozněcující dřevěný oheň točením dřeva, zasazeného oběma konci do jiných dvou dřev. Zvyk tento dosud jest na Valašsku. Zakazován byl od církve, poněvadž lid přisuzoval ohni dřevěnému nadpřirozenou moc očišťující a chránící člověka i jeho stáda před nemocmi. Koho by věc zajímala, odkazujeme na Indiculus superstitionum et paganiarum, o němž jsme se zmínili na str. 91. tohoto ročníku.

V levé části oddělení zvykoslovného prohlédneme si ještě různé předměty, rozložené na pokraji levého polokruhu s figurinami. Především zajímají nás „mušle“ s mosaznou nebo též cínovou rourkou do úst. Jsou to trouby proti mračnům z Brňan u Roudnice, z Kralovic, Přeštic a Rokycan. (Srovnej: Český Lid III. 39.) K podobnému sloužil starý kord zvoníka v Míchově, který jím zaháněl mračna. K tomu měl býti přiložen některý ze článečků nebo výpisků o zaklínání mračen a krup, proti nimž troubívali, střílívali, zvonívali.

Kraslice rýsované od samouků J. Vávry a J. Venhody prostě připomínáme, poněvadž zastupují dekadenci, jež oblibujíc si květy, motýlky, zvířata, figury a zvláště svaté po způsobu laciných otisků klihových a spolu dracoun a mramorování vytlačuje pravou, širšími vrstvami dosud nepochopenou ornamentiku lidovou.

Za těmi spatřujeme košík podlouhlý, podobný koši k hasení, „bakovák“ zvaný, ze Mšena a několik mošen, cígrů z Holubova z r. 1807., z Krásetína z r. 1799. a z Třísova z let 1769. a 1791. Podrobný popis jejich rozšíření a výrobu nepopsal dosud nikdo. Víme jen, že je pletou dosud z rákosí v městečku Bakově u Ml. Boleslavi, stejně jako i jiné potřeby domácí.

Obr. 4 Valašský bača rozněcuje »dřevěný« oheň.

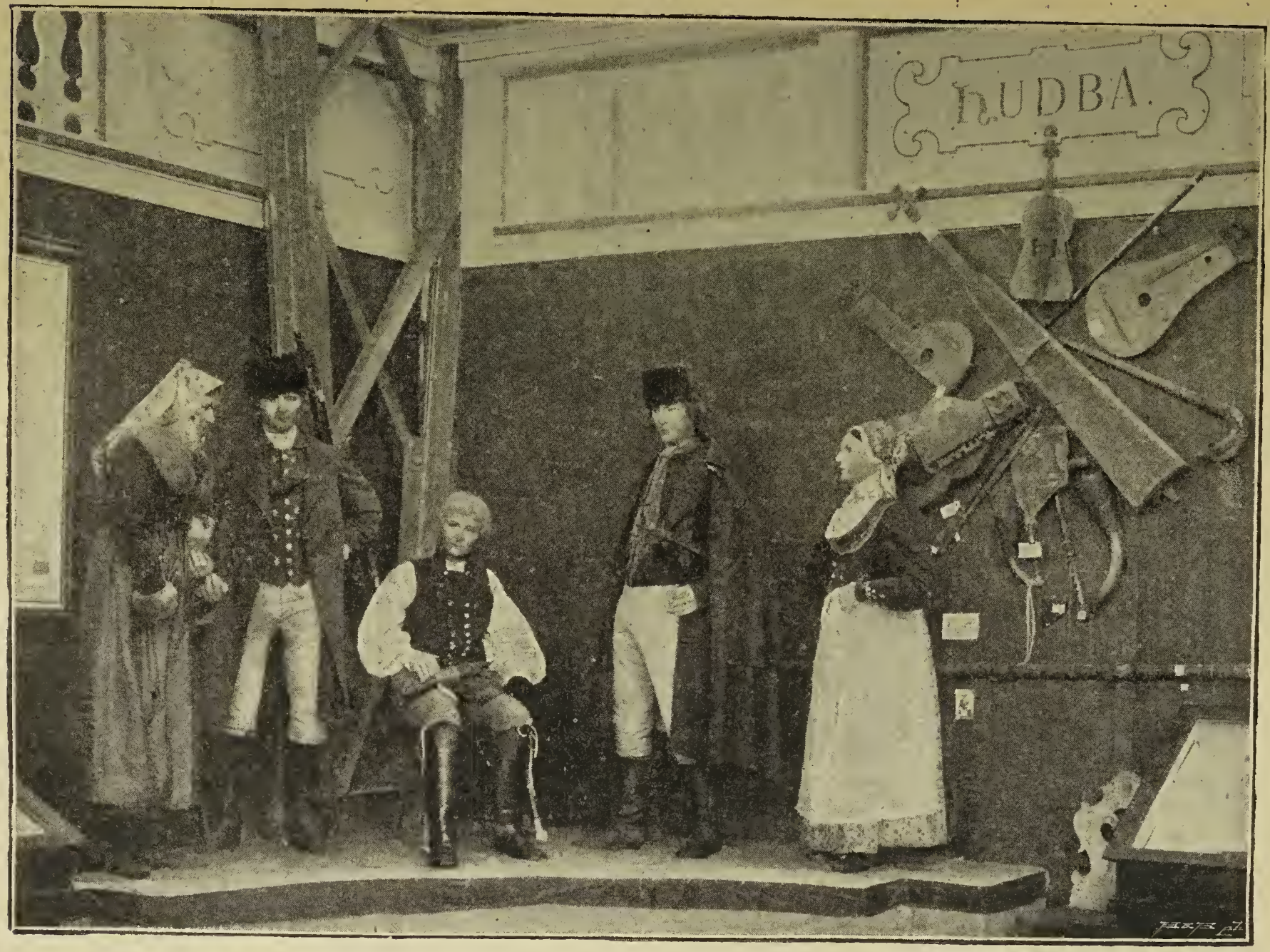

Obr 5 Strakonický dudák s muzikanty.

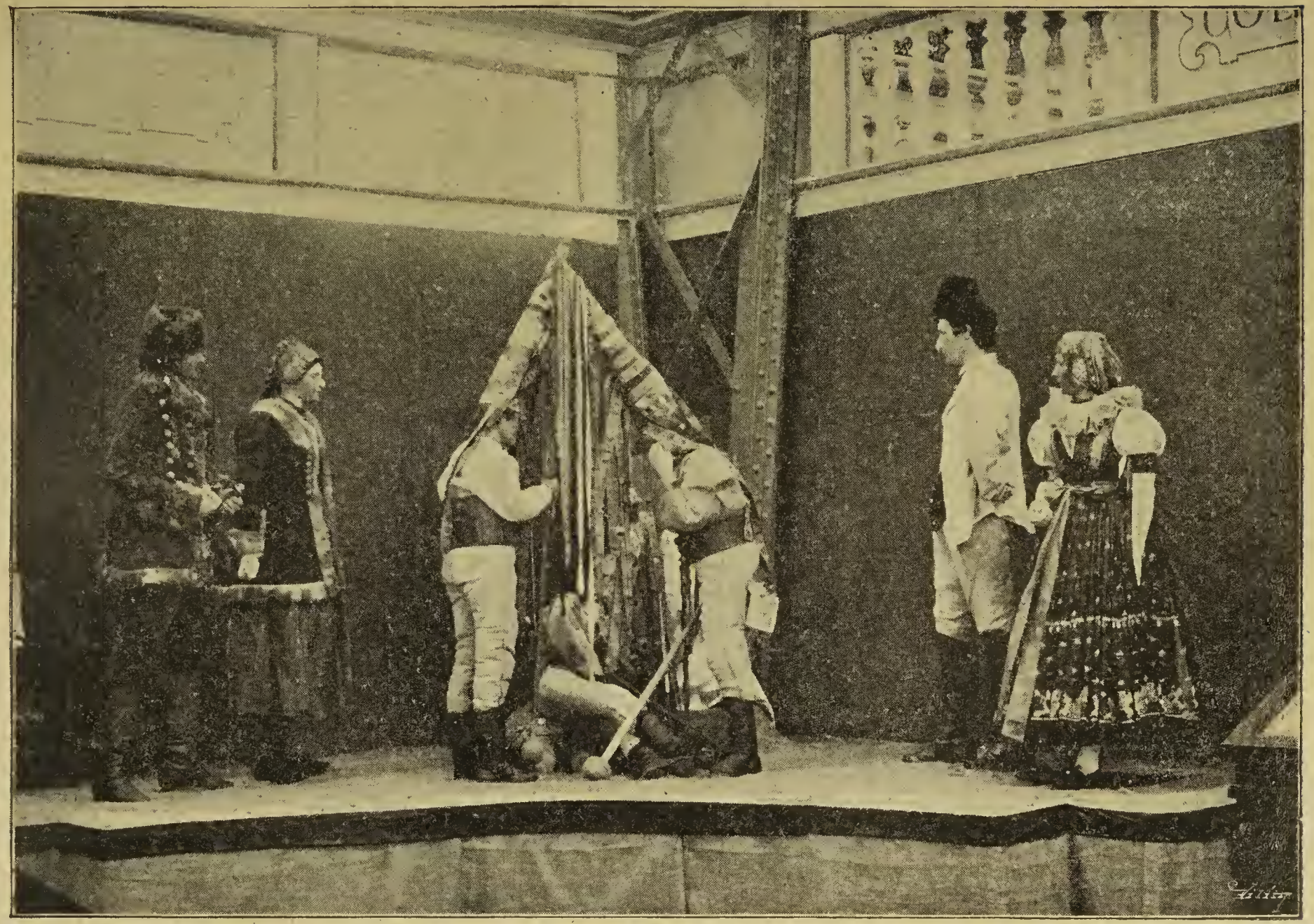

Obr. 6. Valašští pastuši z Brumovska na koledě s Betlémem.

nosti, jen aby se místo vyplnilo, do všech téměř oddělení krajinských. Co ve zvykosloví mohlo býti, nebudu uváděti, jest to věc dosti známá. Vždyť ani nedošlo k tomu, aby bylo užito soupisu kreseb k němu se vztahujících, a reprodukcemi jich z časopisův aby se celé oddělení oživilo a učinilo srozumitelnějším a zajímavějším. Konečně i místo samo stačilo právě jen pro material vystavený. Při souběžné stěně se zvyky výročními jest oddělení zajímavých knížek ohmatanych, ošumělých, pod společným nápisem „Co lid čte“. Zmíníme se o něm jindy a věnujeme pozornost vyšívaným praporcům svatebním, dekorujícím pilíř železné konstrukce paláce. Popsal je F. Lego v Českém Lidu III. 97. (Jeden jest v táborském oddělení.) Měly býti přidány k chudičké sbírce svatebních památek, již by byly obohatily, ale padly v oběť dekoraci. Stěny po obou stranách kryjí roubíky vykládané, věnce dožinkové a fotografie lidu venkovského v práci zimní i letní a obrázky krojové. Liebscherova kresba tušová „z moravské vesnice“ a výstřižek z časopisu, představující „strašáka“, mikulášský průvod jak chodil ve Zhoři a okolí u České Třebové a stínání kohouta tamže, jednoduché to obrázky, ale pro národopis velmi cenné, malované od Václ. Voleského ze Zhoře, známého z uvedeného již článku (časopis Společnosti III. Chození s klibnou).

Pokračujíce v prohlížení směrem ke vchodu do zvykosloví zastavíme se v dolejším rohu proti přástkám, vyplněném skupinou „Valašti pastuši z Brumovska (obr. 6.), jak se koná na Valašsku od sv. Štěpána do sv. Tří králů. Vypravena jest dle fotografie ve valašském oddělení. Postranní figuriny představují muže se ženou v bohatém kroji zemanském z Oravy na Slovensku a muže se ženou z Hané. Představíme-li si dle Dra. Č. Zíbrta,[1]) že tito čtyři lidé přišli se dívat v mrazu na vánoční hru pastuchů, pak nechápeme, proč se vypravili na tak dalekou cestu až do Slovenska a Hanáci proč mají lehký šat. Tím ostřeji odlišuje se tento doplněk, srovnáme-li jej se střední skupinou. Odtud až ke vchodu jest vzorně uspořádaná sbírka, poučující, jak lid píše a kreslí. Malované knihy modlicí rozděleny jsou dle krajů, dopisy milostné, přání, poslední soud a j. druží se k nim v ladném pořádku. Oddělení toto vyrostlo výhradně péčí Dra. Jindř. Matiegky a choti jeho. Referát z jeho péra přineseme v některém příštím čísle.

Zcela na kraji při samém vchodu proti manželům z Troubska jest děvče s lítem na smrtelnou neděli z Horácka a smrtka z Vel. Meziříčí. (Viz o tom Český Lid II. 453. Dr Č. Zíbrt: Vynášení smrti atd.)

Kdyby byl každý odbor pilně a stejně pracoval, jako ku př. F. Krejza a F. Sál na Českobrodsku, bylo by zvykosloví na výstavě úplnější, výmluvnější a poučnější, zvláště srovnáváním materialu, který měl býti dodán nejen z Čech a Moravy, ale i ze Slezska a Slovenska, všude s názvy původními.

---

[1]) Osvěta, 1895. str. 764.

Římské provincialní srpy železné.[1]

Dovoluji si zde podati vyobrazení některých železných srpů, které nalezeny byly v římské osadě solnohradské.[2] Svým slabě **S**-ovitým tvarem podobají se více našim srpům bronzovým než srpům římským nebo moderním. Ještě zajímavější jsou však tím, že opatřeny jsou bodcem, tulejkou nebo řapíkem, tak že jsou nám současně příkladem, jak naše srpy z bronzové doby byly připevněny. Jest patrno, že ostří srpu stálo větší částí kolmo k držadlu a nikoliv v úhlu ostrém. Z upevnění toho, upomínajícího na srpy starořecké a egyptské, vyplývá také zcela jiné vedení nástroje při práci.

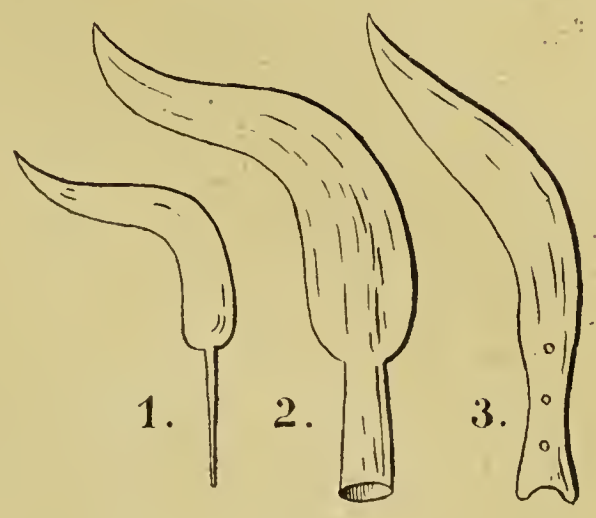

Železné srpy z římské osady solnohradské.
(Asi $^1/_3$ původní délky.)

Pozoruhodné jest též dvouzubé ukončení řapíku u posledního srpu, jako u srpů bronzových. Při kolonisaci římské nezaváděly se tedy šmahem čistě římské výrobky, nýbrž domácí nástroje zhotovovaly se dále, ovšem ze železa a s malými změnami (zdokonalením bodce nebo řapíku), avšak se zachováním tvarův, jaké byly u lidu oblíbeny a obvykly. Dr. *J. Maticgka.*

Starožitný, stříbrný obraz se slovanským nápisem.

(Dokončení.)

Přikročme nyní k popisu čtyř krajních polí a středního, jen částečně zachovalého. První hořejší obrázek jest se 4 osobami. Svatý ve dlouhém rouše stojí před osobou, sedící na bohatě zdobeném křesle. Tato sedící osoba má na hlavě čepici jako turban s diademem a v pravici drží odznak své hodnosti, žezlo, podobné kopí. Za oběma vystupují zřetelně dvě hlavy, jak se zdá, s hřebenovitými helmami,[3] což by ukazovalo na vojáky. Toto vysvětlení obrázku prvého plně souhlasí s obsahem nápisu: Svatý před soudem vyznává Krista.[4]

---

[1] Srv. Český Lid III. 359 a Časopis společnosti přátel starožitností českých v Praze II. 33.

[2] Vystaveny jsou ve IV. síni mnichovského antiquaria (Pinakotheka).

[3] Mittheilungen der k. k. Central Commission. Wien 1887. CCXVII »beide (Köpfe) bedeckt mit einer Art Helm oder überhängenden Mütze«. Ale že by to byla čepice, nezamlouvá se nám.

[4] Stala se již zmínka, že A. Müllner přečetl jen dva nápisy, a to v poli

Na obrázku druhém v pravo spatřujeme svatého přivázaného ke sloupu nohama a zdviženýma rukama. Dva katané bez čepic v dlouhém šatě stahují obnažené tělo jeho na bocích mučícím pásem. Svatý má zakrytu jen střední část těla, jako Kristus na kříži. I tento obrázek doplňuje se s nápisem ne zúplna jasným v tento smysl: Svatý přivázán byl ke sloupu a sevřen pásem, opatřeným hřeby na vnitřní straně. [1]) Další dvě pole v pravo jsou ztracena.

Na obrázku třetím (pod prvým) jest svatý přivázán na kolo. V průměru kola jsou dvě kosy, jedna obyčejná, zubovitá, druhá jakoby udicovitě vyřezaná na ostří ku zvýšení muk. Kolo jest upevněno na kůlu o něco vyšším než člověk. Po pravé i po levé straně stojí katan v krátké suknici, sáhající nad kolena. Oba drží v rukou provazy a točí kolem. [2])

V poli čtvrtém pod tímto svatý v rouše leží na zádech a katan v dlouhém šatě a s přílbou na hlavě, stoje, zatlouká mu hřeby do šlapadel zdvižené nohy, po kolena obnažené. Kladivo, jež drží v pravici, vybíhá v předu ve dva zobce, zcela tak, jako kladiva dnešní, sloužící k zatloukání i vytahování hřebů. Připomínám to proto, že podobné kladivo, nalezené při výzkumu na Levém Hradci bylo mnohým podezřelé a mylně pokládáno za moderní pro uvedené zobce, ač nalezeno ve značné hloubce mezi předměty starožitnými a dá se doložiti na vlas shodnými ze starých miniatur, jak ukáži ve stati o zmíněném výzkumu. Druhý katan sedí za svatým. Za katanem jest vchod do mučírny. V hořejším rohu čteme nápis stejného obsahu jako scéna vylíčená: Svatého „okovávají“.

Tím vyčerpáno souzení a mučení svatého na krajních čtyřech obrázcích, osm jich ztraceno. Střední a hlavní obraz, sotva do polovice zachovaný, představuje svatého, sedícího ve skvostném plášti na trůnu s ozdobným opěradlem. V pravici má kopí. Jako na všech krajních, tak i na tomto obraze charakterisován jest svatý září kol hlavy, širokou a bohatě vyzdobenou, jak toho vyžadovaly větší rozměry středního obrazu. V hořejším rohu anděl podává z oblak mučednickou palmu svatému. V úhlu mezi hlavou jeho a oblaky čteme nápis: „svatý“, — který, bylo na druhé straně při hlavě, nyní bohužel ulomené. Přes to vše dá se s určitostí dokázati, že zobrazuje svatého Jiří, [3]) jehož úcta zvláště ve středověku byla značně rozvětvena téměř v celém křesťanstvu, jak dokazují nesčetné památky.

---

středním a z krajních v prvním a třetím. Stejně dařilo se jiným. Souhlase s pí. Vlastou Havelkovou, že jest obraz starší než ze 17. stol., ukázal jsem originál p. E. Valečkovi, který projevil totéž mínění a odkázal mne ještě na Apraxina Nikolaje Petroviče, protojereje církve ruské v Praze. Ten pak vyslovil se, že nápis zaráží srbštinou, což mi potvrdil též p. Kolář, lektor jazyků slovanských na c. k. české universitě, jemuž se zdařil první a nejzdařilejší výklad nápisů dosud nerozluštěných. Všem pánům, zvláště pak panu Kolářovi vzdávám za to zasloužené díky. Ve svém článku přidržel jsem se jen obsahu, nikoli doslovného překladu, poněvadž na moji žádost prohlédne nápisy p. Dr. Fr. Pastrnek, professor na c. k. čes. universitě v Praze. Přesné a závěrečné slovo o nich nepochybně z péra jeho přineseme v ročníku IV.

[1]) Viz poznm. 3, str. 120.

[2]) Viz poznm. 2, str. 119.

[3]) Mittheilungen der k. k. Central-Commission. Wien 1887. CCXVII. Das

O sv. Jiří vypravuje legenda, že byl rozličně mučen z rozkazu Dacianova a pak uvržen do žaláře, kde se mu zjevil Kristus Pán, těše i utvrzuje ho v statečnosti a vytrvalosti. Na zítří předveden byl sv. Jiří před Daciana, mučen a pak žalařován. Potom Dacian sezval si listem čaroděje, z nichž Athanasius osvědčil před Dacianem své čáry s býkem a nadarmo usiloval otrávití sv. Jiří, který jej vypil bez pohromy. Athanasius uvěřil proto v Krista a podstoupil smrt stětím z rozkazu Dacianova. Sv. Jiří znova byl vsazen do žaláře, pak vyveden a kolem lámán. Ač z počátku hrozil se té smrti, přece posilněn byv modlitbami, odhodlaně šel vstříc mukám, v nichž bylo tělo jeho roztrháno na 10 kusů a vhozeno do jezera. Ale Kristus seslal archanděla Michala sebrat kosti mučedlníkovy a vzkřísit ho. Po té sv. Jiří odebral se do města. Anatolius, náčelník vojska, uvěřil v Krista s vojskem svým, a Dacian dal všecky popraviti. Sv. Jiří opět byl pálen a rozmanitě mučen, ale Kristem posilněn v žaláři. Druhého dne vyveden sv. Jiří a vyzván králem Magnenciem, aby dokázal zázrakem moc svého Boha, aby křesla dřevěná stala se plodnými. Na vroucí modlitbu sv. Jiří stalo se tak, ale pohané připisovali to svým bohům a radili se, jak zahubiti sv. Jiří, kterého pak Dacian kázal pilou rozřezati na 7 kusů, vařiti v kotli a pohřbiti. Ale Hospodin ho vzkřísil. [1])

Toť hlavní úryvek z utrpení sv. Jiří. Týž narodil se v Kappadokii v Malé Asii za císaře Diokletiana, sídlícího v Nikomedii. Otec jeho trpěl též pro víru Kristovu. Matka s Jiřím odstěhovala se do svého rodiště a dala mu křesťanské vychování. Vzděláním svým vyšinul se k hodnostem a stal se důstojníkem, až posléze utrpěl smrt mučednickou r. 303. v Nikomedii. Ostatky jeho jsou pochovány v městě Liddě v Palaestině, hlava a kopí jeho ukazují se v Římě.

Již z tohoto skrovného náčrtu — máme na mysli utrpení svatého — lze vyčísti shodu s vyobrazením naším v některých jednotlivostech. V tom nás utvrzují také staročeské legendy o sv. Jiří ze 14. století. Dle zbytku nalezeného v Brně král káže zajmouti sv. Jiří:

Rzka przyneſte kolo moſazne,
w nyemzto su pyly zelezne.
Kdiz wzrzye tak hrozne kolo
wſak mu nycz neby u polo,
Pocze ſye bohu modlity...

Potom: Kaza gey kral w kola wſadyty
a trudnye gey muczyty.
W dewiet czeſty geho tyelo
roztiechu, wierztez za celo,
A ſtyrchali ſ maſſem zyly
z geho koſty oſtre pyly. [2])

---

beschriebene Fragment wird von Fachmännern als ein portatives Altarbild des heil. Grossmärtyrers Georgios erkannt — praví A. Müllner. V čís. 3. omylem psáno několikráte A Müller.

[1]) Časopis musea král. Čes. 1881. str. 277.

[2]) Časopis musea král. Čes. 1887. Ad. Patera: O umučení sv. Jiří. Staročeská legenda ze XIV. století. Str. 88. verš: 203—207 a 222—227.

Mučení na kole shoduje se s třetím polem na stříbrném obraze. V legendě jest řeč o pilách, a na obrázku jsou dvě. [1])

Také latinská legenda rukopisu Svatohavelského, jíž se asi podobala latinská předloha k legendě české, líčí mučení sv. Jiří na kole podobným způsobem. [2])

Týž text vypisuje dále, jak sv. Jiří byl pálen na bocích, čímž prý mučení počalo. I to souhlasí s obrazem, na němž viděti svatého ke sloupu přivázaného s pasem hřebovým (rozpáleným?) na bocích hned na druhém místě. Třetí způsob mučení ve čtvrtém poli na obraze kryje se s obrázkem úplně. [3])

Z uvedeného dostatečně, tuším, patrno, že náš stříbrný obraz představuje sv. Jiří.

O značné rozšířenosti starodávného kultu svatojirského svědčí vedle písemných památek [4]) též četné svatyně sv. Jiří, náležející u nás k nejstarším, fresky [5]) a sochy, [6]) dále četné zvyky, obyčeje a písně.

Ať již byl přinesen tento stříbrný obraz z kteréhokoli kraje jihoslovanského, ať byl v Rakousích zhotoven některým mnichem slovanským, vždy byl na půdě slovanské, a přihlížíme-li ke slovanskému nápisu, byl spíše od Slovanů než od Němců v úctě chován. Neméně zajímavý jest osud obrazu P. Marie, nalezeného v minulém století ve farním chrámu v Donauwerthu v záp. Bavořích. Roku 1730. usneseno snížiti vysokou věž kostelní, protože blesk do ní často bil. Při bourání přišlo se na dutinu, krytou kamennou deskou, v níž byl uložen krásně vyšívaný obraz Bohorodičky s Jezulátkem asi ze 14. století. Na okrajích jest vyšit nápis, který teprve Kopytár ve Vídni r. 1825. za staroslovanský prohlásil a rozluštil. [7])

Stříbrný obraz se staroslovanským nápisem, nalezený r. 1883., jest již několik let majetkem vlasteneckého musejního spolku v Olo-

---

[1]) Tamže, str. 101. Et iussit adferri rotam et acus ferreos et cerebellas, ut inponerentur in rota illa, machinas bis acutas. . . . Completa oratione miserunt eum in rotam et graviter torquebant eum; in X partibus concisum est corpus eius.

[2]) Tamže, str. 84.

[3]) Tamže, str. 100 Et iussit rex, ut Georgius mitteretur in eculeo, ut ardeant latera eius. Hanc primam penam beatus Georgius sustinuit. Et iterum iussit rex, ut fierent acuti ferrei longi, qui figerentur in calcaneis eius, et incisa sunt nervi pedum eius et effundebant sanguinem eius.

[4]) Tamže 1881, str. 271. Ad. Patera: Zbytky staročeských legend o sv. Jiří ze XIV. století. Známe zbytky tří legend o sv. Jiří: brněnský, kapitulní pražský a vratislavský, nyní v Museu král. Čes. Dle téhož článku Paterova, kdež udána literatura, Kirpičnikov jen v pěti ruských knihovnách nalezl přes 200 rukopisných památek o sv. Jiří.

[5]) A. Sedláček: Hrady, zámky a tvrze IV. mezi str. 24. a 25. freska legendy Svatojirské v Jindřichově Hradci z r. 1338.

[6]) Bronzová v nádvoří hradu pražského. Také na kachlích často spatřujeme sv. Jiří vždy na koni v boji se saní, nikoli sedícího na trůně.

[7]) Časopis muzejního spolku olomuckého 1885., str. 94.

mouci, známého svou čilostí, a přece teprve letos vidí česká veřejnosť jeho snímek a čte obsah nápisův, a nejeden odborník dovídá se o něm teprve nyní. Kolik asi památek leží ladem v museích, zvláště cizích, kde pokládány jsou za neslovanské! *Jan Soukup.*

Z archivu kláštera plasského.

Podává *Jaroslav Schiebl.*

(Dokončení.)

II.

Známo se činí každému, jakého stavu a důstojenství jsouc, že pod mocným královským panováním nejosvícenějšího a nepřemoženého knížete a Pána, Pana Leopolda, z Boží Milosti voleného Římského císaře, po vše časy rozmnožitele říše, Uherského, Českého, Dalmatského, Charvatského a Slavonského krále, arciknížete Rakouského, margkraběte Moravského, Lucemburgského, Slezského knížete a Lužického margkraběte, a pod vysocedůstojným Pánem, panem Benedictem, panem oppatem a praelatem slavného conventu a kláštera plasského, pána a vrchnosti naší milostivé a dědičné, že jsme netoliko my níže podepsaní, tolikéž i celého panství kláštera plasského, z vesnic všickni poddaní, a to z nabádání a původem jiných sousedských vyšlých z protivných poddaných lidí, se J. M. pánu zprotivili, spuntovali a smluvili nic nerobotovati, což se také v dvanácti nedělich pořád zběhlých nestalo, hospodářství obmeškalo, proti J. M. Cís. a J. M. vrchnosti naší jak slovy, skutky a zlým předsevzetím zhřešili, když jsme J. M. Cís. patentu a nejmilostivějšímu poručení věřiti nechtěli, se zbraní všelijakou opatřili, J. M. i vám představeným úředníkům hrozili, se sročili a v hromadu zběhli, též proti J. M. císařské vojsku, petršpurským poddaným, s brannou rukou na pomoc: pod tím titulem jako bychme sobě to od J. M. pána poručeno měli, běželi, což skutečně nikdy pravda nebyla, my také to s dobrým rozmyslem odvoláváme a dostatečně pravíme, že nikdy žádné vrchnostenské poručení nebylo, a tak jsme J. M. pánu v tom před Bohem a světem křivdu učinili, přiběhnouc pak na Petršpursko, tam jsme se proti císařským soldatům postavili, ačkoliv J. M. vysoce urozený Pán, pan Albrecht Hainrich Krakovský hrabě z Kollovrath, pán na Libíni a Zeleném Dolu, J. M. Cís. skutečný komorník a nařízený hejtman kraje rakovnického nás vše společně žádal, abysme našeho protivenství nechali a se zase domů navrátili, což sme zavrhovali, zanedbali, J. M. pru lce odpovídali a po učiněné z naší strany jedné neb druhé ostré ráně soldatům příčinu dali, že jsou nás vespolek objeli, na nás salvu dali, některé na místě zabili, jiných mnoho poraněli, na dile schytali, do krajského ouřadu na Liblín citírovali, odtud jsme se pak po vypravování a přiznání jednoho neb druhého křivdy do vězení rakovnického dostali a tu zaslouženého trestání našeho očekávali a takového bychme také podle příkladův jinších trestaných litoměřických, žateckých, petršpurských a rabšteinských s námi v té hanebné protivnosti držícími lidmi (které, některé čtvrtcené, mnohé zvěšené a sťaté byly) zajisto zkusili, jen co by byl ten pan general Harant svou commissí se sem dostal; že se pak J. M. pán a slavný convent k J. M. Cís. za nás přimlouvati a J. M. Cís. takovou strašlivou commissí vyzdvihnouti, nám hrdlo darovati, a z naším proviněním k pokutování mírnému naší milostivé vrchnosti odevzdati jest ráčila, z čehož J M. Cís. tak J. M. pánu a slavnému conventu s nejhlubší ponížeností padajíc na kolena, poddaně a poslušně děkujeme a s našima modlitbami se za J. M. Cís. dlouhého zdraví a mocné přemožení všech svých nepřátelův: nicméně za naší milostivou vrchnost našimi špatnými modlitbami odměniti, a toho co sme udělali, želíc srdečně, více se nedopouštěti pevně připovídáme, nechtíc pak J. M. vrchnost naše milostivá nás

nebohé hříšníky skaziti, na nás milostivým okem pohlídnouti, tak se k nám dobrovolně usolvírovati ráčila, nám tenkráte všeckno naše provinění odpustiti, jen abychme se jedenkaždý obvzláštně, že se to více nestane, co se stalo, vyručili, pročež tak činíme, pod ztracením hrdla a všeho našeho jmění připovídáme a se společně zavazujeme jakožto já Jan Šírl, prvnější vrchní rychtář v Hořejším Hradišti, s Janem Šírlem, mladším synem a Tomášem Hynkem, zetěm mým, oba bydlící v Hradišti. Tomáš Čiha z Bučku s Martinem Kosou z Bučku a Vítem Pavlem z Prodaslad, Jiří Radim ze Dřevoze s Janem Chlupsou z Řemešína a Janem Neittem, mlackým [1]) šenkýřem. Václav Čech ze Všehrd s Matoušem Cardou a Vondrou Holubem. Valenta Blažej z Rohu (?) s Bartolomějem Velkým a Václavem Dřevohryzem z Kozojed. Jan Neubauer, prvnější šafář z Mlac s Matějem Fabianem kovářem klášterským a Matějem Benešem z Mlac, a to na ten spůsob každý po 50 říšských tolařích i pod ztracením hrdla, kdybychme se nětco nejmentšího takového protivného více buď sami dopustili, anebo v něčem takovým předsevzetí od jiných poddaných cokoliv slyšeli a to J. M. pánu nevyjevili, tehdy J. M. pán, aby ráčil tu plnou moc míti, takovou pokutu, buď na nás neb na statcích našich zapsati, dobývati a podle provinění i na hrdle trestati dáti; a to vše bez jedné neb druhé překážky, jak by to vymyšleno mohlo býti. Taky se dalšího dobrodiní, milostivého za nás prosení a zastávání dobrovolně zbavujem a spouštíme, to všeckno zdravým rozumem a dobrým rozmyšlením činíme. Pro lepší důvěření toho, neumějíc psáti, dožádali jsme se slovutných, poctivých, moudrých a opatrných pana purgkmistra a raddních pánův města Kralovic, že jsou nás skrze svého městského písaře podepsati a tento náš závazní neb reversní spis jejich městskou pečetí potvrditi dali, však jim beze vší škody. Jehož jest datum na Plasech 24. měsíce října letha Páně 1680.

III.

Správa o příčině acti, která se zběhla při sklizování luk u vsi Lednice dne 10. a 11. aprilis letha toho 1673. mezi urozeným a statečným rytířem panem Adolfem Norbertem Missironem z Lysonů a na Krašově z jedné, a poddanými kláštera plasského z strany druhé, tak jakž vyznání a správa týchž poddaných klášterských pod dobrým jich svědomím od nich vzata, počinouc od předních až do posledního sebou přináší, a teď na papír slovo od slova uvedena jest.

Předně: Tak jakž se vůbec proslýchalo, že urozený a statečný rytíř pan Adolf Norbert Missiron z Lysonu a na Krašově veřejnou pobrůžku činil, že jsouce ty luka jeho pod Lednicí a níženi až k řece dolův, od nich nikoliv upustiti nemíní, nýbrž byť i mord skrze to se státi měl, toho se držeti bude a žádnému z rukou sobě to vzíti nedá.

I poněvadž pak nyní klizení jarního z luk čas nastává a z toho obávajíce se, aby oni poddaní krašovští z poručení pána svého něco takového (přijdouce někde v velkém počtu) kvaltem před sebe nevzali a našim klášterským poddaným v takovém luk jich klizení překážku nečinili, tehdy byli jim někteří z myslivcův, toliko pro samý ostrach a lepší bezpečnost přidáni, a počinouce kliditi prvního dne, jenž bylo 10. aprilis letha tohoto 1673., tu ihned krašovští poddaní se zbraní u velkém počtu se vyvalili a s křikem nemalým outok učinivše, jednoho sedláka klášt. poddaného jménem Pavla Hrušíka z Lednice popadli a pohlavkujíce jej, jich 4 k hoře té, gruntův jejich táhli, jsouce oumyslu jej na zámek Krašov dodati, tak že kdyby někteří z našich k tomu byli nepřišli, bylo by se podle oumyslu jejich stalo. Druhého pak jménem Říhu Maříka, též z Lednice, s šavlí vytaženou přes hřbet bili, jemuž se naši nic neprotivili, ani se jich dotkli, toliko své z moci jich vysvobodili. Tehdy obávajíce se dáleji, aby při týchž luk doklizování, což na zejtří před sebe vzíti chtěli, něco horšího nenásledovalo, neb i hůř s nima nezacházeli, z některých

---

[1]) Mlatz = Mladotice, darované r. 1193. Humpoltem a synem jeho Dětlebem klášteru plasskému.

vesnic víceji poddaných klášterských i při tom zase některé z myslivcův povolali, domnívajíce se, když jich větší počet bude, že na nic nebudou smíti tak lehce sáhnouti a udeřiti. Druhého následujícího dne 11. huius, když na ty luka zase naši v větším počtu, jakž dotčeno, přijdouce již doklizovali, co se okolo 2. nebo 3. s poledne stalo, tu svrchu jmenovaný pán Missiron, sám osobně s nemalým počtem lidu přijel, týž lid v hoře a pod horou na gruntech svých zanechal a sám jediný na luka sjel, s koně sešel, do pravé ruky pistoli přiloženým kohoutkem a do levé šavli vezmouc mezi ně ihned z daleka plným skokem zuřivě běžel a tou pistolí hrozil, kteroužto však ihned do levé a šavli do pravé ruky převezmouce, pod paždí levým ji vytáhl a tak s nahou proti myslivcovi Pavlovi, který napřed stál, popřahujíc, tyto slova mluvil: „Lehkomyslný šelmy S. V., co vy tu na mých gruntech děláte, a kdo je vám poručil, z těch luk kliditi a dříví sekati?“ Načež odpověď dostal, že od svý vrchnosti sobě to poručeno mají, poněvadž od starodávna ty luka klášteru přináležejí a vždy v pokojným jich užívání zůstávaly. Na to se pan Missiron rozhněvavše řekl: „Váš pán nemohl vám toho poroučeti, to jest mý a ne jeho, jeho je S. V. etc. ne louky! Který jest z vás obrrichtr?“ Kteryžto, totiž Mathiej Jaroš vystoupíce pravil: „Já sem ten jistej!“ Tu on pan Missiron s tou šavlí do země křížem sekal, tyto slova mluvíce: „Řekni ty tvýmu pánu, že tuhle má na truc jeden kříž, druhej †, třetí †, a že jeho je S. V. no etc. expresse jmenujíce s tím doložením, aby je sobě tvůj pán sněd a to častěji opakujíc. Já svýho jako poctivý cavallier hájiti budu. Kdyby tvůj pán tak poctivý byl, proč je se sám nepostavil, jako já? Já sem cavallier, a byť vás bylo dvakráte víc, nic se vás nebojím, ale všechny vás spokojím. Nebudu-li pak moci vás sám spokojiti, tehdy vojáky povolám a tak mocně mých gruntův hájiti budu.“

A tu tomuž oberrichtrovi šavlí nahou mezi očima dosti šermicloval a fechtoval, až i nos častokráte kříži a rukou svou, v kteréž tu šavli držel, jemu zasazoval, kterémužto když on obrrichtr tyto slova promluvil: „Račte to medle zanechati, však mi toho můj pán nečiní, nejsem naposledy od V. Mti povinen snášeti, také V. Mti poddaný nejsem!“ Na to on víceji než-li kdy prve touž šavlí fechtoval a v tom se zatočivše, pistoli, kterou v levý ruce s přiloženým kohoutkem vždycky držel, postraše spustil a Václava Prusíka, kováře ze vsi Bílova, kteryžto přítomný mezi předními stál, poddaného klášterského dvoumi kulkami skrze život na skrze prorazil, takže ty kulky projdouce skrze tělo jeho, Thomáše Finka z Hradiště hned za ním stojícího skrze kabát, spodky kožené a košili, ještě i na stehně nemálo ranily, a tak podle něho na zemi zůstaly, které až posavad před rukami jsou. Druhou pak rukou, v které šavli měl, ihned vyzdvihl a na sedláky tu okolo přístojící napřáhl, jemužto v tom jeden z nich ruku popadl a šavli mu z ní vytrhl. Tu ihned sedláci pistoli jemu při tom vydřeli a někteří i bíti počali. Slyšíce pak teprva křik, že by jeden zabit a druhý poraněn byl, ježto jmenovaný pán Missirou jim z rukou se vytrhl, do outěku se dal a k koni svému, kterýho pod horou jeden poddaný jeho držel, rychle pospíchal. Tak teprva někteří jsouce již rozlítiví pro zamordování téhož kováře (kteryžto asi po 3 hodinách s velikou bolestí svůj život skonal) za ním běželi a několik ran z ručnic udělali, mezi kterýmižto i koně, k němuž běžel, ranili. Vidouce pak jinší, kteří při tomž prostřeleným kováři na zemi před nimi ležícím zůstali, že by již umíral, teprva za ním běželi a jej k tomu jistýmu umírajícímu přinesli, hněvem a s lítostí takto mluvíce: „Hleď, jak jsi pánu našemu poddanýho spravil, až z něho S. V. střeva lezou,“ a podobnýma slovy jemu domlouvajíce, na jednoho z jeho poddaných, aby při něm zůstal, zavolali, kteryžto také ihned přišel a tak učinil a vezmouce naši svého umírajícího na vůz, s tím se rozešli.

Tuto zprávu níže poznamenaní poddaní klášterští,[1]) té věci přítomní, v čemž se i jiní jednomyslně snášejí, vydali, totiž:

---

[1]) Poznamenáváme, že klášter plasský popsán jest v Methodu XXI. 76. — Na str. 86 v čís. 8. v 9. řádku zdola zůstala chyba, rušící smysl věty; místo až do 4. ledna čti: až do 4. kolena. Dále na str. 87. ř. 19. shora čti nejužitečnější a na 90 str. 15. ř shora: Nuntius místo Nuntitus.

Matěj Jaroš, obrrichtr z Vejrova — Pavel Myslivec z Dolejšího Hradiště — Adam Myslivec z Loman — Jan Schránil, myslivec z Lednice — Jan Šírl, rychtář z Hoř. Hradiště — Tomáš Fink, konšel odtud — Jakub Beran. rychtář z Babiny — Jiřík Piškule, konšel odtud — Pavel Hlušík, konšel z Lednice — Pavel Šimon, konšel ze Sedlice — Bárta Masopust z Bukoviny, i jinší mnozí, kteří pro skrovnost místa se tuto nekladou. Čehož všeho, pro lepší důvěření a jistotu, pečeť conventskou menší s podpisem v nebytí J. M. pana praeláta při domě, jsme teď přitlačiti dali. Actum v klášteře plasském 14. aprilis A° 1673.

L. S.

Conventus
F. Johannes Tillingar Prior
loco totius conventus Plassensis.

Drobné zprávy.

Československý či československý? Národopisnou výstavou, uspořádanou výhradně přičiněním lidu našeho v korunních zemích českých, na Slovensku a v cizině, rozšířila se nevkusná moda říkati i psáti: československý, jakoby Čechové buď nebyli Slované, nebo docela zvláštní. Chyba ta uvázla hned ve firmě výstavní a vleče se i dědictvím jejím, museem. Že jest to také nepochopení našeho národopisu, na to nikdo nepomyslí. A přece A. V. Šembera správně a důsledně užívá slova: československý. Že by se bylo užilo záměny té samohlásky proto, aby se neprozradilo zastoupení nešťastného Slovenska, nechceme se domýšleti přes všecko a tak často osvědčené u nás Čechů tichošlápství. Vždyť jsme přímo očekávali účastenství luhů, odervaných »súsedy Němci«. Ano, to jsme očekávali od kasárnického Německa. My počavše článek o NVČ. v době otevření výstavy, nechtějíce tenkráte pomáhati tak posměváčkům, ponechali jsme v titulu »československý«, a ponecháme jej důsledně do konce. Výstavní výbor, jak se zdá, neuvažoval o československosti, poněvadž byl by pak musil připustiti do programu výstavního všecky Slovany aspoň v Rakousku, tedy i Slovince, Hrvaty....! *Kl.*

Hora Kunětická. O zachování hradu na Hoře Kunětické jedná se dlouhá léta s výsledkem vždy stejným. Společnost naše, byvši upozorněna, ráda připojila se k hlasům, žádajícím záchrany hradu, a obrátila se dole uvedenou žádostí ku si. Archaeolog. kommissi při zemském výboru:

Slavné Archaeologické kommissi při veleslavném výboru zemském království Českého!

Došel nás opětně stesk, kterak bylo na kompetentních místech bez úspěchu žádáno za záchranu Hory Kunětické. Jest nám dobře známo, že zvlášť horlivě se této věci ujímá Musejní spolek v Pardubicích, jehož petice v té příčině byla předposlední schůzí letošního sněmování odkázána k šetření veleslavnému výboru zemskému. O nutné záchraně Hory Kunětické netřeba se rozepisovati Na restauraci hradu nelze však pomýšleti dříve, dokud nebude zabráněno zhoubnému a nerozumnému lámání kamene na Hoře Kunětické. Jest nám povědomo, že zmíněný spolek žádal za nápravu jak majitele velkostatku, tak i okresní výbor — ovšem bezvýsledně.

A toho dotýká se naše žádost:

Račiž slavná Archaeologická kommisse s veškerým důrazem přičiniti se o to, aby bylo ihned zastaveno lámání kamene na Hoře Kunětické. Věc jest svrchovaně naléhava, jednak proto, poněvadž právě v zimě jest nejvíce kamene lámáno, jednak proto, poněvadž tomuto vandalismu padla za oběť nejen značná část Hory Kunětické, ale i hradu sama. Jest nutno, aby se náprava stala ihned; hříšnou netečností k památkám a neznalostí dějin mizí u nás hrad po hradu, a kde se nestal obětí živlů přírodních, tam spousta dokonána rukou lidskou často před očima orgánů, kteří mají právě šetřiti památek; často byla možná záchrana

i při dosti nepatrném nákladu. Očekáváme, že se slavná Archaeologická kommisse zajisté přičiní o to, aby byla Hora Kunětická zachována. Dovolujeme si zároveň žádati za sdělení, v jakém stadiu jest věc tato, kdysi odkázaná veleslavnému zemskému výboru k šetření, a lze-li očekávati, že bude této žádosti naší vyhověno v čase nejkratším? Svému zástupci ve slavné kommissi, p. Janu Herainovi, staviteli, jsme uložili, aby měl ku záchraně Hory Kunětické stálý zřetel.

Společnost přátel starožitností českých v Praze,
dne 13 prosince 1895.

Jednatel: A. B. Černý. Starosta: Jan Zeyer.

Zprávy o spisech a časopisech.

Karásek Josef Dr.: **Poštorna, Nová Ves, Hlohovec.** (České obce v Dol. Rakousích.) Zvláštní otisk ze »Sborníku Čechů dolnorakouských«. Tiskem F. Šimáčka. Stran 23. Al. Šembera psal o Slovanech dolnorakouských (vyjma Vídeň) již r. 1845. v Časopise Čes. Musea. Článek ten má i nyní cenu, kdy po práci Herbenově r. 1882. v Časopise matice Moravské přibyla zdařilá a obsažná stať Karáskova, věnovaná třem osadám hrvatského původu, z nichž dvě jsou dnes české; jen Hlohovec zůstal hrvatský. Vzpomněli jsme zmíněných dvou prací, Karáskem též uvedených, bez ujmy jeho stati. Velmi pilně přihlížel k dialektu, kroji, hudbě, tanci, písním a zvykům celoročním i svatebním. Konstatuje, že písně přejaty jsou většinou od Slováků, mnohé pak jsou i v Čechách známy, jako: Zahučaly hory — Pod dubem, za dubem — Nestojte vy, chlapci, pod okny — Lúčení, lúčení. Dále uvádí výroční obyčeje, pověry a zlomky léčitelství. Text doplňují dvě vyobrazení. Spisovatel, který studoval lid v osadách jmenovaných a rozeslal za tím účelem i dotazníky, zasluhuje všeho uznání za tento stkvělý výsledek pilného studia, spojeného s obtížemi u nás bohudík řídnoucími. *V. R.*

Pittnerová Vlasta: **Rokem a životem.** Črty ze Žďárských hor. V Praze 1895. (Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrby. Stran 64, cena 45 kr. Spisovatelka, známá z časopisů svými články o Žďárských horách, vydala knížku nevelikou, v níž popisuje život horáků mladých i starých ve čtyřech ročních dobách, se všemi zvyky, obyčeji a pověrami; čteme tam též o manželství, porodu, dětech, stáří a pohřbu. Vzpomeneme-li ještě, že táž spisovatelka slohem svěžím, prosyceným mluvou dobrých horáků, vydala před tím »Ze Žďárských hor« a J. Duffek »Naše Horácko jindy a dnes«, uznáme, že se zřením k národopisu postaráno jest o chudé hory lépe, než o kterýkoliv jiný, bohatší kraj. *Hs.*

(Zasláno.)

Národopisný odbor výtvarný zaslal výboru »Společnosti« opravu, týkající se úvodu v článku »Starožitný stříbrný obraz se slovanským nápisem« ve 3. čísle »Časopisu Společnosti«. Podávám celý dopis ve věrném přepisu, přičiňuje dole své poznámky:

Slavné Společnosti přátel starožitností českých v Praze!

Jménem národopisného odboru výtvarného uctivě žádáme, aby slavná společnost přátel starožitností v příštím čísle časopisu svého místa přála následující opravě vztahující se ke stati »Starožitný stříbrný obraz se slovanským nápisem« (číslo 3. ročník III).

Není pravda, že nebylo v exposici výtvarného odboru na výstavě národopisné místa pro starožitný obraz vlasteneckého musejního spolku v Olomouci

z neporozumění, plynoucího z neznalosti dějin slovanských. Zmíněný obraz nebyl vystaven v souhlasu s programem nár. odb. výtvarného, jelikož pokládán býti nemůže za práci československou a to i přes důvody obsažené ve stati »Starožitný stříbrný obraz se slovanským nápisem.«

V důvěře, že laskavě vyhovíte oprávněné naší žádosti, znamenáme nár. odb. výtv.

V Praze, dne $^{30}/_{11}$ 895. V hluboké úctě

Jos. Fanta, jednatel. Sucharda Stan., místopředseda.

Odpovídám, jsa redaktorem listu, v němž byl uveřejněn můj článek »Starožitný stříbrný obraz se slovanským nápisem«. Sl. národopisný odbor výtvarný žádá za opravu, nevyčkav ani dokončení článku v tomto čísle, tedy ani důvodů. Bylo li v exposici téhož odboru pro zmíněný obraz místo nebo ne, nebudu rozváděti. Vím dobře, co na výstavu bylo zasláno, mohlo býti vystaveno a nebylo. Mnou popsaný obraz nebyl tedy vystaven v souhlasu s programem národop. odboru výtvarného Pak neměl býti vyložen kříž bračický, a připustíme li možnost vypůjčení, ani žádný z byzantských křížků musejních, nevyjímaje kříž ostrovský. Že by byly v Čechách zhotoveny, nelze přímo dokázati, ale ani popříti, a přece jsou vzácnými památkami prvokřesťanskými v Čechách. Předkové naši je nosili a u nich se modlili. Dodatečně upozorňuji, že analogicky neměly býti vystaveny kapesní hodinky s cizozemskými firmami. Zúmyslně uskrovňuji se v příkladech, neboť nejsem ze zásady přítel novinářských sporů a plynoucích z toho »zaslán«. Konečně, co se týče pojmu »československá práce«, vysvětleno v drobných zprávách, že známa jest jen československá. S určitostí prohlašuji, že nikdo na celé výstavě nápisu nerozuměl a nevěděl, jaký by byl, že tedy bylo odvážno tvrditi bez důvodů vědeckých, že nemůže býti pokládán »za práci československou«. Dovoluji si však ještě připomenouti, že vědecký spor neřeší se při jiných příležitostech obvyklým »Není pravda«, ale důkazy vědeckými, zvláště žádoucími v tomto případě.

Jan Soukup.

Otázky a odpovědi.

K u edenému již výkazu o zaslaných mi kraslicích dodávám, že paní Vlasta Pittnerová, spisovatelka v Praze, rozmnožila znamenitě mou sbírku, darovavši mi 75 kusů kraslic z krajinského oddělení Horáckého, začež jí vřele děkuji. Celou sbírku, pokud byla srovnána, upravena a vystavena ve zvykosloví na NVČ., zapůjčil jsem Museu národopisnému.

Všech pp. čtenářů prosíme, by nezapomínali na otázky, byť i staré.

Redaktor.

Ukládají dosud někde oblíbené nebo významné věci s mrtvolou do hrobu?

J—a.

Kde a jak pomáhali a pomáhají na venkově v nehodách, zvláště vyhoří-li kdo. Doklady z dnešního života stejně jsou vítány jako staré. *J. S.*

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Zpráva správce sbírek za správní r. 1894. Společnost vynakládajíc vše na zvelebení časopisu a na úpravu svých vnitřních záležitostí jako v minulém roce, nemohla rozpočet svůj překročiti výdajem na zakupování památek, jež v nynějším ruchu starožitnickém a národopisném někdy až přemrštěně stoupají v ceně. Přece však podařilo se rozmnožiti sbírky spolkové těmito příspěvky P. T. dárců:

Slč. Bělíkova Anna v Sojovicích: kamenný mlat, nalez. tamže na návsi; Dvořák F.: střepiny nádob; Helebrant Fr.: 2 prsteny z kovu neušlechtilého *a*) s obrazem koně, *b*) se skříženými kladívky a W B, nalez. v Praze II. při bourání hradeb u Slepé brány r. 1894., reliquiář v podobě černé ruky s dračounem a imitovanými kameny; pí. Chalupníčková: 4 stříbr. mince; Kysela Frt. v Mnich. Hradišti: latinský list z 15. stol.; Mann Vojt.: Život P. Ježíše Krista a Marie P. (tisk bez tit. listu z 18. stol.), země dobrá, t. j. země česká (tišt. v Hradci Král. r. 1754.), Biblia sacra t. j. bible sv. v Kyseku tišť. r. 1848., psaný zápisník, v němž 3 prvé listy vyplňuje »pranostika aneb dnové obyvatelů egyptských«, dukátové vážky z 18. stol., kratiknot z argentanu a mapu král. Českého 18. stol.; Mráček Konst: 12 kusů kování ode dveří, 2 dřev. závory a hlaveň od pušky, nalez. na Menším městě pražském III. 39—42; Nemánský: kopii malby na okně z r. 1696. ze statku č. 37 v Bohušovicích (maj. p. Laube) s obrazem Spravedlnosti; pí. Šrámková Anna, vdova po kustodu Uměl Besedy: kolovrat s přeslicí a motovidlem; Nejmenovaný: 12 čísel vídeňských politických novin z r. 1817.

Všem ct. P T. dárcům vyslovuje výbor tímto své díky a prosí, aby bylo pamatováno na Společnost při nálezech starožitností, byť i jen zprávami. Kde není jmenováno bydliště, rozumí se Praha.

V Praze, 31. prosince 1894.

Jan Soukup, t. č. správce sbírek.

Zpráva archivní za správní r. 1894. Táž příčina jako při sbírkách. jest i při archivu, přihlížíme li k chabému vzrůstu obou Na počet přibylo sice do archivu velmi málo, ale obsažných kusů, jež vesměs daroval dlouholetý příznivec spolku p. Dr. Hostaš Karel, advokát v Klatovech: Registřík denní při statku přívorském na r. 1637. sepsaný, Registra důchodu z r. 1638., Registra peněžitá příjmů a vydání při statku Dolejších Přívor atd. na r. 1640. a Registra peněžitá téhož statku z r. 1639.

Za všecky tyto dary výbor vřele děkuje a prosí o další přízeň.

Z archivu nyní pilně se těží, zvláště pro spolkový »Časopis«.

V Praze, 31. prosince 1894.

Ferd. Chalupníček, t. č. archivář.

Zpráva pokladní. Od 21. říj a r. 1895. přistoupili za členy tito P. T. pánové a korporace: Dr. Bauer Václ, obv. lékař v Holicích; Blažej Václ., statkář v Panenských Břežanech; Brauner, c. k. finanč. nadstr. za r. 1894. zl. 1·—, za r. 1895. zl. 1·—; P Bernat Jos., děkan na Mělníku; Bezpalec A., professor v Litomyšli; beseda »Barák« v Příbrami; Böhm Ludv., ředitel měšť. školy a Blíženec Jos, c. k. okres. hejtman v Mělníku; Cirps K., za 1. čís. I. roč. zl. —·25; Čihák Vojt, obchodník v Poděbradech, na r. 1895. zl. 1·— za 2.—4 čís. a II. roč. zl. 1·90; Čejka Bohumil, soukromník za publikace zl. —·90; Dr. Černý Stan. za velín. II. roč zl. 1·—; Červenka, kapelník 19. pěš. pluku v Choumen v Bulharsku; Čtenářská beseda v Mnich. Hradišti; Čižmář Jos, mag pharm. ve Vyzovicích na Mor.; M U. C. Duffek M. v Domažlici; Dr. Doležal Fr., advokát v Hořovicích; Feigl Ludv. ve Lvově na r. 1895. zl. 1·— a za publikace zl. 1·30; Fiala, stavitel v Poděbradech; Gärtner z Baumgartenů, c. k. tajemník v Poděbradech; Ginz Jos., Žďánice za I. roč. zl. 1·—; Glockner Karel, inženýr stát. drah v Drážďanech; Halla Jos. v Hořovicích, na r. 1893.—94. zl. 2·—; Havlín Fr. v Zákolanech; Hevrdle Adolf, řed hosp. školy v Soběslavi; Hrdlička Václ., hosp. správce v Černuci; Chudomel Jos., zedník v Hostivaři; Jakeš Leonhard v Podbradci; Jakeš Ant., přednosta stanice v Hostivaři; Janovský Rud., c. k. pošt. úředník v Holešově, za publikace zl. 2·85, za 3. seš. zl. —·50, za I. roč. zl. 1·— a na r. 1895. zl. 1·—; Jindra Petr, učitel v Hostouni, za II. roč. velín. zl. 1·—; Dr. Katz Leop., adv.; Karpeles, obch. v Záběhlicích; Karela V., řed. cukrovaru v Mělníku; J. U. Dr. Kallmünzer Václ. v Mělníku; Kotrč Jan na r. 1895. zl. 1·—, za II. roč. velín. a legitim. zl. 2·10; Kotrč Jan, rolník v Lohově; Kroutil Rud., truhl. pomocník na Smíchově; Knorre Bedř., c. k. prof. na realce; Köpl Karel, c. k. místodrž. archivář; Klub mech. a optiků na r. 1893. zl. 3·—; Kličká Šeb., sládek v Příbrami; Kliment V., monteur v Plzni; Kneisl Jos., Žižkov, za II. roč. zl. 1·10, na

r. 1895. zl. 1·—, za publikace zl. —·35; Dr. Kripner Václav, advokát na Mělníku; Dr. Kvíčala Jan, advokát v Poděbradech; Lehovec Fr., učitel v Šeberově; Liška Martin, řídící učitel ve Vel. Turné; Machulka Václav, inženýr, za I. roč. zl. 1·—; Matuška A., supplující professor v Hradci Králové; Müller Václav v Žebráce, za 2 výtisky I. ročníku zl. 2·—; Nebeský Václ. K., velkoobchodník; Otruba Otakar, sládek v Poděbradech: Petrů Václ., ředitel gymn. v Pelhřimově, na r. 1894—95. zl. 2·—; Piskáček Jos, c k adjunkt v Poděbradech; Pelz, velkoobchodník, za I. a II. roč. zl. 3·—; Plachtová Anna, učitelka v Čáslavě; Počepický Ant. v Sedlčanech; Polívka Jaroslav, obchodník v Hostivaři; Pokorný Václ. v Dušníkách; Prchal M v Jinočanech; Procházka Št., rolník v Řeporyji; Pštross Jindř. za 2 výtisky III. roč. zl. 1·—; Ráder V., ekonom v Chlumu; Rebensteiger G. z Blankenfeldu, c. k. okres hejtman v Poděbradech; Reichl J. v Berouně; Rozhon Fr., účetní a maj. domu; Samohrd Ant., maj. statku v Kmetněvsi; Sedlan Jos. v Benešově; Sklenčka Otto, kníž. techn. adjunkt na Zbraslavě; Socháň Pavel, akad malíř v Turč. sv. Martině; tělocvičné jednoty: »Sokol« pro Řeporyje a okolí; »Sokol« v Ustí n. Orl.; »Sokol« na Král. Vinohradech; Dr. Stehlíček Karel, advokát v Hořovicích; Dr. Stiebitz Karel, advokát v Příbrami; Svoboda Čeněk, velkoobchodník v Dol. Měcholupech; Svátek Rich. v Plzni; Šatra Jos, učitel v Bechyni; M. U. Dr. Šorejš, obvod lékař v Mnich. Hradišti; Šípek Alois, obchodník v Sedlčanech; Škorpil Fr. v Plzni; Škaloud Bohumil, hudebník; slč. Škaloudová Bož., učitelka; Škvor Jan ve Votvovicích; Štěpánek Fr., malíř; Štolba Jaroslav, typograf; Švábl Václ., úředník cukrovaru ve Vysočanech; Dr. Švehla K. v Hostivaři; Tallovitz Bedř. za 1 seš. I. roč. zl.—·25; Truhlář Jos, c. k rada zemsk. soudu a přednosta c. k. okr. soudu v Poděbradech; Urban Jos., rolník v Radošíně; J. U. Dr. Valenta Lad, advokát; J. U. Dr. Wellner Karel, advokát na Zbraslavě; Vinkler Fr. na Mělníku, za I. a II. roč. čís. 3., 4., za II. roč. čís. 4. zl. 1·—; Wintrich Bedř. ve Strančicích; Vlk Jos., magistr. official, na r. 1895. zl. 1·—, za publikace zl. 2 50: Vlček Jan, správce pivovaru na Zbraslavě; M. U. Dr. Voldřich Aug. ve Vtelně; Dr. Voženíl ek, advokát v Holicích; P. Žďárský Jan, farář v Široké Třebíči, na r. 1895 zl. 1·—, za II. roč. zl. 1·—; Zítek Jan, suppl. professor v Chrudimi.

Za členy přispívající s ročním příspěvkem zl. 2·— přistoupili P. T. párové: Duschenes Bedř. na r. 1894.—95.; Fiedler Jan, soukromník v Dol. Bousově; Příborský Karel, inženýr; Tunkl Ferd. svobodný pán, c. k. plukovník ve Strassu, Štýrsko zl. 5·—.

Dále věnovali Společnosti sl. okresní výbory: v Bělé u Bezděze zl. 2·—; v Čes. Brodě, na Mělníku, v Přesticích, v Hradci Král a Čes. Skalici po zl. 5 —.

Za příznivce Společnosti přistoupily sl. okresní výbory: v Mladé Boleslavi, na Smíchově, v Lomnici u Jič. a v Rokycanech s ročním příspěvkem zl. 5·—.

Ostatní P. T. členy a dárce uveřejníme v čís. 1. r. 1896.

Na vydávání přílohy znakové a k účelům Společnosti vůbec darovali P. T. pánové: Brauner, c. k finanční úředník v Příbrami, zl. 3·—; Dr. Hruška Al., měst. policej. komisař v Plzni, zl. 1·—; Jakeš Ant., přednosta stanice v Hostivaři, zl. 1· -; M. U. Dr. Smrž Václ., panský lékař v Peruci, zl. 1· -; Šnobl Jos. zl. —30; za odlitek kachlíku Pštross Jindř. zl. —·30.

Za všecky dary vřele děkujeme a prosíme, aby bylo pamatováno Společnosti i na dále.

P. T. členy upozorňujeme, že míněna vždy Praha, kde bydliště neudáno u jmen některých P. T. členův; u těch P. T. členů, kde není jinak udáno, rozumí se, že jest zaplacen členský příspěvek na r. 1895. zl. 1·—.

V Praze, 16 prosince 1895.

Ed. Bufka, t. č. pokladník,
Král. Vinohrady, **Hálkova tř. č. 68 II.**

Redaktor Jan Soukup. — Nákladem Společnosti přátel starožitností českých v Praze
Tiskem F. Šimáčka v Praze.

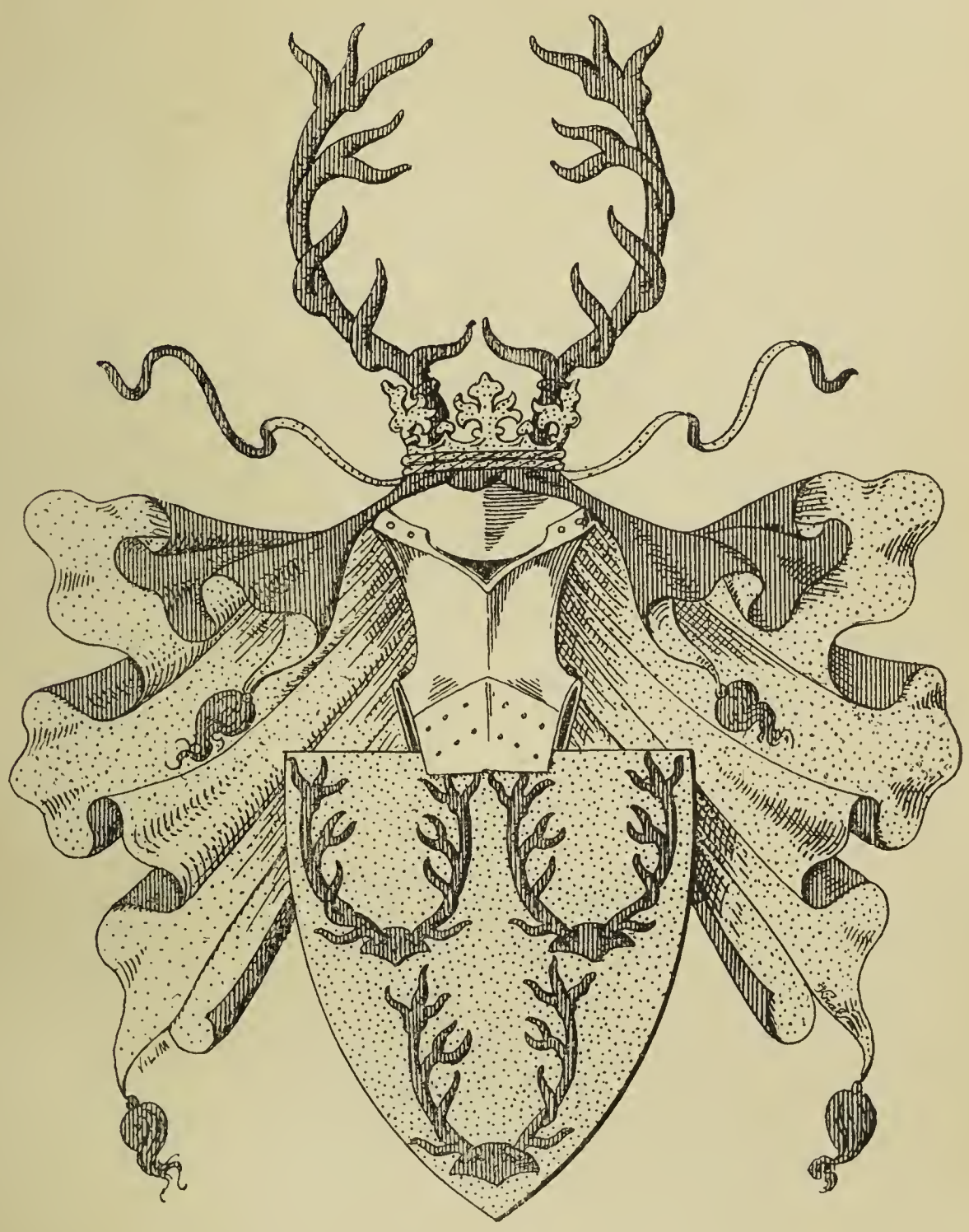

X. HROZNATOVCI.

ZNAK PÁNŮ Z VRTBY.

Příloha ku 1. číslu roč. III. »Časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze«.

X. Rod Hroznatovců

znaku: **parohy.**

Předek rodu tohoto, Hroznata, syn Sezemy, padlého v bitvě u Loděnic (r. 1179.), znám jest jako zakladatel klášterů Tepelského [1]) a Chotěšovského na Plzensku.

Sezema z Krašova, téhož rodu, připomíná se při létě 1287., a Sezema z Bělé při létě 1375.

Hroznatovci psali se dle svých statků a sídel též z Gutšteina, z Vrtby, z Albčnic, z Fuchsberka (z Fussperka), z Frumšteina, z Hunčic, z Krašovic, z Léšťan, z Nekmíře, z Pokojnic, ze Svrčovsi, ze Štěpánovic a jinak.

Větev pánů z Gutšteina, slynuvší v 15. stol. svým bohatstvím, jakož i větev pánů z Vrtby dosáhly stupně hraběcího, obě však již vymřely, prvnější v předešlém, tato v nynějším století. [2])

Parohy ve znaku pánů z Gutšteina byly černé, na znaku pánů z Vrtby červené na zlatém štítě.

Hrabatům z Vrtby náležela dědičná hodnosť pokladníka království českého.

Z rodu Hroznatovců byli 1 nejv. purkrabí, 1 nejv. maršálek, 1 nejv. komorník, 1 nejv. truksas, 1 nejv. sudí, 1 president nad appellacemi, 1 president komorní, 1 mincmistr a j. v.

---

[1]) Památky archaeologické I. 25. Tam čteme závěť Hroznatovu a spolu zakládací listinu kláštera v Teplé z r. 1197.

[2]) Poslední hrabě z Vrtby odkázal svá panství Konopiště, Zelč, Nekmíř a Žinkovy Janu knížeti z Lobkovic.

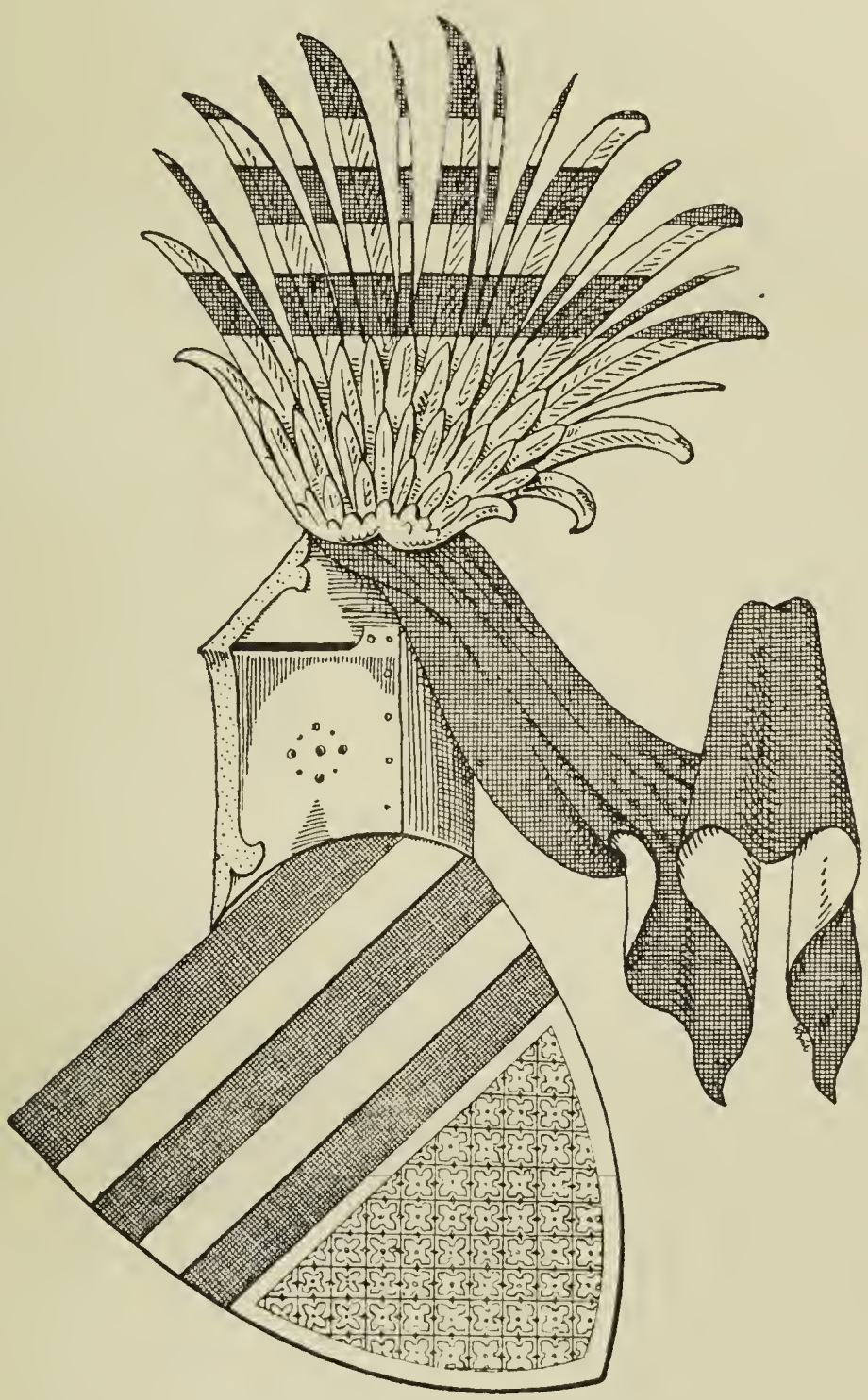

XI. ZNAK PÁNŮ Z KUNŠTÁTU.

Příloha ku 1. číslu roč. III. »Časopisu Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze«.

XI. Pánové z Kunštátu

znaku: **štít dělený, půl horní černá, dolní stříbrná, v poli vrchním 2 břevna stříbrná.**

Když Přemysl II. nabyl Rakous, učinil purkrabího znojemského Bočka (r. 1239.) spoluvladařem hrabství Bernecku v Rakousích. Odtud odvozovali badatelé rod Bočkův z pošlosti hrabat z Bernecku a Niddy, ovšem že mylně.

Boček byl nejstarší syn Heralta, purkrabí olomúckého (r. 1236. až 1240.).

Mladší bratří Bočkovi byli Mikuláš, Kuna, jenž se psal z Kunštátu, po hradě vystavěném na Moravě, a Smil, purkrabě brúmovský.

Boček měl syny dva, Smila (r. 1261.) a Gerharta (r. 1261. až do r. 1289.), jenž psal se z Obřan

Dle zboží svého v Čechách jiný Boček (IV.) koncem 14. stol. vzal si přídomek z Poděbrad.

Na Moravě kvetly větve jiné Kunů a Zajimačů z Kunštátu, k nimž čítají se Drnovští z Drnovic.

Synové Bočkovi byli Viktorin a Hynek, věrní přátelé Žižkovi.

Syn Viktorinův byl Jiří, král český blahé paměti.

Z prvního manželství s Kunhutou ze Šternberka († r. 1448.) měl Jiří tré synů: Viktorina, Jindřicha a Hynka — pak dcery Kateřinu, provdanou za Matyaše Korvína, krále uherského, Zdenu, jež zasnoubena Albrechtu knížeti Saskému a stala se pramateří král. rodu saského, dosud panujícího, konečně Barboru, již pojal za choť Jindřich z Lipé, dědičný maršálek král. českého.

Tito synové krále Jiřího povýšeni jsou od císaře Fridricha III. na říšská knížata, vévody z Minsterberka (ve Slezště) a hrabata z Kladska.

Z druhého manželství s Johankou z Rožmitála měl král Jiří jedině syna Bočka z Kunštátu a z Poděbrad, pána na Litici, Potštejně, Rychmburce, Častolovicích, Týništi, Veliši, Jičíně a jinde, který r. 1496. zemřel bezdětek.

Vévodové z Minsterberka vymřeli úmrtím vévody Karla Fridricha r. 1647., posledního z celého rodu Kunštátského.

Nesprávno jest udání, že páni z Kunštátu měli ve znaku trojčáří.

Při rozboru tohoto znaku dle pravidel heraldických shledává se, že jest štít dělen; v hořejší černé polovici spatřují se dvě stříbrná břevna, dolejší stříbrná polovice jest prázdna a bývala dle starého zvyku damaskovaná.

XII. ZNAK PÁNŮ ZE STRAKONIC.

Příloha ku 1. číslu roč. III. »Časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze«.

XII. Pánové ze Strakonic

znaku: **střela.**

Obr. 1. Jan ze Strahlenberka.

Mocný rod tento psal se dle kolébky své, hradu Strakonic.

Bavor I. ze Strakonic (r. 1225., † r. 1260.), nejv. komorník r. 1254., daroval r. 1243 polovici rodného hradu svého řádu maltánskému. Rytíři nabyli později i druhé polovice a jsou v držení zboží toho ještě dnes.

Bavor II. ze Strakonic (Veliký) r. 1263., nejv. maršálek (r. 1277.), měl za manželku Anežku, pobočni dceru Přemysla II.

Synové jeho byli:

a) Bavor III. (z Bavorova) r. 1289., † r. 1318.

Na listině, chované ve státním a dvorním archivu vídeňském, přivěšena jest pečeť, na níž zobrazen jest Bavor III. jízdmo, drže v pravici tasený meč, v levici štít se znakem svým, střelou. Mimo něj jen pánové z Rožmberka a z Lichtenburka užívali v Čechách podobné pečeti jízdecké.

b) Mikuláš z Blatné (r. 1315.) a

c) Vilém I. ze Strakonic (r. 1315. až 1359.).

Potomky Vilémovými byli: Bavor IV. na Blatné r. 1359., na Strakonicích r. 1367., na Horažďovicích r. 1378.,

pak Vilém II. na Blatné (r. 1367.).

Znám jest ještě Břeněk (r. 1394. až 1397.) na Strakonicích, Horažďovicích a Blatné.

V 15. stol. rod tento již vymřel, zablesknuv se mezi nejprvnějšími.

K rozrodu, který se déle udržel a střelu ve štítě vedl, čítají se ještě páni: z Nečtin, z Pořešína, ze Štěkně, ze Stropnice

neb z Boršova, ze Střely, z Vitějovic; vladyky: z Drahonic, ze Dvořec, ze Chlumu, z Kamenného Újezda, z Křemže, z Maškovce, z Otvic, ze Stradova, z Velimovic v Čechách a páni z Třeště na Moravě.

Přiložené vyobrazení [1]) z počátku 15. stol. pana Jana ze Strahlenberka (od střely „Strahl“ ve znaku) pochází z knihy bratrstva sv. Christofora na Arlberce, jemuž zmíněný pán jisté obdarování učinil.

---

[1]) Otisknuto v Sedláčkových Hradech a zámcích. IX. díl. — Laskavostí slavného nakladatelství Šimáčkova byl obraz propůjčen i našemu listu, začež vzdáváme povinné díky.

XIII. ZNAK PÁNŮ ZE ŠTERNBERKA.

Příloha ku 2. číslu roč. III. »Časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze«.

XIII. Pánové ze Šternberka

znaku: **zlatá osmirohá hvězda.**

Určité zprávy o rodu tomto nesahají před r. 1218., ač soudě dle oblíbených jmen osobních v rodě, Zdislav (Zdeněk) a Diviš, připomínaní o sto let dříve, náleželi rodu tomuto. Zdislav, syn Diviše z Divišova, kastelána pracheňského od r. 1224. nejv. maršálka, r. 1235. píše se ještě příjmím ze Chlumce, vystavěl nad Sázavou nový hrad, jejž po tehdejším zvyku dle hvězdy ve znaku svém nazval Šternberkem a od r. 1249. počal se i s potomky svými dle něho psáti; druhý hrad téhož jména vystavěl na Moravě. Ze 6 synů jeho zdědil nejstarší Albrecht moravské, druhorozený Jaroslav české statky otcovské.

Ve státním archivu vídeňském chová se krásná pečeť Jaroslavova při listině z r. 1284., na níž pán tento spatřuje se v plném brnění, drže praporec v jedné a štít v druhé ruce, obé ozdobené rodovou hvězdou. Hrad a panství Konopiště obdržel Jaroslav ze Šternberka od Dobše z Benešova. Ve válce husitské byl rod Šternberský nejúhlavnějším nepřítelem kalicha. Pány Zdeňkem a Alšem rozštěpil se rod na větev konopišťskou a holickou. Kunhuta, dcera pana Alše Holického, stala se r. 1441. manželkou Jiřího z Poděbrad, pozdějšího krále českého. Dcera její Zdeňka provdaná za Albrechta, vévodu saského, je pramateří královského rodu saského, posud kvetoucího. Říšského stavu hraběcího r. 1661. dosáhla česká větev. Pošlosť holická vymřela r. 1712. Také zvláštní větev Šternberků Manderscheidských, počínající hr. Františkem Damianem, zašla na počátku tohoto století. Hrabata Kašpar a František ze Šternberka prosluli počátkem našeho věku učeností i znamenitými zásluhami o vědu vlasteneckou. Z moravské větve, žijící ve Slezsku, byl Kunrád povýšen r. 1698. na svobodného pána a r. 1719. na hraběte. Hodnostmi vynikal starobylý rod tento odedávna; bylo ť v Čechách 6 členů nejv. komorníky, jeden nejv. maršálkem, 4 nejv. purkrabí, 5 nejv. sudí, 1 nejv. kancléř, 1 nejv. hofmistr a 4 dvorští sudí. Na Moravě: 3 zemští hejtmané, 4 komorníci olomoučtí, 2 komorníci brněnští, 2 nejv. sudí a 2 olomoučtí sudí.

XIV. ZNAK PÁNŮ Z ŘÍČAN.

Příloha ku 2. číslu roč. III. »Časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze«.

XIV. Pánové ze Švamberka

znaku: **labuť.**

Německé jméno českého rodu tohoto jest původu pozdějšího. Hrad Švamberk (Schwanenberg), pojmenovaný tak dle labutě na štítě teprve ve 14. století, měl dříve jméno „Krasikov“.

První známí předkové psali se ze Skviřína, pak z Boru. Tak připomíná se Ratmír ze Skviřína při letech 1224.—47.; synové jeho Ratmír, purkrabě na Přimdě 1250.—58. a Bohuslav z Boru při letech 1251.—91., syn Bohuslavův Racek (Ratmír) při létě 1290. Z rodu tohoto vynikal v XV. věku zejména pan Bohuslav. Z prvu byl horlivým katolíkem a nepřítelem kalicha. Ale když při dobytí svého rodného hradu r. 1421. od Žižky byl jat a ve vězení na Přibenicích očekával marně od Zikmunda vysvobození, přešel k Husitům, jichž vůdcem stal se a předčasně zahynul. Jan Jiří ze Švamberka dědil na základě rodinné smlouvy r. 1612. statky rožmberské. Neužil jich však, ježto mu pro účast ve vzpouře po bělohorské bitvě všecko zboží skonfiskováno bylo. Jest uvěřitelno, že Jan Bedřich († 1659.), poslední rodu svého, po ulicích pražských žebrotou obživu vyhledával, jak Balbín v Miscellaneích svých vypravuje. Tak skončil slavný kdysi rod, který s dědictvím statků přijal i růži Rožmberskou do štípeného štítu vedle rodového znaku svého, t. j. labutě. Zdali nynější Krušinové ze Švamberka pocházejí ze starého tohoto rodu, jest otázkou. Ač též mají v erbu labuť, přece znak je poněkud odchylný.

XV. ZNAK PÁNŮ ZE ŠVAMBERKA.

Příloha ku 2. číslu roč. III. »Časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze«.

XV. Pánové z Říčan

znaku: **trojlist.**

Rod tento náleží k nejstarším. Již r. 1187. připomínají se Petr a Karel z Říčan. Říčanští nabyli záhy statků i na Moravě. Z moravské větve připomínají se při r. 1237. tři bratři: Karel, Benek a Lutslav; v Čechách pak nejznámější jest Ondřej z Říčan, syn Petra ze Všechrom, o němž se činí zmínka v r. 1237. Bratry měl Slavka a Diviše. S prvnějším stál Ondřej z Říčan v r. 1248. a 1249. při kraleviči Přemyslu, jehož přízně si získal. Roku 1253. byl povýšen za nejv. truksasa a r. 1260. na místě zemřelého Bavora ze Strakonic za nejv. komorníka. Zemřel asi r. 1276. Z potomků jeho Oldřich držel hrad Křivsoudov, dle něhož se též psal. Po jeho smrti připadl hrad ten králi. Oldřich (I.) z Říčan byl od r. 1309. až do r. 1324. nejv. sudím zemským. Oldřich II., od r. 1330—36. nejv. sudí zemský, byl praotcem větve Kavků z Říčan, kterážto větev vymřela Janem r. 1642 V dějinách českých zvláště jest znám Pavel z Říčan svým osudem. Byv jedním z třiceti direktorů české vlády, byl po nešťastné bitvě odsouzen k doživotnímu vězení na Zbiroze, kde i zemřel. Větev Říčanských z Říčan vymřela Maxmilianem svobodným pánem z Říčan teprve v tomto století. Původ jména jeho hlásají ještě dnes malebné zříceniny hradu v Říčanech nedaleko Prahy.

Členové tohoto rodu psali se dle svých statků též: z Jezeřan, z Chotýšan, z Bořečnice, z Cehnic a j. v.

XVI. ZNAK PÁNŮ ZE ŠVABENIC.

Příloha ku 3. číslu roč. III. »Časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze«.

XVI. Páni ze Švabenic

znaku: **4 odstředivé střely.**

Z rodu tohoto, který vynikl již ve století 13. nad jiné na Moravě, jsou nám známi bratří: Milič z Náměšti (1234.—51.), Slavibor z Drnovic (1234.—49.) a Jdík ze Švabenic, kastelán olomúcký (1234.—49.).

Jméno otce jejich neznámo.

Syn prvého, Časta, psal se z Chřelova (1241.—82.) a syn Jdíkův, Hrabiše, z Bobrové (1254.—86.). Dědictvím dostali se páni Švabenští do Trutnovska v Čechách.

Záhy však ztratil rod moc a velké jmění své a sklesl pak do stavu rytířského.

Paprocký ve svém „Zrcadle markrab. moravského“ uvádí potomky rodu toho již mezi rytíři. Rod sám vymřel v 18. století.

XVII. ZNAK PÁNŮ Z PERNŠTEJNA.

DLE ZNAKU VYMALOVANÉHO V KVATERNU CÚDY BRNĚNSKÉ Z R. 1436.

Příloha ku 3. číslu roč. III. »Časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze«.

XVII. Páni z Pernštejna

znaku: **zubří hlava.**

Páni z Pernštejna vyskytují se v řadách panstva moravského vždy na prvém místě. Již roku 1174. připomíná se předek rodu toho Hotart, jehož syn Štěpán psal se z Medlova. (1220.—1223.)

Nežli přijali přídomek „z Pernštejna“, psali se členové rodu toho též z Kamenu, z Jakubova, z Auersperka a jinak dle svého majetku.

Nelze na tomto místě ani stručně vylíčiti dějiny tohoto mocného a slavného rodu, buď podotčeno pouze, že nejproslulejším potomkem jeho byl pan Vilém z P., jenž se proslavil státnickým důmyslem a šlechetností povahy své na vždy.

Vilém držel rozsáhlé statky v Čechách i na Moravě a zemřel r. 1521. na zámku svém v Pardubicích. Rod sám vyhasl v první polovici 17. století.

Z rodu pánů z P. byli na Moravě 4 zemští hejtmané, 2 nejv. komorníci, 1 komorník olomúcký a 4 komorníci brněnští.

Provdáním paní Polyxeny z P., ovdovělé Rožmberské, za pána z Lobkovic přešel se jměním i znak rodu Pernštejnského na rod Lobkovický a vyskytuje se v prvním poli jich knížecího znaku až podnes.*)

---

*) Pověst o původu znaku pánů z Pernštejna zhusta se uvádí. F. Rosůlek: Pověsti z Pardubicka. V Praze. Str. 8.

XVIII. ZNAK PÁNŮ Z CIMBURKA.

Příloha ku 3. číslu roč. III. »Časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze«.

XVIII. Páni z Cimburka

znaku: **Tři břevna s oboustranným střídavým cimbuřím.**

Pojmenování „z Cimburka“ (Zinnenburg) dle obrazce znakového nevyskytuje se dříve až ve 14. století. Před tím členové rodu tohoto psali se jinak.

Miroslav, zakladatel kláštera sedleckého u Hor Kuten r. 1143., jest nejstarším známým předkem tohoto rodu.

Vystavěl na ochranu nového kláštera u Poličan nad Páchem hrad „Cimburk“.

Vítěz kressenbrunský, Jaroš ze Slivna neb z Fuchsperka (1237.—71.), syn Alberta ze Slivna (1233.—1240. připomínaného), byl otcem Alberta z Poděhus, jenž roku 1298. daroval kostelu pražskému Máslovice a ač měl za klénot na přilbici běžící lišku, tudíž klénot rozdílný od ostatních členů, kteří užívali pavích per a křídel, byl blízkým příbuzným ne-li dokonce stejného rodu s nimi.

Ctibor z Lipníka (1238.—49.) na Moravě připomínaný, pak Ctibor Hlava z Lošan, purkrabě kladský (1256.—62.) — Ctibor z Lipnice (1280.) a synové jeho Bernart z Cimburka (1308.—24.) a Ctibor z Lipnice (1308.—1316.), jsou dalšími příslušníky jmenovaného rodu.

Řečený Bernart z C. zbudoval na Moravě hrad Cimburk v Brněnsku a dále Nový Cimburk na Hradištsku. Roku 1318. stal se královým maršálkem a podkomořím na Moravě.

Vladykové z Jemniště a z Miroslavě v Čechách podrželi stále přídomek „z Cimburka“, kdežto následovní haluze poznávají se jen po znaku jako příslušníci rodu pánů z Cimburka, totiž: z Blatníka, z Bohdanče, z Dalkovic, z Chvatlin, z Mlékovic, z Pětichvost, ze Střimelic Hradových, ze Struhařova a z Vojslavic. Větev moravská vynikla záhy nad větví českou. Albrecht, syn jmenovaného Bernarta z C., maršálka a podkomořího, stal se praotcem linie pánů Tovačovských z Cimburka synem svým Ctiborem (1358.—1392.)

Potomci Ctiborovi, Jan na Tovačově a Ctibor na Drahotouši (1416.—33.), pak Ctibor (1459.—94.) a Jan (Jaroš, 1463.—83.) povznesli rod k nebývalé před tím slávě.

Ctibor T. z C. patří k nejznamenitějším mužům 15. století; s manželkou Eliškou z Melic obdržel Náměst, kdež sídlil do r. 1464., načež přestěhoval se do Tovačova.

Platné služby konal p. Ctibor králi Jiřímu ve vojště i v diplomatických otázkách.

Králem Vladislavem II. byl Ctibor potvrzen v hodnosti hejtmana markrabství moravského a jmenován kancléřem krále českého. Ctibor vynikal vedle svých hodností i jako spisovatel, sepsav „Paměť obyčejů, řádů, zvyklostí starodávných a řízení práva v markr. moravském", řečenou knihu Tovačovskou. Působením jeho vypuzena r. 1480. latina z desk zemských a nahrazena češtinou.

Energií, svědomitostí, šlechetností a státnickou moudrostí nikdo z tehdejších politiků se mu nevyrovnal.

Zemřel všemi jsa želen, dne 26. června r. 1494. Potomků neměl a dědicem se stal synovec jeho Adam.

Jak Ctibor na Moravě tak bratr jeho Jan proslavil se v Čechách, byv od r. 1475. nejvyšším sudím a od r. 1479. nejvyšším komorníkem král. českého. Předčasná smrť urvala ho další činnosti r. 1483. Jediným synem a dědicem jména i statků jeho i strýce Ctibora — Adamem — zemřelým r. 1502. bez dědiců, vyhasl tento věhlasný rod.

XIX. ZNAK PÁNŮ z LOMNICE.

Příloha ku 4. číslu roč. III. »Časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze«.

XIX. Páni z Lomnice

znaku: křídlo.

Rod tento patřil někdy ku předním rodům moravským. Dělil se dle hlavních sídel svých na tři větve: pány z Lomnice na Brněnsku, pány z Meziříčí a pány z Tasova v Jihlavsku.

Dle znaku čítali se k němu ještě: páni z Křižanova, z Mostic v Jihlavsku, z Ejvan, z Rajce na Brněnsku, páni z Měšic u Litovle a j.

V Čechách usadili se z rodu toho páni ze Skuhrova a páni z Kostomlat u Nymburka. Panství Lomnické bylo v držení jejich od let 1180. do r. 1570.

Z různých jednání a zápisů známi jsou: Jan z Meziříčí, zemský hejtman moravský (r. 1300.—1308.), Albrecht z Lomnice, nejv. hofmistr markrab. moravského (r. 1306.), Magister Petr, probošt pražský a vyšehradský a nejv. kancléř (r. 1309.), Vznata, brněnský a znojemský komorník (r. 1308.) a j. v.

Celý rod vymřel kolem roku 1600. Tasem, nejv. sudím.

Velký počet vysokých úřadů zemských zastáván byl členy rodu toho, byloť z nich: 6 zem. hejtmany, 4 nejv. sudí, 2 nejv. komorníky, 2 komorníky olomuckými a 2 brněnskými, 1 sudím olomuckým a 1 podkomořím.

XX. ZNAK PÁNŮ ZE ŽEROTÍNA.

Příloha ku 4. číslu roč. III. »Časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze«

XX. Páni ze Žerotína

znaku: **rostoucí lev ze skály.**

Výhradně moravský rod tento, jejž třeba rozlišovati od českých pánů ze Žirotína z rodu Janovicův, erbu orlice, vede původ svůj od Zdislava (r. 1160.), Bluda z Bludova (r. 1195.—1215.) kastelána přerovského (r. 1213.), jehož syn Oneš (r. 1209.—1249.) psal se z Pňovic.

Jiní členové rodu toho psali se dle statků svých: z Jičína (Blud r. 1278.), z Čistého Slemene (Oneš r. 1278.—1295.), ze Šumvaldu (Oneš r. 1297.), z Konic (Adam r. 1342.), z Vekoše (Dětoch r. 1359.), z Domažlic (Buna r. 1369.), z Račic (Přech 1373.), z Klobúk (Ješek r. 1391.), z Rakúsek (Přech r. 1391.), z Kokor (Zdeněk r. 1379.), ze Sokolomi (r. 1352.), a j. v. Nejvíce proslavil se Karel ze Žerotína, proslulý státník český († r. 1636.).

Z rodu pánů ze Žerotína byl 1 biskupem olomuckým, 3 zem. hejtmany, 4 nejv. komorníky, 1 komorníkem olomuckým, 3 nejv. sudí, 3 sudí olomuckými, 1 sudí brněnským.

Do stavu říšských hrabat povýšen byl rod Žerotínský r. 1706. a do stavu českých hrabat r. 1711. — Jan Jáchym hr. ze Žerotína, cís. rada atd. pojal za manželku Vilemínu z Lilgenau, roku pak 1740. obdržel povolení, připojiti titul i znak její ke svému rodnému. Rod hrabat ze Žerotína jako pánů z Lilgenau kvete dosud.

XXI. ZNAK PÁNŮ Z BOSKOVIC.

DLE ZNAKU VAŇKA Z BOSKOVIC V KVATERNU CÚDY OLOMOUCKÉ Z R. 1468.

Příloha ku 4. číslu roč. III. »Časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze«.

XXI. Páni z Boskovic

znaku: **hřeben (ozubená krokev).**

Pány z Boskovic klademe mezi nejpřednější rody moravské. Vládli velice rozsáhlým zbožím a zasedali v předních úřadech zemských.

Nejstarším, jistým předkem rodu toho jest Jimram, kastelán znojemský (1213.—23.), zvaný od roku 1222. „z Boskovic“, a po něm Lambert z Boskovic, zakladatel kláštera brněnského (r. 1230.). Měl syny Velena a Jimrama (r. 1255.). Z pozdějších potomků této větve boskovické, vymřelé Janem Třebovským z B. r. 1589., stal se zakladatelem větve černohorské, vymřelé Jaroslavem Černohorským z B. r. (1546.), Vaněk, syn Oldřicha z B. (r. 1363—88), Téhož syn, též Vaněk, byl zároveň s jinými pány správcem Moravy († r. 1465), a Václav, syn jeho, přičinil se vedle Ctibora z Cimburka o to, aby zápisy do desek zemských dály se česky.

Nejmladší ze čtyř synů Václavových, Oldřich, stal se zakladatelem větve trnavsko-bučovické, jež vyhasla Janem Šemberou z Boskovic, posledním rodu svého, zemřelým r. 1597.

Větev svojanovská, jejímž zakladatelem byl Oldřich z B., bratr Jana z Brandýsa, statečného obhájce Vyšehradu r. 1420.; nabyl hradu Svojanova v Čechách, odevzdaného mu Zikmundem v ochranu proti Husitům, tím, že se přidal k jejich straně; vymřela vnukem jeho Janem z B. a na Skalce r. 1528.

Veškeré rozsáhlé statky rodu pánů z B. přešly provdáním se obou dcer Jana Šembery z B., posledního mužského člena starobylého rodu tohoto, Anny Alžběty a Kateřiny na jich manžely Karla a Maximiliana z Lichtenšteina, a jsou (kromě Černé Hory) posavad v držení jeho rodu, nyní knížecího. Nebylo čestného úřadu v zemi, jehož by Boskovicové nebyli platně zastávali. Vynikali vesměs jak v politice, tak ve válečnictví, zanechavše po sobě paměť nejchvalnější. A. Šembera vydal „Páni z Boskovic“, obšírné vypsání rozrodu i skutků jejich.

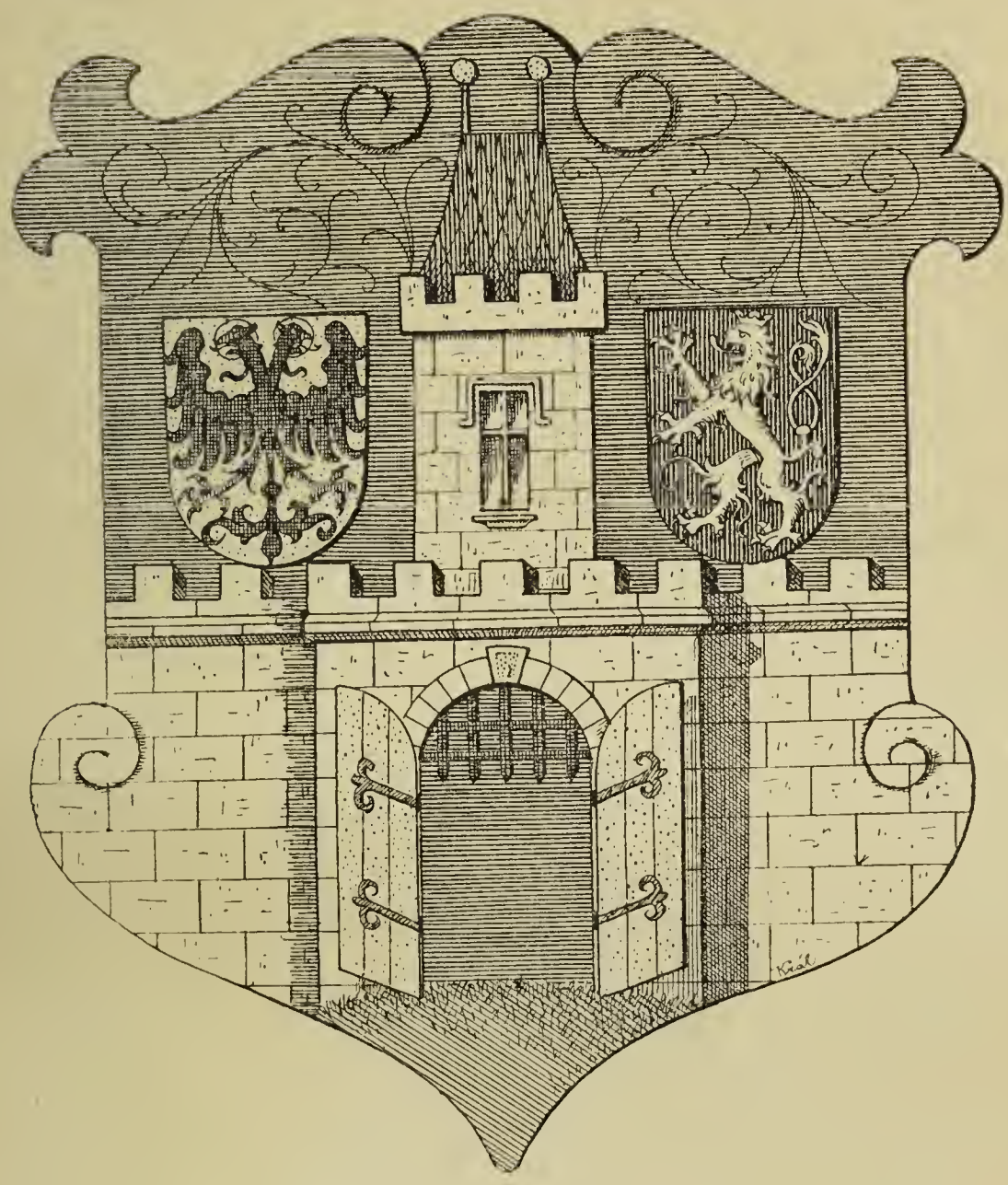

ZNAK KRÁL. MĚSTA ČESKÉHO BRODU.

Příloha ku 1. číslu roč. III. »Časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze«.

XIII. Královské město Brod Český.

Název „Brod“ obdržela osada po skutečném brodě v potoce Šembeře, na cestě z Prahy do Moravy. Brodem „Českým“ nazvána na rozdíl od Brodu Německého, a jméno Brod „Biskupův“ vzniklo jest odtud, že v starší době držitelé jeho byli biskupové pražští.

Kostel sv. Gotharda, připomínaný již r. 1137., ukazuje na stáří osady.

Biskup Jan IV. r. 1303. zmiňuje se v listě králi „o trhovém městečku“ svém Brodě. Arcibiskup Arnošt z Pardubic r. 1360. vysadil Brod za město.

V ten čas započalo i opevnění nového města. Arcibiskup ztratil město válkou husitskou.

Na slavném tažení svém do vých. Čech na jaře 1421. Pražané pod Hynkem Krušinou z Lichtenburka přilnuli ke zdem brodským a 17. dubna dobyli města, vyplenili a sžehli je.

Až po bitvě u Lipan podalo se město zase králi, jenž mu obnovil staré výsady jeho a povýšil dne 4. února r. 1437. na „město královské“.

Téhož roku dne 13. března obdržel Brod od Zikmunda znak vyobrazený na přiložené pečeti, jakož i na tabulce, a podnes platný, totiž:

Obr. 2. Pečeť král. města Českého Brodu z r. 1437.

Na štítě modrém stříbrná zeď s cimbuřím a otevřenou branou zlatou s mříží padací. Uprostřed vypíná se věž o jednom okně, mající sedlovou střechu, zdobenou zlatými makovicemi.

Po stranách věže na zdi umístěny jsou štíty se znaky, a sice v pravo černý korunovaný orel císařský na štítě zlatém, v levo stříbrný český lev na štítě červeném.

Po předešlých pohromách počalo se město znenáhla sbírati, a znova budovati hradby pobořené od Pražanů.

R. 1444. byl v Brodě sněm.

R. 1505. udělil král Vladislav Brodu privilegium, aby mohli pečetiti voskem červeným.

R. 1512. město vyhořelo. Ale větší pohroma stihla Brodské r. 1547. pro účast v odboji. Zabaveny byly všechny statky městské.

Sotva že pozvolna jen město se po této ztrátě zotavilo a nabylo zase nových statků, zase popelem lehlo r. 1613. Brzy po té přidali se měšťané k českému povstání proti Ferdinandu II., i ztratilo město veškeré statky podruhé. Koupil je kníže z Lichtenšteina.

Dvojím požárem, vzniklým za války třicetileté, bylo město téměř úplně zničeno i zůstávalo prázdným a neobydleným až do míru vestfálského.

Nekatolíci vystěhovali se a v městě osazovali se cizinci. Jen pomalu obyvatelstvo domohlo se lepšího bytu.

Vystavění železné dráhy, pak vznik různých závodů průmyslových v novější době přispěly k novému rozkvětu těžce zkoušeného města.

ZNAK MĚSTA HEŘMANOVA MĚSTCE.

Příloha ku 1. číslu roč. III. »Časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze«.

XIV. Městec Heřmanův.

Dle pověsti jest zakladatelem města rytíř Heřman, který jest pohřben s rodinou svou v kostele sv. Petra a Pavla v blízkém Kostelci. Dle znaku dá se souditi, že byl rodu vladyk z Mrdic.

List z r. 1350., kterýmž několik dekanátů, a mezi nimi i farní kostel v Městci Heřmanově, postoupeno bylo od arcibiskupství pražského nově zřízenému biskupství v Litomyšli, jest nejstarší pamětí písemní.

Ke konci 14. a na počátku 15. stol. držel zboží Heřmanoměstecké Jaroslav z Opočna a z Městce, r. 1410 připomíná se však již Jan ml. Městecký z Opočna, z dějin známý ukrutník a násilník.

Držitelé Městce střídali se pak dosti často. Po zmíněném Janu Městeckém následoval v držení jeho syn Janek Krušina, a po něm Hynek Krušina z Lichtenburka.

V druhé polovici 15 stol. byli pány Městce Trčkové z Lípy, od nichž se dostalo Městci mnohých dobrodiní a obdarování.

Po té byli držiteli Andělové z Ronovce, z nichž Zikmundovi pro odpor Ferdinandovi I. ve válce Šmalkaldské zboží Heřmanoměstské s příslušenstvím králi podmaněno. Po jeho smrti r. 1572. spadlo panství na korunu.

R. 1577. prodal Rudolf II. Městec bratřím Oprštorfům z Dubu a Fridštejna jako zboží zpupné a dovolil Městeckým, aby užívati mohli starého znaku svého, listu leknínového zeleného na štítě modrém na pečeti.

Oprštorfy vystřídali páni z Žerotína, po nich následovali Berkové z Dubé, hrabata Khieslové, páni z Greifenklaua, a r. 1828. koupil panství to Rudolf kníže Kinský, při jehož rodě až podnes trvá. Hrůzy války 30leté stihly Městec jako všecka okolní města. R. 1740. město utrpělo velkým požárem.

ZNAK POLENĚ.

Příloha ku 2. číslu roč. III. »Časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze«.

Poleň,

starý městys pod Doubravskou horou v Plzeňsku, byla původně majetkem neznámého rodu, jehož praotec byl Držkraj (1194.) a synové jeho Budivoj (1194.—1213.) a Blažej.

Budivoj pak měl syny dva, Držkraje (1245.—1253.), který seděl na Švihově, odkudž také se psal, a Blažeje, který držel Polyni.

Od těchto pánů pochází asi také znak dosud užívaný, totiž stříbrný kůň ve skoku na levo obrácený na červeném štítě.

Později patřila Poleň ke hradu Pušperku, s kterýmž prodána byla r. 1548. od pánů z Rizmburka a ze Švihova (Drslaviců), Albrechtu Nebylovskému z Drahobuze, jenž si vystavěl potom tvrz novou v Polyni a tam sídlil.

Následníkem jeho v držení byl Adam Nebylovský z Drahobyl (1592.) a pak synové téhož: Smil a Vojtěch († 1602.). Dalšími pány Polyně byli Chlumčanští z Přestavlk a páni z Klenového, načež František Josef hrabě Černín z Chuděnic koupil Poleň r 1711. a připojil ji k svému rodnému panství Chuděnicům.

Kdy a kým Poleň vysazena byla za městečko. není na ten čas známo.

ZNAK KRÁL. VĚNNÉHO MĚSTA
HRADCE KRÁLOVÉ.

Příloha ku 3. číslu roč. III. »Časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze«.

Znak královského věnného města Hradce Králové.

Staroslavné město toto čítá se k nejstarším v zemi české. Dříve samo, potom vedle Hor Kuten mělo na českém východě největší význam. Na místě, kde nyní město stojí, bývala prvotně ohrada staroslovanského hradu župního.

Hradec vysazen jest v 13. století u svobodné město královské a nově opevněn řádem západním. Při městě pak vznikl koncem věku hrad královský, na němž sídleli úředníci královi. Purkrabství hradeckého kraje bylo úřadem předním v zemi. Po smrti Václava II. vdova Alžběta obdržela věnem Hradec, Jaroměř, Vys. Mýto, Chrudim, Polička a j., od kteréhož času všechna města tato jmenují se „věnnými".

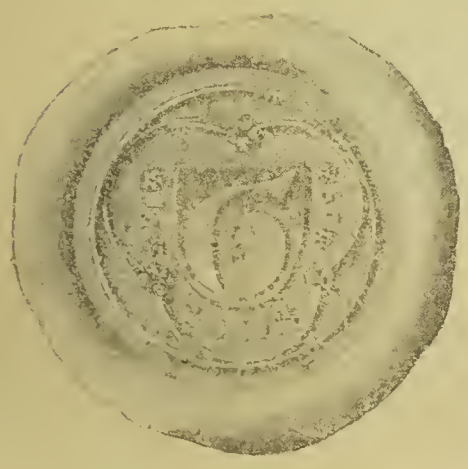

Nejstarší pečeť
král. věnného města Hradce Králové.
(XV. století.)

Pečeť
král. věnného města Hradce Králové
z r. 1561.

Alžběta, „královna hradecká", bydlila ve Hradci po 30 let. Odtud pochodí i název města „Hradec Králové".

Po druhé stal se Hradec sídlem královny vdovy po Karlovi IV. císařovny Alžběty neb Elišky Pomořanské r. 1378., která tam sídlila do své smrti (l. 1393.).

Na počátku 15. století naklonil se Hradec ku všeobecné touze po opravě v církvi, s kterouž zároveň kráčel v horlení pro národnost českou.

Ve válce husitské zmocnil se Zikmund na čas města, ale 26. června 1420. posádka jeho byla odtud vypuzena Orebskými a od těch dob byl Hradec Král. předním ohniskem husitským.

Ač obyvatelstvo přidržovalo se ráznější strany Táborské, byla přece vláda v rukou pánů, jimž úřad purkrabský byl svěřen.

R. 1423. vládl tam Diviš Bořek z Miletínka, na němž Žižka dobyl města a kázal hrad královský zbořiti, aby nemohlo z něho již panováno býti. Po Žižkově smrti přidržel se Hradec Král. Sirotků.

Veliká pečeť
král. věnného města Hradce Králové.

Pro odepření poslušenství Zikmundovi, přijatému za krále, byl Hr. K. r. 1436. Divišem Bořkem sevřen a obléhán, nedošlo však k pokoření jeho — bylo po dlouhém jednání docíleno smíru.

Jan Rokycana byl tam farářem až do r. 1448.

Ke králi Jiřímu stál Hradec Kr. věrně.

Velkých škod utrpělo město v letech 1409. povodní, 1509. velkým požárem.

Rok 1547. s krvavým sněmem byl Hradci stejně osudným jako jiným městům českým.

Práva a svobody dříve nabyté i zboží všechno Hradeckým jest pobráno a jen něco málo bylo časem vráceno.

Trvajíce vždy při víře pod obojí, musili Hradečtí po bělohorské bitvě z trestu otevříti za to město své císařskému vojsku.

Protireformace i válka třicetiletá sužovaly město stejnou měrou. Biskupství bylo tam založeno r. 1664.

Když r. 1766. císař Josef II. kázal opevňovati město hradbami, proměniv je v pevnost, byla veškerá předměstí zbořena a cokoli stálo v cestě, městské věže, chrámy atd., vše odklizeno.

Právě po stu letech (r. 1866.) ukázalo se však, že veškeré vandalské řádění bylo zbytečno. Nyní po zboření tísnících hradeb počíná město nově a utěšeně zkvétati a překoná v brzku dřívější rozsáhlost.

Z Hradce Kr. pocházelo mnoho znamenitých mužů. Nelze udati určitě, kdy Hradci Králové udělen byl znak. Snad se to stalo ve 13. století, když z podhradí župního vzniklo město.

V 15. století Hradec měl na štítě písmeno G, později českého lva, v nejnovějším čase však stříbrného českého lva, držícího v předních tlapách zlaté gotické písmeno G, jak na přiložené tabulce vyobrazen jest. Někteří připisují toto písmeno králi Jiřímu, jehož počáteční písmenu tvoří (Georgius), jiní myslí, že značí slovo „Gradec“.

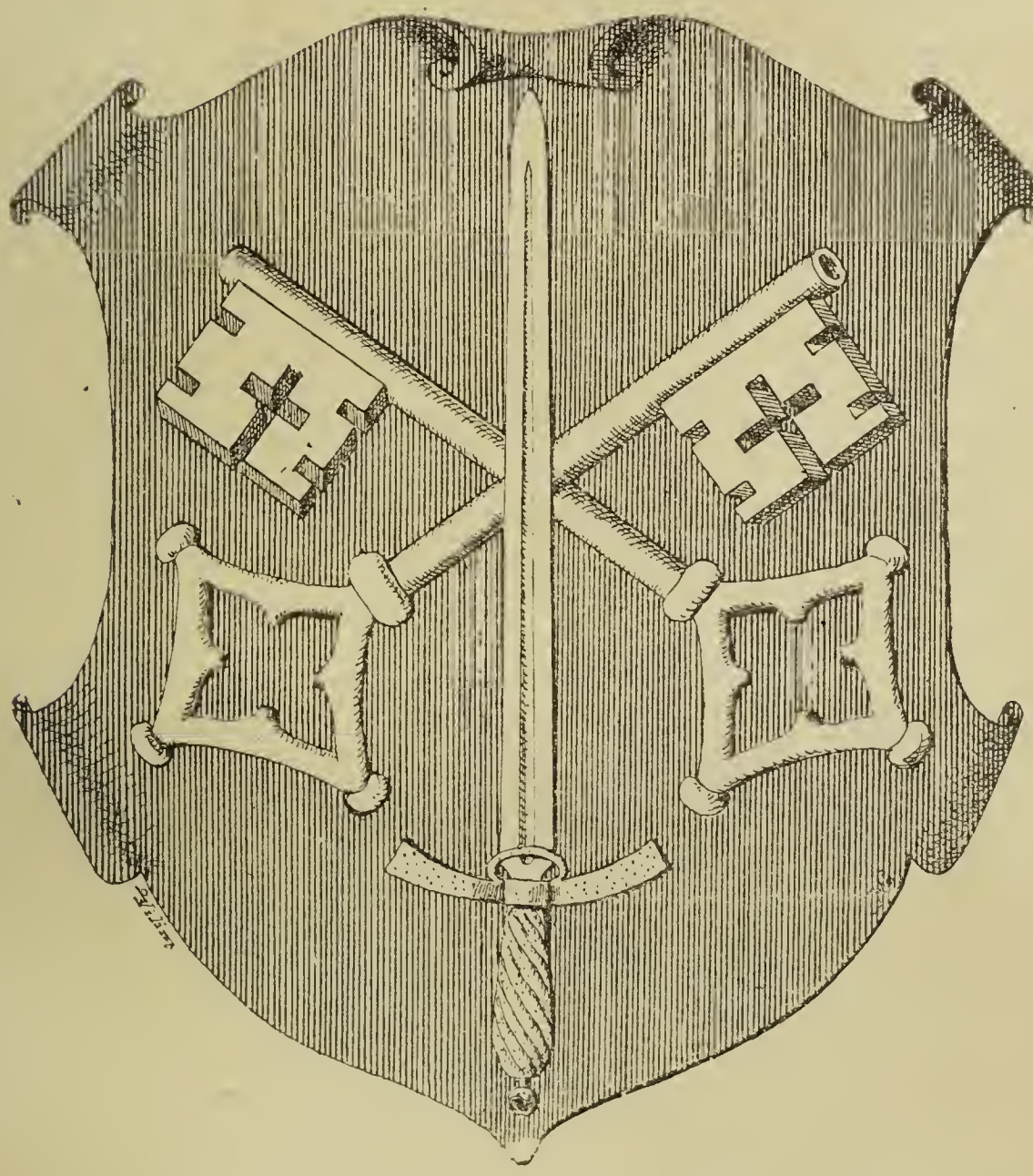

ZNAK MĚSTYSE BĚLČIC.

Příloha ku 3. číslu roč. III. »Časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze«.

Bělčice

jest městys, položený severně od Blatné. Starodávná osada Bělčice bývala sídlem vladyk zvaných odtud „z Bělčic“ již roku 1243.

Bělčice s tvrzí při dvoře poplužním drželi potom v l. 1389. až 1406. vladyky z Lochovic, v l. 1412.—18. Markvart z Těcharovic a r. 1418. bratří z Konratic.

Dlouhou dobu byly pak Bělčice městečko s tvrzí a dvorem majetkem Běšínů z Běšín, od nichž přešly koupí na Jaroslava ze Šternberka († r. 1635.) a od dědiců jeho r. 1663. znova jsou prodány Alšovi Ferd. Vratislavovi z Mitrovic. Potom byly spojeny s panstvím lnářským.

Znak Bělčic. na červeném štítě dva stříbrné klíče, přeložené křížem, přes něž položen jest kolmo meč se zlatým jilcem, r. 1556. byl obnoven a nově potvrzen na přímluvu tehdejšího majetníka Václava Běšína z Běšín králem Ferdinandem I., poněvadž prý dřívější nadání a výsady městečka zničeny byly ohněm.

Tento důvod nalézáme všude tam, kde nelze dohledati se starších zpráv o nabytí znaku.

Snad oba klíče vztahují se k místnímu starobylému chrámu farnímu, zasvěcenému sv. Petru a Pavlu, a meč uprostřed znaku jest jen novým přídavkem. *)

---

*) Ve znakové příloze III. roč. čís. 1. stala se chyba tím, že text ke znakům: Čes. Brodu a Heřmanova Městce byl číslován: XIII. a XIV., což má vůbec odpadnouti. — *Poznámka redakce:* Meč jest asi stejně dlouho ve znaku. Jest odznakem sv. Pavla, který jím byl sťat. Klíče svatopetrské nepotřebují vysvětlení. To vše potvrzuje domněnku nahoře vyslovenou, že klíče vztahují se k chrámu sv. Petra a Pavla.

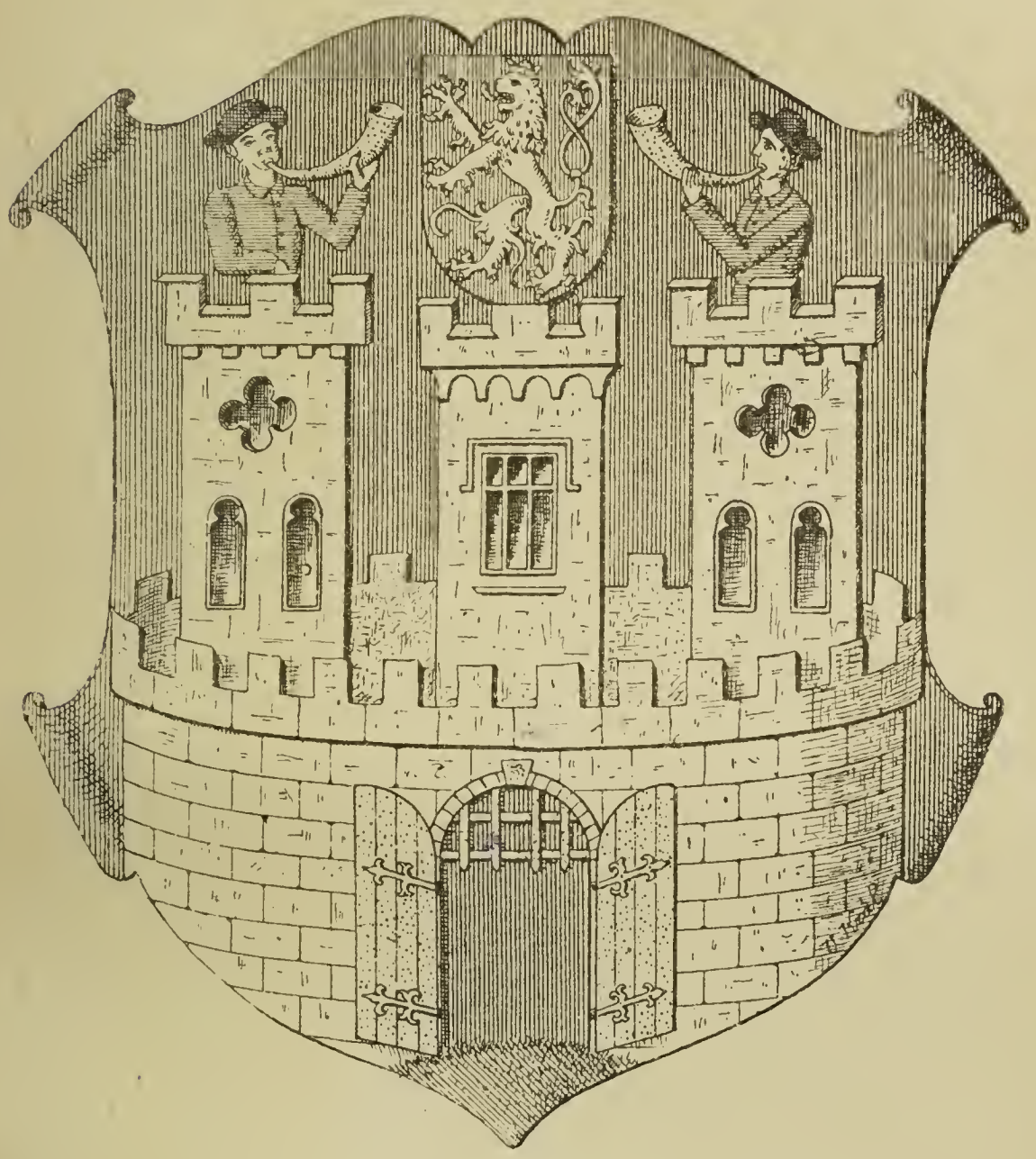

ZNAK KRÁLOVSKÉHO MĚSTA ČÁSLAVĚ.

Příloha ku 4. číslu roč. III. »Časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze« .

Královské město Čáslav.

První zmínky o „Čáslavi“ sahají do počátku 12. století, vztahují se však jen ku hradu vévodskému a nikoli k městu, jež poblíž

Veliké pečetidlo stříbrné města Čáslavě ze XIV. stol.
(Skutečná velikost.)

hradu založeno bylo teprve králem Přemyslem II., a bohužel, jako i u jiných nových měst osazeno bylo Němci.

Války husitské jako jinde i městu Čáslavi prospěly, zbavivše je nadvlády německé. Od času, kdy město poddalo se r. 1421. Pražanům a straně kališnické, stalo se ryze českým a zůstalo takovým i na dále až podnes.

Roku 1424. zemřelý Jan Žižka byl pohřben v kostele čáslavském; odpočíval tam však pouze do r. 1623, kdy kosti jeho rozmetány byly za návštěvy Ferdinanda II. V Čáslavě konány známé sjezdy pánův a vladyk v letech 1440. a 1441. jednajících o mír zemský, r. 1483. byl tam pak sněm zemský.

Utěšený blahobyt, vzniklý po válkách a nepokojích 15. století, porušen byl velikým požárem r. 1522., jenž zničil skoro celé město.

Nová pohroma stihla město sotva zotavené znova roku 1547. konfiskací všech statků nemovitých, stejně jako veliký počet jiných měst českých. Ještě krutěji však postiženo město Čáslav po bitvě bělohorské odebráním všech statkův obecních, jež byly odprodány paní Trčkové.

Jest to, bohužel, kapitola, opakující se té doby u všech měst českých.

Od útrap války 30leté a vyplenění města Švédy nezůstala ani Čáslav ušetřena, sdílejíc stejný osud ostatních měst království Českého.

Malé pečetidlo stříbrné města Čáslavě
ze XVI. stol.
(Skutečná velikost.)

Jakoby se město toto nemělo nikdy již vzpamatovati z tolika pohrom, upadlo v nové útrapy a svízele za války 7leté, zejména v letech 1742. a 1757. se strany vojska pruského.

Avšak poloha města v kraji velice úrodném, statečná mysl a píle obyvatelstva přispěly k tomu, že město znova zase se vzmohlo nejen na nebývalý stupeň blahobytu, nýbrž i všestranně tak vzkvetlo, že co se týče pokročilosti a statečnosti občanské, může čítáno býti k nejpřednějším obcím staroslavného království našeho.

Podrobné dějiny města sepsal a vydal r. 1874. prof. A. Sedláček.

Ve znaku, uděleném městu nepochybně zakladatelem jeho králem Přemyslem II., vidíme kromě jiného dva hlásné na postranních věžích.

Jim podobné shledáváme jen ještě na nejstarší pečeti Menšího města pražského dle opisu zvaného „novým městem“, též z doby Přemyslovy. Veliké pečetidlo, jehož otisk podáváme, jest stříbrné, opatřené řetězem k zavěšení a má dle všech známek původ svůj ve století 14.*)

Pečet menší s českým lvem, na štítu zdobeném korunou, řečenou „zděnou“, též „cihlovou“, sahá původem svým do 16. století. Tato koruna jest nejpřípadnější ozdobou znaku města hrazeného.

---

*) Archaeologické příspěvky z Čáslavska. Řady I. seš. 1. Klim. Čermák: Nejstarší pečet m. Čáslavě. Tamže, jakož i v Památkách archaeologických a místopisných. XII. 1883. str. 234. jest vyobrazení její.

ZNAK MĚSTA VLACHOVA BŘEZÍ.

Příloha ku 4. číslu roč. III. »Časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze«.

Březí Vlachovo, město.

Březí Vlachovo bylo koncem 13. století v držení vladyk, jmenovaných odtud z Březí.

Asi po stu letech přešlo v majetek rodu pánů Malovců. Po jednom členu tohoto rodu, Vlachovi, pojmenováno Březí „Vlachovým“ (roku 1415.). V nepokojích 15. století bylo vypáleno a přetrpělo mnoho svízelů.

Roku 1538. bylo Březí Vlachovo povýšeno na městečko a obdarováno znakem v předu vyobrazeným.

Jakkoli se píše, že na štítu modrém jest kozel barvy šedé, dlužno jej míti správně za stříbrného, poněvadž barva šedá není barvou heraldickou a může jen nahrazovati stříbro tam, kde se neužívá kovů při malbě znaku. Důsledně pak nemohou býti rohy a kopýtka kozlova jiná, nežli zlatá, rozdílná od zvířete i štítu.

Potom přešlo Březí Vlachovo v držení Jana ze Vchynic a pak Jakuba Černína z Chudenic.

Později získal městečko koupí Jindřich Žakavec ze Žakavy, a od syna téhož rovněž koupí zase Leopold hrabě z Millesimo. Rozšířené panství, přikoupením několika okolních statků, přešlo znova koupí na Matyáše svobod. pána z Vunšvic a s toho r. 1680. na Gundakara z Ditrichšteina, v jehož rodu se udrželo až do vymření po meči r. 1858. Nynější majitelkou panství jest ovdovělá hraběnka z Herberšteina, roz. z Ditrichšteina. Březí Vlachovo povýšeno bylo na město r. 1868.

REJSTŘÍK

nejdůležitějších jmen osobních a místních i věcí, obsažených v III. ročníku

A.

archiv kláštera plasského 86—90, 121 až 124.

B.

baba = poduška krajkářská 107.
Babina 124.
bakovák = koš 110
batoh = poduška válcovitá 101.
Badín Dol. 103.
bájesloví slovanské 20—24
z Bělé Pešík, hejtman 53.
Bílov, 123.
bobky: ovčí 40, 41, kozí 41.
Bolochovec, hejtman 54.
Borkovice 55.
Brada, hrad 24.
bratři Boleslavští a Valdenští 19.
Bražecký, vrch 9.
bratky = báně na peří 80.
Břilice, ves 54.
Bříza Německá 87.
Budějovice 54.
Bukovina 124.
Bukovsko 55.
Brod Něm. 28—29.
bouře selská 121.
Buček 122.
bully 14.
Býkov 87.
Bzince 106.

C.

cígr = koš 110
cuckovky = sukně 79.

Č.

četba lidu 116.
československý či československenský 124
Černý, vrch 9.
čipky = krajky 97—104.

D.

Daletice 19.
Délka Kristova 113.
Dentulín Václav, písař 10.
Desinka, říčka 50, 51.
Desná Černá 9.
Dienzenhofer K. J., stavitel 30.
Dittmann Krist Šeb. z Lawenšteinu, malíř 1, 2, 3, 65.
dobytek ze Švýcar 87.
Drahoš Mikuláš, kostelník ve Skutči 19.
dudák strakonický 113, 114.
z Dubé Berka Bohusl. Ferd. Leop. 19.
z Dubé Berka Václ. 19.
z Dubé Berka Zdeněk 19.
z Dubé Berka Václ. 19
Duchko Mart., konšel skuteč. 17.
Dvorec, ves u Třeboně 54.

E.

Eugenius, opat 87—89.

F.

Faber Wencesl., konšel skuteč. 17.
Fileček Václ., písař skutečský 17.
Fridlantské knížetství 10, 11.

G.

Griespekové 86.

H.

hádačky 37.
Haratice 10.
Harant, jenerál 121.
Hemerka Victorinus, konšel skuteč. 17.

z Hernštorfu Štong Kryšt. 19.
hnáty koňské 39.
Hoberk Fridrich z Hennersdorfu, hejtman 11.
Hodík Matěj, konšel skuteč. 17.
z Hohenlohe-Waldenburka, kníže 16.
Honorius III., papež.
Hont 101, 103.
Hora Buková, vrch 9
Hora Kunětická 124—125.
Horn Kašpar, hutník 10.
hornictví v okolí Něm. Brodu 28, 29.
Hořický Jiří, kněz 56.
Hostinné 30.
houslista z Vys. n. Jiz. 113.
hračky dětí na NVČ. 108, 109
Hradec Králové 56.
hradisko nad Desinkou 50.
Hradiště Dolejší, Hořejší 122—124.
hradiště předhistorické u Elčovic 7, 8
z Hrádku Markvart 3.
hudba lidová 112.
na humenci 9.
Husi Jana, kostel 56.
Hvězda, vrch 9.

CH.

Chlumecký Jan Rosa, písař skuteč. 16.
Choltice u Jič. 3.
Chotěbořský Jan, písař skuteč. 16.
Chrudim 19.

I.

ihlička 102.

J.

Jesenice 89.
Ješkrabec, potok 9, 10.
Jeřabický, vrch 9.
Jeřábový, vrch 9
Jezera, vrch 9.
Jan Nepomucký sv. 89, 90.
jmen místních výklad lidový 52
jména osobní v 15. věku 55
» » » 16. » 56.
jména venkovanů 122, 124.
Jičín v Čech. 24.
sv. Jiří kultus 119—120.

K.

Kacerov 90.
Kalendář Historický 25—28, 45—49.
Kališ Václ. F., písař skutečský 17, 19.
Kamení křemelové 40.
Kamenické vrchy 9.
Karel VI., císař 88, 89.
Kaška Nikod., purkmistr skuteč. 19.
Kamenice, řeka 9, 10.
Kameníček Václ., konšel skuteč. 17.
Kamenný vrch 9.
Kartouzy 3.
Kbelnice, osada 24.
Keysl Šebestian z Kvaltenberku 10.
kladívko dvouzubé 118.
Kladský, vrch 9.
klarinetista z Vel. Meziříčí 113.
klučenky = sukně 79.
Kocandy v Čechách 24—25.
Kohl Jeroným, sochař 1—3, 66.
Kojákovice 54.
Kojákovský Petřík 54.
kokljuška (poduška) 102.
Kollár J. 34, 35.
Kolářský, vrch 9
Kolce 87.
Krakovský hrabě z Kolovrat Albrecht Jindřich 121.
z Kolovrat Albrecht 29—30.
koně pozpátku kované 50.
konšelé skutečští obdarováni 18.
konšelů skutečských jména 17.
kořenářky 37.
Kořenov, vrch 9.
kostěnice 109.
Kostnice 65.
koše rákosové 110.
Kotovec Jan Václ., děkan 89.
Kouřim, město 55.
Kozojedy 122.
Kožišník Vašek, konšel skuteč. 17.
krajky 97—108.
Kralovice 87.
kraslice 32, 57, 108, 110, 126.
Krašov 87, 90.
kresba lidová 116.
krev: jelení 38; kozlí 38, 39.
kroj národní zneužíván 91.
krosna = stav tkalcovský, 101.
krosencia = stávek 100, 101, 107.
Kroupenský, vrch 9.
Krumlov 55.
Krúnský Petr, konšel skuteč. 17.
kruževo 102.
Křivoklátský les 89.

L.

Lažany 19.
Lány 89
léčitelství lidové 37—41, 110.
Lednice 122, 124.
lejno kravské, oslí, psí, prasečí 41.
Liblín 121.
lid služebný 78—80.
Lipnice 54.
Liptov 101.
Rud. Trčka z Lípy 24.
litkup 30.

líto 116.
Litomyšl 50—53.
z Lobkovic Bohuslav 55.
Lomany 124.
Lomnice 54, 55.
z Lomnice pan Oldřich 54.
Louny, děk. chrám 1—3, 65—67.
Lubná 50, 52, 53.
Lubníček 52.
lůj jelení 38.
Luže, městečko 19.
Lužnice 54.
z Lysonu Adolf Norb. Missiron 122, 123.

M.

majestát 43.
Makovský, potok 9.
Marhan Mathias, konšel skuteč. 17.
Marie Terezie, císařovna 88—89.
Marsa, konšel skuteč. 17.
Martin, zvonař 30.
Martini, vrch 9.
Matěj, rektor školy a písař ve Skutči 16, 17.
Matouš, farář skuteč. 19.
Medinský, vrch 9.
Mercator Nicolaus, konšel skuteč. 17.
mezníků jména 18.
Mezříč 19.
měr vyměřo ání 18.
Mladočov, ves 50.
Mladošovice 54.
Mladotice 87, 122.
mlat kamenný 52, 53.
z Mayerů Daniel Jos., biskup 89, 90.
mléko: kozí, kravské, ženské 40.
mlýnek kamenný 7, 8.
mor ve Skutči 19.
Moravecius Ezechiel, úřed. nad špitálem ve Skutči 28.
mrežky = vložky 100, 101, 103.
musea krajinská 81, 82.
museum městské v Něm. Brodě 28.

N.

Národopisná výstava českosl. v Praze 37, 67—73.
nádobí stříbrné 87.
Nadryby, vesnice 87.
Národopisné museum československé 56.
Národopisný spolek 55—56.
nemocí jména lidová 37—41.
Nimice, ves 87.
noha svinská 39.
Nonnenmacher Markus, truhlář 1—3, 65, 66.

O.

Obora, ves 87.
obraz stříbrný se slovanským nápisem 82—84, 117—121, 125—126.
obrazy lidové 73.
obyčej pohřební 30.
oheň dřevěný, svatý 110, 111.
ohně rozdělávání 112.
olej rmenový 39.
oltáře 1—3, 65—67, 87.
Ondřej, farář na Raně 19
Ondřej, malíř boleslavský 30.
Opatovice, ves 56.
organisace národopisná 80—82.
Osík, ves 52.
ostatkové právo na Hané 73.
ostatky sv. 87.
otrava 55.
Oujezd, ves 87.

P.

Pacov, město 24
z Padařova Mikuláš 55.
pastuši valašští z Brumovska 115, 116.
z Peclinovce Cejp Martin 56.
pečet Boleslava I., vévody Vratislavského (1179.).
pečet řádu sv. Františka menšího 15.
pečet Fridricha I. knížete († 1189.) 77, 79.
pečet panská soukromá, nejstarší 42.
pečet Soběslava I. knížete (1125.—1140.) 75, 76.
pečet svatováclavská velikého soudu zemského 42, 43.
pečet knížete Vladislava I. (1109.—1125.) 43, 44, 45.
pečet Vladislava krále (I.) (1140.—1174) 76, 77.
pečet Záviše z Falkenštejna (1272.) 14, 15.
pečeti části 16
pečeti biskupské 29.
pečeti panovnické: královen 43., králů (větší nebo dvojité) 43.
pečeti středověké 11—16, 42—45, 75 až 78.
pečetí rozdělení 16.
pečetidlo bronzové pečeti zemské svatováclavské 13.
Počátky 9, 10.
pečivo venkovské 110, 112.
Pekař Matěj, purkmistr skuteč. 17.
Pelhřimov, město 24.
Pellifex Georgius, konšel skutečský 17.
písmo lidové 116.
píseň národní 91, 112.
Plasy 86, 87, 90, 121—124.
pokál ozdobný v 16. stol. 55.
polévka ze slepice, ze starého kohouta 39.
Polička 50—52.
pomoc 126.
pořec 18.
potok Příchovský 9.

poustevník 56.
pověst o klíčích světélkujících 8.
pověst o pokladu 8, 9, 50, 53.
Praha 19, 65—67, 89, 91.
prameny „Historického Kalendáře“ 27 až 28. 46—47.
z Prčic Vítek 42.
Přeseka, ves 54.
Preisler Jan, hutník sklářský 9, 10.
Preiss František, řezbář 1, 2, 3, 66.
Prodaslady 122.
Procházka Matouš, kostelník ve Skutči 19.
Proseč, mlýn 50, 51.
praporce svatební 116.
prsten čarovný 113.
„Pržmo“, hradiště předhistor. 7, 8.
přástky na Domažlicku 73.
Příchovice 10.

R.

rak živý 38.
Rakovník 89.
Rejdice 9, 10.
Ročov, klášter 29—30.
Roh, dvůr 87, 122.
roh jelení 39.
Rohan Camil, kníže 24.
Rokycansko 78—80.
rostlinka: vrať se zase 8, 9.
Roudnička, ves 56.
Rovensko pod Kamenicí 74
z Rožmberka Oldřich 53—55.
Rúbal Johannes, konšel skuteč. 17
Rybníček, osada 24.
rybníků jména 24.

Ř.

Remešín 122.
Řípce 55

S.

Sad Nový 34, 35.
sádlo husí, kočičí, slepičí, vepřové, zaječí, žabí 38.
Salaberg 9
Sczechko Johannes, konšel skuteč. 17.
Sebranice 51—53.
Sedlice 124.
Sedlice u Blatné 100.
Sechutice, dvůr poplužní 86.
sekryt 42.
Semily, panství 10, 11.
sfragistika 12.
Schummer Jan, malíř 2 3, 65.
Simeon, zvonař 56.
Skály 11.
skláři 9—11.
Sklenařice 9.
skořápky holubích vajec 40.
Skuteč 16—19, 28.
Slavata Diviš z Chlumu a Košmberka 19.
Slavkov v Čech. 67.
Slovenice 54.
Smečno 89.
smetana 40.
Smiřický Jaroslav ze Smiřic 9
ze Smiřic Jindřich 9.
smrtka 116
Smržov 54.
sněžnice 109
Soběslav 54, 55
sochy ze 14. stol 29—30.
Srní, vrch 9.
srpy egyptské, řecké, římské 117.
srpy bronzové, železné 117.
staveb modely 67, 68.
stávek 100.
stezka od Letovic k Mýtu 84, 85.
stezka chrudimsko-letovická 50.
stezka trstenická 50, 51, 52.
Stodola Eliáš, zvonař 56.
století počítati 91.
Strašecí Nové 57.
Stráž 55.
Strážov u Klatov 100.
Střenice = Trstenice 50.
Strniszce Mich., konšel skuteč 17.
stříbro v okolí Něm. Brodu 28, 29.
Střítěž 50—53.
Suchdol 55.
svatební památky na NVČ. 69, 73.
Světlý, vrch 9.
svícení 112.
Svijany, panství 11.
Svojanov 50, 51.
syrovátka 40.
Syřišťov 10.

Š.

Šafařík Pavel Josef 33—37.
Šalmanovice 54.
Šírer Pavel, sklenář 9, 10.
škrob 40.
Šmakal Vavř., písař skutečský 16, 19.
Šrotéř Jan 17.
šrotéři 17.
šrotéřská sazba 17.
Štefecius Václ. Skutecký, kantor v Chroustovicích 28.
Štechov Jan, konšel skuteč. 17.
Štěpánov 54.
ze Švamberka Hynek Krušina 53.

T.

Tábor 54, 55.
Táborští 53—55.

z Tamfelda Cukr Maxim. Fr, děkan ve Skutči 18.
tance lidově 91, 112.
Taxis Gerard, hejtman zemský 10.
Tayral, konšel skuteč. 17.
Tejnice 88, 89
Tikal Václ. (1619.—1628), písař skutečský 17.
P. Joh Tillingar prior. 124.
Tochovice, ves 24, 25.
Toulovec, rytíř 50, 53.
Trojer Ondřej, opat 87, 90.
trouby proti mračnům 110.
Trpín 103.
třásnice 57.
Třeboň 53, 54.
Trstenice 50–52.
trus holubí 41.
Tržek, osada 51, 52.
tuk z hlemýždě 39, tuk z mravenčích vajíček 38.
Turnov, město 10, 30.
Týn, kostel v Praze 29.

U.

Újezd Horní a Dolní 51, 52.
Urbanides Samuel 10.

V.

z Valdštejna Karel Šťastný, pán na Polné 19.
z Valdštejna Albrecht 24.
z Valdštejna Jan Josef 89.
z Valdšteina Jindř., pán na Rychmburce 18, 19.
Vančura Matouš, 19.
Vary Karlovy 88, 89.
Vašmútius Jiří, opat 86.
vejce 39.
Vejrov 124.
Veleslavín D Adam 25—28, 45—49.
»Věnec«, hradiště předhistor. 7, 8.
Veprzek Jacobus, konšel skuteč. 17.
Veselí 55.
Větrovský Simeon 10.
Vilandilský, vrch 9.
vínky snubní 113.
víno 38, 39.
Vítoraz 54.
Vladislav I., kníže 43.
Volšany 88.
Vodník na Lomnicku 4—6.
Volešnice, obec 9, 10.
Vracký, vrch 9.
Vražda, vrch 9
Vrbík Jan, písař skutečský 16.
ze Všehrd Jan Šlechta 55.
Vurmser Mikuláš, malíř 30.
Vysoká, ves 56.

Z.

Zálší 55.
Záruby, vrch 9.
zatmění 73–75.
zažehnávačky 37.
zuby štičí 39.
Zúfalecz Johannes, konšel skuteč. 17.
Zvoleńsko 103.
zvony 56.
zvyky a obyčeje výroční 113, 116.

Ž.

Želivo, 24.
žluč dravých ptáků 39.

OBSAH.

Strana

Adámek K. V.: Od Letovic vedla stezka k Mýtu a nikoli k Chrudimi . . 84
Antl Theodor: Příspěvek ku zprávám o Táborských na Třeboňsku 53
Bidlo Jaroslav Dr.: První a druhé vydání Veleslavínova »Kalendáře Historického« 25, 45
Hovorka Karel: Na stopách stezky chrudimsko-letovické 50
Janoušek V.: Kocandy v Čechách I. 24
Klusáček Em.: » » » II. 24
Konečný B. V.: Cantor vypůjčuje si peníze r. 1657. 28
— — — K organisaci národopisné 80
— — — Ze žluté knihy skutečské 16
Kozák Mar.: Lidé ve službách hospodářových jindy 78
Král Vojt., ryt. z Dobré Vody: O středověkých pečetech. 11, 42, 75
Matějka Bohumil Dr.: Hlavní oltáře děkanského chrámu v Lounech . . . 1, 65
Matiegka Jindřich Dr.: Římské provincialní srpy železné 117
Petrák Josef: Vodník na Lomnicku 4
Schiebl Jaroslav: Z archivu kláštera plasského 86, 121
Schuster Ad.: Vrať se zase! 8
Siblík Josef: Kocandy v Čechách III. 24
Smolkova Marie A.: O původnosti a starobylosti splétání čipek v Uherském Slovensku 97
Soukup Jan: K stoletým narozeninám Pavla Josefa Šafaříka. 33
— — Národopisná výstava československá 37, 67, 108
— — Starožitný stříbrný obraz se slovanským nápisem 82, 117
Svoboda Jan V. z F.: Některé lékařské prostředky na Skutečsku 37
Šimák J. V. Dr.: K pamětem o sklářích v Pojizeří. 9
— — — — Kterak páni báli se zatmění r. 1654. 73
Tobolka Zdeněk V.: Obraz slovanského bájesloví 20
Želízko J. V.: Poklad na předhistorickém hradišti »Věnci« 7

Drobné zprávy: str. 28, 55, 91, 124. Zprávy o spisech a časopisech: str. 30, 56, 91, 125. Otázky a odpovědi: str. 32, 57, 94, 126. Zaslána: str. 57, 125. Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze. Zpráva jednatelská za r. 1894. str. 58. Zprávy pokladní za r. 1894. str. 61, 62, 94, 127. Zpráva správce sbírek za r. 1894. str. 126. Zpráva archivní za r. 1894. str. 127. Zpráva o heraldickém odboru za r. 1894. str. 60. Zpráva o třetí schůzi kočovní str. 94.

Seznam vyobrazení.

Strana

Bronzové pečetidlo pečeti zemské, sv. Václavské. Kresl. Vojtěch Král rytíř z Dobré Vody 13
Čipka z Liptovska. Fotograf. slč. Reg. Bíbova 101
Čipka od šatky z Nitranska. Fotograf. slč. Reg. Bíbova 104
Dopis Šafaříkův Kollárovi ze dne 28. června 1832. Fotograf Jos. Kafka . . 35
Kamenný mlýnek nalezený na hradišti »Věnci«. Kresl. J. V. Želízko . . . 7
Náhrobek Pavla Jos. Šafaříka na evangelickém hřbitově v Karlíně. Fotograf Erh. Sichrava 36
Nejjednodušší čipka slovenská. Fotograf. slč. Reg. Bíbova 99
Obraz sv. Jiří se slovanským nápisem 83
Oltáře děkanského chrámu v Lounech. Fotograf. K. Dvořák. Zvláštní příloha mezi . . . . . 16 a 17
Ostatkové právo na Hané 72
Pavel Jos. Šafařík (podobizna) 33
Pečet: Boleslava I. (Dlouhého), vévody Vratislavského z r. 1179. Kreslil Vojt. Král ryt. z Dobré Vody 13
Pečet duchovní (parabolická) řádu sv. Františka menšího. Kresl. Vojt. Král ryt. z Dobré Vody 15
Pečet knížete Fridricha (1173—1189.) Kresl. Vojt. Král ryt. z Dobré Vody 78
Pečet pana Záviše z Falkenštejna (Vítkovice) z r. 1286. Kresl. Vojt. Král ryt. z Dobré Vody 15
Pečet pana Záviše z Krumlova, jinak z Falkenštejna z r. 1272. Kresl. Vojt. Král ryt. z Dobré Vody 14
Pečet svatováclavská velikého soudu zemského. Kreslil Vojtěch Král rytíř z Dobré Vody 42
Pečet vévody Vladislava I. z r. 1115. (líc a rub). Kresl. Vojtěch Král rytíř z Dobré Vody 44 45
Pečet Vladislava krále (I.) † 1174. Kresl. Vojt. Král ryt. z Dobré Vody . . 76
Pletiarka čipek z Medovariec. Fotograf. slč. Reg. Bíbova 105
Přástky na Domažlicku 71
Stařík a stařena z Troubska vítají návštěvníky chlebem a solí 70
Stezka chrudimsko-letovická. Kresl. Vojt. Král ryt. z Dobré Vody 51
Strakonický dudák s muzikanty 114

Obsah a rejstřík přílohy znakové vyjde, až bude tato objemnější.

Opravy.

Na str. 8. ke článečku »Vrať se zase« dodej: z Chrudimska
» » 21. řádek 13 zdola čti vnuky místo zvuky.
» » 55. » 7. » » Curimae (t. j. v Kouřimi) místo gurimae.
» » 82. » 3. » » } Müllner místo Müller. Stejně oprav na str. 84.
» » 84. » 1. a 6 » } v poznámce 3
» » 86 » 9. zdola » až do 4. kolena místo do 4 ledna.

Ostatní opravy viz na konci článku: Z archivu kláštera plasského.

V čís. 4. opomenuta nedopatřením poznámka ve článku o NVČ., že i další 3 illustrace jsou vypůjčeny laskavostí ct. knihkupectví F. Šimáčka z Čes. Lidu, začež tímto děkujeme.

GETTY CENTER LINRARY
3 3125 00669 5544